

DE ARBEID

Maandschrift voor Literatuur en Kunst

onder Redactie van

Ed. Verburgh en Victor de Meijere.

Derde Jaargang 1900—1901.

Uitgave van
C. A. J. van Dishoeck
Amsterdam.

Inhoud.

—

3e JAARGANG. AFLEVERING 7.

DE ARBEID

AANDSCHRIFT VOOR NEDERLAND
EN BELGIË.

GEWIJD AAN LITERATUUR EN KUNST.

Redactie ~ voor Nederland: ED. VERBURGH.
voor België: VICTOR DE MEIJERE.

Uitgave van C. A. J. VAN DISHOECK, AMSTERDAM.
DEN NEDERLANDSCHEN BOEKHANDEL, ANTWERPEN.

DE ARBEID

Maandschrift voor Nederland en België,

gewijd aan Literatuur en Kunst.

De abonnementsprijs van dit tijdschrift is *f* 4.50 per jaargang.
Afzonderlijke nummers 0.75

Adres der redactie: Voor Nederland: ED. VERBURGH, Z. O. Buitensingel 235 's Gravenhage. Voor België: VICTOR DE MEIJERE, Antwerpsche Steenweg te Boom bij Antwerpen of HERMAN TEIRLINCK, Gemeenteplaats 30, te Molenbeek bij Brussel.

INHOUD.

(*Omslag-teekening door Walter Vaes; textversieringen door E. van Averbeke, J.-A. Loeber, Willy C. Brouwer en Walter Vaes.*)

Aan Vlaanderen.

I.

Gaat gij zingen
van uw vlakten en uw kimmen,
waarlangs 't glimmen
uwer morgens gluurt door 't goud der dagen?
Gaat gij zingen
van uw stroomen en rivieren
die, met duizend zeilen blankend, slieren
in den morgen?

'k Weet het niet...
'k Hoor uw lied!
't Klinkt nog schuchter in het licht
dat, allengs met laaier pracht,
om uw vroom gezicht
flikkerend schaterlacht.
'k Staar u aan en 'k zie uw handen,
waar zij naar den lichtglans grijpen
die, alom op uwe landen,
licht en laait en ligt te rijpen!

Die is voorboo uwer glorie
die gij straks u-zelve brengt,
als de zon, wijd-openbronnend, hare glorie
vruchtbaar over uwe akkers zendt.

Dán zal 't hart u openspringen!
Al wat u van binnen beeft
zal uw eigen dingen zingen,
heel uw leven met zijn menschelijkheid,
heel uw land... en al wat leeft
in het laaien uwer zon, zóo wijd!

II.

'k Zit in 't dagen
en de morgenbooten wagen
tochten naar ver-exotieke landen!
Voor hen ligt de zonne rood...
Zie: zij scheurt op hunnen steven
al haar goud in duizend reven...
't licht omfladdert elke boot!

Eens, een avond, zijn zij weere!

o, Zij keeren
groen-gebronsd door storm en ziedend leven,
sterk en grootscher dan voorhenen,
door een avondzon beschenen,
die, ginds, in de Schelde daalt
en het daggoud nederhaalt
om hun masten te omhangen
en met levend licht te omprangen!

Zult gij, ná uw tochten
op de zeeën der gedachte,
rijk aan verten die uw oogen zochten,
rijk aan 't leven van veel dagen en veel nachten
in uw ziele saamgevloeid,
eenmaal staan hier, licht-ompereld,
in den dageraad van een wereld
die uit u is opgegroeid?

Ik weet het niet...
'k Hoor uw lied
en ik vind uw woord, in 't om-mij-wiegen,
met zijn hoogte en diepte toch zóó schoon!
't Licht en 't Laait!
't Is mij of ging vliegen,

3

van uit de eindloosheid,
't zongoud van zijn stralentroon,
u omleggend met zijn licht!
't Licht en 't laait en waar ik de oogen richt
zie 'k in lichtheid u staan luistren!...

Hoort ge in 't licht èn ziel èn dingen fluistren?

III.

Vlaanderen zing en hoop!

Wie, gebogen
op zijn wezen,
staag zich doopt
in het licht, dat zijn twee oogen
dragen, zal wel lezen
't woord der Goden!
Altijd zal hij eens omprangen
't Leven, schoon hem
droom van dood of lach van leven,
met ontembaar, wild verlangen,
smert of vreugde door den boezen dreven!

———

Het lichtet over de Heide.

Ik kom tot u in dezen morgen,
o Heide, en uwe gloed, zoolang in mij verborgen,
straalt geluk-glanzend uit!
Het jong geluid
van 't zonnebeven,
alom aan 't leven,
legt vóor mijn oogen wíjd
een glorie tot in de eindloosheid!

Míjn Heide, ik voel u menschlijk in mij komen
en ga uw grootschheid grootscher droomen!

In u weet ik mijn ziel,
en ook mijn streven,
nu even
opschitterend licht
in 't wezen laaiend viel,
want de uchtend kwam en mijne ziel is licht!

o Morgen, ik aanbid u en voel hijgen,
zóo vreemd in 't zwijgen
der dingen, eigen koninklijke passie...
Ik voel ze met de zonne wassen
ter kim in strooken goud...

De vogels, in hun trage vlucht,
blijven hangen in de lucht,
met open vleugels, als gekruisigd in dat goud!

Heide! ik vind in u, als in een spiegel,
van 't harte diepen gang:
't gewiegel
van gevoelen en gedacht!

6

Ik kom, het hart begoten
en besproeid door uwe zon,
die, als een vuurge blom,
een kind van licht,
in uwe verten ligt,
tot u, o morgen, als genoode!
Ik breng, gelouterd door het wee,
mijn goede ziel van vele dagen mee,
van dagen toen ik, in moerassenmeeren,
mij overleefde en mijne smart vermeerde
bij 't zien der zonne en haar zomertochten!

o Glorie, die mijn oogen zochten,
ik grijp u in de pracht
die vierig wiegt op de ijl-geworden nacht...
Gij zijt aan mij... Ik voel uw wit gelaat
dat in mijn boezem gaat
te lichten!
Alles ligt me
blankend aan te staren!
Blijheid schijnt alom te waren!

'k Hoor luider licht-gefluister
en hooger stijgt de zon in uchtendluister!

In den Morgen.

In de vroege vergezichten,
purper-gloeiend op den zilvren dauw
ligt de hei omhoog te lichten.
Hoog-daarboven sprankelt 't wazig blauw
der heemlen goud op alle wegen;
't zengt en brandt langs 't blanke glooien
van de heuvels in de verte;
't spicht er op met glimmend vegen
en doet, vlakkend, de aard ontgloeien,
zoo ver de oogen droomen door de verten.

Freele dingen, door geen zucht bewogen,
in de blankheid vóor mijn oogen!
't Springbront licht, omlaag, omhooge,
of het eeuwig duren zou!

Zelfs de wind heeft stiller leven!
Hij is niets dan kussen! Nauw
omspartelt en ombeeft hij
't jong-gebloemt, dat naar de zon,
als verwonderd, oogen komt.

o, Mijn hart, zóo moe, zóo leeggeloopen,
dat zóo menigmaal reeds bloedde,
wordt door uwe kalmte wel te moede;
o het wuift in weelde open;
stille goedheid ruischt in mij!

Hei!
uw lichten
komt verlichten
heel mijn wezen dezen stond!

't Is of ik mij even vond!
'k Voel mij lichter, hallef zwevend,
dieper in mijzelven levend
en ik roep vóor uwe heerlijkheid:
„Eindloosheid!
in de lichtzee van dit uur,
schroeit uw zomer en uw zengend vuur
allen weemoed in mijn zelf!
't Ver-geronde luchtgewelf
is slechts schijn en wederschijnen,
waarin licht-gedaanten, blank
als 't gordijn der boomenrijen —
langs de kimmen opgeslankt —
om de heuvels glijen
en in licht verdwijnen.
Eindloosheid! ik voel uw licht,
hoe het zingen wil,
en moet zwijgen in het goud-geril
dat, — zóo klankloos! — om mij nederligt!”

„Eindloosheid! wat hebt gij mij gegeven
in géen jeugd, toen 'k ganschlijk was aan u
en droomend overzag uw leven?
Bewustloos was ik u;
ik droomde slechts wat goedheid in de ziel
voor heel den dag die komen ging!
mijn wezen in uw leven overging
en, met het dagen, viel
het licht in mij en al uw pracht!”

— „Ik was een kind toen dat niet wist en lachtt',
bij alles wat 't verwonderd oog bezag!” —

„En als de avond kwam
en uwe vlakten met zijn goud
in breede streepen, tot ver boven 't woud
der kimmen, weer tot zwijgen bracht
en mij ook in zijn armen nam,

mij vreevol kussend op mijn aangezicht,
hing mijne ziel nog vol van licht!"

„Nu kom ik weer,
van veel nadenken en veel overpeinzen
de ziele groot!
Ik zie, zooals weleer,
de zon in uwen morgen rijzen
en uwe wijdte, wit-gepurperd in het morgenrood!
Ik voel u dieper; 'k leef u gansch
met woud en meer en heuvelketen,
met uwe glorie en uw glans,
met al wat in u ligt geborgen ongeweten!
Ik kom tot u, aan u verbonden
door 't Goede dat ge in mij deedt kloppen!
o Alles wat ik was en wezen zal
spreekt luid uit u met duizend monden
en laait mij toe van alle heuveltoppen!..."

„En, Heide, ik voel in u den polsslag van 't heelal!..."

Laaidag.

Aan Emile Verhaeren.

De Schelde openblankt in zomergloed!
Zij loopt, verbreed in glans-geschitter,
langs hoog-beweide dijken . . . de zonne te gemoet!

Van rond-geheupte dijken voel 'k, in 't rillend
rimplen harer vlakte, waar zij vliet,
de schaduw ritslen op neerbuigend riet.

En alom staan, in éene richting,
de boomen hoog, slorpend de verten op;
zij staan in lange rijen uit te lichten;
de zonne stijgt van uit hun looverkop.

Op 't glanzend water 't rijk en wijd bewegen
der luchten van rondomme valt,
met witte wolken, in een rassen gang
gelijk tropeeën groot! Hun laaiheid schettert tegen
het licht op alle kruinen uitgestald!

Ik voel een blijheid die om alles hangt!

De groote wolken, voortgedreven
door hoogen wind,
zie 'k glijen in
de zilvren Schelde, blank met open blauwe wegen,
alsof die blankheid haar nog blanker maken wil!

De Schelde glimmert in den zonnegloed!
Zij laat na zich een baan van licht-geschitter
en stroomt breed voort . . . de zonne te gemoet!

Bornhem, Aug. '99. Victor de Meijere.

De Blinde Dichter.

(FRAGMENT UIT „BLINDE MENSCHEN”.)

De Blinde Dichter zit in het woud. Tusschen de grauwe stammen daalt de laaie herfstzonne neder. Altemets rijzen bevende blaren op den purpren grond.

DE BLINDE DICHTER.

o Weenend hart, dat in mijn borste bloedt,
En mijn gestorven oogen weenen doet,
Houd op uw slaan, mijn hart, gij moogt niets willen,
Gij moogt niets hopen meer — blijf stil, blijf stille...

’t Is uit. — Ik zie het einde van de baan
Waarover ik zoo driftig ben gegaan.
In mij nu vallen al mijn hooge droomen
En droomen zullen nooit weerommekomen
In mij. ’t Wordt leêg en zwart rondom mijn geest
Als ware ik nooit een denkend man geweest,
Maar hier, mijn hart, mijn levend hart woelt feller
En bonst geweldig, bonst en hamert sneller...
Wat is het dat ik hier zoo sterk nog leef
Als reeds de dood mijn sterk gedacht verdreef?

Maar neen, 'k wil denken, God, zoolang ik 't woelen
Van dees onstuimig-kloppend harte voele,
Zoolang dees voelend hart van leven slaat,
Van liefde slaat ... En toch, het herfstweer gaat
Zoo innig door mijn lang-gebroken leden,
En 't is alsof de doode blaren gleden,
Den dood gelijk, langs mijne slapen heen.
Mijn geest verdwijnt — 'k blijf met mijn hart alleen ...
Houd op uw slaan, mijn hart, gij moogt niets willen,
Gij moogt niets hopen meer, blijf stil, blijf stille ...

(Poos)

o Reinulf, o mijn zoon, o Zonne, die
Ik immer als een troostend groeten zie
Omtrent mijn droeven dood — blijf zoo, ik zegen
Uw moedig hoofd, mijn kind — Blijf zoo, blijf tegen
Mijn hart, heel dicht ... Ik zie! Gij zijt bij mij,
Ik voel uw ziel gaan door de lucht. 'k Ben blij!

Gij hebt uw schoonen heldenplicht gekweten.
't Moet niets zijn dat ge sterft, niet waar? Wij weten
Dat gij steeds in ons allen leven blijft,
Dat onze dood dat leven niet verdrijft,
Maar dat dan andren leven om uw leven.
o Blijf, mijn zoon, blijf hier rondomme zweven
Gij leeft! ... Ik zie 't niet als ge sterft — 'k ben blind ...
't Is soms nog zoete blind te zijn, mijn kind ...

(Poos)

De menschen gaan door 't woud in traag-slenterende benden. Wagens kraken door het dorre lover en kreunende stemmen waren in de schemering.

Ik hoor ze gaan en weeral gaan en komen,
o Wezens, die geen menschen zijn en droomen
Een leven — en sterven ... Angstig zoekt en wroet
Hun stemme in mijne borst en 'k voel den gloed

Van hunne koortse door mijne aders vloeien
En hunne wanhoop op mijn slapen gloeien.
Ik voel den bleeken tocht, ik hoor ze gaan
Als spoken tusschen 't loof... Houd op uw slaan
Mijn hart... Gij moogt niets hopen meer, niets willen,
Gij foltert mij, o minnend hart — blijf stille...

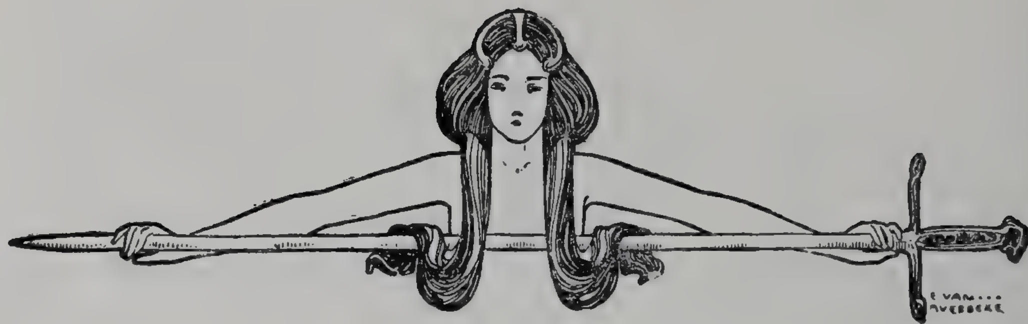
. . . .
. . . .

Gaan
Op 't pad der goede daden, immer gaan en
Niet opzien naar 't gemak van breedere banen,
Zoo gaan, mijn Zoon... Zoo gingt gij steeds. 't Is goed.
Uw' wijsheid komt uit uw verfijnd gemoed
En schoon is 't zoet gebaar van uwe ziele,
Al weet gij niet, mijn kind, hoe die subtiele
Onwetendheid u zóo doen handelen kan
Of zóo... 't Is goed, mijn kind, ge zijt een man
Van God. Uw vader denkt, wijl hij zijn daden
Bedenken moet. Gij kunt uw daden raden.
Ga. Ga... Men moet steeds leven als degene
Die leven willen om 't geluk alleene,
Maar, Menschen, weet dat gij zoo weinig zijt
Vóor de eindelooze wijdte en d'eeuwigen tijd.

(Poos)

Sla voort, sla voort, mijn harte, sla van hopen
En willen!... 'k Lijd, maar 'k heb mijn weg beloopen
Tot waar ik hem beloopen kon. Hoop! Wil!
o Wil, mijn hart!... Zoolang gij niet gansch stil
Blijft, is er iets te hopen, iets te willen...

Brussel. HERMAN TEIRLINCK.

Wereld-nacht.

DOOR

MARIE MARX—KONING.

Het is Wereld-nacht.

Op haar bleek-steenen troon zit de Gerechtigheid, en slaapt.

De blanke, krachtige armen hangen slap langs haar heupen, de blinddoek is haar van 't gelaat gegleden, van 't marmerstrakke gelaat, met de doode, geloken-oogen-rust.

Eenzaam wacht de blanke zaal waar zij zit; en onhoorbaar, met een vinger op de lippen, gaan haar dienaren door de marmeren gangen van haar paleis, vreezende dat zij ontwaken zal.

Waar hoog en breed, de in traditie altijd-open poort van haar woning gaapt, zit een log Monster als wachter, en houdt in een van zijn wreede vuisten, de weegschaal, die hij haar ontstal.

Het is Wereld-nacht.

* * *

De Wachter waakt!

In zijn breede diere-kop loenschen de valsch-slim knippende oogen. Zijn zwaar lijf zit in onwrikbare rust; want hij weet dat de schijn-dienaren, die rondwaren in het paleis, zíjn slaven zijn, en op een wenk zullen komen, kruipend-onderdanig zijn bevelen vragend.

Zijn ontelbare armen, lang als reuze-slangen, kronkelt hij, van af de hoogte waarop het paleis der Gerechtigheid staat, rondom de aarde aan zijn voeten, haar gansch omvattend.

Van onder zijn loome oogleden richt hij den stekenden blik zijner oogen naar omlaag; zijn grove zinne-mond lacht, met een wreede, beweeglooze grijns, om de menschen, die daar beneden zwoegend in zijn dienst, hem een gouden troon bouwden.

* * *

In een van zijn over de aarde-bol gestrekte slang-armen knelt hij de Eerlijkheid, die haar smeekende, tranen-zware oogen omhoog slaat, vergeefs hopende hem te verteederen.

In vuil slijk wentelt de Reinheid zich, worstelend om aan zijn machtigen greep te ontkomen.

Schreiend ligt de Goedheid ter aarde; en wanhopend staan van verre de Wijsheid en de Liefde, strekkend smachtend hun zachte handen, heffend vól-droef hun diepe oogen naar het paleis van hun slapende zuster: of ze dan nóóit ontwaken zal!...

* * *

Er zijn gekomen met ragge haren, en dood-diep starende oogen, groote scharen opstandelingen onder zijn slaven.

Met dolken tusschen de wanhoops-tanden geknepen, hebben zij een bres gebroken in den levenden ring die zijn slaven-vrienden vormden, aan den voet van zijn troon.

Met vlammende vaandels zijn ze gekomen, opgejaagd door de Ellende!

Gebruld hebben zij om zijn dood, en geschud aan zijn troon, zoodat de aarde daverde in den greep van zijn handen.

Opgestormd zijn zij tegen hem, groote wonden stekende in zijn breed lijf; maar met zijn wreeden sar-lach heeft hij alles weerstaan...

Hij is niet te dooden; want hij heeft geen bloed, geen hart, en geen ziel.

En eindelijk, want zijn aardsche almacht maakt helden tot lafaards, hebben zij die hem dooden wilden, begeerig de handen uitgestoken naar de wonden die zij hem zelf sloegen, omdat daaruit,

met tergend zilver-klinken, lokkende zekerheid op leniging van eigen nood in hun ooren klonk.

* * *

De Gerechtigheid slaapt....

Wat hebben we haar allen liefgehad in ons eerste gelooven!

Schoon was ze; angstwekkend schoon.

Haar oogen, sterk als zonnen, boorden door den diepsten logennacht; haar zachte liefde-handen streelden koelte op brandende wonden.

Groot was zij en sterk; en overal zichtbaar voor onze geloovige oogen.

En ze wáákte; ze waakte áltijd!

Als wereld-wijzen ons zeiden dat zij sliep, of dat zij niet te bereiken was dan door goud!.... lachten we onze zekerheid en ons vertrouwen zachtjes voor ons heen....

En tóch slaapt zij.

We hebben het niet willen gelooven. Jammerend hebben we onze handen naar haar uitgestrekt, roepende en smeekende: want zij wás er toch!

We zágen toch haar schoon gelaat met de vaste goden-trekken boven alles uit!

We wisten toch dat zij er wás!....

En nu staren we met starre oogen langs de aarde, klemmende de vuisten vast ineen, en hatende, fél hatende, het walgelijk Gedrocht dat aan haar paleis-poort waakt, en met een slimme grijns goud weegt op de schalen die hij haar ontstal! —

Want ze slaapt in de eenzaamheid van haar blanke woning, en géén kan tot haar gaan, wijl 't wreede Monster den ingang van haar paleis met zijn log lijf afsluit.

* * *

Wee hem, die het waagt de aardsche almacht van het Gedrocht te tarten!

Langzaam strekt het een van zijn slang-achtige vang-armen uit, en grijpt, en drukt, eerst zacht, maar al sterker knellend, tot de

moedige ter aarde ligt, en niet weer opstaat dan als de lage slaaf van zijn aardschen Meester.

En zoo al even de wreker-stem dondert van één die licht wil in den Wereld-nacht, en zoo al één oogenblik het duister vaneen scheurt door een bliksemschicht die de waarheid doet zien, we weten dat die stem zich alleen kan doen hooren door een gouden mond.

En zoo de Gerechtigheid al even de slaap-zwaarte uit haar leden voelt wijken, en, zich toornend verheffend, straffen wil....! de blinddoek is haar van de oogen gegleden, en tot blind richten is zij onmachtig geworden.

En als zij, even oplevend tot haar oude goden-schoonheid, de haar ontstolen weegschaal eischt, legt de Logen, die haar op een wenk van 't Monster dient, snel groote, gouden gewichten op de eene schaal.... en op de andere schaal de Waarheid.

Dan, loom in de gewoonte van haar slaap-ban zinkt zij weer neer op haar troon....

En zeeën zien rood van menschenbloed, landen weergalmen van de smartkreten van onschuldigen, zonder dat zij ontwaakt, in de stille zaal, waar de Wachter hén weert die waarheid willen.

* * *

Op aarde gaat de Noodzakelijkheid rond, vermomd als Wijsheid; en het koude hart van de IJdelheid klopt onder Barmhartigheid's kleed, zélf dienares van 't Monster.

En hem verachtend, zwoegen we als willooze slaven in zijn dienst.... en hem hatend, loeren we begeerig naar den koelen glimlach waarmee Hij ons regeert....

En harten worden tot metaal door Hem, en menschen-levens worden Hem ten offer gebracht.

En wreed verloochent de broeder den broeder, het kind de moeder, de vrouw den geliefde, om Hem, dien we haten.

Zie den groven zinne-lach van zijn breeden kop weerspiegelen op de vleesch-gezichten van zijn slaven-vrienden, die hun zege vieren!...

* * *

O, Gij God, die zwijgt in den diep-zwarten Wereld-nacht!.... men heeft ons gezegd met een vette grijns van zelf-vol-zijn, dat de Gerechtigheid niet slaapt, maar dat zij gestorven is. —

En wéér willen we niet gelooven; we wíllen niet!

En de groot-open oogen in angstig verwachten, staren we naar een toekomst waarin zij ontwaken zal, het donderend Wereld-gericht aanvaardend.

En we zien.... heel in de verte.... wellicht een Fata-morgana van ons eigen gelooven....

O, Gij God wiens wezen we niet weten!... men heeft ons gezegd, niet háár, maar den Wachter te aanbidden.

Maar we willen niet hooren; we willen niet!

En de oogen geloovig-open staren we naar een komenden tijd, waarin de Wachter sterven zal, en de aarde, los uit zijn macht-greep, opademen kan in nieuwe reinheid.

En wie zien.... we zien héél ver.... een Paradijs bloeien dat onze ziel bewaarde: een herinnering uit de dagen toen we nog kinderen waren, en nog mooi denken kónden....!

O, Gij wondere God! is dan niets wáár, niets, dan de macht van het Gedrocht!...

Waarom denken we dan zoo mooi, zoo goed, als kinderen; vóór we Hem kennen.

Is dan Recht wat het Monster doet!....

Waarom voelen we dan, als we nog voelen kùnnen, het Leven als een vloek!... door Zijn macht.

* * *

't Zie den kerfhof-grond wijken . . . .

Daar liggen in hun smalle, zwarte doozen, recht-gestrekt, de dooden, lachende hun lach om 't malle Leven.

Eens hebben zij als wij den Wachter gediend!

Daar lachen zij nu om.

Nú lachen ze: maar ze hebben geweend, allen hebben ze geweend, vroeg of laat, door Hem.

En in hun dood zijn ze nog gescheiden door Hém.

Maar daar lachen ze nu om.

Hei, hopsa!... Op uit uw kisten! Laat zien uw kale, witte riffen! Gaat met uw eeuwigen spotlach onder hen die nog weenen!

Leer hen úw lach!

Vertoon dansend uw ledige beenderen-handen, en rammel, rammel met uw ontvleeschde knokken, onder uw breede grijns om 't malle Leven . . . .

Gaat naar de Machtigen, de slaaf-vrienden van 't Gedrocht, en beklim in den nacht het zachte bed, waarop slaap hen ontwijkt!...

Wijs grijnzend op u-zelf! Steek de leege handen naar hen uit!... en lách!... lách!... lách!... . . . .

. . . .

* * *

Op haar bleek-steenen troon zit de Gerechtigheid, en slaapt.

De blanke, krachtige armen hangen slap langs haar heupen, de blinddoek is haar van 't gelaat gegleden, van het marmer-strakke gelaat, met de doode, geloken-oogen-rust. En voor de in traditie altijd-open poort van haar paleis, zit een log Gedrocht, en weegt goud op de schalen die hij haar ontstal.

. . . .

Het is Wereld-nacht. —

Den Haag.

Soir de village en Campine.

Le vieux charron l'ouvrage fait,
Met ses lunettes dans sa poche;
Le sacristain, avec ses cloches,
Remue un pauvre angelus.

On fume encore à l' unisson
Une dernière pipe au seuil des portes;
Puis on referme sa maison,
Pour que n'y rentre pas,
Avec leur deuil et leur trépas,
Les heures mortes.

Dans la clarté posthume,
La queue en l'air, comme une plume
Blanche, les lapins passent;
L'arbre est silence et ses feuilles sont lasses;
Les oiseaux dorment déjà;
Et l'heure arrive où maraudent les chats,
Tandis que les sorcières,
Près des mares de la bruyère,
Avec les ronds des feux follets,
Jouent au palet.

Emile Verhaeren.

Verzen. *)

Mijn liefdë is een witte nenufaar
ontloken op een nacht vol sterren . .

Als van heel verre,
kwamen lichte zwanen
op mooie vijver-banen,
zingend wonder-zoete zangen;
en de oever-bomen
stonden als in tere dromen
ruisloos, hóóg, heel stil,
wijl zacht de bloem ontvouwd' heur krone.

Toen ging er om,
alom,
een blij geril;
de lucht werd zwaar van lentaromen;
er steeg plots op van uit de bomen
Snaargeruis en orgelklank
wegdeinend in een doom van licht . .

En al wat goed was, zacht en teer,
begroette nu de bloem op 't meer,
begroette nu het lichte-wicht
dat lachtte op mijn ziele stil.

*) Uit: een lied aan Lentelinde.

Gij zijt gekomen
omdat gij komen moest;
gij zijt gekomen
uit 't diepst der Eeuwigheid,
omdat gij komen moest
sinds aller tijd;
gij zijt gekomen.....

Uw oog is zo zacht;
uw mond is zo goed.
O! is 't uw ziele die lacht
en die me wenen doet?
't Is of ik u ken sinds Eeuwigheid;
't is of we sliepen saam in ziels-heerlikheid.

Zijt gij de ziel van mijn ziel?
— Ik weet het niet. —
Zijt gij het wiegende lied,
dat me zacht sluimeren deed
toen ik nog heel, heel klein was?
— Ik weet het niet. —
Is het wel waken, is het niet dromen —
heerlike dromen! —
dromen iets dat voorhenen was?
— Ik weet het niet. —
Maar wat ik weet:
gij zijt gekomen,
Gij, het al-licht van mijn dromen.

Hoor toch! het heerlike ruisen der bomen!
Zachte muziek in den tederen nacht.

De lichte sterren in de zachte nacht
pinken heel-stille bij al uw pracht
en schijnen lichter op de wegen;
Het moet al-licht
bij uw licht;
Het moet al-schoon
bij uw schoon
en heerlik als in lente-dromen.

Gij zijt zo schoon
dat ik niet spreken durf als ik u zie;
gij zijt zo schoon
dat ik niet weet of iets wel schoner is
in al wat is.

O gij zijt schoon en zacht,
als zonne die in lente lacht,
als lichte winden
in Meienacht
die glijen langs geurge linden.

En 't is alsof ik sterven ga in stil geluk
wanneer uw ogen-kussen op mij dalen,
als lichte stralen
van een goûe-zon.

Ik ben een arrem bloempje, Gij een zon,
en zo verblindend-schoon
dat, bij uw schoon,
stil luisterend alles staat te zwijgen.

Uw mooiheid is als 't zacht gedoom
van blanke
orgel-klanken
langs ogivale
hoge catedraal-portalen.

De heilgen staan heel-stil in hunne nissen
en zwijgen als verstomd om al het mooie
dat om hun henen walmend zweeft;
en wierook-geuren beven
in 't vreemde kleuren-licht der zonne
dat door de ramen speelt;
't is alles kalm en zacht
en door de ruimte pleint nog steeds
de geur van bloemen en gebeden.

Uw mooiheid heeft het schone van iets lang geleden,
het kalme van gothieke catedralen,
het zachte van kinderen spelend in de zonne,
het dromend' van muziek en heel-vaag wenend.

Ik droom nu vaak van u bij nacht,
ik droom nu vaak van u zo zacht
dat ik er stille moet om wenen.

Want ach! dan hebt ge mij zo lief,
dan kust ge mij zo innig Lief,
dat alles kus-zingt om ons henen.

Gij zijt dan innig, innig goed
en wiegt als eene moeder doet
een kleine kind-ziel die om niets moet wenen.

U, lieve, lieven is:
in stille schemeruren,
zachtspelen op 't klavier
een simpel, simpel lied
dat in de stilte lang blijft domen.

U, lieve, lieven is:
stil door het leven gaan,
langs al-verlichte wegen,
en om zich voelen geur
van bloemen en van kussen.

U, lieve, lieven is:
heel innig bidden God,
in tempel van Oneindigheid,
en, wenend van geluk,
licht voelen in de ziele.

Antwerpen. JAN EELEN.

Het Ontwaken

DOOR

ED. VERBURGH. [1])

I.

e dracht der herfstdagen ging verzwarende in kleur, — in blauw en rood, dat hoog ontluikend zich aan den eindenden zomer kloek ontwrong.

Blauw, als uit de warme diepte van minnende oogen, rood als de verre vlam van barnenden toorn verstaarde zich in de geele glanzen van de middagzon, die buigende dieper en dieper met de veelheid der herfstdagen, haar stralen gulden deed in de groetende schoonheid van haar wijkenden gang.

Het verging, het versleet, het was genoten; en trillend scheen aan de natuur de bodem der laatste levenskrachten langzaam te ontwijken. Diep in de aarde werden de bronnen, waar het wekkende leven aan ontging, gesloten, en in veel nat, dat de aarde week deed zijn, verspoelde de heffende kracht der natuur. Bevend in genoten praal van zomerdagen, cirkelde de zon door de warmende lucht, pracht van dood in de gulden vloeden, die zij neerstroomen liet, langs de stammen der oude boomen, waar in zachte fonteining, het lichtgoud neerspatte als een blijvende regenval. Ze wachtte de scheiding, het laatst moment, waarin haar gelaat, witte brandbloem, bleeken zou, en een droevig antwoord gevend, op aarde de natuur zou sterven.

Schuin-staande kolommen, waarin sprankelend-gouden stofwolken zweefden, braken in gouden druppen, fijn, die neervloeiden, als een minnelijke streeling langs de oude stammen der boomen en tooiden het al met den lichtglans van laatsten scheidingsgroet. Bevende over-

[1]) De naam „F. Walraedt van Royen" was een pseudoniem.

togen in goud-glanzende herfst-tinteling, bewoog niet een ding in de natuur.

De levensbronnen waren gesloten en de arbeid, in zomer stapelend pracht op pracht, in zomer opzwoegend zich tot prangenden pronk van kleur en licht-tinteling, stond nu stil.

Het was het beiden, het hoog-verwachten van de laatste daden; de levensoogst, in torenende kleurenpronk uitgestraald, was genoten, en in gouden fluistering bewoog de laatste kleurendag zich langs de wachtende natuur.

Het was de overgave, de kentering; de stilstand werd door niets verbroken en een oogenblik scheen het aardgelaat, in minnende begeerte weer opgerezen tot het zomermooi, in goud-geluk verstard. Niets bewoog, alle werking was opgeheven en langs de boomenstammen en door het takkanaal, in twijg na twijg verfijnd, bewoog het levenssap niet meer zijn tintelloop; bladeren ontplooiden niet meer uit de gesloten knoppen, die zacht zwartten in het groen, als in slaap geloken oogen; in staag verglijden van arbeiding aan den natuurbouw ging lispelend het pogen niet; de stage baring, die in bloeseming de midzomer had vervuld, was opgehouden, stond nu heel stil, boven het mollig aarde-graf, waarheen alles dalen ging; ... in heilige aandacht wachtte het al het einde van den levensgang.

Zwaar lag de oogst des zomers in de schuur der boeren, met den vóórherfstdag opgegaan tot de natuur, die in rijpheid nederhing, dreigende ten val. Ze hadden het al uitgerooid; ze hadden niets gelaten dan groen loof, dat nu verstervend, nabij de zwarte knoppen nederhing, of hoog opgloeide in van den zomer ongekende kleuren. Het dorp lag verholen nog achter hooge boomen, waartusschen het pannendak zacht-rood blonk; daar heen was al de oogst gedragen en geborgen in de schuur, niets latend der natuur, die als een ijl veld van laatste weelden het dorp omgaf. Laatste weelden droomden nog onder de boomen, in gouden gloeiïngen, waarmee de zon, guldende zich, zijn zomerliefde neerstroomen deed.

Ze voedde niet meer; en er was geen begeerte; den boomen was de levensbron gesloten en in een zwarten knop, die elk takeinde bezette, wachtte elk den komenden wederbloei; geloken oogen leken het, waar in siddering van levenswil, de nieuwe lente sliep. Zonvoedsel werd niet meer begeerd en als een breede golf van ijdele weelde straalde de zon haar guldende glans over het aardgelaat, glimlachend;

en de aarde lachte weer in gouden belofte van nieuwe oogsten, die in haar boezem sliepen; de aarde glimlachte weer en onttooiend zich tot den winter, ontwrong zich aan haar zwarten schoot zwaarder kleurenpracht, pracht van herfstweelde, die der gouden lachende zon geboden, gouden lachende zou vergaan. Stoer gloeide de natuur in kleur aan kleur, in blauw van 't oogendiep, waar innige blijheid blinkt, in verren brand van rood, als bloed uit pijnende wonde vloeiend; de aarde lag stil, als gerijpte sierselen hieven de boomkruinen zich uit haren schoot; in starren glans blonken, robijn, en topaas, de kronen der bloemen; tooi bloeide heen, want àls uit een wonde, deed natuur haar laatste krachten vloeiende gaan, wijl boven de gouden glimlach blonk.

Het was een wisseling van onvruchtbare vreugden, waarin zon en aarde wederdachten den grooten zomeroogst, die in schuur geborgen lag; het was een gloeienden glimlach, komende uit een wijde zee van levensblijheid, waarin weelden brandden, die het groen vergloeien deed tot geel en purper, en waarin, in machtiger kleurpracht nóg, bloemen zich ontwrongen. De kronen der boomen vergloeide tot purper en geel, in de warmte van die levensblijheid, waarin zij dag na dag van gouden zon verguld, de oude vreugd hunner bladerkronen hadden geheven, en hun stap vertragend, verzwarend hun gang, die wijfelde en nu nabij was het einde, met grooter zwoeging hieven ze hun machtige pracht; in de stammen ging het, langs de twijgen kroop het, de hooge wil, tot sier, en langzaam ontbrandend, ontgloeiden hun kruinen tot purper en geel.

En de stille wateren, waarvan de diepten spiegelend opnamen heel het kleurige aardebeeld, glansden weer, kalme dragers van de onbewogenheid der herfstnatuur; ze droegen het beeld, in hun onbewogen diepten, hullend het in de ongerepte wijdheid van hun zwijgenis.

Het was de overgave, nu rijp de oogst in de schuren lag en niet meer wachtte dan den laatsten drang te sterven, sterven te gaan in de hooge begeerte van rust, die den gouden lach verwekt.

Dieper en dieper zonk het oud-dorpje, in den glans, dien de herfstzon van den hemel loopen liet. Als in een verschiet van het zomerperspectief scheen het heengegleden tot een land van scheidend lichten, nu de zomeroogst was geborgen; en wazen van goud, goudblinkende schijn, die opdoemde waar een stralenbundel de aard langs gleed, verbreedden de diepte, waarin het weggezonken was van

zomerschoon en vlammende lente. Als welkte het beeld, verwaasd in helderen vijver, zoo lag het dorpje, droomende zonder nieuwen wil, op de blanke groene weide, onder de koepeling des hoogen hemels. Het was heel stil, geluiden bewogen niet — zooals in rimpelloos oppervlak van helderen vijver, waarin het beeld, ijl, luchtig ding van stil-klare eenzaamheid, zich wedergeeft. Het leven had uitgestrekt zich nu àls een oppervlak van helderen vijver en goud-achtig licht bescheen de kalmte, waartoe, na hoogen zomerbloei, de natuur, stervende, terugzonk. Alle stemmen zwegen, alle geluiden onthielden zich te smetten de heilige stilte, waarmee het goudig zonnelicht het al bevloeide.

De herfst is de diepe bodem, waarin opdroomend voor den laatsten val, het landleven als beeld, als spiegelbeeld in kalmen vijver zich geeft...... Het is het zomerperspectief, het door witte branddagen heen begeerd verschiet, waar alle leven zich heen mijmert tot symbool; zoo er geluiden zijn, het zijn echo's, die rondwaren met den geest van weggestorven zonnevreugden, waarin eens de aarde opgeblonken is; zoo er kleuren zijn, het zijn de nagalmen van zomerbloemen-kronen, die in kleur opgloeien van begeert' te strooien hun vruchtend zaad..... Zaad heeft zich diep in de aarde genest en wacht er zwellende de nieuwe lent. Het zijn doode begeerten, die het loof ontgloeien doen tot hoog-geel en rood; zij buigen neder in branding van verlangen naar het aardegraf dat in zwoele warmte lokt. En zoo in schoone rijzing de lijnen van oude boomkruinen bewegen tegen de lucht, het zijn de kalme gebaren, waarmee het al heengaat van de zon, eens in hoogen levenswil bemind.

Het breed perspectief van het jaargetijde, waarin het dorpje zinkende was tot den winter, had zich verbreed door de herfstdagen, tot er bleef niets dan de gouden schijn van de zomerzon, zich guldende in het scheidingsmoment. Als op den bodem van een bezonken meer, waar diep, heel diep in stillen lach de vormen zich verreinen en oneindige rust van het onbewogen water hen omglanst, zoo was het dorpje heengegleden door de dagen van den herfst en nu — in het laatste middaguur van zonnepracht en stilte-weelde, gaf het zich met den gouden glimlach aan den dood, wijdde het het laatste levensmoment, dat den dood voorging der hoog-witte branding van de zon, die antwoordde met een stralen regen, neerzijgend verfijnd uit haar hooge onfeilbare bron. En het werd genoten in stilte, stiller,

bewegenloozer naar de wijding rees en moment na moment het einde naderkwam. De genieting steeg met meerdere trilling ingezogen door het groot aardelijf, dat in zwoeging van veel helle zomerdagen en zóóvele nachten, zijn oogst geboden had en macht tot nieuwen oogst nu barende was. Het machtig aardelijf, dat in heuvelen zijn sapgevulde borsten te bieden scheen, lag getooid in de barnende tint waarin zomer zich vergloeide; bedolven onder kleurentooi van herfst, gekomen als een nieuwe lente van zwaarder kleurenpracht, lag het aardelijf, waaruit de warme zomergang al krachten had geput en nu zwoegen ging aan nieuwen oogst. In schuur aan schuur, hoog gestapeld lagen de zomervruchten, uit den aardschoot opgerooid; de herfstpracht was ijdel, geen vrucht nog aan de boomen zwol of geborgen bleef in de aard, die dampte en asemde als een groot vermoeid dier, in de komst van eindelijke rust, na het zware zomerpogen getooid met zware kleurenpracht.

In glanzend rood en barnend geel boog het al neder tot het graf, waar nieuw leven ging zich wekken; gloeiend rood en barnend geel kleurden op in de stille wazige luchten, die de zon in de aandacht harer stille liefde guldde, in kalme rust bezinkend tot zware pracht, die de stille weedom riep van droeve scheiding, maar in nieuwe begeerte gouden lachte toch.

Het oud dorpje op zijn pannenrood en de luchtige architectuur van 't kerkje, ving als heel de natuur, dien lach, meegezonken op den bodem van het stille herfstweer, het verschiet van 't zomerperspectief, waarin alles droomend waasde en stil-blijde zweeg. En onder de stille aandacht waarmee de scheiding hier voorviel, lag breedgestrekt en warmig het aardelijf, het diepe graf, waarin heenging het al en krachtig weer opsteeg tot nieuwen zomergang. Heuvelen schenen de krachtige borsten, zwellingen van veel levenssap, en als de wind die bladeren vallen deed als ruischte het herfstgoud aan stuk, zacht stil over het verre woud scheen zuchtend de aard te stijgen tot nieuwe poging, die nieuwe lente brengen zou.

Het licht geelig verstolde in den goudglans, waarmee de levensadem natrilde in de onbewogen lucht; in goudsprankeling raakte het de boomstammen, en omwuifde het de boomkruinen, een zalige doodzucht schijnend, die stijgende uit der aarde schoot, waarin het leven heengevloden was, heel de natuur overgoot met haar goudstofwemeling van guldend licht.

Het dorpje liet, midden op het veld, achter wat boomen schuilend, die laatste dagen zacht over zich glijden, genietend van de streeling, en drinkend het goudwaas stillekens in .... het dorpje, dat voedde zich in den zomer met den oogst van rijpe vruchten, aan den zomerbloei ontvallen, bleef alleenlijk nog een poos, drinkend de blijheid van den gouden lach, zacht-zingende, zwijgend in. Het goudlicht der herfstzon glitterde op zijn kerktoren en als langs de oude stammen van het bosch, sproeide het langs de roode pannendaken als een zachte warme regenval waarin het goud blonk als een groote kostbaarheid; door de kleurige glazen der kerkramen brak het, waar het in de koelte, die tusschen de pilaren hing, onmerkbaar verging.

Als in een laatste liefde, de liefde van scheiding het dorpje omvattend toog de herfst, die in goud-glans brak de schaduwen onder de boomen en wazende hing boven het veld, de kerk-gewelven in, de kilte, die daar hing uitdrijvende. In een siddering van zwijgende liefde, omgreep de herfst-atmosfeer de kerk, met den dag die verstreek, vaster en vaster, in haar stralende omarming, stuwende machtiger en dieper steeds haar straalkolommen door de geboogde vensters, die in onafwendbaren gang het gouden buitenlicht er in deden vloeien, en langzaam aan zich verhieven, naarmate de zon dieper tot de westerverten ging.

Het was gekomen uit het land, uit de bosschen, uit de wateren; het scheen opgestegen uit den arbeid der gulding door den herfstdag aan de aarde verricht, doorgloeiend de natuur met zijne pracht. Het was gekomen met den morgen; door witte nevelen gebroken, toen de zonpijl de goud-aderen der aarde zocht; en als een vogel, met altijd durende wiekenslag, was het gekomen over de kerk een wijde zee van stuwing levende er omheen, tot tusschen de gewelven, als wenkende hand, wijzende het uur, het vensterlicht hooger wees, telkens hooger weer, eindelijk het licht niet meer viel op den grond, en de ruimte binnen de muren doorwoei als met een vleugelslag, waaruit zwevend goudpoeier daalde.

Lang had de kerk de herfstbegeerten weerstaan; de kilte, die mystieke zwijging droeg, had koud en stil, als een stuk ijs in kouden grond bevroren, de komst der zonne afgewacht; als in strakke staring van geloovige oogen, gebonden aan het gods-beeld dat oprees in de ziel, had de kerk de komst van 't herfst-zonnelicht verbeid. De geest-Gods zweefde tusschen de gewelven, omhing met den mantel

van mystieke schemering de beelden, in nissen staande in den wand, — drukte neder de ziel, in bidding voor het altaar, waar goud en rood, in schemering zich verdiepte. Looden vrachten van Gods vrees en doemenis drukten neer de ziel, geboren als in een ochtendstond die in zwoegend pogen niet verder komt, dan tot het bleeke grijs van een regendag, en weldra vergaat tot den avond, waar in pracht klarend, de zwarte hemel toont zijn aangezicht van sterren lichtend. Het was geweest daar als een sterrennacht, waar hoog en mystiek licht glansde en verwijdend nu een adem aanzweefde, die welkende verging. De mystiek had zich gehandhaafd heel den dag; de mantel der heiligen plooiden en in hun plooien borg zich mystiek; op het altaar verdiepten zich in trilling rood en goud, wijkende tot een oneindig perspectief, opkleurend voor de oogen, maar onbereikbaar toch, want de ziel bij de aanschouwing neder boog. De gods-begeerte voedde het; de groei der ziel, hooger en hooger op, poogde... machteloos, want in oneindige verheid, aan den hemeltrans verzonken, gebeurde het wonder, waarvan de mystieke ziel een afglans was, en nieuwe heviger godsvrucht dronk.

De morgen, bleek gerezen, in een sluier van witte nevelen gehuld, had de zwarte scharen van dorpelingen op zien gaan tot de kerk; en het wondertooneel voor de oogen der geloovigen afgespeeld, had voor den dag hun geesten weer neergedrukt, daar verblijvend, als een schaduw van dreigend zwart. Het „amen, amen" had uit alle monden geklonken, droef antwoord van eeuwige berusting, waarin de ziel, donkere kerker waar angsten heerschen, haar lijden had uitgezegd, loonend haar pijniger met geloof. De kerk was leeggeloopen toen; maar mystiek was in de gewelven blijven zweven; de verre ademklacht van Christus' lijden, de echo uit de hemelen, waarnaar elk oor begeerig had geluisterd, elke ziel in begeerte had gedorst, maar nooit eenigerlei ontvangenis gevend op een lichaam was neergedaald, toch de stilte had bevrucht.

De kerk was leeggeloopen, maar de arbeid aan Gods glorie was niet gestaakt. Een jonge vrouw, en een jonge man, met rond zich de wijde ruimte, die elk geluid, dat zij maakten, met krachtiger galm nog wedergaf, waren gebleven. De vrouw borduurde aan het altaarkleed; de man werkte aan de geschilderde ramen. En heel den dag vertoefden ze in de breede stemmenwelving waar stilte uit de aarde opsteeg en hooger droeg de gods-adem, die, als een vogel met

onrustige wiekenslag, steeds beluisterd maar onvernomen, zich boven hun hoofden verhief.

De Geest Gods, nu aanwezig bij hun arbeid, overzweefde ze met zijn heilige nabijheid, en strekte hun lijf en geest tot een offer aan zijn heerlijkheid, en zoo scheen het werk door hen verricht een weerslag op de hemel-wonderen. Het beeld van Christus in den kruisvorm van de kerk te hangen scheen, en elke minuut een drup van Christus bloed in de gouden schaal der stilte viel, die van mystieke kracht doortrild, wijder en wijder galmde. De splinter van het kruis, boven het altaar bewaard deed als wierook, de lucht zwaar worden van geloof; zij ademden het in, en in hun arbeid vruchtte de heiligheid tot wonderen. Elk geluid uit hun monden gaf de kracht Gods, wondere macht die het klateren deed door de gewelven en hoog-opzwevend, in heilig spel, vele malen werd herhaald; hun arbeid werd een gebed, waarbij elke daad de ziel antwoordde met een „amen, amen".

Zoo, in eigen geest de wonderschijn drinkend van de kerkruimte, hadden ze gearbeid den ganschen dag. Buiten was de herfst gegaan met zijn klare branding van zonnelicht, in scheidings-begeerte hoog verguld en met de nadering van den avond was heller en heller geworden de lichtsprankeling om de boomen, het waasgoud boven de weiden, de guldenvloed, waarmee de laatste zonnedag over de aarde gleed. De stralendag had de kerk omgrepen, vast zich om zijn bouw gevest en had door haar vensteren breede stille stroomen van licht in doen gaan tot de gewelven; over de beelden, in mystiek donker nog gehuld, begon langzaam aan de gulden val der namiddagstralen heen te vloeien. Hoeken lichtten op tot goudglans, wijl dieper en dieper de zon tot den horizont neeg. In blanker ronding stuwden de kolommen licht door de vensters de gewelven in, wijzend in langzaam beweeg den gang der uren; de dag welkte, en over heuvelen de avond te schemeren begon, maar, groeiende voor den val, guldde en guldde het zonlicht zich krachtiger, snijdend met vele kolommen van licht de ruimte tusschen de kerkmuren. In gouden warming blakerde een, een kerkpilaar, waarvan het wit, ontbloeiende, goudsprankeling neer deed gaan tot op den grond. Van alle zijden als lange krachtige armen, lichtbundels de mystieke schemering doortogen, doorwevende in lichte trilling van levensbegeerte haar; de stralen vielen neer, als een zomerregen op de dorstende aarde, en drenkend

goud zoog het kerk-binnenst gulzig in. De beelden stonden in een blijden val, die hun ruggen overvloeide en de missen vulden in machtigen overvloed. In het westen zonk de zon nader tot de kimme, en een weerschijn van haar rooden gloed, hechtte zich aan de kerk-ramen. Als machtige armen, die slechts bewogen met den urengang, bleven de lichtkolommen den vloer der kerk beplekken, deelend de ruimte die daarboven hing, waar, blijvend nog, het geloofswonder op de stilte dreef, onfeilbaar als in de natuur de hooge zon.

Het duurde, het rekte zich, over de laatste oogenblikken, machtiger en groeiend, en heller guldend, klemde de herfstdag zeer om de kerk vast, die hij doorboorde met zijn blijde laatste licht.

Een zware licht-golf beklom langzaam, sproeiend in goud de trappen van het altaar, en hiet zich hooger en hooger op, tot, na een poos, strak als de wijzende arm van God, hij het altaar zelf bescheen, en in plotselinge kleuren-fonteining, de diepten van het rood en goud schitterden met breede macht. Het vloeide, uit de hemelen neer een stroomenval, die nieuwe kleuren wekte, en uit de diepten van het goud en rood, helle schitterglanzen brak.

Het scheen Gods-stemgalm, komend uit de hemelen, die, oproepend hoogsten pronk, neerwees op zijn heilig altaar.

De gouden stemgalm klaterde neer, bevloeide met zijn hemelmacht tot fonkelende kleurfontein.... En als had de hemel zich in dat oogenblik geopenbaard, als door een tooverkracht bewogen. zoo hieven de lichtkolommen zich, met de daling van de zon, op van den vloer, vullend met hun breed goudstof-wieking, heel het kerkbinnenst..... en het duurde, duurde langen tijd, dat aldus de godheid zijn gulden schoonheid over de wereld nedergoot.

De beide arbeidenden zagen het, hoe Gods' licht nedervloeide op zijn altaar, en op de gulden wiekslag der zonnestralen Godsgeest de kerk zichtbaar nam in beslag.

De Godheid praalde, en een wederglans gloeide op uit zijn altaar... en hunne lijven wachtend de komst van Christus op hen, sidderden, hun ooren spanden zich aandachtig, of met Gods-licht barstend uit de hemelen, zijn stemgeschal eindelijk de stilte niet zou breken.... ze wachten, in geloovig zwijgen, en met krachtiger wiekslag van godsbegeeren opgestuwd, zonken beiden neer in diepe bidding tot God.

DEN HAAG. *(Wordt vervolgd).*

Twee Sonnetten.

Voor mijn vriend
Karel van de Woestijne.

Alom is de avond lijk een kalm gelaat
dat stille draagt de ruste van veel dagen,
en 't is ál schaduw dat de boomen dragen
— in 't vredig staan — door 't spreidend nachtgewaad.

Ik heb de Goedheid van deze avond-wegen
in schoone rhythmen als een vrede-bede,
en gansch die rust, gelijk een Doode aanbeden,
voelt wijdom 't purper gloren op zich wegen.

Voel, d'adem van den avond lavend komen,
zich langs de breede vrede-weiden breiden
die in hun wazig malven weelde doomen.

— En langs de schaamle huizen, in de wijde
schaûwen-tuinen van de scheemring, zoo gaan
de herders met hun schaapjes neuriënd aan.

Maar sinds dien moeden-lach vlood vrede heen
gelijk het scheemrend licht na zonne-gloren.
Ik zag uw oogen mat van zwaar geween
en roerloos als het watre in herfste-voren.

O kind, mijn lippen preevlen stille beên
om 't goedig zijn, uit uw liefde geboren . . .
'k Voel d'adem van uw zoen nog door mijn leên
een weg zich naar mijn maffe ziele boren.

Als een die gaat in d'eindlooze avond-landen
in 't steeds niet-weten van Haar teer beminnen,
— om hem de horizon als nevel-stranden —

en soms meêwarig als van hooge tinnen,
staart of de wijde damp niet op-en-klaart,
— zoo gaat mijn leven aan in moede vaart.

Adolf Herckenrath.

Gent.

Dolle Lied.

oen hij uit de herberg was, bleef hij tegen de deurpost aanleunen, uit het gezicht van de verbruikers.

Te laat al, en vaag, werd hij zich bewust, dat het tijd werd uit dat babbelen te geraken; het maakte zijn hoofd ijl en verweekte den mond door grooten toevoer van speeksel, allemaal te gebruiken in eindelooze, grauwe onnuttigheid.

Zwakjes lurken aan verschalend bier met dunne rondjes van dood schuim erop, in 't even door de vingers geaaide glas; 't gezelschap, twee werklieden, op hun zondags, wier handen, stram en bruin vereelt, half open bleven staan naar 't grijpen van grove brokken, zoodat hij zelf soms een gevoel kreeg, of de zijne met verdrogende kalk besmeerd waren, 't gezelschap sprekend als van ver voor hem; en alle drie gezichten gekeerd naar den flauw-witten vethals van de bazin, die, ineengezonken, met de ellebogen op het zinken blad van de toonbank lag; ze geeuwde dikwijls en sprak toch voort over dingen, die hem voorbijgingen. En het raapgele, bekrompen licht, dat van den zuigenden gasbek viel op 't doodgewone, harde gerei van het drankhuis: het wou er maar niet druk worden. 't Zette zich alles stevig vóor hem vast, terwijl zijn oog staarde naar het druk lawaaiende gedrijf van de menigte, een paar ellen van de leege plek, waar hij soesde, af.

En zonder dat hij anders een vin bewoog, kwam er een getril in zijn wenkbrauwen en een nat-stil openkrullen van de lippen, een vreemd iets, bij 't dubben erover....

Het was in den grond toch opvallend stil geweest in de herberg en hij had van tijd tot tijd een blik door de open deur geslagen, zoo in zijn eentje. Onvast ging een vraag omhoog, als een aanspraak van 't werkelijke tot hetgeen maar wijs gemaakt was: hoe

had hij van avond zoo'n ingehouden trek naar rumoer? — Hij zocht echter niet naar redenen; een groote lust om te gaan door de straten alléén leefde er in hem.

Hij haalde loom zijn lijf van de post en richtte het hoofd op, met moeite; zijn nek pijnde en tusschen de rimpels, die de inspanning op zijn voorhoofd bracht, laaide een heete smart op, zwaar verwarmend het getraan, dat over zijn oogen zakte. Zijn vest zat nog, zooals hij er mee opgestaan was, en in de vouw van zijn lamme linkerhand lag een ontastbaar verkoelende pijp, heel droog. Hij zette zich opweg, voortademend in 't niet ophoudend geknoop en gestrengel van zijn brein, dat het voelend zenuwbewustzijn uit zijn lijfelijk ik gezogen had en zijn oog simpel alles deed opnemen, zonder tot onderscheid makende bezinning te brengen. Heel duidelijk meende hij te zien, hoe om die verdooving een dwaasheid speelde, een dwaasheid, ziekelijk smalend in gele gelach....

Hij keerde op zijn stappen terug, vastberaden, als gold het een gewichtig voorval, een ommekeer in zijn leven, — en trad naar 't uiteinde van de smalle straat.

Haar leegte holde zwijgend het gegroesel uit van een massa menschen op die plek; de feestelijk verlichte toren kon van daaruit gezien worden. — Zij, die te laat kwamen, rekten den hals en stonden op de teenen.

Hij kwam bij met zijn vermoeide beenen, als een aanwaaierende, dikke, zwarte tor, botsend tegen een lampglas en neervallend in 't gekreuk en 't geschilfer van zijn gevleugeld lichaam.

Hier viel een roode gloed neer op de toeschouwers en deed de gezichten waterig paars vlekken in het duister, slapjes tekeergegaan door een paar lantarens. 't Duister werd neergelaten door een groot, wichtig blikkend gebouw, zóo, dat het weinig scheelde of het had de omringende huizen vergruisd onder zijn willen staan naar zijn dwingerigen zin.

En hij glimlachte van groot plezier, al steeg er ook smart uit zijn voetspieren op; hij stond nu ook op zijn teenen te kijken; de baas-spelend, blikte hij de hoogte in, ondanks zijn hoofdpijn. In zweeterige, zwarte lokken saamgeplakt, streepten zijn haren het voorhoofd.

De toren deed lijdelijk als altijd zijn veel en al lang bewonderd werk van flink-slank stijgen, te midden van 't losse geflap van het

roode bengaalsche vuur, dat, onbestemd vlammend, in rookerigheid vol roet uitbulkte, eindelijk meegenomen door den wind, welke 't in rechte vegen streek: en alles verdween op den gulzigen, blauwen nachthemel, effen, effen, als voor de gelegenheid.... Het kantwerk werd blootgelegd; zijn sierlijke lijntjes moesten zich laten kijken; ze zaten vol schuchterheid op den ergen gloed.

Hij dronk er de schoonheid van in; 't lichtend gedrup van den niet-ingeslapen beiaard was als een geklok van lust in het drinken.

Daar ging plotseling een belachelijk, klomperig donderen en knetteren aan den gang, en dan een uitgooien van spranken en vonken, talloos veel en geel.

Hij viel neer op de hielen en dacht nu aan zijn pijn. Hij staarde naar de groote saamgepakte menigte, die het plein bedekte vóor den toren; alle de duizend en duizend en duizend gezichten gericht naar één kant. Hij zag in, dat het hopeloos stond, bijgeval, om door te kunnen, te gaan stooten op die volte. Hij wendde zich af en slenterde de straat in.

Nog even droeg zijn blik het vlakke beeld van het breed-ruggende plein, gezien op een weekdag van kalm-zijn en meedoen met den blauwen, witgedopten en blindend lichten hemel; gauw was hij ervan verlost....

Het licht in de straat leidde naar de hooge, wisselende puntgevels, welke bovenop een zweem van donkerheid weghadden en daar kalm onder stonden; drie, vier windassen, stijf uitstekend, prikkelden hem; triest-zenuwachtig ging zijn blik naar beneden.

Dichtbij speelde een reusachtig orgel; het wierp grootmachtig zijn tonen her en der; in de tusschenpoozen klonk het bescheidener geluid van een bugel en twee violen en een bas, een eeuwig brommende, diepe bas, die hem niet meer met rust liet; zij scheen alles te kleuren wat zijn oog zag.

Twee meiden losten zich uit de toekijkende menigte, en arm in arm voegden ze zich bij de gaanden en komenden, weinig talrijk op dat oogenblik; en zonder dat orgels en lantaarns ophielden hun haastige volbloedigheid ten beste te gooien van uit het onderste der twee rijen huizen, als een nooit den asem verliezende aanbidding der immer dunner wordende straatbelooping, viel er vlug een jonge borst in nauwsluitend boezeroen op de knieën voor haar neer, gekomen

van de duivel mocht weten waar.... Kwasi alsof hij 't niet meer harden kon, verklaarde hij haar zijn eigen liefde en wou haar overtuigen. Een van de meiden boog zich en haar gelaat moest spotlachen, toen zij hem duchtig de borst doorwoelde met de punt van haar parasol. Toen gingen ze eventjes om en weg....

Uit de hoogte viel weer gedonder en gekraak en een armelijke ah-vlaag steeg op en ging dadelijk liggen. Hij bleef maar aldoor aan den muur staan en bemerkte veel bijkomenden, mannen, den hoed in den nek en morsige sigaren tusschen de tanden, of pijpen. Nu gaven ze hortende hoopjes woorden van zich af en hun lallen van zooeven was op hun gezichten bestorven.

Hij dacht aan zijn eigen pijp en als de kern van een straffe atmosfeer van ziekelijk rooken, drong hem, blauwgrijs walmend eerst en dan toeschietend in smalle, stralige strepen, door mond en neus. 't Was een wreede herinnering, welke hem met sterken arm het weerlooze hoofd stijf tegen den muur drukte en, grijnslachend luidloos vóor schemering, hem deed vergaan van beroerdheid.

Het kwam hem voor, dat hij streelende veiligheid verloren had, toen hij stom de straat afzakte. De steenen lagen bleek geregend tusschen de kransen van zwart slik en de lichten deden die niet opdrogen, hoe hij er ook naar keek, in verwachting.

Naast een vreemde, duistere gang, die, haar kronkelen eenzaam had geëindigd binnenin en nu uit de laagte het straatlicht beloerde, zat een vrouw stilletjes te sluimeren op een achterover gelaten stoel, hier, op den hoek, vanwaar de volte was weggeloopen. Gaslicht deed de zwakke, gestrekte keelspieren zich rekken naar de doodgoede ronding van de kin, die als rookte in stillen gloed van leed, gestild voor een oogenblik, liggende onder de somberheid van neus en voorhoofd, vergeefs even aangeraakt door schuchtere klaarte.... De armen hingen onvast gekruist, van onmacht niet-kunnend, en de beenen werden in hun lamme dalen aanhankelijk verzeld door de povere plooitjes van den dunnen rok: net een half verkoold stuk hout....

Zijn blik dwaalde van de slapende naar de straat, die hier leeg was en ginds den toeloop droeg; op den duur meende hij, dat ze aan het waggelen zou gaan. Nog altijd kletterden en lawaaiden de orgels en bromde de bas, bij tusschenpoozen, eerst wat onnoozel, en toen hem noodzakend scherp toe te luisteren, als moest hij er het

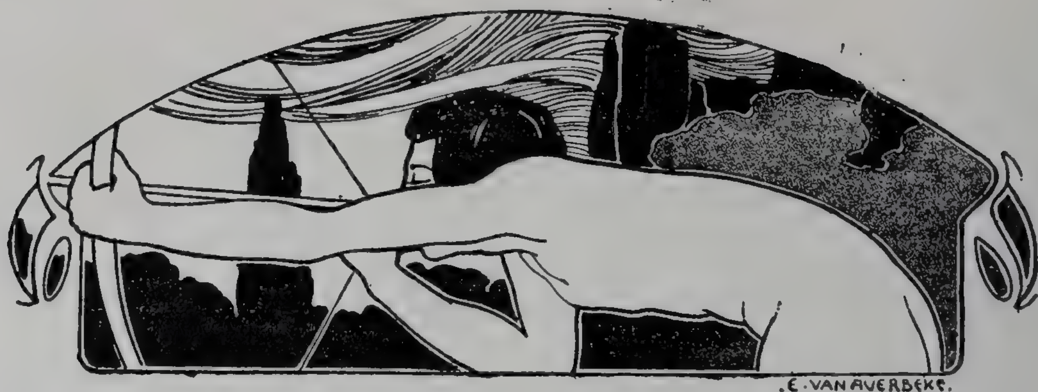
holle mee vullen, dat in hem heerschte. Zijn oogen stonden als twee strepen, waarvan de zwartheid verdronk in de stekelige wimpers.

Hij sloeg een zijslop in; 't scheen wel dat de nauwte hem wegstopte in haar geluidloosheid.

P. HEIMAAIER.

Antwerpen.

Hooidag.

ij stond nu even te rusten boven op den wagen hooi. Zwaar hijgde zijne borst, bij 't leunen op zijn vork, en hij keek naar de wagens, die — hoog-beladen met den oogst der weiden — daar op het plein stonden. Hij overzag dien wintervoorraad, dien hij bergen ging op de zolders boven den paardenstal. Van den vroegen morgen had hij gewrocht, met sterke armen, den eenen gaffel hooi na den anderen door het venstergat snokkend, het stoer gelaat en de oogen op het werk. Nu stond hij te rusten. Met de hemdsmouw vaagde hij 't peerlende zweet van het roodwarme gezicht, starend naar de kinderen die buitelden en stoeiden in het hooi, dat van de wagens op de straat was neergevallen. Zij waren reeds heel vroeg gekomen uit de vele straten die leiden naar het plein. Ze kwamen van god weet waar, aangetrokken door 't geurige droge gras, daar in zoo'n weelderigen overvloed voor hunne oogen. En de zon was nog veel vroeger daar! Zij was gekomen vóor de kinderen, met hem zelf toen hij aan den arbeid toog. Zij stond daar nu in starblauwe lucht te branden en te vuren met al haar geweldige kracht. Eerst was het een lustig broeien in de lauwe lucht, dan begon ze te stoken tot het werd die davering van haar heete majesteit. 't Was hem wel alsof de daken van magazijnen, huizen en gebouwen, die het plein omgrensden, te smoren lagen onder het gloeien van dat verblindend licht. Duiven en musschen zaten, stil-weggedoken in hunne veeren, te lusteloozen in kleine

schaduwplekjes en, van tijd tot tijd, ging een mensch over het plein, dicht naast de huizen beschutting zoekend. De kinderen alleen gaven om de hitte niet. Zij bleven stoeien en vechten, sleuren en dringen. Wat gaf het hen zoo te zweeten, zij tartten den onverbiddelijken vuurberg. . . . .

Nu ging hem plotseling door het hoofd hoe deze dag toch bijzonder zwaar was tusschen de vele die reeds voorbij waren..... En wat rook dat hooi toch vreemd-bedwelmend! Hij werd er bijna duizelig van! Soms scheen het eene herinnering te brengen aan zondagen toen hij in het hooge gras had neergelegen, droomend van duizend dingen en van niets, turend in de lucht waar de duiven in heele vluchten voorbijdreven, naar het dorp toe, naar het dorp waar de klok van 't kerksken maar immer luidde. Toch was alles heel vaag en ver: een terugdroomen van zijne jonge jaren, van zijn land en zijn werk daar.

Opnieuw begon hij te arbeiden, blootshoofds. Het losse hemd liet de borst bloot en zijne naakte armen spierden sterk in het omhoogheffen der busselen hooi, die hij met krachtigen stoot door 't venstergat wierp. De zon prikkelde hem het hoofd en het lijf. Zij doorpriemde heel zijn lichaam met zengende stralen en toch werkte hij voort, beheerscht door zijnen wil, wijl 't zweet hem langs de sterke lenden lekte.

In den morgen waren de voerlieden vertrokken, gezeten op de kloeke ruggen der natiepaarden; krachtige pooten sloegen geweldig de straatsteenen, en de ruiters geleken wel aan de oude poorters van vrije steden die ten krijge voeren. De ruiters vloekten; de paarden hinnikten en snoven lustig de lucht op; zij schudden hunne ruige manen en trappelden dan trage voort. In groepen was toen 't volk vertrokken, onder leiding van bazen, naar de dokken waar de schepen lagen die ze moesten ontladen, naar waren, kisten en zakken, naar graan, ijzer en huiden, naar al wat ze gingen bewerken. Zóo was de beweging ingevallen, met daverende onrustigheid, door de gloeiing van den dag, met versmoord lawaai en warse kreten. Daarna waren de kinderen gekomen, jongens en meisjes, zoo'n heele bent, die leven brachten op het plein, waar hij nu, in zijne verlatenheid, stond te arbeiden. Ze keken naar dien vent die daar hoog stond als den meester van het hooi. Toen hij hen niet scheen te bemerken werden ze vranker en kwamen dichter, nu niet langer beschroomd

elkaar neerstootend in het droge gras, dartel en speelziek. Later waren er nog bijgekomen, onbedeesden, tot het werd een grieweling van armen en beenen en lijven, opduikende lachende gezichtjes in een rumoer van grappige vreugd. Ze bekommerden zich niet langer om dien vent, daar werkend in de zon, noch om den dag die doorging. Zij bedolven elkaar onder het hooi, spartelden op, maar werden weder weggemoffeld tusschen de spichtige pijlkens, in het vaalgroen bed, waar ze als donkere plekken waren in het lichtgestraal.

Hij vervorderde zijn werk, misselijk, met een nijpende klopping in zijn hoofd, omkroesd door de hitte die, saamgepakt tusschen de muren van het plein, zich looddrukkend weerkaatste op de schelven, waaruit een smachtige doom opsteeg en bedwelmen kwam. Hijgend, ontzind bleef hij opnieuw rusten op zijne vork en hij dacht aan wat hij eens van den pastoor had hooren zeggen: „In het zweet uws aanschijns zult ge uw brood verdienen." Het ging hem zoo nu! Nog nooit had een dag zulk een oven geleken. 't Moest wel de eenige in zijn leven zijn die zoo tierend branden kwam.

Onverzettelijk plaagde hem nu de dorst. Zijne droge keel en smachtende mond waren als beprikkeld. Het werk ging maar niet van de hand en toch: het moest voort. En hunkerend begon hij opnieuw. Heele tassen slokte het venstergat op den hooizolder, maar het kortte niet: de dag was lang. Vele hooiwagens stonden daar als reusachtige oppers, die nog moesten geborgen worden. O! zich nu kunnen neerhuiken in schaduw en koelte, zich laven aan verschkriekend bier, en wat rusten! Kwam de avond nu maar en de sussende nacht!

Het was nog geen noen, en vinniger ging de zon nog vuren, alsof alles smelten ging onder haren heeten kus. De noen! was de noen maar daar, die oogenblikken van stilstand. Al zijn verlangen ging nu naar den middag, en hij riep tot zijnen kameraad die daarbinnen werkte en het hooi stapelde tot hooge bergen, ineengedrongen bussels tot tegen de zoldering op: „Frans, jongen was het maar noen! 't is niet houwbaar in die duivelsche zon!"

Frans stak even het hoofd buiten, opgeschrikt uit de stilte daarbinnen, waar enkel was het doffe neervallen van den eenen tas naast den anderen. „Wilt ge drinken?" vroeg hij en hij reikte hem een flesch.

Het had hem zoo oogenblikkelijk verkwikt; de drank had met een geneugte zijn verhemelte gestreeld, zijne keel verfrischt en was dan zoo plezierig naar de maag gezonken.

Ongenadig hernam de zon hem weer, een looden dwang omknevelde zijne slapen, en hij voelde sterker die duizelige moedeloosheid. Dat die kinderen daar niet onder lijden, sufte hij; heel den langen morgen woelen zij in die stekende zon.

Het begon hem plotseling voor de oogen te schemeren en te sterrelichten. . . . . Steunzoekend scharrelde hij rond zich. Zijn gaffel stak in het hooi en hij kon hem niet vatten, ... met een zwaai plofte hij neer.

De kinderen schrikten op: boven in het venstergat stond een andere man, vreemd gebarend en heesch om hulp krijtend. Zijn kameraad lag daar neergebliksemd, den mond vertrokken, de levenlooze oogen open naar de strakblauwe lucht en de vuisten toegeknepen in het hooi. Frans sprong eindelijk op den wagen, knielend bij zijnen makker, niet-begrijpend en verdwaasd. Menschen kwamen nu, voorbijgangers, werkvolk, voerlieden, ze schoolden samen en sommige klommen op den hooiberg en gingen kijken naar dien man die er dood neerlag. „Hij is dood" meenden zij. „Dood, dan moeten ze hem naar het gasthuis brengen." Ze reikhalsden naar den doode op den wagen, verstrooid en hard voor de dagelijksche dingen van menschen die sterven, enkel een weinig geroerd door 't nieuwe geval, schuddebollend en hunne gelegenheidspraatjes beamend: „Dood dan naar het gasthuis . . . . politie . . . ., waar is de politie dan? . . . . die vindt men nooit in zoo'n geval! . . . . 't is een zonnesteek. . . ."

Ver af stonden de kinderen te gluren. Ze fluisterden onder malkander van dien baas die iets gekregen had, zagen naar al dat volk dat er rond stond, op de wagens klom, en naar anderen die nieuwsgierig-vragend bijkwamen.

Eindelijk was er politie. Achter den agent kwam een oud manneken aansullen dat de gasthuiswieg voortduwde. Keer op keer had Frans reeds dat einde verteld: hoe de man kloeg dat het zoo warm was en hij hem te drinken had gegeven, want, voegde hij er telkens bij, hij voelde zich vermoorden door de zon, en hoe hij eindelijk was neergeslagen door het vuur van den dag. Aan den agent moest hij alles opnieuw verhalen. Eindelijk liet men den doode zachtjes van den hooiberg glijden, en sterke armen droegen hem in het wagentje, waarvan men de linnen huif toesloot.

Gretig keken de omstanders toe, met zwijgende fonkelende oogen, dringend en stootend. Als het wagentje wegreed, waarin hij

nu neerlag, beschut tegen de zon, ging elk zijn weg, zonder omkijken, sprakeloos. Frans begeleidde zijnen kameraad naar het gasthuis.

Het spel der kinderen was verbroken; beklemd door de eenzaamheid van het stille plein, verlieten zij de plaats, links en rechts verdwijnend in kronkelende straten, op zoek naar andere vreugd, bijna reeds den baas vergeten die daar iets gekregen had.

Alleen de zon bleef, zegevierend met laaiend, vlammend vuur, bespattend met gouden gloeiing daken en muren, grauwen steengrond en hooiwagens, in schelschreeuwende helheid. In haar triomfeeren brandde ze naar den middag, zengend en verschroeiend.

Het was alsof de avond nimmer komen zou. . . .

Antwerpen. LODE BAEKELMANS.

Ratten.

of grijsde de morgen over de dokken, mistend om de masten van schuiten en schepen, ver-op nog de daken omnevelend.

Rie hoorde het rumoer, het gestadige leven van vroege, koortsige bedrijvigheid. Verstrooid zag hij naar de doening der menschen rondom, terwijl hij door de slijkerige straten ging, achter zijnen hond, die zoekend en snuffelend voorop liep. De handen in zijn broekzakken, het hoofd onder een bruinen feuterhoed met vettige randen half weggedoken, ging hij voort, een klein ventje met grauwen stoppelbaard en vinnige, vaalgroene oogen. Van onder de hangars drong hem de scherpe reuk der gezouten huiden te gemoet. Het was daar een regelmatig werken: men sleurde de huiden tot op de plaats waar vrouwen — met donkere boezelaars om de heupen — het zout met hunne bezems wegvaagden. Andere wisten ze tot vierkantige baaltjes saam te vouwen; dan werden zij op de schouders van eenen jongen, hoogopgewassen kerel weggedragen. De vachten, uitgespreid als bruine en zwarte tapijten met groote witte vlekken, werden bestendig vervangen door andere, die men uit de kleine brik ophaalde. De vrouwen sjauwelden, snauwden elkaar toe met

snibbige woorden en giegelden om dartele, gewaagde gezegdens. Verder lagen goudgele heuvelen van graan. Flinke, gezonde werkers vulden met volle schepels de grauwe zakken. Het graan stroomde ritselend in rijken glans tot aan de voeten der opruimers, ruischte in de zakken, die zwollen tot weelderige buiken. Een Spaansch-bruine, diklijvige vrouw bond de gewogen zakken toe, die dan werden weggedragen en neergelaten in eene schuit, die langs de kaai lag gemeerd. Slechts nu en dan klonken de stemmen der gezellen. Verder sjouwde men reusachtige balen wol van plompe wagens; de balen werden voorover gehaald, wankelden en ploften met dof gebots op de kleine schepwagentjes, waarop men ze in de diepe duisternis van bergplaatsen binnenvoerde.

Rie stapte eene zijstraat in en floot om zijn hond, die in eene andere richting voortliep, onmiddellijk gehoorzaam op hem toekwam en dan weer vooruitsnelde. 't Was een kloek-gebouwd beest, met wreeden, platten doggenkop, breeden muil en oogen die gramhittig rondgluurden; de pezen sidderden zenuwachtig onder zijn vaalgrauwe huid en zijn staart kwispelde aldoor. In de stille afzondering der straat waar enkel, hier en daar, een ongebruikte wagen stond, leefde het soezend geraas der machine eener rijstpelderij: 't was er een stampen en grommelen van raderen en hefboomen, proestend bewogen onder de jagende drukking van den stoom. In de open poort stond een maalder, wit bestoven door 't fijn-neerzijgend meel dat daarbinnen alles bepoederde.

Nog eene straat verder en Rie was aan zijn werk. Hij zag reeds in zijn verbeelding de kleine verlaten steeg, waar de wagens gereed stonden om lijnzaad weg te voeren. Het werk van den komenden dag deed hem denken aan vroeger, toen hij uren lang moest arbeiden in magazijnen vol van donkerte en nare hoeken en ratten, met slechts eene enkele streep van helder daglicht 's middags.

Aan den hoek der straat lag een dronkaard, dwars over het voetpad, zijn roes uit te slapen; hij lag er languit op den rug, gansch beslijkt, het gelaat bezwart met wagensmeer, als een herinnering aan spottende en kwellende straatjongens. Rie ging schuddebollend terzijde en keerde den hoek om.

— „En ratten!" dacht hij. Ja, dat waren zijne oude vijanden; immer was hij de verdelger geweest van die grauwe, vlugge knagers. Toen hij jong was kon hij heele dagen op loer zitten om hen te

vangen en te dooden; een vage grond, waar, sinds jaren, allerlei scheepsmateriaal te weeren lag, was zijn jachtgrond; daar kende hij al hunne holen, hun diepste schuilhoeken, híj wrong zich daartusschen de verroeste ankers en de trossen kettingen, kroop er tusschen balken en staven, om zijne klemmen te stellen; lokte de ratten met broodkruimels of met afval van visch, dat hij in den vuilnisbak der naburige gaarkeuken ging opzoeken. Later, als hij ouder werd, scheen die ijver om de beesten uit te roeien te verflauwen. Zekeren dag gebeurde het echter, dat een zijner lievelingsduiven er half door opgevreten was. In woedend spijt om het verlies van 't zachte dier begon hij zijne vervolging opnieuw. 't Was hem een brandend genoegen nu 's morgens in zijn rattenval een angstig en schuw beest te zien dat, uitweg zoekend, zich, bij elke beweging, kneuzend tegen het ijzeren vlechtwerk der cel aanstiet. Hoe kon hij het dàn plagen, treiteren met plotse rukken aan den staart, het doen schrikken en in hoekjes van pijn doen ineenkrimpen, daar hij het met een gloeienden priem achtervolgde; eindelijk, in onmenschelijke wreedheid, begoot hij het met petrool, stak er het vuur aan en liet het bang-piepend op straat wegloopen, als een groote dwaalvlam, waarachter de bengels juichend joelden. „Die zal mijn duiven niet meer opvreten", zei hij dan. —

Daar zag hij den hond, den snuit tegen den grond, in den gang van „De drie Zwaantjens" verdwijnen. — „Fik ruikt de beestjes", lachtte hij vergenoegd tot een der buildragers, die hem aan de deur afwachtten en hem nu volgden in den gang en mede den steilen, krakenden trap, die naar den zolder omhoogvoerde, opklommen.

Met kwispelenden staart, blij-blaffend, sprong Fik voorop; achteraan kwam Rie, steunend op de leuning, die van ouderdom hijgde; dan kwamen de gasten, buildragers en werklieden. Boven krijschte de sleutel in 't verroeste slot, en de deur draaide weg in de duisternis van den zolder.

— „De vensters open, jongens", beval Rie, en van weerszijden flapte nu dra het vale daglicht met vagen weerschijn over de opgestapelde dingen in het vertrek, verdringend de duisternis in de hoeken en tot tegen de zoldering, over de zakken lijnzaad, waar zij bleef als eene schemerende grieweling van plekken donker, en hangende, dwalende wolken van zwarte schaduw.

— „Zie Fik, zoeken", zei een der buildragers en zijn stem klonk

gedempt in de kleine, ledige ruimte der kamer. „Zie hem zoeken, er moet wat zitten, sinds maanden werd er niet meer aangeroerd."

Rie keerde, vergenoegd lachend, uit eenen hoek terug, eenen ouden bezemsteel in de hand, wijl zijn hond, boven op den hoop, half weggedoken in de schemering, zoekend, snuffelde en krabbelde.

Het afladen ging aan gang; de zakken, trapsgewijs hooger en hooger gestouwd, werden, één voor één, bijgesleurd, en door buildragers weggedragen. Met ijzeren haken klampte men de baaltjes vast, sjorde ze neer en ze werden dan weggetorscht op de krachtige nekken van zwijgende mannen, die kwamen en gingen, met dof klinkende stappen, door de trapkast van den zolder verdwijnend. Rie stond als een jager te loeren, met oogen gewoon aan het donker, door de halve lichtheid die met flets schijnen binnendrong. Plots begon Fik versmoord te janken en met de voorpooten, vlak naast de werklieden, te scharrelen.

— „Daar jongens, haastte Rie, daar moeten er zitten. De mannen sleurden een paar zakken weg en de hond sprong in het aldus gevormd hol, ging voort met grollen en huilen, zwaar-snuivend, vol verwachting. Weer sjouwde men wat baaltjes terzijde en nu stond Fik stil, geplant op sterke pooten, starend met groote glansoogen naar een uitgevreten gat in een der balen. Rie, aandachtig gebogen naast de werklieden, zag, langzaam en voorzichtig den zak omhooghalen.

— „Daar moet er eene inzitten, keuzelde een, zie maar wat keutels.... Nauwelijks had hij dit gezegd of, als een grauwe schicht, sprong eene rat over de zakken weg.

— „Pak ze Fik," gilde Rie. De hond, vlugger dan die woorden, was weggesprongen in de vlagende schemering, en men hoorde een piepend schreien. In de klaarte van een venster, verscheen het beest terug, de rat in den muil vastgeknepen, ze schurend tegen den grond waar hij ze dood liet liggen, om dan, met aangewakkerden lust en vurig-glanzende oogen, weer aan het sporen te gaan.

— „Brave Fik, streelde Rie, brave Fik, zoek de beestjes, manneken."

De hond gromde tevreden, kroop tot tegen de zware balken die de zoldering schoorden, op hun beurt gedragen door zware houten pilaren. Hij wrong zich met verlangerig huilen tusschen de zakken, sprong in de kuilen, waaruit de balen waren weggenomen. Rie blikte gespannen voor zich uit met zoekende oogen. Een donkere beweging gleed langs den grond, vlug-voorzichtig? Met een stok-

slag bleef het liggen, het spitse snuitje tusschen de voorste pootjes, het opengereten buiksken in een plasje bloed. Charel, een der werklieden, raapte het op, hield het met den staart omhoog voor zich in den dag, zegelachend, het daarna neersnokkend bij de eerste. Opnieuw blafte Fik en sprong vóor hem neer: tusschen de tanden hield hij een blauw-zwarte ditmaal, eene groote die zich verweerde, hem in den snoet beet met de nijdige fijne tandjes, en wier pootjes, ivoorwit, zich krampachtig vertrokken. Verwoed drukte Fik haar tegen den grond, ze versmachtend en verplettend onder zijnen sterken kop. Intusschen sloeg Rie eene vluchtelinge neer. Charel had er eene met de bloote hand gevat en neep ze den adem af: ze smakten ze op den hoop bij de anderen, bij hunnen buit.

Zoo ging het heel den morgen! Hoe meer balen weggedragen werden, hoe rijker de vangst. 't Was of hun eerst de onervarenen in het bereik vielen, en de overigen zich hadden teruggetrokken achter den hoogen stapel waar het nog veilig was.

Gestadig klom het getal der vluchtelingen, tot het werden heele benden die trippelden en joegen over de zakken, naast Rie en Fik en Charel en 't werkvolk, om te bereiken de beschermende duistere hoeken; tevergeefs, meest allen kwamen om: Fik stond daar met scherpdreigende tanden, Rie mikte en trof onvermoeid, Charel wurgde behendig met zijn eelige vuist en de buildragers trapten ze neer onder de zwaar-vernagelde plompe schoenen. 't Was een angstig piepen, een doodgrijzen over den zolder; de hond duivelachtig voortgezweept, blafte met woedend, kort gehuil; de mannen vloekten en juichten; Rie telde: „... vijf en dertig ... zeven en dertig ... acht ... veertig ...” en zijn stem klonk matgroezerig, als gebroken van genot. Al dien tijd ging het volk op en af, de zakken wegdragend, wegduisterend de trapkast in, naar beneden. Onder het venster, op een hoop, lagen ze in bloedige besmeerde grijsheid, beweegloos, zonder trilling van leven, misvormd, met platgedrukte snoetjes, opengerukte buikskens waaruit de kleverige ingewanden over lichtgrijs en blauwzwart; de ragwitte pootjes ingetrokken en de lange zwarte staarten er doorheen. Rond al die viezige dood dwaalde het onzeker licht van de lucht die buiten te grauwen hing.

Rie telde maar voort: „drie en veertig ... vier en veertig ... Eene was hem echter te vlug, hazensnel sprong ze hem voor de voeten, klauterde over de doode kameraden naar den vensterrichel

op, en wipte zich snel weg over een der daken, die als vuil-roode ruggen opbonkten.

Zoo was het middag geworden. Het werk werd stilgelegd en vooraleer heen te gaan, kwamen ze allen eens kijken naar de vangst van den morgen.

— „Drie en zestig, lachte Rie, en hij wreef vergenoegd in de handen, dat mag tellen!" . . . .

— „Dat moet ik zeggen, zei Charel, maar we hebben er al meer gevangen; . . . aan die beesten heb ik reeds pleizier beleefd . . . weet ge 't nog Rie, dien keer toen we er een paar den staart afsneden . . . ze wisten och arme niet meer waar te kruipen, zoo suf waren ze . . . als ge er tegen stampte verroerden ze amper . . . bang dat ze waren! . . . .

— „Ik was er bij, meende een der buildragers, komiek dat het was, 'k moest mij den buik vasthouden van lachen" . . .

— „Drie en zestig", droomde Rie en streelde Fik, die hijgend met bloedenden muil aan de lijkjes snuffelde, en staartkwispelend nog immer links en rechts beet.

„Maar hebt ge ze reeds gegeten, vroeg Charel, dat is fijne kost jongens . . . fijner dan balkhaas . . . .

Koutend vertrokken ze. Rie floot op Fik, die opnieuw daar boven in 't hangend duister tegen de zoldering aan 't zoeken ging, wierp eenen laatsten blik op den grauwen hoop, sloot de deur, en strompelde traag langs de steile trappen naar beneden.

De steeg lag weer in gure eenzaamheid. Het werkvolk was heen. Uit de lucht sijpelde een triestige, griezelige motregen, en de dronkaard lag nog dwars over het voetpad en snorkte luid. De hond liep weer snuffelend langs de muren, en hij volgde met matten gang; in zijn hoofd spookte de volle weelderige vangst dier bloedige, grauwe ratten.

Zelftevreden en zegevierend ging hij huiswaarts langs de dokken.

Antwerpen, 1900. LODE BAEKELMANS.

Avond-zangen.

O lief, stil-goudig stonden ze te gluren,
herinner u, de boome' in 't late licht;
als een schoone doode, in de avond-uren
lag rood-gekleurd de stad voor ons gezicht.

Wij waren lievend langs eenzame huizen
en op de paden in de deemstering....
Soms kwam een avond-bede ons tegensuizen
die om ons heen een wijl te zweven hing.

O wijl de weiden in het zomer-weer
met breede oranje sluier roerloos lagen,
minde ik uw zachten kinderlijken lach....

Thans in uw oogen-schaduw wou ik weer,
uw armen om mijn kloppend hoofd geslagen,
zoet droomen.... of ik in een gaarde lag.

I

Als de avond daalt op de oude zomer-banen
en koel langs onze liefde-wangen zijgt,
dan zullen we ons in vreemde tuinen wanen
wijl weelde-stemgeluid ons lippe' ontstijgt.

En in onze oogen zal als van weleer,
toen wij den eersten liefde-zoen ons gaven,
ons ziel zich openbaren wijd en teer,
groot-rustig, als een hoopvolle avond-haven.

Want zie, wij zullen de' avond om ons loven,
met stille woorden sedert lang verwacht;
wij zullen leven als in lente-hoven
waar vrede hangt gelijk een zachte vacht.

II

Thans laat ons stil als moede wezens zijn
in de' avond eêl-sereene ziel, en laat
ons gaan langs d' heerlijkheid der avond-baan
als kleine kindren met een goed gelaat.
O kom wij zullen in deze' avond-schijn
ter blijden dageraad herboren gaan.

Wij zulle', in 't vreê-vervulde alleene gaan,
de kallemte om ons leden voelen glijden,
en, lijk een blinde, traag ons voelen leiden
door de' avond-tuin bij fulpen zongetaan.
En met een goeden lach om 't ongezeide
zoo zullen wij door 't late gloren schrijden.

Dan, o dan zullen we als in enkel dagen
de groote rust in onze ziel omdragen
dier landen liggend in den avond-schijn;
dan zal wellicht een traan in 't oog ons komen,
— gelijk bij nachte soms, na zoete droomen, —
een traan van heel-en-al gelukkig zijn.

Gent ADOLF HERCKENRATH.

Het ontwaken.

DOOR

ED. VERBURGH.

II.

n zacht welken van nedergaand licht, had de zon besproeid het dorp, later, verblijvend nog op den kerkspits alleen, die een gouden flits wederzond naar de diepten van den horizont, die in rood en goud de witte zonbloem omzwolg. De avond kwam neerritselen van de heuvelen, en uit haar bloeide de stilte op, die torenend met het donker, het heelal vervullen ging, geluideloos en zwart.

De arbeid in de kerk was neergelegd, uitgesteld totdat de dag weder het witte licht zou brengen, waar meê de dageraad zwartheid en stilte verwon. De nacht sproeide, als gekomen met een nieuwe zon, zijn stille duisternis over de natuur. Als in beken, vervangend die des daags, vloeide het donker van de heuvelen, bronde stilte en zwartheid gedurig in het bosch, en vergaderde op de vlakte, die lang in wederglans van gegaan licht, nog naschemerde. Het was een zachte wisseling, onmerkbaar, een zacht lijden zonder worsteling, een breede willige gang, waarmee het stil dorpje heengleed door den nacht, toen de schemering dikte tot zwarte lichtloosheid en de zwijgende aard, nu geblind, hijgende en levende bleef. De natuur, die in duisternis nu haar kalm groot lijf borg, zweeg nog en lijdde duldend de wisseling van het getij, omzwoeld door luidlooze duisternis.

Lichtpunten begonnen te gloeien, het vierkant der ramen lichtte geelend op uit den zwarten klomp der boerenhofsteden, kalme oogen lijkend, die met den dag geloken, nu openden zich en star staarden

in 't donker verschiet, langs de golving der heuvelen, neer tot de diepte van den horizon, die de zon omzwolg.

Met de duisternis was de arbeid der menschen in de kerk gestaakt. Beiden woonden, van ver gekomen, tijdelijk in de pastorie, die oud en verlaten, tegen het kerkje aanleunde, en uitzicht gaf wijd over de vlakten rondom. De jonge vrouw was daar gekomen, nog gehuld in de heugenis van de gouden glorie, die van de hemel neerviel op het altaar dat, barstend in een schitterpracht van kleuren, de openbaring van den goddelijken geest ontvangen had.

Als een milde regen van goud-drenkende druppen was het blijven neerzijgen in haar ziel, die de almacht van Gods bazuinende stem in zich had bewaard; een blijde zonnedag was 't in haar geweest, waarin God de kus zijner liefde op de natuur had geprest, en 't wonder volvoerend, alles gulden had doen zijn. Gods stem was gebleven, koralend en bazuinende ....

Ze was op de stille kamer gekomen en had geen licht aangestoken. Ze voelde nog hoe de band, die de aarde aan Christus bond, de gouden zonnevloed, die als een weelde-klank komend uit Gods klaterenden mond, nog blijvende was, en haar met een heilig trillen had bevangen. Het was langs haar heen gevloeid, Gods klaterend stem-geluid, dat in grooten wil tot pracht, in wondere prachtbehoefte, zich had verguld tot een breeden zuil, die de hemelen scheurend, neerbrak over de aarde en in wilden tooi van gods genade, in gloeienden brand van heilbegeerte, den Christus en Zijn altaar had overstroomd. Het was voor haar oogen geschied en ze voelde zich nu deelhebster in die genade, ooggetuige van Gods liefde voor zijn Eenigen Zoon.

Ze begreep het nu, waarom de dag geweest was zoo onnoemelijk schoon, waarom alom het witte zonlicht opgegloeid was tot gouden sier, tot een gouden vloed, die komende uit de lucht, de aard verdronken had in zijn pracht. In gods-liefde had het aardgelaat opgeglansd, in gods liefde had de natuur, wonder werkend, zich opgetooid; daarom bloeiden in den hof zoo schoon nog de bloemen, daarom hieven de oude boomen, hun kruin omhoog in de pracht eens nieuwen zomers; daarom op de vlakten zich breidden doorzichtige nevelen, die telkens, blijde poging, schenen te gulden langs den rand. De aarde had Gods openbaring, Gods zonnestem blijde gewacht, Gods kinderen, de bloemen, hadden op gezien elk een

pronkjuweel van statie in het hart, en 't loof gloeide in liefde op tot rood en geel, ... pracht van nieuwe rijker lente ... En God was gekomen met den avond. Hij was gekomen met zijn luide stem: „dit is mijn beminde Zoon"; en gewezen had hij met zijn wondere hand op 't Christusbeeld, geheiligd had zijn hand Christus'altaar. Een gouden rivier gelijk, had zijn stem geklonken uit de wolkenspleet, breed en machtig, goudvloeiing, die neerzeeg, wonderlijk schoon.

Zij had het gezien, en hij die met haar werkte had het óók gezien, was mee getuige geweest hoe groot-machtig God zich openbaarde. Beiden hadden gedronken het gulden licht, waarmee zijn geest neervloeide in de kerk .... en ook Christus lippen hadden geproefd den genadedrank .... wonderbare drieëenheid: Christus, de werkman en .... zij.

In haar geloovig gemoed was het al meer geworden, nu de nacht haar aandachtiger luisteren deed naar wat binnen haar bewoog: het was een hooge opstand geworden tot de blijheid over de genade, waarmee de Zoon haar beschonken had. Het was de stille mijmerij van kalme deemoed, de zoete nagalm van veel bijbelwoorden, die verblijvend als een zachte ondertoon in haar religieus leven, nu opkwamen tot statige rythmiek, dragend de heilbegeerte, hevig nu gegroeid. Heel de levenswil torende op tot dat éene doel, zich in hooge religieusiteit met God te gaan vereenen, op te gaan met een glans, stralende van onuitputtelijke godsdienst-schatten tot den Hoogen Heer ... De Heer had het gewekt; God had het gewild en in versnellende siddering van extase, haastend tot den hoogen stand, waar gods-aandacht onverdeeld naar henenstaart, wilde ze dragen op tot de hemelen, het teeken van de blijde ontvangenis der Godsgenade. Ze wilde opgaan in dezen nacht, zoo stil, zoo rein ...... stijgen, stijgen en — met hem, die op het oogenblik der openbaring naast haar stond, aan hare zij, want hem had God in zijn genade-gave met haar vereend ....

Door het open raam zag ze neer op de nachtelijke aarde, walmde haar breedkoelend tegen de groote nacht. De wijde landen, waarin de nacht alles neerdrukte tot zwarte kleur, droegen de hofsteden, waarin licht een enkel raam deed geelen, en een hond soms op deed gaan de verre stem van zijn gebas. De bewoners sliepen, hijgend leefde het blanke vleesch van de arbeidslijven in den donkeren klomp der hoeven, diep zwart de horizon hunner droomen, zwart áls de nacht.

Verder, sluitend een deel van den horizon weg, lag het bosch, dat zijn bewegende kruinen hief, golvende, als schudde aan elken stam de hand van een nog wakende. De natuur scheen geblind door de duisternis, maar binnen-in het leven vervloeide ongestoord. De nacht staarde de jonge vrouw aan, met oogen ongezien: de diepe kolk der duisternis scheen een verlangen, dat zich op haar lichaam had geveest, dreigende; ze voelde den nacht als een groot machtig man, die haar begeerde en niet laten wou met zijn blik te pressen op haar zwak lijf.... Het scheen aan te duisteren in haar ziel àls in de natuur; de dag was geweken, de gouden dag; duisternis regende neer uit de zwevende wolken van schemering; staande zoo aan 't venster scheen ze den nacht in te drinken, die onfeilbaar met zijn zwartheid in haar oprees. In stillen pronk, als een groote ster aan den nachtelijken hemel, bleef de goudflits van het godsgeloof nog in haar fonkelen.

En een kleine vrees kwam op haar voor den nacht, die haar lijf te beloeren scheen; ze voelde zich huiverig nu het zoo stil en eenzaam was. Maar in haar warmde de vlam der godsvrucht nog, die de middag in haar had ontstoken. Naast haar kamer hief de toren der kerk zijn architectuur, in kloeke lijnen stijgende boven den romp van den bouw, óp tot het houtwerk van den spits, dat, doorlicht, zich verfijnde tot praal van schoone gothiek. Ze voelde den toren haar steun en drukte, nu angst haar beving, haar schouder tegen hem aan, als in minning; de vlam der godsvrucht brandde nog in haar, ze voelde zich de bruid der kerk nog, die ze 's middags was gekroond,.... en ze vreesde den nacht niet meer.

Dan dacht ze er weer aan dat hij, met wien ze in de kerk gearbeid had, sliep in het zelfde huis, en peilend ging haar oog weer tot de duisternis, waaruit manne-oog haar te beloeren scheen: ze zag den nacht dieper en zwaarder worden, en 't scheen of hij de kracht der begeerten, die op haar bleek lijf was gericht, voedde. De nacht was machtig en breed, als tot een breede omarming bereid, in een strekking, die het heele land omving, scheen hij tot haar toe te komen, op te eischen haar bleek zwak lijf, dat niemand zien kon in de duisternis, maar dat sidderend toch de begeerte bij zich voelde. De nacht was machtig zoo in zijn diepe duisternis, die de horizonnen vulde, en zwaar voedde der begeerten kracht, die haar lijf beliep...

Hij was in 't zelfde huis; ze dacht aan de mogelijkheid dat hij

bij haar komen zou; ze zou alleen dan met hem zijn en onder het oog slechts van den nacht, die niet ophield loerend haar aan te blikken. Als hij eens kwam . . .

Ze voelde haar lijf begeerd en hoe angsten het vervullen gingen. Zij wist het nu, dat hij die daar naast op de kamer sliep, haar besluipen wilde en begeerde den schat van haar lijf. Het zwart gelaat van den nacht, dat die diepten der horizonten borg, staarde haar zwijgend aan, en willoos voelde ze zich reeds bezeten. De nacht was groot en eeuwig in ongebroken zwijging, waarin natuur toch bewoog en begeerten in duisternis woelden; . . . aan haar schouder stond de hooge pronk van den toren, slank wijzend als een onbewegelijke vinger tot den Godshemel, stil teekenend de aanwezigheid van God, die vruchtte op de stilte van den nacht. Ze schoof nader tot hem toe, zich schouderend tegen de lijnen, die krachtig en snel optornden boven de aarde droegen den sier der gothiek, en in de lucht, als in een melodie gefluisterd, eere op ging dragen tot den Heer. Ze hoorde het, het scheen te vergaan boven haar hoofd, ontvluchtend haar oog in den hoogen gang tot de sterren.

En moeizaam haar ziel, de godsliefde en de siddering der religieuse extase te baren begon, een poos lang . . . .

Maar de nacht was wreed, en ze staarde er neer op den onzichtbaren gang der natuurbegeerten, die woelende gingen in der aarde schoot: de boomen hun armen breidden, tot schoonen kruin, begeerend de ontvangenis, en de bloemen wiegden, en wiegelend begeerden ze elkanders kus; heel de natuur wachtte en wachtte, in begeerten, wijder nu de grond den van levenswil geweken scheen. De stervende aardschoot werd doorwoeld van hooge wil-tijgingen, geruischloos vergaand maar blijvende . . . . . Ze luisterde aandachtig: de stilte ruischte op uit de vlakte en scheen nu haar wangen te betasten met volle hand; de vlakte, zwart-omhuld, breidde zich uit, in onafwendbare nadering van stap na stap, vullende elk moment; de zwartheid in een opstuwen regelmatig naderkwam, met klanking van strijdende voeten, die nooit meer wijken zouden.

Schichtig keek ze om, naar de deur, die in de duisternis van de kamer zich wegborg.

Het huis lag stil, niets bewoog; en toch al een doodsklok zoemde in haar om, omtrilde haar ziel in het geluid van eens druppels val, de komende verleider, die haar, eenzame, verkrachten zou

De schoot der aarde, die in donkeren plooi van een-kleurige vormen, diep beneden haar lag, met daarboven de lichtere maar toch sombere welving van de lucht, de schoot der aarde, de zwarte poel der wellusten, had hem aangevoerd, den belager in zijn mantel van somberheid; uit het diepe niets, dat zóóveel borg loerden de oogen haar aan en uit de ruimte achter haar, het huis, dat somber ook en wijd haar plaatste in het middenpunt van de groote zwarte eenzaamheid, klonk onverbiddelijk zijn stap.

In willige spiegeling had haar ziel opgenomen het nachtebeeld, waar met den doodlui van het noodlot, naderkwam 't begeerte lijf, waarvan de klank weertrilde in haar bleek lichaam, dat, kuisch, de godsvrucht droeg, en zich, onbevlekt nog, wilde bewaren.

Het landschap lag nog in rust, plooiing van zwarte vormen, waarvan de lijn soms zich tegen de lucht verhief; geel licht staarde onverdroten uit hoeve hier en hoeve daar; hondengeblaf was er niet meer. Statig als der stilte hooge spits rees de toren in gothieke lijn omhoog; de lucht bleekte door het houtwerk, dat de romp droeg, die in slanken gang van lijnen omhoog ging .... de stilte zweefde erom heen, en hij was als de vinger die omhoog geheven, de aandacht voor het omvatbare vroeg.

De aarde bleef beneden, zoolang van schemering tot duisternis de nacht vergleed, als een stil moederlijf uitgestrekt. Het arbeidde, in zwarte zwijgenis, wijd veld, waarin, gestadig, natuurdaad in natuurdaad verging. De jonge vrouw ging zich geven aan den nacht: hij had haar ziel overstroomd, was er gekomen met duisternis en schemering. Ze dronk het in passieve contemplatie, nu strijd gestreden was en alle licht was ver. Haar ziel schiep zich naar het beeld aanschouwd.

De aarde lag er met zijn wijd zwart veld, waar in zwijgen, begeerten werden vervuld. De toren stond er, die omhoog ging in den gang van de lijnen zijner architectuur en in zwijgende aandacht ook, plengde de nacht aan God nu zijne geheimenis, de mystieke nacht, wijl de toren de Godsvinger was, waarmee Hij op zich zelven wees, ... en het duurde, duurde zoolang geen nieuw, brekend gerucht de stilte wonden kwam.

Ver weg, waar de zon was heengegaan hadden wolken zich opgebouwd tot verre bergen, die met hun zwarten klomp de horizon belastten; de lucht versomberde ervan; op eens rees als trok een

machtige rekking het aarde lijf zich uit, uit alle landen een breede windzucht, die heel de breede lijn der nachtmassa beroerde; de schoot der aarde te zwellen scheen in den drang tot nieuw levens-willen, te breken dreigde het pantser der nachtstilte, dat het dekkend overtoog, alle boomen bogen den kruin en om alle hoeven de windtocht even speelde.... onbewogen alleen bleef de toren staan.

De luchten somberden, langzaam aan maakten wolken zich los uit den zwaren berg, die drukte den horizon; legeren schenen ze, die het een na 't ander optrokken langs den koepel des hemels; de berg teerde op, nu alle banken, die daar opgestapeld waren, zich los werkten, en voorttogen, dreigende aan de welving van het heelal, dragend nog den laatsten schijn van de heengegane zon.

Ze kwamen, onafwendbaar, het laatste licht nemend van den nacht. En, als een leger, nabij gekomen met veel wapenmacht, lieten ze los loeienden wind, die in snel jagen voorttrok over de landen; regen, die neerkletterend op den zwarten chaos van de aarde, daar, omgezien verging in beken, die vloeiden in lispelgeluid. En verre, nabij den horizon, van waar heel de zwarte schaar losgebroken was, ging wit licht, ploegend door de lucht: de bliksem, die, ongehoord nog, de verre luchten brandde. Het groeide, groeide; snel over de aarde het ontij toog, met straffen regen, storm en bliksem, die óók nader kwam.

De vrouw bleef aan het venster, zij zag het ontij komen, heel de natuur doen klateren haar tooi van wilde wapenmacht. Het huis bleef stil, ongestoord bleef de toren-architectuur wijzen den weg tot God, die door stilte en heilige aandacht ging. Met doffen knal in 't bosch hoorde ze de boomen klagen en hun takken kraken, de oude vreugd van zoovele zomeren.

Het was zoo anders dan op den dag: toen sidderden hooge goudgolven, toen verstraalde Gods Openbaring zich in goudvuur, dat de kerk vulde en gebrand had op het altaar. De kerk bouwde zich omhoog nog, maar sidderend bij de komst van ander vuur, dat uit de lucht nederkwam en dreigde in branding van wil, die naderde tot wild-verteerenden kus. Godsliefde gericht op zijn beminden Zon was langs haar wang gegaan, goudvloeisel brekend uit de wolkenspleet; en haar ziel had het opgenomen dringend, stuwend machtig omhoog tot de reine gods-aandacht. Lang had die vlam geflikkerd in haar als een ster aan de bezwangerde lucht. Maar nu was de avond gekomen

de natuur verging bij de geweldige komst; in 't woud viel de oude vreugd van bladerkruinen met verren doffen knal, de aarde verweekte in een vloed van nat, dat in beekjes zacht weglispelde in de zwarte diepte.... een ander vuur, geweldig was van de hemelen neergedaald, de bliksem barnde op uit den wind, die hem snel naderdroeg: en flits op flits, belichte het gelaat van de vrouw, en ze voelde het óók weer als een kus, een kus van begeerte, die haar uit het huis tot den diepen schoot der aarde riep, waar, in stil leven nog, de natuurdaad verging. De nacht, nu zoo geweldig geworden, droeg den toorn van zijn levens-wil, het ontij zweepte en teisterde, zooals begeerte teistert de mensche ziel... De jonge vrouw bleef aanschouwen het zwarte geweld; de nacht ontboeide zijn wapennacht, koninklijk ging zijn toornen om 't gemis van 't vrouwelijk aardelijf, dat wegzonk tot den winter. Zomertooi viel, oude vreugd van boomekruinen verging met doffen knal, en de toorn dronk in dorst van begeerte.

Heel de lucht was met wolken nu gedekt; een breed vlak verlichtend, deed de bliksem zijn blauwe vlammen telkens weder gaan, teekenend zijn dreigende komst: met breede adem overspoelde de wind de wolken en deed ze sneller drijven. De toren scheen te bewegen, wiegend ging zijn donkere spits bij de pogingen van den wind, zacht gekraak en ritselend schuren van hout op hout, deed trillingen gaan naar den steenen romp, waar ze verliepen in de zware vracht van den torenvoet.

De jonge vrouw wachtte en wachtte aan haar venster; wonderbegeerig aanzag ze dit alles, zoog ze de impressie van het zwart geweld tot zich in. Groeide er iets uit den stormnacht?

Stroomde op haar leven tot hooger kracht, nu de macht het heelal vervulde en ontij toornde met zijn wapenmacht? In diepen senteling ging haar leven voort door 't bleeke lijf, dat het geweld aanzag; de donkere stroom van levenskrachten golfde óp, hooger en vulde haar ziel met 't zwaar verlangen naar de eerste levensuiting, dat zich voedde aan den nacht en de eenzaamheid.

Opeens waaide de wind weer hooger op nog, in gierend begeeren scheen hij zich op te wentelen hoog in de luchten; draaiend in hoogste barning van begeerte, zich op te werken tot hoogste nietigmacht. Zijn stem kwam in diepe tonen uit de donkere verten, waar boom aan boom nu nederviel, en rekte nabij gekomen zich tot hooger toon van wilde giering, die het hoogst moment bestreven

ging; en op eens, met zwaren knal komend uit de drijfkracht van den wind, die hem naderdroeg, het bliksemvuur, — nu gericht, bleeke kegel van blauw blindend licht, nu eenig doel schijnend van den wilden, zwarten nacht, — met zware stem plots brekend...... den toren trof.

(Slot volgt.)

Ex-Voto.

Naar u en uwe verten
gaat altijd-aan 't verlangen van mijn herte,
naar u, nu uwe zon, met duizenden geruchten
in mijnen droom
voor altijd opgerezen,
met wondren gloed mijn geest bevruchtte,
nu gij, diep in mijzelven eens zoo schoon,
in mij zijt, land, een toetssteen van mijn wezen!

Met uwe zon, o land, leeft gij in mij
zooals gij waart, — en zijt
nog immer! — in de oneindigheid
van uwe vlakten, waar uw torens spichtten,
wijd in 't laaien
van het morgenlichten.

Zelfs als de avonden hun goudkorst breken
op het glooien uwer kimmen,
als het goede zongezicht,
wijkend om uw heuvels licht,
als de dingen paarsch verbleeken
blijft uw glorie in mij glimmen;
'k voel gelukkig in mijn boezem slaan
dan uw leven
en uw vrede in mij gaan!
Uwe kalme rust, geweven
om uw uren, voel ik zeegnend dalen
langs mijn schreden,
bevend met het goud der naglansstralen...

'k Peins niet meer! 't Is haast of ik niet meer ben!
'k Weet alleen dat ik gelukkig ben!

Schoon verlangen
in mij op die stonden,
'k ben u gansch en 'k blijf aan u verbonden...
'k Zal u schooner nog omprangen
en in 't wisslen mijner jonge dagen
glorievol door 't leven dragen!...

Land, in mijnen droom verloren,
zie 'k u met mijn dorp en zijnen toren
luidend de uren boven huis en hoven,
waar hij in het morgenrood
blankend achter 't woud opschiet.
Slanke poppels staan er boven
kronkelvlammend, in een schilfering van goud
die de zon er overgiet.
Laag-geblankte huizen staren,
van uit veil en wijngaard op,
lachend naar den torentop.
Rondom geelt in breede scharen,
achter hulst en hagendoren,
't goud van zwellend, rijpend koren,
schitter-waaiend in den dag!

Dorp, ik droom uw eenge straat,
waar een lage schaduw gaat,
bang en schuchter langs de kleine huizen,
wijl de zon, aan de' overkant,
bevend in de ramen brandt.
'k Droom uw straat, waar stilte ruischt en
vreevol is zooals de oudjes achter 't raam,
uw straat waar, als middaguren, saam
in kring, hun arme tonen luiden,
alle deurtjes opendraaien
en de oude, blanke kapjes ongeduldig gaan
in den gaarde, waar de witte floksen staan.

Goede geur van schaddevuren
door het dorpje op die middaguren,
huisjes, blijde omringd
van een luide zonnedavering,
'k droom van u! Zóo mooi vergeten
droom 'k mijn huis in 'tzelfde licht!
't Zou er blanken als een blij gezicht.
'k Zou dáar leven, onbemind en ongeweten
van meengen goede, ach! maar ook van haat
waarvan het dom, verwaand gelaat
zoovele rijke stonden smartvol maakt.
Ik zou er leven als een naakt
en arrem kind
dat in zijn naaktheid zich het schoonste vindt.
Ik zou er leven met mijn vrouw alleen,
wat bloemen en wat schoonheid om mij heen,
wat liefde en wat goedheid!
Alsof ik bidden ging
zou ik er schrijven uur en tijd
de stille 'erinnering
aan uren die eens waren!
Ik zou er peinzend staren,
rookend een pijp van Holland meegebracht,
op 't beeld van 't lang-doorvoeld gedacht
dat, ongeboren,
nog zijn zou voor mijn kunst verloren...

In mijnen wit-gebloemden tuin
zou, al dien tijd, de zon een lachen zijn
terwijl mijn vrouw, verblijd
om al de goedheid die haar ziel omstroomde,
den bedelaar, die aarzlend schelde
en met een vader-ons zijn nooddruft meldde,
met goede spijs en drank verwellekomde!
En dan gelukkig 's avonds, en het werk volbracht,
zou ik, verlangend naar den langen nacht
waarvan de zonnedood de komst versnelde,
gaan dwalen langs de velden

en hooren vaag,
door dichte nevelen, 't geklaag
van ziel en dingen, met mijn ziel alleen.
'k Zou peinzen aan wat onvolmaakt mij scheen,
in doen en handlen heel dien dag,
opdat ik 't later beter maken mag.

'k Zou dikwerf ook, langs vaart en stroom,
ter herberg gaan in avonddoom,
als groote schepen, met gevallen zeil,
in schemeringen rustend zijn.
'k Zou spreken in hun ruwe taal
met schippers of lang luistren naar 't verhaal
van hunne reizen door het land.
Ik zou er spreken over wind en eb en vloed,
en over 't schip dat ligt gestrand
ginds waar het wazig lichtsein gloeit,
en over walen die naar Frankrijk gaan,
en over aaken die van Duitschland komen,
tot laat het werd en ik de maan,
in lichten kring, hoog in den nacht zag staan.

En ook, als purpren schijnen
der weggezonken zon in 't West verdwijnen,
zou 'k achter 't kerkje met mijn vrienden knielen,
biddend vóor 't kruis, waarop, wijd-uitgespreid,
de God der menschen armen van verzoening breidt . . .
Dan zou mijn ziele
laaien op mijn aangezicht, verengeld in een glans
van heerlijkheid . . .
Dan zou 'k mij voelen gansch
als een dier armen die vóor uwe voeten
nederliggen, vol ontzag,
met oogen die aanbidden moeten
daar zij, o God, uw grootschheid voelen gansch den dag!

Blijf nu herrezen
in mij, mijn eigen, heel mijn wezen,
mijn Land, o lang-verbeide
wien 'k gansch mijn liefde wijdde...

— Die liefde heb ik mild gedronken
aan 's moeders borst, van-af mijn eersten dag! —

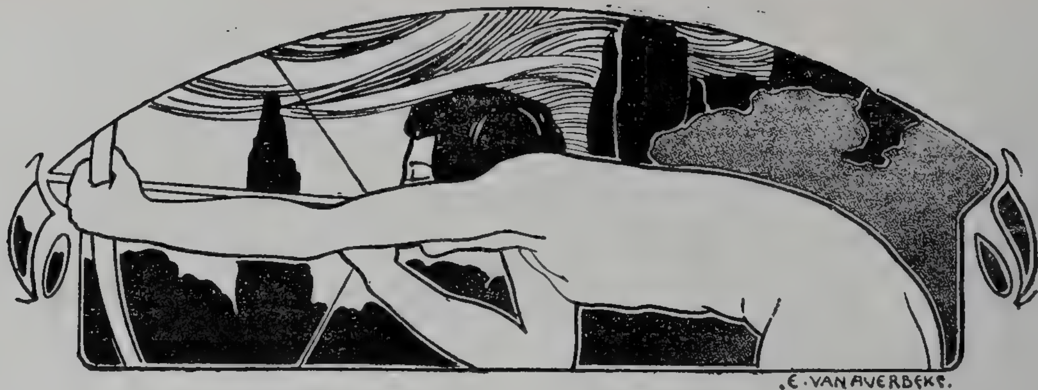
— Betoovrend heeft mijn moeder mij geschonken
uw ziel met haren eersten lach! —

o Blijf van mij, met droom en rilling!
Niet éen herinnering
aan u of zij gedijdt tot leven in mijn geest!
Gij zijt voor mij de kracht geweest
die 't groeiend voorhoofd hield omvangen
en 't leven deed, toen 't harte was bevangen
door pijn om haat en nijd en al wat griefde
in hen die 'k eenmaal schonk mijn jonge, reine liefde...
Gij schonkt mij schoonheid nog, toen ik, gebroken
op 's levensmarteltuig, in eenzaamheid bleef weggedoken...

Gij waart en zijt
en blijft mijn harteklop...
gij bergt in mij de krachten op
voor meengen goeden strijd...

o Land, ik draag uw rijkheid,
in 't gezicht,
uw lucht in 't oog,
uw zon in 't herte
en 'k zing! — — — en waar 'k mijn blikken richt,
gloort gij mij toe uit alle verten!

Victor de Meijere.

Uit „Kinderdagen”.

MORGENWIND.

’t Is morgen en zóo stil ’t geluid! ’t Eerste licht der gouden zonne stroomt van uit een weeldebronne in den uchtend met verward geraas.... De wind begint te dartelen door het mistig waas en springt en zingt en tiereluit.

’k Hoor zijn lied — wie hoort het niet? — glimmend, lichtend met veel jonge woorden, die mijn ooren nog niet hoorden; ’k hoor van alles in zijn lied! Schoonheid die ik nog niet voelde, komt en blijft mij in den boezem woelen.

Wind, o deze dag die schoon begint, die door de uren laaiend glimt, blijft met uwe zangen, waar zijn laaiheid ommeklimt, lichtend in mijn boezem hangen...

’k Zie de boomen nat en dampig, klam en rillend; o ze komen, dichter-lichtend elken stond, zich omhuivend met een gouden schijn wijl hun blaren flikkerend trillen of hun kruin met goud bevlokt zou zijn...

’k Hoor u, wind, o morgenwind! Gij zingt als een jeugdig kind en uw gouden mondgeschal dringt met stemgetoover door het loover overal!

’k Zie op ’t water glans-geklater van wat streepjes zonnegoud... Ook uw stem dáar, morgenwind, hare luide vreugde zingt!

Schallend komt zij ook daar dringen.... 't Vroege zongoud, in den mist haast uitgedoofd, zij ontrooft en zij lijnt het bevend open tot het, ruischend op den stroom, wiegen gaat in strepen goud, sluierend voort en weg in uchtenddoom!

Zóo, jonge guit, golft mij om uw zacht gefluit want gij gaat en zijt alom.... Somtijds zweeft gij dicht om mij en dan is 't of uw schalmei sprankelt blanke klanken over mij... 'k Reik twee armen met een ras gebaar, waar ik denk uw zonnehaar... Ei, zoo moe! sluit ik immer om mijzelve de armen toe.

Luider hoor 'k u verder gekken; 'k hoor u ver en spottend gaan om dan plotsling, luide lachend, weder stil te staan...

AVONDWIND.

Als een zachte gedachte, teeder in rozige tint, waait over 't land een avondwind.

Een schommelend dommelen van nevels gaat om, schrijdend voort, — o vage beeldendrom wegblankend in lange droomgewaden! — 't Zijn vormen die we droomend raden; 't is een stoet van gaande monnikspijen zacht in blankheid aan 't verglijen, op de kimmen, verre, onder 't bleeken van weifelende sterren.

't Is één peinzen en één droomen waar men gaat! Men voelt vrede in zich komen en het harte stil en rustig slaat.

De wind is vrede, — men moet stille spreken! — hij gaat op fluweelen voeten om, vreezende de rust te breken en de stilte van rondom.

Soms hoort men hem even... 't Lijkt dan wel het zachte beven van een groote zilveren bel, die ginds in de schemerverte hangt. 't Is of, traag en siddrend benglend, haren breeden mond uitstroomt lichtheidszang van duizend englen, lichtheidszang gestaag verklankt in den nacht, in den wijd-geblankten nacht!

LUCIE en MATHILDE DE VRIES.

Een lieken van Zon.

Als nachtenweemoed henengaat
En bange sterren, wijd en zijd,
Al wijkend, bleeken aan de lucht,
Wanneer de zon omhooge gaat
En op deez' wereld liefde spreidt,
Dan ben ik blij en 'k zing een lied
Van groot geluk en diepe vree,
En 'k heb geen haat, en 'k weet geen wee!

En bij der Zonne heet gegloei,
Als alle luchten droomend zijn,
En 't klare glorieënde licht
Omhelst het schoone, rijk gebloei
Der boomen, die kalm-starend zijn,
Dan voel 'k alleen mijn biddend ik,
Diep-dankbaar om die groote pracht,
En 'k waag geen zang, en 'k loos geen snik!

En als de warme moederzon
Haar liefde met zich medeneemt
En de aarde dronken achterlaat,
Als avondkoelte van rondom
Mij tegenruischt zóó stil, zóó vreemd,
Voel ik een wild en bang verlang'
Om mee te drijven met haar gloed,
En 'k reik mijn armen in een zang...

Alfons de Ridder.

Nachtzang. *)

O nacht!
O zachte nacht,
daal op ons neer,
en wil ons teer
in uw zacht voôl om-zwingen.

Ik leid mijn Lief nu uit
door 't wonder-stil der dingen;
ik wil heel-innig zingen
al wat mijn hart besluit.

O nacht! o nacht!
Wij hebben lang gewacht
naar uwe mooiheid van blauw-groen fluweel,
die ons omvatten zal in stillen kus;
o gij alleen zult zien
de teerheid van ons liefde,
geboren in uw doom van stillen sterre-lach.

Wil ons nu zacht
ontvangen, nacht,
in uw oneindig-diepen schoot
als in een tuin waar vreemde bloemen bloeien
om onze liefde, die nu rusten wil,
van 't lange gaan zo moeie, moeie.

---

*) Uit: Een lied aan Lentelinde.

Ik wilde dat ik was een wonderbaar klavier
waarop gij spelen zoudt met tere tere vingeren . . .
O, lieve, zie:
ik zou uitwalmen dan mijn ziel,
in vreugde-melodie,
want woorden geven niet de breeë symfonie
van Liefd' die in mijn wezen woelt,
die uit wil stromen
in blije klank-vlucht, niet te tomen.

Gij zoudt dan strelen, strelen
de blanke toetsen;
gij zoudt ze strelen, strelen,
lang en zacht,
en weelde-liedren zouden klingen
in den nacht,
onze twee zielen zouden van al-mooiheid zingen.

Het is nu heerlik zo bij u,
uw handen in mijn handen,
uw mond zacht op mijn mond,
en om ons heen
de geur van onze liefde.

In uwe lange wimpers speelt
het manelicht;
uw diep-blauwe ogen
bloeien u als bloemen
in het aangezicht.

Er zweeft als zacht verlangen
om 't vage van uw wangen
tot om uw mond,
waar zacht uw ziele vond
de mooiste glimlach die ik mocht verlangen.

JAN EELEN.

Antwerpen 1900.

Vervolg in Afl. 3.

April.

Als onbestemde April de velden drenkt
Met kracht voor vrucht en bloem, de milde waat'ren;
Als botsende onweêrs in de luchten schaat'ren
Bij schucht'ren zonneschijn, die weder schenkt
Verademing van vocht, en met zich brengt
Blank waasgetril en vonken op de waat'ren;
Als voller beken van de heuvels klaat'ren,
En 't stramme stalvee weêr de wei gedenkt;
Dan is 't mij zoet daarbuiten rond te dwalen
Diep in mij lentebloeiïng op te halen,
Te luist'ren naar het suizen in de lucht,
Te proeven 't rokig waad'men van de kruiden,
Te zien den wolkendrom in 't buiïg Zuiden,
Die nadert met het grillig windgerucht.

EDWARD B. KOSTER.

Verzen van Herman Teirlinck.

Daar is iets heel moois onder mijn aandacht gekomen; en hoewel met hetgeen ik hier ga zeggen geen critiek bedoeld wordt in de beteekenis die dat woord voor ons heeft gekregen, kan ik niet nalaten op mijn wijze te trachten de aandacht van anderen te vragen voor iets wat in mij zulk een frisch-mooien indruk neerlei. Het zijn verzen van Herman Teirlinck, met vier platen en versiersels (handpers-Juul de Praetere. Sinte-Martens-Laethem aan de Leie. 1900.)

Ik weet niet of zij recht-Vlaamsch is, de taal waarin Herman Teirlinck zoo mooi zingt... ik weet ook niet hoe ik zeggen zal de genegenheid die zijn zingen doet kiemen, zoo snel en groot doet groeien....

Er ligt een geheel nieuwe bekoring in deze zangen, die zoo zacht-muzikaal klinken, dat ze in ons blijven echoën nog dagen lang; dat ge ze niet vergeten kunt, en het kleine, eigenaardig-gedrukte boekje u een soort precieus ding gaat lijken, een zeldzaam kleinood, zooals men er weinig weet in het literatuur-leven van heden.

Omdat Teirlinck zich in dit boekje zoo ongewoon gelijk blijft, is het moeilijk een gedicht of fragment ter citeering te kiezen, dat als veel sterker mooi aandoet, dan wat het werkje verder geeft; daarom neem ik het eerste Sonnet van de eerste pagina waar ik bij toeval het boekje open:

DE RAPEN.

Als 't winterweer met zilvren rijmeranden
De grauwe dorenhagen zal versieren,
Zal hier en daar op de oude, grijze landen
Een hoopje rauwe rapen samenvrieren.

In 't smoorend luchtje van benauwde dagen
Zal 't kouwelijke muschje huivrend zwijgen,
En allentweeg de schoone sneeuw omlage
In stille vlagen van den hemel zijgen.

De rapen zullen hunne naakte kaken
In 't waaien rimplend voelen openkraken
En krimpen tusschen 't loover al te gare.

Terwijl twee blaren naar omhooge krullen
En over al die hoopjes bijzen zullen
Heenentweer — Zoo was 't verlede jare.

Men moet al een heel muzikale taal gebruiken, al een heel fijn ziende en voelende natuur wezen, om, als „gegeven" een hoopje bevroren rapen nemende, zoo iets moois te kunnen maken. Dan:

HET FLUITENIERKE.

Het fluitenierke waggelt langs den grond
En zet zich op een appelschille neere.
Zijn vlerken glimmen in den morgenstond
En zijne horens waaien ommentweere.

Een vliege die daarnevens stille zat,
Vliegt ijlings op, en een beteuterd mierken
Verbergt zijn kopken in een okerblad,
En loert verwonderd naar het fluitenierken.

Maar 't fluitenierke bijst in 't herfsteweer
Zijn gulden lijf en kruipt naar voren.
De dag wordt breed en tintelt meer en meer —
En de eeuwge zon staat ginder ver te gloren.

Men is immers opeens waar het „fluitenierke" is? Men ziet het klein-lief doén van al die diertjes in den breeder wordenden dag, en „ginder ver staat de eeuwge zon te gloren . . . ."

En hoe eenvoudig dit alles! Hoe ver van mooie-woorden-zoekerij om gedachten-armoe te verbergen, is deze gedachten-eenvoud die als vanzelf mooie woorden vindt. —

Dan nog de twee eerste strophen van:

Een moederken te spinnen zat —
ommendomme ging het rad....
'k En weet niet wel hoe mijn gedachten
mij op dat spinnend vrouwke brachten....

Zij draait en zingt in mijne ziel —
ommendomme gaat het wiel.
De zoete dwaze spoelen brommen,
en 't garen loopt er ommendomme....

Verzen als:

De zware zonne zwengelt ommentweer
Haar blonde licht en smijt het naar beneden.

Zooals ik al zei: het is moeilijk bepaald hoog oprijzende schoonheden aan te wijzen, omdat bijna alles goed is in dit boekje; maar even wil ik nog citeeren het begin van een verhaal in versmaat:

DE UITKOMENDE.

Bij 't vensterruitjen onder 't lichte groen
Der fuchsia, die in den achternoen
Haar tinten tintlen doch van 't blauw naar 't gele,
Zit verre mijmrend 't moede moêke Mele.

De zware lentezon legt op haar kap
Een schuinsche spatte gouden licht, en vele
Gedoken straaltjes komen trillend spelen
Langsheen het kantwerk, op de koperen spellen
Lijk sterrekens allentwege, witte en helle.

Terwijl daar buiten op de grauw' kareelen
Twee muschjes om een halmke stroo krakeelen
En tot in huis weerklinkt hun dol gesnap.

En het einde van hetzelfde verhaal:

En als zij dood was, viel de lijze blanke
Sneeuwe rond haar als een zegening...

. . . .

De sneeuw is 't zoet begraven van volbrachte
En onherroepelijke dingen, 't staag
Begraven van gedane zaken, 't zachte
Vergeten, 't niet meer denken aan 't verleen
Nog aan 't geen komen moet....

Zeg deze verzen zacht voor u heen... en zie dan de groote vlokken die langzaam dalen, een dikke donzen laag makend... Wind is er niet... 't Valt maar ál, maar ál, en weeft een wit laken over het gedane, het volbrachte... Stil... heel stil...

Nogmaals wil ik herhalen dat dit geen critiek is in den gewonen zin; meer een lange uitroep van blijheid, van dankbaarheid, bij 't vinden van iets moois, en een aansporing aan anderen om te lezen, en als ik te genieten. Er gebeurt zoo weinig waarlijk liefs in het literatuur-leven.... en wát er liefs gebeurt, zou ik zoo gaarne ver willen uitgalmen over al het leelijke heen, opdat zij die er naar verlangen als ik het zouden kunnen hooren.

Het vitten, het met genot wroeten in leelijke dingen, — die tóch wel zullen sterven, zonder groote scheldwoorden, die niet eens doodzwijgen, maar zelfs de aandacht vragen voor iets wat geen aandacht waard is... ik wilde wel dat dit niet meer bestond; evenmin als het opsommen van misdaden en -daadjes in couranten.

Wanneer men het goede, het mooie, heel hoog haalde als een vlag die aller oogen trok, en over het slechte zweeg, zou dát niet zooveel navolging vinden door 't opwekken van niet-mooie emotietjes.

Zoo ook in literatuur.

Mijn meening is echter als alle meeningen individueel; geen zeker-weten; dus nooit een wet die ik anderen wensch op te dringen als alleen-zalig-makende-waarheid. —

Den Haag. MARIE MARX—KONING.

Aangenomen en verlaten.

DOOR

GERARD VAN ECKEREN.

I.

óó, als zijn leven hier voorbijging, kalm en geleidelijk, zonder den minsten schok of emotie, door de zonnedagen heen, met òm hem niets dan de lichte, gedistingueerde brouhaha eener negentiend' eeuwsche, mondaine badplaats, — scheen het hem bijna of het mensch-bestaan wel niet anders was dan dát: lachen en praten, en wandelen langs het zonnestrand, met geen grootere bekommernissen dan de zorg zijn badstoel doelmatig van den wind af te draaien, zich boeiende, niet al te zware lectuur te verschaffen, de bel in 't oor te vangen, welke op gezette tijden de gasten tot de verschillende maaltijden riep, en eíndelijk dan, 's avonds, bijtijds in de kurzaal aanwezig te zijn tot het hooren van de een of andere zingende beroemdheid, die zich wel had willen verwaardigen het centrum harer glorie te verlaten tot het oogsten der slechts weinig enthousiaste bijvalsbetuigingen van een door veel zon en lucht en zee slaperig en loom geworden kleine-badplaats-publiek.

En eerst, de twee, drie dagen op zijn aankomst daar aan zee volgend, was het hem van een vreemde bekoring geweest, die blijde zorgeloosheid, die onbekommerdheid van leven uur op uur, zonder vooruit te zien in de toekomst; genietend alleen van 't *heden*, dat zonnig en kleurig en warm was; — was het geweest als een lieve droom, waar je je in wèg liet gaan tot een zalig niet-denken, een blauw-en-goud nirwana van gedachteloosheid....

De morgens waren zoo zacht en hulpvaardig.

Het was dan of de zee je tegemoet trad, gesluierd nog door

blauwe nevels, die langzaam, langzaam bij het hooger steigen der zon verijlden en zwevend verzwonden in de wijde, goud-glanzende luchtruimte boven het onmetelijke watervlak. Het ruischen van de zee was dan dádelijk en dichtbij. Als een groote, maar vertrouwde macht lag ze vóor hem, die hem zich klein en nietig voelen deed, zoo'n menschje, — en toch groot en sterk, zich wetend vól van levenskracht, een breed door zijn borst kloppend verlangen te arbeiden, wijd om zich te spreiden dit ruime geluk over vélen . . . Die morgens waren de uren van heimwee, doch heimwee licht en éven maar, omdat de zee, hulpvaardig en trouw, als een belofte hield voor zijn spoedig herstel. En dán . . .

— De middagen waren ánders. Dan was er de zée niet meer; dan waren er de ménschen slechts, kleurig en lachend, joelend en flirtend langs zijn intieme badstoel-overhuiving heen. Dat waren voor hem de uren zoo aantrekkelijk door hun luchtige, bonte nieuwheid, hun vluchtige klinkklank van woorden, als geurige bloemen, als fladderende vlinders daar zwevend voorbij hem, bevallig en broos, een spel van weelde en gezelligheid op het goudlachende strand.

Toch, het heerlijkste waren de avonden.

Dan waren het wêer niet de menschen; dan was het wêer de zee en de zée alléen . . . En nu de zee niet van den morgen: de zee groot en hulpvaardig, gèvend aan zijn kleinheid, grootmoedig en in haar vertrouwelijkheid vèr . . .; nu nàm de zee en de lucht en de wolken; nu namen ze in hun teerheid àlles van hem, het beste, zijn ziel . . . En eenzaam en arm stond hij op het strand in den vallenden schemer, en tóch rijk, omdat hij had mogen geven, zich gehéel, en zóo, gévend, ontving . . .

Hoog-boven het wijde watervlak, waar het ruischen nu kwam als van ver, dreven zilver de wolkjes in het laatste gulden licht der zon. En verder, aan den gezichteinder, waren het weeke tinten van groen en violet en purper, zoo broos en ijl tegen rotsen van parelig grijs en mat oud zilver, die langzaam zich stapelden boven het verzonken zonnegoud.

Dan daalde, daalde de schemer.

De duinen, aan weerszijden wegbrokkelend langs het strand, verdoezelden tot grauwige massa's, zonder vorm, met alleen, in de verte, eenige schel óp-wittende plekken, waar de helm door 't duinzand was ondergewoeld.

Doodstil in 't rond. Ginds, rechts, alleen, waar een flauwe lichtschijn uit het badhuis de duinen flets bestraalde, gerucht van stemmen, vroolijk lachen, de tonen van muziek ....

Maar de stilte was er te stiller om.

Ook de zée sprak niet meer ....

Die ávonden waren het mooist. Na een dag lang deel genomen te hebben aan de bedwelmende licht- en kleuren-feesten van zon en menschen, waren de avonden als een wijd, koel bad voor zijn bedwelmde lichaam. Dan was hij vèr van de menschen, de wereld, dan was hij dichter bij de Natuur en voelde hij zich zalig-gelukkig, nu gansch bevredigd, zooals heel vroeger, toen, soms, zijn moeder in zachte liefkoozing en zonder woorden, hare hand gelegd had op zijn jonge hoofd ....

Maar dan 's morgens was de zee weêr ver en de lucht weêr ver, zonder de teêrheid der purperen avonden; met de verre meerderheid van een statige vrouw, die wel, vertrouwelijk, hem wilde te gemoet gaan ....

Zoo was het geweest, de eerste dagen. Maar toen, van lieverlede, was het stille heimwee dier lange ochtenden zich gaan breiden over de gansche dage-lengte heen, was storend gekomen in het weelde-gesoes der zonne-zwijmelende middagen.

Een grijze streep werd het in het roze-en-gouden gedroom der middag-uren en een grijze streep bleef het in de violette avonden. En langzamerhand daardoor, werd de bekoring minder, als verwijdde zich rondom hem een kring van geïzoleerdheid, waarin hij zich eenzaam voelde staan en verlaten ....

Toen begreep hij, dat hij dit leven nooit zou kunnen volhouden; nú reeds begreep hij het, ofschoon hij hier nog geen veertien dagen wás. Het heimwee in hem groeide, groeide.

Naar zijn gemeente in het landelijke dorpje, verscholen te midden der donkere sparrebosschen en golvende korenvelden, — naar de oude, trouwe gezichten dier tobbende huismoedertjes, waarmeê ze den „domineu" als hij kwam huisbezoek doen, het lief en leed van gansch hun huishoudentje toevertrouwden, — naar die blijde, trotsche

glimlachjes, als zij hem van hun „glundere" jongens vertelden of van hun deerntjes, die al zoo knap in de hand kwamen.

Naar het huislijke, witte kerkje met den wit-geschilderden preekstoel en die aandachtig-luisterende schaar van eenvoudigen, zoo dankbaar en geloovig aannemend het Woord dat hij tot hen sprak.

Ook naar die morgenuren in de consistorie was dat heimwee nu, die morgenuren welke hem toch zoo vaak moedeloos en ongeduldig gemaakt hadden, als zijn jeugdige catechisanten met de stijfhoofdigheid van boerenjochies maar bleven volhouden, dat Mozes de zoon van Abraham was en *Jozef* in het biezenkorfje door de dochter van Pharao in het riet gevonden werd.

Nu, zoo ver van die kleine zondaars af, scheen naar *hen* zijn verlangen wel het méést te gaan: Bart, de kleine krullebol en blauwoog, die altijd zoo vol streken zat en al de anderen aan 't lachen maakte: Jansje Blom, die altijd zoo goed haar versje en haar tekst wist op te zeggen en Betje Gijssels die ze nooit kende en dan immer zoo erbarmelijk in huilen uitbarstte . . .

O, hoe voelde hij het nú eerst duidelijk, hoe nauw zijn leven aan dat dier eenvoudige menschen was verbonden, hoe voelde hij zich opeens vreemd en verlaten hier te midden dier „wereld", waarop hij, ja, soms wel gezinspeeld had in zijn preeken, maar waarvan hij toch sinds zijne promotie was verre gebleven.

Dan begon zijn aanwezigheid hier aan zee hem bijna iets slechts te schijnen, omdat hij er door vervreemd leek van het eenvoudige, reine leven dier kleine kudde welke hem lief was geworden, dien korten tijd dat hij eerst in hun midden vertoefde.

O, hoe voelde hij en hoe háatte hij nu opeens de onnatuur van gansch zijn omgeving; hoe werd hem hinderlijk het mondaine gefladder op het strand, tot stikkens toe benauwend de muskus die opsteeg van de schitterende toiletten. — Hij verfoeide zichzelven, dat hij een oogenblik behagen had kunnen scheppen in het frivool gedoe dier allen, en het maakte hem onrustig, als een bewijs hoe hij nog niet los was van de wereld, hoog boven àl aardsch begeeren uit.

O, die aanbiddelijke eenvoud! die zuivere natuur! wat was ze vèr...

Zulke oogenblikken had hij meer dan eens op het punt gestaan, tegen alle verbod van den dokter in, zijn bad-kuur te onderbreken en naar zijn stille dorp terug te keeren. Alleen zijn verstand was het, dat hem terughield. Als hij nu ging, zouden de duizelingen van

voorheen zeker terugkomen... hield hij zich voor, en dàn.... Een toekomst van totale onbruikbaarheid in de heerlijke zaak die hij diende, zweefde hem reeds voor oogen en hij rilde van ontzetting...

Dàn liever blijven, nog eenige weken, de kuur ten volle ondergaan; hij was het zichzelven en zijn gemeente verplicht....

II.

Willem Walberg was vijf en twintig jaar oud. Vijand van al wat op dogma geleek, was het den kring zijner kennissen tot een groote verwondering geweest, toen hij, op zijn achttiende jaar, de studie der theologie gekozen had, welke verbazing grooter nog geworden was, toen hij buitengewoon vlug afstudeerde en, na een eervol beroep op een dorp in 't centrum der beschaving te hebben van de hand gewezen, zich in een afgelegen gemeente in Gelderland beroepen liet en zich daar, zich losgemaakt hebbend van alles wat in de hoofdstad hem bond, „begroef te midden der steile begrippen van een troepje domme boeren".

Zoo was er algemeen door zijn kennissen over gesproken, en slechts enkelen, Walbergs intieme vrienden, hadden hem in zijn handelwijzen volkomen begrepen. Want de meerderheid had slechts altijd ín hem de „gewone bedaarde jongen" gezien, die ernstig was op zijn tijd en vroolijk op zijn tijd, die, in één woord, in niets verschilde van honderd andere jongelui die waren in dezelfde condities als hij: zoon van bemiddelde ouders, van niet ongunstig uiterlijk en een gezond, schoon geenszins overmatig ontwikkeld verstand.

Die allen, in hun oppervlakkigheid, gisten niets van die diep verborgen ziel, die smachtte naar Schoonheid en Geluk; de bevende dichter-ziel, die zich beklemd en ongelukkig voelde te midden van het ruwe, meedoogenlooze leven der groote stad.

Voor wie niet blind waren zouden de óógen, de dwepend-verlangende óógen wel hebben gesproken.

Maar blind waren bijna allen.

Zoo was hij onbegrepen zijn eenzaam leven begonnen van ongetrouwd jong predikant op een afgelegen dorp, toch eenzaam slechts in schijn, omdat hij vol was van de Natuur en de Waarheid, waarnaar hij in de stad vergeefs had gesmacht.

In de goud-groene eenzaamheid der sparrebosschen, de lachende

landelijkheid van den tuin zijner pastorie, het helder-klankvol zingen van 't kerkklokje door de wijde, van geuren zwangere lucht, — in dat alles was zijn God hem nader gekomen, in trilling van Goedheid hem geopenbaard.

De jonge dominee was „'n béste"... konden de dorpelingen tot elkander zeggen, alleen... — en hier knikte menig oud boertje bedenkelijk met het hoofd... hij had geen vastigheid in de leer, en dát was jammer van den dominee... heel jammer...

Geen vastigheid in de leer! Hij kon er soms om lachen, om juichen, dat zijn ziel vrij was van ieder dogma, waardoor ze zich beklemd zou hebben gevoeld en zou zijn weggeschrompeld tot dorre, doode versuffing. — „Heb God lief en in God de Schoonheid." Dit was het eerste en het laatste gebod en waar hij de Schoonheid vond, daar vond hij God.

Zoo was hij nooit alléen geweest; niet alleen op de eenzame landwegen, als hij, laat, in storm of regen, naar een afgelegen hoeve zich begaf, waar een zieke lag of een stervende... Dan kon hij de kracht van den om hem woelenden wind bewonderen of de pracht van den hel-rooden bliksem.

Niet alléen op weemoedige najaars-achtermiddagen, in den weemoed van het goud en bruin der bosschen.

Niet alléen ook op stille avonden, bij zijn studeerlamp en zijn boeken; als van het zacht-glanzend papier de zinnen tot hem spraken en van 't statig gebaar en de ernstige stem zijner geliefde classieken de rustige avond-kamer nu te leven begon.

De Hooge was overal met hem; aan een huwelijk had hij nog niet gedacht.

Nu, in die laatste dagen daar aan zee, scheen dat alles anders geworden.

Was hier God?

God moest ook *hier* zijn, omdat Hij was in alles, maar toch scheen het of hier slechts de mènschen waren, met, òm hun ijdel doen, de ijdele decoratie van een ijdele Natuur.

Waarom voelde hij hier God nu niet meer, zooals hij Hem gevoeld had in 't begin, die eerste dagen? — De hemel lachte in tergende wijdheid zijn schroeiende zon naar omlaag en de zee gonsde heur diepte, heur peilloosheid hem toe.

Was dan alles nu diep en peilloos en raadselachtig-onbevredigend? ....

O, de korenvelden, de sparrebosschen, de blonde kinderkopjes van zijn catechisaties! Hij *wilde* God weêrvinden; ook hier, op deze badplaats, wilde hij Hem blijven voelen! ....

III.

Met de hardnekkigheid van een die zoekt, was hij des morgens nu lange wandelingen langs het strand gaan doen.

Vlak, haast zonder golven, strekte de zee zich trillend uit onder den milden zonneschijn, donkerend naar den gezichtseinder, waar enkele schepen, helder-belijnd, er beefden tegen de goud-blauwe lucht. Scharen meeuwen vlogen voor hem uit, zetten zich, ver weg, neêr op 't vlakke strand, hipten om de plassen heen, vlogen óp weêr, als hij vlak genaderd was.

Blonde visscherskinderen speelden in het stuivige zand, liepen op hun stoere, bloote beentjes, naar hem toe, boden hem schelpen te koop aan.

Eén kleintje vroeg hij naar haar naam, gaf hij een vriendelijk tikje op de wang. Dan zette hij zijn weg weêr voort.

Maar alleen de zée bleef tot hem spreken, een verre, onbegrijpelijke taal, en — alleen — verzelden hem de méeuwen, die, van afstand tot afstand, voor hem uitvlogen langs het vlakke strand...

In de eerste dagen van zijn verblijf in het badhôtel, had hij, meest 's middags aan de table-d'hôte, met enkele menschen kennisgemaakt; — nú, dat er door dat zoeken, altijd dat zoeken, met den dag een grootere moedeloosheid en onvoldaanheid in hem ontstond, had hij als van zelf die kennissen weêr laten glippen, was allèen zijn weg gegaan, nu levend zijn dagen met de zee slechts en het strand, de duinen en zijn heimwee....

IV.

Een morgen, als dikwijls bij die uren-verre tochten langs het strand der zee, waren zijn gedachten weggedroomd op de eentonige cadans zijner voetstappen, lagen ze gedompeld en verzonken in de golven blauw en goud van den zonne-schittermorgen, waar hij maar

èven-bewust zich doorheen voelde gaan, als zweefde hij voort, als deinde hij voort, door machten gedreven buiten hem om, wel heerlijk-licht en zalig-gemakkelijk.

Langs hem ruischte de zee, onafgebroken. Het licht-stille strand werd er ruischloozer door . . . .

Toen die stem, als een lieflijke fluittoon jubelend in de goud-blauw-bevende lucht . . .

En terwijl hij bleef staan, nu alle mijmer-vizioenen wijkend opeens voor die ééne werkelijkheid: vlak vóór hem een diepe plas, in een holling van 't strand daar achtergebleven van den laatsten vloed. En dáar, aan de overzij, het gelaat naar hem toe: een jong meisje, roze en goud-blond figuurtje tegen perspectief van luchte-blauw.

Zij lachte verlegen hem toe; toch klonk iets schalks in haar stem, die als die helder-volle fluittoon was: „Hoe gelukkig dat ik juist van den anderen kant aankwam en u waarschuwen kon; anders geloof ik heusch dat u dien plas zoudt zijn ingeloopen, menheer!" . . .

't Was waar. Zijn rechtervoet stond reeds half in de nattigheid.

„O, excuzeer . . . ," stamelde hij onhandig, deed een pas achteruit.

Zij, was nu om den plas heengeloopen en aan *zijn* kant. Ze scheen geheel niet verlegen of preutsch; met iets kinderlijks in haren lachenden blik, bleef zij nog toeven, prikte met haar zonnescherm een rij gaatjes in het weeke zand.

„U is, geloof ik, in 't zelfde hotel als wij gelogeerd?" vraagde zij.

„Wij, wie zijn *wij?*" lachte hij.

Hij voelde zich reeds terstond als was hij een oudere broêr van haar.

Nu bloosde zij toch verlegen. „Mama en ik, bedoel ik," zei ze zacht, „en 't is onbescheiden van me, dat ik u die vraag deed; alleen, ik meende u gisteren aan de table-d'hôte gezien te hebben" . . . verontschuldigde zij zich.

„Groote eer voor mij, en dubbele schande dat ik" . . .

„Dat ik *u* heb kunnen over 't hoofd zien" . . . vulde zij aan, hem in de rede vallend: „Ik houd niet van complimenten, meneer" . . .

Zij had nu niets meer van het naieve kind van zooeven. Ze was nu de koele jonge-vrouw-van-de-wereld, die tegenover een vreemde haar afstand weet te bewaren.

Hij, nu dadelijk, voelde weêr dat, wat hij altijd in zijn omgang met beschaafde vrouwen gewaar werd, een pijnlijke onhandigheid,

het besef van zich in haar oogen mal te hebben aangesteld. — Hij was dien omgang op zijn dorp ontwend geraakt, waar geen echtgenoote, met een ware vrouwelijkheid en zuivere geestes-ontwikkeling hem dag aan dag omringend, zóo de liefelijke middelaarster zou geworden zijn tusschen de „wereld" en zijn God . . .

Nu, tegenover dat jonge, onbekende meisje, gevóelde hij dit gemis en, in zijne verlegenheid wat bruusk, antwoordde hij zonder veel nadenken en, dadelijk nadat hij gesproken had, de lompheid zijner woorden beseffend: „Zoo, de meeste meisjes houden er wèl van. U schijnt dus een uitzondering te zijn" . . . .

„Een gunstige?" vraagde zij lachend.

„Daar blijf ik u het antwoord op schuldig; u zegt immers dat u niet van complimenten houdt" . . . .

V.

Zoo was hun kennismaking geweest, en sinds was zij bijna geen oogenblik uit zijn gedachten. Hij begreep zichzelven niet meer. — Hoe? wat was dit? Was dit liefde? Maar hoe kòn dit liefde zijn? Een gevoel door een meisje dat hij nauwelijks kende, voor de eerste maal gespróken had, — hoe kon dat iets anders wezen dan een oppervlakkig-gunstige indruk, die, misschien, haar aardige gezichtje of wat dan ook voor oppervlakkigs aan haar, hem had ingeboezemd? — En hij herhaalde het voor zichzelven, wat hij op zijn zalig-eenzame wandelingen tusschen de korenvelden of in de koele schaduw der ruischende dennenbosschen, zich van Liefde voor een definitie had aaneengedroomd. Liefde, het hoogste, het Opperste, de meest volmaakte Openbaring van God aan den mensch; de zuiverste essence van Schoonheid en Goedheid in een menschenziel gedaald en zoo die ziel tot het reinste, het vol-heerlijkste makend van de gansche schepping . . . . Die de Liefde voelde, voelde God en die God in de Liefde deelachtig was, die was de geheiligde onder de menschen . . . .

En nu? — Hij voelde zich trillen van een wonder-vreemde emotie bij 't even maar denken aan haar zonne-lach, bij 't even maar ná-hooren van die stem, die stem die was van zilver; en toch, en toch? . . . .

Ze was zoo ánders dan zij, die hem immer als het ideaal eener

vrouw had voor oogen gezweefd, de ernstige, waardige, de bijna streng-classieke zijner boeken, op wier mat-blank aangezicht de zachte weerschijn straalde eener goddelijke ziele-reinheid. — Wie was dan zij, dit kind, dat in blik en gebaar zoo geheel van de wereld was, wier oogen de wereld weêrkaatsten, wier stem den klank had, dien hij voor het vredig kleppen van het landelijk klokje was ontvlucht? . . . .

Hij stond op het balcon van zijn kamer. Een kalme, heerlijke avond na een warmen dag. Boven hem koepelde de hemel donkerblauw, met duizende, duizende sterren. Beneden lag het strand, vlak en leeg; vóór het hotel een donkere groezeling van opeengepakte badstoelen. Een eenzame visscher, bonkig en zwart, slenterde in loomen zwaai-gang er langs heen, naar het dorp.

Dan verder naar achter, donker en stil, de zee. Heel ver en dof was het ruischen in de wijde geluidloosheid der natuur. Met lange slierten blauw-groen lichtte het water, en het trok zijn blikken als satanische feesten van een wonder magnetisme . . .

Zoo stil . . . . zoo stil was 't in 't rond . . . . De zee ruischte . . . . ruischte . . . zonder hartstocht, zonder verheffing . . . dof-egaal . . .

Flauwtjes tikkelden er de toontjes tegen aan van de piano beneden in de conversatie-zaal, zoo haspelig en zoo nietig bij die groote, eeuwige zee-muziek . . .

Hij lachte even pijnlijk, zag die zaal beneden, in hel-gemeen gaslicht, zag er de menschen in hun mooie kleêren praten en lachen en flirten . . .

O, dat bestaan van die allen . . . ontzettend, ontzettend! Daar hokten ze samen in hun ellendige kamertjes bij hun ellendige tingelmuziek en klapten in d'r handen en raakten quasi-opgewonden . . . . . Maar de muziek van de zee hoorde niemand, hare schoonheid begrepen zij niet . . . het samen-zijn van die beiden, menschen en zee — een verfoeilijke parodie was het van het Hooge en Ideale . . .

Hoor ze lachen daar beneden! Lach maar, lach maar; hij wist het wel hoe dat láchen húilen was, schréeuwen van wanhoop om de ijzigheid van een leeg bestaan. Arme, arme menschen; arm meisje . . . Corry . . . slikte hij moeilijk.

Opeens waren zijn gedachten verteederd, nu *zij* weder in zijn herinnering kwam.

Stil nu, stil . . . . Geen woorden nu, en vooral geen bitterheid. . . ,

Boven hem was de hemel als een klaar-kristallen koepel; — het zilveren maanlicht vloot neêr over de bevende watervlakte....

Toen was het als een wijd geschal dat aanzwol uit de verte, een breed choraal van geluid, van ver over de stille zee.... Nu waren ze állen in het witte kerkje bijeen; nu speelde het orgel zoo plechtig en vol; daar zaten zij allen, al die bekende gezichten, zoo trouw, zoo geloovig ziende naar hem op.

O, nu bidden, nu bidden.... nu danken, nu danken!.... De orgelstroomen ruischten aan: Halelujah! Eere zij God! Eere!.. Eere!...

Bewegingloos, de handen vooruitgestrekt, stond hij op het balcon.

Vóor hem, eeuwig-ruischend, de zee.

Boven, de lichtende sterren....

VI.

Een morgen, dat hij na 't ontbijt, afwijkend van zijn wandelgewoonte, met een boek zich naar 't terras begeven had en een der prieeltjes wilde binnengaan, bleef hij verrast en wat onthutst aan den ingang staan.

„Schrikt u?"

„Nee.... dat niet, maar...."

„Maar u hadt niet verwacht mij hier te vinden, is 't niet?"....

Dat was weêr geheel die naieve toon, die zoo goed paste bij het teêre, blonde meisje daar tegenover hem, zoo vragend tot hem opziend met haar groote, blauwe oogen.

Hij stamelde nog een verontschuldiging, wilde zich verwijderen.

„In al de andere prieeltjes schijnt de zon!" riep zij hem waarschuwend na, en toen hij, nog wat besluiteloos, bleef staan:

„Ik geloof heusch, dat u bang voor mij is"... lachte zij, „waarom blijft u anders niet hier. Er is plaats voor zes en we zullen mekaâr met lezen niet hinderen, denk ik"...

Hij trad, toch nog aarzelend, op de tafel toe. Toen, uit verlegenheid nog, als om zich een houding te geven, zagen zijn oogen neêr op het boek dat zij las. „Noodlot" zag hij boven aan de bladzij staan.

„Noodlot"? vroeg hij ademloos, had al, ruw, gejaagd het titelblad opgeslagen.

Glimlachend zag zij toe.

„Leest u „Noodlot” van Couperus?” vroeg hij, haar aanziend met iets angstigs, als hoopte hij nog een ontkennend antwoord.

Zij knikte, altijd met dien klaren glimlach.

„En ... hoe vindt u het?”

Zij begon nu wat verlegen te worden, vond dat hij vreemd deed.

„O, heel mooi”, antwoordde zij eenvoudig.

Hij keek als verdwaasd.

„Mooi? vindt u dat mooi?” ... Toen, uitbarstend: „Bóos, afschúwelijk is het, valsch, onwaar ... gemeen ...”

Zij zat hem maar aan te kijken, bleek, met groote, verschrikte oogen.

Maar hij bedaarde al weêr.

„Vergeef me ...” stamelde hij, „maar ...”

„Maar? ...” vraagde haar blik.

„Maar ik woû zoo graag dat u dat boek niet verder las; geloof me, het is niet goed ...”

Warm en vol, als van een vader, klonk zijn stem haar in de ooren; een groote traan rolde langzaam uit een harer ooghoeken op het boek. Dat maakte hem nog weeker.

„Huilt u .. - toe, dàt niet ... dàt niet ...” smeekte hij.

Met haar fijn batisten zakdoekje veegde zij haastig haar tranen weg. Maar haar gezichtje bleef ernstig.

„U zult me wel kinderachtig vinden,” murmelde zij verlegen, „maar ... u sprak zoo ... hoe zal ik zeggen, zoo deelnemend tot me ... want we kennen mekaar haast niet, en het moest u toch eigenlijk weinig kunnen schelen, of ik dat boek las of niet, niet-waar? ... en ... ik vind het zoo heerlijk als iemand zoo iets tegen me zegt, me waarschuwt en zoo, en raad geeft. Niemand doet dat en ... en ... ik heb er zoo'n behoefte aan” ...

Haar stem trilde. Zenuwachtig frommelden hare roze vingertjes aan de bladen van haar boek.

Het was hem te moede, als was zij zijn kind. Al zijn blooheid had plaats gemaakt voor groote teederheid. Hij zette zich tegenover haar.

„Wil u mij eens wat vertellen, van u zelf, meen ik?” ... vraagde hij.

Zij knikte. En zacht, als schuchter nog, maar steeds vaster, vertelde zij nu, hoe ze in Den Haag woonde, waar haar vader een hooge rechterlijke betrekking bekleedde; hoe zij, voor de gezondheid

van haar mama (die dame in 't zwart, waarmede zij altijd aan de table-d'hôte kwam) aan deze badplaats waren, zij en haar moeder. Maar haar moeder was heel zwak, bleef meestal op haar balcon of beneden in de conversatiezaal, zoodat zij bijna altijd alleen was.

Kennissen, meisjes van haar leeftijd die haar aantrokken, had ze hier niet veel. Ook in Den Haag was ze veel aan zichzelve overgelaten. Wel had ze veel kennissen daar en ging veel uit, naar bals en diners en concerten, maar thúis bedoelde ze; thuis was ze veel aan zichzelve overgelaten. Ze was eenig kind; haar ouders hielden veel van haar, natuurlijk, maar haar vader had het heel druk en haar moeder was bijna altijd ziek. En dan...

(Slot volgt.)

Jean l'apôtre.

PAR

CAMILLE LEMONNIER.

vingt-cinq ans, Jean, fils du hasard, apprit à lire. L'école, corvée pour les petits des riches, fut à lui, l'humble apprenti piquant l'alène et martelant le cuir chez le savetier du village, le premier temps heureux de la vie. Quelque chose remua en son être à la musique des lettres accordées en syllabes, le sens d'un symbole où l'univers prenait une voix. Il se sentit en communication avec les esprits de la terre, du ciel et des eaux. La grande ténèbre intérieure se rompit : il crut entrer dans la clarté. Ce fut comme une initiation religieuse en laquelle il se rapprochait de Dieu.

A peu près vers la même époque, ayant vécu jusqu' alors comme un petit saint des Thébaïdes, il put s'établir avec l'argent de ses épargnes et reprit la clientèle du vieux maître son patron, emporté par une fièvre maligne. Il eut son demi-arpent, qu'il béchait lui-même ; levé avant l'aube, il ne se reposait que le dimanche, pour obéir au saint commandement. Un jour, étant parti acheter du cuir à la ville, il acquit un almanach, un pauvre vieux recueil de prophéties

et d'images, avec l'astrolabe et la robe magicienne de Mathieu Laensberg gravés sur la couverture. Jean ainsi connut les Mystères et n'eut jamais d'autre bibliothèque.

Un doigt aux lettres, car il lisait comme un enfant, il se mit à épeler, le soir, sous la lampe, les textes révélateurs des vérités essentielles. Il déchiffrait péniblement une ligne et la méditait, y trouvant d'infinies conjectures. Pendant des mois, il ne dépassa pas cette mesure, raccordant à la ligne qu'il avait lue la veille le dessin spirituel de celle qui suivait. Les mots, dans son esprit, régi par la loi des visibilités, d'abord s'inscrivaient comme une figuration matérielle représentative des choses et des êtres. Ensemble, au bout de la ligne, ils lui mémoraient quasi des portraits, la similitude extériorisée avec de lointaines et mystiques entéléchies, et la ligne elle-même d'une arabesque vive incisait sa substance sensible.

Des ondes intellectuelles se formèrent, s'élargirent comme des cercles concentriques d'une eau où tombe une pierre. Même enfant, il avait vécu, recolligé, aux limites de l'animalité, inquiet des secrets, remué dans son inconscience. C'était ce profond et latent travail par lequel les instinctifs, les petits du peuple s'égalent au germinement des friches, aux fermentations de la vie sur la nappe croupissante des mares. L'aride sol, travaillé par les pluies et le soleil, se fleurit d'essences, pousse sa silve libre, ses jungles minutives, microcosmes du vaste univers. Un fin capillaire d'algues ondule aux eaux, electrisées d'une faune élémentaire. Ainsi, le miracle, aux sources vertigineuses de la pensée, aux obscures alchimies des règnes, recommence, égal chez l'homme et dans la nature. La chaleur, le magnétisme des forces pénétra le rudimentaire cerveau du savetier de campagne. Un vibrionnement en activa le mécanisme, une volontaire et fine vibralilité d'idées, pareille au tourbillon rythmique des molécules dans la lande et les mares.

Et les élaborations naquirent.

Jean mit trois ans à lire son Mathieu Laensberg. Il connut alors les Constellations, les Solstices, les Saisons; il sut les saints de l'hagiologie, les divisions du comput, les symboles; il apprit les pronostics. Du seuil de son échoppe, en regardant les couchants, il prédisait le temps; il révéla les avertissements inclus dans le vol des oiseaux, la forme des nuages, le moût du sang, les variables températures. Le soir, après l'ouvrée, on arrivait le consulter. Et il n'ignorait pas non

plus les dictames, la vertu des simples, les secrets prophylactiques, comment on réduit la tympanite des vaches, par quels remèdes on supplée au mire.

L'almanach devint son grimoire : il y débrouillait les arcanes ; il en élucidait les analogies, ayant remarqué que les nombres régissent le temps et la destinée, que l'Avent, la Purification, l'Ere pascale et Noël sont concomittants à des états de l' âme humaine, que la lune, faste ou nocive, régulatrice des marées et des fructifications terrestres, règle les maladies et les passions des hommes. Ainsi il s'initia à l'ordre éternel à la fois et temporel. Le livre pour lui s'assimila aux Saintes-Ecritures et à une Kabale. Et il ne cessait pas d'être un simple, sous la main de Dieu.

Au bout de trois ans, il relut l'almanach et il lui parut qu'il le lisait pour la première fois, tant il y perçut de choses nouvelles. Des doutes se dissipèrent, les obscurités se fondirent; il coordonna des faits autrefois distants, séparés de longs intervalles. Il ne savait pas en quels supplices trépassèrent les saints martyrs ni le sens des attributs dont s'accompagnent les bienheureux. Mais parmi les premiers, les uns se signalaient par les roues, les grils, les gibets, le bestiaire; les autres avaient une clef, une tour, des lys. Et, surtout, il lui fut avéré que les martyrs avaient souffert pour la bonne conscience, s'étaient offerts en holocauste à la rédemption des hommes. Ainsi il se persuada le renoncement, le sacrifice, le devoir d'être fraternel envers des frères. Le vieux texte lui devint comme un rituel des actes de sa constante élévation vers Dieu et un miroir où, aux clartés du ciel illimité, il se vit reflèter lui-même.

Les maximes abondaient: des préceptes de vie droite, des conseils pour mériter le bienfait d'une vieillesse sans regrets; il y apprit à restreindre ses besoins, à endurcir son corps, à transférer aux indigents une part de son indigence personnelle. Il en fit comme la règle et la moelle de sa conduite. Des paraboles, décelaient une moralité cachée : il en démêla la sagesse, s'en appropria la substance. Il aimait parler par aphorismes, s'étant habitué à l'esprit concret, à la forme brève et condensée des proverbes et des dictons où se transmettent, comme un legs, l'expérience et le savoir des vieillards.

Avec le temps, il put lire avant la couchée des pages entières. C'était sa méditation nocturne, la bonne prière de sa pensée et de sa vie solitaire sous les étoiles. Derrière chaque ligne se levaient des

idées nouvelles, des aspects du monde et de soi-même imprévus. Et il n'avait jamais fini de les découvrir: des continents et des mers s'en suscitaient, d'inédits segments de l'âme et de l'esprit. Il n'éprouvait pas le besoin de lire un autre livre.

Une grande sérénité lui était venue; il crut discerner que la somme du bien excède la somme du mal sur cette terre et que celle-ci, peut-être, n'est qu'un des paliers par lesquels, dans l'espace infini, on accède vers la connaissance. Les mondes se peuplèrent; il soupçonna la transmigration de planète en planète; l'éternité de la vie se découvrit au pauvre homme obscur devant la courbe illuminée des galaxies. Ses journées se passaient à battre le cuir, à coudre les semelles: il était réputé pour la solidité de son travail, et le champ, non plus que l'échoppe, ne chômait. Il en partageait les fruits avec les nécessiteux.

L'hiver, pour conjurer la monotonie des frimas, il s'égayait des anecdotes et des fables du bon almanach. Presque toujours, un madré paysan en était le héros ou, à l'opposé, quelque rustaud jocrisse, et, sous ses lunettes, il riait jusqu' aux larmes, amusé comme un dieu. Ainsi l'humble livre populaire suffisait à sa vie. Il était pour lui la Révélation, les Quatre Saisons, l'Ordre et la Joie. Le rayon de soleil qui fait germer la friche et fleurir la mare en était sorti. Ses sucs, à la longue, avaient distillé la sagesse et la philosophie, comme les rosées du ciel, en pleuvant sur la terre, y distillent l'arôme et la sève verte. Ce simple cœur nourri des textes méprisés s'égala, par la réflexion, aux problèmes, réalisa le miracle de recommencer en soi l'humanité. Il connut l'harmonie des actes et des pensées.

Quelquefois, passant par le village, j'entrais dans la maison; la porte jamais n'en était fermée. J'aimais sa bonne humeur, ses yeux clairs sous les rides, son doux savoir. Il me donnait la force de croire en moi: J'aurais voulu n'avoir rien appris que de moi-même, comme lui. Je pensai: „Là est la force, là est le vrai homme. Il fait que la génèse recommence en chaque homme." Et, l'âge étant venu, on l'appela Jean l'apôtre dans les campagnes.

Bruxelles.

Zomerhistorieken.

DOOR

HERMAN TEIRLINCK.

aár stond de zonne; 't was of zij niet weg zou gaan, 't was of zij daar staan zou, eeuwige pilaar van licht, eeuwige gloeiing, voor altijd.

Het land lag er onder, als eene eenzaamheid.

De messenslijper ging over de baan, zijn molen vooruitstootend, langzaam, rythmisch stootend, als een die weet, dat hij toch komen moet, zoó, langzaam en bedaard. Hij moedigde somtewijlen zijnen hond aan, die hijgend aan de koorde trok, met kleine stapjes vooruitgeraakte, half-duizelig, dronken, nu rechts of links wijkend, dan met een ruwen schok, vooruit....

Geen windje woei er omtrent. De hitte beefde in de lucht en de standvastige zonne bleef roerloos ginder boven, almachtig in een diepen, zwaar-blauwen hemel, een effen, vlakken hemel, zonder tinten, maar overal, overal als een plein van brandend azuur.

„Toe, Moor, jongen....” zeide de messenslijper.

Ze gingen over de baan, door de stille velden. 't Koren stond er onbeweeglijk, met een donkere kleur, verbrand. De klaver lag op hare zijde, 't een bladerken over 't ander gekruld, dood, dood. Daar en leefde niets meer, en uit de grachten, verdroogd, en uit alle struiken, verdroogd, steeg een nijpende geur van ontbonden dingen. Daar en leefde niets meer.

„Toe, Moor, jongen....” zeide de messenslijper.

Maar Moor bleef nu almeteens staan. De koorde trok aan zijnen nek, trok hem sleepend een eindje verder....

Moor bleef staan. De messenslijper en wist niet wat denken daarvan.

„Hewel? — Moor?....”

De hond keek naar hem op, met groote, vochtige oogen, oogen vol spijt en — dat hij er niets kon aan beteren, niets, zulle!.... — Daarna, als hij daar eerst een tijdje staan waggelen had, zakte hij stillekens ineen op den grond, en draaide om op zijn zijde. Hij keek nog naar zijn meester's gezichte, met hetzelfde gebaar van zijne natte hondenoogen, rekte stuipachtig zijne magere pooten, hijgde lang, lang, en zijne keel werd lang, lang.... Tusschen de witte tanden, over de glimmende zwarte lippen, die bevend ommekrulden, hing zijne roode tong, als een doode lap, in het zand.

„Moor, Moor, mijn beeste, Moorken?...” zeide de messenslijper.

Hij viel op zijne knieën en begon het dier zachte te streelen. Hij verwonderde zich meteens dat de huid zoo gloeide....

„Hij verbrandt” dacht de man en keek naar de zonne.

De zonne stond daar, de heerlijke zonne, de goudene, de moordende....

Moor was dood. Daar kwamen vliegen.

De messenslijper ging over de baan.

Rechts lag een dorp, links lag een dorp.

Hij zag de kerktorens, de eene na de andere uit de diepten rijzen, midden onbeweeglijke linden, daarna, langzamerhand, de huizekens, met hunne schitterende daken vlak in den zonnesching. Hij zag hoe al die hoopkens in het veld lagen, en hoe geen leven daaruit opsteeg, en hoe de torens, nu hoog en spitsig, dan neergezeten en lomp, over de hoopkens heerschten, als een kruis over een graf.

Altemets stond eene herberg langs den weg.

Geen gerucht hoorde hij. Hij las het uithangberd, keek naar de vermolmde paardenkribbe, keek naar zooveel beestjes, die eromme vlogen, zooveel beestjes....

Als hij een huis voorbij moest, of als hij een dorp doortrok, ging zijne stem, gelijk een schor lawaai omhoog.

„Scheire-slie-ie-iep!”

't Klonk als een schuiven van stoelen in leêge kerken.

En al de deuren bleven toe. Hij en werd geen smid gewaar. Allentwege lag roerloosheid, lag een zwijgen, een schrik van ongelukken, een groote angst voor den dood.

Voor den dood....

Verder ging hij, kwam weeral in 't volle veld, zag weeral torens opklimmen uit de boomen, en huizekens errond, vreesachtig errond geschaard. Hij zag het koren staan en al de vruchten, gestorven. Hij kreeg dorst....

Verder ging hij. En 't bleef overal hetzelfde naakte zicht. En zoo viel de deemstering alom, zoo kwam de zonne omlaag. Ze werd eene wijde oranje schijf, met eene lauwte om zich, en 't gevoel dat zij misschien zou uitbranden. De hemel scheen errond als eene diepte van goud, heel geel dichte bij, verder zich uitbreidend, bloedrood, dan groot-wordend in een violetten cirkel, die wegsmolt met het grijs-blauwe van den avond. Geen wolkje, geen streepje daarin. Alles effen, rond-effen, eene laaie holte gelijk.

De messenslijper sliep in, tegen eenen barm. In 't schemeren hoorde hij hoe alles zweeg in eendelijke ademloosheid, zag hij lange, bevende schimmen wandelen in de lucht, langer om langer worden, hoog-stijgend, dan almeteens op hem neervallen, als zouden zij zwaar geweest zijn, en opnieuw zich òprechten, en stijgen, stijgen hooge, heel licht, zonder geweld.

Het werd hem zonderling om de ziele, en hij dacht aan Moor, zijn beeste, en hij werd bang voor den dood.

Voor den dood....

Er kwam een nieuwe dag. En weer stond de zonne daar, alsof zij daar staan zou, eeuwige pilaar van licht, eeuwige gloeiing, voor altijd.

De slijper stond recht. Hij voelde eene knaging in zijn vleesch en 't scheen hem dat de zonne in zijn keel brandde. Hij spuwde eenen keer, en keek rond naar water.

Water en was daar niet. Hij trok zijnen molen uit den gracht, en de tocht herbegon. De wielen daverden over de steenen en liepen soms heel zachte in 't dichte zand, dan weer ratelend op de kasseide. Een heelen langen tijd ging dat zóo, en 't werd een deerlijke tocht.

Hij kwam aan eenen berg. De baan liep er recht op, en bovenaan stond een huis, met een witten gevel tusschen populiertronken.

Rythmisch duwde hij zijne karre voort, keek naar ginder, waar het einde was van dezen berg, en waar hij komen zou . . . Allengerhand begon hem dat danig stooten te vermoeien, en hij liet zijn hoofd nu op zijn borste zinken, zag eerst hoe de wielen draaiden vóór hem, altijd op denzelfden afstand, hoe een groot eikeblad aan een der speken vasthing, en hoe die draaide ommendom, wegging en terugkwam, altijd even terugkwam. Dan keek hij na hoe de steenen van den weg één voor één voorbijschoven, en hoe ze hem allemaal eender schenen, en hoe hij op 't einde geen steenen meer zag, maar strepen, alleen grijze strepen, die wegliepen, onder zijne voeten heen.

Dik zweet zeeg hem langs de slapen, rolde over zijne kaken, haperde een tijd in zijnen korten baard, en viel in zijnen hals. Hij keek òp.

Dat wit gevelken scheen even ver.

Nu werd het een beuken, een zwoegen en regelmatig vooruitrukken, zonder schokken, in een groot geweld, dat zich uittrok tot een altijd-zelfde kracht. Hij neep soms de oogen toe, als dat eentonig schuiven van strepen en steenen hem duizelig maakte.

Wanneer hij boven geraakte en stil stond en het wit huis nu meteens vóór hem stond, had hij het zich grooter verbeeld. Langzaam ging hij naar de deur toe. Hij voelde zijne lange armen moe hangen langs zijn lijf, en 't scheen hem dat ze langer werden, zooals zij daar hingen, ontzenuwd, met eene aangename matheid over zich heen, een plotselinge rust. Hij trad het klein portaalken in en zijne breede hand deed de klinke ratelen.

Niemand was in huis, en 't was er geheimzinnig stil. Hij liet zijne oogen gaan over al de dingen daar, en 't deed hem deugd, dat de zonne schier niet binnen kon. Boven de donkere schapraai hing het lange schotelberd en daarop glommen de tinnen teljooren, de eene naast de andere. De koude stoof pronkte onder het gebloemde schouwkleed, met een grooten koperen moor, die daar op de buis blonk, al zwijgend.

Er steeg een onzekere reuk van mouter fruit en lang-gedragen kleeren.

Een magere vrouw deed de deur der slaapkamer open en kwam in huis, verwonderd naar dezen man kijkend, die daar nog in 't portaal stond, met zijn vermoeid gezichte.

— „Een kom water, als 't u belieft, mensch" zei hij.

Zij ging naar de dresse, nam er een witte kom en stak dien in een emmer. Zij reikte hem het water, sprakeloos, onverschillig. Haar gerimpelde duim doopte erin, alover den blinkenden rand.

Nu zag hij dat die vrouw geweend had en hij voelde almeteens een groot verdriet in huis hangen.

Hij dronk zonder gulzigheid, gaf den kom terug, sprak stil, omdat hier alles te zwijgen scheen:

— „God zal 't u loonen" zei hij.

Wanneer hij buiten was bemerkte hij eerst naast den dorpel een strooien kruis, waar een roode kareelsteen op lag, en zijne hand wuifde over zijne borst, als van iemand die bidden wil.

Hij ging wat rusten op de tzeem van zijne karre, hij voelde zich afgemat, had weeral dorst. Even keek hij naar dat bleek huis, waar men hem te drinken gegeven had, en waar . . .

Hij huiverde, hij had schrik — zou hij toch schrik hebben?

't Werd een zonderling gepeins in zijn hoofd. Hij trok dat vervelend eikeblad van af de speek, met een moe gebaar, richtte zich zwaar op, werktuigelijk begon hij te stooten, en de slijpmolen schokte op de baan.

Hij was boven op den hoogen berg en nu zou hij dalen, dalen, tot ginder, ver, ver — Dáar lag de stad.

De stad lag daar als een groot ding in wanorde.

De huizen, in lange reken, dooreen slingerend, 't een hoog en 't ander laag, krioelden in het zonnelicht. De daken gloeiden, de muren schitterden, de vensters vlamden. 't Was bijna eene massa van vuur, 't branden van een heelen boel levens.

Vele fabrieken staken hunne zwarte schouwen uit, en dichte vuile rookwolken stegen in de lucht, lijnrecht naar omhooge, in zware krullen, die openzwollen, wijd werden, en uitstierven tegen den hemel.

Een dof rumoer lag over dat alles . . .

Maar bovenop, in 't midden, rees de Kathedraal, als eene reuzenmacht, als eene macht van klaarheid en majesteit. Haar witte toren drong vrij de blauwe diepten in en zij scheen een steun van de zonne.

Hij werd ziek. Hij voelde 't. 't Was de hitte, die zoolang op hem gevallen was, en nu in hem òpkwam, hem hijgen deed, hem ziek maakte.

Hij ging de straten door, de lommer zoekende, afgezwoegd. Hij keek naar al die menschen, naar al dat gerij, dat levend gedoen. Hij hoorde de gazetverkoopers roepen van ongelukken, en dat er zooveel volk gestorven was aan de cholera.

Hij voelde dat allemaal rond hem, als een eindeloos golven, een gaan en keeren van altijd-zelfde geruchten, eene eentonige dofheid, gonzend in zijne ooren, allentwege, allentwege.

Hij slenterde voort, moeielijk; hij kreeg overal zeer en hij kon zijn lijf zonder pijn niet verroeren. Dat duurde een heelen tijd zoo.

Dan stond hij voor de Kathedraal.

De Kathedraal scheen den hemel te bereiken. Zij rees daar in al hare grootsche schoonheid, hare gebloemde bogen en de ogivale vensters daarin, hoog, hoog, en gansch het kantwerk der torentjes.

Zij rees in het licht en zij was blank als het licht zelve.

De slijper kwam zich in hare schaduw neerzetten. Zijn molen had hij laten staan op de straat, en hij kwam zich neerzetten, een beetje verder, tegen de kerke.

Zijn zeer en voelde hij bijna niet meer, maar eene zware lafheid was hem in het vleesch gedrongen en hij kon niet verder geraken. Hij had geen dorst meer. Hij had lust naar niets. Hij had geen wil meer. Hij wilde niets. 't Was goed, zóo....

Zijne handen hingen op de steenen. Hij keek even naar zijne voeten, die daar uitgestrekt lagen, naar de grove schoenen en de lederen rijgsnoeren, en al het stof, naar zijne lange beenen — en 't was hem of hij ze nooit meer zou willen herleggen, of hij dat niet meer zou kunnen willen. Dan liet hij zijn hoofd naar achter zijgen, zoodat hij teenemaal tegen den muur leunde en hij her met zijn gezicht naar den hemel lag.

Boven hem liep de muur recht omhooge. Hij zag allerhande steenen koppen en fraaie versieringen uitsteken en scherp afteekenen op den diep-blauwen hemel, en dat was zóo ver van hem, zóo verre.

De stad ronkte.

Maar hij leefde in dat verre, dat blauwe, boven de Kathedraal. Hij voelde zich gaan door de lucht, en hij was gelukkig. Toen dacht hij aan Moor, zijn arme beeste, die gestorven was, langs den droeven weg...

Zijne oogen werden dof, bleven strak staan, starend naar gindsch eindeloos azuur-rijk van de zonne, en hij begon stillekens te glimlachen...

't Was precies alsof hij dood was.

Molenbeek-Brussel 1900.

Verzen.

ZOMERMIDDAG.

Blauw heffen de hemel-zuilen
  Hun welvenden koepel omhoog;
De schaduwen gaan zich verschuilen,
  Wègwazend van boog naar boog.

Er speelt tusschen de blauwe gewelven
  Een zachte melodie.
Het blauw gaat de aarde bedelven
  Met droom-melancholie.

Een enkel flikkren trilt even
  Van goud-licht, gulden-zacht.
De zon hijgt in lichtend beven
  Nu stil zij den avond verwacht.

Blauw heffen de hemel-zuilen
  Hun welvenden koepel omhoog,
Hoog òp, waar de sterren verschuilen
  Langs eeuw'gen zonneboog.

BIJ HET DAGEBREKEN.

In droeve schemeringe
Zag uìt mijn ziel.
Naar dingen, die vergingen,
Waar licht op viel
Uit vage herinneringen.

Het was een èven-schijning
Van wit geluk;
Het kwam in teere lijning
Verklaard terug:
In blije licht-verreining.

Toen schemerden de gulden
Gestalten heén,
Die heel mijn leven vulden
Met licht sereen:
De nu in nacht gehulden.

Nu al mij is ontnomen
Roep 'k niet terug
Het bevend-lichte komen
Van 't groot geluk
Dat òp-licht in mijn droomen.

L'ANGIOLETTA.

Wij stonden beiden
door bloemen-mooi bekoord
op wijde heide
door mane-licht begloord.

Dáár klonk het Groote-Woord,
het lang-verbeide
het wonder-blijde...
onze zielen droomden voort.

Zij vouwde stil de bloeme-blanke handen,
haar oog zag òp naar verren horizon
en zocht het licht der jonge morgen-zon,
dat nog maar niet aan donkre kim wou branden.
Wij voelden beiden ons zoo veilig-zacht,
zoo héél alleen — en boven ons den Nacht!

W. GRAADT VAN ROGGEN.

Arme Menschen.

(Uit een Roman.)

DOOR

REIMOND STIJNS.

ange dagen, eindelooze nachten was Jaak ziek, leefde vol schrik in een wereld vol schimgezichten en monsterwezens; en al zwoegden zijn hersens, toch werkte er maar een weinigje zwak leven meer in zijn beklemde longen; hij lag daar onmachtig uitgestrekt met loodzware armen en beenen. En altijd en telkens weer stegen dezelfde geruchten om hem op, en hij wist niet, of het een herbeginnen was, of een voortzetten en of er ooit een einde aan komen zou. En hij kreunde soms, omdat immer die eender dingen hem martelden, in zwart vleugelslaan om hem heen dreven, vaak versmachtend zwaar op hem lagen. Een gegons heerschte onafgebroken in huis; 't was een gebedengeprevel, nu eens wegstervend, wegijlend, plots weer ontwakend, dichterbij; en als Jaak het al eens weg dacht, dan rees het weer krachtig op, of het nooit een oogenblik opgehouden had; in de pronkkamer werd er stil, zoo tergend stil, gelachen en gepraat; 't was een giggelen en vezelen, dat in de kamer voortleefde; en toch scheen het hem een doode kamer, waar reeds lang niemand meer verscheen, en waar al die dingen wemelend bleven hangen; dikke, roode gezichten, kijkend met witte oogen, kwamen over zijn eigen gezicht; en hij wist eindelijk, dat er vaak lieden in donker kleeding bij zijn bed stonden, en als hij een zonderlingen reuk gewaar werd van zweet en muf

laken, dan waren ze daar; hij kneep de oogen dicht, en voelde zich wegdrijven, snel, ver, altijd voort, omgeven van vette tronies, die meevlotten; tronies, die in raadselachtigen rictus de tanden ontblootten.... Andermaal hoorde hij veel zachte klokken, wijd en zijd, jubelend of snikkend; nooit zwegen ze gansch; eens galmden ze in den muur nevens hem; hij wilde ze zien, doch kon het hoofd niet wenden, en daarom schoven ze weg, en ver weg gingen ze in het veld roepen; en nu eens stegen ze uit den grond op, dan weer vlogen ze over het huis, als in een warrelwind, maar altijd zongen of weenden ze ergens....

Na vele dagen werd zijn hoofd lichter, meer leven ontwaakte in zijn borst; hij ontwaarde weldra dingen, die afzonderlijk stonden, en al die zaken, die in den chaos om hem voortschoven en draaiden, lijnden zich meer af, er kwam ruimte tusschen, en nu en dan voelde hij, dat hij leed, en hij voelde wat hij leed....

Eens, bij een plots ontwaken, zag hij een aangezicht blank uit nevels te voorschijn schuiven, en hij ontwaarde tante Trees bij het bed. 't Was zij, die hem verzorgde; hij kende het voorzichtig schuiven van haar hand onder zijn rug, en het dof poffend opschudden van 't kussen en het zacht strijkend afvegen van zijn zweet, en dan ondervond hij een genoeglijke gewaarwording van een machteloos-zich-laten-gaan in heilzame verpleging; ze hief zijn krank hoofd op, gaf hem lepels medicijn, en dan scheen alles veel beter, donziger. Hij zou tante Trees willen vastgrijpen hebben, haar kussen; doch zijn lijf lag in knellende banden, belette hem elke inspanning.... Zijn starre oogen vielen toe, en hij zonk in slaap, heel zwaar....

Soms kwam een oud vrouwtje met droef gelaat; ze lei een mager handje op zijn voorhoofd, keek hem weemoedig in de oogen, en hij bleef haar aanblikken vol vertrouwen, haar heel lief krijgende. Lang bleef ze vaak bij de legerstede, maar, als er iemand verscheen, dan sloop ze weg, in gebukte houding, als beschaamd.

Jaak leefde langzaam weer op tot de werkelijke wereld, doch meer dan eens kwamen de schrikbeelden weer, snel op hem toehollende, bangheid en vrees voor zich uitdrijvende, zoodat in vreeselijken angst het zweet hem van het voorhoofd bolde; hij riep dan geweldig, dacht hij. Eens scheen hij uitgestrekt te liggen in een onmetelijke ruimte, doch hoog, zwevend, soms met schokken naar onder zinkend,

ombuitelend, en hij schreeuwde telkens in een versmacht-worden; plots opende hij breed de starende oogen en zag in maanlicht het bejaard lief gezichtje; hij wilde er naar grijpen, doch kantelde om, schuin wegdraaiend; hij kwam echter duizelig snel met groot geruisch van heel ver terug, en hij voelde een kus op zijn voorhoofd, en hij rustte op een kloppend hart; het volgend oogenblik gleed hij pijlsnel naar onder, was verdwenen, verzwolgen. Toen hij ontwaakte, wist hij niet of alles geen droom was geweest.

Het ging weldra beter met hem, doch zijn tong bleef stijf, en eens, in een oogenblik zonder koorts, wist hij, dat het lief vrouwtje Rozeken heette; hoe hij dit vernomen had, kon hij niet verklaren. Vroeger was hij gekomen bij tante Trees, nog als kind echter.

Eens ontwaakte Jaak, gansch anders dan voorheen; hij was nu zoo wel. zonder knelling, zoo vol geluk, in een gevoel van groote zwakheid, die hem nochtans niet lijden deed, maar als een verzadigd kind liet stil liggen, rondblikkende met verwonderde oogen, alle zaken der kamer in zijn geest opnemende, te machteloos om verder te dringen in de werkelijkheid; hij wendde het hoofd naar het venster, waardoor een hel licht viel, dat hem eerst verblindde; het duurde slechts een poos, en daarna zag hij dat licht jubelend in fellen glans naar hem toestroomen, komende uit verre diepten; in huis heerschte niet het minste geluid, en 't was kalm en stil, heinde en ver, of onverstoorbare rust nu over het heelal hing, voor eeuwig, of er geen nachten meer waren en het altijd zonnedag zou wezen in een schitterende blanke heerlijkheid... En er was tijd noch uur meer. Die rust smolt weldra schier onmerkbaar weg, en hij onderscheidde een onafgebroken tonengeluid, gefluit en gekweel ondereen in een akkoord, dat allengs aanzwol, naarmate hij er zijn gehoor kon op vestigen; de tuin was vervuld met een gezang van alle vogels; 't was er een feest van zingen en tierelieren met hooge, zoete klanken soms vroolijk schel opschietende met het ernstig invallen van fluweelen basklanken; voor hem was dat in een sneeuwigwitten hof in tintelende zilverklaarheid onder een eindeloos verheven kristallen koepel; er waren donzige boomen en heesters stralend in heel blank gloeilicht. Plots begon alles door elkaar te draaien, te warrelen, of met kleine schokjes vooruit te springen, of een poos blijvende staan met snelle opwipjes, al vlugger en vlugger, tot alles was verdwenen en hij indoezelde...

En later voelde hij de bekende moederlijke hand onder zijn rug; hij keek op, wilde de dekens wegwerpen.

„Tante, ik ben genezen!"

Toen hij wou opstaan, viel hij loodzwaar terug, en dacht, dat iemand hem ruw achteruit getrokken had: 't was zijn eigen onmacht, die hem neerwierp. Hij moest blijven liggen, zich eerst versterken, verzekerde Trees met blij gelukkigen lach, en met vroolijkheid in al de lijntjes van haar aangezicht, zoodat ze bijna schoon was.

Het ontwaken.

DOOR

Ed. VERBURGH.

III.

n de groote duisternis van den nacht, waarin alle vormen zwart, even op bewogen en somberden weer heen, had de bliksem woede-schicht van den nacht geschenen, opgedreven door den wind, tegen den toren aan. Blauwe kolk van licht was erop neergezegen en met hoogen loei van uiterst pogen had de wind zijn stem doen gaan.

Toornig was de natuur ontwaakt in den zwarten nacht, en toorn had den slanken bouw van de kerk beklommen en klemde zich er nu aan vast met macht. Slank ging de gothiek omhoog, met stapeling van lijnen en sierselen, 't een bouwend weer op 't ander schoonheids-fundament, bereikend de wolken: beneden lag zwart in beweeg van vormen, de aarde, wier opstond die der levens-begeerten was. En het brandde nu daarboven.

De jonge vrouw had het verwacht . . . Gevoeld had ze hoe het over haar komen zou, en met haar over de natuur; de loerende oogen, waarmede de duisternis haar aanstaarde, waren een waarschuwing haar geweest: en in de stapelende wolken, die talmden met den avondval op den horizon, had ze gevoeld den geest van

den overweldiger, die nu midden op het land nog, droeg den grooten wil te treffen, te verbrijzelen . . . zooals haar de nacht beslopen had, zachtkens komend, maar allerwege óp rivierend uit de aarde schoot, zooals haar de nacht ingegaan was door het starende oog, dat de schemering ontwaarde en door den mond, die ademde den snellen zonsondergang, zoo had de nacht beslopen ook de kerk, heilig als de vinger Gods, wendend de aandacht op tot zijn dienst, — en eindelijk getroffen in zijn woed'.

De toren sidderde, gewond, gebeukt door de zwarte almacht van den stormnacht... Het waren snelle vliedende momenten, die doorsneden de ziel van de jonge vrouw, hooge momenten, van gespannen aandacht in vreeze, die weten deden, hoe gang na gang, 't wilde bliksemlicht nederschoot op het houtwerk van den gothieken bouw, en brandde en woedde scheurend en brekend, zoodat stuk na stuk, losgerukt zwart neerviel tot den grond. Oogenblik na oogenblik, snel vervagend, snel vervlietend, woedde het blauwlichtend in den torenspits, sloopende. En over het landschap zwart, een menigte van vage zwarte vormen, vaag bewegend, ging de wind brullende opgekomen om gierend in 't verschiet te vergaan; als druppel uit een lichte zomerwolk, die de weide overdrijft, viel soms uit 't zwaar geloei van den wind, de knal van een boom, die met zijn breede kruin, oude vreugd van zoovele zomeren, als lijdzaam offer viel; andere boomen, hooge populieren, buigzamer schudden hun bladerpluimen, in rijen staand tegen de lucht, wijl dieper de grond onzichtbaar bleef, maar zwaar de nacht toch woelde. Schreeuwend een vogel opgenomen van een tak, door de lucht gedragen werd; zijn wil was benedenwaarts naar den schoot der aarde, naar den slaap der zomernachten; maar 't arme lijfje gewiekt, de wind tot vliegen dwong.

Het waren snel gaande momenten, die met de vracht van angst de ziel der jonge vrouw overtogen.

Haar aandacht in angst spande zich in wederstand; en als met ruk en ruk van eigen zielskracht, snel maar zich hoog bewust, haar ziel doorging.... en door de macht van hooggespannen aandacht stoer gedragen, krachtig haar ziel den snellen gang verdroeg.

Het ontij, met zijn blauwe licht-woede, schijnend voor een oogenblik geweken, had losgelaten den toren niet; zettend hem in rooden glans kwamen vlammen, klein en bewegelijk zijn slanken bouw beloopen, binnen-in.

De toren brandde, dreigde te storten. De hooge verheffenis der gothiek in religieuzen pronk, geheven als een vinger, die, tot stille staring op het allerhoogste, ten hemel wees, rustte een groote vracht van dreigenis op het huis der pastorie, stil nog, verlaten en eenzaam, zóó dat de jonge vrouw zich er alleen in dacht... Ze wachtte den val, zwijgend en als schikte het huis zich naar dien toestand, verstarde in wachtende aandacht ook de ruimte tusschen zijn vier muren; de val ging komen; als de klemmende keelgreep, die den moord voorafgaat, rustte zwaar ook daar de macht der dreigenis, op de stille ruimten; de kamers stonden leeg in 't donker, de muren kaal bestofd starende dag na dag elkander aan met slapende oogen en zonden, in gelijkgekomen schrik, nu elkander de blikken toe, schel, in 't donker; vluggaande de angstsiddering lag op hun vlakke wanden en rechte hoeken, heftig doorloeid, met een luiden polsslag: het oogenblik van angst, waarin de toren hoog gekanteeld in fijne pracht-gothiek, de lagere daken bedreigde, brandde neer.

De jonge vrouw voelde het al achter haar rug zóó; met snelle blinkingen van lichtende lijnen doorwaaide de wind het binnenste van de kerkspits. Stil lag het huis daaronder in haar gedachten, leeg en oud. Haar oogen had ze afgewend van het zwarte tooneel van den nacht waar wilde wind de zwijgende vormen bewegen deed boomkruinen neerdrukte, die wiegden weerop tot rechten stand, wijl verder weg nog de oude zomervreugde van boomkruinen viel, met knal na knal, die ploften als zware steenen met het geloei van den wind.... Maar het vervaagde al, de nacht zweeg bijna in het gewicht van het moment, dat met de plettering van den toren hing boven haar hoofd; de nacht zweeg, verwijderd ging zijn zwarte zwoeging... Een breede gapende golf van stilte werd achter haar het huis, die nederzeeg en van den brandenden kerktoren zijn vervulling wachtte; de oude leegte van gang en kameren, in veel kalme dagen, van ongestoord verluiden der stilte, nog verwijd, werd een groote vraag naar de nachtgebeurtenis, die dreigend ten val hing.

De toren brandde, vlammen gingen hooger op, begoten van lichtrooden schijn pronkten de sierselen der gothiek, hen omrandend, klom de lichtvloed telkens hooger op; en het vloeide neder ook, langs de lijnen van den beneden-bouw, vloeide tot de duisternis van den nacht, die diep-begeerig wachtte.

De afgrond der stilte, het wachtens-oogenblik oneindig verwijd,

ijlde alleenig in het huis... 't ging komen... 't ging komen... den groote val; in spanning scheen alle geluid gedoofd... niets scheen er te zijn dan de blik gewisseld door de kale muren, wier zonnige slaap sinds oude dagen had geduurd.

Op eens toen haar aandacht tot het zwart gewoel van den nacht verloomde en heel geweken scheen en klemmend als een moordgreep het angstig moment haar bezat, schrik somberde, tartend hing bij een breede hoek van twijfelend wachten... barstte uit de diepe spanning als een langgedragen eindelijk gebaarde vrucht in moeizaamheid, een geluid, een klank-na-klank; echoend en zich breedgolvend gevend kwam een voetstap nader, snel, zwaar doch dwalende.

Ze begreep het, het was haar medgezel in het huis dien ze had vergeten; en krachtig, stijgend als een hoop uit lang verdriet, klimmend als manlijke moed uit groote vrees, riep haar ziel hem aan als den eenige, die haar redden kon uit den torenval.

De voetstap dwaalde door het huis, door de gang, ging haar deur voorbij, galmend, zwaar klinkend en van allen kant door echoen beantwoord; in hooge begeerte naar dien stapper, zoog de vrouw die geluiden in; het waren de vruchten lavend, door haar oor ontsloten aan de lange klemmende stilte.

Het duurde een poos, voor dat de ander de deur gevonden had; hij was haar voorbij gegaan en weergekomen, denkend, hopend dat de vrouw hem wel roepen zou, ze zweeg... Eindelijk vond hij de deur...

„De toren brandt; de bliksem sloeg erin" riep hij.

„De toren brandt", zei ze, in loom zielsbewegen niet anders kunnende dan zijn woorden herhalen.

Breeder, als een snelle vloed van vurige regens, ging de vlammenschijn nu langs de toren-muren naar omlaag. Hooger teekende de architectuur zich af als een zwart spokig versiersel in den dikken walm van rood licht en roodbeschenen rook, die barstte uit van daar waar 't 't felst brandende was. Daar een aureool scheppende om den torenspits, liep in breede vloeding de lichtschijn naar omhoog, snel, in wisselende klaarte, tot den afgrond der duisternis, die begeerig wachten bleef.

„De toren brandt; de bliksem sloeg er in; hij zal vallen" — zei de schilder nog eens.

— De spits brandt, en rookt! Ja, de bliksem sloeg erin; hij heeft

hem aangestoken . . . Ik zag hem komen met zijn groote kolk van blaawig vuur.

— Hij zal vallen, kom!

— 't Blauwe vuur verging: en later kwam het roode, dat er nu in woedt.

— Hij zal vallen. Kom toch meê!"

— De toren versmelt in rood vuur . . ."

— Hij zal vallen. Vlucht. Kom toch!"

— De aarde beneden wordt verlicht: ik zie boomen en andere dingen. Ver weg beginnen de wachthonden te bassen."

— Het vuur! Het vuur! Heel de toren brandt. Vlucht toch."

— De boeren zullen wakker worden en komen om te blusschen."

— Kom, vlucht of we sterven in de vlammen!"

En niet langer durvende wachten, greep hij haar bij den pols en trok haar de kamer uit. Ze ging door de gang, en met een opknetteren van de vlammen begonnen planken en stukken hout naar beneden te vallen, spranken van het vuur, dat den toren binnen blakerde. Ze hoorden het en zagen door de vensters heller en heller worden den rooden schijn: ze liepen snel, voelden warmig reeds de lucht en zoo hun handen de muren raakten voelde ze ook de steenen warm: daar broeide reeds de brand.

Hij hield haar nog vast, toen ze buiten kwamen; sneller nog liepen ze nu heen van den toren, die in zijn slanke opgang schoon brandend, ten hemel roepen bleef. Een breede glans zijn spits omgaf; in het midden sisten de vlammen voort, fonteinen gelijkend, die, overweldigend veel, nu den rooden schijn omlaag straalden, waar, beneden zij, als vloedend water een verdronken land, de aarde zetten in licht. Ze zagen de boomen nu in dien schijn en den grond, groote schaduwen in de stilte des nachts dansend op muren, wilde bewegers, waar geen bewegen nog levend was. De toren versmolt in vuur, vuurglans de aarde overstroomde en overal schiepen dansende schaduwen, met de wisseling in klaarte een zwijgenden spokennacht.

De twee vluchtten weg van den brand; schoon op vasten voet de toren nog staande bleef, en de onderbouw oplichtend in de brandschijn, de stoere lijnen zijner architectuur toonde . . . Maar ze gingen toch, elkander vasthoudend bij den pols, over de weiden; ze waren beangst nog en zwaarder begon dan in de eerste oogenblikken, het gevoel in elkanders nabij-zijn in de eenzaamheid te drukken. Alléen

samen hadden ze den torenbrand gezien, en alleen nu ook gingen ze den zwarten kolk van den nacht te gemoet... zwart was de nacht, en in stil nabewegen van den storm, die nu was uitgewoed, wiegden de populieren hun slanken kruin tegen de lucht; in zwijgende massiviteit lag daarover het veld, en de hoeven, waarom de boomen als sierende pluimen hun kruinen schaarden; en het vierkant van het raam lichtte her en der als een nooit luikend oog. Alles had in de onbeweeglijkheid van den nacht zich weer hersteld; alles stond weer zóó als het stond in elken onbewogen nacht: in zwarten vorm van nachtelijkheid zijn leven gevend, in binnenwaartsche staring daarop, met de oogen tot zich-zelve ingekeerd toch sierend in kalm lijn-gebaar.

De aarde rustte weer en bleef van den brandschijn onberoerd. De toren brandde hooger, wilder op, een zware rookwalm, golvend met de stille lucht, was rondom blijven hangen en wierp weerom der vlammen glans, die naar den hemel stijgen wou. Maar de aandacht van den nacht daalde op zich zelve weer met macht, en ze staarde met glanzende duister-oogen weer op donker lijf der aarde en heel den nacht dus onbewogen bleef; soms blafte een hond in de verte, maar de loome lijn, weermee de wegen in 't duister zich verliepen, bleef ongestoord en de hoeven ook, achter ronding van boomkruinen geborgen, bleven onvruchtbaar van geluid.

De twee vluchtenden doorwaadden de stilte, als eene zee, die alle dingen tot stilte preste; hun voetstappen klonken dof en hun woorden, zoo ze spraken, vergingen droog en kort, hun lippen zeer nabij. Snel zochten hun voeten de plaats waar ze den morgen af zouden kunnen wachten, droog klankende, nu eens bedekkende elkanders geluid, dan weer dubbel klinkende. De schilder hield de vrouw nog steeds bij den pols. Ze gingen van den landweg de weide in door het hooge gras, dat het geluid der stappen nu geheel doofde;.... geruischloos als twee spoken liepen ze nu, met steeds nabij hun lijven nog de groote schaduwen, die de brandgloed voor hen nederwierp; terwijl voor hen uit de schijn der nacht niet breken kon; daar weefde als een breed hol de mond van den zwarten nacht, waar als een groote rijpende vrucht de stilte hing. Hun voeten raakten haar niet, hun monden zwegen waar een aandoening wachtte. Het gras doofde hun stap, die moeizaam ging, maar snel en een aandoening groot rijpte op hun lippen.... Het scheen der stilte vrucht, het weten van hun eenzaamheid in den stillen nacht, waaruit

het ontij vlood. De kracht der aandoening drukte hun lijven beide; zwaar ging het door de weide, over het gras dat alle geluid in te drinken scheen. En vrucht rijpte op hun lippen; ze voelden het beiden noodig worden, onvermijdelijk; nu met afgewende oogen van binnenwaarts staren de nacht hen omving en zelfs verholen, ongewone krachten het leven stutten in hun stillen gang. De boompluimen, fluweelig zacht, ze zonden hun wortelen diep, te drinken in de aarde en de adem van het aardelijf zwol en daalde met den wind; .... het al vervloeide, de natuurkrachten arbeidende waren, in stilte; en als lijven die baren moesten, vruchtte het lichaam der beiden zwaarder en zwaarder in hun voortgaanden stap; .... op hun monden brandde het woord van begeerte, wijl het fluisterend ook in heel de natuur, ongehoord, toch verging, met stille arbeiding.

Hij hield haar nog vast bij den pols, trok haar nu weg van den brand: hun schreden paarden zich nu, snel gingen hunne voeten, gedreven door de begeerte tot den breeden mond van den nacht.

Uit den zwarten schoot der aarde, geluiden nu ontwaakten. Honden blaften talrijk, aanblaften den rooden gloed, waarin de kerktoren henensmolt; langs de wegen liepen ratelende geluiden en soms van een hoeve klonk een roep, snel welkend als een teere bloem, die den bloei niet bereikte. Alles steeg op, klein plekkend de stilte van den nacht, verragend welkende snel, soms blijvende als een lijn, die ratelend langs de loome kromming van de wegen ging.

Hun beiden het lijf nu vol van begeerte, zwaar rijpend het woord nu op de lippen hing, waar het vrachtte, vrachtte tot eindelijken val.

De nacht stoorde het niet, als een vrucht, even sensueel de stilte en duisternis wachtende hing het te ontvangen. Begeerte was gerezen en begeerte omvaamde, haar verlangen de daad te ontvangen, en de nacht spreidde zich in wachting, lijdzaam en geruischloos, als der begeerten bed.

Ze liepen nog, wijl breeder gingen uit den schoot der duisternis de geluiden; ver weg, andere torens, den brandenden ziende, deden hun klokken luiden; ratelingen gingen langs de wegen en overal, waar een vierkant van licht beweegloos voortstaarde, daar overal

woedend de honden nu basten, antwoordend den torenlui, die van alle horizonten klagend aankwam.

De twee liepen nog een eind, tot ze midden op het land een hooi-berg vonden, half-leeggehaald reeds, zwartig hol van weeke zachtheid die 't lijf streelde, lokte hen aan; en daar in de diepe stilte van eindelijk heel alleen en onzichtbaar zijn, viel van hun lippen het woord van begeerte en vonden ze der begeerten schat.

Buiten ging de nacht door zijn geluiden te geven; alle winden droegen nu klokketonen aan, die ziende den brandende, waren gaan spreken, waarschuwend en klagende. Honden blaften luid, luider telkens; rateling droeg de lijn der wegen... en alles ging tot den brandenden toren, die gloeide langen tijd in vollen gloed van vlammen. Eindelijk vergingen de vlammen, door nachtelijken blusschings-arbeid gedoofd en nacht ging er mee heen; en toen den morgen rees, stond de romp van den toren alleen nog maar, zwart, bekoold, en stomp, zoodat hij een ouden bouwval leek.

Den Haag, Sept. 1900.

Rond het slechten.

DOOR

LODE BOEKELMANS.

't Was een beroering in 't nauwe straatje waar de krochtwoningskens grijsden in de herfstmist. De wijven stonden in een groepje te snateren met verwarde stemmen, en maakten eendlijke bewegingen met de armen. Jo Botersaus een kwabbige dikke fruitvrouw, vertelde wat er precies schuld aan had zoo meteen te moeten verhuizen.

— Ja menschen, ik had het reeds lang voorzien, 't hing in de lucht; reeds vóor jaar en dag zijn die heeren geweest om te meten, later om het water te proeven. Daar schuilde iets achter en Jo had daar geen betrouwen in. Nu is het te laat, we moeten weg; 't is te laat om te klagen en daarbij arm volk, zooals wij, heeft toch niets in de pap te brokken.

— 'k Woon hier al zeventien jaar, zei gemelijk Lange Nette, zeventien jaar en nu is 't hier meteens ongezond! 'k Zou eens willen weten wie hier te klagen heeft? Wonen we hier niet goed en verdienen we niet deftig ons brood?

— Ja, meende Rosse Flor, een fletse pokdalige, ik ben hier opgegroeid, mijn jongen ook, en nu zoo maar seffens optrekken is oprecht geen klein bier; 'n mensch vindt zoo maar niet altijd zijn gading.

Zoo kakelden en repten ze aldoor, van tijd tot tijd opblikkend naar de huisgevelkens die, in geelgrauwe melaatschheid, elkaar bouwvallig schoorden.

Met lange strepen en plekken zwart was, hier en daar, de kalk als weggevreten, en de deuren en de vensterkens met kleine ruiten waren als besmeurd met wat oud vergaan groen. Boven, als flarden door den wind bewogen, op en neer vlaggend, hing het waschgoed op

lange staken die van uit de zoldervensters naar de overzijde reikten. Aan het straateinde, vlak tegen een groot plein, naast de herberg „*In 't Sneeuwballeken*," stond een kleine broekvent, het eene been opgetrokken gelijk een ooievaar; zoo leunend tegen de muur floot hij. Naast hem lag een kloeke loeder, vadsig en lui, languit op den grond, spelend met eenen valen dikharigen herdershond, wijl een derde nog heel jong, neergehurkt een eindje gevonden sigaar rookte.

— Als het zoo voort gaat met misten dan zullen we vandaag vroeg kaartspelen, zei de vadsige loeder.

— Zie Jo Botersaus zich eens verweren, sprak de ooievaar, 't zal veel helpen, we moeten toch weg, en berustend floot hij voort.

— Die wijven, die wijven, besloot schuddebollend en bedenkelijk de neuswijzige rooker.

— Hoor eens, riep Vuil Corneele luid, de handen met een snok op de vettige heupen plaatsend, zoodat de vlosse borsten wiggelden, hoor eens, ons gesjauwel helpt tot niets; we moeten maar rap zoeken wat anders te vinden, dat is al wat er op zit; weet je wat, we zullen eens Kattetrees en Kattefien gaan spreken, die kunnen ons den besten raad geven.

— Ja, beaamde Zatte Lies, die hebben al andere zaken af te haspelen gehad; die twee heksen hebben er de frim van om iets wit te wasschen. Hoe hebben ze het niet in regel gebracht met die konijnen, die ze onder hun bed in een kist hadden vetgemest, toen de politie kwam. . . .

— Kom, kom, riepen de anderen en samen trokken ze nu het huizeken binnen waar Kattetrees hen grommelend ontving. Ze schoven stoelen bij en plaatsten zich rond de kreupele tafel waarop een steenen koffiekan te pronken stond; zij die geen plaatsen vonden, leunden tegen den schoorsteenmantel of stonden gerugsteund tegen het bed. 't Was een oogenblik stil; allen waren zwijgend als vóor een gewichtige bespreking, alleen de hangklok joeg, met lange zwingelende slinger, heen en weer, heen en weer en tikte luid. Men hoorde dra het poezerig gespin van drie zwarte katten, en het ronken van het vuur in de ouwerwetsche stoove. Verfomfaaide plaatjes, een Heilige Moedermaagd Maria, een St. Joseph, een gekruisigde Christus en het gekleurd portret van president Carnot, keken stroef vanaf de berookte groengekalkte wanden.

Rattetrees en Rattefien waren twee zusters die men altijd te

zaam geweten had; 't waren twee stokoude spichtige wijfkens met grauwe gerimpelde gezichten en sluwe oogen. Dag in, dag uit zaten ze aan hunne tafel, bij hunne koffie; ze voorspelden ook de toekomst aan de gebuurvrouwen door het kaartenleggen, lazen in het koffiegruis en kenden honderden remedies tegen ziekten en misselijke ongevallen; hunne roem was ver buiten het straatje verspreid. 's Zaterdags gingen ze bedelen; daarbij werden ze ondersteund door het Weldadigheidsbestuur. Kattefien schoof hare witte trekmuts recht, vouwde de handen in den schoot, keek even naar hare zuster die afgetrokken, de rugzettende en staartkrollende katten streelde, gluurde dan vluchtig naar hare toehoordsters en sprak:

— Menschen ge moet niet zeggen waarom ge hier al te gelijk gekomen zijt . . . . 't Ziet er triestig uit dat moet ik zeggen. . . . — ze kuchte en dronk een slok koffie en behield het kopje in de hand, — . . . . wij waren er ook suf van . . . . wie had zoo iets durven denken . . . . daar valt niet aan te peuteren, we moeten er uit . . . . er uit verstaat ge, anders komt de politie. . . . Wat zullen we nu doen? . . . . Verhuizen? Mijne zuster en ik hebben het van onder tot boven onderzocht en 't is al wat er op zit. . . . kunnen we vechten tegen de politie? Dan verliezen we toch . . . , dan smijten ze ons boeltje de straat op en dan geraakt er nog wat gebroken op den koop toe . . . . De koten in brand steken? . . . . Praatjes voor den vaak, daar geven ze niet om, 't moet immers toch afgebroken worden . . . . wat ons betreft wij zullen straks gaan zoeken om wat anders te vinden . . . . dan rapen we onze bullekens bijeen en zijn weg . . . . dat ze dan doen wat ze willen . . . . dat zeggen Kattetrees en Kattefien.

De zuster knikte instemmend, en zwijgend keek Kattefien rond om den indruk harer woorden te lezen op de gelaten der luisterende vrouwen. Buiten schreeuwden kinderen met luidroepende, soms schreierige stemmen, en binnen solde de klok met eentonig getiktak. De deur werd opengestooten en een kriele stem groette komisch: — goedenmorgen menschen allemaal! — 't Was Sander, de baas uit 't *Sneeuwballeken*, die hinkend op zijne krukken binnensukkelde. Zijn sponsig rood gelaat was baardeloos, in de ooren droeg hij zilveren ringetjes en zijn grauwe oogjes lachten geil-genoeglijk.

— 'k Dacht wel 't volk hier te treffen, zei hij, aanleunend tegen de deurpost, en wijl de wijven hem aankeken: ja, dat is wat

te zeggen, zoo'n slag voor ons sukkelaars . . . Ja, ja, Mottige Sophie, pas getrouwd en moeten verhuizen! ge zult hier uwen kerkgang niet doen! . . . .

De wijven gichelden om den loozen zet, en blikten geslepen naar Mottige Sophie die, meesmuilend van gram, de handen nijdig te zamen sloeg op den zwangeren buik, wijl haar loodkleurig gelaat den schimper het bitse antwoord liet raden.

— Kom, kom, ging de kreupele voort, ge moet dat zoo erg niet opnemen, 't was maar om te lachen . . . . wat helpt het zuur zien! Is mijn affaire niet naar den bliksem?

— En de mijne, kloeg troostend Jo Botersaus die een groentenkraampje hield en aan de bengels der geburen fruit en zoetigheden verkocht.

— Ja kind, uwe muntebollen kunt ge nu zelf eten; uw zuurgewonnen centjes op een ander versnippelen kunt ge altijd!

— Hoor eens, begon de baas uit *'t Sneeuwballeken* opnieuw, dat valt niet meer te herdoen, maar een ding zeg ik u, we kunnen hier niet wegtrekken lijk kat en hond.

— Dat is zoo, dat moeten we vieren, bevestigde Vuil Corneele in de handen klakkend, dat moeten we vieren!

— Ja, dat is een gedacht, meende ze links en rechts en Kattetrees knikte instemmend.

— We waren jaren lang goede geburen, er werd wel eens gekeven, maar . . . maar dat gebeurt in de beste families, sprak Rosse Flor en streek de sluike rosse haren achter d'ooren weg, we waren toch eensgezind als het er op aan kwam.

— Dat is goed en wel, schapen, besliste Kattetrees, maar daar moeten we het mansvolk over spreken, dat valt te bedenken; 't is nu middag en seffens vinden de mannen 'n leegen pot . . .

— God, 'n mensch zou er den kop bij verliezen, zei Lange Nette en, opstaande, ging zij de anderen voor, wijl de klok kreunend twaalf sloeg. Kattetrees en Kattefien zagen ze, de eene na de andere vertrekken, kreupele Sander er in begrepen; ze bleven nu weer alleen met hun spinnende, zwarte katten en de onrustig tiktakkende klok.

— Die rakkers zouden maar blijven zitten, gromde gemelijk Kattetrees.

Buiten riepen de wijven elkaar tot straks toe, en spoedden zich

ijverig huiswaarts om het middageten te bereiden. Kreupele Sander plaatste zich tegen het deur-portaal van *'t Sneeuwballeken,* ontstak zijn steenen baardbranderken, keek nadenkend, droomend van den vieringsavond, naar de grijze herfstlucht, naar wat musschen, naar een paar duiven die toekedekoerden op de lage geveltjes. De kinderen, die uit de school teruggekeerd waren, stoeiden uitgelaten; de jongens speelden met de knikkers, krakeelden en vochten, en de meisjes liepen zingend het straatje op en af, of wroetelden in de vuilnishoopen, bemorst en haveloos. Tegen den straathoek stonden nietdeugende; ze treiterden de kleinen, ze bespuwend of stampend als zij hen onverwacht naderden. Door dat krioelend gewoel slopen enkele snuffelende, magere honden met vreesachtige lijven, of drentelden katten poezig-fier langs de muren.

'tWas nu een scheierig rumoer in den grijzen dag; boven het straatje, de lucht afsluitend, hing het grauwe waschgoed, bij poozen bewogen door eenen windbui, over en weer vlaggend. Stilaan kwamen de mannen te huis, van uit de duistere batsche slijkstraten die van de dokken hierheen voerden. Vuil Corneele stond ook op den drempel van haar huizeken te kijken, nieuwsgierig en manziek; zij riep tot kreupele Sander dat het toch maar gemakkelijk was als de man op zee voer, dan had men geen last van eten koken, geen beknibbeling te vreezen, men was vrij als eene jonge dochter. Met hun twee bleven ze staan tot elkeen te huis was, al die mannen met hunne barsche gezichten en hun stoere, grove lijven. Daarna klopte Sander de asch uit zijn pijpken en hinkte het herbergsken binnen waar Lange Nette hem met het eten wachtte. Vuil Corneele blikte nog even in het groezig-grauwe straatje, nu eenzaam in de stilte van den noen: kinderen, honden en katten, 't was alles verdwenen. Binnen hoorde ze haar kleinen om boterhammen roepen; een vettige, benauwde reuk prikkelde haar den neus, een reuk van gebakken haring die er dreef boven een geur van onbepaalbare vunzigheid. Hier en daar hoorde zij een preutelende en vloekende mannenstem of het geween van kinderen.

Nu werden de volgende dagen druk en koortsig doorleefd zooals niemand dat voorheen gekend had in 't gewone geslenter van dag na dag. Alles scheen daarin te deelen; de dagen schenen kort

in den gang naar den winter en de lucht, meestal grauw, praalde bij poozen met wat teer herfstblauw. De avonden waren kortstondig, gevuld met opwindende gesprekken over verhuizen, over den afbraak hunner woningen, maar voornamelijk over het afscheidsfeest. In den voormiddag, zoodra de kinderen naar school waren, stonden de klappeien saamgeschoold, bespraken de brandende kwesties van viering en vertrek tot de klok hen binnenriep voor het middageten. 's Namiddags naaiden ze zakken, grove graanzakken, voor eenen makelaar van de stad of doorliepen de naburige kwartieren om een onderkomen te vinden. Soms waren zij met enkelen in *'t Sneeuwballeken* bijeen, waar, onder het drinken van een borreltje „zoet", men babbelde over „paleeren" tot de avond kwam. Nooit, sinds hun geheugenis, was men zoo eensgezind geweest; 't was alsof het afscheid hen verteederde; men vergat zelfs het kwaadspreken, het beknibbelen van geburen en vreemden. De mannen ook door die vreemde gewaarwording opgewekt, in plaats van, zooals vroeger, met andere werkgezellen de kaberdoeskens van 't Schipperskwartier en der dokken te bezoeken, in elk kapelleken een kaarsken te branden, — dat heet hunne borrels, hunne dikkoppen drinken, — zaten nu gezellig bijeen in het herbergsken, speelden er met de kaarten en dronken er menig glas op het naderend afscheid. Als de kinderen die heel den langen dag verhuizen gespeeld hadden, moe van tieren en zingen, slapen waren, trokken de wijven er ook heen, dronken er hun glaasje „zoet", te zamen koutend en besprekend opnieuw de beroering zooals het goede geburen betaamt. Buiten in het straatje, waarover de maan bleekzilverig schong, stonden de paarkens in de deurportaalkens te vrijen. Fantastisch straalde het flauwe schijnsel der stilbrandende lampen van achter de vierkanten ruitjes, 't was alom heel vreeig en stil behalve in *'t Sneeuwballeken*. Als ze laat in den schemerende nacht hun huisjes wilden binnentreden, voelden sommigen de behoefte elkaar, in dronkemansverteedering, de hand te gaan drukken. Toen zwegen hun brallende stemmen, en de rust van een maannacht waaide weer lichtend over de oude gevelkens.

Zoo gingen de dagen snel en zalig voorbij en de groote einddag mocht hen eindlijk wekken. 't Was een Vrijdag; 's anderendaags moesten ze verhuizen. De mannen gingen niet werken, en de kinderen mochten uit school blijven. Van heel vroeg reeds was het een drukte ongelooflijk. De orgelman en de harmonicavent waren besteld

voor 's middags; de versiering moest dan kant en klaar zijn en dat was geen kleinigheid! Jan Pap, bijgenaamd de luienhoek, die school had gegaan, had in grove kromme fantasieletters gelegenheidsverzen geschreven op groote bevlekte witte papieren. Deze werden, eerst en vooral, aan de muren en tegen de gevelkens gehecht. Aan de vier hoeken der straat las men:

„Moeten we hier vandaan
We zullen met pleízier weggaan!"

Bóven de deur der twee oude heksen, die bestendig aan hunne koffietafel zaten, prijkte:

„Hier wonen Kattetrees en Kattefien
Die kunnen in de kaarten zien"

Aan 't kraamken van Jo Botersaus werd dit bijschrift gehangen:

„Jo Botersaus, dat vette wijf,
Gaf ons muntebollen en pataten in 't lijf!"

Vuil Corneele kreeg ook haar deel:

„Hier sliep onze vuile Corneele
Met al de mannen maar vooral met den schele."

Onder het uithangbord vau *'t Sneeuwballeken* hing:

„Bij Sander Stolk
Rapper zat dan zijn volk!"

Zoo was het heel de straat door; elkeen kreeg zijn paart, en de handen op de buiken stonden mannen en wijven te schudden van lachen om de soms onaangename en grove rijmkens. Rieke de Zevenaar, Toone de Hardlooper, Peer de Floere en de Platte Jef begonnen daarna te garnieren en te „paleeren". Aan lange koorden, trosgewijs langs de gevelkens opgehangen, werd nu groensel bevestigd. Groen van allerlei slag, dennentakken en klimop, koolbladeren, afval van prei en selder, alles kakelbont dooreen. Tusschen dat dorre vergane groen, door den herfst reeds bezoedeld, vlamde hier en daar

de bloedige donkerte van een roodkoolblad langs eendlijk vergrauwde muren, afbrokkelend hunne gele, vuil-bestreepte en bespatte kalklaag. Daarna haalde men dergelijke festoenen dwars over de straat, van het eene venster naar het andere, kruisende touwkens loover tot het werd als een baldakijn, dat, over de straat gespannen, den wolkenhemel afsloot. Bewonderend, met soms kreten van uitgelaten gelukzaligheid, stonden de kinderen toe te kijken. De vrouwen liepen heen en weer, brachten het allaam bij voor de versiering of trakteerden de mannen op een hartversterking, een glaasje genever of een versnappende pinte. Van tijd tot tijd, kwamen de mannen toezien, met keurende oogen overschouwden ze hun werk, fier als kraaiende hanen. Voor het Onze Lieve Vrouwenbeeld op den hoek werden twee half ontbladerde takken, kruisgewijs opgebonden; midden in, op den knoop, een lintenstrik en daarop een verslenste ruiker, zooals de vrouwen het wilden. Aan de ingangen der straat wapperden gehuurde vlaggen met stroeve Brabandsche kleuren, lappen verkleurd en uiteengerafeld doek. Beneden, over de schoongevaagde straatsteenen, strooiden de meiskens met volle handen het witte mulle zand, zooals men zag bij groote gelegenheden, bij de jaarlijksche berechting der zieken en stervenden, bij de processie of bij een gouden bruiloft. De kinderen werden van hier naar daar verdreven, in hoekjes saamgestouwd, soms met barsche woorden uit het straatje weggejaagd; zwijgend keerden ze telkens terug, ze hadden geen lust tot spelen, verbaasd stonden ze te gapen naar al dat schoone, dat feestelijke dat voor hunne groote blauwe kijkers werd opgehangen en neergestrooid. Terwijl men boven aan de droogstokken, — waar nu geen druipend waschgoed te luchten hing, — de ballonnekens, en Venitiaansche lantarens te pronken vastmiek, plaatsten de vrouwen op de vensterrichels, beneden en boven, de dakvensters inbegrepen, lange rijen van blauwe en scherpgroene glazen vetpottekens. Boven 't witte geglinster van den straatvloer werd veelkleurig papieren strooisel geworpen, papierkens op voorhand gesnipperd door de kinderen in 't vooruitzicht van den grooten dag.

Eindelijk stond alles kant en klaar; de mannen ontstaken hunne pijpen, en van deur tot deur, van huis tot huis, ging men nu onderzoeken en nakijken of alles in den haak zat. Als een sleepende processie volgde de hoop van kinderen en vrouwen; kreupele Sander

stond goedkeurend te knikken; Kattetrees en Kattefien die zich achterbaks hadden gehouden, zich niet hadden bemoeid met al dat gedoe, kwamen ook bij en verwaardigden zich toe te kijken zonder knorren. 't Had de stoutste verwachting werkelijk overtroffen. Aller oogen weerspiegelden verrukking en genot; zelf de voorbijgangers en ronddoolende slenteraars, die daar straks wel eens even hadden stilgebleven, kwamen naderbij, verwonderd en vraagziek. Een bakkersgast hield zijn broodkar stil; een koolvent ging in *'t Sneeuwballeken* een borrel drinken om meer van de zaak te weten; een paar boeren en eenige boerinnen die van de markt kwamen, stonden versteld en begoocheld. 't Was een bijval. Nauw durfde men over en weer gaan uit vrees het zand te pletten of in dolle vlucht de papierkens op te jagen in een stuiven van rood en groen en blauw en goud en zwart. Heerlijk hingen de festoenen langs de gevelkens, de loovertrossen deinden en wiegelden over de straat; de vetpottekens stonden in plezierige groene en blauwe rijen; de lampions waren als schelle, veelkleurig-buikende vruchten aan de droogstokken; de vlaggen wibbelden onder den adem van den wind; het Onze Lieve Vrouwken stond fier te pronken in 't goudbesterde blauwe nisje aan den muur, met voor haar het huldigend groen.

Het was inmiddels middag geworden. Bedroefd een oogenblik dien feestdos niet te kunnen genieten, gingen allen zich kleeden voor de viering.

De kinderen bleven baas; uitgelaten, zingend en joelend, want het was feestdag, begonnen ze zich gezellig en te huis te voelen tusschen al die kransen en vlaggen. Vuil Corneele die stom gestaan had van verbazing, — dat had ze nooit gedroomd van de geburen, zei ze, — draafde nu achter de magere honden die snuffelend langs de muren drentelden, en hier en daar den poot waagden op te heffen. Als om den dag nog meer glans en glorie bij te zetten, brak nu de bewolkte lucht open, en teertintend was de hemel waaruit gouden zonnestralen in 't feestelijk armetierig straatje vielen.

De orgelman en de harmonicavent kwamen. Aan den hoek der straat begonnen ze plechtstatig te spelen. De orgelman, een oud, grijs verneukeld ventje, draaide, draaide zijn kreunend orgelken, en de harmonicavent, een hinkende jonge baardelooze knaap, trok langgerekte klaagtonen uit zijn instrument, of joeg blije haastig-dansende klanken uit de pijpen. De wijven, met de rokken zwaaiend, dansten de muziekanten te gemoet als om ze te verwel-

kommen: de oude, met verrimpelde perkamentgrauwe gezichten, met moeilijken gang en gebroken stemmen, andere, met breede heupen — weelderig uiteengezet door het baren van veel kinderen en schuddende zware melkborsten die de jakken deden barsten, over hun doorwerkte en ruw-hoekige gelaten lag gloeiend plezier te lichten; de jongste, de losse maagden die nog niet baarden, dansten voorop, zonder schaamte. Hun rokken sloegen ze omhooge, de beenen soms bloot, strekten ze jolig voor zich uit, en in hun lijfgewieg was als een deinen van hartstocht en lust. In de verte stonden de mannen te zien naar het bont gemengel der mutsen, witbehuifde en donker bebloemden. Ze floten het deuntje mee, zagen het zwart en het rood en het grijs der vrouwenkleederen kakelbont ineensmelten, volgden aangehitst, de opflitsende beenen, die plekken vleesch zichtbaar lieten van onder de witte rokken. Kattetrees en Kattefien stonden toe te kijken; de eene zei tot de andere:

— Zie vuil Corneele haar gangen aan, 't is alsof zij den duivel in 't lijf heeft . . .

De kinderen namen deel aan de pret. Ze hielden zich aan de kant van *'t Sneeuwballeken*, van waar kreupele Sander het joelen volgde; in gearmde rijen liepen ze over en weer of stonden, met de klompen tegen den muur stampend, in koor te zingen:

„Ons kat heeft jongskens!
Ons kat heeft jongskens!
Dat heeft de kater van ons Mie gedaan!"

„Die rosse kater,
Smijt hem in 't water
Dan zal hij zeker niet meer kunnen gaan!"

Uitgeput hielden de oudsten het eerst stil om uit te gaan rusten in *'t Sneeuwballeken*. Lange Nette had hare handen vol en kreupele Sander hield niet op met schenken. Zijn sponsig rood gelaat glom van vreugde om den goeden dag. Door 't lage portaalken slierden en zwierven wolken rook naar buiten. Stemmen klonken roezemoezend dooreen; pinten en borrels werden met één teug geledigd. 't Was een feestelijk zwelgen. Rieke de Zeveraar stond aan den toog, en bedronk zich permentelijk als een zwijntje, zei men. De

mannen zwetsten en vertelden looze en geile dingen. De vrouwen lachten als gekitteld door gore aanrakingen, of fezelden ruige bemerkingen. Buiten bleef de jeugd; onvermoeid dansten knapen en meiskens; de kinderen hutselden er middenin, en priegelende en striemende woorden en liedjes huifden rond allen.

Kattetrees en Kattefien waren zeurend opnieuw achter hunne koffietafel gezeten; de katten sponnen op hunnen schoot, en tiktakkend ging de onrustige klok, als verdoofd door het lawaai van buiten.

Langzamerhand was er nog volk bijgekomen, familie en kennissen, glundere vrouwen met opdringende, uitdagende borsten, blakende gezichten met heete, schitterende oogen; knappe knapen met hunne bastige lijven in wiegelenden zeemansgang. De pret walmde naar den avond, immer stijgend, winnend aan zinnelijke begeestering. Ze dansten en zongen en dronken, of aten groote krentenboterhammen, of dikbesuikerde rijstpap uit groote teilen. De kinderen snoepten plekkende muntebollen en cocosnoot, beten in blozende appelen, slurpten aan de glazen der ouderen, en de jongens rookten dampend sigaren of korte steenen pijpen. Als de schemering eindelijk hun bedrijvig gedoe omsolde, werden de lichten aangestoken. De vetpottekens straalden lichtend blauw en groen, omkantend en omlijstend de venstergapingen, gloeiend langs de gevels. De ballonnekens kleurden over het gespannen loof, hoog daarboven aan de droogstokken, en de bolle maan scheen rozig, traag verzilverend op de daken. Het Onze Lieve Vrouwken stond hoog in de grauwte weggemoffeld; enkel wat schaarsch geglim der verlichting in de slop, en het triestig branden van het lantareken der gedurige aanbidding, wiewouterden er rondom. De orgelman en de harmonicavent waren in een open raam geplaatst; Lange Nette bracht hen, af en toe, te drinken, en de straatmuzikanten speelden aldoor, het eene deuntje na het andere, zonder ophouden. 't Volk hield niet op van dansen. Een warrelende mengeling van lijven krioelde van den eenen kant van het straatje naar den anderen. Fantastische schaduwen, soms reuzig groot, gleden over de muren, die door de verlichting als vernieuwd schenen, glad en eenkleurig. De stemmen zongen hard en heesch-schreiend. Een benauwd-warme reuk, adem van verschaald bier, tabak, zweet en andere misselijke geuren dreven boven de hoofden der menigte. De wentelende vrouwenrokken deden het papieren strooisel opdwarrelen. *Het Sneeuwballeken* bleef prop-

pensvol, en luidruchtig ging het er toe. Jan Pap was er de gevierde zanger. Als een bewuste bard stond hij, het hoofd achterover en de borst vooruit; op zijn wenk herhaalden al de verbruikers met hem het refrein, wijl de handen voor zich uit en over de hoofden gestrekt hij hen te leiden scheen.

Hoe meer de avond doorging en de nacht aanduisterde, hoe meer zinnelijk bewegen in hun lijven scheen te zingen. Op de blinkende gelaten der vrouwen lag nu een waas van moeheid. Smachtend zochten de oogen de geliefde venten.

Plots werden ze opgeschrikt door een schreien, dat leek wel van een speenvarken. 't Kwam van uit het kroegje, en, meteen er in betrokken, zochten ze die stoornis te begrijpen, te raden wat er gebeurde... men vocht er waarschijnlijk... Neen, 't was heel wat anders! Men moest er om lachen, om lachen en schaterlachen met wijdopen mond. Een weinig bedwelmd en gelukkig in hun beschonkenzijn zagen ze Toone de Hardlooper en Peer de Floere die Rieke de Zeevenaar op de schouders getorscht hadden en hem zoo buiten droegen. Rieke had zich wezenloos zat gezopen en hij was onbeholpen naast zijn stoel neergestort. Nu zou men hem een les geven, een laatste les, als goede geburen. De kinderen begonnen springdansend te zingen:

Moeder steekt den tap in 't vat
Rieke is zat, Rieke is zat!
Rieke, Rieke draai u eens om
Rieke, Rieke reuzeblom!

De andere, begeleid door den orgelman, schreeuwden er bovenuit:

Waar en kan men beter zijn
Dan bij zijn beste vrienden!
Wijlie zijn kontent
Wij hebben eenen vent!
Laat ons drinken, laat ons schenken,
Kom laat ons vroolijk zijn.

Men droeg hen onder de pomp, waar men water gutsend en gulpend over zijn gelaat liet stroomen. Rieke, druipnat, vastgehouden door Peer en Toone, schreide en nokte en poogde zich vruchteloos te verweeren.

Waar en kan men beter zijn
Dan bij zijn beste vrienden!

Zatte Lies, zelf niet meer goed te been, kwam Rieke ter hulp. Met lallende tong eischte ze dat men haren vent gerust liet; 'twas niet gepermitteerd 'n Christenmensch zoo te behandelen. Men miek plaats en onder oorverdoovend en spottend gelach, elkaar steunend, sukkelden ze grommend hun huizeken binnen.

— De man zal zijn vrouw overal volgen, lachte Jan Pap, het waggelend koppel nabootsend.

Na deze snaaksche afleiding vertrokken links en rechts vrijende koppels langs de donkere straten. Zij bleven stil in deurportalen staan minnekoozen, zochten nog veiliger schuilplaatsen voor 't flikflooien, in nauwe sloppen, of gingen zich neerzetten op groote plompe wagens op een nabijgelegen plein niet ver van de dokken. Knaap en meid, vol bronstigen lust, waren daar onbespied en ver van alle rumoer.

Intusschen keerden, in lange zwenkende rijen, in den milden schijn der hoogstaande inschikkelijke maan, venten en wijven terug van het feest. Beschonken bralden ze een naar eindliedeken:

Wij hebben maar een jong leven,
En als wij dood zijn is 't gedaan!
Daarom zullen wij peper geven
Want als we dood zijn is 't gedaan!

Hier en daar, tegen de muren leunend, stonden mannen of vrouwen, met misselijk en jammerende gelaten te braken. De straatmuziekanten waren op het punt het op te geven, want het feest liep ten einde en de haantjes vooruit waren niet meer daar. Slechts bedronken achterblijvers en wat kinderen gaven het niet op. De lichtjes begonnen te verflauwen en te verpieteren; nu en dan viel een brandend ballonneken naar beneden en zegezingend trappelden de knapen het vuur dood. In 't flauwe schijnsel zag men de laatsten dansen; ja kleine snaken, die het veld vrij hadden, draaiden, juist lijk de ouderen daareven deden. Ze plekten elkaar malsche kussen in hals of smakkend op den mond; in onbeholpen vroegrijpheid kittelden de knapen hunne jonge gezellinnekens, zooals het behoorde, naar 't geziene voorbeeld.

Een dreumes, die pas loopen kon, had een jankende hond bij de

pooten gevat en poogde er mede te walsen. Zoo ging het verslappend en verminderend tot de vrouwen kwamen, en de weenende kinderen naar huis en naar bed joegen. De orgelman en de harmonicavent zwijmelden ook huiswaarts en alleen nog geburen bleven te zaam in *'t Sneeuwballeken* waar men nu zong:

„Wij zijn gezworen kameraden,
Wij zullen malkander niet verlaten,
Wij zijn bijeen en blijven ondereen,
Wij zullen malkander niet verlaten!

Tot laat in den nacht zaten ze daar bijeen, drinkend menige pint en borrel, vertellend dronkemans-onzin, geile en kriele dingen, begeleid met onoogelijke en schaamtelooze bewegingen, zingend en met heesche stemmen. Hier en daar brandde nog een lichtje, glimde een vetpotteken of glansde een treurig-schommelend ballonneken, met onzekere straalkens in den donkeren nacht.

Wolken, zwanger van regen, dromden in de lucht, verstoken de sterren en bedekten de maan, die, als omkransd door zwartheid, bijwijlen doorbrak en wat weifelend licht liet afdruipen. Allen verlieten eindelijk *'t Sneeuwballeken;* de deur werd achter hun rug toegesloten en het licht neergedraaid. De vrouwen hurkten zich neer; de mannen stonden been-waggelend in potsierlijken houding .... Een oogenblik was het een kletsen van water op de straatsteenen, een ritselen in de goot .... De maan verlichtte met bleeken lach het afscheid, en de wolken hingen zwaar, inktzwart en regendreigend. Vuil Corneele sloop met Joske van den Floere, een zeventienjarigen aankomeling, haar huizeken binnen. Kattetrees en Kattefien waren reeds lang slapen, niet belust op die slemperij. De wijven drongen zich dicht bij hunne venten aan, en met hikkende stemmen wenschten ze elkaar goeden nacht. Alleen de krakeelende stem van Rosse Flor weerklonk nog een wijl, vloekend daar haar dochter Philomeen nog met dien barloef van een Staf op schok was, dat ze haar de ribben zou breken mocht ze niet alleen te huis komen. Haar man, verteederd door den drank, sprak fleemende en toegevende woorden ... mocht het kind zich ook niet amuseeren, men was toch maar eens jong!

Dan werd alles stil, overwonnen door den nacht.

't Had heel den nacht geregend en als men 's morgens wakker

werd, en de deuren openstak vond men de versiering ontredderd en druipend van water. Lusteloos ontdeden ze de trossen groen van de koorden, namen de vetpottekens en de vlaggen weg en begonnen hunne schamele meubelkens, hunne bullekens, zooals Kattefien zei, bijeen te pakken en te laden op kleine stootwagens. Tegen den middag werd hun laatste goedje weggehaald, een hoop vodden en planken en dingen van ongekend gebruik. Allen hadden medegesjord en gesjouwd, kinderen en vrouwen en mannen hadden helpen aandragen en opladen onder bitse en vloekende uitvallen. Onder de grauwe, gesloten lucht trokken ze nu weg, de karrekens, waarop hun boeltje lag, voor zich uitstootend, zwijgend en gesloten na een dag van uitspattend feestvieren. Ze trokken de stad in, langs modderige straten, de eene links de andere rechts, scheidend nu zonder veel woorden, als vervreemd. Ze vertrokken met heel hun huisgezin, met vinken en magere honden en katten . . .

Enkel de rakkers van jongens bleven nog eenige stonden; geniepig en grinnekend van dol pleizier begonnen ze de ruiten in te smijten. De steenen vlogen en snorden, de glazen rinkelden; en vranker, aangehist door het gekletter, juichten ze nu bij elken doeltreffenden worp. Als er geen ruiten meer te breken bleven, smakten ze handvollen slijk naar de gevelkens op, slijk dat kloddend uiteenspatte op griezelige, naaktvuile muren. Eindelijk, moe van hun spel, kuierden ze naar de stad, naar hunne nieuwe woningen.

Antwerpen, 20/25 November 1900.

Nachtzang. *)

Wat zijt ge onzegbaar-mooi
in 't stille dat ons wiegt,
zo met uw lichtend haar en
de ogen zacht-gesloten
als eene niet van hier.

O lief! o lief!
ik weet niet of een mensch beviel
ooit zo'n geluk als 't mijne;
ik druk u in mijn armen
en voel me als een god.

Ik kus, ik kus uw ogen;
ik kus uw zachten mond,
en 't is of plots 't heelal verzwond
en niets meer is
dan onze éene ziele.

---

*) Uit: Een lied aan Lentelinde. (*Vervolg van Afl. 2.*)

Gij bloeit als een bloeme
in 't luwe, luwe uur,
en sterren-licht ombeeft u.

Ik adem, adem
lang, heel lang,
de geur van uwe ziele,
en kniele, kniele
voor u neer.

Hoe is de nacht
toch wonder-zacht
en teer,
en trillend licht mijn bloeme.

Laat me nu met zaalge handen
omvatten uw teder hoofd,
en turen,
heel lang turen
in uw oog.

Ik wil nu zien in 't mooie van uw ziel,
heel diep, tot ik mijzelve vind,
zo rein gelukkig als een kind
dat in een weelde-wereld viel.

O 'k zie de nacht
met al zijn sterren, die er lacht
met al zijn kussen op heel-mooie monden
gestorven in al-stille stonden
van geluk;
o 'k zie er,
in het druk
gewemel van kus en ster,
mijn eigen ziel,
zo blij, zo licht,
dat ik niet weet of ik niet droom.

Uw ziele is een wonder-ware droom,
uw ziele is een tuin van licht
die in 't oneindge ligt,
en waar ik vind mijn eigen ziel.

Antwerpen, 1900. JAN EELEN.

Boekbeoordeelingen.

Vijfde Bundel Verzamelde Opstellen. L. van Deyssel. Scheltema en Holkema's Boekhandel, Amsterdam.

Er is nu niet veel reden meer den inhoud van dezen bundel te kritiseeren: in het algemeen is de gelegenheid tot klaarheid te komen aangaande de waarde van de Nieuwe Gids-schrijvers geboden. Deze tot in onderdeelen nu nog te gaan analiseeren, is eene zaak, waartoe noch de lust, noch een motief bestaat.

Alleen het geval, dat de vijfde bundel iets als een staalkaart van stijlen bevat, geeft nog eens aanleiding, er op te wijzen hoe zeer het gedoe der N.-G.-schrijvers in-zich-zelve verdwaast.

Zij zijn het indertijd geweest, die beweerden van een vaste, stelselmatig toegepaste techniek niet te willen weten, hun heele optreden is *tegen* de rhetorische taaltechniek geweest, en het natuurlijk succes daarvan — het succes dat elke propaganda voor eene *on*bekwaamheid te wachten staat — is identiek geweest met het verval van elke hoogere taal- en zeggingsmacht.

In de plaats van een nieuwen stijl, kwam een woordgegoochel en een zinverhaspeling, waarvan nu v. Deyssel in zijn vierden bundel proza proefjes geeft.

„Ultra-impressionisme (sensitivisme)" noemt hij:

Voor de groensombering vlos-wiebelen wit-pluizen laag uit de aarzel-warrel-hoogte, een neer-enkeling van brossig-duister-suikerige, nat-dun-vlokkige schuim-schilfers, elk-alleen, wit puntend, recht-dalend, naar de murige schuinte gewaai-rukt, stippelvallend, wip-stillend op het ijzerbalk-zware áanplakbare. Zij afhuppelen vele, wit, witpippig naast vlug-vlekkig, ijlende barsten....

„Primitief-lyrisch-impressionisme" heet:

En het andere hoofd in den ondonkeren grauw-groenen schemer

naast-leggend, blauw-grijzig vaal de strakke wangen onder de zwarterig wemelende oogschaduwholen, een goor stuk sneeuwweg onder het bol wolkerende donkere donker, winter-land-stille slaapdood."

„Primitief impressionisme, grenzend aan naturalisme" is:

„Soms gleed hun blik vast in een blik, opkomend uit een onbekend bruin of grijs geöog, maar dan keken zij snel verder over de wiebelende harigheden en de witte tafelplekken en vingen, onverschillig uit de hoogte hunner oogen ze overkijkend, de hoofdwendingen en de blikken der zitters verder tegen de schilden hunner wangen op, die ze glad en onontroerd afkaatsten,"

Sommigen zullen misschien in dit stijlverschil een bewijs voor het talent van den schrijver zien: anderen daarentegen, meer verstandig, een bewijs dat zulke taal-kunsten maar al te wel thuis hooren in het apenspel onzer letteren.

* * *

Een weg van verzen door C. S. Adama van Scheltema. A. B. Soep, Amsterdam.

Een weg aanvangend bij „Voorjaarsdag in den Winter" en gaande langs „Een rede van H. G.," Een werkman op een bijeenkomst van S. L., langs Hamlet en Thijs Maris en den Rattenvanger van Hamelen — om te eindigen bij „Lid der Partij" — zulk een weg, geheel geplaveid met sonnetten, is lang, en zéér lang waar de sonnetten, wel goed berijmd, maar technisch in anderen zin, niet gelukt zijn.

Maar ook zonder dit, zou het boek, als zoovele dichtbundels niet goed te genieten wezen; men moest het eindelijk eens in gaan zien, dat zoo een vers een zeer waardevolle vorm van lectuur kan wezen, een sonnetten-reeks van langer dan tien bladzijden met geen mogelijkheid waarborg geven kan tegen de gevolgen van zulk een overdaad.

Over de functiën, die de schrijver van deze verzen hoopt dat door zijnen bundel vervuld zullen worden: de wankelenden te doen vaststaan, de afkeerigen voldoening te geven, de adellijken in hun adel te bevestigen, en allen, die willen tot waarachtig leven op te wekken — kunnen we niet veel zeggen, omdat de aard dier verschillende voort-

brengselen van de socialistische gedachte, te min bekend is, om te beslissen of ze door *verzen* bereikbaar zij.

Het socialistisch idée blijkt dus bij den schrijver niet zeer vruchtbarend gewerkt te hebben; hij geeft sonnetten, en stuurt ze aan een adres, waaruit niet op te maken is, wie de ontvangers zullen zijn.

* * *

Tonen en Tinten door Edw. B. Koster. SEYLER EN REDDINGIUS, HILVERSUM.

Edw. B. Koster behoort tot de ouderen onder ons; hij dichtte al, toen velen, die nu kritiek schrijven en proza en poezië, zich door den schoolmeester nog hoorden berispen over de met inkt bevuilde hand die *letters* trachtte te schrijven. — Dacht men er voor tien jaar anders over, het kan nu als een deugd beschouwd worden, tot de ouderen te behooren.

We hebben zooveel oppervlakkigheid, boerenbedrog en letterkundige comedie genoten, dat een oudere, die meer de daad dan den schijn liefheeft, ons welkom kan zijn .... een schoone schijn misschien is begeerlijker dan een schoone daad; maar waar de schijn door een schoonheid niet tot een daad wordt ....

Koster geeft weinig van beiderlei schijn in zijn werk; zijn verzen zijn meer dichter-arbeid, dan dichter-fantasie. Bearbeiding van eene delicate materie als de taal in een proces, waarvan de aandachtige beschouwing wel soms op kan rijzen tot een artistiek genot. En dit vooral voor hem, die niet van verzen houdend, veel berijmde zinnen onder de oogen krijgt en zoo zelden zijn waardeerings moeiten beloond zien met een beetje mooi.

Het is de geest van den voor-Nieuwen Gids-tijd, die verjongd bij Edw. B. Koster aanwezig is en dien hij tot ons overdraagt .... hij kán, hij vermag verzen te maken, en, zooals de beeldhouwer, die het blanke marmer onder zijn hand doet vervormen en beschaven, in de aanblik van dezen verzen-werker een genieting.

In „Tonen en Tinten" deed de schrijver zijne gedichten met brokken proza afwisselen .... Zag hij in dat een onafgebroken reeks verzen, nooit volledig te waardeeren valt, begreep hij dat het aanhoudende meewiegelen met de maat, en het voortdurend neerdalen op het

rijmwoord, noodwendig na een poos, ontaardt tot een meesoemen in de uiterlijke techniek der gedichten?

Koster gaf tusschen zijn verzen mooi proza als dit:

„Zoet-rokig stijgen de geuren uit den akker, het gras, de kruiden; dalen uit de boomen, de lucht verzadigend met zomerzoete aromen.

Diep-rood rust de Westerhorizon op 't land, en hooger, hooger, tot over het midden des hemels liggen rozige wolkjes en strepen sluimerstil op het avondblauw, gedrenkt met het laatste licht der weggezonken zon, flamingo-vederen drijvend op een onbewogen meer.

In breede deining ligt het eschland geheven boven de omringende lanen, zwellend van vruchtbaarheid, een schoot zwanger van levenskiemen, in triomf omhoog beurend den roem, den schat, de heerlijkheid des akkers, het veelgewenschte met spanning verbeide, met liefde verzorgde graan. Tuurde niet de landman met angstigen blik naar de schrikbarende kruiïng der gebruinde luchten, als daar hagel dreigde omhoog?

En donker tegen den gloeienden horizon de korenschoven, een optocht van stilgaande Begijntjes, de omhuifde hoofden ter aarde nijgend zacht lispelend litaniën in de luisterende avondstilte.

In zwart fulpen ronding staan de boomkruinen tegen den rossen hemel of vormen in aaneen gesloten rijen een machtige golflijn, hun geweldige stoerheid zacht verveluwd in den teederen innigen avondschijn en wijd en zijd leggen de zwaar-donkere silhouetten der huisjes geteekend neergezegen in avond-omschaduwde vredigheid.

En tegenover den rood-doorglansden horizon ligt in nevelige grijsheid het stadje met den breeden, lagen toren, alle kleuren versmeltend tot een doezelig blauw-grijs, treurend om het sterven van den schoonen zomerdag, droevig om het verlies van den goudpraal, waarmeê de zon het had getooid, de warmte waarmeê zij 't had gekoesterd.

Langzaam vervaalt het rood eerst hoog aan den hemel en dan lager lager totdat de horizon vervliet in een zee van grauw-nevelig paars.

Door het blauw breekt zacht de avondster en in haar gevolg boren zich, nu hier dan daar kleine lichtpuntjes door het blauwe hemelveld, kooltjes-vuur zaaiend over het wijd-welvende hemelbed.

In de struiken nu en dan een plotseling geritsel van wegvluchtend

wild, of het klapperend schietgeruisch van een schuwwegwiekenden vogel.

Laat rijst de maan, een rossig gouden oogst-maan; langzaam klimmend boven de wachtende akkers Haar aanschijn lijkt een mengeling van de rood-bruine gezichten der maaiers en garvenbinders, waarin de zon is gedrongen en het bloed is gestegen bij het moeizaam zomerwerk, en van het blond-geel van het graan, gerijpt door de stuwende stuivende zonnekracht, die de vruchtjes doet zwellen in de aren . . . ."

Ed. V.

Op de Baan.

DOOR

LUCIE DE VRIES.

't Werd avond.

Ik stond voor het venster. Mijn oogen dwaalden vaag over de baan die, omzoomd met lage lindenkruinen, in een kronkeling door de weiden liep. De Dender stroomde verre, haast ongeweten, in blauw-opwalmenden mist het weiland door. Avondbooten dreven er met groote zeilen, elkander opvolgend: een lange rij van uitgebreide zwanenzwingen. Die booten gingen naar den nacht, naar het onbekende. Elke mast droeg een weinig goud van de avondzonne mede.

De schemering wiegde hooger en de lage mist kwam dichter; hij slierde over de weiden, stillekens verwijderend en verdoovend het lawaai der groote zonne die, staâg voor mij uit, vage oranje-chromen bleef werpen. Zachtheid van voorjaarsvelden walmde mijn venster binnen; er waaide alom een goede, frissche geur van schietende hagen en witgebloesemde boomgaards.

't Was een dier stille, zachte, vrouwelike avonden, waar, gelijk

de groote dichter zei, „le décis à l'indécis se mêle", waar alle dingen hunne ziel in teerheid verschuilen, waar een zucht, een nauw-bewogen blad alleen ritseling van leven brengt. Een nachtegaal liet zich hooren met bange trillers; zijn zang was melancholisch en bewoog door de dichtgefluweelde grijsheid met zilvermatte flikkeringen.

Eensklaps stond, vóor mij op den weg, een kleine zigeunerknaap. Hij droeg den doedelzak op den rug. Zijn rond en rood gezichtje lachte van onder een klein, door weer en wind van kleur verschoten hoedje, waarop het glimmende oog van eene pauweveêr heen en weder trilde. Gitzwarte haren daalden hem in lange krullen over de ooren tot op de schouders. Hij blikte mij aan en zijn oogen gloeiden: er lag een vreemdheid uit te lichten. 't Was of hij daareven lang de zon had aangekeken, toen zij, boven 't geboomte op den horizont, zich in gouden rijkheid openspreidde, en nu hij den naglans van een voorbijen dag langs zijn wegen mededroeg.

Hij lachte opnieuw mij toe en de mollige handjes grepen naar den doedelzak.

Het deed mij goed — o waarom en weet ik niet! — in den grooten vrede van die avondschemering het kleine ventje na te gaan. Het speelde eentoonig altijd hetzelfde lied, de lippen moeilik om het mondstuk gesloten, het gansche lijfje een ziertje voorover gebogen wijl de korte armpjes zich naar beneden strekten; de dikke ronde vingertjes zochten er de openingen der pijpjes, duwden ze toe en ontsloten ze weer. En altijd, altijd-aan, vonden zijn oogen mijn oogen, in een lach die op heel zijn aangezichtje lichtte. Mijn blikken vielen neer . . . Ik zag zijn naakte beentjes onder een versleten broekje en zijn kousen slodderden op de schoenen.

Nu kwam hij dichter, met kleine pasjes gaande; zijn haren slingerden hem in 't aangezicht en hij lachte mij steeds aan met slimme oogen, met oogen waarin die vreemdheid van daareven met meerder lichtheid gloeide. De bengels van het dorp kwamen nieuwsgierig toegesneld, hem in verbazing naoogend. Fier, gelukkig en hoogmoedig tevens draaide hij zich om, steeds spelend; dan, met het gebaar van een klein prinsje dat zich bewonderd weet, keerde hij zich weer tot mij, mij opnieuw en sterker aanblikkend.

O kleine zigeuner wist gij toen wat mij beving? Ik twijfel en toch uw lach deed mij gelooven dat mijn ziel in mijne oogen lag en gij mij heel en al begreept. Immers wanneer gij speelde, vereenzel-

vigde zich mijn ziele met uw ziele? 'k Werd in eene atmosfeer van zaligheid hoog-opgedragen. Nochtans die klanken, barbaarsch van uit uw doedelzak naar mij toestroomend, hadden, voorzeker, op ieder ander oogenblik, mij de ooren doen toesluiten? Toen, u in wondere onbewuste schoonheid voor mij ziende, brachten zij een weelde van geluid waarin de weemoed van den avond niet meer met lange snikken weenen kwam. De klanken van uw speeltuig stierven in mij en lieten er de verlangens, de verzuchtingen van uw innig wezen: wat lucht, wat zon, wat vrijheid en wat vreugde! Zij gingen in mij aan 't golven, mij overstelpend met geluk! Ik droomde een stond uw ziel een zusterziel der mijne, u mijn kleine broeder gaande onder éen en hetzelfde noodlot gebukt. Gij ook immers, evenals ik, zocht nooit anders dan wat droomen voor uw oog, wat zangen voor uw mond... En gij, gij hadt een droom, ik niet! Het leven rukt mijn droom gestadig van mij weg: de wereld heeft me genomen, niet ik de wereld.

Ik, o kleine, verduik gestadig mijn wezen en mijn oprechtheid achter een woord of een lach waaraan mijn ziele vreemd is, mijn ziele die nooit iemand dier goede menschen, die mijn vrienden zijn, kennen mag Gij alleen, mijn lieve jongen, zoudt haar begrijpen en liefhebben als een zieltje dat het uwe kent, het uwe naderkomt.

Ik heb u ras wat geld toegeworpen. Dan, mij bedwingend, mij niet omkeerend, op het punt in tranen los te barsten en het luid uit te huilen, ging ik van 't venster weg. Moede heb ik mij in een leunstoel neergeworpen, uw beeld voor de oogen, peinzend en droomend aan u, mijn jongen!

Enkele stonden bleef ik zóo, sprakeloos... Toen moest ik weder op; ik moest naar u terug. Door het venster blikkend zag ik u verder op den weg, weer den doedelzak op den rug.

Ik zag er u langzaam slenteren in den vrede van den avond. Ik voelde in u zoo diep dien vrede toen gij schielijk staan bleeft, starend naar de uitgebloeide zonne, droomend welken droom? Waren uw oogen klaarder? Zaagt gij wat alleen slechts dichters zien? Was het een zenith van zaligheid die over u kwam, u een stond de vergetenis van wezens en van dingen schenkend?

O, lieve, zooals ik u zag op dien stond, in die houding, onder die lucht, te midden van die avonddingen, blikkend naar de duistere kimmen en naar den verren sterrenhemel, blijft gij eeuwig in mij leven. Verten en duister schrikten u niet af. Klein, als verloren,

stond gij met eindeloosheden in uw oog en de avond scheen met zijn zachte tinten uw eigen geworden.

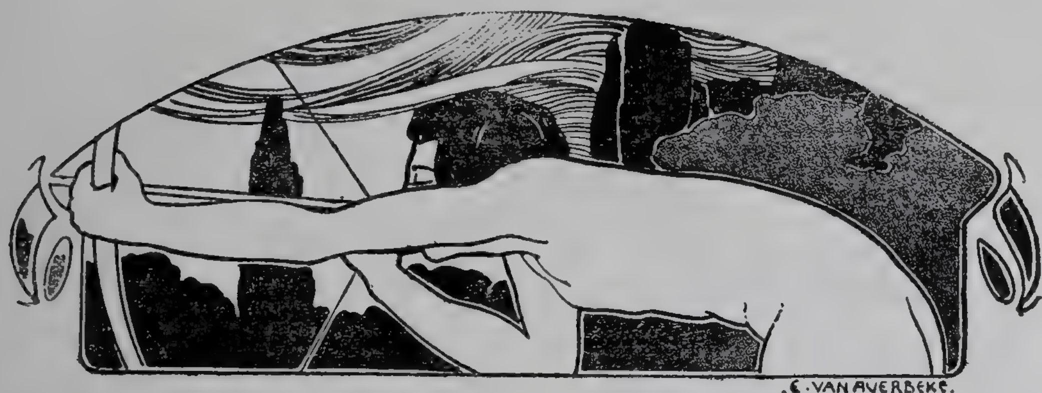
Gij hebt mij nog eens aangeblikt, uw oogen doopend in mijn oogen; tusschen u en mij viel wat klaarte van eene opschingende maan

Hebt gij — mij begrijpend — op dat suprême oogenblik doorvoeld al wat in mijne ziele aan 't bewegen was? Ik geloof het wel! Gij waart te aanlokkend schoon, gij scheent te gelukkig om mij niet te hebben begrepen! Uit de lindenkruinen langs uw weg vielen, u omgeurend, lichtende droppen wijl, op de weide, walm van lauwe dingen, langzaam zich vervagend, ten hemel kronkelde. Gij bukte ten gronde in die lentefrischheid, moede in heel uw kleine vleesch, omkijkend een laatste maal. Uw wit-opstarend oog zocht nog eenmaal het mijne. Alsof een droom voorbijging, trilden om uw lange wimpers een weinig nagebleven avondgoud... Toen zijt gij heengegaan...

Ik heb mijn hoofd teruggetrokken, bewarend voor eeuwig in mijn ziele, uw beeld, zooals ik het zag, een beeld van enkele stonden die nooit meer zullen wederkeeren, stonden die ik me later met vreugde zal herinneren.

Laat in den avond hoorde ik u nog spelen op de wegen in de verte.

Het witte Huisje.

DOOR

MATHILDE DE VRIES.

Aan mijne Moeder.

ij ons op het dorp stond, lang geleden nu, een klein wit huisje op het kerkplein, links van de groote dreef die naar het Gravenhof loopt. Ik herinner het me steeds wanneer ik de zonnige beelden mijner jeugd voor de oogen heroproep. Het stond er lachend als een lentedroom, dicht bij den reuzeneik van het plein, te midden van een voorhofje vol arme, nederige bloemen: viooltjes, vergeet-mij-nieten en anjelieren. Een klein wegeltje, met blanke keitjes bestrooid, liep er langs een houten hekken; tusschen uitgeregende steenen groeiden veelkleurige beljemienen onder het raam. In het midden van het hofje, rustte op een oud-vermolmden paal, door vurig-roode en blank-blauwe bonjour-madammen omklommen, de marmeren schijf van een zonnewijzer. Wij gingen er bij zomertijd, tijdens het luidruchtige spel, de oogen glimmend van vreugd en een lach om den mond, naar het uur kijken. Die zonne-

wijzer, waarvan onze jeugdige hersens nooit iets begrepen, gaf, in onze verbeelding, aan het huisje iets geheimzinnig, iets dat ons met vreesachtigen eerbied vervulde.

Soms, ik denk er zoo dikwijls aan, klauterden wij met lachende gezichten en losgerukte haren op het hekken. Dadelijk hoorden wij een snel tikken op de ruiten, en we zagen, van achter de witte mousseliene gordijntjes, het dreigend hand-opheffen eener oude vrouw, die, met duizend kleine rimpeltjes, een bleek en goedig droomgezicht vertoonde. We zagen haar te midden van roode en roze geraniums, neerbellende fuchsia's en welriekende muskusplantjes met geele bloempjes langs hoog-samengebonden rietjes opgegroeid. Verschrikt lieten wij ons van 't hekken nederglijden, en het spel herbegon opnieuw, luidruchtiger . . . het huisje, eenzaam weer, ging aan 't beven in de zomerzon.

Men vertelde mij onlangs de geschiedenis van de vrouw uit het witte huisje. Wat men mij niet meldde heb ik geraden. Ik schrijf alles in zijn eenvoud neer.

Wanne, zoo heette het vrouwtje en haar man Jaak — die lang reeds dood was — werden op een dorpje in de Heide geboren. Van jongsaf speelden zij te zamen, maakten putten in de zandbergen of gingen baden met naakte voetjes in de ondiepe moerassen, elkander natdressend, of met volle tanden bedeezend . . . 't was een giegelen en schetterend lawaaien van allen toen de druipende rokjes op en af in 't water flapten.

Jaak en Wanne groeiden op. De liefde ontwaakte in hunne zielen, stil en zeker, zonder dat zij er over spraken, zonder dat ze er aan durfden denken. Sommige avonden in den hooitijd, wanneer men bang voor de hitte lang buiten in de koelte bleef vertoeven, stonden zij uren in de schaduw van een gevel, alleen en verlaten. Beiden voelden een verlangen in hun boezem krieuwelen; geen vond woorden om het uit te spreken en toch droegen beiden wat droomen in het diepste van hun oogen.

De menschen van het dorp zagen wel wat Jaak en Wanne niet wilden weten; zij zeiden: „Jaak en Wanne worden eens een paar."

Zij werden ouder.

Jaak zei eens aan Wanne, terwijl hij blozend nederblikte:

— Als gij het wilt, Wanne, dan zullen wij eens gelukkig zijn! We zullen trouwen, altijd samenblijven en ons altijd liefhebben zooals nu.

Blozend ook, terwijl haar hand stil-bevend naar zijn handen zocht, had zij, na een stond nadenken, geantwoord :

— Ik wil wel Jaak. O, ik houd zooveel van u dat ik altijd bij u zou willen blijven. Ik voel dat gij goed zijt want ik ben zoo rustig aan uw zijde.... Als we trouwen gaan wij ook ginder verre, niet waar ?....

En haar hand wees in de verte waar de stad lag, de stad waarhenen alle dorpelingen gestadig uitweken.

— Misschien, zei Jaak en hij zuchtte.

De gedachte eens zijn land te moeten verlaten deed hem pijn... Jaak droeg op dien stond in het oog de purper-befluweelde vlakten van zijn land en een weinig dier glorie kleurde zijn gelaat.

En zij werden ouder.

Jaak was soldaat geweest in de groote stad. Toen hij heentoog dacht Wanne dat het einde kwam, maar het einde was niet gekomen. Jaak keerde op een lentemorgen terug, sterker en schooner. Hij kwam weder om haar te huwen want hij was benoemd tot tolbeambte in een dorpje op de Hollandsche grens. Wanne weende vreugdetranen. Zij trouwden op een zonnigen meidag in het kleine dorpskerkje wanneer de outers vol leeljen en rozen staan.

Dat alles was zoolang geleden nu !

Het eens gedroomd geluk lange jaren met elkander te leven, te lijden en te beminnen, tot eindelijk de onverbiddelijke dood een hunner aan de liefde van den anderen zou ontrukken, wijl de overgeblevene, aan wie wegging, voor eeuwig de oogen zou toesluiten, had niet mogen zijn !

Nauwelijks eenige dagen getrouwd had Wanne Jaak zien vertrekken naar zijn nachtdienst op de Heide. Nooit was hij weêrgekomen. Na haar te hebben gekust, had Jaak zijn slaapdeken en schaapzak genomen en hij was heengegaan.

Lang had zij hem waar hij ging door de dreef die naar 't Gravenhof loopt, van uit haar deurtje, over het houten hekken, blijven nastaren, lang, met onuitlegbare bangheid in den boezem, lang tot zijn hooge, zwarte gestalte stillekens door nevelwaas omdoezeld werd en eindelijk verre, heel en al, in mist verzwond.

Dit beeld, het laatste beeld van haar levenden man, was haar immer bijgebleven. Soms, — ook dat herinner ik me, — dwaalden vaagstarend haar oogen naar ginder verre. Zag zij hem weer? 't Was

alsof zij opnieuw zijn hooge geliefde gestalte in waas verdwijnen zag!

Jaak keerde niet! Men vond hem 's anderdaags, ver van zijn slaapstoel in een bloedplasje uitgestrekt, een afgeschoten pistool krampachtig in de handen gesloten.

De dagbladen spraken enkele dagen in weinig regelen, over een geheimzinnig drama aan de Hollandsche grens. Verraste pakdragers hadden een douanier neergeschoten. De man was slechts enkele maanden in dienst en slechts een paar weken gehuwd. De staat, zoo luide het, zou het lot der weduwe van dezen voorbeeldigen ambtenaar in handen nemen.

Wanne bleef wonen in het witte huisje. Zij kreeg een klein pensioentje en won nog een weinig geld met breien en stoppen voor den burgemeester en den notaris. Behoeften had zij niet. Zij sleet hare stille dagen voor haar raampje in haar kamer, blikkend naar buiten waar de kinderen dansten, hand in hand, om den grooten eikenboom. Immer bleef zij er opgesloten, droomend aan Jaak. Alles, ieder steentje, ieder meubeltje, zelfs het tiktakken van het uurwerk, deed aan hem denken.

Die opgeroepen herinneringen zette zij voort wijl zij naar buiten blikte, haar oogen verloren in de reuzenkruin van den eik. Alle dagen ging zij in de vroegmis bidden voor de lafenis zijner ziele, 's zomers wanneer de dauw laag over de weiden waarde, des winters wanneer de grond hard bevroren was en de rijm, met witte kantjes, op de grasssprietjes van haar hofje lag; bij wintermorgens stak zij haar eenzaam stoofje aan, duffelde zich dan warm in haren ouden cachemieren trouwsjaal en liep, in een breeden zwarten kapmantel verborgen, met kleine snelle stappen over het kerkplein. Haar kloefjes klonken luid achter haar.

Als zij, terugkeerend, onder het kleppen voor de tweede mis haar deurtje opendraaide, wierp het blozende kacheltje een lange streep licht op het roodgesteende vloertje.

Altijd ging haar leven zóó, stil vergeten met de seizoenen mede. De jaren kwamen en gingen; zij brachten haar altijd hetzelfde leven van vrede: geen enkele dag die een sterker of grootscher gevoel dan de anderen gaf. Haar leven ging altijd aan met de zelfde geleidelijkheid, zonder vreugde, zonder smart, met nu en dan enkele woorden voor de dagelijksche benoodigdheden: die eendere woorden kwamen gestadig over haar leven; zij waarden er over henen als nevelen over een najaarslandschap.

Van jaar tot jaar kreeg de eikenboom op het plein, waaraan zij alle herinneringen hing, in haar leven eene grootere beduidenis.

Groot en sterk stond hij daar met uitgebreide kruin, des zomers dicht-bebladerd, vol vogelzang en groote nesten; des winters dicht-besneeuwd met duizenden kristalpailletten. Altijd bleef om hem gejuich, van spelende, rumoerende kinderen.

Die boom werd haar vertrouwde, haar goede, eenige vriend. Lange jaren had zij er al hare gedachten, al haar peinzen aan vastgeknoopt en nu was het eenmaal geworden alsof hij dagelijks een deel van haar leven in haar heropriep.

Hij werd de schakel, die 't gepeins van heden aan dat van gisteren bond. Zij had hem slechts aan te staren om aan een knoestigen zijtak, aan een neerhangend ranke een vergeten gepeins of een verloren droom weder te vinden: een gepeins, een droom aan hem. Hij was de wekker in haar gedachtenleven, de groote ziel, die haar begreep en die zij ook begrijpen kon. Alle hare dagen vervulde hij; hij was de geheimzinnige macht die hare uren, met een glans van verre pracht veel schooner maakte.

's Morgens, als zij de luiken harer woning openstiet, zag zij hem aan: hij schudde zijn kruin en glimmende diamantdroppen vielen in een glorie naar beneden. Een goedheid kwam onmiddellijk over haar; in haar ziel deed hij veel-beminde beelden glijden. Zij moest dan denken aan dagen toen haar Jaak nog leefde en zij ook, voor dag en dauw, haar vensterken opendraaide en de velden in lentefrischheid vond uitgespreid; de leeuweriken vlogen toen ook in luid georgel naar den hemel.

's Middags als de klokken luidden was het haar of hun galmen uit zijn kruin nedervielen. Zij dacht toen weer aan Jaak! Vreugdevol kwam hij op deze uren te huis, haar kussend, haar aan zijn boezem prangend, gelukkig aan hare zijde enkele stonden rust te vinden. Gansch den dag bleef zij zoo aan hem denken. Het was telkens de eikenboom die de herinnering wakker maakte. Door de vele herinneringen die zij er had aan vastgehecht, was de boomenkruin geworden als een wereld waarin zij leefde en gelukkig was als in een droom. Was het niet die droom dien wij stoorden wanneer wij, juichend en zingend, op het houten hekken klauterden om naar den zonnewijzer te kijken? O, nu begrijp ik waarom zij dreigend tegen de ruitjes tikte! Nu begrijp ik ook haar bleeke droomgezicht dat zich bij-

wijlen, te midden van duizend rimpeltjes, voor het raampje bewoog.

Eens, na een nacht van stormwind en stormweer, lag de eik ontworteld. Wanne, 's morgens bij het openslaan der groene luiken het onheil aanschouwend meende te sterven. De boom lag dáar met gebroken takken; zijn diepgeschoten wortels schenen veelvuldige trompen en hadden de aarde medegerukt, een diepe, breede kuil gravend. Menschen stonden er om, koud, onverschillig. Niemand wist, zij alleen voelde het, hoe die boom, alsof hij diep in haar eigen boezem was opgegroeid, in haar hart een groote leegte liet. Een wereld was uit haar weg, een wereld met veel herdenkingen aan het verleden die nooit meer zouden opkomen....

En de dagen gingen opnieuw, zonder ophouden. Wat zij voorgevoelde, gebeurde! Zij vond niet meer den gang harer gepeinzen door den dag. Zij voelde zich verlaten: de occulte kracht, die de urenschakels aan elkander bond, was niet meer, zij voelde het, zij wist het.

Als de klokken nu luidden was het niet meer, zooals vroeger, een getamp dat uit de eikenkruin viel. Zij kon niet meer tot die illusie komen hoewel nog andere boomen op het kerkplein stonden. De klokken galmden thans over 't dorp doodsch en rouwig; zij kwamen thans uit den dorpstoren en zij zongen als klokken die over doode menschen klagen:

Bim, bom, bam,
Wij luien over een dooden man...
Bim, bom, bam,
De klokken zijn gram.

En zij schrikte van de klokken gestadig, altijd-aan. Zij riep in hare herinnering terug den eikenboom op. Door haar wil dacht zij ertoe te geraken hem levend in haar eigen te behouden. Hij, dacht ze, zou, evenals vroeger, de dagelijksche verkleuringen aan de arme uren van haar leven geven. Zij hoopte.... Reeds voelde zij hem groeien in haar peinzen; reeds zag zij hem als vroeger; het mirakel ging gelukken.... Eilaas, na enkele dagen kwam zij tot de zekerheid, dat de eene herinnering de andere doodde, dat *iets wat zelf slechts herinnering was geene andere kon oproepen.* En wee! Hoe zij thans wou teruggaan, het beeld van den boom uit haar wou verdrijven om weer met Jaak, met *haar* Jaak te leven, hoe zij thans haar

jeugd vol liefde en geluk herdacht, de boom kwam altijd terug in glorie van groeikracht, verduisterend, verschaduwend in zijn kruin alle zonnige beelden waaraan zij, met biddende oogen, wou blijven hangen... Wanne was diep ongelukkig. Zij voelde zich meineedig, plichtig tegenover haar man met wien zij, tot nu toe, altijd had geleefd.

Een groote treurnis kwam over haar... zij voelde zich langzaam ten grave dalen.

Aangedaan door hartverzwakking, stierf zij op een morgen, voor haar venster gezeten, de oogen, waarin het beeld van den eikenboom immer leefde, naar het kerkplein gericht. De geburen, die haar te begraven droegen, vertelden, tijdens de uitvaart, dat zij gek was geworden. De herinneringen aan haren man wilden haar niet meer verlaten, zei men... Niemand wist het!... Wanne was gestorven omdat de herinnering aan den eikenboom gestadig de gedachte aan haar Jaak begroef...

In den Avond.

Laag ligt wat goud op ijlgeworden kimmen . . .
Goud lijnt zich om de wolken
die zilvrig drijven, wiegend klimmen
en aarzelend, — als schuchtre schimmen, —
eindloos-ver den nacht bevolken.

Een stille glans legt leven op de wegen,
ontrillend struik en blad en avondkudden
gaan, in haar tinteling, den vrede tegen
dien arme klokken uit de torens schudden.

De toeë bloemen in de lucht
uitaadmen, — of zij weder opengaan, —
hun teere zielen . . . In een zucht
voelt men hun teerheid . . . men blijft stille staan,
verpuurd en klaar in 't peinzen!
Alomme gaat een wonder leven,
iets dat als droomen vaag is, zacht en lijze . . .
In loome, nauw-bewogen wiegling glijdt
het voort . . . indien het glijden is het zweven
van waazge traagheid
in het avondlicht.

Gelukkig wie, het aangezicht
ter zonne, die in pereldroomen zinkt,
den diepen vrede van den avond drinkt!
Hij heeft de rust
en kalmte wordt hem ingekust,
herdoopend heel zijn leven.

Zijn ziele, in lichtheid bevend, opengaat...
o, Al wat hij niet uit kan spreken, —
maar toch zijn eigen is! —
een schoonheid laat om zijn gelaat...
En is de zonne ver ontweken,
zij blijft òm hem... een lichternis!

Uit alle dingen
stijgt eene freelheid in de lucht...
De hemel rilt! Er is gestadig iets dat vlucht
en ruislend wemelt om hem henen...
En o! naarmate 't goud der heemlen zachter laait
hoort hij, in schaduw, 't ritslen zachter weenen,
soms vèr of klaarte ging aan 't zingen,
soms dicht alsof een droom hem tegenwaait!

VICTOR DE MEIJERE.

Verzen

VAN

G. F. LINDEIJER.

STRIJD.

I.

Tot de Eeuwige Eéne wil 'k nu stam'lend gaan,
'k Wil wéten wàt het Doel is van het Leven;
Slechts Hij kan antwoord op mijn vragen geven,
Waarmee ik peinzens-moede steeds blijf staan

'k Zal met mijn Ik, dat is in stof gegaan,
— Doch louter heilig is — in stilte streven
Naar blanke zalen, waar ik vol vroom beven,
Van aangezicht tot aangezicht zal staan

Met Hem, die groot en machtig is tot spreken,
En mij kán openbaren al geheimenis,
Tot al mijn onrust van mij is geweken.

Mijn leven zal dàn zijn, ter zijner eer....
Mijn stem zál zijn één groot getuigenis....
Mijn zang, één danklied — telkens weer....

II.

Moe klopt mijn hoofd, onrust gaat door mijn leên,
Ik lig ter neer, ik kán niet langer strijden,
En moet mijn lijf weer offeren aan 't lijden;
Onmachtig bleek mijn wil; ik stond alleen

In zware kamp; terwijl mij weerstond Eén,
Die eeuwig was, heerschend door alle tijden,
En wilde niet, dat 'k door mìjn blik ontwijden
Zou het Mystérie, dat mij àlles scheen.

Zou twijfel nu altijd om mij heen blijven?
Omdat 'k onmachtig was om àlles te doorzien.
En zou ik peinzens-moede moeten drijven

Voor eeuwig in de stroom der Wereld-dingen
Wier wreede blikken altijd op mijn lijden zien;
Verdelgings-vuren, die nooit van mij gingen?

Miniatuurtjes. *)

In vrije pantoenvorm.

I.

„ELCK NA SIJNEN AERT."

1.

Een draaiorgel dreint op een snerpende toon
Een polka-mazurka bij 't hoekje van 't plein.
Erop zit een grijnzende Jokko ten troon,
Druk bezig met jagen op eigen terrein.

2.

De snerpende trillers doorrijten 'et plein;
De kinderen grijpen elkaar bij de hand;
Ze gaan aan 'et dansen — 't is eigen terrein; —
En Jan van de slachter laat rusten zijn mand.

3.

De kinderen hebben elkaar bij de hand,
En zingen en springen en joelen van pret.
Een kwispelend hondje besnuffelt de mand
En heeft er zijn pootjen al tegen gezet.

---

*) Deze gedichten werden ons aangeboden als „een reactie op de weeige ik-heids-poëzie van tegenwoordig." Als zoodanig plaatsten we ze gaarne. Red.

4.

Wat lachen en juichen, wat schaatrende pret!
Ja, 't schooiertje in lompen blijft eventjes staan,
De vingertjes diep in een broodje gezet;
Dat haalde-n-ie pas bij de bakker vandaan.

5.

In stille bewondering blijft-ie daar staan;
Maar 't orgel verstomt met een druilende toon.
Het gaat er vandoor en de pret is gedaan, —
Met blikkrende tanden zit Jokko ten troon.

II.

„SPECIALITEITEN-CONCERT."

1.

Over 't grachtje wervlen blaren,
Wolken vrijen met de bomen;
Klokgelui komt neergevaren
Wijl 'et werkvolk langs gaat stromen.

2.

Droppels reegnen van de bomen
Op de koppen van twee wijven;
Banjirs ruziewoorden stromen,
Woedend zijn zij aan 'et kijven.

3.

Vuistenballend staan de wijven,
Tierend, scheldend, uitdentreuren;
Immer doller wordt 'et kijven,
Moord en doodslag zal gebeuren!

4.

Neuzig toeten, uitdentreuren,
Oempa's op hun koopren monden;
Moord en doodslag zal gebeuren!
Razend huilen twintig honden!

5.

In de deukig-koopren monden
Smijt de herfst zijn dorre blaren. —
Klokken, wijven, oempa's, honden
Zouden Satan zelf vervaren!

III.

PF! . . . .

1.

In zonneluiheid ligt 'et plein en droomt;
Elk aasje lucht weegt honderd sentenaar.
'Et stoft verstikkend onder 't mat geboomt,
Waar lieve kleinen kibblen met elkaar.

2.

Elk aasje lucht weegt honderd sentenaar;
De honden spartelschuren op hun rug.
Een enkle mus zit gapend in elkaar
Op 't hek der teer-uitbradende ophaalbrug.

3.

Een brouwersknol veegt razend zich de rug;
De vliegen zwermen sarrend om zijn staart;
Dan zwieren ze in gelid naar de ophaalbrug
En zwenken weer opzij in wilde vaart.

4.

De knol hanteert werktuiglik nog zijn staart,
Voorlopig echter heeft-ie 't minder zuur:
Een broeiend hoekje gold der vliegen vaart;
Daar leunt een sent-de-pik-kraam *) aan de muur.

5.

Ze kringlen woest om al dat frisse zuur,
Die plakjes lever en die schijfjes biet.
'Et zoemt, 'et gonst, 'et ronkt daar bij de muur,
Ze zoenen 't lekkers onder 'n zegelied.

6.

De man in 't kraampje pikt een schijfje biet,
En rekt zich uit, en puft, en geeuwt, en droomt;
En kauwt zijn pruim, omsnord door 't vliegenlied.
Een bruine straal schiet sproeiend naar 't geboomt.

IV.

„TROOST DER ARMEN."

1.

't Grachtjen in schemering; rauw en rumoerig
Schettren de tonen van Zaterdagavend,
Zagend-weemoedig of bruisend-oproerig:
Raspige kelen, zich, galmende, lavend.

2.

Heerlike tonen van Zaterdagavend!
Om is de week en de werkers genieten,
Wijl ze aan melodiese liedren zich lavend,
Bitter en foezel bij emmers vergieten.

---

*) of „sent-de-pik-kraam", *ad libitum.*

3.

Laat toch die arbeiders óók eens genieten!...
Even je neus toe: 't kroegje ging open;
Stromen benauwdheid de gracht overgieten —
Waarom die kerel 'et zet op een lopen?

4.

Weer is de deur van 'et „koffiehuis" open;
Uit is 'et kwelen; een tierende schare
Komt als bezeten naar buiten gelopen:
„Houdt 'em, de dief! twee flessen met klare!'

5.

Achter de vluchteling trappelt de schare
Briesende voort langs 't kantje van 't water:
„Houdt 'em, de lap! twee flessen met klare!"
Onheil verkondigt dat duivlengeschater!

6.

Plots een geplons in 'et donkere water!...
Heeft-ie de flessen de gracht ingesmeten?
Ja!... en afgrijselik zwelt 'et geschater!
Macht'looze woede vertolken die kreten!

7

't Kostelik vocht moedwillig versmeten!....
Pst.!... een klabak! — 't Wordt minder rumoerig.
Langzaam versterven de briesende kreten; —
Morrend verstrooit men zich, stug en oproerig.

Willem van Doorn.

Aangenomen en verlaten.

DOOR

GERARD VAN ECKEREN.

(Vervolg en slot van aflevering 2.)

erlegen zweeg zij.

„En dan?" .... vraagde hij.

Zij gaf geen antwoord, staarde naar de punt van een harer elegante gele wandelschoentjes.

Als bij instinct begreep hij, wat zij bedoelde ....

Arme Corry .... Hij moest hier wel als een reddende engel voor haar verschenen zijn. Zonder hoogmoed of eigenwaan kon hij dit veilig denken .... En een vurig verlangen, haar raadsman te mogen zijn, haar steun, waar zij gansch alleen stond, kwam in hem op.

„Hoe oud is u?" vraagde hij.

Zij scheen in 't geheel niet verwonderd over die al-licht wat onbeleefde informatie.

„Een en twintig" .... antwoordde zij eenvoudig en dadelijk vroeg zij daarop: „Woont u óók in den Haag, nee zeker ...."

Hij schudde het hoofd, maakte een verre, vage beweging met den arm.

„In Gelderland, op een dorp, waarvan u den naam misschien wel nooit gehoord heeft. Ik ben daar dominee...."

Even zag zij hem aan, als verwonderd; toen mijmerden haar oogen over 't zonnend terras naar de effen-blauw-trillende zee heen.

„Zoo vreemd alles...." murmelde zij, „zoo vreemd...."

VII.

Ook hém was het vreemd alles; zoo vreemd.... De dagen waardoor hij ging waren de dagen van vróeger niet meer; alles rondom hem had een ander aanzien gekregen, als door een vreemden glans belicht. God was weêr tot hem gekomen: de dagen waren weêr vol van Zijne nabijheid. — Een lichte blijheid, zilver en blauw, juichte in zijn hoofd; — zijn voeten gingen zoo wijd en vrij den effen weg van het strand en zijn handen spreidden zich zoo zalig open in de ruimte, als tot omvatten alles, alles.... De dagen waren weeldegangen en de nachten brachten het duister niet. De wereld was een licht-hal: God troonde er als Majesteit over alle menschen en de menschen, zwak en zondig, trachtten toch állen Zijn Licht te zien.

Slechts éens, éven, was nog twijfel geweest. Dat was bij een los heengeworpen woord, uit een strandstoel tot hem klinkend: „Verrek!...."

Donker en groot, een groote man, voelde hij zich eensklaps vást staan op den harden grond. Daar was het strand wêer en waren de badstoelen wêer en flirtten wêer de menschen, en het Licht was vèr.... De zee scheen niet meer àl-goed in haar wijde breiding van glanzende armen; het strand en de duinen waren vréemden voor hem; de korenvelden en de dennenbosschen wuifden, wuifden....

Maar dien middag, aan de table-d'hôte, vond hij het Licht in haar óógen terug en God troonde weêr in de hal van glans en de menschen, allen, hieven weêr hun aangezichten naar Hem op....

VIII.

Men praatte nu van hem en haar.

Tusschen de bonte kapellen der luchtig-dartele conversaties van het bad-strand, gonsden de giftige vliegjes eener nijdige kwaadsprekendheid.

Op een morgen was hij met haar langs het strand gewandeld tot voorbij den tweeden vuurtoren; zij, vroolijk en onschuldig als een kind naast hem voortstappend, vertellend veel van de residentie, van de tennisclub waarvan zij lid was, van het vuurwerk iederen Maandag-avond in Scheveningen, zoo heel anders dan hier, in Scheveningen, veel grootscher, maar ook lang niet zoo gezellig...

En hij, daar zwijgend naast haar gaande, liet zich maar deinen op de muziek harer stem, nu gansch tevreden in hoogst geluk. Dien middag, aan de table-d' hôte, had men er over gefluisterd, van terzijde blikken op hem geworpen.

Mocht hij aanstoot geven?... had hij toen even voor zich heen gedacht.

Maar zij hadden elkaâr zoo noodig; de openbaring van het heiligste had zich immers juist volvoerd in hem dóór haar, in haar dóór hem?...

Kon dan dit heiligste worden te niet gedaan?...

Hunne wandelingen werden nu menigvuldiger. Onder de goudene luchten, tusschen de blond-groene duinen of langs de ruischende zee gingen zij met hunne jonge liefde, die ze elkaâr, zonder woorden, hadden geopenbaard.

Eens had hij toch nog het bezwaar geopperd: „de menschen," maar zij had stil geglimlacht, haar vinger gelegd op haar mond: dat hij zou zwijgen....

IX.

Een Zondag-morgen was hij uitgenoodigd te spreken in de bad-kapel.

Een kleine, gewelfde ruimte, de banken en de wanden lichtblauw met goud, comfortable ingericht, als een concertzaal. Een kleine preekstoel, zonder klankbord, bevond zich aan het achtereinde.

Op 't aangegeven uur slenterden eenige badgasten binnen,

pratend, lachend, in lichte toiletjes; verdwaalden tusschen de menigte leêge banken. Er waren er misschien dertig in 't geheel. Hij betrad den preekstoel, zegende, bad. Toen, zijn stem verheffend, sprak hij, helder, klankvol de badgasten toe.

Hoe zij nàmen, nàmen, zonder weêr te geven. Namen zij het groen van de boomen niet en het blauw van de lucht? Niet hun huizen, hun voedsel; niet àlles, àlles? ....

En wat gaven zij terug?

Waren de luchten vol van hun dankbaarheid, de huizen vol van hun dankend gebed?

Wie was de scháámtelooze, die het riep: Daar *is* geen God! Ménsch, wat ge gezaaid hebt zult ge maaien! .... Zaaide de ménsch óoit iets, dat was der maaiïng waard? — Ga op de wegen en gebied het gras te groeien, zeg aan de boomen dat ze wortel schieten!

O mensch, vóel toch uw nietigheid en waardéer toch wat ge neemt. — Dan zult ge den Gever dank móeten weten; dan zult ge u schámen uw egoïst bestaan!

En géen halfheid zal u meer mooglijk zijn. Geen dienstknecht kan twee heeren dienen. Waar Gód gekozen wordt, daar dient de wéreld verzaakt.

En nu, kiest! ....

Dat laatste woord, als een zwaardhouw onverbiddelijk, bleef dreunen boven de hoofden der toehoorders. Dan, in die stilte, vouwde hij de handen samen tot een vurig smeekgebed, dat God toch de harten mocht openen, mocht geven die heilige dankbaarheid en liefde aan àllen .... En dàn ook zou de keuze licht vallen ....

Stommelend en babbelend, vlinderig en bont, verlieten de badgasten daarna de kapel.

. . . .

Dien avond, na de table-d'hôte, vroeg Corry hem, om nog een eindje met haar langs het strand te willen wandelen. Zij had haar mama vergunning gevraagd en deze had er in toegestemd.

Rood-gloeiend boven de zee ging de zon onder. Een tijdlang liepen ze zwijgend naast elkaar voort. Hij staarde naar de zee en zij keek recht vóor zich op den grond. — Eindelijk hief zij het hoofd op, zocht zijn blik.

„Ik woû u nog zoo graag 's bedanken voor wat u vanmorgen gezegd heeft" .... murmelde zij.

Hij bleef naar de zee staren; een groote weemoed overgolfde zijn gemoed, door hare woorden. Toen zag hij haar aan. „Ik ben zoo blij, dat u dat zegt," glimlachte hij, „want het is me een bewijs dat tenminste *iemand* iets aan mijn woorden gehad heeft. Want het blijven maar wóórden, mooie woorden en zinnen die — ik ben er zoo dikwijls bang voor — juist verbérgen wat ik luid, van de dáken zou willen uitschreeuwen" . . . .

Weêr zwegen zij geruimen tijd. De zee ruischte.

Toen sprak zij zacht, als voor zich heen: „Weet u, ik heb óók altijd genomen, mijn heele leven lang genomen, zonder ooit iets terug te geven. Want ik wist nooit aan wien ik geven moest . . . . Maar nu weet ik het . . . ."

Zij zaten nu op een hooge duin. De schemering begon al te vallen; een roze licht-gloed beefde nog in 't Westen aan de kim. Beneden ruischte de zee, met doffe, korte knalletjes nu en dan; witte lijnen schuim rolden langzaam het strand op.

Boven hunne hoofden de hemel van een licht violet; rechts, over de duinenbrokkeling heen gezien, stond er donker en hoog de vuurtoren tegenaan. Talmend en onzeker wisselde er het seinlicht, met bevende schokjes . . . . rood . . . . wit . . . . rood . . . . wit. . . . .

— Zij zwegen nu beiden; de wijding hing om hen van een groote kathedraal met machtige gewelven, waar, zacht en plechtig, een breede orgelmuziek stroomde.

Hij voelde, hoe dit het hoogste Moment was, hoe hóoger stijgen een onmooglijkheid zou zijn . . . . Minuten, minuten verliepen . . . .

. . . .

Nu was het Moment voorbij.

Als een zucht van verluchting ontsnapte zijn borst; dan, ziende hoe zij even rilde:

„Je hebt het koud Corry, we zullen terug gaan" . . . .

Zij zag tot hem op, met dat kinderlijke in haar blik.

„Je zegt . . . . Corry . . . ." merkte zij zacht-gelukkig aan.

Hij schrikte. Die naam was hem onwillekeurig ontsnapt. „Vergeving . . , ." stamelde hij.

Zij glimlachte.

„O, toe neen, toe zeg het altijd, wil je? . . . ."

Toen had hij, zonder verdere woorden, haar tot zich getrokken,

liet haar hoofdje steunen op zijn schouder. „Liefste, zou je willen?" .... fluisterde hij angstig ongeloovig.

En zij, nog in de extaze van het Moment, als bezwijmd door het zeeëruischen en den schemer en den klank zijner stem, gaf zich willig aan hem over in de zaligheid van het Heden.

Toekomst was ver....

X.

Twee dagen later, op een morgen dat hij op het punt stond naar het strand te gaan, met een boek, kwam zij hem in de gang van 't badhotel achterop. Haar gezichtje stond bedrukt en aan haar roode oogen merkte hij terstond, dat zij geschreid had.

Er was niemand op dat oogenblik in hun nabijheid; groot en hol was de gang om hen heen.

Daar vertelde zij hem haastig, met nerveuze, korte woordjes, hoe er dien ochtend een brief uit Den Haag gekomen was, van haar papa, en dat haar mama nu opeens besloten had den volgenden dag te vertrekken, weêr naar huis terug.

„O, Willy.... en ik ben zoo bang.... ben opeens zoo heel bang geworden.... ik weet niet wat het is, dat me zoo maakt, maar Den Haag lijkt me opeens zoo verschrikkelijk.... Zoo of daar iets vreeslijks op me wachten zal.... en omdat jij dan niet meer bij me wezen zal, om me te helpen, te beschermen tegen dat vreeslijke.... ben ik zoo bang.... ben ik voor den Haag zoo bang...."

Onder het spreken had zij langzaam-aan zich opgewonden, lag nu, snikkend, aan zijn borst.

Hij — had haar zachtjes wat ter zijde getrokken, in de donkere ruimte onder de trap. Daar waren ze voor mooglijke storing beveiligd.

„Kindje.... kindje.... bedaar.... suste hij. „Er is immers niets waar je bang voor hoeft te zijn en over eenige dagen ben ik toch immers weêr bij je, ga ik toch immers je papa vragen of je m'n vrouwtje worden mag"....

Zij snikte door, snikte door.

„Ik weet wel, ik weet 't wel dat ik kinderachtig ben, maar ik heb een voorgevoel.... een voorgevoel...."

Luidruchtige stemmen klonken in de gang, snelle voetstappen, kinder-gelach. Een troepje gasten, dat naar 't strand ging. Ze kwamen nu langs de donkere ruimte onder de trap.

Corry had haar snikken gedempt, bang, nog slechts dofjes kreunend.

„Kindje toch .... kindje ....” suste hij fluisterend, angstig van door vreemden zoo te worden gezien.

— „Wacht even, me wandelstok, die staat hier onder de trap!” Een heerestem riep het; een wolk van parfum woei hen tegen; een jonge man, in flanellen pak, stroohoed, liep in 't donker bijna tegen hen aan....

Even 't geblikker van twee oogen, cynisch, spottend.

„Aha.... pardon, freule Verspeyck, ik wist niet da 'k u derangeerde”.... Corry sidderde, bleek. Iets van duivelschen spot was in dien blik. Maar het jonge mensch was al verdwenen, zijn clubje nagesneld naar buiten.

„Wie is die.... ploert?” vraagde Walberg gesmoord. Het was anders zijn gewoonte niet, ruwe woorden te gebruiken.

Maar Corry barstte eensklaps weêr in heftig snikken uit, klemde haar handjes, als in angst, aan zijn arm.

„Dat was.... iemand.... uit.... den Haag!!....”

XI.

Bij hun afscheid, twee dagen later, was zij heel kalm. Het was 's morgens vroeg en zij waren alleen in de conversatiezaal, het laatste oogenblikje dat ze ongestoord nog konden samenzijn. Om hen heen was de kamer slordig en nog ongezellig van den vorigen avond, opengevouwen couranten op de tafel, waartusschen hier en daar lag asch gemorst.

Stil, zonder spreken, had zij haar hoofdje tegen zijn schouder gelegd, haar armen stijf om zijn hals, en was zóo, lang, lang blijven staan.

Zachtjes trok ze hem eindelijk naar het venster.

Buiten, in den jongen morgen, straalde de zon. Stil en vlak-uit,

achter de glooiende duinenreeks die het terras bezoomde, strekte de zee zich in het gulden licht, dat te vloeien scheen uit de groenbronzen diepten aan den horizon. Boven was zacht blauw, als blauw dat van eindeloosheid tot eindeloosheid doorschijnend scheen, de hemel, de zee wel tot een goede, getrouwe overhuiving.

En zoo hulpvaardig was hun deze zachte zonne-morgen, bij hun afscheid; de stem van de zee was van zoo milde belofte, dat alle angst of droefheid nu werd weggevaagd uit hunne zielen en alleen een hoop bleef en een weemoed.

Die weemoed was nu in hare stem.

„Ik kàn 't me nog niet indenken, dat dit de laatste keer is dat ik dat alles zoo mooi zal zien. Het heeft me zoo goed gemaakt, alles hier, en 't is me, of, nu ik wegga, van jou en van de zee, dat weer in me zal afbrokkelen, ... weer langzaam in me zal afbrokkelen. ..."

Zij lispte het droomerig voor zich uit; de vage angst in haar woorden werd nog neêrgevlijd door de suizende stem van de zee.

Hij, zonder spreken, kuste haar.

Maar stemmen klonken in de corridors; het hotel ontwaakte aan alle zijden. Zacht maakte hij zich uit hare omstrengeling los.

„Liefste, nu moet je gaan" .... vermaande hij, „tot over veertien dagen en dan ....

Zij knikte, liet haar blik nog eenmaal wijden, over de zee in den morgen. Wás er de goed-glanzende morgen niet meer en die stem? .... Want nu zij het, steeds op dienzelfden droomerigen toon van straks, hem ná-murmelde: „tot over veertien dagen", — lag in haar vochtig oog die angstige vertwijfeling weêr, de vage ontzetting voor iets, dat naderde....

XII.

Hoe lang vielen ze hem, die twee wachtens-weken; hoe kropen de uren voort, uur na uur, in een grijze leegte, een weenende treurigheid.

Ook het strand en de duinen en de zee kenden de blonde zonnedagen niet meer; het jonge, rijke blauw van den hemel was langzaam-

aan geschrompeld tot een armoedig grauw, waardoor de zee nu óok arm en donker werd, groezelig-bruin in onrustige golven, die zwaar en loom op het strand sloegen, met vuil-geel schuim er uitvloeiend tot nietige plasjes, kil rillend onder de bleeke lucht.

Het strand was niet meer genadig en goed in zonnige vlakheid; — een doodsche, stugge eenzaamheid was het langs de verstarde duinen. Dat was nu de vriend van den ijzigen wind, die er stoeide met het zand en zwierde met lichtzinnig zeegras.

Zoo was alles koud en wijd en ver geworden. Vertrouwelijkheid was in geen ding meer....

Hij, nu heele ochtenden boven, op zijn hotel-kamer rekkend, zag dagelijks gasten vertrekken. Den ganschen dag het gesleep van koffers over de portalen heen, het geratel van rijtuigen over het terras, stemmen van afscheid.... En die leegheid van menschen nu in het groote hotel, de meerdere gapingen aan de table-d'hôte bij iederen maaltijd, — ze verzwaarden in hem den druk van schreiende verlatenheid, van heimwee naar de zonnedagen van voorheen, toen haar zilveren lach had geklonken en haar zingende stem werd gehoord....

XIII.

En nu, die warm-lichte avond van koesterende binnen-geslotenheid eensklaps, ná die huiverkoû van wijde eenzaamheid.

Soms, bij oogenblikken dat hij door zijn doezig- welbehaaglijk half-gesloten oogleden, uitgluurde in de welverlichte kamerruimte, waar sigaarrook gezellig neêrplooide langs de dof-roode, warmkleurige overgordijnen; waar de wijn zoo guitig goud-fonkelde in de kelken op de tafel, — scheen hem alles een droom, een lieve droom van mooie, gave rust....

„Ik merk wel, amicissime, dat ik van *jou* niet veel verwachten moet voor de gezelligheid vanavond!"....

De Wildes joviaal-lachende gezicht vooral, dat hem door den

nevel van sigaarrook prettig aanzag, brachten Walberg eindelijk tot de werkelijkheid terug. En hij stamelde, verlegen omdat hij zoo weinig kameraadschappelijk zich gedroeg, eenige moeilijke, haperende verontschuldigingen tegen hem, die toch zijn beste vriend was.

„Van avond krijg je nog absolutie van alles", stelde deze lachend gerust, „als maar eerst 't pleidooi gewonnen en de belooning in den vorm van een paar mooie oogen en wat blond, krullend haar verkregen is, dan zal je van zelf wel wat minder ongenietbaar worden, willen we hopen" . . . .

Eindelijk was hij dan nu in den Haag, zat bij De Wilde, een oud academievriend, thans als advocaat in de hofstad gevestigd, op diens kamer in de Lange Poten, en morgen . . . . morgen . . . .

De Wilde was, natuurlijk, geheel in 't geheim.

„Jongen, jongen, 't is 'n guur heer, die ouwe Verspeyck," had zijn vriend bedenkelijk het hoofd geschud, „bij ons aan de rechtbank noemen we n'm „de bok" en hij moet zich nog al op zijn jonkheerstitel laten voorstaan, naar ik wel gehoord heb. Eén voordeel heb je, dat je Dulcinea eenigst kind is en dan wordt er nog al eens eerder iets door de vingers gezien. En, wat duivel, jou familie is dan toch ook goed genoeg!" . . . .

Zoo vreemd en banaal was al dat praten in de rein-mooie, zacht-teêre stemming, die zijn liefde in hem bevende hield, waarin al zijn denken, zijn voelen uitging naar háár, die hij morgen . . . . morgen . . . .!

Het lange, innige vriendschapsgevoel voor De Wilde werd er nu door verlaagd tot een kille, triviale vriendschap-voor-den-eersten-den-besten, en de gastvrije, warm-gezellige avond-kamer tot het kille hotel-vertrek, waarmede hij zich dezen avond wel vergenoegen moest, om morgen . . . .!

. . . .

XIV.

„Heb ik nu heusch je heelemaal voor mij . . . . kindje . . . . kindje . . . ."

Zij klemde haar armen om zijn hals.

„Ik dacht dat je nooit meer, nooit meer komen zou" .... snikte zij haar blijdschap uit. Toch was er iets schichtigs in haar blik, die hem ontweek....

.... Onder hare kennissen, op tea's en bals, werd er veel over dit engagement gesproken, neusjes werden opgehaald, -- „zoo'n plattelands-dominee hè, hoe Corry zich zoo mésailleeren kon?" —, verwonderd gespeurd naar de redenen, die den ouden heer Verspeyck genoopt konden hebben „zoo'n dominee" zijn dochter af te staan.

En gefluisterd ook werd er dat-i blij was d'r bezorgd te weten, want dat de finantiën....

— Volgden commentaren.

XV.

Die eerste dagen vlogen als in een roes voorbij. 's Morgens, in de strakke frischheid van den voorwinter, de straten prettig en droog onder de voeten, de luchten effen-blauw met witte, stil-zeilende wolken, deden zij intieme wandelingen in de Scheveningsche Boschjes of vergezelde hij haar bij haar boodschappen in de stad, flaneerde goedmoediglijk Veene- en Spuistraat door en raakte in vuur over een „snoezig" lampje met onyxen voet bij Hoyng, omdat dit háár plezierde. — 's Middags reden ze visites door de gansche stad: van de Princessegracht, waar zij woonde, naar het Sweelinckplein. In de knussige, warme geslotenheid van het coupétje, zaten zij dicht naast elkaâr, en gòed was het hem den gelukkigen glimlach op haar kinder-gezichtje te zien en van tijd tot tijd haar even, licht, door haar voiletje heen, op het voorhoofd te kussen. — En 's avonds diners en kleine partijtjes, vroolijke soiréetjes met prettig gesprek of muziek. In de oogenblikken van dan eindelijk alleen-zijn, het rustige duister van zijn slaapkamer, onder 't haastig, wat moede ontkleeden, haar zilveren stemmetje nog in zijn oor, het gedistingeerd geruisch van al die menschen, het licht, de warmende weelde van al dien

glans, — vroeg hij het zich dikwijls verwonderd af: Was *dit* nu de wereld die hij immer geschuwd had, waartegen hij zoo vaak had gepredikt, de „wereld” niet van God, maar uit den booze?... En was wel die afscheiding tusschen wereld en God zoo scherp, zoo onverbiddelijk, als immer zijn dogma was geweest?

En hij zag weêr Corry's lachjes van dien avond, op een soirée, hoorde nog haar lichte, vlinderige woordjes, zoo vrijmoedig geuit, met een tikje behaagzucht misschien... Zoo had hij haar eens genoemd, in scherts: „zijn vlinder-meisje”. En zij, dadelijk-ernstig, vischte vleiend naar de ontkenning: „Vond hij haar dan heusch zóó wuft?” Toen had hij haar tot zich getrokken, het fluisterend gevraagd, of ze trouw in haar bijbeltje las... En zij, heel-ernstig, knikte hem toe.

...Was die scheiding misschien slechts door *menschen* gemaakt en deze, beminnelijkste, Harmonie — alleen — van God?...

XVI.

Eerst langzamerhand was er, nu eens, en dan eens, door kleinigheden meest, een even-storing in die Harmonie gekomen, die hem van lieverlede met vage onrust vervulde.

— Het eerst was het geweest op een afternoontea bij een harer vriendinnen. 't Was alles zoo duidelijk in zijn herinnering gebleven... 't Was vol in 't poppige boudoirtje aan de Laan Copes; alle pouffes en goudpootige stoeltjes door babbelende meisjes bezet; een klatering van hooge stemmetjes, gerinkel van kopjes op schoteltjes.

Hij had dien middag juist een vlaag van zijn oude verlegenheid, als was zijn savoir-vivre hem plotseling ontschoten, als stond hij hier in een hem vijandige omgeving, die hem heftig, met heimwee naar zijn dorp, zijn boeren terug verlangen deed... Hij vond zich zelf bespottelijk tusschen de gouden stoeltjes; een soort van lichte walging gevoelde hij, nu hij het porceleinen miniatuur-kopje aan de lippen bracht en de warme, geurige thee hem in den neus wasemde. En de hooge stemmetjes der meisjes prikten hem van alle kanten nu als speldeprikken, pijnden hem bijna physiek.

Hij stond dicht bij de deur, tegen een donker-roode portière. Buiten

viel sneeuw. Over de bewegende hoofden der meisjes heen zag hij de vlokken gestadig vallen, geruischloos, in wilden dans. Corry was aan de andere zij van 't vertrek. Zij stond bij het raam, haar slanke figuurtje helder-belijnd tegen 't vale vierkant wintermiddag-licht, dat de kamer binnenviel. Zij praatte met een jongen man met blonde knevels en zeer gesoigneerde kleeding. Juist dien vorigen dag had zij dien man een „onuitstaanbaar individu" genoemd, „een pedant, een akelige fat"... Nu praatte zij druk met hem. Hij, bij de portière, zag haar tenger lichaam zachtjes bij het spreken heen-en-weêr wiegelen, tegen het fletse buiten-licht. Sneeuw omwarrelde haar dof-blond hoofdje. — Nu schenen zij gekheid te maken. De man met de knevels vertelde iets, boog onder 't spreken zich dichter naar haar toe. Zij, haar gezichtje in aandacht, luisterde. En opeens barstten ze beiden in lachen uit en gaf zij hem, als licht bestraffend, een tikje op den schouder...

Toen had hij voor de eerste maal dat gevoel gehad, dat vreemd-beklemmende. Als leefde hij in een andere sfeer als Corry. En als was het hem onmooglijk, in zijne sfeer, Corry, in de hare, te naderen.

Het verblijf aan zee, waarin hun sferen waren één geweest, scheen hem nu vèr, haast on-eigenlijk. De Harmonie tusschen God en „wereld" lag verbroken...

Maar de daarop volgende dagen was zij weêr zoo lief, zoo ernstig geweest. Hun ochtend-wandelingen waren zulk zwijgend genieten en begrijpen; soms van heerlijk-ernstig spreken ook zoo vól.

Tot opnieuw, door een kleinigheid, de Harmonie verstoord lag, en de onrust keerde. — Zij had, met haar papa en hem, de „Faust" willen gaan zien. Zacht had híj geweigerd, getracht haar te overreden niet te gaan. In de zijkamer, met z'n beidjes, hadden ze op de canapé gezeten. Daar had hij met haar gesproken. Hoe hij tegen de Opera en den schouwburg in 't algeméen geen bezwaar had. Kon de Schoonheid en in de Schoonheid God niet dáár gediend worden, zoo goed als elders? — Maar tegen de „Faust" had hij bezwaar. O, die ellendige mode-opera's! Hij wist wel, de „Faust" mocht ieder zien, zelfs jonge-meisjes; ieder kende die hartstocht-muziek...

„Vergeef me, Corry-lief", glimlachte hij. „Dat zou zoo veel gaan lijken op een van mijn vroegere studenten-redevoeringen in 't Dispuut. Laat ik je liever kalm en duidelijk uitleggen wàt ik tegen de „Faust" heb..." En hij had gesproken, lang en ernstig, en zij

had geluisterd, starend naar een harer voetjes, als zij dikwijls deed.

Toen was het voor de tweede maal gebeurd. Eensklaps, onder zijn nog-spreken, had zij haar hoofdje opgelicht, met iets ongeduldigs. En wat heftig, met van spijt trillende lip, had zij gezegd: „Je ziet me dan wel voor een héél klein kind aan, dat je denkt dat ik voor mij zelf niet oordeelen kan over zulke dingen. *Alle* meisjes van mijn leeftijd gaan er heen en er heeft er toch nog nooit een kwaad van ondervonden, voor zoover ik weet. Maar jij ... jij bent ook zoo vrééselijk streng in die dingen, zoo ... zoo dominees-achtig. Ik hoû heel, heel veel van je, Willy, maar dàt ... zie-je dáárin ... vind ik je toch wel een beetje ..."

Zij zweeg, toch wat verlegen.

„Kleingeestig" ... vulde hij uiterlijk kalm aan, inwendig trillend van vreemde beroering.

Zij antwoordde niet, trok zenuwachtig aan de kwasten van het tafelkleed. — Toen sloeg zij eensklaps haar armen om hem heen, begon zij te snikken tegen zijn schouder.

„O, Willy, Willy, ik wéét wel dat je gelijk hebt en ik zal niet gaan, heusch ik zal niet gaan ... maar help me toch .. help me toch ..."

XVII.

Vooral door dit laatste incident was zijn liefde voor haar nog teêrder, nog bezorgder geworden. Veel las en bad hij met haar en dikwijls, als hij 's morgens na 't ontbijt ten harent kwam, vond hij haar in de zijkamer, gebogen over 't kleine, zwart-leêren Boekje, zoodat zij vaak van zijn binnenkomen niets merkte tot hij vlak achter haar stond.

Maar dan ook telkens en telkens weêr waren 't van die kleinigheden, die als een verwijdering brachten tusschen hunne zielen en een onrust in hem groeien deden, vreemd en onbestemd.

En ook zijzelve scheen een vage onrust ten prooi. Op hun wandelingen was zij nu vaak stil en droomden haar oogen maar voor zich uit. Dan beantwoordde zij zijn vragen dikwijls met een zangerig:

„hè?”... in even tot hem opzien, blijk gevend zoo van niet te hebben geluisterd naar wat hij sprak.

Maar soms was zij druk; ratelde zenuwachtig haar fijne stemmetje. Dan sprak zij over hun trouwplannen, in het voorjaar, en vroeg hem een beschrijving van zijn pastorie en het dorp... In gezelschap sloeg die levendigheid dan vaak tot uitgelatenheid over. — Zoo eens, op een vroolijk soiréetje onder jongelui. Haar wangen gloeiden; haar anders zachte, wat bedeesde stem klonk schel en opgewonden boven 't spreken der anderen uit. Als een wervelwind was zij te midden der gasten. Die staken de hoofden bijeen, lachten om haar uitgelaten grappen; — die haar niet kenden vroegen wie toch dat koddige meisje was, lachten luider... 't Was Corry vóor en Corry ná in den salon. Corry moest *dit* en Corry moest *dat.* Corry moest 's 'n vroolijk mopje op de piano spelen. Ja, ja, vooruit Corry, kóm dan Corry!... En het schaterende meisje werd naar de piano gedrongen en op de tabouret gezet. Vooruit dan, vooruit dan! klonken de kreten, en Corry, proestend, verhakstukte op een allerjammerlijkste wijze het een of ander straatliedje, dat over de piano slingerde:

„De boeren hebben overwonnen!”
of „Ta-ra-ra-bóem-di-jé”...

Maar wat later op dien avond was zij naar hem toegekomen, en haar stem had wat verlegen geklonken, als schaamde zij zich.

„Zeg, Willy, je vind toch niet dat ik slecht doe, is het wel? Toe Willy, zeg, vind-je het verkeerd, dat ik 's een beetje plezier maak?”...

Zij stonden wat afgescheiden van de anderen, in een hoek der veranda, wat verborgen door een groep planten.

„Zeg...” herhaalde zij nog eens, met wat smeekends, terwijl zij zijn hand vatte. En toen: „Ik stel me misschien wel een beetje aan, maar 't gaat zoo van zelf; ik kan soms ineens zoo'n behoefte krijgen om 's ècht kinderachtig te wezen. Je vind toch niet dat dat slecht is, is 't wel?”...

Hij glimlachte. „Dat zul jijzelf het best kunnen voelen, Corry...” zeide hij.

Daarna hadden zij zich weêr bij de andere gasten gevoegd.

XVIII.

„Willy?..."

„Lieve?..."

Hij had, als dikwijls, bij haar ouders gegeten en zat nu, na afloop van 't diner, in den salon een plaatwerk te doorbladeren. Het was een paar dagen voordat hij weêr naar zijn gemeente zou vertrekken. Eerst tegen 't voorjaar zou hij terugkeeren, voor hun huwelijk.

Zij was vóor hem komen staan.

„Ben je moe?..."

„Nee... hoe dat... waarom vraag je dat zoo?..."

„Omdat... om... zeg, zou je 't vervelend vinden vanavond met me naar Scheveningen te gaan?..."

Hij zag haar verwonderd aan.

„Maar kindje, nù nog... het is bijna heelemaal donker..."

„Je wil niet..." pruilde zij.

Hij stond op, lichtte het gordijn ter zijde, zag naar buiten. Een beetje winderige, maar toch heldere avond met maan en veel sterren.

„Stop je dan vooral warm in, lieveling .." raadde hij bezorgd...

Zij zaten nu tegenover elkâar in een hossende, kille tram, oranjig verlicht door een walmend, wiebelend lampje. Hel daverden de ruiten links en rechts; regelmatig klipklapten de hoeven van het paard over de steenen; buiten in 't donker van den Scheveningschen weg, ritsten de boomen als schimmen voorbij. In een hoek van den wagen zat een vischvrouw, ingedut; verdere reizigers, behalve zij drieën, waren er niet. Van tijd tot tijd reutelde schor het fluitje van den koetsier.

Stil, wat bleek, zat zij tegenover hem; een heel jong meisje leek zij zoo met haar bonte mutsje op, en haar mof en haar met bont gevoerde manteltje. — Zij boog zich wat, nam zijn hand, glimlachte.

„Vind je me niet erg grillig, zeg, met nou nog naar Scheveningen te willen?..."

Hij lachte terug. En zij, blijkbaar gerustgesteld, vroeg niet meer.

Bij de Protestantsche Kerk verlieten zij de tram; klommen, langs Rauch, nu langzaam de helling op. Boven, op de boulevard, woei

een vrij sterke wind, die Corry's omslagdoek haar deed omwapperen. Hij moest zijn hoed vasthouden.

Wat haastig, met den wind meê, liepen zij de boulevard af in de richting van het Kurhaus, dat log en zwart afstak tegen de besternde lucht. — Corry had nog geen woord gesproken; haar tengere gestalte licht gebogen ging zij naast hem voort, recht voor zich uitziende. Haar vlugge pasjes kletterden klikkend op de steenen van de eenzame boulevard. — En hij, in een langzaam weêr in hem wordende onrust, pijnigde zich af met bedenken wat haar toch tot deze vreemde wandeling bewogen kon hebben; vroeg toch niets, daar zij zelve wel spreken zou,

Eensklaps bleef zij staan, keerde zich naar de zee. Het was vlak bij 't Kurhaus. Een lang, zwart dier met ronden kop strekte zich het wandelhoofd tot ver in de golven. Rondom was het stil; alleen het doffe, verre geruisch...

„Herinner je je nog dien avond, aan 't strand, toen we samen op die hooge duin zaten?..."

Zij vraagde het met dat haar eigene, droomende in heur stem. Hij had zijn arm om haar heengeslagen, drukte haar tegen zich aan.

...„Je hadt toen dien morgen zoo mooi in de bad-kapel gesproken en... ik voelde me toen zoo goed bijna... de zee was toen ook zoo mooi. En weet je... sinds dien tijd ben ik... ben ik zoo dikwijls...

Zware, sloffende stappen, ruwe, lachende stemmen klonken in hun nabijheid. Eenige visschersjongens, groot, breed, met hun meiden, slenterden achter hen heen.

Een der jongens maakte een aardigheid en toen ze even voorbij waren, zagen ze allen tegelijkertijd om, lach-lallend.

Còrry had zijn arm gegrepen. Ze rilde.

„'t Is te koud", zei ze, „te winderig; laten we maar weêr gauw naar huis gaan"...

Langs het Kurhaus om zochten ze haastig een tram. Weêr 'n leêge; een conducteur die naar drank rook.

In 't glassig gerammel van den wagen reden ze naar huis terug...

XIX.

Het was twee dagen vóór zijn vertrek. Eenige zaken, die hij nog noodwendig had moeten afdoen, hadden gemaakt dat hij Corry

eerst tegen den avond kon weêrzien na de even-omhelzing van 's morgens, dadelijk na 't ontbijt. Nu was hij met alles klaargekomen .. overdacht hij verlicht, op weg naar de Princessegracht. Nu nog twee rustige, heerlijke avonden met haar alleen en morgen nog een heelen dag, om dan overmorgen . . . maar daar dacht hij nu liefst nog maar niet aan. Het zou een verrassing voor haar zijn dat hij zoo vroeg kwam, nog geen half-acht. Hij had haar vanmorgen zoo vast gezegd in geen geval vóór half-elf op hem te moeten rekenen. Het viel dan ook meê dat die Wilbers niet thuis was . . .

Over 't Tournooi-veld gaande en langs den Schouwburg komend, troffen hem, hel-bevlamd van 't gele lantaren-licht, de groene biljetten die de „Faust" aankondigden. Een file van rijtuigen stond voor het gebouw.

Alweer „Faust" . . . dacht hij even. — Dan haastte hij zich den hoek om naar de Princessegracht.

Toen hij in de gang zijn jas uitdeed, kwam zijn aanstaande schoonvader juist de trap af.

„God, kerel, jij!" riep die, wat verbluft. „We hadden je nog in geen uren verwacht. Corry was juist . . ."

„Wat was Corry? . . ." viel hij vragend in de rede, opeens wonderlijk beklemd.

„Ja, god, ze is zich juist an 't kleeë voor de opera. Ze kreeg vanmiddag 'n invitatie van Mevrouw Beecker voor de „Faust". Die had 'n plaats in d'r loge open; weigeren zou onbeleefd zijn en nu jij *toch* pas om half elf eerst zou komen, was 't plan dat ze tot de pauze even overwippen zou; 't is toch maar even den hoek om . . ."

Walbergs hart klopte, klopte of het uit zijn keel zou springen. Nou kalm kerel, nou kalm . . . suste hij zichzelf.

„En wie? . . ." vraagde hij moeilijk. „Corry heeft toch niet zelf, nadat ik . . ."

„Nee, waarachtig niet. *Ik* heb 't haar aangeraden hoor. Ze had eerst wel bezwaren, omdat jij . . . Maar in den grónd had ze dollen lust en toen heb ik haar gezegd dat ze je in zulke — vergeef me 't woord amice — in zulke kleingeestigheden niet moest toegeven. Dat zou later nòch voor jou, nòch voor háár deugen . . ."

Corry, in 't roze, de met struisveêr-dons bezoomde sortie over 't blonde kinderkopje, kwam de trap af.

Toen zij Willem zag, bleef ze staan, bloosde purper. Ze zei

geen woord, en nu haar vader haar riep te komen, „dat Willem d'r niet opeten zou", daalde zij langzaam, aarzelend, verder af...

Zij zaten nu alleen in de zijkamer, hij op de sofa, zij op een stoel tegenover hem. Hare sortie lag tusschen hen op de tafel.

Een oogenblik was het beiden, als waren zij vreemden voor elkaâr, als hadden ze elkaâr niets meer te zeggen. — Maar al spoedig maakte dat gevoel van ijzige verstijving in hem plaats voor groote teederheid. „Kindje..." smeekte hij zacht, „wil je's bij me komen zitten; hier naast me?..."

Maar zij verroerde zich niet, een beeld.

Haar gezichtje stond strak, wit. Hare oogen zagen onafgewend naar 't stil-brandend gas schuin-boven haar hoofd; haar handen, stil en wit, lagen in haar schoot. Hij stond op, boog zich over haar heen.

„Kindje, zeg, waarom heb je me dat verdriet gedaan. Hoû je dan niet meer van me?..."

Van het gas wendde zich haar groote, strakke oogen nu naar hem. „Ik zal je voortaan geen verdriet meer doen, Willy", zeide zij, klankloos.

Hij kuste haar. 't Was als viel hem een last van 't hart.

„O Corry, ik wist het, ik wist het immers wel, dat je zou inzien, dat je... niet goed deedt..."

't Was als begreep zij niet; in haar oogen kwam geen uitdrukking; ze bleven maar groot, wijd op hem gevestigd. — En als had hij niets gezegd, zoo voltooide zij, met diezelfde ijzige kalmte, haar zin, klankloos:... „Want het moet nu immers alles tusschen ons gedaan zijn..."

Hij slaakte een smartkreet: „O!... neen, neen, dat toch niet, Corry, lieveling, dat toch immers niet..."

Zij was opgestaan, stond nu recht vóór hem.

Hij schrikte van de harde, stalen uitdrukking harer immer zoo zacht-gekende kinder-oogen. En nu, in dat oogenblik, flitste het als een openbaring door hem heen: dat zij geen kind meer was; dat ze Vrouw was, een raadsel...

Maar toen kwam er als iets van ontspanning in haar; hare trekken verzachtten; in haar oogen waasde iets, als een nevel, van tranen. — En eensklaps liet zij zich op den grond zinken, in licht geruisch van

haar zijden kleedje; legde haar hoofd op zijn knie. En zoo, naar hem ziende, murmelde zij hare woorden tot hem op:

„Herinner je je dien heerlijken avond aan zee, toen we pas hadden kennisgemaakt en boven op die hooge duin zaten en naar het licht van den vuurtoren keken....

Je hadt toen dien morgen zoo mooi gepreekt van dat wij altijd zoo alles nèmen, zonder liefde en zonder dankbaarheid voor Hem van Wien wij toch alles hebben ontvangen. Dat we zoo egoïst, zoo akelig egoïst zijn en nooit ons in *iets* ook maar willen bekrimpen, om *Hem* te dienen. Ik vond toen zoo mooi en zoo goed wat je zei; ik had nooit zóó hooren preeken en ik voelde me zoo nietig en zoo slecht en ik had zoo'n verlangen goed te worden als jij.

O, Willy. denk niet dat ik pedant of eigengerechtig of zoo ben, maar *dat* oogenblik, geloof ik, dat ik al heel goed en rein wàs.... Er was maar één ding in wat je zei, dien morgen, dat ik niet goed begreep: het was toen je zei dat onze wereld, dat wil zeggen de wereld waarin *ik* leef, de wereld van uitgaan en weelde genieten, dat dat een hel was waarin langzaam alle mooie, verhevene gevoelens verstikt en verteerd werden. Ik begreep dat toen niet; ik hield zoo van mijn leven en ik dacht dat het wel samen kon gaan: in de wereld blijven en God dienen. Het was misschien wel heel naief van me, maar ik dacht het toch..... Maar nú begrijp ik, dat het niet kan..."

Bij die laatste woorden had zij zich opgericht, stond nu weêr vóor hem, terwijl hare oogen weêr langzaam dat teedere waas verloren en koud werden.

„De wereld zonder God is een hel, zei je. Ik ben nu een en twintig jaar en *een en twintig jaar* ben ik daar in geweest, in die hel, en nu kan ik God niet meer vinden.... Want ik bèn niemand meer; die wereld heeft me tot een pop gemaakt, die alléén nog maar doen kan, wat anderen haar een en twintig jaar lang hebben laten doen. Die anderen hebben de wereld lief en daarom heb *ik* de wereld lief. — Ieder mensch moet kiezen, zei je, tusschen de wereld en God; welnu, ik heb gekozen, hoor je, hoor je het; ik hèb gekozen. Een muur is er tusschen ons, waar ik nooit overheen zal kunnen.

Daar aan zee, alleen met jou, voelde ik het niet; de heele atmosfeer was daar zoo rein en edel, en de natuur zoo verheven. Maar dadelijk toen ik in den Haag terug was, voelde ik het. — Jij hebt daar nooit

iets van gemerkt, is 't wel? Als ik bij jou was was ik altijd heel ernstig, niet-waar, en dan zag je me dikwijls in 't bijbeltje lezen dat je me gegeven hebt?... En bij jou vóelde ik me ook heusch altijd iets beter, al was het nooit meer zóó als daar aan zee.... Maar, o Willy, als je eens wist wat ik daar tusschen dóor al niet gedaan heb. Jij hield je meestal zoo achteraf; jij zag zoo niet alles en je vertrouwde mij. Weet je nog die partij bij Mevrouw ten Haegen, toen jij niet mêe kon gaan? Toen je me naderhand vroeg, of ik veel gedanst had en ik zei: „een beetje maar" en of ik je raad had opgevolgd, om bij alles wat ik deed te denken: „Zou Jezus dat goedkeuren?" en ik zei, dat ik het zooveel mogelijk bedacht had?... Maar, o Willy, ik loog het alles, hoor je, ik lóóg het. Want dien avond heb ik gedanst, gedanst tot ik er bij neêrviel, en champagne gedronken en nonsens gepraat en.... gelachen toen een van die fatten, die ik háát, zei, dat alle dominees schijnheiligen waren.

Zóó laf ben ik. Maar, o Willy, ik bid je, heb medelijden, want *ik* was het niet, maar het was die *pop* die dat alles deed, lachen en dansen en flirten. Maar ik *wil* niet anders dan die pop zijn, hoor je, ik *wil* niet. Ik *wil* niet leven op dat vervelende dorp tusschen die boeren waarvan je me gesproken heb. Ik vind het vervelend om in de kerk te zitten en bij alles wat je doet aan God te moeten denken. Heerlijk, aanbiddelijk vind ik weelde, lekker eten en drinken; ik zou walsende willen sterven.

Ik weet wel, dat het slecht is, zoo te spreken, maar de *wereld* heeft mij zoo gemaakt en ik moet meê met den stroom. Daarom zegt me mijn verstand ook, dat ik je wel vergeten zal, later, na vele jaren, hoe vreeslijk het mij *nu* ook lijkt. Dan zal ik met een ander trouwen, met een van die fatten die ik haat en veracht, maar die *dit* onschatbare boven jou vóorheeft, dat hij mij geven wil genot en weelde, waarnaar ik zoo smacht...

En nu heb ik, geloof ik, alles gezegd.

O ja, nog dit éene. Je moet niet denken dat ik heelemaal niet gestreden heb. Een paar dagen geleden nog, toen ik je 's avonds vroeg met me naar Scheveningen te gaan. Ik had gedacht dat... als we maar weêr bij de zee waren en alles weêr net zoo was als toen... dat dan... Maar 'er was zoo'n wind; het was er zoo koud en toen die vreeslijke menschen.... God zelf scheen niet te willen. Het was alles zoo belachelijk.

O, Willy, ik had wel kunnen schateren, ondanks m'n verdriet, omdat het alles zoo ontzettend belachelijk was..."

Zij was weêr bij hem neêrgezonken; zweeg nu. Hij voelde zich zoo wonderlijk, zoo of alles eigenlijk buiten hem omging. Hij streelde haar maar over 't hoofd.

Zij zag tot hem op, glimlachend door haar tranen heen.

„Begrijp je 't nu Willy... dat het niet kan? Ik ben slecht en bedorven en zou maar in den weg staan het Hooge, Reine Ideaal, waarvoor jij leven moet. Maar o, ik hoû nog zoo van je... en 't is zoo moeilijk... toe, lieveling, denk niet te hard over me en zoen me nog eens, wil je... zoen me nog eens...

— — — — — — — — — — — — — — — —

XX.

„Dominee.."

Geen antwoord.

„Dominee!"

Geen antwoord.

Zijn huishoudster sloot zachtjes de kamerdeur: ze wilde dominee niet storen; hij was zeker bezig over zijn preek...

Hij stond voor het raam van zijn studeervertrek. Juist gisteren was hij in zijn gemeente teruggekeerd. In de kamer, achter hem, begon het reeds te schemeren; op zijn schrijfbureau lag een opengeslagen bijbel, de bladzijden flets-wit verdoezelend in de langzaam vallende duisternis.

Hij staarde onbeweeglijk, naar buiten. Het was een winderige, regenachtige avond. De heesters en struiken in den tuin schrikten rillend op bij iedere nieuwe wind-vlaag; boven, aan een zolder-venster, zwiepte een luik, eentonig-kreunend op zijn hengsels heen en weêr, telkens vergezeld van een doffen slag.

Pùùùùù—bóem... pù-ù-ù-ù-ù—bóem... Grijs en somber hing de lucht laag over den tuin.

Een onnoemelijk gevoel van verlatenheid dreinde in zijn gemoed. Hij voelde zich als heel alleen, gansch eenzaam in een donkere, eindelooze woestenij. — Was hij van God verlaten?

Oei — oei!... gierde buiten de wind. Hij wendde zich om, de kamer in, zocht, zocht... Maar de kamer was donker en kil; er was niemand, niemand...

Flets-wit, een bleeke, vage plek, lag er alleen, op zijn bureau, zijn bijbel...

Hij ging naar de kleêrkast, zocht, tastend in 't duister, zijn jas, zijn hoed. Dan stommelde hij de trap af, stond buiten.

Oei! Oei! Een wind-golf sloeg huilend over hem heen. De regen kletste hem in 't gezicht. Langs de glibberige paden van zijn tuin schuifelde hij langzaam naar het hek, dat tot een landweg toegang gaf. Dik hing de duisternis om de huiver-klapperende struiken. Hij rilde van koude en vocht; het lichaam voorover gebogen, de schouders vierkant vooruit, het hoofd in den nek, bewoog hij zich langzaam in de richting van het hekje.

Nu knarste het open en bevond hij zich op den weg. Uit de beschutting der hooge heesters van den tuin nu eensklaps op het vlakke land, stormde de orkaan thans vól op hem aan, rukte hem, schudde hem, deed hem wankelen op den drassigen grond. Toch ging hij vooruit, de duisternis in. Als een kring van eenzaamheid verwijdde zich om hem, hoe verder hij ging. Toch schemerde, heel ver, als een licht, een warmte door de duisternis heen. Oei-oei! brulde de wind... Vechten, vechten! de schouders vooruit, het lichaam voorover geheld tegen de stormvlagen in...

„Rtss... krek, krek; van een boom aan den slootkant knapte een tak; dof ploften aardkluiten neer in 't water. Oei! Oe-oe-oei! Vechten, vechten! tanden opeen, vuisten gebald. Hij had zijn God verloren! Vechten dan, vechten en zoeken!...

In de verte, door het nacht-zwart heen, prikte een lichtje. Werktuigelijk richtte hij daarnaar zijn schreden. Een groote, donkere massa onderscheidde hij nu tegen den grijzen regen-hemel. Het was de „Snippenhof", de hofsteê van boer Arens, orienteerde hij zich. — Toen hij vlak in de nabijheid was, opende zich een deur van 't huis, een vurig licht-gat als geslagen in den wand van duisternis. Stemmen klonken, verwaaiend in den wind.

„Nou Arens, het beste man, maar moed gehouden! Ik kom over 'n uurtje nog 's kijken..."

En een andere stem, zwakker, schor-gedempt: „Jao dokter, jao"...

De wielen van een sjees knierpten over 't kiezel.

De jonge predikant trad op 't licht-gat van de deur toe. „Zoo Arens, is je vrouw weêr erger?" vroeg hij deelnemend aan den jongen boer. Deze slaakte een kreet van blij herkennen.

„Ao, domeneu, wâ zâ 'k oe zeggen; arger ies 't weurd nie, maor . . ."

Hij ging den dominee vóor naar binnen. Dadelijk de kalme, koesterende warmte van 't goed-gesloten boerenvertrek. Er brandde een gedempt licht; regelmatig-rustig tikte de klok. Buiten, als ver nu, gierde nog de storm.

De jonge predikant trad op de bedstede toe.

„Hoe gaat 't er meê, vrouw Arens? vraagde hij zacht. „Ik ben 't, dominee Walberg . . ."

Een bleek-geel gelaat kwam van onder de dekens te voorschijn, een magere hand strekte zich naar den dominee uit.

„Maor minnetjes domeneu, maor minnetjes; ik zel 't niet lang meer maoken . . ." fluisterde een zwakke stem. Dan, wijzend op een bijbel, die op een stoel naast 't bed lag: „As ik domeneu verzuken mag, den 23sten psalm, den-die heur ik zoo goarn' . . ."

De dominee nam het boek en las:

„De Heere is mijn Herder, mij zal niets ontbreken.

„Hij doet mij nederliggen in grazige weiden; Hij voert mij zachtkens aan zeer stille wateren.

„Hij verkwikt mijne ziel; Hij leidt mij in het spoor der gerechtigheid, om Zijns naams wil.

„Al ging ik ook in een dal der schaduwe des doods, ik zou geen kwaad vreezen, want Gij zijt met mij; Uw stok en Uw staf, die vertroosten mij.

„Gij richt de tafel toe voor mijn aangezigt, tegenover mijne tegenpartijders; Gij maakt mijn hoofd vet met olie; mijn beker is overvloeiende.

„Immers zullen mij het goede en de weldadigheid volgen al de dagen mijns levens; en ik zal in het huis des Heeren blijven in lengte van dagen" . . .

De zieke lag heel stil; iedere zin werd door haar lippen onverstaanbaar nagepreveld.

Toen hij den psalm geëindigd had, legde hij het boek neêr, vouwde de handen tot een gebed. Een vredige glimlach lag over 't gelaat van de zieke verspreid. Maar eensklaps kleurde een aschgrauw haar wangen; een vreemd, hol gerochel klonk uit haar borst. Arens,

die zich achteraf gehouden had, deed verschrikt een stap voorwaarts. De jonge predikant voelde dat dit het einde was. Luid en plechtig klonk zijn gebed: „Heer, in Uwe handen beveel ik mijnen geest..."

En de zieke, zwak, in dien vredigen glimlach, stamelde het na: „Ja Heere, in Uwe handen..."

Toen was het gedaan...

Hij was nu weêr alleen op zijn studeerkamer, waar de lamp nog niet was aangestoken. Buiten huilde de wind; tegen de ruiten kletterde de regen. Hij stond midden in 't vertrek, roerloos. Een zacht, warm-stralend licht glansde als een nevel voor zijn blik.

O, nu danken... danken...

— — — — — — — — — — — — — — — —

Toen hij de lamp had aangestoken, viel zijn oog terstond op den opengeslagen bijbel. Hij las:

„Alsdan zullen er twee op den akker zijn; de een zal aan-
„genomen, en de ander zal verlaten worden. Er zullen twee
„vrouwen malen in den molen; de eene zal aangenomen, en de
„andere zal verlaten worden..."

Nadenkend staarde hij voor zich uit. Vragen bestormden zijn gemoed. Hoe kon dit waarheid, hoe kon dit rechtvaardigheid zijn?...

Maar een andere stem, met de woorden van een tekst dien hij juist dien morgen met zijn jongens op de catechisatie behandeld had, antwoordde:

.... „Want mijne gedachten zijn niet ulieder gedachten, en uwe „wegen zijn niet mijne wegen," spreekt de Heer.

En toen begon hij aan zijn preek...

Leiden.

———

Toen Grootmoeder stierf.

SONNET VOOR MOEDER.

Geel-vlammend, in rood koopren kandeleeren,
scheen 't zwakke kaarslicht enkel om ons heen . . .
Vreemd-zwaar hing de avondlucht in 't westen weere
waar in mat goud gestraal de zon verdween.

O nauw een flauw gezoef was 't ademhalen
als van een zacht-lief barensmoede vrouw;
ik zag de Goedheid op Haar wang vervalen,
die ik in stille hulde aanbidden wou.

Ik, die Haar goede woorden heb aanhoord,
o, toen ik eenzaam was en stille weende,
en weenend droomde van Haar troostend woord,

ik weet het wel, toen zang ons ziel vereende,
en zij Haar vingers door mijn haar liet gaan . . .
o Moeder, z' had mijn innig Zijn verstaan.

Gent. ADOLF HERCKENRATH.

Strophen.

De winden weenen in de donkre straten,
Waar oude menschen, stom en wanklend gaan,
— Met trage stappen gaan — en heel verlaten . . .
. . . De winden huilen langs de doode baan . .

En al de dingen breken in geklaag en spreiden
De onmachtige armen hooploos-wringend uit,
Als zware schimmen over de aarde breidend
Een waâ van angst en huiverend geluid.

De dingen staan met sombere angstgezichten,
Starend sprakeloos naar het bange gaan
Der menschen langs de straat en 't felle lichten
Der wolken, die in brand en vlammen slaan . .

En luistren hoe de winden koorstig jagen
Doorheen de donkre krijschende eenzaamheid,
Als een almachtig harteslaan! — En klagen,
Of het dan bang en nacht werd voor altijd! . .

Remy Bockstael.

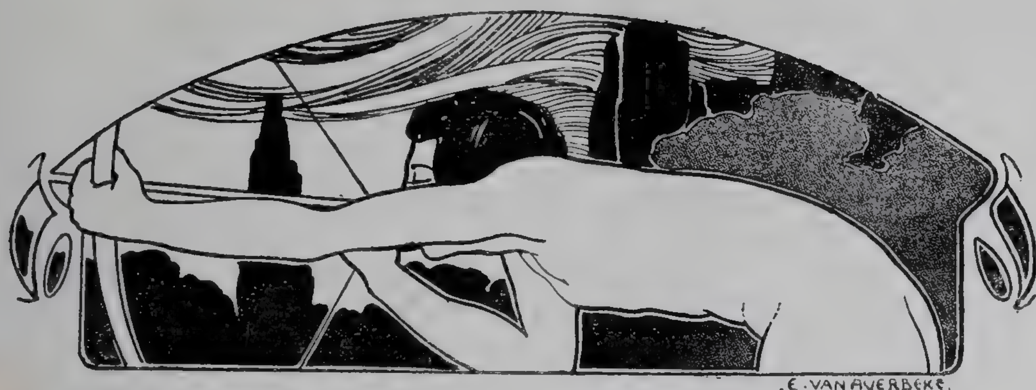
Vers.

Ik mag niet vreezen, dat versterven zal
mijn liefde in een ziel, die droeve is;
ik weet, dat als ik ooit haar derven zal
voor mij en niet voor haar een groeve is.

Want zelfs als lijf niet langer leven kan,
mijn liefde zal niet mee verloren zijn,
maar als de zoete geur gegeven van
een bloem voor eeuwigheid geboren zijn

Ik ben een mensch tot droefenis geschapen,
een mensch, en ben in jammer opgegroeid;
ik draag een doornenkrans rondom mijn slapen,
maar roos bij roos heeft aan dien krans gebloeid.

W. ESTOR.

Dirk.

DOOR

INA BAKKER.

Al die dagen te voren had Dirk ze gezien, uit de verte kijkend naar hun spelen, geheel er in, opmerkzaam volgend al de spelletjes, die hij ook kende, terwijl hij lag tegen de grashelling op, bij de brug, voorover, zijn kin in zijn handen, in zijn havelooze plunje, tevreden zich koesterend in de zon; blij, daar te liggen, lui, zonder iets te hoeven uitvoeren, onverschillig voor de gevolgen, als 't uitkwam, dat hij niet naar school was geweest.

Van school bleef hij weg, wannéér hij kon; hij vond 't er naar. Dan moest hij netjes zitten, stil op een bank, en van alles leeren, waar hij nooit achter kwam; soms kreeg hij een klap om z'n ooren, omdat hij van verveling in slaap was gevallen.

Alléén, als 't hard regende, dàn ging hij, dan moest hij toch èrgens blijven; of als 't erg koud was, dan hadt je 't nergens anders warm; daar brandde de kachel lekker rood, maar hij zat er toch altijd ver af...

Als hij, na een heele poos te zijn weggebleven, weer kwam, hakkelde hij met z'n onwillige tong een onverstaanbaren leugen van: ziek geweest... moeder ziek...; als de juffrouw dan verder vroeg, zweeg hij koppig, zijn oogen, lichtblauwe reetjes in mager, bruin gezicht, naar den grond, niet begrijpend, wat er tegen hem gepraat werd, bang zich te verraden.

„Dat ie zoo'n vuile, luie straatjongen was", zeiden de andere kinderen hem op school, met een gewichtig hoofdknikken van zichzelf braaf vinden; „op straat leerde je allemaal slechte dingen, dat had de juffrouw gezeid". Hij hoorde het aan, in zijn hart onverschillig voor wat de juffrouw van hem zei of niet zei, met een schuw verlangen alleen, om weer weg te komen.

Goed en slecht — Dirk kon 't maar vaag uit elkaar houden. Laatst was hij heelemaal in de war geraakt:

Moeder had hem met 'n leugen naar school gestuurd; de bovenmeester was er achter gekomen, en die had gezegd, „dat liegen slecht was en dat hij altijd de waarheid moest zeggen" en Dirk was naar huis geloopen en had 't moeder verteld. Maar moeder was uitgevaren; „dat, wat meester zei, larie was, en de meester was een oud wijf, en ze zou Dirk z'n beene stuk slaan, als ie niet dee, wat zij hem gezeid had". Dirk, begrijpend, dat hij zóó altijd van één van beiden straf zou oploopen, had aan allebei een nieuwen leugen verteld, en er zich uitgered.

En altijd zich voelend verschoppeling thuis, waar de grooteren, Bet en Mie en Kees, hem onderdrukten en scholden, verschoppeling op school, waar ze van hem zeiden „straatjongen", als iets heel ergs, — hij begreep nooit waarom, maar hij wist, dat ze 't èrg vonden, — bleef hij weg, zooveel mogelijk, weg van thuis en school.....

Liggend in de zon, schuin tegen 't gras op, had hij ze gezien, dagen achtereen, als ze aan 't voetballen waren; vacantie hadden ze, hij had 't hen hooren zeggen. Rijke jongens hadden lang vacantie, dacht hij met afgunst. En hij lette alles van hen op: grooter dan hij, de meeste, en netjes aangekleed, schreeuwend, lawaai makend, niet bang hoevende te zijn, om gesnapt te worden, zooals hij....

Heelemaal er in, terwijl hij daar stil lag te kijken, vlogen zijn oogen heen en weer met den bal, deed hij mee in zijn verbeelding, schrik-schokte hij soms op, als ze misten, lachte hij van genot, als twee tegelijk op den bal aanrenden, en die eene groote jongen, die

't zoo goed kon, schopte hem net eventjes voor den ander zijn voet weg.....

Eens was de bal over de helling gerold, naar beneden, in 't water. Dirk in straatjongensachtige blijdschap, keek even rond, of er geen agent was, toen liet hij zich afglijden van de grasschuinte, poogde, voorover op den wal liggende, den bal te bereiken, die deinde op 't water, te ver voor zijn hand; en uitgeleerd in al dat soort dingen, sprong hij in een schuitje, dat daar lag en zich vasthoudend met z'n eene hand aan den brugpijler, om niet af te drijven, bewoog hij met de andere 't water naar zich toe, dobberde de bal langzaam aan.

Aan den kant de jongens, die hem bevelen toeschreeuwden van boven af, tot hij, opgeklauterd tegen de schuinte, met den bal in zijn arm voor hen stond; — ze waren dadelijk weer aan 't spelen gegaan, en als vanzelf was Dirk gebleven, vonden ze stilzwijgend goed, dat hij den bal weer opschopte, als hij te ver was gevlogen, of hem opzocht, als hij ergens in terecht was gekomen.

En alle dagen kwam Dirk weer, was hij knechtje daar, begon dat zóó'n gewoonte te worden, dat ze hem dreigden soms, als hij laat kwam, dat hij niet weer terug hoefde te komen.

Maar hij kwam weer, altijd; vreemd aangetrokkeu door dat anders-zijn van hen dan hijzelf, dat hij meer onbewust voelde, dan zag; het sterkst bij dien grooten jongen, Frits, die alles zoo goed kon, en het meest van allen den baas over hem speelde; met een zonderling, sterk hechten van zijn schuwe, eenzelvige natuur aan dien jongen, in alles het contrast van hemzelf.

En voortdurend leefde hij in angst, dat ze er achter zouden komen, thuis of op school, en hem beletten weer naar hen toe te gaan.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Dien morgen sloop Dirk op den goeden tijd van naar school gaan, de deur uit. Een heel eind liep hij om, niet de straat uit, maar dadelijk den hoek om, de gracht, anders zagen de andere kinderen hem, en vertelden ze 't op school, dat hij boemelde.

Langzaam, zijn handen in zijn uitgerafelde zakken, zijn oogen meest schuw neer, slenterde hij voort, telkens even opglurend, of ook iemand hem zag; dwaalde hij rond, tot hij dacht, dat het laat genoeg was, en keerde toen, langzamer nog, terug.

....„Nou was ie er haast."

Met een schichtig even opkijken naar de school, die dicht was al, glipte hij er vlak langs; toen, de brug over, de kade....

Ze waren er niet, al weg dan! In z'n schrik, begon hij harder te loopen, de kade af, den buitenweg, scherp voor zich uit turend, in de hoop hen nog te ontdekken.

„Als ze nou es niet gingen.... als ze hier waren; ze hadden gezegd, dat ie mee mocht gaan visschen."

Een oogenblik verslagen in zijn teleurstelling, stond hij stil, toen, aangroeiend zijn angst, dat hij niet mee zou kunnen meer, begon hij op een draf te loopen, opschoffelend met z'n kapotte laarzen het witte stof op den schaduwloozen weg, tot aan een kromming; en hier, hijgend, met z'n mouw het zweet van zijn voorhoefd vegend, zàg hij ze, bewegende, kleine figuurtjes, heel in de verte. En, gelukkig dat hij ze in 't oog had, draafde hij opnieuw met blijen moed voort, het heele eind wit-schitterenden zon-weg, tot hij ze bijna had ingehaald...

Hoorende zijn snelle, sloffende stappen achter hen, keken ze om, en liepen langzaam voort nu, tot hij bij hen was.

Frits, groote, forsche jongen met bruin-rood gezonde tint, in zijn donkere oogen het ongeduldig-bevelende van gewoon-gehoorzaamd-te-worden, kwam naar hem toe, gaf hem hengels aan en een mand:

„Zoo, ben je daar eindelijk! We hebben je al lang noodig. Hier, draag jij dit. We gaan visschen, dáár, zie je 't, bij die boomen. Heb je de pieren?" Dirk knikte alleen maar. Gloeiend van plezier en warmte in zijn gezicht, hijgend nog, stapte hij achter hen voort, aan beide handen de mand en de hengels dragend.

Onregelmatig voortloopend, door elkaar, stilstaand soms, hun hooge jongensstemmen opklinkend in de stil-heete lucht, die laag over de landen hing, wegwazend in de verte, kwamen ze eindelijk aan, begonnen ze dadelijk hun hengels in orde te maken.

Dirk, geheel er-in, één-en-al visschen, ging dadelijk op den grond zitten, maakte wreed-handig een pier aan zijn haak vast; toen, als iets, dat vanzelf sprak, reikte hij naar Frits' hengel, om het voor hem te doen....

Een paar, ziende zijn handigheid, gaven hem ook hun hengels, uit gemakzucht.

„Dáár zeg, doe mijne ook effen!"

En stil nu, om hem heen staand, — hij zittend op den grond, straatjongenstype in zijn havelooze kleeren, met plekken gedroogde modder

op zijn broek, en rafelige lappen aan zijn mouwen, zijn mager gezicht met de scherpe jukbeenderen en hoekige kin over den hengel gebogen — keken ze zwijgend-aandachtig toe, hoe hij de kringelende vette pieren met zijn vuile vingers opgrabbelde en aan den haak deed, in kalm vertrouwen, rustig wetend, dat hij dit goed kon en voor 't eerst zich voelend gelijke, blij, in 't besef van noodig te zijn...

Toen, Frits' hooge, bevelende stem: „Nou, Wilkers, nou jij dàar! Nee, nòg verder, niet te dicht bij elkaar!" en de anderen er tusschen door schreeuwend:

„Ik ga hier!"

„Zeg Hans, kom hier, naast me!"

„Nee, ik ga daar liever!"

„Ga nou een eind van me weg zitten, dat is te dicht!"

„Ga jij dan maar weg, *ik* zit hier goed"

„Zeg, ik ga hier!"

Dirk, zwijgend, liet zich neer naast Frits, en langzaam werden hunne stemmen stil, zaten ze allemaal nu in gespannen aandacht aan den kant, de dobbers drijvend op 't lauw-warme water, waarin de zon schit-blikkerde.

Dirk, rustend op zijn éénen elboog, lette op den dobber van Frits meteen. In het kalme, zekere geduld van dit dikwijls te hebben gedaan, lag hij onbewegelijk, keek hij onafgewend naar de dobbers, zijn geoefend oog elke beweging in 't water opmerkend, zijn hand licht op den stok... Plotseling, met een even opstralen in zijn oogen, zich oprichtend op z'n éene knie, haalde hij met een korten, heftigen ruk den hengel op — — —

„Allemachtig!"

Hun hengels neergooiend op 't gras, kwamen ze aanloopen, de anderen, met gretige nieuwsgierigheid hun handen uit naar den baars, dien Dirk al bezig was af te haken.

„Zeg! Wàt 'n groote!"

„Doe je 't dikwijls?"

„Ik kom ook daar, als 't zoo'n goede plek is!"

„Laat nog es kijke!"

Dirk, trotsch-gelukkig, nam al geen notitie meer van hen, ging een nieuwe pier aan zijn haak doen.

Frits was blijven zitten.

„Nou is 't *mijn* beurt", zei hij alleen even terzij tegen Dirk, zonder

van zijn dobber op te kijken; in hem plotseling ontwaakt het gevoel van meerdere-zijn. — — — —

De anderen verspreidden zich weer, zaten weer neer, stil, in nieuw-opgewekten lust; staarden in doezelig-warme slaperigheid naar de dobbers, die licht opdeinden telkens. Soms dook er plotseling een onder, kwam er leven in één van hen, die ophaalde, met een triomfantelijk roepen, dat schel opklonk in de stil-heete lucht; dan, even opkijken van de anderen in korte belangstelling, die langzamerhand wegflauwde geheel, in hardnekkig, slaap-starend opletten op eigen dobber . . .

Tegen twaalf uur, begon Wilkers, een kleine jongen, met een dik-rood gezicht, nòg opgezet door de warmte, te praten van gaan eten nu; en gewekt ineens uit hun sufheid, door de gedachte aan iets heel anders, sprongen ze op, blij uitrekkend hun in de warmte verzakte lichamen, kwamen ze aanloopen met hun vangst.

„Laat 's kijken, wat jij hebt."

„Ik dit maar!"

„Nou, en ik dan . . ."

„Wat heb jij?"

„Kijk *hij* es!! Twee baarzen!!"

En één bewegelijkheid, drongen ze gretig om Dirk heen, grepen ze naar het netje, wemelden schel in de zon hun lichte katoenen blouses vóór en door elkaar . . .

Dirk, in gewoon-vinden eerst voor zichzelf, van die twee baarzen, besefte langzaam, dat ze 't hem als verdienste aanrekenden, en in half-verlegen zich gewichtig voelen, keerde hij het netje om en om, wees hij hun, *hoe* groot wel . . .

„Nou eten gaan, jongens! hier is 't lekker!"

En hollend naar de plek boomen, vielen ze neer in de schaduwkoelte, behagelijk-lui uitliggend in 't gras; zochten ze met driftige haast hun eigen boterhammen uit de mand . . .

Dirk lag languit, plukkend aan de grassprietjes, zijn trots van daareven weg.

Een poos zaten ze stil te eten, toen plotseling Hans Coster, die al aan zijn tweeden boterham was, hem oplette.

„Heb jij niets?" vroeg hij, met een ongeloovigen schrik, midden in een grooten hap ophoudend.

Dirk keek even schuw naar Frits. Hij wou niet zeggen, dat hij

stil uit school bleef; hij had geen brood durven vragen, en niet stil kunnen wegnemen ook, want het was er niet...

„Hier wil je dit hebben?" Frits zocht een broodje uit de mand.

Dirk strekte langzaam zijn hand uit, bekeek het, toen, aarzelend, hapte hij er in.

Frits, hem al niet meer oplettend, keek op zijn horloge:

„Half één!" zei hij, bij wijze van waarschuwing.

Dirk, gulzig-schrokkend nu, keek over zijn broodje heen, telkens naar Frits, en in de hem haast onbewuste vereering van dien grooten jongen, zàg hij alles van hem in een glorie: die mooie spikkeltjes-das, van zij, met dat speldje, dat een hondekop was, en zulk lekker brood at hij en hij gaf er niet eens wat om, liet 't 'n ander opeten, en een horloge, net goud....

In zijn moeielijk-denkend brein voelde hij onwezenlijk ver van hem, dat bestaan, heel anders dan het zijne, soesde hij voort over dat, wat hem iets moois leek, dat hij niet omvatten kon met zijn geest, maar vereeren moest.....

En in onbewuste behoefte van zijn verbeelding, zich aan iets tastbaars vast te houden, willende *hooren zeggen*, hoe mooi 't wel was, vroeg hij met z'n vinger wijzende naar Frits' horloge:

„Is dat echt van goud?"

„Goud? Nee, zilver! Je weet toch wel 't verschil tusschen goud en zilver!"

Dirk viel dadelijk in zijn koppig zwijgen weer van zich minste voelen, zooals altijd op school, thuis; hardnekkig neerkijkend, trok hij handenvol grassprietjes uit.

„Dìt is goud, en dàt is zilver", zei Frits, wijzend op zijn ketting en toen op het horloge; en in één adem: „Heb je nog honger?"

Dirk keek niet op, schudde stug van née. Hij wou, dat ze maar waren blijven visschen, dàt was prettig, dàt kon ie ook....

Afgetrokken luisterde hij naar hun gesprekken; hij durfde niets meer zeggen ... Blij, eindelijk, dat ze opstonden, om naar huis te gaan; en stil, naar den grond kijkend, het netje met de baarzen in zijn hand bungelend, liep hij voort, keek niet op, toen Frits naast hem kwam:

„Jouw vangst is 't mooist!" zei deze tegen hem; „kijk ik es, die paar miserabele vischjes!"

Dirk kwam bij, glom op van trots.

„'t Ben een paar mooie!" zei hij, met een blij even opglanzen in zijn oogen, dankbaar voor den lof. En plotseling, in een hem vreemde impulsie van willen-geven, een ander plezier-willen-doen, dacht hij: hij zou ze aan Frits geven, die visschen, hij zou d'r blij mee zijn....

Stil keek hij naar de baarzen in het netje, toen terzij naar Frits.

„Zoo'n paar mooie...."

Hij durfde 't niet zeggen, waar ze allemaal bij waren, bang om uitgelachen te worden....

Frits, merkend dat hij achterbleef, keek om.

„Wat is er?"

Dirk stond stil; niet gewoon, uit zichzelf te beginnen, vuurrood, het netje in zijn hand klemmend, hakkelde hij bijna onverstaanbaar:

„Hè-hèbbe, die?"

In angstige afwachting kijkend naar Frits' gezicht.

„Ik? Om mee te nemen? Maar dan heb *ik* ze niet gevangen!"

Frits stond ook stil; allebei keken ze gespannen naar de baarzen in het netje. Dirk begreep het niet, begreep niet Frits' scrupules.

„*Hij* ze niet gevangen? Wat dee dat? Hij hàd ze dan toch!"

Zijn gezicht betrok.

„Wil je niet?" vroeg hij benepen.

Frits nam het netje, woog het op zijn hand, keek.... eindelijk zei hij:

„En jij dan? Jij niks?" verbaasd over dat opofferen.

„Ik niet...."

„ Nou dan, ja, dank je wel, een anderen keer jij wat van mij," en hij nam het netje van Dirk over.

Druk-bewegelijk liep de jongenstroep voort: Dirk wat achteraan, soezend in zichzelf, vreemd in zich voelend het bewustzijn, vrijwillig iets te hebben weggegeven; en hij was blij. dat hij 't gedaan had, 't drong zich telkens in hem op, met een gloeiïng van pleizier in zijn gezicht, dat Frits ze van hem had willen hebben.

Hij had nog nooit iets willen weggeven; als hij iets had, wist hij niet, hoe hij zou oppassen, dat ze 't hem niet afgapten, en als ze 't tòch deden, omdat ze grooter en sterker waren, had hij stil stil wrokkend gewacht, en hun op zijn beurt wat afgestolen....

Zijn blik, nog bewonderend op de baarzen vóór hem uit, dacht hij, wat Frits d'r nou mee zou doen: „als *hij* ze had gehouden....

hij had eens een paar stekeltjes gevangen, die had ie meegenomen naar huis; in een stuk flesch, waar de hals af was, had ie ze gedaan, en een papier er over, met gaatjes.... 's Nachts had ie 't bij zich in bed verstopt, uit angst, dat ze 't 'm zouen afnemen, maar ze waren gauw doodgegaan; hij had 't water nog telkens geschud, om ze levendig te houwen, maar ze waren tòch doodgegaan..."

Hij schrikte op door hun stemmen, plotseling hard opschreeuwend, door elkaar:

„Zèg, komme jullie ook?"

„Nee, 't is daar...."

„Och, 't is wèl, juist dáár, 't kan bèst! Leuter niet, ik heb 't er dikwijls gedaan!"

„Wil je nou, of wil je niet? Je hòeft niet! Wìl je? Als je geld hebt, altijd!"

„Ja, ja, goed; ik heb geld, pas gekregen, vijf-en-veertig centen."

„O ja, dat is genoeg."

„Wat ga jullie toch doen?"

„Dobbelen gaan we! Doe je mee?"

„Ja, ja, goed! Waar?"

„We gaan bij de loods, je weet wel, over de brug, daar is 't stil; om zes uur."

„Goed, ik kom hoor!"

Dirk, gespannen luisterend, verloor geen woord; gretig trok hij aan Frits' mouw.

„Mag ik meedoen?"

„Meedoen? Als je geld hebt, ja!"

Dirk zweeg; teleurstelling over zijn gezicht.

Toen Frits op zijn joviale manier:

„Nou goed, kom er maar bij, als je graag wil, maar meedoen kan je natuurlijk alleen, als je geld hebt."

— — — — — — — — — — —

Om vier uur slofte Dirk bij hem thuis de trap op, de kamer binnen en schoof hij in tusschen Mie en Bet, die voor de tafel stonden, hongerig naar voren hangend, terwijl ze met den steel van hun vork op tafel beukten.

In den hoek bij 't vuil-verweerde raam, vader, zijn norsch-zwart gezicht in schaduw, de armen op tafel geleund, de schonkige schouders uitstekend in 't blauw boezeroen, in dof-moeë afge-

werktheid, soms knorrig opkijkend, naar den kant van 't fornuis, waar z'n vrouw roerde met onnoodige beweging in den grooten ijzeren pot, waaruit de gore walm opwolkte en hangen bleef onder de berookte, lage zoldering.

Dirk, blij dat Kees er niet was, dien hij vreesde en haatte tegelijk, staarde strak, zonder iets te zien, scheef op één been staande, naar het gele gordijn, dat met één uitgerafelden hoek in een punt neerhing; zijn gedachten, ver weg, nog bij 't visschen, en de jongens, — buiten, zoo lekker in de zon — — — dan telkens terugkeerend met een ruk op dat ééne.

„Cente! As ie cente had, mocht ie meedoen weer; niet er maar bij staan kijke, maar ècht meedoen! Hoe kwàm je an cente — —"

Moeder, vuil wijf, met hangende haren, die ze telkens naar achteren streek met haar groezelige hand, en Mie en Bet op haar lijkend, met sproetige, vale gezichten en brutale groote schreeuwmonden. En telkens ruzieden hun stemmen op, verhieven zich opnieuw, toen moeder het eten opzette, aardappelen met uien, waarvan de scherpe lucht dampig in de kamer hing.

Vader, zonder te spreken, viel aan op zijn eten, at schrokkend voort, zonder ophouden in norsch zwijgen.

Een poos was er niets, dan het gulzig eten, en het klikken der vorken.

Dirk, suffend, at langzaam, met langzame happenz 'n vork in zijn mond stekend en deze klikkend tegen z'n tanden er weer uit halend.

„As ie de cente had — — en as je dan wou kon je 'n volgende keer — — — —"

Bet merkte op zijn soezen, stootte hem aan met haar elboog, de andere vuist op tafel gesteund, de vork met den laatsten aardappel, waarvan het uiensap afdruppelde, recht op — — —

„Lus jij niet?"

Dirk schrok; schuw zijn oogen neer, nam hij gauw een hap.

Bet vatte vlam.

„Wat scheelt jou? As je niet lust, geef mij maar, *ik* verrek nog van de honger — — —" met een beweging naar zijn bord.

Dirk greep zijn bord met allebei zijn handen, trapte rechts onder de tafel naar Bet 'r been.

Bet, haar mond breed in sarrenden lach, nijdig-klein haar oogen, trapte tweemaal terug.

„Daar hei je wat."

Moeder kwam er tusschen in.

„Zà je 't làte, meid, zà je àfblijve!"

Bet, half bang, wrokte krassend met haar vork over tafel; toen moeder zich omkeerde, bukte ze zich snel naar Dirk:

„Je zal krìjge van me!" dreigde ze.

Dirk, in stug zwijgen, scheen niet te hooren, at door; aan den anderen kant liet Mie, onverschillig-stil, vandaag hem met rust.

Plotseling schrikte hij op; keek naar moeder, die geld uittelde op haar hand.

„Zeven-en-veertig cente gekrege voor de rommel," bromde ze, „ook te geef, maar wat mòt je!"

De man schokte onverschillig zijn schouders op, zonder te antwoorden.

Het geld nog eens uittellend, sloot ze 't in de latafel.

Dirk zàg het. „Zeven-en-veertig cente". Vuurrood, zijn oogen groot, keek hij naar de kast.

Moeders blik viel op hem.

„Wat hei je? Wat zit je te kijken!"

Dirk, angstig, zenuwachtig schoffelend met zijn voet, keek gauw naar een anderen kant.

„Zeg op! Wat scheelt je?!"

„Niks, niks, ik hèb niks gedaan!" zei hij, met een huilstem, beschermend zijn elboog voor zijn hoofd houdend.

Moeder bedaarde.

„Je kwaje gewete!" schold ze nog.

Vader stond op, norsch, zwart, breed, in de lage kamer, waar het was om te stikken.

„'k Hè nog karwei," zei hij, zich bukkend naar zijn gereedschap, in een hoek op den grond.

„Waar?"

„Haarlemmerpoort; d'r mot iemand mee voor dat zoodje; ik kan 't allemaal alléén niet drage!"

„Dirk niet, die mot...."

„Dan de meide maar! Allo!"

Bet en Mie, onwillig, bokkig, niet durvend nee zeggen voor vader, die er dadelijk òp sloeg, pakten aan, wat hij hun gaf.

„Hièr houe, hièr zeg ik, stommerik, kà je uit je ooge niet zien!"

Bet zette ’n brutalen mond op:

„Mò ’k dan maar ruike! Kan *ik* dat wete!...” toen, behendig een slag van hem ontduikend, ging ze vóór hem met Mie de deur uit.

— — — — — — — — — — — — — — — —

In de dompige stilte nu, ruimde de vrouw de tafel op; kletterend haalde ze de borden weg, gaarde de vorken in een hoop samen.

Dirk, hangend tegen de tafel, hoorde als veraf, het gerink van de borden en het tinnen geklik der vorken tegen elkaar; telkens gluurde hij op naar de latafel; „zeven-en-veertig cente!”

„Mars, uit de weg!” moeder duwde hem ongeduldig op zij, terwijl ze rond liep, en met een smoezelige lap, de overblijfselen eten van tafel veegde.

Toen ze klaar was, streek ze haar haren glad, en ging naar de deur. De knop in haar hand, keerde ze zich om, wantrouwend:

„Wat droom je toch! Hoor, wat ik je zeg: je blijft hier, tot ’k terugkom. Je loop me niet weg, hoor je! Pas op, as je weg loopt!”

Dirk knikte suf; stil, op de plek, luisterde hij naar ’t kleppen van haar sloffen op de trap; toen, keek hij weer naar de kast.

„As ie ze nam, had hij ook cente, dan kan ie meedoen met Frits en de anderen...” Hij werd vuurrood van opwinding, terwijl hij eraan dacht; maar hij durfde nog geen voet verzetten: „ze mocht es terugkomme!”

„Hij zou mee kenne doen, net as ’n ander, ze zoue ’t goed vinde, as ie met zóó veul kwam...” en opeens moedvattend, liep hij erheen, trok hij met moeite de la open, die stroef ging, met een knarsend geluid, dat hem even deed ophouden van schrik...

Op zijn teenen staand, zich half optrekkend aan de la, zijn hoofd gebogen over den rand, keek hij er in...

„Ze lage d’r, de cente, d’r was zilver bij...

Plotseling vloog hij achteruit, smeet met een smak de la dicht; in zijn haast, zich stootende tegen de punt van de tafel, drong hij zich tegen den muur zoo ver mogelijk terug; zijn gezicht, vaalwit, in doodsangst gekeerd naar de deur... die openging...

Zijn oogen wijd in schrik, staarde hij, wachtte af...

Niets kwam. ’t Was de tocht op het portaal...

Langzamerhand begreep hij het, waagde hij het weer een voet te verzetten, voorzichtig, nòg in wantrouwigen angst voor die deur.

Eindelijk, bevend, onzeker op zijn beenen, nat bezweet, het weggetrokken kindergezicht wit, ging hij de deur dichtdoen.

En bang geworden door zijn schrik, bleef hij luisteren nog, voelde hij angstig de stilte om zich heen.

Toen, wéér die la, die hij opnieuw moest durven opentrekken.

Hij deed het, aarzelend, met kleine rukjes, telkens na ieder rukje snel teruggaand, z'n gezicht onafgewend naar de deur; in zijn onnoozele sluwheid overleggend; „as er nou iemand binnekwam, ineens, zou ie bij de tafel staan, niet bij de kast... maar ze zoue de la open zien... zou ie zegge, dat ie maar es had gekeke..."

Nog een ruk.

„Nou was ie ver genog open; as ie 't geld maar had, zou ie de la weer kenne dichtdoen: dan zou ze 't niet ineens merke, dat 't geld er niet was..."

„As ze nou kwam, nou..."

Bevend stond hij bij de tafel, vaag vermoedend iets verschrikkelijks als hij gesnapt werd; en huilend bijna van angst, stak hij zijn vingers in zijn mond, terwijl hij keek naar het geld, dat hij tòch niet durfde nemen....

Beneden kraakte de trap, en opeens, gefolterd door zijn ellendigen angst, zijn overheerschende begeerte, gedreven door dezen nieuwen schrik tot een daàd, niets ontziend meer nu, niet bang meer, alléén maar 't hèbben, 't hèbben, vloog hij weer naar de la, grabbelde met zijn bevende vingers het geld bij elkaar, onhandig; in zijn haast, wilde hij 't alles tegelijk in zijn handen hebben... er ontvielen hem telkens een paar centen, maar hij *zou* ze hebben, allemaal, àlles!.... eindelijk had hij het. Hij liet het geld los in zijn zak glijden, en zonder de la dicht te doen, of naar iets om te kijken, vluchtte hij de kamer uit, in zijn haast een stoel omloopend.... Op 't portaal kwam hij tot kalmte; en de zekerheid van het te hebben, kwam de reactie van zijn angst, overlegde hij sluw berekenend, wat hij zou doen, hoe te gaan.... Even stond hij stil; toen sloop hij zacht de trap af, dadelijk den hoek van de straat om, dan kon hij moeder niet tegenkomen; eindelijk, de brug nog over, was hij op de kade.

Hier begon hij langzamer te loopen; in zijn kinderlijk gauwvergeten van den angst, dien hij had doorgestaan, dacht hij nu niet meer aan de gevolgen van zijn daad, alleen blij, weer naar de jongens te kunnen gaan, die goed voor hem waren, blij, weer weg te

zijn van thuis, dat voor hem alleen was een hel van angst en haat.

Bij de loods zag hij ze, en nog langzamer nu, liep hij naar ze toe, zijn handen in zijn zakken, met opgetrokken schouders, als altijd verlegen voor 't eerste opgemerkt-worden. En daar ze met hun rug naar hem toe stonden, en hem niet zagen, bleef hij staan, onzeker afwachtend, er niet toe kunnende besluiten iets te zeggen, en ze allemaal te zien omkeeren, hem aankijken....

Frits, centen in zijn hand, stond klaar om op te gooien; toen, met een onwillekeurige beweging van zijn arm achteruit, stootte hij tegen Dirk aan: verschrikt, in een oogenblik verwarring zijn hand instinctmatig toeknijpend, keek hij om en zag Dirk.

„Zóó", zei hij, rechtop gaande staan, knorrig om zijn schrik, „jij! waarom sluip je als een dief achter me an!"

Dirk, verlegen, met zijn mouw over zijn voorhoofd vegend, waarop zijn haar zweetwarm geplakt zat, antwoordde niets. Hij durfde niet, durfde opeens niet te zeggen, waarom hij was gekomen.

Eindelijk zei hij, half onverstaanbaar:

„Mag ik meedoen?"

„Heb je dan geld?" vroeg een.

Dirk, plotseling met oplaaiende vreugde over zijn bezit, knikte heftig, zijn oogen in spanning naar hun gezichten.

„Heb je tien cent om in te zetten? Wè hebben allemaal een dubbeltje ingezet" zei Walters, lange magere jongen met een bril op, met een air van moeten onderzoeken of 't wel in orde was.

Dirk grabbelde in zijn zakken, liet zien op zijn platte hand: centen en dubbeltjes.

„Goed!" zei Walters, voldaan knikkend, „gooi maar in den pot; toe dan!"

Dirk deed het; wierp een dubbeltje in het kuiltje, met een even-aarzelen, een onwillekeurig hechten aan het geld, jammer vindend, het al te moeten afgeven weer; maar dadelijk vergeten dit, volgde hij nu met een soort angstige verbazing het spel; grof voor hun klein bezit.

Opgewonden toen 't *zijn* beurt was, nam hij de centen uit de handen van den jongen naast hem, gooide hij op.

„Zeven!" riepen ze om hem heen.

Toen, die volgden.

„Vijf!"

„Drie!”

„Vier!”

„Jij hebt de meeste”, zei Frits tegen hem.

Dirk antwoordde niet, stráálde alleen; strak-gespannen zijn aandacht, verloor hij niets, van wat er om hem gebeurde.

De laatste gooide op, Hillers.

„Acht!” riepen ze hard.

„Dat ’s jammer”, zei Frits, anders hadt jij gewonnen; maar je kan ’t best terugwinnen.

Dirk keek naar Hillers, die zelfvoldaan het geld uit den pot nam, en met een langzame beweging in zijn zak liet glijden. Hij zag *zijn* dubbeltje gaan, ’t was het bovenste, ’t lag een beetje schuin... nou had Hillers het... maar hij kon ’t terugwinnen... en met zenuwachtige haast greep hij in zijn zak, gooide hij weer een dubbeltje in den kuil; terwijl hij ’t deed, plotseling weer genietend van het te *kunnen* doen, net als de anderen...

Stiller nu, speelden ze voort, gebukt naar den grond, met verhitte gezichten, oogen in spanning.

Wolters en Coster zàten erbij op het zand, om beter dadelijk te kunnen zien, hoèveel kruis, het uitroepend vóór de anderen; hun stemmen gedempter nu in opgewonden haast om zelf te gooien; op hun gezicht, hoop, teleurstelling, drift soms even, bij onvoorzien verlies op ’t laatste oogenblik nog, en ongeloovig tegenspreken, overschreeuwd door de anderen...

Dirk speelde stil; geheel erin, hoorde of zag niets, genietend voortdurend, het mee kunnen doen, echt, net als zij, zich voelend gelijke nu, niet meer verschopt...

Hij wist precies, waar al zijn geld gebleven was, wie ’t had gewonnen.

Eerst Hillers, toen Coster, en toen Frits; maar hij had er geen wrok over, dat ze hem alles afwonnen, te gelukkig in zijn pret, dan dat hem iets had kunnen storen daarin.

Coster gooide op.

„Acht!”

„Nee, niet waar, zeven!” zei Frits, hem wegduwend, om beter te zien.

„’t Is wèl! Acht!” riep Coster, zich opwindend, driftig om die tegenspraak.

„O ja! Nou jij, Hans!”

„Zes! Jij.”

„Negen!”

„Négen! Hoor je t?!”

„Jawel, ik nog!” zei Walters pedant.

„En hij!” riep Hillers, op Dirk wijzend.

Walters, over zijn bril kijkend, op zijn ouwe-heerenmanier, bewoog zijn hand heen en weer, lang en secuur, als om te mikken.

„Toe dan!!” riepen de anderen ongeduldig, „je kan d'r immers toch niets aan doen.”

„Hahahaha!” schaterde Coster van den grond. „Vier!!” doorbuigend van 't lachen.

„Jij nog!” tegen Dirk, met een stoot aan zijn arm.

Dirk gooide op.

„Tien! voor jou!” riep Frits. —

Dirk stak gretig zijn hand uit, nam aan het geld, dat hij bleef vasthouden — stijf in zijn hand...

Weer gooiden ze rond; Dirk verloor weer, hield alleen over een dubbeltje...

„Pas op jongens!” riep opeens Hillers, die toevallig omkeek.

Allen keken om, zagen een agent aankomen.

„Vooruit,” zei Frits, koelbloedig het geld opgrijpend, en gewikst draaiden ze om, slenterden weg, of er niets gebeurd was.

De agent, langzaam, stapte voorbij.

Ze stonden weer stil. „Nou hoe willen jullie?”

„'t Is al laat; nou maar niet meer; ik ga naar huis,” zei Walters, die genoeg gewonnen had naar z'n zin.

„Goed, nou, goeienmiddag dan, tot morgen.”

„Goeiendag!” En ze gingen uit elkaar, in groepjes samen.

„Ga jij ook naar huis nou?” vroeg Frits aan Dirk.

Dirk stond beduusd stil; opeens herinnerde hij zich weer; zwijgend keek ie naar 't dubbeltje in zijn hand.

„Nou, atjuus,” zei Frits, en keerde om.

Dirk antwoordde niet, slenterde instinctmatig den anderen kant op.

En plotseling nu, uit zijn spel, voelde hij zich verlaten, voelde hij zich weer verschoppeling, alleen gelaten; zijn plezier en zijn trots ingezakt, in hem opschrijnend 't besef, dat hij tòch niet was een van hen, nooit zijn kon, ook al had hij centen — al deed hij mee.

Langzaam voortsloffend dacht hij: laatst had ie 't huis gezien, waar Frits woonde, de deur stond open, mooi wit was de grond en de muren, boven hing een beestenkop — wat voor 'n beest? — hij had 't zoo graag es van dichtbij gezien — en d'r was een deur met gekleurde glazen d'r in — heel veel kleuren, blauw en wit en rood en nog meer — alles daar zoo mooi -- en die beestenkop — wat zou 't zijn — als ie es van dichtbij kijken kon....

Hij soesde voort, zonder te letten, waar ie liep, zijn handen in zijn zakken, met beenig opgetrokken schouders, sloffend met z'n kapotte laarzen over de ongelijke steenen, steeds, door zijn denken aan al dat mooi heen, schrijnend, dat wat ie niet begreep, maar wist dat wàs...

't Begon donker te worden, en plotseling, in een onbewust overspringen van gedachten aan al dat mooi, onbereikbaar — op zichzelf — dacht hij, hij zou maar naar huis gaan — daar moest hij toch weer naar toe — *hij* dáár — *zij* dáár...

En onverschillig bijna voor slaag, overstemd zijn angst door dat plotseling pijnlijk begrijpen „dat ie tòch anders was dan zij", liep hij door naar huis...

Aan de deur stond een vrouw, haar eene voet gesteund op de trap, in haar armen wiegend een huilend kind.

„'k Zou maar hier blijve", zei ze tegen Dirk, en haar stem verheffend boven 't huilen van 't kind: „Je moeder het 't weer op d'r heupe, omdat je vader de boel weer verzope het...."

Dirk stond een oogenblik stil, opluisterend naar de geluiden boven hem — waar gescholden werd en gevloekt.... toen liep hij naar boven, ineens door, deed de deur open.

Aan de tafel, scheef op zijn stoel, zat z'n vader, slap ineengezakt, in dronkemansonverschilligheid opkijkend naar z'n vrouw, die tierde, haar vuisten telkens opheffend tot vlak bij zijn gezicht. Soms deed hij een nijdige poging om van zich af te slaan, waggelde hij overeind, aangehitst door haar sarren, maar hij kon op z'n beenen niet staan, en viel weer terug in zijn lodderige onverschilligheid, over zich heen latende razen, haar stem, die maar doorkrijschte.

„Zuiplap! Dief van me zuurverdiende cente! Waar heb je n-'t gelaten, me geld!"

Dirk sloop stil achter haar om. Ze bemerkte het en greep hem beet, een oogenblik haar drift zich wrekend op hem. „Waarom hei je niet opgepast? Waar hei je gezete!"

Dirk, teruggedrongen tegen den muur, weerde af met zijn elboog de slagen van zijn hoofd; maar bij 'n slag, die aankwam, pakte 'm opeens 'n woedende drift en in een plotselingen opstand en haat, verweerde hij zich dol, schopte hij van zich af....

De dronkaard van zijn stoel, riep er iets tusschen, en zij, al haar woede zich weer keerend tot hem, begon opnieuw te tieren...

Dirk stond nog stil, in moed van zich te zullen verweren — hijgend — woest in zijn oogen haat, haat tegen zijn vader, z'n moeder, z'n zusters, tegen alles daar; en terwijl hij stond te kijken, drong zich langzaam in hem op een boosaardig plezier, dat ze zoo „anginge" op elkaar, om wat *hij* gedaan had — en dat ze niet wisten....

Toen hij zag dat ze niet meer aan hem dachten, ging hij naar den hoek, waar hij sliep met de anderen, op een matras op den grond; ging hij liggen om te gaan slapen, vlak tegen den muur, zoo ver mogelijk weg.

De vrouw was bedaard eindelijk, moe geraasd, en ging de deur uit, de straat op, om te klagen bij buurvrouwen...

Aan de tafel snorkte de man in zwaren dronkemansslaap...

Dirk, in zijn hoek, gesust weer zijn opwinding van straks, verdoofd 't gevoel van „dat andere", dacht nu aan de baarzen — het spelen — den beestenkop — en hij had nog een dubbeltje — hij gaf 't niet *hier* — hij zou wel maken, dat ze 't niet kregen — laten ze maar schelden, mekaar maar ranselen — ze wisten 't lekker van hem niet — morgen ging ie weer...

Van God en het Geluk.

en koning regeerde in een klein land. De menschen die er woonden waren arm, klein en droevig, de weiden, die aan een groot woud grensden, dor en onvruchtbaar. Een rivier schoot er snel en bruischend door heen; maar zonder het tot vruchtbaarheid te brengen, want onder een dun laagje zand en aarde lagen de rotsen, waardoor de wortel van boomen niet dringen konden en die, den gloed der zon terugkaatsend, het loover verdorren deden. De onderdanen van den koning bewerkten den heelen dag het land met gebogen ruggen en met inspanning van al hun krachten; vreugde kenden ze bijna niet en steeds leden ze honger; daardoor kwam het, dat ze klein en leelijk waren.

Het paleis van den koning was 't eenige huis in het land, dat van steen was gebouwd; alle andere lieden woonden in hutten, die ze van stroo en klei hadden gemaakt; de koning zou, in een land wonend waar meer welvaart heerschte, arm geweest zijn en zijne onderdanen allen bedelaars. Door andere volken werd dit volk dan ook veracht, niemand wilde er mee te doen hebben. De eenige bron van welvaart, die het land bezat, was het woud, waarin de rivier, die het doorsneed, verdween en waarvan niemand wist hoe groot en hoe oud het was. Daar vonden de arme bewoners op Zomerdagen, wanneer het op den rotsigen bodem ondragelijk heet was geworden, weldadige schaduw, en daar ook wisten ze in tijden van grooten nood bessen en wortels te oogsten, die hun honger stilden voor een poos. Het woud was in tijden van ellende hun eenige redding; ze noemden het een heilig woud en geloofden dat aan het einde ervan, dat geen sterveling bereiken kon, God woonde met zijn engelen en zaligen. Ook geloofden ze, dat uit het woud eenmaal het geluk tot

hen zou komen; en ieder zong dus wel eens een loflied op God en het geluk onder de zware stammen, waar een eeuwige schemering heerschte.

Eens zat de dochter des konings aan den oever van de rivier neer te staren in het water, dat zoo snel en bruischend langs rotsen en diepten voortstroomde naar het woud. „Van verlangen naar God en het geluk" dacht de prinses, omdat ze wist dat heel de natuur één verlangen was naar God en het Geluk, dat gesmaakt zou worden aan gene zijde van het woud. Ze dacht er aan, hoe zij ook wel mee zou willen gaan met het water naar God en het Geluk; maar ze durfde niet; want het water stroomde zoo snel en uit de diepte van de rivierbedding klonk een zoo onheilspellend geloei haar tegen.

Ze zou maar wachten, dacht ze, totdat God en het Geluk van zelve tot haar kwamen. Op eens zag ze midden in den wilden vloed een hand en een hoofd boven het water en hoorde ze een stem, die om hulp riep. Verschrikt stond de prinses op, en toen ze nog eens de stem vernam, sprong ze moedig in den vloed. Ze was gewoon zich-zelve te helpen, daar ze geen dienaars had; gehard was ze bovendien door het leven in de natuur, zoodat ze weldra het lichaam in de rivier bereikte. Met forsche hand greep ze het aan en bracht het naar den oever; 't bleek een oude vrouw te zijn; haar hoofd was half verborgen in den kap van haar zwarten mantel, die, wonderlijk genoeg, niet nat was; haar groote oogen lagen diep in 't hoofd en keken scherp en levendig, als die van eene jonge vrouw.

— Ge hebt me gered!... 't booze trok me neer. Ge hebt 't booze overwonnen, meisje — zei ze met een vriendelijke, maar droeve stem.

— Hoe kwaamt ge in den stroom? — vroeg de prinses nieuwsgierig.

— 't Goede bracht me er... 't booze trok me neer! Vraag maar niet meer; ge bent een kind en zou me toch niet begrijpen. Maar ge hebt me gered en 't booze overwonnen; vraag me een dienst en ik zal ze u vervullen.

— Breng me naar God en naar 't Geluk — vroeg de prinses dadelijk.

— Ge vraagt te veel. U naar God brengen èn naar 't geluk, kan slechts de dood. Hier is de rivier van den dood: spring erin en laat u meevoeren en vanzelf brengt ze u naar God en het Geluk. Durft ge?

— Neen, antwoordde de prinses huiverend.

— God èn het geluk, dat bereikt ge slechts door den dood — herhaalde de oude vrouw.

— Weet ge dan niets anders? vroeg de prinses.

— Ja, ik kan u brengen tot God en dan komt het Geluk ove het volk uws vaders; ik kan u brengen tot het Geluk en dan komt God over het volk uws vaders.

De prinses begreep de woorden van de oude vrouw niet goed: ze weifelde en vroeg:

— Wat moet ik kiezen? Raad me.

— Kies het eerste: het is de wil van God, dat ge het eerste kiest.

En de prinses koos het eerste: het geluk zou over 't volk haars vaders komen en zij God kennen.

— Wacht Hem dan daar, in 't oude heilige woud — zei de oude vrouw. Vandaar zal het geluk over uw volk komen en zal God u verschijnen.

— Hoe zal ik Hem herkennen? — vroeg de prinses nog.

— Ge zult het voelen aan uw hart — zeide de oude vrouw; toen keerde ze zich om en liep ze snel langs den oever van de rivier, die in de diepte bulderde en bruischte. De avond viel; en de prinses kon slechts vaag de vormen van de oude vrouw onderscheiden; ze liep vlug, het rivierboord niet verlatend, tot ze eindelijk in het oude woud verdween.

De prinses spoedde zich nu tot haar vader en haar volk, dat haar met vreugde ontving. Eindelijk toch zou dan de oude voorspelling vervuld worden en het geluk komen over het arme volk. Het was een feest in het arme land: vreugdevuren werden ontstoken en tot laat in den nacht dansten de zwakke, wanstaltige menschen er rond.

Den volgenden morgen reed de prinses uit, om God te gaan zoeken en het geluk voor haar volk te gaan halen uit het heilige woud. Heel het volk deed haar juichend uitgeleide en toen ze reeds achter de boomen verdwenen was, klonken de jubeltonen nog in haar ooren.

— Tot God gaan en het geluk over mijn volk brengen, — zoo mijmerde de prinses in de eenzaamheid — schooner toekomst kan mij wel niet voorspeld worden.

De prinses dwaalde langs alle paden in 't woud: overal speurde

ze of ze God niet zien zou, die 't geluk voor haar volk zou brengen. Maar ze zag hem niet, haar hart bleef kalm kloppen in haar borst. 't Werd avond en nog had ze niets gevonden; droevig reed ze terug naar het huis van haar vader, Daar wachtte de koning haar en heel het volk stond achter hem, luide roepend: „Hebt ge God gezien, en 't Geluk gevonden? Waar is het? Geef het ons spoedig. God aan u, en het Geluk aan ons!" Zoo riepen ze en hunne rauwe stemmen stoorden de plechtige stilte van de avondrust. De prinses echter schudde het hoofd: ze had God niet gezien, noch het Geluk gevonden.

De koning keek haar ontsteld aan en het volk morde van teleurstelling.

Den volgenden dag toog de prinses weer naar het woud; weer wachtte ze heel den dag en weer vond ze het Geluk niet, noch God. Droevig keerde ze naar huis terug.

De koning bromde op haar: dat ze zeker niet goed uitgekeken had of ergens onder een boschje had liggen slapen. En sommigen uit het volk, kleine, nietige mannetjes, met gebogen ruggen en zwarte oogjes, dreigden haar met de vuist en riepen, dat ze haar vaderland vergat en niet waard was prinses te wezen.

Onder vier oogen beknorde de koning zijne dochter nog eens over hare nalatigheid; maar weenend antwoordde de prinses:

— Ik ken God niet; en ik weet niet wat het is „het Geluk". Hoe zou ik het dan kunnen zoeken in het woud.

— Dat is waar, — zei toen de koning en hij liet de wijzen van zijn volk bij zich ontbieden en legde dien de vraag voor: „Wat is God?" en „Wat is het geluk?"

De wijzen beraadslaagden langen tijd en antwoordden eindelijk, dat ze nergens in de wereld, noch hadden hooren verklaren wat God, noch wat het Geluk was; maar dat andere volken wel beelden maakten, die ze God noemden... Meer konden de wijzen niet antwoorden.

De koning vatte echter meer moed; zijne kunstenaars beval hij: „Maak het beeld van God"; de kunstenaars gingen aan het werk; uit een boomstam sneden ze een beeld; al het goud en de edelsteenen, die in het land te vinden waren werden verzameld, om het beeld op te sieren, zoodat het schitteren zou in het zonnelicht. En toen de kunstenaars met hun arbeid gereed waren, en de koning het beeld zag, zeide hij met overtuiging: Ja, dat moet God zijn".

’s Nachts werd het beeld naar het woud gebracht en op een open plek geplaatst, zoodat met de dageraad de zon het zou beschijnen en de prinses het spoedig vinden zou.

Deze was onbekend gebleven met al wat de koning bevolen had. Als sinds langen tijd toog ze elken ochtend naar het woud om God te zoeken. Het volk juichte haar toe, vol zekerheid, dat ze dien avond het geluk mede zou brengen. De prinses was verwonderd, dat er nu zooveel vreugde was.

Vlug bracht haar trouw paard haar naar het woud en na wat dwalen bereikte ze de open plek, waar de kunstenaars het Godsbeeld hadden geplaatst. De zon rees juist boven de boomkruinen en haar stralen weerkaatsten op het goud en de edelsteenen, die de kunstenaars op het beeld hadden aangebracht. Een siddering doorvoer de leden van de prinses en ontsteld vroeg ze zich-zelve af: Is dat God?... Is dat God?...

— Ge zult het voelen aan uw hart — had de oude vrouw gezegd en de prinses voelde, dat een oogenblik wel haar hart getrild had van aandoening, maar spoedig weer tot kalmte kwam.

— ’t Kan God niet zijn — dacht ze teleurgesteld. ’t Kan God niet zijn; mijn hart zegt me, dat het God niet is?

En ze deed haar paard wenden en speurde langs alle paden en in de schemering, waar de koelte van den zomer loomde en waar het heerlijk rusten was. Ze dwaalde, steeds hopende, terwijl in haar hoofd de woorden rond zoemden, die de oude vrouw tot haar gesproken had.

Toen het avond werd en ze God en het Geluk nog niet gevonden had, reed ze droevig terug naar haar vader en zijn volk. De koning kwam haar te gemoet en achter hem liepen vele mannen en vrouwen. Zoodra ze de prinses zagen, riepen ze:

— Hebt ge God gezien? Brengt ge ons het Geluk?.... Zeker, ge hebt God gezien! Geef ons, geef ons het geluk!

En de koning, nadertredend, sprak:

— Nu zult ge ons niet meer teleurstellen!..... Ge hebt God gezien! Waar is nu het geluk voor mijn volk?

Maar de prinses, angstig en tot tranen bewogen, zeide:

— Ik heb God niet gezien.

De koning werd boos; toornig sprak hij:

— Hebt ge God niet gezien? Dan hebt ge niet goed gezocht,

ontrouwe dochter. Ge hebt verkeerde paden genomen of geslapen, slechte maagd!

En het volk riep woedend:

— Bedriegster! Slechte Maagd! Ge ontsteelt het Geluk aan het volk uws vaders!

En de prinses sprak, om zich te verdedigen:

— Ik zag een beeld, dat schitterde in de zon; maar 't was God niet... dat zeide me mijn hart.

De koning zweeg: maar 't volk, wreed teleurgesteld in zijn verwachtingen, ging voort met schelden:

— Bedriegster! Slechte maagd!... Blind zijt ge, nu ge den God niet gezien hebt, dien de koning-zelf er brengen deed. Bedriegster! Weg van ons, weg uit ons land!

En ze wierpen steenen naar de prinses, die het huis van haar vader niet durfde naderen; haar paard sloegen ze met dikke stokken, zoodat het hoog steigerde; de koning trachtte het volk te bedaren; maar het hielp niet: tot laat in den avond bleef het schelden en de prinses vervolgen, die eindelijk wegvluchtte uit vrees doodgeslagen te worden.

De prinses vluchtte naar den oever van de rivier, waar ze den nacht doorbracht.

En de koning, toornig, deed de kunstenaars dooden, omdat zij niet vermocht hadden God te maken.

Ook den volgenden dag was het volk niet bevredigd; het wilde zich wreken op de prinses, die, zooals zij zeiden, hun het geluk ontstolen had; want had ze beter gezocht, dan zou ze God wel gevonden hebben. De koning, die wel begreep, dat een beeld door menschenhanden gemaakt, geen God wezen kon, maar toch den toorn van zijn volk vreesde, gaf aan den volkswil toe en verbande zijn dochter uit het land. De prinses bouwde zich aan den oever van de rivier op een eenzame rots een hutje, waarin ze 's nachts sliep, terwijl ze overdag doorging met God te zoeken in het heilige woud.

Het volk had zich nu gewroken, en het oproer eindigde; met gebogen ruggen bewerkten ze de aarde weer, wroetend, speurende naar wat veldvruchten. En in het woud stond het beeld door de kunstenaars gemaakt, eenzaam en blootgesteld aan zonneschijn, regen en wind; weldra viel het goud eraf en verloren de edelsteenen hun glans; maar niemand lette erop.

De prinses ging elken ochtend nog op haar wit paard, haar eenige getrouwe nu, naar het woud; de hoop God te zien had ze nog niet verloren. Ze leefde van de bessen, die ze plukte in het bosch en 's nachts, als de rivier bulderend en bruischend tusschen haar oevers voortschoot, gaf dat gedruisch haar vertrouwen in de toekomst.

Eens op een morgen was ze er zoo weer op uitgegaan; snel had ze gereden en om uit te rusten zette ze zich onder het loover van een paar struiken; voor haar lag een open plek, waarop de zon, die juist opkwam, zijn warme stralen spelen liet. De prinses mijmerde, hoe de oude vrouw het haar toch zoo gezegd had, dat ze in 't woud God zou zien en dat Hij nu maar niet kwam.

Op eens hoorde ze het loover ruischen, de lucht versomberde als kwam er een wolk voor de zon, en een groot hert met een prachtig gewei sprong voor haar neer; snuivend hief het diep den kop omhoog, zijn pooten, trillend van angst, ploegden den grond, de ooren stak het luisterend op in de lucht, en als hoorde het weder gevaar, zag de prinses het zijn spieren weder spannen tot nieuwen, snellen loop; met een sprong was het weer verdwenen.

Verbaasd zag de prinses, die in 't bosch bijna nooit een levend wezen ontmoette, het dier na.... totdat opeens nieuwe geluiden haar aandacht trokken: een jachthoorn toeterde en hondengeblaf klonk van zeer nabij. Weer ruischte het loover en voor haar voeten sprong een melkwit paard neer, dat een ruiter droeg... zoo schoon! Hij was groot en blonde haren fladderden om zijn hals, en in het diep zijner blauwe oogen brandde de hartstocht voor de jacht; forsch en lenig boog zijn prachtig lijf zich over den kop van het melkwitte ros; de jachthoorn hing aan zijne zij en in de hand hield hij de spies, waarmee hij het wild treffen zou.

Snel, sneller dan het hert, was hij voorbijgegaan aan de oogen van de prinses.

't Eerste wat deze dacht bij dien wonderen aanblik was: Is dat God?

— Is dat God? — fluisterde ze nog eens, zich diep voorover-buigend om den jager na te zien... O, wat zegt mijn hart?

En haar hart hamerde wild; het joelde en juichte, breed en luid, zoo luid en wild, dat heel haar lichaam er van trilde en ze, opstaand, dreigde te vallen. En het bleef juichen en joelen, als feestte er een groote menigte van blijde kinderen; het hamerde wild en snel, als jachte het er naar een groot, vreugdevol doel.

— Is dat God? — fluisterde de prinses nog eenmaal, en het juichen van haar hart overmande bijna haar lichaam.

Ja, ze voelde het nu, haar hart zeide het, ze had God gezien en in haar borst borg ze de vreugde voor heel haar volk.

Ze sprong op haar paard en voortsnellende in de richting waarin de jager verdwenen was, riep ze luide: Prins, o Prins! God, o God! Eén woord...

Ze zag hem ver voor zich uit het hert vervolgen; ze boog zich over den kop van haar paard en spoorde het; het werd een wilde jacht door het oude woud. De boomen stonden bewegingloos en de zon brandde van zijn middaghoogte neer, terwijl de prinses, voortsnellende, telkens weer haar roep deed galmen: Prins, o Prins! God, o God! Eén woord.

In haar hart bleef het joelen en juichen, luider en luider al naar de dag verging; in wilde sprongen trachtte ze den jager te bereiken, maar snel, vliegenssnel vervolgde deze het koningshert. Ze hijgde van vermoeienis, haar paard was buiten adem en toch joeg ze voort, onder de oude boomen door, langs open plekken, met één sprong over struiken en greppels, en steeds roepende met galmende stem: Prins, o, Prins! God, o, God! Eén woord!... Een kus!

Maar de prins, die God was, zooals ze voelde aan haar hart, hoorde haar niet; zijn paard was sterker en grooter dan dat van de prinses; wijder en wijder werd de afstand die beiden scheidde. Toch wilde de prinses de vervolging niet opgeven; ze voelde hem haar God! Maar haar paard begaven de krachten en eindelijk, na vergeefsche jacht, verloor ze den jager uit het oog. Ze liet haar paard stappen, vreugdevol, dat ze nu eindelijk toch God gezien had, maar ook met een groot verlangen hem weer te zien. Luide deed ze van tijd tot tijd nog onder de boomen, waar de avondschemering reeds neerzonk, haar roep weergalmen: Prins, o, Prins! God, o, God! Eén woord... een kus!

De avond kwam en moedig reed ze nu naar het huis: ze had God gezien en 't Geluk droeg ze in het hart; 't volk zou haar nu weder als prinses aanvaarden.

Op haar dood-moe paard gezeten, naderde ze de woning haars vaders. Deze zag haar komen en liep haar vol verwachting te gemoet. Van verre riep de prinses al:

— Ik heb God gezien! En ik breng u het geluk uws volks!

— Eindelijk toch? — vroeg de vader nog weifelend.

En 't volk riep:

— Hebt ge God gezien? Geef ons het Geluk!

En de prinses, blijde eindelijk weer te worden aanvaard, steeg van haar paard en viel haar vader om den hals. Een groote vreugde was in haar hart, een wonder gevoel bewoog haar, en haar vader liefdevol omhelzende, brak ze in tranen uit... vreugde-tranen zoo scheen het.

Lang, lang weende ze zoo op haars vaders borst: deze, blijde, kustte haar op de oogen en het voorhoofd; en 't volk, hen niet durvende storen, prevelde zacht:

— Ze heeft God gezien! Geef ons het Geluk! Laat ze ons het Geluk dadelijk geven!

Eindelijk lieten de vader en de dochter elkander los en, o wonder, des vaders kleed en de grond, waar ze hadden gestaan, glinsterden van goud. Verwonderd keek de koning zijn kind aan en, waarlijk, nog rolden uit haar oogen de gouden tranen, waarmee de grond overdekt was.

't Volk, nu niet meer te weerhouden, stormde nader en grabbelde begeerig naar het goud; er ontstond een woest gevecht om de goudkorrels, die de prinses had geweend, te bemachtigen. Wie een handvol veroverd had, vluchtte er mee weg, plaats latend aan een ander, niet minder begeerig naar den wonderschat. Sommigen beliepen builen, bloedneuzen en gebroken armen en beenen; oogen werden uitgekrabd en bossen haar uit hoofden geplukt; vrouwen lieten hunne kinderen om mee te grabbelen, maar werden door de sterkere mannen ruw teruggeworpen.... De strijd duurde voort tot diep in den nacht, toen er van den schat niets meer over was; en den heelen nacht hoorde de koning het vreugde geroep van hen, die veel bemachtigd hadden en de vervloekingen van anderen, die niets hadden verkregen.

De prinses was stil naar haar hutje gegaan aan den oever van de rivier; en toen ze alleen was begon ze weer te weenen, goudkorrels stroomden uit haar oogen en ze dacht na, dat het Geluk van haar hart wel zeer groot moest zijn om zooveel schatten te verwekken. Ze sliep niet dien nacht en toen haar vader 's ochtends kwam, om haar te wekken, was haar hutje bijna gevuld met goud. De koning riep het volk en weer ontstond een woeste strijd, waarin

ieder zijn deel trachtte te veroveren van het goud door de prinses geweend.

Vol afkeer van dat tooneel, vluchtte de prinses naar het woud, waar luide weer haar roep klonk: Prins, o, Prins! God, o, God! Een woord... een kus! Maar schoon het geluk haar hart vervulde, haar God zag ze niet weer.

Het ging nu elken morgen zoo; vóór de dageraad stond het volk reeds voor haar hut, begeerig naar het goud, dat zich gedurende den nacht had opgehoopt. Want de prinses bleef de nachten weenende doorbrengen, zoo groot was de vreugde, dacht ze, die God's aanblik in haar hart ontstoken had. Vroeg reeds ging ze op weg en nu eens rustend in de schaduw, dan weer voorthollend op een geluid, dat ze meende te vernemen, 't gebas van honden of den klank van een jachthoorn, doorspeurde ze het bosch, luidkeels roepende: God, o, God! Eén kus!

Ze voelde, dat de voorspelling van de oude vrouw was vervuld: God was haar verschenen en over 't volk haars vaders was het geluk gekomen, immers goud was voor het volk het geluk. Ieder van haars vaders onderdanen bemachtigde langzamerhand zijn deel; en in verre gewesten kochten ze zich daarvoor landerijen, die ze door slaven laten bearbeiden, zoodat er binnen korten tijd groote rijkdom in het land des konings kwam. Hongersnood kwam nu niet meer voor, en de armste lieden woonde in groote huizen en kleedden zich met kostbare kleeden. Op de plaats, waar vroeger de eenvoudige woning des konings stond, liet deze een prachtig paleis bouwen van marmer en kristal; daarom heen bouwden andere lieden andere prachtige huizen, zoodat weldra heel het vroeger gebied van den koning veranderd werd in een rijke stad, die duizenden huizen bevatte en honderden straten en waarin geen armen woonden. Het volk was er blijde over, dat het nu niet meer zelf het land behoefde te bearbeiden en rustig thuis kon blijven zitten, terwijl in verre gewesten hun slaven zwoegden en kar na kar, beladen met koorn en ander voedsel, in de schuren brachten. Het was een voortdurend feest in de stad; elke week gaf de koning een partij, waarop degenen, die het meest veroverd hadden van het door de prinses geweende goud en dus de mooiste kleeren droegen, genoodigd werden; in staatsie-rijtuigen reden zij dan naar het paleis; daar deden de nietige, leelijke mannetjes heel deftig tegen elkander;

men toastte en at en dronk er veel en het duurde tot laat in den nacht.

Waarlijk, de voorspelling van de oude vrouw, die de prinses uit de rivier had gered, was wel vervuld geworden: geluk, rijkelijk en onverwacht, was over het volk haars vaders gekomen.

De prinses, de brengster van al dezen welvaart, deed echter aan de feestelijkheden niet meê; niettegenstaande het smeeken van haar vader was ze in het hutje aan de rivier blijven wonen, waar ze elken nacht weende en weende.

En langzamerhand begreep ze dat het toch geen vreugde kon zijn, die haar zoo lang weenen deed. Neen, vreugde was 't niet; 't was smart, smart van verlangen naar God, dien ze in het woud eenmaal slechts gezien had.

O, dacht ze dikwijls, ik dacht dat het vreugde zijn zou, God te zien. En nu wordt het smart, bitterder smart dan ik ooit heb gekend.

En een vloed van tranen brak dan uit haar oogen en besprenkelde den grond met edele goudkorrels.

's Ochtends stonden er weer velen voor het hutje te wachten; en toen ze het verlaten had, raapten ze het goud op, zonder strijd echter, want nu er zooveel in het land was van dit edel metaal, was de begeerte er naar ook minder groot.

Voor 't overige bemoeide zich niemand meer met de prinses; zooals gezegd, er was al zooveel goud in het land en ze had al zooveel tranen geweend, dat ze op begonnen te drogen en het hoopje voor haar bed elken morgen kleiner werd.

— De moeite niet waard zoo'n paar onsjes goud, — zeiden de bedelaars dikwijls, die voor haar hutje hadden gewacht en minachtend keken ze de prinses na, die op haar trouw wit paard naar het woud reed, waar weldra haar roep: „Prins, o, Prins! God, o, God! Eén woord . . . een kus” zou weergalmen.

De prinses werd ziek van verlangen naar haren God, en met de gouden tranen vloeide langzaam haar leven heen.

Eens op een nacht, toen heel de stad feestvierde en de galmen der muziek tot haar hutje doordrongen, lag de prinses op haar bed, weenende als altijd. Zwaar en heel langzaam rolden de tranen langs hare wangen, die, zoodra ze den grond raakten, wonderlijk trilden en dan opeens opglansden tot de pracht van goud.

En de prinses dacht na, hoe ze toch wel verkeerd gekozen had: God voor zich en 't Geluk over het volk haars vaders.

God had ze gezien; haar hart trilde bij de gedachte eraan en zei haar, dat ze zich niet vergist had. Het Geluk was over haar volk gekomen. En toch weende ze, weende ze zonder eind. Was God dan smart? Neen, God kon niet smart zijn. God — haar hart zei 't weer — was 't heerlijkste, het hoogste, het oneindig-blije.

En toch had ze fout gekozen; als de oude vrouw nu weer kwam en haar opnieuw de keuze liet, wat zou ze dan kiezen?

Lang peinsde ze in den stillen nacht, terwijl van verre de feestmuziek tot haar doordrong en de rivier bulderde en bruischte in de diepte.

— Wat zou ze kiezen? — dacht ze.

Eindelijk sprak ze langzaam: God en de Dood!

Een windvlaag deed de deur van het hutje openspringen en vlug trad de oude vrouw naar binnen. De kap van haar mantel dekte weer haar hoofd en als te voren, glinsterden haar groote oogen. Voor ze te spreken begon, vertrapte ze een hand, die begeerig zich uitstrekte naar het kleine hoopje goud, dat de prinses dien nacht had geweend.

En de oude sprak:

— Toen ik het eerst tot u kwam, koost ge God en het Geluk. God kwam tot u en 't Geluk over het volk uws vaders. God baarde u smart; en 't Geluk uw volk vreugde. En nu roept ge mij aan... want ik ben de Dood. Ge wilt 't en 't zij zoo: God over u en de Dood over het volk uws vaders.

Een oogenblik had de prinses de oogen gewend naar de oude vrouw; toen, moe van 't weenen, stierf ze.

Snel vatte de oude vrouw haar op en droeg haar naar de rivier; de golven hielden op met bulderen en bruischen en ontvingen het lichaam als op een zacht bed; wiegend voerden ze de arme prinses mede in hun stroom, en droegen het naar 't heilige woud,

— God over u — zeide de oude vrouw nog eens, zegenend de handen uitstrekkend. „En" — vervolgde ze — „de Dood over het volk uws vaders."

Een oogenblik bleef de feestmuziek nog klinken; toen schoot een groote bliksemstraal uit den donkeren hemel neer op de stad; vlammen stegen op en in een grooten brand waren de huizen spoedig verteerd. Een windvlaag kwam en voerde de asch mede, tegelijk met het hutje, waarin de prinses had gewoond; er bleef niets over dan één groote dorre woestenij.

De oude vrouw had het kalm aangezien; haar mantel fladderde op den wind en vreemd lichtten haar groote oogen.

Ze naderde de rots, waar het hutje der prinses gestaan had en snel grifte ze daarin deze woorden:

God. Geluk. Vreugde en Dood.
Wie het eene begeert, zal 't andere niet bereiken.
Tranen worden goud; God en Dood zijn zwart.
Wien God licht is, zal de gouden tranen weenen.

De ochtend gloorde, en vlug liep de oude vrouw langs den oever van de rivier; haar mantel fladderde op den wind, en twee groote bleeke vlammen schenen uit haar oogen te lichten.

Zoo verdween ze in 't woud.

Den Haag. ED. VERBURGH.

Kerstvertelling

DOOR

LODE BAEKELMANS.

Elk oprecht janmaat voelt zich vroo en blijzinnig, als hij de kerstdagen aan wal kan doorbrengen. Kerstnacht vieren, te midden van menschen in gezellige, verlichte woningen eener veilige haven, geeft eene vrome, terugdenkende blijdschap aan lang vervlogen dagen, aan huiselijke viering tusschen bekende en geliefde gezichten. Zoo feestelijk voelde zich Fritzchen gestemd. Pas in den namiddag kon hij aan wal, nadat zijn schip, de bonkige, sterke „*Wave*" gedokt was en vastgemeerd lag, omringd door eene heele vloot schuiten. Hij bleef een tijdje starend luisterend naar het tierige lawaai der noeste schippers, naar het roepen van vrouwen en knechten, naar het joelen der blootsvoets aan dek stoeiende kinders, naar het blaffen der honden. Over de reeling leunde hij aan den voorsteven, en spoog bijwijlen in 't water. Landzijds stond een eendlijk gebouw, opruggend boven het verlaten afdak, achter de slijkstraat. 't Was een hoog, stompsteenig stapelhuis met lange voortlijningen van oprijzende muren, waar regelmatige venstergapingen oogden. Rechts, verre van schuiten en van het dok,

was het eene ineensmelting van bruggen en kaaien, masten en huizen. Dra wierp hij zijn tabakspruim in 't water en ging zich kleeden in 't vooronder. Het vooronder! Daar mocht men rusten, na de zware dagtaak, op het harde bed der lage kooi, terwijl de zee tegen de sterke flanken beukte en zong. Daar weer, alvorens te landen, miek hij zijnen opschik, haalde er zijn zondagspak, een donkerblauw matrozengoedje, uit de kist, besproeide zijn zakdoek met scherpgeurend Floridawater, keek nogmaals in het matglanzend spiegelken, vulde zijnen geldbuidel, klauterde de aanlegbrug af en kuierde, vroolijk-neurend, het schipperskwartier in. Glad geschoren, met opgestreken, donkere snor op het doorbruind en verweerd gelaat, het korte, krachtig-ineengedrongen lijf deinend op de uitbuigende beenen, de hoed op een oor boven zijn gulle, pinkende oogjes en de vunzende sigaar in den mond leek hij het toonbeeld van jantjeplezier. Uiterlijk bleef hij heel en al zijn guitige kenspreuk gelijk, zijne zoo vaak afgelegde geloofsbelijdenis, samengevat in de vier akten: dansen, zingen, drinken en de beestjes gaarne zien. Eens de voet aan wal en hij was herschapen; geen bekommernis, noch nadenken meer tot hij opnieuw scheep ging! 't Was voorbij het liggen staren over de reeling naar verre, vreemde gezichteinders! Vergeten de zee en hare aanvechtende golven; niet langer gehorkt naar den wind in de hooge masten of naar het zacht-treurend zingen eener harmonica in 't vooronder. Eindeloos verheugend en aantrekkelijk was de haven die hem alles vergeten liet, die verdringen kon de herinnering aan zijn heim: de haven kwam weer vol vierigheid in hem gevaren. Zijn geld moest rollen, sparen doen haaien en landratten, het rollende geld alleen laat menschen leven!

Wijl hij vroolijk liep voorbij de bonte afwisseling der uitstallingen, voorbij preutsche, glanzende vitrienen, dacht hij onwillekeurig terug aan zijn schamel dorpken in een mageren heikant van Pruisen. Hij mijmerde in teederen naglans over zijn eerste, vreugdevolle feestdagen ginder verre; lang reeds sliepen zijn ouders in dien dorren grond; zijn broer, een landbouwer, slaafde er nog immer in de schaduw van den nederigen kerktoren. Hoe mal toch aan die dingen te denken! 't Was om lusteloos te worden! Spijtig schudde hij het hoofd, regelde in trouwe volgorde zijne bezoeken, en, als eerste herwinning op zijn zeurend droomen, keerde hij op zijne stappen terug naar de „*Sailors'rest*", waar hij de zusters-zendelingen hoogtijd ging wenschen.

Daar, in de halve schemering der stille kamer, zijn hoed draaiend tusschen de zenuwachtige vingeren, zat hij ongemakkelijk en antwoordde hij bedeesd op de vragen van Tilda, de lange zendelinge. Deze leunde tegen het harmonium, de grijze, half-toegeknepen oogen belangstellend en onderzoekend op hem gericht. Zij sprak bemoedigende woorden vol goedheid, over den grooten feestdag, over het kristen kindeken dat, honderden jaren geleden, ter wereld kwam als zoenoffer voor de zonden der menschen. Haar matte, onbewogen stem klonk slijpend, langzaam. Beloven moest hij 's avonds weer te keeren om het kerstfeest, om de herdenking dier heugelijke gebeurtenis te vieren; makkers moest hij medebrengen. Elkeen was welkom; alles stond kant en klaar: de denneboom, versierd met allerprettigste en verrassende geschenken, bevond zich in het nevenvertrek; straks werden de hulsttakken opgehangen, de hulsttakken met winter-groene bladeren en roode bessen.

Toen vertrok hij. Buiten viel de vroege avond met slierend lichtgewolk van witten, doorschijnenden mist, waar het licht der huizen en der lantarens vaag in verzaamde; schichtige schaduwen van paarden, wagens en menschen gleden naast hem weg. Achter zich liet hij de Sailors'rest, de preekende zendelinge, heel die mistroostige en strenge omgeving, waar hij soms heenging, uit gewoonte of heimwee, meestal aangetrokken, als de beurs leeg was. Hij zong er met anderen psalmen, ter eere van den Schepper.

De regelmatige begankenis begon; van het eene kufje naar het andere, pratend met de waardin, trakeerend de biekens. Elke drempel, elk uithangbord herinnerde hem eene oude historie, eene dans- of vechtpartij, een liefdenacht, een plezierigen avond, gesleten met kameraden en tijdelijke gezellinnekens. Weer was hij de vroolijke Frits, door alleman gekend en gaarne gezien: hij danste en dronk, zong en kuste. Toch scheen het hem soms of er minder beweging was in het anders zoo luidruchtige kwartier. Er dwaalden bijna geene zwijmelende, vechtlustige dronkebroers, het meerendeel der meiskens stond aan de deur te staren in klammen, dunnen mist, uitkijkend naar klanten, die niet kwamen. Glas na glas had hij geledigd vooraleer hij in 't „*Bremer Buffet*" aankwam. Rookend zat hij er thans te kijken en te luisteren naar de fleemende stem eener piepjonge meid. Zijn zinnen werden stillekens befloersd door eenen zoeten schemer, precies door eenen mist, zooals buiten de straten. Werktuigelijk vroeg

hij de deerne, waar Dora verbleef. Dora had hij hier vroeger gekend. Niet langer mocht hij alleen rondloopen! Hij dorstte naar haar dubbelzinnig, rustig slaapvertrek met flauw-wakend lamplicht; hij wou zoenende lippen en de warme aanvoeling van een zachtrozig, trillevend vrouwenlijf. Dat was de bekroning van een genoeglijken dag aan wal. Norsch voldeed zijn gezellinneken aan zijn verzoek: zij begreep dat hij haar ontsnappen ging, gaf verwarde aanduidingen. Kort na zijn afreis had Dora woorden gekregen met de waardin en was heengegaan. Zij had sindsdien betrekkingen gehad in slaapsteden en bars, links en rechts; zij was nu onlangs daar ergens aan de dokken in eene taveerne verzeild. Hij zou haar opzoeken, en ging weer door den avond, door den mist. Boven hem, diep in den donkeren hemel, priemde matgoud de manesikkel. Fritzchen ging opnieuw van kroeg tot kroeg, waar matrozen en scheepslie, de onterfden der liefde, hunne hupsche of ontfleurde beestjes kwamen opzoeken.

Meer en meer werd hij beneveld; 't was hem vreemd en aardig als toen hij, lang geleden, op zijne eerste reis, zeeziek werd. Zijn onvaste stappen wiegden deinend, als stond hij op den rollenden bodem van een schip, dat streed tegen de opstuwende waterjacht. Door zijne weifelende, grillige gedachtekens bleef enkel het betrachten Dora weer te vinden, juist een kompasnaald, die hem de richting wees naar de verre haven. Een koortsige dorst kwelde hem het droog en smachtend verhemelte. Nimmer had zij zoo'n gierende barning in zich gevoeld als heden in dien wonderen kerstnacht. Eindelijk was hij haar toch op 't spoor; in gindsche donkere straat zou hij haar vinden, in „*The Night Tavern*".

— Dora, mompelde hij verlangend, Dora! Zij was hem alles geworden, zijn ziel, zijn leven, zijn wonnig kerstfeest. In dronken begeerte zag hij haar kamer, haar bed, de naakte glooiing van haar wachtend lijf. Hij verbeeldde de zachte lijning harer schouders langs de vlosse, moehangende borsten, naar den warm-opheuvelenden buik. O! dat gekende vreugdevleesch, die losgolvende blonde haren, die onkuische, blauwe oogen, die omhelzende armen, die speelsche, saamtrekkende beenen!

— Dora!

Naast haar rusten en zwijgen! Zijn eelte vingeren laten glijden over haar zijige huid, na de trotsche voldoening van zijn mannelijk-stoere lijf!

— Dora!

Zenuwachtig stiet hij de deur open en zwijmelde binnen. In één blik monsterde hij de verlaten herbergzaal, en in deze verlatenheid, onder het druilerige gaslicht, zat Dora. Zij luierde slaperig op eenen stoel naast de schenkbank. Hij zoende haar, keer op keer, terwijl zij, blij verrast, hem ondervroeg omtrent zijne reis en zijne aankomst. Dat was toch een opperbeste Fritz, een vroolijk matroosje, mild als niet een! In ronde dronkemansfierheid betaalde hij wijn; op dat treffend weervinden werd geklonken en, met vieren, zaten zij aan een tafel te schertsen en te drinken. Dora troonde naast Fritz, leunde tegen den beschonken gelukzalige. Wat was Dora toch mooi in haar bruin wollen kleedje! Begeerig omhelsde hij haar telkens opnieuw, alsof hij zich nimmer verzadigen kon. Tegenover hem zat de waardin Greta, waardiger en stijver in haar nauwprangend, hoogsluitend donker japon; haar vol-bedaagd gelaat glansde van genoegen om den onverwachten klant. Aan hare zijde, geeuwend, de oogen vol verveling, poezig rond en mollig, zat Lona toe te zien. Tegen de muren tot aan de lage zoldering, tusschen prenten, voor den spiegel, in 't buffet midden van glazekens en roomers, overal was de groene hulst als zinnebeeld van den vieringsavond. God almachtig, wat een pret zoo bijeen te zitten en een glas te drinken! Hoe gemakkelijk kon men zich de heimat indenken, hier met hun vieren, gekomen uit verschillende uithoeken van het Duitsche vaderland. Het talmend licht druipelde om hunne beschaduwde gelaten, starde in de buikvolle roomers Rijnwijn, op de fletsgroene flesch, weerschitterde in de strasjuweelen der vrouwen.

Opeens was er eene onuitlegbare verlegenheid; eene nare stilte drukte in de taveerne. Fritzchen luisterde niet langer: zoo ongemakkelijk had hij zich nooit gevoeld; het zweet parelde hem op de slapen en een daverend rillen liep hem door den rug. Met volle teugen dronk hij om zichzelf te bemeesteren. Tevergeefs. Dora herbegon te vertellen: geen sterveling hadden zij heden avond gezien, de zaken gingen niet door de schuld dier ongelukkige werkstaking: die loodste de schepen naar vreemde havens... Hij verstond haar niet. 't Werd alles onzeggelijk vaag, de herberg, de vrouwen en Dora, alles danste weg in eene duistere warreling. Het hoofd achterover tegen den muur, moeademend, nokte hij en jammerde als een mensch in doodstrijd. Wat een plots invallende nacht, waarin hij niets meer gewaar werd! Vruchteloos poogde hij uit te klagen zijne eenzelvige hulpeloosheid.

Ontzet trok Dora haren arm van om zijn hals terug, verstomd

blikkend naar dat doodsbleeke gezicht met open, breekglanzende oogen, die haar levenloos aanstaarden. Een krampachtig sidderen beefde door zijn lijf, zenuwde over zijne meteens dieper doorgroefde lijderstrekken. Bangglurend stond Lona te horken naar 't pijnlijk gorgelend doodsratelen. In éen beweging had Greta de voordeur gegrendeld en bevochtigde thans de paarsche lippen van 't arme Fritzchen. Een klein, zwart katje sprong op de tafel, een paar roomers kletterden op den vloer en vlijtig begon het poesje te spinnen.

— God! God! wat nu gedaan, steende Dora, hij gaat dood!... dood!...

— Stil, stil, gebood angstig Greta, de menschen mochten het hooren!... Dan kwam de politie...

In een laatste stuiptrekking bleef Fritzchen stil; zijn waskleurig gelaat zakte neer op de borst met vertrokken mond en zijn verstorven oogen bleven geheimzinnig klaar. Met gesloten vuisten hingen hem de slappe armen langs den roerloozen, ineengezakten romp.

— Dat moest volgen, jammerde Dora weenend; ik had het voorgevoel van 'n ongeluksdag... toen Martha me de haren opbond, zei ik...

— Zwijg toch in godsnaam, fluisterde Greta bevend, help me en gij ook Lona, kom, kom help me...

Lona als werktuigelijk aangetrokken door de doode blikken, kwam voetschuivend bij, hare oogen puilden vrees-schitterend uit hunne kassen, ontsteld scheen zij, als zinneloos.

— Kom, fezelde Greta, opnieuw aandringend, kom help me, hier mag dat lijk niet blijven...

In zwijgenden afschuw torschten zij den doode van zijne zitplaats door de taveerne in de achterkamer, bijna bezwijkend onder hunnen naren last. Daarna zaten zij wezenloos en stompzinnig te kijken, ver van den spiegel, waarin hun blikken weerkaatsten, sidderend bij den weergalm van voetstappen op het gaanpad. Onzeker porde iemand daarbuiten aan de deur; zij durfden niet roeren en luisterden, luisterden tot alles weer stil werd. 't Was of elk oogenblik een mensch ging binnentreden, Fritzchen vinden in de kamer, hen verraden en de politie halen... Zij zwegen en staarden voor zich uit in groeiend wantrouwen, in doodsangst om dat lijk, dat daarbinnen gestrekt lag, tot zij eindigden met den mensch te haten, die juist hier was komen sterven, zoo schrikwekkend en in den nacht.

Bij Greta stond slechts een ding bepaald vast: het lijk moest weg uit haar huis vóor den leependen morgen dagen kwam. Met diepe, voorzichtig-fluisterende stem begon zij te spreken tot Dora en Lona. Als opgeschrikt rilden zij; zij ook begrepen het: de doode moest weg, om het even waarheen, om te kunnen vergeten dien aanvechtenden droom. Stil en behoedzaam miek Greta de deur open en keek buiten. In een dichte, ondoorgrondelijke vlaging nevelde de klamme mist; alleen in de verte, waar dofversmoord de treinen floten, was als eene vage beuk van stralend licht, matgoud tarnend met vaalrood en verglimmend groen. Plotseling zag zij den uitweg; 't was eenzaam, geen mensch was zichtbaar in den omtrek. Met tweeën zouden zij den doode wegvoeren, hem schooren onder de armen en wegdragen in dien hoop duisternis, hem neerleggen tegen gindschen warboel van allaam, kettingen, schragen en loopplanken, er gestapeld vóor de onzichtbare spoorhalle. Lona en zij zouden dat verlossingswerk volbrengen; Dora zou op uitkijk staan. Van op den drempel zag deze, half bewusteloos van angst, het rouwig tweetal in 't opslorpend gewolk verdwijnen. Moeilijk en traagzaam sjouwden zij het lijk; het hoofd hing voorover, en de plomp-geschoende voeten hotsten over de straatsteenen.

Lang en ademloos staarde Dora in den nevel, naar de dofbloeiende lichten. Eindelijk keerden zij terug, plots opduikend uit den mist, huiverend en als dronken. Sprakeloos, dicht bij elkaar gedrongen, oogden zij, aan de straatdeur, terug in den dreigenden, ondoordringbaren nacht. Grimmig op hen toedringend, puilden opeens twee hardvurige lantarenlichten.... Een trein schreed heel traag, daverend en proestend, door den mist....

— God! God! de trein, gilde Lona, zich achteruittrekkend, en sloot de handen voor de oogen als om niet langer te zien!

Kerstdag 1900.

Verzen.

't Wordt in mijn ziele vredig-kalm en stil...
Zo vele dagen zijn voorbij gevaren,
en hebben meegedragen 't oude leed...
't Wordt in mijn ziel zo vredig-kalm, zo stil...

Mijn arme, oude liefde,
kom eens nog waren rondom mij,
kom zing nog eens de melodij
van verre, dode dagen.

Ik wil nog eenmaal zien
uw blinkende, lichtende ogen.
Ik wil dat eens mijn blik
U nog omvatte,
blanke, slanke dromenkoningin.

Verschijn nog eens in heel uw weelde,
en ga dan heen, keer nimmer weer...
Streel mij nog eens gelijk gij streelde
in de oude vreugdedromen van weleer.
Verschijn nog eens in heel uw weelde
en ga dan heen, keer nimmer weer...

En nu gij gaat is 't mij zo vredig-kalm, zo stil...
'k voel jonge liefde mij omvangen,
'k voel in mijn boezem jonge zangen,
en hoog en edel groeit mijn reine wil!

De maanden juichen voorbij...
Ze slieren, ze zwieren langs mij
in een rij
zingend de ronde: Roze, Roze Mei...

Als mooie wondervogels,
zijn zij wiekend door de gouden lucht
of gaan, als blanke, tere bloemen,
aan 't wieg'len in de avondlucht;
of soms, als kleine kindren in een weide,
gaan zij aan 't dansen, wendend keer op keer,
tot in de wazige avond weer
ze als blanke zwanen drijven op het blauwe meer.

De maanden, ze zingen een lied van de vreugd,
de maanden ze zingen de lof van mijn jeugd
Roze, Roze Mei...

Antwerpen. ARY DELEN.

Boekbeoordeeling.

G. van Hulzen, Getrouwd.

Het geserreerde, krachtige schets-werk van Van Hulzen gaf groote verwachtingen, en toen zijn roman „Getrouwd" werd aangekondigd, verheugde elk ernstig lezer zich bij voorbaat. En nu blijkt het gegeven van „Getrouwd" te eenvoudig en te weinig belangrijk voor een stuk proza, dat meer pretenties heeft dan een schets, terwijl de roman zelf zich doet kennen als niet meer dan een verwaterd, onnoodig in de lengte gesponnen studietje, stukje observatie.

De groote, dadelijk op den voorgrond tredende fout van dit boek ligt hierin, dat de beide hoofdfiguren zóo absoluut on-intressant zijn, zóo even min sterk-sympathiek als hevig-antipathiek, dat het ons volkomen onverschillig laat, hun wederwaardigheden door den auteur te hooren meedeelen en uitpluizen. Henk en Gonde zijn van een onvermengd banaal gehalte, en ook die banaliteit is niet zoodanig verwerkt, dat ze de belangstelling kan gaande houden.

Vooral in de eerste hoofdstukken kost het den lezer moeite zich ook maar met eenig gevoels-onderdeel aan die twee menschen te hechten, 't zij dan met zijn liefde, zijn haat, zijn medelijden, zijn verachting; hij wordt volstrekt niet op de hoogte gebracht van hun vroegere levensomstandigheden, verkeert eenigen tijd in twijfel omtrent hun soort, klasse, geaardheid, en moet wel tot de conclusie komen, dat noch Henk, noch Gonda het recht hebben als eerste-plan-figuren van een roman-achtig verhaal op te treden. Zoodat hij verbaasd vraagt, wat den schrijver er wel toe moge geleid hebben, ze tot een taak te roepen, waarvoor ze geheel niet berekend zijn, ze op een voetstuk te plaatsen, van waar ze een alles behalve monumentalen indruk maken.

Verder in het boek doordringend, komt er wat meer licht aangaande vroegere bestaans-factoren, gaat men eenigszins begrijpen — wat voor de juiste appreciatie, ook van een roman in 't algemeen, onmisbaar is — waarom ze zijn, zooals ze zijn, wat hen gebracht heeft tot 't tegenwoordige, in welk opzicht hun daden en denken van heden verbonden zijn aan, het gevolg zijn van hun verleden — dat immers in geen menschenleven ooit een op zich zelf staand geheel kan uitmaken. De twee schim-achtige figuren nemen wat meer vorm aan; iets minder dan te voren behoeft men ze, op gezag van den schrijver, in hun oogenblikkelijken staat te accepteeren, en het wordt eenigszins mogelijk, in welke aandoening dan ook, met hen mee te leven, nu en dan sterk partij te kiezen.

Maar véel licht, véel vorm wint men er ten slotte niet bij.

Ja, op blz. 14 en verder is men er achter gekomen dat Henk en Gonde geen van beiden wat bezaten, toen ze trouwden, en nu in Amerika geld trachten te maken; uit hun gesprekken en overdenkingen voelt men dat ze eenvoudige burgerlui moeten zijn. Dat laatste wordt voor Henk bevestigd door de mededeeling op blz. 61, dat men hem in Gonde's omgeving een echten burgervent vond, aan wien men wel zien kon, dat hij maar uit gewone kringen kwam. Maar wat zijn vrouw betreft, blijkt dat gevoelen toch niet juist te zijn. Wel verneemt de lezer op blz. 61 en 62, dat Gonde's zusters op een geheimzinnige manier aan nieuwe hoeden en mantels komen, en veel neiging toonen de baan op te gaan; wel wordt op blz. 199 zelfs een dier zusters door de commensalen van haar moeder in een hoek geduwd en gezoend — maar er zijn andere teekenen, die er, in zonderling tegendeel, op wijzen dat Gonde alle gegevens bezit tot in- en uiterlijke beschaving. Hier komt men nu voor een vreemde tegenstrijdigheid te staan: Gonde's moeder is de dochter van een hoofdofficier, tevens officiers-weduwe; in de eerste kwaliteit heeft zij hoogstwaarschijnlijk als meisje het beschaafde gezelschap om zich heen gezien, dat door haar ouders ontvangen werd, in de tweede functie zichzelf een kring van ontwikkelde, wel-levende menschen gekozen. Is daarvan niets blijven hangen? Is met dat vroegere leven opeens radicaal gebroken, door plomp-verloren in de open armen van een algeheele verburgerlijking te vallen? Het is bijna niet aan te nemen. En zoo de schrijver gewenscht had, dat wij het zouden aannemen, dan had hij ons behooren te verklaren, retros-

pectief, door welke invloeden Gonde's familie en zij zelf zoo verduft zijn geworden, waarom haar moeder in de keuken eet, op den zolder slaapt, er 'n huis met „deftige loopers en dubbele vitrages" (en toch met 'n bedstee in de gang!) op na houdt, en afgrijselijke burgerlijkheden zegt als „we benne", en „die meneer is toch zoo'n lieve man, zoo'n echt fijn mensch". De schrijver heeft zich er met een franschen slag van af gemaakt, ons dit wonderlijk complex te ontwarren, en moet zich dus getroosten, dat we hem niet gelooven.

Meer in détails gezien, krijgt men eveneens herhaaldelijk den indruk, dat er haastig, nu en dan zelfs, slordig werk is geleverd, waarvan de auteur zich heeft afgemaakt, niet de moeite nemend om na te beitelen, na te polijsten. De zetter, door dat voorbeeld geleid, heeft eveneens vreemd met zijn materiaal rondgesprongen (op de laatste bladzij vereeuwigt de drukker zijn naam, aldus de verantwoordelijkheid overnemend), maar wanneer men de helft der dwaze fouten, die in dit boek voorkomen, op zijn rekening zet, blijven er nog heel wat opmerkingen te maken, die den auteur zelf aangaan. Nu en dan is het bijna niet te gelooven, dat Van Hulzen dit werk schreef, de nauwkeurige, juist-observeerende, zuiver-afwerkende Van Hulzen.

De slecht verzorgde interpunctie ontsiert iedere bladzij een of meermalen; in den vijfden regel loopt het al spaak, en van daar af wordt het lezen er herhaalde malen door gestremd, gehinderd, onmogelijk gemaakt; vooral de aanhalingsteekens hebben de meest verbluffende sprongen gemaakt. Deze slechte verzorging, die soms geheele zinnen onbegrijpelijk maakt en uit hun verband rukt, kan ongetwijfeld ten deele bij de schuld van den zetter geboekt worden — hetgeen misschien evenzeer voor een deel geschieden kan met de volgende oneffenheden: wasem*d*end (blz. 11); on(?)humeurig (16 etc.); had morgen wat doen (31); kor*r*elig (35); lacht*t*e (35, 40, 186); *toch* zachtjes, *toch* vol, *toch* eigenlijk (36); knie*s*en (37); wa*z*em (38); ha*re* zwa*re* tobben (40); mo*ê* (43); flak(?)-uit (45); deuntje uit cafe-chantant (50); erger dan (*dat*) hij (69); en voelde ze *(en ze voelde)* (70); kna*a*uwen (73); vijandig(*e*) (76); eêr (83); verellendige (?) mégèra (?) (93); onverhoeds*ch* (119); de*n* volgende*n* keer (119); elke*n* dag was geweest (133); zoo verging de*n* avond (137); neergeslagen woorden (?) (146); vergist*t*e (147); in fell*e* schijn (154); beko*o*ring (157); met *de* glans (162); uit deze*n* stad (162); hij was *één* man (186); waar *(hij)* 't kostje kon halen (187); alle*n* oogen (188); m*â* (189); een grutje

met al mutje (?) (199); ontbrak haar de*n* tijd, de*n* lust (210); in een zoo'n winkel (236); enz., enz.

Maar ook slechts ten deele is aan het zetten de schuld te geven: een auteur, die z'n werk liefheeft, verzorgt het ook met alle liefde en toewijding, en geeft het niet uit, eer alle proeven geduldig en zorgvuldig zijn nagezien.

Het is overigens niet alleen een uiterlijke slordigheid, die treft; ook een gemis aan systeem, aan een vaste werkbasis kenmerkt dit boek. Waarom staat er: roo*j*e, kwâ*j*e (wat doet dat teeken op de *a*?), maar ro*y*ale? Waarom *k*oncentreeren, maar in*c*onsequentie? Waarom te spellen le*k*tuur, ris*k*ant, *k*rapuul, maar *c*onventie, *c*ommensaal, *c*afé, *c*athecheseermeester, *c*analje? Waarom vitra*g*e, lo*g*eeren, baga*g*e — tegenover *sj*u en passa*sj*iers? Waarom ook jal*oe*zie, doch silh*ou*et; nu eens expl*o*teeren, dan weer expl*oi*teeren? Waarom brav*e*ren, maar or*ee*ren? Exta*z*e, maar fra*s*e?

Op deze vragen valt niet te antwoorden door een beroep op de vrijheid van den artiest — zeker: we zijn, goddank, den tijd te boven, die het kunstwerk aan banden wilde leggen, het onderwerpen aan wetten en voorschriften, maar ook de grootste kunstenaar kan zijn arbeid niet los maken van zekere elementaire beginselen, van een, overigens op den achtergrond blijvende, leiding. Een artiest, die — om op literatuur-gebied te blijven — een woord, een combinatie van woorden, op een bepaalde wijze schept, heeft daarvoor een reden, doet dat met een artistieke bedoeling, gaat dus uit van een literair leidend beginsel; geeft hij bij gelegenheid die zelfde schepping een anderen vorm, dan kan hij niet anders dan wederom een bepaalde (artistieke) bedoeling met die hervorming hebben, en moet door ons op kunstgronden kunnen worden nagegaan, waarom hij dit deed. En door dit een-en-ander in 't oog te houden, beperkt een kunstenaar volstrekt zijn artistieke vrijheid niet; hinderen hem zekere elementen der conventioneele taal-basis: hij kan ze verwerpen of zelf een nieuwen grondslag leggen; mist hij in zijn taal de middelen tot juiste en krachtige bereiking van zijn doel: hij kan die taal uit eigen schepping met die middelen verrijken.

Maar de heer Van Hulzen schrijft *adem* (blz. 19), *pas* (19), *hoed* (36), *wasem* (38), *man* (47), *streek* (49), *vinger* (52), *vorm* (54), *janmaat* (54), *uitroep* (86), *drang* (109), *uitval* (114), *stoot* (137), *tweestrijd* (142), *heuvel* (155), *rommel* (162), *trant* (181), *hamer* (191),

dag (192), enz., enz., in het vrouwelijk geslacht, zonder dat nochtans blijkt, dat hij daarmee een opzettelijke en op literaire gronden te verdedigen afwijking van De Vries en Te Winkel bedoeld heeft [1]). Een even groote reeks andere woorden toch doet hij wèl D. V. & T. W. volgen, nog andere woorden weer maakt hij van vrouwelijk juist mannelijk, terwijl hij aan sommige woorden nu eens het eene, dan weer het andere geslacht toekent. (blz. 34. *toon* vr., blz. 40 *toon* mann.; blz. 54 *matroos* vr., blz. 55 *matroos* mann.; blz. 20 *(aan-)drift* vr., blz. 243 *drift* mann., enz.) Het lijkt niet mogelijk, in zulk een behandeling van het materiaal eenigen toeleg tot systematisch werken te ontdekken.

„Ik had geen lust, geen tijd om 't op te zoeken", zou Multatuli of Van Deyssel antwoorden. Het cerebrale, niet hevig-gepassioneerde in Van Hulzen's werksoort tot aanwijzing nemend, zou zulk een antwoord uit zijn mond een dooddoener wezen.

Onjuistheid, banaliteit en slordigheid zijn ook nog in het volgende te vinden.

Onjuistheid in de uitdrukkingen: 1°. „Dadelijk kwam ze nu aanstuwen, in de vaart van een verschrikte hinde" (blz. 121); dit beeld (bovendien een banaliteit uit een ridderroman) mist nl. zijn eigenaardige bestemming: de handeling te verduidelijken, daar het niet alledaagsche schouwspel van een „verschrikte hinde" den meesten lezers nooit te beurt is gevallen. 2°. „Wit-omgeelde gitten" (blz. 23); een git kan geel-omgeeld, maar niet wit-omgeeld zijn. 3°. „Het zachte oogenblauw, dat de(n) ros-geworden baard bedoezelde" (? ?) (blz. 26). 4°. „Het was of een pak sterk drukkende kleeren van hen afviel" (blz. 29); het is moeielijk aan te nemen dat twee personen tegelijkertijd een bovendien zoo vreemdsoortige gewaarwording ondervinden; wil de vergelijking juist zijn, dan moet ook het in concreto omgezette beeld een practische mogelijkheid aanbieden. 5°. „„Gemeenerd, geniepérd, die je bent!" stoof ze wild op" (blz. 32); zelfs Gonde zal, ook in verband met de haar eigen, boven genoemde, beschavinggegevens, in gezelschap van anderen niet zoo tot haar man spreken. Evenzoo is het onjuist, haar te doen zeggen: „we gane" (blz. 33), „hij het" (blz. 65), „pestte" (blz. 76). 6°. „Dan zou ze sterven, ver

---

[1]) D. V. & T. W. is als maatstaf genomen, omdat de schrijfwijze van „Getrouwd" de daarin vervatte principes het meest nadert.

van haar maatje" (blz. 38); „mijn maatje was daar" (blz. 85); „mijn goed maa'tje" (waarvoor dat afkappings-teeken?) (blz. 88); in de bijgegeven omstandigheden spreekt 'n vrouw als Gonda niet van „maatje". 7°. „Een onaangename gewaarwording *droop* tegen hem in" (blz. 67); een gewaarwording, die *druipt?* iets, dat *tegen iemand in druipt?* 8°. „Nam dit simpele feit de *verhouding* aan van een striemslag" (blz. 70); wat is de *verhouding* van een striemslag? Het eigenlijke feit *verhield* zich tot de voorstelling van het feit, die haar kwel-zware gedachten zich maakten (aldus zal bedoeld zijn), gelijk het tikje, dat, naar men zou kunnen zeggen, het eigenlijke feit haar had gegeven, tot den striemslag, dien zij er in haar overprikkeling van ontving. De tusschengelegen overgangen weglatend, zooals de schrijver deed, had hij dus moeten zeggen: „nam dit simpele feit *de kracht, de grootte, de felheid* aan van een striemslag. 9°. „Ei, ei" (blz. 79, 204); deze dwaze tusschenwerpselen gebruikt men zelden of nooit. 10°. „Omdat je pedantheid *medebrengt*" (blz. 105); Van Hulzen moge „mede" *schrijven*, Henk *dacht* „mee". 11°. „Waarom zou ik haar 't genot niet gunnen van „de Schiedam" te laten zien?" (blz. 51); aan wie laat Gonde de Schiedam zien? 12°. „Hij *nipte* (?) met zijn brauwen." 13°. „De knop, die elk gat in zijn redeneeringen moest vullen" (blz. 107); waar ziet de heer Van Hulzen, alsof dat zoo'n gewoon ding ware, gaten met knoppen vullen? 14°. „Ze was eigenlijk nog een kind, zoo slank waren de armen, zoo teeder-gevormd de borsten." (blz. 83); welke man — welke weinig poëtische man vooral — zegt zulk een enorme frase, als hij zijn slapende vrouw ziet? „Teeder-gevormde *borsten!*" 15°. „'t Lichtte een kneep (?) van d'er hart." 16°. „De pee'" (blz. 181); waarom p. e. e.'?

Banaliteit in: de vergelijking tusschen z'n vrouw en lucht-en-water (blz.183); de frase: „zij dronk gretig het frissche vocht"; enz.

Slordigheid in: aan den eenen kant het streven naar vereenvoudiging in spelling en ver-natuurlijken van dialoog (goeie, z'n, nee, nou, blijë, zijë — waarom met 'n trema? — ik wor, zeit-ie) en aan den anderen kant het spellen van *d'er* voor *haar* (zonder zich van dat afkappingsteeken rekenschap te geven), het schrijven van stijfheden als: „een weekgeld, waarmee ze *slechts* krap kon rondkomen", het op blz. 41 eerst van een ou*de,* daarna van een ou*we* kombof doen spreken.

Het is jammer, dat er zoo weinig goeds tegenover al deze fouten te stellen is. Geen enkele plaats is in dit boek aan te wijzen, waar een virtuositeit met de taal verricht is; tot de enkele vondsten behooren de werkwoorden *angsten, heftigen, stevigen* (hoewel nu en dan in stomme-e-verbindingen onwelluidend toegepast), en het uit 't Duitsch overgenomen *blasse*. (De angst voor Barbarismen wordt wel eens belachelijk; er zijn menschen, die *voorbericht* en *voorrede* schrijven, maar bang zijn voor *voorwoord:* 't is even dwaas *huis* een germanisme te noemen, omdat het Duitsche *haus* er naast staat. *Blasse* geeft ons de door den schrijver gewenschte stemming, omdat we ons, Duitsch lezende, al aan den invloed van dat woord gewend hebben; een geheel juiste vertaling is er niet voor: derhalve is de schrijver in zijn recht, wanneer hij dit woord importeert.)

Bij het zoeken naar wat beters krijgen we nog even hoop, als het verhaal zich naar de Gerard Dou en de Albert Cuyp verplaatst — maar we vinden helaas niets dan een verwaterd stukje Heyermans, en de vermelding van de trap, den meneer, die de vuilnisbak omschopt, de menschen van twee-hoog en zoo — die vermelding doet ons nog sterker voelen hoe buitengewoon knap Heyermans ons zoo iets geeft. Dan stuiten we ook nog op de beschouwing van blz. 172 en 173, die van Van Hulzen is en geheel niet van Henk; we verbazen ons over de vlotte bevalling van Gonde en de handigheid van de vroedvrouw (voor een eerste maal levert Gonde 't hem bepaald kranig); we vinden 't merkwaardig dat ze 't al op blz. 234 met haar zware lijf te kwaad heeft, en begrijpen heel best, dat Gonde maar niet zoo pardoes voelde, dat haar eerste kind haar grootste geluk kon zijn. Wanneer je pas vier weken over je tijd bent, en (wat bij 'n eersteling kan gebeuren) je in die dagen continueel het hart uit 't lijf spuwt — och, dan is dat bekende moeder-instinct nog 'n heel eind weg.

En dan zijn we in de laatste bladzijden aangeland. Gonde is dood, het kind schreeuwt, en Henk heeft de pee' in. En . . . ja, nu is het eigenlijk uit. Dat voelt de auteur ook, en houdt nu maar een eind-speech, 'n soort van lijkrede, waarvan hij ons wil wijsmaken, dat Henk 't allemaal gezegd heeft.

Resumeerende, moet „Getrouwd", de onbelangrijke behandeling van een onbelangrijk geval, een mislukking genoemd worden.

Dec. 1900. J. Tersteeg.

Het bloedende Hart van Daneelken.

DOOR

VICTOR DE MEIJERE.

e Septemberavond streepte bloedig de kimmen; de zonne die, als een gewond hart, in traagheid ommedreef, bloeide open in vlammende vlekken. 't Was een roode glorie alomme, wijd en zijd, zich rekkend op den horizont; 't was of gansch Vlaanderen vurende laaiheid naar den hemel opwierp. Purper-doorschenen wolken, omboord met goud, verwaaiden in rasse, verschrikte gangen over Braband; zij gingen verder en verder, alsof zij den oneindigen weemoed van dezen avond in snelle tochten wilden meênemen, mede over Braband en mede naar de vlakten der wijde, wilde Heide. Alles was stil en roerloos. Een diepe treurnis waasde, met lichte nevelen, over 't water, dat haast niet meer bewoog. Eb noch vloed bracht leven op den stroom. Op de dijken, heuvelend in duisterende glooiing met ruige, zwarte ruggen, stonden, de verten afsluitend, de avondboomen met moegearmde kruinen starlings en stom en als gekruisigd.

Sprakeloos roeiden wij voort, hij, een oude visscher en ik.... Gij, melieve, drongt u tegen mij aan met benauwde rillingen, bijna bewust van wat gebeuren ging. Bange schokken liepen door uw vleesch, daverdend door mijn lichaam. Soms zocht uw hand mijn handen waar zij, tintelend van moeheid, zenuwachtig, met regelmatig-verzwakkenden trok, den riem in en uit het water dreven. Het goud, met iederen riemslag opgehaald, perelde bevend met een lange lijn van droppen weêr het water in.

Sprakeloos roeiden wij steeds. Door de stilte klonk het lekkend ruischen van water, tegen den vorensteven in schuim geslagen, en het kirren der roeiijzers, op den dolleboom heen en weer knarsend.

Mijn oogen vielen op den visscher vóor mij. Hij zat dáar, diep-ineengedrongen, het gelaat rood-beglansd, de oogen wijd-open, waarin de laaiheid dof verdoofde. Hij staarde naar de gloeiende kim. Zijn lippen bewogen zich soms te midden van een grijs-zwarten stoppelbaard; zijn dik-gehaarde wenkbrauwen fronsten zich dan omhoog en zijn voorhoofd scheen vol diepe overpeinzing. Hij sprak dan enkele snelle, stille woorden — een gebed of een vermaledijding? — Met meer kracht begon hij schielijk te roeien: nijdig beet hij op de tanden en de kaaksbeenderen wrongen zich zenuwachtig samen.

Zeven slagen klonken, roerend en duidelijk, uit eenen naburigen kerktoren. Hij wachtte toen, ontblootte zich en maakte een kruis.

Uw handen, die mijn arm grepen, trokken mij almachtig tegen u aan en ik hoorde u, lieve, met verkropte stemme, fluisteren: „Toe, laat ons aanleggen, daar ergens, 't is eender waar, àl moesten we tot aan de enkels door de slip. 'k Vind dien man hier akelig op dit uur. We zullen te voet gaan."

„Ge denkt er niet aan! Twee uren!"

Half zich omkeerend, den riem met de linkerhand opgeheven, terwijl de rechter, vóor zich, naar de kimmen wees, sprak toen de oude: „Die avond brengt niets goeds, mijnheer! Daneel snijdt weer zijn hart uit het lijf . . . . 't Is ziekte of onheil . . . . Zij, die morgen uchtend visschen gaan, zullen weer hun netten in bloed zien onderzinken . . . . Ginder, verre op den dijk, mijnheer, vinden de koeiers dan droppen bloed . . . ." Op dien stond geleek zijn verwrongen gelaat aan die duivelshoofden uit den verren tijd van Bijgeloof.

Zachtjes voortgedreven gleed onze boot in 't riet. De buigende halmen ruischten om ons henen en de dijk, dicht en hoog, lag, voor ons, in eendlijke duisternis. De verre gloed der kimmen lag er boven fataler, in breede veegen. De schipper was recht gestaan; hij wierp den riem in het berghout en stuurde wrikkelend, de boot opnieuw naar het midden van den stroom. Angstig klonk, dicht bij ons, het ratelend lawaai eener kruisnet, die, snel-klepperend, in de diepte werd neergelaten. Verschrikt zagen wij om.

„Gij zijt te vermoeid, mijnheer!" zei de oude, wijl hij zich neêr-

zette, het aangezicht naar ons gericht; en zachtjes voortwrikkelend: „We zullen niet meer roeien; de tij is goed en er is weinig wind. Ik zal wel zorgen, dat we er komen! Zit hier bij mij de boot zal lichter liggen . . . . Kom, ik zal u eens de geschiedenis van Daneelken vertellen.”

Zwijgend voldeden wij aan zijn verzoek. Verre waaiden schelle geruchten op. Hoog-opgestapelde karren, door reuzepaarden voortgetrokken, gleden, als donkere schaduwen, op de dijken. Vrouwen met manden op de hoofden en mannen met spaden en rieken op de schouders gingen er achter, luid-zingend. Zij kwamen van de aardappelenvelden en begeleidden den oogst naar de schuren. ’t Water begon stillekens te monkelen en spoelde klaterend in het riet; lichte waas van nevels waarden op in het broek, dat, hier en daar, tusschen stroom en dijk lag, wild begroeid met riet en biezen. In de verte hing nog immer de groote zonne in strepen bloed. Als eene te rijpe vrucht lag zij er nu stuk-gebarsten en de rijkheid van haar hart vloeide in breede gulpen weg. Ontelbare molens rezen op in de verte; hun grauwe vleugels bewogen, op en af, met melancholische traagheid, in roode klaarte . . . .

„Zeg eens,” begon de oude, met lachende stem, „men zegt, hier, in Klein-Braband, dat schippers nooit in de hel komen, daar, naar het schijnt, de duivels bang zijn, dat zij, gewoon aan het splissen van touwen en lijnen, hun staarten op onontknoopbare wijze zouden samenvlechten; ik ken er nochtans een — zijn stem ging aan ’t beven en kleurde zich somber — die alleen met groote moeite aan de hel ontkomen kan: Daneelken! Indien hij uit de klauwen des duivels blijft, is het enkel ten koste van de schrikkelijkste pijnen, die ooit een mensch verduurde! Daneelken leeft met vrouw Minne in den Venusberg, ginder verre, diep in ’t geluchte, waar de wolken niet meer komen, waar gerucht noch lawaai van deze wereld landen kan. Om vrouw Minne te beminnen heeft hij zijn hart uit den boezem moeten snijden. Hij leeft nu met haar, in doodzonde, meer dan honderd jaren!

Zijn hart, niet heel en al uit den boezem gesneden, waarvan een stuk is blijven leven, groeit altijd-aan, volgens menschelijke begeerten en wenschen in hem opkomen. Kon het eens volgroeien, weer menschelijk kloppen, żooals vroeger, hij ware weer een mensch, sterfelijk als gij en ik. Daar hij reeds ouder is dan ooit een mensch op aarde werd, zou hij sterven en den duivel toebehooren. Daarom

moet hij in de afgrijselijkste smarten zich immer het aangegroeide hart uit den boezem halen.”

De oude maakte een kruis, zag om naar de verre zonne en vervolgde: „Daneelken was een schipper van Wintham. Hij vertrok soms op verre reizen naar het land der Walen en naar Frankrijk, vocht nachten en dagen tegen wind en ontij, verdiende weinig, maar was gelukkig met zijn lot. Altijd was hij wel te moede. Hij leefde vreugdevol zijn dagen door, droomend van zijn dorp, zijn kermis en zijn jaarlijksche feesten. Elke winter, met Kerstmis, was het feest in Wintham. Toen vierden de schippers hun teerdagen. Allen kwamen zij dan naar huis en hun gilde trok, drie lange dagen, met muziek en vaandel, door de straten. Zij zongen en sprongen om in dolle ronden, met Daneelken vorenaan. Hij droeg de groote, groene vaan, waar de heidensche godheid Neptunus stond op afgebeeld. Uitgelaten gast, danste hij fier voorop, zwaaiend en zwierend gestaag en behendig het vaandel. Soms liet hij het, met eene hand, in breede plooien tot tegen den grond slieren, sloeg een been over den stok, vatte hem vlug met de andere hand, zoodat, een stond later, het vlag weer vlam-waaiend in de hoogte wapperde. De jeugd van het dorp liep, arm aan arm, medezingend en dansend om hem; zij zwaaide met potsen en petten. Jongens wierpen hun klakken hoog in de lucht, ze weergrijpend wanneer zij, in snelle wirrelingen, naar beneden kwamen. Enkele keeren vielen zij ten gronde; dan was 't een scharrelen, een zoeken! Kleine lijfjes, zich verdringend en omstootend, gingen aan 't bewegen in een golvende deining, waarin, te midden van jolig lawaai en prettig gegichel, de lachende kopjes als blozende bloemen opblonken. De goede oude taterwijven kwamen uit de huizen en lachten om die dartelende jeugd. De jonge meisjes zagen naar Daneelken en oogden hem na, want allen droomden van hem.

Des namiddags vergaderden de schippers ten disch. Het waren grootsche braspartijen, die tot den morgen duurden. Groote, bloedende stukken vleesch werden gestadig opgebracht, rood en smoorend, overgoten met vettig-glimmende sauzen; zij verdwenen in een oogwenk in de gulzige buiken. Nieuwe kwamen; altijdaan, op en af, bracht men, op tinnen schotels, rijk-glimmend als oud-zilver, bergen witbloemige aardappels. Broodtaarten, rijkelijk versierd met geleien van krieken en kweeperen, stonden op

tafel, naast overgroote teilen rijstpap, waarvan de goudgeele glans onder 't witte suiker verborgen lag. De mannen, om hun dorstige magen aan te prikkelen, aten onverpoosd pekelharing en hun breede monden glommen vettig, onder het eten van het fijne gerecht. Dikbuikige tonnen gersten, waaruit het Vlaamsche bier langs de bommen schuimend opspatte, werden bijgebracht en de groote pinten gingen in de ronde. Men dronk en zong en danste, tot de meesten snorkend op tafel nedervielen, de glazen rammelend en rinkelend in stukken vlogen en het bier in stroomen, vanaf het hammelaken, op de vloering neerdroop. Toen ging Daneelken heen, zwijmelend aan den arm eener dikke deerne met volgezwollen borsten; ofschoon zijn beenen den weg naar huis niet meer vonden, wist zijn mond nog immer zijn kussen te leggen op verlangerige lippen, wulpsch, met lange smakken; die zwoegende boezem en dat wild verlangende vrouwenlijf bedwelmden hem; hij ging, waar die vrouw wilde, waar zij hem geleidde, ver van huis en ver van de oogen, ergens, waar het goed was alleen te wezen met hunne liefde.

Eens was de Lente gekomen. Daneelken voer naar Frankrijk. Heel den dag had hij in zijn lichaam de begeerten voelen gloeien; zijn bloed joeg sneller in zijn aders om; 't was in hem, hem hernieuwend en verjongend, een stijgen van leven en kracht. Onophoudend had hij hard en veel gewerkt; hij wou het verlangen in zijn borst smoren, hij wou het dwingen tot gehoorzaamheid aan zijn wil. Klimmend — waarom en wist hij niet! — duizendmaal in den mast, stond hij, des avonds, moe-gezwoegd, hijgend en zweetend, bij het roer. Hij keek voor zich uit, in de verte, waar een wazig licht in de duisternis bewoog. Hij ging Baesrode voorbij. De wind waaide van de zee en de toren van Rupelmonde luidde hem zwaar-dreunend na.

„Goed weer morgen", mompelde Daneelken, „alles voorspelt een goede reis!"

Hij voelde plots iets achter zich. 't Was of oogen op hem rustten. Zich omkeerend, zag hij aan het roer, waarvan hij de handen niet had losgelaten, eene overschoone vrouw. Zij stond er hem glimlachend aan te stâren met oogen, die blauwden te midden van een gelaat, waar zilver- en perelschijnen glansen wierpen.

Hij bukte zich dichter, keek toe met strakke oogen, beet op de lippen. Neen, droomen deed hij niet. Het was een vrouw, een levende

vrouw. Hij zag haar boezem zwoegen. Was het geen dier verraderlijke wezens, wier zang hij, bij avondtijd, lang, van uit de verte, had nageluisterd? Neen, dat kon niet; zij had beenen, menschelijke beenen en sirenen niet. Was het een Godin? Hij zag haar aan, opnieuw, met blikken trillend van verwondering, vol verlangen. Hij zag hoe haar lokken, als een gouden vacht, slingerend om haar leden vielen. Zij verborgen gedeeltelijk hare naaktheid. Ieder haar leek hem een gouden draad. Haar lijf blankte er door als rein ivoor; haar armen en beenen schenen wit-amberig, dooraderd met rozig-rood.

Dat wonderwezen was van een schoonheid, die Daneelken, hoewel hij vele schoonheden op zijn kloppend hart had mogen drukken, nooit had vermoed. Hij bleef staan, sprakeloos... Zijn handen lieten schielijk het roer los, grijpend voor hem uit; zij strekten zich naar dat vrouwenlijf, voorzichtig, als vreesde hij den speelbal eener wreede begoocheling te wezen; 't was hem of hij niets dan lucht in de armen drukken ging. Zijn eeltige handen, breed-uiteengezet door 't behandelen van riemen en touwen, met afgebroken nagelen door het oprollen der zeilen, beefden op een mat en zacht-levend vrouwenlijf; hij voelde het lillen van vleesch! In wilde omhelzing, in een woede van beminnen en van liefhebben, greep hij haar met trillende armen; hij hief haar op, drukte haar aan zijn boezem en haar borsten golfden als een wilde deining op zijn borst. Zij boog haar hoofd naar zijn hoofd, haar zijïg haar ritselde over zijn aangezicht in losse wrongen, hem bedwelmend met dien goeden geur van vrouwehaar. 't Was een zaligheid, die tot in de minste vezels van zijn lichaam vloeide.

Haar stem klonk als zilver over hem. „Daneelken, o Daneelken, lange jaren volg ik u, stond op stond... ik wist wel dat gij eenmaal mij zoudt wezen . . . . "

„Wie zijt gij vrouwe? Zijt gij een heks? Hebt gij een ziele? O neen, zeg het niet! Wat kan 't mij geven wie gij zijt? Waart gij de duivel, ik bleef aan u! Wat kan mij 't leven bieden na dees vluchtige stonden van gelukzaligheid, die 'k op uw boezem vinden mocht?"

„Ik ben vrouw Minne; als gij wilt voer ik u mede, mede door de hooge lucht, hoog, ginds hoog naar mijn paleis . . . . . "

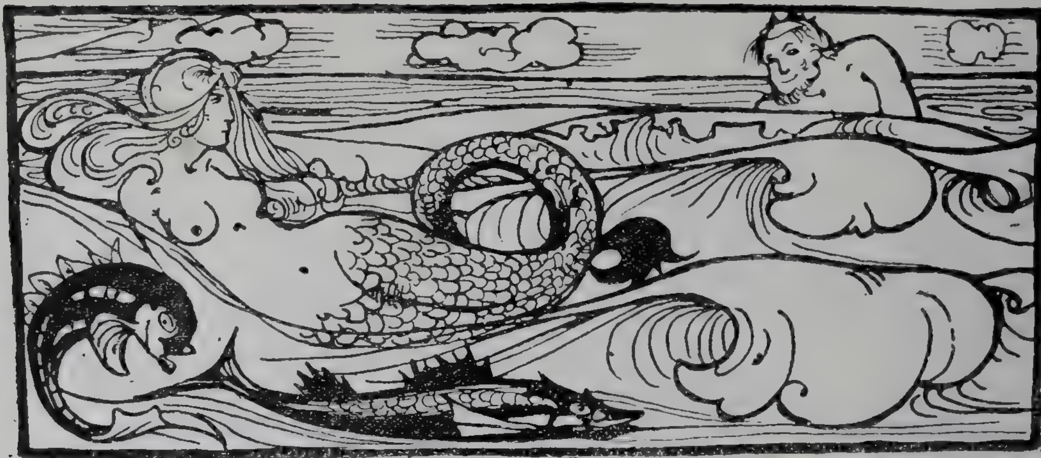
Daneelken antwoordde niet; hij drukte Minne, want het was vrouw Minne, sterker aan zijn boezem in een smachtende trilling.

In zacht gewaai voelde hij zich opgeheven. Hij verschrok en voelde

zich zweven in de lucht; sterker klemde hij zich om haar lenden. Hooger werd hij opgenomen en hooger voelde hij zich steeds gaan; de lucht woei sidderend door zijn haar en de lokken der Minne golfden om hem. Hij wilde denken, maar kon niet meer. Hij wilde een beeld van alles wat hij op aarde achterliet, voor eeuwig, in de oogen behouden, wierp het hoofd terzijde en blikte omlaag; hij zag zijn boot, droef en verlaten voortdrijven; de stroom nam hem meê; het lichtje in den mast verdoofde in den mist en het groote, zwarte zeil wierp een weifelende schaduw in het water . . . . Meer kon hij niet meer zien: alles werd vaag en nevelig . . . . 't Was hem of hij duizelig werd en hij vallen ging. Hij trok het hoofd terug, klemde zich sterker aan Minne vast. Hooger en hooger steeg hij; wild gewaai van lucht zoefde sneller om hem; het scheen hem plotseling alsof, ver beneden hem, op aarde, de sirenen en, hoog voor hem uit, eindeloosheden van licht aan 't zingen gingen.

(Wordt vervolgd in nummer 7.)

Chineesche Schimmen

DOOR

ALBERT REHM.

Ik had na den eten, zitten schrijven in 't koelgele licht van den zonnigen Augustus-middag, achter de kanten gordijnen van 't hoog-open raam — door de stille woorden zonnig vereenzaamd uit het middagleven der stad, verweg gerazend, altijd en onbestemd. Onmerkbaar langzaam was tusschen de gedachten en het papier gegleden de duisternis, blauw-grijs de letters omnevelend, en steeds verzwartend de schaduw der hand. Ik kon niet meer zien en zakte terug in den leuningstoel.

De kamer was volgevloeid van den warmen, zwarten mist der peinzende zomeravonden: tegen de muren en op den schoorsteen wasemde bleek-blauw, wat eens wit was, en hier en daar, op de meubels, leefde een smalle, stille glans.

Zachtkens uitlokkend wuifden de gordijnen door den avondwind; ik boog mij uit het raam in de luwende koelte, die, zoo hoog boven, reeds had verfrischt de dompige zwoelte van 't smalle straatje. Donkerblauw, haast violet, in 't wijkende westen even-groen naglanzend,

verdiepte de hemel boven mij, ver en onbeweeglijk en hard, over 't warme leven beneden. Daar aan den uitgang, in de Kalverstraat, geraasde het leven, vreemd-fel, als een kijk tusschen de zwarte koelissen in een zwoele tooneeldrukte; in 't roodgele licht dwarrelden, zonder ooit een oogenblik van stilstaande verwachting, de voorbijgaanden tusschen elkaar door, langs ontelbare kruisende en rakende lijnen van beweging, in de vroolijke eentonigheid van der voeten klikklakkend gestap en het gedempte gepraat; en over het rosse gerazend beweeg zonden, van den Dam, telkens en telkens weer, de trams haar nieuwsgierig geschel, en er-onder-doòr rommelden de verre rijtuigen en ratelden zwaar de moeizame karren en wagens.

Tegen de straat leunde het gasje, donker en verlaten, slechts meedeelend armelijk in het leven door het eenzame, holle stapgeroep van hen, die, een oogenblik, langs gingen op 't trottoir: zoo was het onder den genadeloos-verren en donkeren hemel een geschuwde kloof gelijk, somber en dreigend, waarvan de ruige wanden in hun holen verborgen, wat door het leven, hard en koud, was vernield of gebroken, of wat, door zich-zelf verloren, hier verschimmelde, ongekend en veracht!

Nu, terwijl de duisternis geheel het vulde, en haar vormen oploste, leek het in zijn geluidenlooze afgestorvenheid, dieper en verlatener nog. Slechts het ver opgebleek van vaag-witte strepen, in de laagte, was als een aanduiding der kleine vensters en vooruitspringende kozijnen, die tegenover me, verder in het gasje, werden vaster van vormen, verradend door hunne kil-zwarte ruiten iets van de armoede in de leege kamers erachter. Alleen recht over me stonden de vensters open, in de kamerdiepte, waarvan, als een stille herinnering aan 't leven, zich stapelde de grijs-strepige nevel van beddegoed, dat, afgenomen, lag op een stoel!

Wie woonde daar zoo eenzaam onder het dak, hoog als een zomersche zwaluw? Wie leefde er zoo onbezorgd, dat in den avond, het bed nog onopgemaakt stond? De sterren vonkten reeds schuchter in den hemel en de wind blies zoo zachtkens over de daken, fluisterend van wat heeft geen evenbeeld in de harde wereld; en ik tuurde in den fluweeligen schemer vóor me, mijmerend over verbeeldingen en donkere sprookjes vol ongestoord geloof!

Daar klemde een deur open beneden: een trapezium van geel lamplicht lag, als een smal kleed dwars over het straatje. Het was de

deur van een kroegje; op het zichtbare vloergedeelte, dat met zand bestrooid was, stond als een magere wachter, een biljartkeuenrek, de keuen alle netjes in een kring, de dopjes wit bekrijt. Volk was er niet binnengekomen; na den vlaag van beweging bleef alles in den nieuwen stand van leege verlooming.

Plotseling spatte het licht aan op een tweede verdieping, voor me; achter het roomgele gordijn vlakkerde en schitterde de pit felroodgeel. Beneden het gordijn stond in den hoek een kwartcirkelvormige, wit-houten tafel, waarop, dun verspreid, eenige kleine portie-schoteltjes, met restantjes en sausen gevuld, en waarvan een treuzelige hand nu en dan een enkele afnam, een ander schoon en wit-glanzend erbij plaatsend met een langzaam droog-houten getik.

Daarboven, op de derde verdieping, was nu ook het licht aangestoken. De vensters stonden wijd-open naar buiten; half-weg het raam hingen de gordijnen. Het was een keuken: voor het linkerraam stond een meid, de mouwen opgestroopt, ploeterend met roode armen in den gootsteen, bezig een paar klompen schoon te maken. Ze behandelde ze met geheele aandacht; ze krabde met het korte, zwarte bezempje ze schoon van binnen en van buiten, hield ze onder de pomp om ze volop te beplassen, opmerkzaam aan alle kanten, klopte ze, omgekeerd, uit op den gootsteenrand en met de zolen naar boven, de teenen naar buiten, plaatste ze ze in 't kozijn om uit te druipen. Toen begon ze in den gootsteen weer, schrobbend met het krassend bezemtje naar het pijpgat het vuile water, dat klokte en over haar armen spatte.

Aan haar bewogen slechts de armen; de rest was in het rustig vergeten door gedachten, die elders zijn. Haar silhouet, slordig in de verfomfaaide valling en halve sluiting der vuile, blauwkatoenen japon, had, door de slanke zwelling van borst en heupen en het gebogen hoofd, nog de sierlijke schoonheid der buighoofdende tulpen.

Ze stond in gedachten; opeens wendde zij het hoofd naar binnen; knarsend draaide de knop van een deur, die toen even piepte op haar hengsels en twee paar plompe voetenstappen vielen, kort na elkaar, op den vloer; toen werd er mompelend gegrinnikt, bassig als van twee mannenstemmen. De meid ging de kamer in, haar natte handen gespreid uitslaande naar den vloer. Er begon nu een vraag- en antwoorden-gesprek, onverstaanbaar; plotseling eindigde het als door een nog uit te leggen bijzonderheid. Ze naderden het rechter-

raam; ervoor stonden ze alle drie stil. Een der mannen was zichtbaar, een bonkige, vierkante kerel, in een kaalbruine overjas, onderaan uitstaande en kreukelig omgeslipt en met bolle zakken; zijn broek knoeste om de knie en hing slobberig over de dik-gezoolde schoenen; een platte pet, glimmend-geklept, had hij op het vlasharig, breed, rood gezicht met klein, geel snorretje.

„Kijk dan", zei de meid en ze greep naar den sleutel op een geelgeverfde kast, die ik nog niet gezien had, hoog en wijd, in den hoek bij 't raam en ze trok de deur open. Het scheen zeer belangrijk wat er te zien was: hij, de bruine, keek er, reknekkend, in. Hij werd nu wat linksch-verlegen, zei niks tegen de meid, grinnikte tegen den ander: „kom, kameraad". Ze platvoetten door de keuken, de deur uit. De meid deed de kast toe, sloot ze en ging weer naar den gootsteen. Een bedwelmende geur van gedachten scheen nu te leven in haar; werktuigelijk en langzaam bewogen hare handen, somtijds poozend, als onder den magnetischen invloed van der gedachten verren wil. En steeds bleef haar lichaam in de houding van moede, voldane begeerten!

Ik bukte terug in de eigen kamer, die tot een stille grot van violette duisternis was geworden, waarin de teere tinten van den schemer zachtkens verstorven waren; als een vaag-blauwe-vlek lag nu het papier op de tafel. Een aroma van sluimering scheen uit de dingen op te drijven in de duisternis, waarin ik zat voor 't open raam, als aan de grens der bekoringen van stille eenzaamheid en het geruchtende leven.

Zonder te zien met aandachtige oogen, staarde ik naar buiten! Beneden in 't kroegje klonk geklop, nu als van glazen op een toonbank, en schril voetengeschuifel: er was dus al volk gekomen! Op de tweede verdieping was de tafel overdekt met schalen en schotels, scheef schotsend tegen elkaar op, fel-wit-glanzend onder 't gaslicht, beklad met groote geelbruine plekken gestolten saus of geel, bruin en groenkleurige restantjes, middenin de borden gebouwd tot een veelribbigen, zwaren toren, bekroond met een, den lepel als een tong uitstekenden, sauskom: en steeds nam dezelfde treuzelige hand nu en dan er een weg, maar nu zonder er een bij te plaatsen.

Onwillekeurig zwierven mijn blikken naar hooger; nog altijd stond de meid voor den gootsteen, plassend en ploeterend, maar drukker en haastiger; nu en dan trok een nerveus geschok door

haar grijpende armen. Ik keek in 't andere raam: op een matten stoel zat de bruine daar, op zijn jasslippen, de pet verfrommelend tusschen zijn groote, roode handen; lomp-hinderlijk volgden zijne oogen de bewegingen bij den gootsteen, als wachtte hij op het einde ervan.

Er gebeurde niets meer over me; maar de wilde geluiden van de avondstad schenen, duidelijker nu, samen te vloeien tot een zwaren, wreed-eentonigen krijgsmarsch van 't leven, dat in de rossige verte voorbijtrok, rusteloos naar den zwarten, gapenden Dood. Ik luisterde gedachtenloos naar die verre muziek, langzaam vervagend voor mijn oor; ik sliep in!

Eene prikkelende frischte vulde de kamer, toen ik wakker werd. Ik moest lang geslapen hebben; het zware geraas van den avond was weggeëbd; de trambels hadden opgehouden haar zilveren wenken te zenden over de menigte; héel ver rommelde een rijtuig dof over een brug, toen, steeds verder, hard over de straatkeien. De Kalverstraat was verdoft tot den halven slaap van den vaal verlichten nanacht: er klonken tusschen de huizen, vreemd-schel en grillig, eenzame, rauwe kreten, die elkaar beriepen van de trottoirs, uit de verte; ertusschen soms een vrouwengil, langgerekt-overslaande in een geil-uitgestooten gelach. De snelle stappen van een wandelaar kwamen aangesterkt, gingen waakroepend, langs het gasje, en verëbden, verdwijnend om een straathoek, verderop.

Het gasje was somber en zwart steeds als straks! Beneden in 't kroegje, stond de deur nog open; aan 't keuenrek ontbraken twee stokken en, eentonig-geregeld eenige malen, kaatsten de ballen op 't biljart en klonk het leeg geloop van de twee laatste, hardnekkige spelers er omheen.

Voor mij, op de tweede verdieping, was de tafel overladen met borden, schotels en kommen; het was nu als een wild ijsveld van tegen elkaar indrijvende schotsen; alleen de bordentoren was laag geworden en de sauskom verdwenen. Eene haastige bedrijvigheid werkte er nog; witte schotels verdwenen telkens van de stapeling, schuin-lachend klonken de gekkende stemmen der meiden; dubbelzinnig grapten de grove moppen, der door de slaande deur, binnenloopende knechts.

Erboven, in de keuken, waren de vensters gesloten, de gordijnen gevallen. Rood-vlakkerig achter het gordijn, brandde de lamp, fel als over geluiden-schuwende, stille praktijken.

Maar daaronder was het een vroolijk geknetter van hooge, levendige tonen en vol gelach, als de begeleidende muziek der bedrijvigheid, wisselend telkens een groet van herkenning met het ketsend gerol der biljartballen beneden. Stilkens soesde ik den toestand in tusschen waken en sluimeren, waar de werkelijkheid nog wordt gekend door hare verre, vaag-verstaanbare stemmen, doch de gebeurtenissen reeds vernevelen in den horizon der sluimering.

En steeds klonk vaag en welluidend-eentonig, als uit een warme, hel-verlichte grot, der borden klikkend getik en schenen de ballen ketsend te rollen over een langen, langen vloer. Opeens, heftig als het opgedein van een zware golf, rees onder uit de vroolijke gezelligheid van 't klankenlied der borden, een wild refrein: „Haaaàlllôôôppp, haaaàlllôôppp", zwevend uitgehaald, als tot elkaar zoekende echo's ver over de golven, dan verademend tot natrillige onhoorbaarheid om weer op te zwellen, wild en ademloos: „van Jantje haàlllôppp!"

„Haaàlllôôppp — haaaàllôôppp" en het was of de klanken zwollen tot een koor van opbruischende stemmen, meegesleept door de onweerstaanbare, vreemde, lustige deining van 't zangerig refrein!

„Haaàlllôôôppp — haaàllôôppp!" en het was als onder een donkren, eenzaam-ruimen, hoogbewolkten hemel de krachtige cadans van over de zwarte golven reppende roeiers, opgezongen uit diepe mannenborsten en die van liefelijk-begeleidende vrouwen, gezongen bruischend in koor uit een phalanx van over de scherp-gekamde golven voorwaarts deinende jonken, omhoog, waar joegen de witvlokkig-gerande, grillige wolken en stevende vooraan, vast en blank door de zwarte schotsen, de zilveren maan; telkens wen door de wolken woei omlaag het ijlgeweven kleed van haar licht, bolden zich de spieren, kromden de ruggen en rekten de nekken, en hoog over het angstig gekraak der spanen, zong het ecstatisch-vervoerend: Haaàlllôôôppp, haaaàllllôôppp!"

„Haaaàlllôôôppp, haaàlllôôôppp!" en op de maat van zijn zwelling en daling dreef ik over de deinende zeeën der sluimering langs de kusten der werkelijkheid, waarvan nu en dan nog klanken van herkenning zweefden om mijn oor.

Op een oogenblik rolden de ballen niet meer beneden, en even daarna zonden, onder mijn raam, zware voeten omhoog hun wegebbend gestap. Toen zong het weer door, gelijkmatig en lang. Soms scheen het, als verloor het refrein aan onstuimige kracht, maar dan

zwierde het uit in hoogijlenden klank, steiler dan tevoren. Plotseling zonk het begeleidende lied der borden weg uit het koor en nu klonk het refrein, alleen en angstig, phantastisch, als rijzend uit een eenzame boot over stormende golven. Steeds hooger klom het hartstochtelijk; eindelijk scheen het zich op te tillen tot een laatste, hevige poging en gillend half, wrong het omhoog;

„Haaaaaàlllôôôôppp, hààà....

„Heij-daar, kunne jullie daarbove' wel?" spotte het rauw van beneden. Met een schok viel ik terug in de werkelijkheid. Ik hoorde vier voeten stappen van de harde straatsteenen op de doffe planken van den vloer in 't kroegje; toen werd er gesproken, heen en terug. Voor mij, op de tweede verdieping was het nu zwart en uitgestorven; twee vuilgrauwe vlekken vormden de gevallen gordijnen; alleen op de derde verdieping brandde steeds nog de vlakkerende pit achter de gele gordijnen, over de stilte.

„Ha-ha-ha", schaterde opeens een lollige lach, „hij slaat met den onderbroek!"

Een paar minuten brandde de lamp vlakkerend over de stilte. Daar stommelde iets: ik zag eerst de dikke schaduw van een gehemden arm, toen sprong een schaduw naar het linkerraam, en stond er stil, een groote, vaalzwarte schaduw als eens Don Quichotte, toen hij de wijnzakken van den waard bevechten ging, tot de knie zijn beenen bloot, hooger zakkig-vierkant gehemd, met over zijn schouder haastig gebrugd een pak kleeren en een paar bottines houdend in de rechterhand. De schaduw verflauwde, groeiend uit naar alle kanten en vaag zag ik hoe zij met de rechterhand de deur openkrabde van de kast, daar in de hoek, haar opensmeet, veerend in haar hengsels, en met een sprong verdween. Er stommelde weer iets en weer schoot een schaduw achter de deur, die toen dichtwuifde.

Er ontstond nu een zenuwachtig schuifelend rumoer van gauw uiteengeduwde stoelen. Even hield het op; toen silhoeëtte op het gordijn de schaduw van een los gebogen been met de sierlijke zwelling der kuit, welke vrouwenbeenen hebben. Het been zakte weg; het geschuifel ritste weer over den vloer en langs de gordijnen streken, snel en wisselend, vaag-ronde vormen, zacht-vallende schouders en groote, nu en dan vooroverbuigende, hoofden.

Opeens flapte de lamp uit, de gordijnklossen bromden, de

gordijnen rezen. Binnen in de donkerte bewogen nu licht-bleeke strepen en over den vloer werd gekledderd met water: plats; en toen nog eens een groote scheut: plats. Een stem zei iets achter in de kamer; „ja" antwoordde het bij 't rechtterraam; een deur werd geopend en iemand slofte een gang in; daarna knarste de scharnier van 't rechterraam, een hand gooide de vensters open naar buiten, wijd en ik herkende tegen het fond der kamer-duisternis de meid bij den gootsteen; half open hing het witte jak met korte mouwtjes over de schouders; met den linkerarm hield ze den witten onderrok op om de heupen; ze stond op haar kousen, die afgezakt om haar enkels ribbelden. In het slonsachtige omhulsel der kleeren stond zij daar, als omdampt door veile liederlijkheid, waarin de schoonheid van haar jonge, blank-warme lijf verdween. Zij ging nog naar 't andere raam, wierp het ook open, en slofte langzaam de gang in, de deur achter zich sluitende.

Een paar minuten daarna lokten pratende stemmen een verdieping hooger mijn oogen. Het was daar waar, onafgenomen, het beddegoed had gestaan: nu hingen laag de gordijnen, en waren de vensters gesloten. Terwijl ik keek, knapte het licht aan en wolkte naar alle kanten; rondlijnige schaduws begonnen te zwerven langs de gordijnen, begeleid door het heen- en weergeloop van ordenende vertrouwheid met de kamer. Op een oogenblik hield de schaduw stil tusschen de twee ramen; ik hoorde helder plassend gestort van water in een klaterende kom en lenig bewoog, op 't gordijn, een arm aan een lief-ronden, zachtlijnigen schouder.

Met een bons werd de kom op den vloer gezet; toen volgde het vroolijk klikkende zeepbakje, en een oogenblik later plaste het bedrijvig in de kom en klikte telkens helder het praatlustige bakje. En gedempt, bescheiden door de stilte van den nanacht, begon het begeleidend, als een onbewuste verontschuldiging over dat wat gebeurd was:

„In dezen lichten tijd,
Nu alles vrijt en vrijt",

dan zweeg het een poos, waarin alleen duöden het koele geplas van 't water en 't porceleinen geklik als een glimlach naar een toekomst reiner en schooner, na te neuriën:

„Komt weer een schoone dag".

En telkens kwam dit einde terug, zooals men keer op keer een

kleinood beziet, gevonden onverwachts op een eenzame heide. Ik ging naar bed: droomerig neuriede steeds de versregel tusschen de zachte, zangerige stemmen der werkelijkheid!

Ik werd wakker, laat in den morgen, grijs en somber, achter de gevallen gordijnen. Ik stond op, trok de gordijnen omhoog, en keek nieuwsgierig naar den overkant; alles was daar nog dicht; men sliep er den roes uit; in de keuken stonden de ramen nog open, er-binnen was het grijs-donker, stil en leeg... Verder het gasje in, vóór mij, volgden lange rijen vensters, klein-geruit en kaal-geverfd, waarachter zoover ik zien kon, zich vergaarde de nooit-door-zon-verjaagde, muffe klamheid in lage kamers.

Ik schoof het raam open en kleedde mij aan; rustige geluiden zwierven nu naar binnen, de vredige stemmen van den Zondagmorgen. Opeens klonk luid omhoog een uitroep beneden uit het gasje. Ik liep naar 't raam en keek naar buiten. De Kalverstraat ginds met het grauwe plaveisel was nu stemmig-verlaten: even slenterde voorbij een enkele wandelaar, en uitlokkend klingelden de trambels over den Dam. Mijn oogen gleden terug in 't straatje met de smalle, vuile gootjes erlangs, de smerig-grijze en zwarte muren, de groene en zwarte deuren en de kleine venstertjes omlaag, voor een waarvan stonden, vreemd en sjofel, twee potjes geraniums op witte schoteltjes en beschermd door een wit-geverfde lat.

Ik was nu bij de pratenden onder mijn raam. Ik herkende een van de twee, als die met de bruine jas van gisteravond, dezelfde pet en hetzelfde snorretje; vóór hem stond een oude jood met een kaal-glanzenden schedel en een sluw-smallen neus; zijn grijs- en zwart-vierkante baard krulde vooruit. Terwijl ik keek, klopte hij opeens, als antwoord in het fluisterend gesprek, den ander op den schouder, drukte hem overdreven de hand, knikte en zei: „Je was bang voor dien ljummel", met eene grenzenlooze gauwdieven-verachting in zijn stem. Ze smiespelden weer. Toen zei luider de ander, met zijn vinger wijzend naar zijn gezicht: „Ik heb maar een gewoon werkmansgezicht.... dus, vadertje, as we malkaar nog eris tegenkommen, dan hebbe' we malkaar nooit gezien?" „Ja, ja," zei de jood en hij schudde hem de hand of ie er de dukaten nog uit moest zeven, sloeg hem weer eenige malen opdringerig op den schouder, kruiste, blijkbaar van gedachten veranderend, opeens theatraal de armen, zette zijn borst op en begon plechtig, naar den ander zijn maag kijkend: „Ik ben... een

eerlijk man" zuchtte hij uit, als schrok hij voor de kolossaalheid van zijn eigen leugen. Hij keek toen even schuw ter zijde. De ander scheen hem nu ook in de gaten te krijgen: „Nou, dag vader" en hij stak hem de hand toe. Weer schudde de jood naar de dukaten; de ander draaide zich onvast om en laveerde, een beetje wijdbeens, het gasje uit naar de Kalverstraat.

Met over elkaar geslagen armen keek de jood hem na, als in berekenend gepeins, toen ging hij, nadenkend, het kroegje binnen.

Januari 1901.

Miniatuurtjes.

V.

KLEIN — VAN LAAR.

(Lucullus Redivivus.)

Een avondregen miezelt
In 't rosverlichte steegje;
'et Bokkinchvrouwtje griezelt,
En geeft 'r neus een veegje.

Een jongen draaft door 't steegje;
'et Spettert om z'n klompen.
Hij geeft z'n neus een veegje,
En bibbert in z'n lompen.

Daar stáán opeens de klompen —
„Een bukkem! maar een fijne!" —
Hij grabbelt in z'n lompen....
Een sent of zes verschijnen.

'et Vrouwtje zoekt een fijne,
Al knijpend met 'r handen.
De knaap z'n ogen schijnen
Z'n prooi al aan te randen.

Hij heeft er een in handen.
De regen mot en miezelt.
Hu!... wat een nagelranden!...
De dichter kijkt — en griezelt.

VI.

IN HET TREMHUISJE.

AAN MARIE.

Najaarsregen stort en plast;
't Asfalt geeft een glimmerschijn.
Plakk'rend zuigt de zool zich vast
Aan de modder van 'et plein.

Rimp'lig door een glimmerschijn
Wenkt een nat lantarenoog:
Leeg en modd'rig is 'et plein,
Hier in 't huisje͡ is 't vol en droog.

„Hier!" zo wenkt dat lonkend oog.
Onweerstaanbaar is die stem.
Weldra staan we, eng maar droog,
Wachtend op de laatste trem.

Mopp'rend prevelt stem bij stem,
— Ook de mijne 'n enkle keer —
Schimpend op de late trem,
Foet'rend op 'et hondeweer.

Schriklik gaat de wind te keer;
Najaarsregen stort en plast.
Snorkend sluimert, spijt 'et weer,
De͡ oude wachter, vredig-vast.

VII.

AAN DOVEMAN'S DEUR.

Aan Hélène Swarth.

Korsten ijs op 't singelwater;
Scharen uitgevaste meeuwen
Kringen rond met felle snater,
Onder 'n eeuwig, hongrig schreeuwen.

Wijkend voor de woeste meeuwen
Pikken mussen aan de ruiten.
Boven 't ijs een krijsend schreeuwen,
Voor 'et raam een beedlend fluiten.

Vastgevroren zijn de ruiten,
Grimmig ijs bedekt 'et water;
Vlijmend-scherpe winden fluiten
Meeuw en mus in d'open snater.

VIII

„LOOS ALARM."

Variante.

Boven 't ijs ontelbre meeuwen,
Kringend om een tweetal schuiten.
Merg en been doorkrijst hun schreeuwen.
Brrr! 't is guur, 't is vinnig buiten.

Over 't boord van een der schuiten
Kijkt een schipper, ontevreden.
Hem is 't ook te luchtig buiten...
Daar verdwijnt ie naar beneden.

Maar ie slingert, ontevreden,
Eerst zijn pruim weg — en de meeuwen
Tuimlen driftig naar beneden
Onder hees en hongrig schreeuwen.

IX.

„WIE GEEFT, WAT IE HEEFT...”

Variante.

Maagre bedelmussen pikken
Aan bevroren vensterruiten.
Arme stakkers! niets te bikken!
Vlijmend-scherpe winden fluiten.

Met bevroren vensterruiten
Dreunt een trem 'et singel over.
't Oosten geeft met treitrend fluiten
Naakte boomen rijm voor lover.

Rrrrt — de trem is 't singel over —
Tussenreels de mussen pikken.
Glinstrend lacht 'et witte lover:
Bruintje gaf z'iets warms te bikken.

WILLEM VAN DOORN.

Marieken van Nijmegen.

DOOR

LODE BAEKELMANS.

Proloog.

Lestmaal liep ik te slenteren op mijn eentje. Door den avond kuierde ik langs de dokken, horkend naar 't onbepaalde geraas, aldoor kijkend naar de maan, die, in eenen rozigen krans, van achter het donker gewolk opdook. O! de maan, dat groote nachtlicht, vrijster der fantasten zooals ik, vertrouwelinge der dronkaards, lamp der vagebonden en dakloozen, gemoedelijke helpster der inbrekers en dieven, jolige, glimlachende bemiddelaarster der verliefden, de maan glansde in de narigheid van den nacht. 't Was een vreemde avond! In meewarige schemertinteling brandden de lantarens; de straten waren verlaten en guur, wegen van plassend slijk. Als uit zooveel oogen keken de huizen door hunne lichtende ramen; zij schenen mij vol peis, vrede en ook vol verveling. Hoog lijnden de magazijnen zich af in 't grauwe duister, precies dikke, verzadigde en sluimerende monsters. Verder lagen de schepen;

hun masten drongen omhoog naar 't gesloten geluchte; zij geleken telkens aan zilveren lansen als de maan weer doordrong. Waarom loop ik hier nu rond te dwalen? vroeg ik mijzelven af. Waarom? Op mijne kamer, in 't alme schijnsel mijner goede lamp, bij mijne trouwe boeken en mijne vriendelijk-ronkende kachel was het toch oneindig gezelliger. Maar ik kon het er niet uithouden. Ik had genoeg aan al die huiselijkheid; ik ergerde mij in dat aureolend glansen, vond er mijn droomen mak, hard mijn stoel, en mijn pijp bitter doortrokken van nicotine.

Buiten was alles bijzonder, grievend innig. 't Was een avond, waarin men volzalig zijne droomen in wonderbaar licht ziet drommen, zich bewust voelt en rijp, een avond, dat men snikken wil van geluk in de armen van zijn meisje, of waarin men vertrouwelijke dingen zeggen kan. Dergelijke avonden zijn als gefluister om uw hoofd; alles is onbestendig en onvoldaan, maar wat eene heerlijke belofte is er in de grootheid van het onbestendige!

Ik had geen lust mijn goede kennissen in 't Schipperskwartier op te zoeken, te luisteren naar de geschiedenissen, die koene matrozen of zachtmoedige venusdierkens me steeds te vertellen hadden. Ik was zoo vroom op dat moment, dat ik onmogelijk had kunnen meezingen hun onbezorgd lied; voorzeker zou het kralend bier in mijn beker verschaald zijn, want in den nacht had ik gebiecht tot mezelven mijn reesel droomen en voornemens; de heilige communie der stilte had ik ontvangen. In kalme fierheid, bijna zoo hoog en onaantastbaar als daar boven de maan, dacht ik aan menschen en gebeurtenissen. Ik dacht aan vrienden, aan dien keur van jonge, uitgelezene zielen, die zich straks voor die arme, verblufte en niet begrijpende menigte zouden vertoonen. Ik dacht aan armen van geest, die kritiseeren, ons veroordeelen, ons welgemeenden en kosteloozen raad geven, betweters die ons den weg wijzen willen door onze eigen zielen en door ons persoonlijk geloof. Arme pennewippen, miezerige schoolmeesterszielkens, bitse mislukten, edelmoedig vergaf ik u, want mijn fiere droomen barnden als ongeboren schoonheid om tot woorden en volzinnen, tot deinend proza te worden gesteld!

Plots voel ik eene hand op mijnen schouder rusten, en avondgroetend wordt mijn naam genoemd. Verwonderd wend ik mij om. O vreemd toeval! 't Was een dier goeden, waaraan ik dacht! 't Was Moenen, een der vrienden uit de groep dergenen, die zoo sympathiek

en stout in 't leven traden met hunnen wonnigen last van jonge, roekelooze, frissche droomen.

— Waarheen?

Ik schokschouder, vermoedend dat hij ook, vergezeld van zijne weelderige fantasie, omdoolt; zwijgend slenteren wij verder. Moenen was een dier losse, vreugdevolle menschen, die men in elk jong kunstmidden aantreft, die steeds schertsen en den blijen toon geven, hunne ziel op de lippen schijnen te dragen, voor oppervlakkig doorgaan, maar, in werkelijkheid, onbegrijpelijk blijven voor de menschen, wier binnenste gesloten en ondoordringbaar is, onontleedbaar en maagdelijk voor hunne beste vrienden. Geen dilettant kan hun gemoed met zijne vunzigheid bezoedelen. Alhoewel een paar jaren ouder dan ik, had ik hem slechts onlangs leeren kennen; hij werd me voorgesteld door eenen jongen dichter als een goede, belangstellende vriend. Sindsdien had ik hem menigmaal ontmoet op muziekavonden, op lezingen, op samenkomsten van jongeren. Ik had mij gewend aan zijne blijhartige, ietwat spottende stem, aan zijn blauwgrijze, streelende blikken, aan zijn rond open gelaat, waarop een teere blos roosde. Zijn vingeren, onzichtbaar zenuwachtig, krulden bestendig zijn fijne, blonde snor, en zijn bewegingen waren vol plotsen, opborrelenden geestdrift. Niemand kon met zekerheid bevestigen, dat hij ooit iets geschreven had, noch een vers, noch eene vertelling. Velen vonden hem wellicht daarom een goeden maat, iemand waarmede men eene pint kan drinken, wat keuvelen en niets meer. Door zijne onuitgesproken vreemdheid voelde ik mij tot hem aangetrokkenn als tot een goeden en edelen zielverwant.

— Heden avond zoo alleen, sprak hij.

— Ja, ik voel mij gelukzalig in mijne eenigheid met mijne droomen.

— 't Is waar, ging hij voort als tot zichzelven, er zijn oogenblikken dat men geen menschen rond zich moet voelen om gelukkig te zijn; immers niet steeds kunnen wij onze ziel in al hare stille heerlijkheid aanbidden, en als zij, gelijk eene weelderige bron, voor onze verrukte blikken openwelt, willen wij meestal alleen genieten... En toch, sommigen kunnen niet alleen hunne vreugde dragen, anderen niet alleen hunne smart. Het zijn oogenblikken van openbaring aan u zelven, waarin men leert beseffen. Men moet zich dan afzonderen, kuisch en bevreesd voor navorschende blikken, die er de reinheid

zouden beroeren.... Zoo komt het dat wij soms, jaar en dag, naast menschen voortleven zonder hen te doorzien, hen te doorvoelen. Wij leven, zien en hooren aan de oppervlakte; wij vergenoegen ons met het uiterlijke en als wij eindelijk het kruispunt onzer wegen bereiken, dan kijken wij ontgoocheld en ontsteld uit onzen waan. Wat eene mysterie is toch eene menschenziel! Zij heeft schuilhoeken en bergplaatsen, duister en onbegrijpelijk. Wen ik in dat innerlijke omtast, schijnt het mij alsof ik weer een kind ben en mijn oogen keer naar den schrikaanjagenden, maar toch kwellend-aantrekkelijken zolder. Daar vindt het kind, onder stof en duister, steeds nieuwe, vreemde, luisterrijke dingen. Elk eenling heeft dat in zijn eigen leven; indien het ons niet mogelijk is ons geheel te verlichten, hoe kunnen wij het dan bij anderen!...

Luisterend kreeg ik, met angstige blijheid, de bevestiging eener zielsverwantschap, waarvan ik het voorgevoel had. Zijn woorden klonken vol teedere gulheid en droefgeestig goedertieren. Beseffend zwegen wij nu beiden. Werktuigelijk waren wij verder doorgeloopen, voorbij huizen en afdaken, over bruggen en langs de dokken; wij bevonden ons nu ver van de stad, aan het uiteinde der kaaien, achter de sluis van Kattendijk. In een glanzende kroon van licht lag de onrustige stad overheerlijk in den avond, als vastgesnoerd aan den stroom. Vage, zoevende geruchten fonteinden hoog uit haar op en joegen vlagend in de vlakte, meegevoerd door den deinenden wind. Even doorstraald van het gloren der maan, rees de kathedraal in hare hooge, spitse, gloriënde schaduw. In een ketting, langsheen de kaai, lagen de reuzige zeestoomers gemeerd, en, verderop, meer zuidwaarts, waar de stroom dieper in het land wegdrong, was als een grillige, tooverglansende lantaren-verlichting, opgehangen in de masten der schuiten, die er voor anker lagen. Naast ons, als een verglijdend dwaallicht, zagen wij eenen kleinen zeiler wegdrijven.

— En weten, hernam mijn vriend, dat daar, in gindschen grooten bijenkorf, duizenden en duizenden zielen elkaar bestendig zoeken, zonder malkander te kunnen benaderen; de besten weifelen, en dan worden zij voortgestuwd, zooals het water hier, voor onze voeten, onrustig voortklotst.

Wij hoorden den stroom zeurend en klagend schuren tegen de kaai, gulpen in de geul naar de sluis toe. Wij volgden de buitelende golfjes, waarop het afdwalend licht te spelemeien lag, zagen ze weg-

dringen in de breede bedding met eenen zwaren, bochtigen wrong van gelijke duisternis, vervloedend tot eene stuwing tusschen de oeverlichten, zoover, dat nog slechts ons vermoeden den tocht kon volgen naar den onpeilbaren schoot der zee. Ons ook was het alsof wij ver van de stad wegwilden, van die stad, ons toch zoo dierbaar. In het omrit in ons diepe leven, liepen wij, omhuld door den heelenden nacht, verder den dijk op, langsheen den stroom, plodderend in het slijk van den polderigen aardeweg. Achter ons, zwaarademend zijne doezerige geruchten, lag het lichtuitstralend monster te glinsteren en te tintelen in zijn huiverige grootschheid.

— Toen ik u daareven sprak over zoekende zielen, hernam Moenen, en zijne stem kreeg weer haren gewonen spotlachenden klank, dan was het niet om algemeene waarheden te zeggen. Zóó noemt men immers die veelwetende afleidingen, waarmede sommigen hun gevoel en hun verstand omkleeden? Laten wij zoo iets aan de lichtvaardige en beuzelachtige oogenblikken, wanneer wij, met velen vergaderd, ons best schijnen te doen om elkanders onderzoekende oogen te ontduiken; dan alleen is zoo'n nietige en ijdele praal voor enkelen een goed wapen. Maar wat ik zei, is vastgeknoopt aan mijn eigen leven, aan mijn vreemdsoortigen, hartstochtelijken droom.

Ik keek hem aan, lijk hij daar naast mij voortplonste over 't modderig pad; hij scheen geheel hervormd. Zijn glinsterende oogen zochten de mijne als om zich te weerspiegelen met al hunne vurigheid; hoogstaltig stond hij in zijne dichtgeknoopte jas, de kleine ronde hoed (mode onlangs door de jongeren ingevoerd) laag op 't hooge voorhoofd neergetrokken.

— Gij schrijft, tracht uwe droomen uit te beelden in het machtig torschend woord der openbaring; ik, ik schreef nooit iets... zoo komt het, dat ik mezelf gestadig voel uitzetten; alles stapelt zich in mij op, en 'k voel mij soms stikken, 'k voel mij soms doodgaan aan die opeenhooping. Ik ben dan als een vrek, die lijdt bij 't genieten van zijnen overvloed! De meesten onzer vrienden zijn jonger, dat heet menigmaal sereener en eenvoudiger; zij kennen dat kwaad, die kwaal niet, waaraan ik onderhevig ben, die onstuimige drang der ziel, die heftige zinsbegoocheling. Mijn droom! Soms lig ik in wreeden twijfel neer en nok als een kind. Ik kan het niet vatten, ik geloof niet, en mag toch niet twijfelen aan de bestendige herschepping mijner ziel, waargenomen in blije dagen van overpeinzing!

Hij boog zich naar mij toe, zijne priemende oogen vol strakke bespiegeling, en hij fluisterde, heel traag, woorden, die zich vastankerden in mijne ziel:

— Kent gij Marieken van Nijmegen?

Iets bang en onbeschrijfelijk-naar lag in zijne vragende stem; een oogenblik twijfelde ik, in de meening, dat hij raaskalde.

— Ge meent de legende, vroeg ik?

— Och neen, hervatte hij misprijzend, gij ook spreekt van legenden! Dat zijn vertelsels, eene legende dat bestaat niet! Denk niet, dat ik het hoofd verlies, verward door eene aanvechting. Luister en tracht te begrijpen. Marieken van Nijmegen leeft nog steeds en ik, ik ben Moenen, de duivel, die eens heerschte over hare ziel. Wij beiden zijn eeuwige menschelijke figuren, waarvan de hedendaagsche dichters het bestaan niet vermoeden. Onze zwervende, verlangende zielen verwijlden lang te zaam; onvoldaan dolen wij nu weer door tijd en ruimte, ons zelf gelijk, maar wij veruiterlijken ons onder andere vormen, te midden van nieuwe omstandigheden . . . . .

. . . .

Bij 't krieken van den dag keerden wij terug in de stad en namen zwijgend afscheid. Maar de geschiedenis der zoekende en betrachtende zielen was zoo vreemdsoortig mooi, zoo zeldzaam aantrekkelijk, dat ik, na lang overwegen, pogen wil haar neer te schrijven voor het uitgelezen publiek, dat in Vlaanderen het werk der jongeren waardeert.

I.

Ah! que je m'ennuie donc supérieurement
Hamlet. JULES LAFORGUE.

Marieken zat met hare moeder in de huiskamer te geeloogen en te geeuwen van verveling, gestadig bordurend zooals eene wevende schikgodin. Als een gouden stormhoed, rosvlammend en straalhelmend, waren hare weelderige haren opgespeten, omkransend haar gulzig, zinnelijk en bloedwarm gelaat met eene vurige omlijsting. Brandende, zwarte oogen gloorden als gloeiende schichten van onder de hooge, gefronste wenkbrauwen, tusschen de adele, lange wimpers. Onder

het eensnedig wipneusje met trillende vleugels, was de pruilende, snoeperige, rooslippige mond als een wellustig altaar voor nachtelijke zoenen. Zacht en gelijklijnend vergleed het bovenlijf in een zwarten huisjapon; de borsten geleken twee sidderende vleeschbloemen in lokkende bekoring. Om Marieken was als een jonge blos van fleurige bedwelming. Tegenover haar, aan de tafel, zat haar moeder met den rug naar 't open vuur, bijna ingedut onder het kousen mazen. Verslenst-mollig, het vergrijzend haar heel zedig achter de ooren weggestreken, het berimpeld, ernstig en stroef gelaat eener moeder op ouderdom, die bezorgd is om hare huwbare dochter. Zij scheen diep na te denken, de oogen half geloken achter de groote brilglazen, de handen op den vetten buik saamgevouwd.

De pendule tiktakte op de schouwplaat; eene rustende Diana wees met de linkerhand naar de wijzerplaat, als wou zij doen denken aan den eeuwigen, stil-voort-jagenden tijd. Dof-jammerend onder den glazen stulp, klonken zeven slagen uit het bronzen lijf, beroerend de stille, slaperige kameratmosfeer. Moeder schrok wakker, en wijl hare beenderige handen hutselend het breiwerk weer opnamen, zei ze, loenschend achter den bril:

— Al zeven uren, kind!...

— Ja, moeder, antwoordde Marieken als ontwakend uit haren verren droom, en werktuigelijk zochten hare schitter-blikken in 't vertrek naar vage, onzichtbare wezens en vormen.

De wanden, dof-groen bebloemd op grauwen fond, versmolten met de schaduw, die hoog tegen de zoldering te wolken hing. Half verlicht door de neergetrokken hanglamp, prijkten deftig en burgerlijk de familieportretten in hunne alledaagsche, guldene omlijsting; het eene, de beeltenis van den vroeg-verscheiden vader, het andere dat der weduwe, Mariekens moeder. Een wijle keek zij deze konterfeitsels aan, eens gemaakt, in lang vervlogen jaren, toen hare ouders pas getrouwd waren; de vader, dien zij nauwelijks gekend had, de moeder, die nu oud was, de knorrige, gemelijke, wantrouwende en wakende moeder. Dan zag Marieken naar den almanak, — uurwerk en almanak zijn, naar ons beperkt begrip, de symbolen van den tijd — hij was wat verder opgehangen naast de deur der voorkamer; hij prijkte er met middenin een plaatje, de beeltenis der koningin. Hoe traag kroop de tijd voor Marieken om, voor dat schoone slaapsterken der vertelling! De wekkende prins, waar bleef hij? Daar schrapte

zij dag na dag, maand na maand, tot weer een nieuw jaar begon met een nieuwen almanak met het blinkend-versch, kleuren-steendrukgoedige en zoo vriendelijke koninginnehoofdje. De oude ging de verzameling vermeerderen van Rut, de keukenmeid, die, zoolang Marieken zich geheugde, van dit verkregen recht gebruik miek en den uitgedienden kalender in haar opkamerken hing, bij de vorige, in stofferige herinnering.

Lang kon zij echter niet stilblijven bij die gewone, zeurende dingen van alle dagen. Lusteloos liet zij haar borduurwerk in den schoot zakken, zag hare moeder, die als in ernstig gewetensonderzoek weer ingesluimerd lag, diep zuchtend bij lange tusschenpoozen; zag de oude, eiken kasten weerszijden der schouw; zag de uitgebeelde looverkransen en leeuwenkoppen, waardoor geelkoperen, opgepoetste ringen staken; zag het glas- en vaatwerk, kopjes en bebloemde tellooren, de roomers, de vaasjes met hunne dorre strooblоemen, vol zomerherinnering; zag het verteerend vuur met zijne armenrekkende vlammen in den haard; den hond, bedwelmd door de hitte, gestrekt op het tapijt; het lamplicht onzeker dwalend over het bebloemd tafeldoek; hoorde het onrustig secondensidderen en het slingeren van het uurwerk; het sloffen en stoelverschuiven van Rut, beneden in de keuken. Nog nimmer had zij zich zoo korzelig en verlaten gevoeld in die stijve, onbetaalbare verveling. Te vergeefs poogde zij zich te verstrooien; lezen ging niet. Hoe boeiend en zedelijk het mengelwerk van *„Het Familieorgaan”* ook was, — daarom had hare moeder er op ingeteekend, — de afleidende historiekens, noch de tranerige romans, in wekelijksche rantsoenen opgedischt, konden haar bekoren. De piano mocht zij ’s Zondags niet aanraken; moeder kreeg het dan op de zenuwen, de kat zette eenen hoogen rug, en de hond grolde naar ingebeelde vijanden... Daarbij, het klonk te werelds en paste hoegenaamd niet op eenen rustdag; dat mocht enkel gebeuren bij een zeldzaam bezoek om de menschen te verstommen door hare vingervlugheid op de toetsen van het weeklagend en matklinkend instrument.

Een onzekere opstand, juist een smeulend vuurken, lichtte in hare vierige, jeugdige, twintigjarige ziel, toen zij opstond en zich voor den spiegel plaatste, die hoog boven den schouwmantel haar beeld weerkaatste. De spiegel! Wat vreemde wensch had hem gevonden in oeroude tijden, de spiegel, waarin men zichzelf aanstaart

met haat of bewondering, want allen trachten zichzelven te zien, oude mannen en jonge vrouwen! Wat ijdelheid in een spiegel! Met een spiegel bestadigt men den dood!

Marieken schikte alzoo hare weelderige, helmende haren, die in hunnen goudglans wibbelden. Zij dacht aan hare vriendinnen, die eveneens te huis zich verkneutelden in langwijlige eenzaamheid, benijdde sommige, die getrouwd waren of in heimelijke samenkomst met hunnen minnaar alles nu vergeten konden. Hoe naar zich zoo alleen te voelen! Wat een verdrietig, oud, plantenlevend provinciestadje met pufferige, van ouds bekende gezichten en eindelooze, onuitputtelijke schandaaltjesopspraak! Stillekens sloop zij nu in de voorkamer, trok het raam open en keek in de straat, de lange kronkelstraat, waarrond de stad lag met pleintjes en steegjes, sloppen en nauwe gangen. 't Was alles stil en vol weerglanzende rust. Een starre vrieslucht deed haar rillen, maar toch bleef zij, vrouwelijk-nieuwsgierig naar wat nieuw was en vreemd. 't Geleek een doodenstadje, waar ook zij staren mocht. De maan zuivelde melkwit over de trapgevelkens, die in lange lijnen elkaar schoorden, en slechts, hier en daar, gescheiden waren door eenen oolijken, hedendaagschen kroonlijst, want geen bestuurlijk voorschrift verbood wansmaak. Uit den duisteren, stompzwaren toren, trillend weggedragen over de huizen, luidde de klok nu acht. Verder in de straat, op het eerste verdiep bij den bakker Snepvangers, brandde er licht. Het sijpelde spaarzaam tot op de straat, de straat, waar enkel de maan glansde, vermits de vroede stadsraad deze natuurlijke verlichting voldoende achtte; 't was immers een merkelijke en voordeelige uitbating voor hunne begrooting, die de innige bleekheid der maan over hunne gemeente uitstraalde.

Daar woont Mijnheer Moenen, dacht Marieken, wat kan hem daar op die kamer houden? Onvermijdelijk moest ook hij zich vervelen; onwillekeurig had zij hem naast haar gewenscht aan dit venster, droomend over 't rustende stadje in den winteravond. Zonderling toch, dat haar een vreemd jongmensch zoo aantrok.... hoe heel anders was hij naast die vele jongelui uit de deftige, bekende familiën. Wat saai volk! Vooral die kandidaat-notaris, Jozef van Zoom, wat bedremmelde, fletse, hoffelijke jongen, waarvan hare moeder vertrouwelijk zei, dat zij zoo'n bedaagd jongmensch wel als schoonzoon wenschte! Het denken aan dat miezerig sproetengezicht

deed haar meer huiveren dan de koude. O verveling! Onzeggelijke, kleinsteedsche verveling!

Plots werd Marieken gestoord in hare overpeinzing; hare moeder sprak hoofdschuddend en verwijtend:

— Wat droomt ge daar nu in de koude, mijne dochter? Kom binnen bij het gezellig vuur! Wijl zij zoo sprak, keek zij wantrouwend in de straat, als om den onzichtbaren verleider harer dochter te ontwaren en ging dan, binnensmonds mompelend, terug.

In de verte zongen eenige kinderstemmen een blijmoedig nachtliedeken, een odeken aan de maan die, zilverig omwaasd, tusschen hare pinkende sterrenwacht stond; zij zongen:

Janneken maan,
Met uw lederen broeksken aan,
Gij hebt uw teilken pap gegeten
En uw broeksken volgemeten!
Foei! Foei! Janneken maan
Gij moogt niet meer naar buiten gaan!

Nu sloot Marieken het raam.... Moeder riep weer, dat het avondeten klaar stond en men, daarna, het onmisbaar partijken nieuw, vermakelijk ganzenspel zou beginnen. Dat was het laatste steeds, vooraleer men naar bed ging; zonder een gansken was de dag niet volledig. Eens het theestel weggenomen, kwam ook Rut in de huiskamer, om deel te nemen aan deze eerbiedwaardige afleiding na de dagbeslommering. 't Was oprecht eene voorvaderlijke uitspanning! Wellicht den eersten keer zag Marieken met tegenzin het schelgeverfd mannekensblad openplooien; anders was zij verslingerd op het spel, kon zich begeerig bezighouden met winst of verlies, berekenen hoeveel er reeds in den spaarpot gestort was om later, op het einde van het jaar, Driekoningenavond te vieren. Zij kon juichen als Moeder of Rut in Gevangenis, Put of Doolhof moest blijven wachten tot een ander haar verlossen kwam, aan de Herberg of Tolbrug moest opleggen aan den inzet of teruggewezen werden door eene onbeweeglijke, terugblikkende Gans, of, beter nog, door den onverbiddelijken dood. De dobbelsteenen rolden tot grillige getallen; men telde preutelend, kijvend; men zat gespannen te turen op het spel, het fier-jeugdige Marieken, hare zwaarlijvige moeder en de

spichtige meid, alle drie met verlangende, winstgierige oogen. Heden avond ging het Marieken niet; de verveling beklemde haar; zij groeide gedurig als om haar te versmoren. Hoe lang nog vooraleer die drie spellekens ten einde waren! Zij kreeg eenen wreveligen hekel aan die twee oude vrouwen, die zoo dutsig de teerlingen wierpen, half ingeslapen in het stikwarme vertrek.

— Moederkenlief, 'k heb zoo'n zware hoofdpijn... laat ons slapen gaan, bad zij.

Voornaam, met spijt instemmend, gaf moeder toe, gestoord om dat breekspel.

— Ja, zei ze bedenkelijk tot Rut, die kinderen, die kinderen!...

Rut ging de versloten deuren onderzoeken, en kwam, daarna, gerustgesteld teruggesloft; al de grendels en sloten waren in orde, maar voorzichtig genoeg kon men immers niet zijn! Er liep zooveel grauw en vagebond rond, en 'n mensch hoort van zulke schrikkelijke dingen in onze dagen, dat het om te ijzen was, zoo met drie vrouwen alleen! Het vuur werd afgesloten, het licht uitgedoofd, en men hoorde Rut, die haar opkamerken sloot. Moeder bleef bij Marieken tot deze uitgekleed was; als kind had zij haar zoo geholpen bij het slapen gaan, samen hadden zij dan hun avondgebed gelezen, en die gewoonte was hun bijgebleven. Voorzichtig-speurend lichtte zij onder het bed, er moest eens eenen kerel, eenen kwaaddoener heimelijk verborgen zitten! Dan gerustgesteld mocht Marieken te bed, gehuld in eene lange, witte nachtjapon, de huivende haren weggemoffeld onder de witte slaapmuts. Moeder dekte haar, kruiste haar zegenend, en, terwijl zij heenging met het walmend lichtje in 't keersenpanneken, wenschte zij hare dochter nogmaals goeden nacht.

Eindelijk was zij nu alleen. Zij zuchtte van ontlasting, schouwde in hare kamer, waar het maanlicht helder blankte over den grond tot voor haar bedtapijt. Zij hoorde moeders bed kraken bij het instappen, hoorde Rut over en weer gaan boven haar hoofd, en dan werd alles stil in den zwijgenden nacht, die loerend ook op haar toekroop. Behoedzaam hief zij zich uit haar donzig bed, deed de nachtmuts af, zoodat de rosvlammende haren lokkend over hare schouders vielen.

Marieken stond aan het venster en tuurde over de zilverdruipende daken, die rugden in den winterigen maneglans. In de witte golving van haar gesloten japon rond haar wonnig lijf, met het heuvelend

goud, dat over de glooiing van den rug viel, blootsvoets en onbeweeglijk, geleek zij eene Vestaalsche maagd, wakend in den nacht. Marieken mijmerde over de onbekende gewaarwordingen harer ziel, verlangerig naar nieuwe dingen, die vaag in haar ontwaakten, doolende kinders in haar gemoed, die eenmaal breken zouden de verveling der onwillige eentoonigheid. Zij spiegelde haar mooi gelaat, de oogen half geloken tusschen de zijïge wimpers. Voor den eersten keer vond zij zichzelve schoon, rijkglansend heur haar, en zij was trotsch op haar jonge, warme borsten, die opdrongen in 't spierwit van haar nachtkleed. Moeder en Rut waren ver van haar, zij had iets voor hen te verbergen, een geheim, dat de verveling haar geopenbaard had. Daarover dacht zij lang na toen zij weer uitgestrekt lag onder de gulle dekens, aldoor kijkend naar 't wonderbaar lichtfestoen, dat wiebelde in hare kamer, in de zalige stilte van den nacht.

II.

Ach, was ich weiss, kann jeder wissen, —
mein Herz habe ich allein.
Leiden des jungen Werthers. Goethe.

't Was alsof in Marieken eene nieuwe ziel gevaren was, sinds zij zich zoo sterk aangetrokken voelde tot dien vreemdeling, tot Moenen. Deze storing, die beroering, vol ongekende gewaarwordingen en onklare, ijllichtende droomgetijen, scheen haar een ontzettend geheim, dat zij dragen moest. Heele morgenden stond zij te staren aan haar venster, half verborgen achter de kantige, witte, weggetroste gordijnen, het peinzend gelaat omkuifd door haar goudvlammig, helmend haar. Hare fijne, edele vingeren trommelden zachtekens op de ruiten, als eene begeleiding van den wonderlijken stoetengang harer droomen. Wou het toeval slechts, dat Moenen voorbijging, en het toeval was inschikkelijk, dan zag zij hem na, zag hem na zoolang zij kon met angstig-blije blikken. Haastig schreed hij voort, met ietwat gebogen rug, soms in plotselinge belangstelling de voorbijgangers aankijkend, steeds een boek onder den arm. Dan verliet Marieken het raam, ging tot de piano en speelde er de zoete, sussende liedekens uit hare jeugd. Gesloten bleef zij voor hare Moeder en

voor Rut, gesloten als het dreigend-grijze uitspansel, waarin de fladderende duiven en de moetjilpende musschen vergrauwden.

Eens, de klok beiaarde plechtig om eenen doode, stond Marieken weer aan het raam en verbeidde Moenen. In de ijzige eenzaamheid stond zij te horken naar de luiende klokken, die zongen boven de stad. Moeder was daareven naar de lijkmis gegaan; Rut slofte in de keuken rond, en zij bleef alleen en onbespied. Bestendig nam hare smachtende kwaal toe, keer op keer meende zij alles aan hare moeder te biechten, haar te vertellen van die kwijnende betrachting, die in haar groeide; andermaal wou zij den pastoor raadplegen of zich uitstorten aan eene vertrouwde vriendin; zij zag dra in, dat geen dezer menschen hare jongen hartstocht konden meevoelen. In maagdelijke eerbaarheid zweeg zij. Door het zonderling bewustworden van iets grootsch en geheimzinnigs, dat in haar geboren was, dacht zij soms terug aan dien zomerdag, lang geleden, toen zij, in pijnlijke gelukzaligheid, zich vrouw had voelen worden.

Sedert den Zondagavond, dat Marieken zich zoo mild verveeld had, waren er vele dagen op haren almanak doorgehaald. De grijze guurheid der lucht begon te temperen. Na schreierige regendagen blauwde de lucht reeds met teedere wazigheid; de wind zoefde soms fleemerig en bedriegelijk zoel. Dra zouden in bloeiende tuilen de appelboomen geuren in het jonge zonnelicht; dan zouden nederige boschleliën op hare kamer prijken, en, ademend de lucht dier tengere bloemkens, zou zij voelen de luidzingende Lente, de Lente met haren rijken tooi van piepend groen! De hagedoorn zou walmen naar den avond, de paarse trossen kruidnagelen en de boschjes goudenregen zouden bedwelmende kruidreuken uitpooieren in de gulle zon.

Opeens weerklinkt daar een bekende stap door de eenzame straat. Hare mijmering is als meteens flardend weggescheurd; geen droom van lente meer, noch van zon! Hare sidderende ziel voelt zijne komst; zijn onzichtbaar naderen is als eene blijde boodschap. Daar is hij toch weer, denkt zij bezwijmend. Nimmer was de ontroering haar zoo machtig geweest. Hij ging voorbij, kalm en zachtzinnig, zooals altijd, zijne oogen dwaalden even naar omhoog en bleven op Marieken rusten. Zij ving dien blik in haar op; 't was haar een belovend, minnend groeten, een oogenblikkelijk aanpassen van eenen langen, heerlijken wensch. En hij ging, ging verder, wijl Marieken, nokkend van wonnige gelukzaligheid, in Moeders zetel neerzeeg.

. . . .

Lang had zij geweend om dien mooien stond, vooraleer Moeder uit de kerk terugkeerde. Nu zat zij weer aan de piano, en hare vingeren zochten onzeker den klank eener oude melodie. Moeder vertelde van de prachtige begrafenis, van de pralende en schitterende rouwkapel, van de pronkerige verlichting, van de knetterende waskaarsen, van de zwaarorgelende muziek, van de menschen, die aanwezig waren, van de praatjes, die liepen omtrent de erfenis, van de brooduitdeeling aan de arme menschen...

Marieken luisterde niet; zij voer op in eene zachte glooiing van zoet herdenken en droomde verlangend van Moenen.

Geërgerd hield Moeder stil.

— Meisken, meisken, zei ze bedenkelijk en verwijtend, wat muizennesten zitten er u tegenwoordig in 't hoofd. Gij zijt menschenschuw geworden!... Ja, ja kind, ge wilt niet luisteren naar goeden raad; de kinderen weten het den dag van heden beter dan menschen van ondervinding. Madame van Zoom had recht, toen zij mij daar straks den raad gaf, u niet steeds aan het venster te laten droomen. Men kan nooit weten, zei ze, er loopen zoovele jonge flierefluiters in de stad, die van geen hout weten pijlen te maken... 't is zoo'n onbeschaamd volk dat soort artiesten, en, een ongeluk ligt op een klein plaatsken... Neen, meisken, knorde zij voort, dat moet veranderen... Rut ook deed mij opmerken, hoe roerloos gij daar zit als wij ons 's avonds amuseeren met het ganzenspel... 't Is belachelijk, belachelijk voor iemand, die jong is, niets te kort heeft, te kijken alsof de wereld en wij haar danig verveelden.

Moeder slofte mompelend naar de keuken, en Marieken bleef ingetogen en sprakeloos aan hare piano, onaantastelijk oplevend in hare weelderige fantasie.

(*Wordt vervolgd*).

Uit „The Defence of Guinevere"

VAN

WILLIAM MORRIS.

Guinevere spreekt tot haar rechters:

Luistert! Gesteld uw stervensuur was daar,
En gij waart o zoo zwak en gansch alleen,
Ja, laagt te sterven, wijl met groot misbaar

De wind ging rillend over 't strookje heen
Van water, door uw wijd land stroomend wel;
Gesteld een stilte kwam, een stem verscheen:

„Deez' doek beduidt den hemel, die de hel,
Kies nu een doek voor eeuwig, welke 't zij,
Ik zal het u niet zeggen, weet nu wel
Uit eigen macht en kracht, kies tusschen beî!"

Ja, rechters, en voor uw ontzet gezicht
Stond aan het voeteind van uw legersprei
Een machtige engel Gods, omstraald van licht

En kleuren nimmer op onze aarde aanschouwd,
De handen uitgespreid, en hemelsch licht
Hem lout'rend, toonend, dat hij werd betrouwd

Met Gods bevel, terwijl, elk aan een stang,
De keuzedoeken hij naar voren houdt;
En een daarvan was blauw en golvend lang,

En de and're kort gesneden, gloeiend rood,
Wien werd bij zulk een keuze 't hart niet bang?

En als na 'n gruwb're wijl 't uw mond ontvlood:
„Gods hemelkleur, het blauw", en hij zei „hel",
Dan riept ge, u went'lend in uw schrikb'ren nood,

Tot alle goeden, die u minden wel:
„O Christus, als ik 't slechts geweten had..."

Zomerdageraad

NAAR

WILLIAM MORRIS' SUMMER DAWN.

Eén beê voor mij slechts met geloken lippen,
Denk ééns aan mij slechts in 't gesternte omhoog.
De zomernacht taant, de morgen komt glippen
Mat en grijs tusschen 't espengeblaârt en der wolken boog,
Die geduldig daar wachten den dageraad:
Duldend en kleurloos, ofschoon 's Hemels goud
Hen zal doorvlieten met zonnegestraal.
Ver in de weiden, waar 't jong koren gaat,
Staan de olmen te wachten, en rust'loos en koud
Heft grillige wind zich, de rozen zijn vaal;
Zij smeeken, lang scheem'rend, den dag om te gloren,
Spreek slechts één woord tot mij boven het koren,
Boven het teeder zich buigende koren.

EDWARD B. KOSTER.

Herdenken.

Aan Victor de Meijere.

I.

Waarom is de stilte zo zacht nu om mij,
als handen, die innig omvatten mijn ziele,
als lippen, die geven kus op kus . . .
Waarom? Waarom?

Vervlogen uren
komen stil-aan,
— zie ze daar gaan, zie ze daar gaan —
ze turen, ze turen
heel-zwijgend mij aan . . .
Heb ik misdaan?

Met vreemd geschitter van kostbre juwelen,
die een diepte met lichtstralen spelen —
zo kijken die uren — lang-vergaan —
uit het verleden gebiedend mij aan,
en wekken in 't harte plots-op de dingen,
de slapende dingen,
en dwingen tot zingen,
heel stil herdenkend-zingen.

II.

De stilt' doet bloemen bloeien,
— bloemen wit en licht, —
veel wonder-geurige bloemen,
bloemen met menschengezicht.
Plots komt een heerlik stralen
van leven-gevende zon
de bloemen stil overdalen.
— O, dat ik nu zingen kon. —

O, dat ik nu zingen kon
't al-goudige trillende stralen
en 't mooie van bloemen en zon;
mijn hart zou niet meer falen,
en werde een lichtende bron,
waaruit een seraf zou dalen,
die al-heil geven kon.

III.

Ach! ik denk weer aan de kussen,
die eens stierven op mijn lippen.
— tranen zacht mijn oog ontglippen —
Ach! ik denk weer aan die kussen.

En ik zie terug die ogen,
zoekend in mijn zielen-diep,
waar zich plots een wereld schiep.
Ach! die zoekend-diepe ogen.

'k Voel het weer het zachte branden
van die mooie liefde-handen,
die zo innig mij omhandden . . .
'k Voel het weer 't al-stille branden . . .

Tijd! Tijd! staat ge nooit eens stil?
Komen nimmer weer die dagen?
Is voorbij-zijn dood-zijn dan?
— Gij beantwoordt niet mijn vragen. —
Om 't herdenken houd wat stil.

Antwerpen 1901. JAN EELEN.

Een boek met een ziel.

Tr. Hogerzeil, Mela,
AMSTERDAM, TIERIE & KRUYT.

Nu de tijden zijn voorbijgegaan, waarin nog weinig gecompliceerde œconomische verhoudingen en een daaruit voortkomende, eveneens eenvoudige, stand der menschheid tegenover het leven, tevens een zeer primitieve en direct uit de nog ongetroebelde klaarheden der ziel gerezen gelóóf, met betrekking tot de hoogere levens-mysteriën, als noodzakelijke consequentie met zich brachten, — nu is, met het zich verwikkelen van de maatschappelijke toestanden, den steeds feller brandenden strijd om het bestaan, de grootere vorderingen, die de wetenschap gemaakt heeft, van lieverlede ook der menschheid dat gelóóf — in den zin van zuivere voeling met de ongeziene Almacht van 't Heelal — en de daaruit vloeiende, bijna kinderlijke, gerustheid in wat ver en hoog en ongeweten boven 't nietig aarde-leven moest bestaan, — ontvallen en is men, in dien staat van jammerlijke naaktheid, nu slechts nog hoûvast hebbend aan een luttel beetje opgegaarde wetenschap, zich, volgens 't *verstand* alleen, een geloofje gaan scheppen uit de restes der verloren goddelijke klaarheden, zoo — immers missende den dieperen drang, die tot de heerlijke, zuiver der ziele ontbloeide, verbeeldselen kon leiden, — zijn toevlucht zoekend bij een allerdroevigst ethisch surrogaat, waarin de ziel geprostitueerd werd, of — gansch niet meer gevoeld — vervangen door de een of andere bewustheid van lager orde: houten pop ruw gezet in schemerlicht van tempel, waar eens de Goddelijke Gestalte lichtte, nu lang geweken... Zoo kòn 't niet anders, of de godsdienst, dieptelooze vervanging thans van wat éens den mensch bracht in onmiddellijk contact met het Heelal, werd iets, dat tegen den zwaren druk der Materie in geenen deele bestand bleek, toch — de mensche-

lijke behoefte hier bewijzend van nog àltijd, ondanks alles, een flauw verband met het boven-zinnelijke te bewaren — tot op heden nooit gansch en al verdwijnende, alleen nu wordend meer en meer het treurig object eener wèl-verdiende bespotting. — En slechts enkelen, wònderlijk begenadigden, zich ontwringend den materieelen druk, is de heerlijke klaarte van 't Mysterie steeds die simpele voldoening gebleven van tijden lang verloren, gevende kracht in den levensstrijd, en rust, gevende vreugde te sterven...

De overigen — tot slaven gebogenen onder den druk.

Of zoekenden, naar de Bevrijding strevenden....

* * *

Wie, met den wil, ernstig te onderscheiden in hoeverre en op welke wijze deze zucht naar bevrijding zich manifesteert, de banen tracht te onderkennen, langs welke zich de opgang uit de stof volvoert, vindt, in 't gewar van wegen en wegjes, leidende de menschelijke ambitie naar het doel van geld en eer en genot, wel, onder anderen, dit nog slechts zeer ontoereikend gebaande pad, welks naaste doel is het terug-vinden van eigene ziel in 't àànblikken der loutere, van alle bijmengsels gezuiverde, Schoonheid.

De litteratuur heden ten dage is, ter aanwijzing van den voortgang van dit streven, de vrij-getrouwe stand-meter.

* * *

Mela, door Tr. Hogerzeil. — Laat ik even, in één lange ademhaling, gauw achter elkaâr, opsommen wat mij slecht en mislukt in dit boek toeschijnt; dan zal ik straks opnieuw lucht inademen, om te zeggen, wat ik er goed in vind.

Opzet en uitwerking zijn beide zeer gebrekkig. Eigenlijk is de schrijfster, wat het litteraire gedeelte van haar werk betreft, nog bijna in geen enkel opzicht zichzelve. Haar boek is een staalkaart van de schrijfwijze van alle mooglijke moderne auteurs. Niets zonder bewijzen; daarom de volgende voorbeelden:

„Eene zachte, wat droeve innigheid donkerde in de kamer, eene dichte, moeë fluistering als van pas gevallen tranen." (blz. 19) (Aletrino).

„Plotseling, of haar woorden heftig, in-eens van haar weg-vielen,

voelde zij eene groote, diepe leegte open om zich; een vlakke slag sloeg tegen haar mond, als die voor altijd sluitende. En eensklaps in die leegte, in die grijs-holle ruimte, als bliksemend haar hoofd open, zag-hoorde ze haar woorden fel-scherp-bewust... Ze voelde ze staan, schuin-achter haar, duidelijk-hard-wit-steen, naakt en bloot..." (bl. 36) (van Deyssel).

„En zij vertelde hem hoe zij daar leefde in haar zachte, stille kamer, met haar platen, haar muziek en bloemen. Arnold luisterde vol eerbied naar haar vertrouwelijk verhalen; 't was zoo zuiver, zoo jong-blij, als 't hooge zingen van klare morgenluchten. Hij poogde haar droom-gedachten geheel meé te voelen en ver weg verborg hij zijne wereld-wijsheid, want o, hij wist 't wel, dat zij alles zuiverlijk voelde in hooger waarheid, dan hij 't kende en dat hij maar stil bij haar moest blijven en naar haar luisteren om alles weêr puur terug te mogen voelen..." (blz. 79) (Borel).

„Ik wil je zien, Arnold, ik wil je zien, zonder je te voelen... 't Is of ik jou geworden ben en alles wat jij leeft, ik eigenlijk leef. Ik kijk naar je oogen, maar ik voel ze of 't mijn oogen zijn... Ik kijk je aan, en 't is of ik mezelf in je aankijk... Je neemt me tot je en 't is of mezelf zich tot zich neemt... ik kus je en 't is of jezelf zich kust..." (blz. 154 en 155).

Mijn hoofd zou ik er onder durven verwedden, dat Mejuffrouw Hogerzeil Maeterlincks „Aglavaine et Sélysette" hierbij door 't brein gespeeld heeft en wel in 't bijzonder deze plaats (Aglavaine et Sélysette, blz. 40 en 41): „Lorsque je t'embrasse, il me semble que c'est moi-même que j'embrasse... Je me cherche hors de moi et c'est en toi que je me trouve, je te cherche hors de moi et c'est en moi que je te trouve... je ne distingue plus nos mains, nos âmes ni nos lèvres...."

Dat dit (bij de Hollandsche schrijfster) ongevoeld gespeel met woorden is, blijkt wel een paar bladzijden verder duidelijk, waar Arnold tot Mela zegt, in de hoogste verrukking hunner liefde: „Al zei je tegen me, we zijn hier al een jaar samen of dat 't pas begint... (stijl? v. E.) ik zou geen onderscheid voelen..."

Juist dat Arnold *zegt:* „ik zou geen onderscheid voelen" is een bewijs, dat hij 't wel degelijk voelt en de schrijfster hier met frazen scharrelt.

Om nu niet onbillijk te zijn, dient echter erkend, dat tusschen

veel imitatie en leelijks, herhaaldelijk regels komen, getuigend van een eigen vizie en sentiment, die den lezer dan met een prettig schokje van verrassing aandoen.

Ik noem op blz. 34, waar Mela, het fijngevoelend meisje, beneden bij haar hardsprekende tante moet zitten, en zoo naar boven verlangt, naar haar stille, rustige kamer: ... „Verlangend zag zij naar de open deur; in een breeden, goedigen lach wachtten de traptreden om haar naar boven te brengen, die wisten wel, dat zij hier niet blijven kon ..."

Zoo, blz. 49, waar Mela met haar drukke nichtjes op straat loopt: „De meisjes vroegen naar alle kennissen, die zij ontmoetten, *lang met kleine vraagjes ronddraaiende om een naam* [1]) ..."

En zóó de aanduiding van een wordende liefde in eerste stadium (blz. 53): „Sympathie vaag, loomtastend aanvoelend, zooals je in lente vaag, niet geweten van waar, zoele winde-koelte voelt, zag Mela langzaam om, zoekend Arnold ..."

Of blz. 66: „'t Was of haar (tantes) gesprekken altijd krijgertje speelden, haastig achter dikke boomen verdwijnend; of zij ze als eene vlucht postduiven losliet, die ze dan éen voor éen in een paar zinnetjes snel achter elkaâr opnoemde ..." waar natuurlijk alleen het laatste relatieve zinnetje geheel foutief is, een verhaspeling van het beeld.

Of de beschrijving van Mela, als klein meisje in haar grooten tuin (blz. 90): ... „Er stond daar ook een oude, roode beuk, bloedig rood, als een angstig ridderverhaal; Mela had altijd zoo'n medelijden met de kleine bloemen, waar zijne bloedige schaduw zwaar op neêrdrukte; ze zagen doodsbleek en zochten zich in haar handen te verbergen. Ze plukte ze dan en hield ze beschermend vast en vouwde haar kleine handjes over hunne bange oogen, dat ze niet meer den slechten beuk konden zien ..."

Heel-leelijk van huilerige sentimentaliteit is echter o. a. weêr: „Als een bange, moede stem, die leed voorvoelt, klaagde haar kleed lang achter haar, het liet zich zwaar, telkens even dof neêrvallend, slepen, *als wilde 't angstig niet verder gaan* [1]) ..."

Over 't algemeen zou men kunnen zeggen, nu wat de geheele opzet en uitwerking van 't boek betreft, hierbij denkend aan 't spreekwoord: „Du sublime au ridicule, il n'y a qu'un pas", dat de

---

[1]) Ik cursiveer.

schrijfster zich bijna nergens voor dien eenen stap te véél heeft kunnen hoeden. Daardoor verwekt haar werk vaak een glimlach, waar 't toch volkomen ernstig is bedoeld. Mela, met haar mooie, stille kamer, is een onmooglijk schepseltje en, niet te min, had ze zoo goed tot een *mensch* kunnen gemaakt worden. 't Is zoo jammer, dat Mej. Hogerzeil van subliem-bedoelde momenten zoo vaak iets belachelijks maakt. — Zoo dit (om een laatste citaat te nemen) het Hooge Moment, waar Arnold en Mela's ziel elkaâr in bevende ontroering ontmoeten; ze zitten samen voor een weiland, op zomerdag, en hun oogen aanschouwen het liefelijk-vredige tafereel van een moeder-schaap met haar jong. (blz. 150 en 151): . . . „O, die stille toewijding, die wondre liefde van het trouwe groote voor het kleine, de rustige, zeekre goedheid en dan dat samengaan in 't licht, samen één zijn in 't licht, dat streelend gleed, liefkoozend langs hunne tevreeë oogen . . . Wat was dat mooi en goed, dat lieve veilig doen, dat zichzelf altijd terugtrekken, alleen maar willen voelen 't blijde beweeg van 't kleine witte (leelijke taal! v. E.) o, wat was dat goed . . . zoo goed . . .

„Arnold . . ."

„Ja, Mela . . ."

„Arnold, 't groot schaap om 't kleine . . ."

„Heel zacht beweegt 't groote om 't kleine"

„'t Groote staat stil, Arnold . . ."

„'t Wacht op 't kleine."

„'t Kleine houdt zijn kopje in de lucht . . . Hoor je 't Arnold, hoor je, hoe 't zacht, tevreden blaat . . ."

„Zoo zacht, zoo tevreden, Mela. 't Is zoo blij, 't voelt zich zoo veilig."

„O, Arnold, wat goed, wat goed . . . Kijk 't groote schaap, heel zachtjes gaat het dicht er bij staan . . .

„Dat 't kleine nooit alleen is . . .

„Arnold! — O! Arnold . . .

„Mela! . . .

„O! Arnold! . . .

„Mela, mijn lieveling . . .

„O, Arnold! . . ."

Hier wordt iets moois, een bijna heilig moment, — men voelt het — onbewust belachelijk gemaakt door de onhandige wijze, waarop

de schrijfster haar stof behandelt. Dit is heel jammer, jammer voor de schrijfster zelve vooral. — Want in dit boek heeft zij, hoewel gebrekkig, hare *ziel* willen leggen, het beste wat zij had, en ik zie haar nu in mijn verbeelding al neêrzitten, moedeloos, met betraande oogen, bij de ruwe, o zoo ruwe, harde uitspraken, over haar werk.

Van alle kanten dringen ze om haar heen, de menschen, officieuze zoowel als officieele critiek. — „Ziekelijk! ziekelijk!" schreeuwen ze, „laat kijken dat boek!" en ze rukken 't elkaâr uit de hand en ze bladeren er in, zoo eventjes, hier en daar (dat is voor een oordeelvelling genoeg) en ze houden hun buik vast van 't lachen.

En onderwijl voelt zich de schrijfster, als is het haar *ziel,* die ze elkaâr afhandig zoeken te maken, die ze elkaâr toesmijten in smalend gegrinnik.

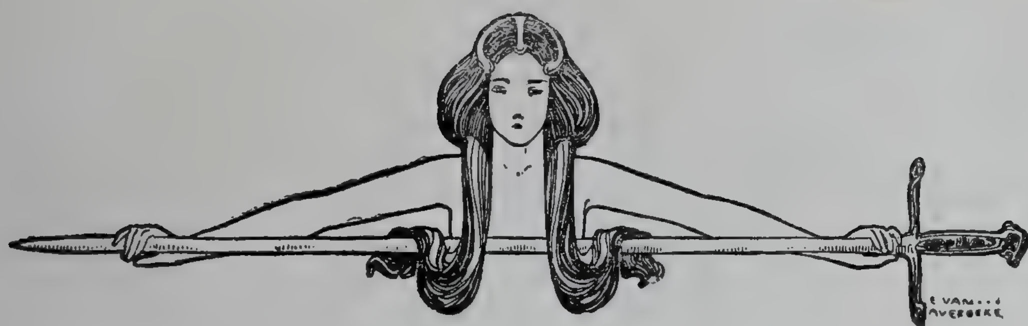
Ziekelijk! — Ik stem toe, dat de auteur zelve aanleiding tot deze beschuldiging gegeven heeft, maar dan slechts door hare *wijze van bewerking* (steun gevend hier mijne bewering van boven, dat deze wegen naar de Schóónheid-als-einddoel, nog slechts wegen der *zoekenden* zijn, schoon dan in goede richting) — en geenszins omdat de *ziel* van haar boek ziek is, waardoor de weg, die tot ziele-bewustwording leidt, als doolweg zou zijn gestempeld.

Maar — komt men mij dwingen ook tot de bekentenis *hiervan,* dan zeg ik, trachtend kalm te blijven: „Nu góed dan: *ziek,* maar dan ziek in tegenstelling van de voor mij vréészelijke gezondheid van den sjouwer A. en den kruidenier B. en den bankier C. en het Haagsche fladder-nufje, freule D. Want die allen, al die brave, o zoo hoogst fatsoenlijke, gezonde menschen, ze zijn dood, hoort ge, dóód, omdat hun ziele-leven dóód is. Daar smeult geen vonkje in hen van wat toch 't éénig waardevolle in den mensch is; zij kennen de glanzende vlakten niet, waar de Ziel stil beeft in het Licht.

O, dat Moment bij het weiland, op den zomer-zonne-morgen! Het groote en het kleine schaap blank in den glans! Ze hebben er niets van begrepen, ze hebben er niets van kùnnen begrijpen; ze hebben zich maar vastgeklampt aan eenige uitwendigheden en daarover rauwelijk geschaterd. Omdat hun *ziel* dóód is.

Maar ik, ik wil zeggen, dat ik dit Moment het éénig begeerlijke vind: dat ik het Uddeler-meer bij avond beter vind dan alle wetenschap en kennis; dat de zonne-lach van een onschuldig kind mij liever is dan een huis vol goud. En wie hier nu om schateren wil, dat hij schatere!

Gerard van Eckeren.

In memoriam.

Peter Benoit.
17 Augustus 1834—8 Maart 1901.

eter Benoit, de groote Peter Benoit is dood. In naam der Vlaamsche en Hollandsche jeugd, geschaard rond deze uitgave, moeten, tot offerande, enkele woorden van droefenis en bewondering voor zijn graf uitgesproken.

Op zijn genie hoeven wij niet te wijzen: het is! Het hoeft geen verkondiging, nog minder een bevestiging! Wij laten zulks aan de journalistiek en de heeren redacteurs van groote tijdschriften.

Wij houden er aan hier alleen te verklaren dat wij Benoit liefhadden, omdat hij was, te midden van zoovele oudere, jonge en jongere dilettanten — o jongere vooral! — eene echte en hechte, groote en krachtige natuur, gaande zelf-bewust en hoog in wil door het leven, dat hem gaf waarheid, geluk en vrede in zien, voelen en weten. Hij zong zooals hij leefde en hij leefde als een drager van grootsche dingen die, overheerlijk samengesnoerd tot machtige rythmen, te allen tijde in zijn werk zullen blijven voortklinken. De wereld der menschen en de menschen van zijn land, gaande door jaren en seizoenen, opgepropt van liefde, vreugd en leed, beminde hij met het innigste wat ooit in een menschhart bewoog. Hun liefde, vreugde en leed heeft hij diep in zich voelen zuchten, juichen en klagen. Als een rijk man — een moderne Prometheus! — strooide hij om zich de schatten van zijn eigen gemoed, die ons allen meer licht in de

ziele legden. Hij deed zulks geweldig, als een barbaar, want ieder gevoel kwam bij hem tot zijn hoogste punt. 't Was bij hem een almacht in gevoel, breed, grootsch, onstuimig, door en door Vlaamsch ...

O, soms ook kon hij wezen van eene teedere, stille en naieve aandoenlijkheid, als in zijn overheerlijke Kinder-cantate „*De Waereld in!*" waarvan we geene weerga kennen.

Niet een der werken van Peter Benoit, of ons eigen frisch en weelderig leven ligt er in uitgestraald. Nimmer zal het verdooven! Met iederen dageraad zal het in laaie zonneglorie hooger rijzen. Nu dat zijn werk deel maakt van de eeuwige natuur, zal het zijn bloesems dragen in de lenten die, leven en wereld hernieuwend, zich door alle tijden zullen opvolgen.

En toch, trots alles, kon Peter Benoit nooit tot algemeene beroemdheid komen! Nevens hem werden kleine kerels om hun nietig werk, door de lage journalistiek dezer dagen als meesters begroet; hun werk zag men in alle Europeesche steden toegejuicht!

Nooit schijnt Benoit daaronder te hebben geleden! 't Was of hij er niet onder lijden kon! Was hij misschien overtuigd van de nietigheid van sommige kleine beroemdheden? Wij jongeren leden er onder in zijne plaats, omdat wij wisten, dat het „succes" soms wat zonneschijn in een leven werpt, soms kracht en moed geeft om voort te werken en om meerder schoonheid voort te brengen.

Vrienden, Peter Benoit was een held! Als held zullen wij hem liefhebben, nu hij heen is, nu wij zijne reusachtige, olympische gestalte niet meer zullen ontmoeten. Hij was een held, omdat hij het ideaal van ons vaderland vermeerde en vergrootte. Wie de ontwikkeling van den Vlaamschen eenling kennen wil, zal de oogen moeten richten op het leven van Peter Benoit, dat leven als een nationale erfenis in zijn werk besloten.

Wij zijn overtuigd, dat men stilaan Peter Benoit algemeen als held zal huldigen, als een man, die de grootheid van zijn ras en zijn land stevig hielp grondvesten. Meer, duizendmaal meer, deed hij voor onze taalbeweging dan die schoone, ijdele, politieke praters, die hem, den groote, zooveel deden lijden.

Deze laatsten zullen met hun persoonlijk streven ten onder gaan, evenals de naamlooze onderneming, waarvan zij leefden; zij zullen

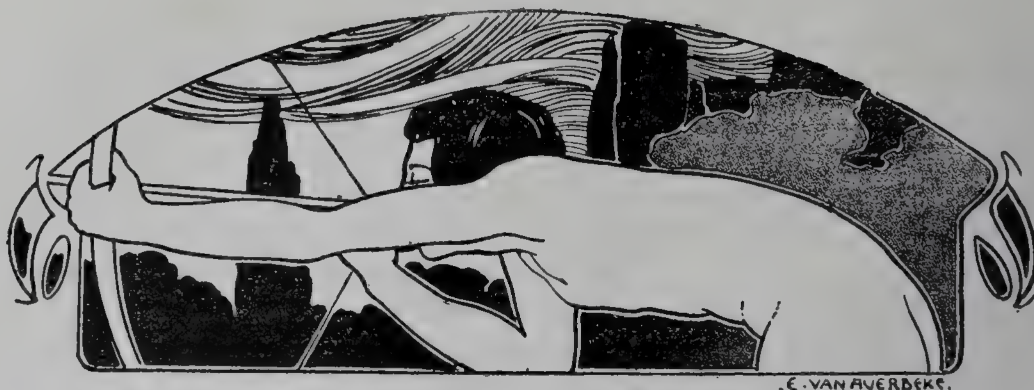
niets dan 't stilzwijgen der vergetelheid na zich op aarde winnen!

Uwe werken, Benoit, zullen daarentegen immer in schoonheid stijgen. Uw naam zal, door roem-rumoer omgeven, in de herdenking der menschen blijven voortleven, oogstend nieuwere bewonderingen, die uit uwen dood zullen opgroeien. Dàt weten wij, Benoit, wij jongeren, die u vieren als een der enkele Vlamingen, die voor ons geestelijk leven een weldoener waren.

Groote meester! wat ook de bestemming van ons ras en ons land weze, uw werk en uw naam zal blijven leven.

De Arbeid.

Afgebeuld.

DOOR

J. EIGENHUIS.

I.

Helder klekt het truffelgetingel in de stille lucht op; het doffe houtstompen van den steel er doorheen of een schorgeschreeuwd, ruw praatje tegen een verlegen lachend dienstmeisje, dat voor zich uitkijkend haastig voortruischt in de hard-ritselende, gesteven japon. Over de smalle, door de zware karren met diepe spoorgeulen gekorven, strook plaveisel schiet ze voort, slank en helder in het licht katoentje, de witte muts met achteruit wapperende banden op het donkere haar, — een verschijning van jeugd langs den goren bouwrommel van plankenstapels en steenhoopen, kolenzakken en heimachines, rottig ontvellende heipalen en schunnig-zwavelstokkige steigers tegen ruwe muren, die met harde voegen en kalkflappen in het strakke zomerblauw opbijten.

De kerels in hun met allerlei tinten van blauw gelapte onderbroeken en roodbaaien hemden sloffen wezenloos de ruwe latten van de steigerladder bij tweeën te gelijk neer, in automatisch beurtelings strekken en buigen der beenen en neerklauwen van de harkhanden om de splinterige sporten. Op den grond ploeteren ze achter mekaar aan naar den grooten steenhoop, waar ze klekkend de klinkers in twee stapeltjes naast mekaar smijten, en, handig den schouder er

onder schuivend, de vracht op het beschermende brok tapijtgoed of gonjezak, half tegen het hoofd steunend, zonder de handen in evenwicht brengen. De voorman is al weer naar de ladder gesloft, hijschend met de armen en trippel-klauterend met de beenen zich naar boven werkend. Zijn kameraads ploeteren vlak onder hem aan, stormend in een zelfden gang, den nek en kop in stijven evenwichtsdwang krommig omhoog, of ze een vijand daar boven met den stierenschedel oprameien moeten. Den wrakken steiger over, voort altijd in denzelfden stormpas, nog een lamlendig getimmerde ladder op, een paar over de nieuwe balklaag neergesmeten deelen langs, die wippen onder hun stap, om de steenen met een schuin schouderschokje neer te smijten naast de tingelende, hakkende en stampende metselaars, ieder bij den man, met wien hij werkt.

De voorman kwakt zijn tabakssap onverschillig tusschen de balken door, dat het kletterend op den lager reeds betimmerden vloer uiteenspat, en dribbelt zijn eeuwigen rit voort.

Bij den ondersten steiger omziend, schimpt hij tegen zijn achterman: „'Domme, Dauris weir 'n eiwighaedjie achter! Pak-an, daor smaet-ie net z'n vrachie neir!"

„Zoo'n lamstraol! Nou kê-je hier stoppe, of 't mosterdvintje komme wil . . ." antwoordt deze.

„Haei, Daurissie, mot-je niet erissies èutblaose!"

En de kerels verwringen allemaal de harde trekken van de doezelig-onverschillige tronies in uitschateringen, gemeenigheden ketsend naar het hoofd van den pieterigen stoffel achter hen aan, die zielig meesjouwt, terwijl zwarte zweetstriemen in zijn roodvelligen nek uit zijn piekerig haar neersijpelen. Zoo machinen ze op en af, vrachten naar boven zwoegend, knauwend op de pruimen en eeuwig lol onder hun gebeul om den armen tobberd, die niet meekan, of om den brutalen voorman, die elke voorbijwandelende dame de ruwste moppen toejouwt en alle dienstmeisjes molesteert . . . .

* * *

Doris Leen ligt in het warm gestoofde zand van de glooiing languit achterover, de oogen knippend tegen de hoog boven hem brandende zon. Zijn lompe, van het steengruis roodstofferige schoenenneuzen breed rechtop, met de hielen in het gele zand zinkend, en de pieterige gestalte, neergesmeten in totaal spier-ont-

spannen, nestelt hij zich één met de warme aarde als een invlerkende kip in den zonnigen loop.

De grove, harige handen liggen groot en grijperig neer, maar de stokkerig-dunne polsen lachen met den grooten werk-wil er van, evenals de magere beenen zonder kuiten in de sjobberige, vale kousen.

Het op den draad versleten, viesroode baai trekt nauw om de smalle schouders, en de enge borstkas bonkt er onder ongelijk op, met stooterige ademsnakken als van een afgebeuld beest. De vellige hals lubbert klopperig, dat de vlassige keelbaard trilt. Het groezele gezicht kleurt één met de aarde en de mond hapt naar den adem, in telkens open en dicht gemummel de dorre lippen smakkend.

De man sluit de oogen dicht, maar de zon steekt branderig door de leden en zijn ademgezeul belet hem te slapen. Hij beschermt zich het gelaat met de roodbruine rechtermouw en schuift zich het hoofd wat op zij. Een loome verlamming valt over al zijn leden en kruipt op naar zijn hersens als een zwart gordijn van bewusteloosheid, of naar zijn oogleden als een looden last. Dan bonkt de borst nog aamechtiger op en in blafhoesten gromt de benauwde adem door zijn keel op, waarop alles weer heel bewust wordt: zijn pijn in alle pezen en spieren, zijn benauwd-worgende asthma, zijn bonzen in den kop, zijn beven voor het opbeuken van den plankenroffel, als het middaguur voorbij is.

Een paar brutale musschen pikken dichtbij uit zijn weggeworpen boterhammenpapiertje de laatste kruimels en hippen sjilpend om hem heen, zich het snaveltje telkens nebbend in de bollende veertjes van de doorvoede kogelbuikjes. Doris jaagt ze nijdig weg met een rumoerig verschuiven van de groote grijphand.

Onder zijn elleboog door ziet hij langs het gras van de nog onbebouwde velden, helder, zontintelig groen, vol wit en vol goud van meizoetjes en paardebloemen. Dan stuit zijn blik tegen een nieuwe glooiïng van een andere opgeworpen straat. Bovenop is daar alles dor en verbrand van de droogte. En die stomme knol, die straks misschien weer heipalen moet sleepen, strompelde de dikke, langharige pooten loom voort, met de lamhangende onderlip aan een paar dorre sprietjes zeulend. Onder dieren had je toch ook vertrappelingen! Kijk die knol, je kon 't hier vandaan zien, wat had ie een rauwe plek op zijn schoft: bloedrood in de zon, met een zwarten kring er om heen, zeker van de vliegen, die hij nu en dan zag

opdansen, als het ruige vel zich rillerig optrok. Dat zoo'n stom dier niet de glooiïng afsjokte, hier naar de wei...

O wacht, daar ging het! Sjok, sjok, dat is al vast wat; sjok, sjok, nog een paar stappen!...

Wat kan 't hem ook schelen?...

En hij drukte den arm dichter op de oogen...

Weer kroop langzaam aan, die loome verdooving over hem, zijn oogleden werden weer zwaar...

„'Domme"! zeulde hij zich zuchtend, eerst op de knieën en toen kruipend tegen de glooiïng op, eindelijk overeind.

De plankenroffel klapperde en beukte, en achter de steenhoopen hoorde hij zijn kameraads vloekerig geeuwen en voor den dag komen. Broederlijk gaven ze nog even een zwarte flesch rond, waarvan ieder den hals een poosje in den mond stak.

„Petraulie, Dauris!" grinnikte de voorman, hem de flesch gul overreikend. „Smeir effetjes je auwe borsie."

Doris weifelde of meenens was; — hij had er geen cent aan betaald! —

„Nau, spuug er maor niet op...."

Maar Doris had den langen hals al in den gulzigen mond en klokte twee, drie teugen.

„V'r maenes!" greep een andere kerel hem de flesch uit den mond, dat de hals hem tegen het verhemelte bonkte. „Wou je alles opseùpe?"

Doris voelde nog de warme prikkeling branden in zijn keel, en door zijn lodderigheid een vage pretlust opkittelen.

„Dat was de drank", overlegde hij, „hij kon er niet tèige. Nooit 'n droppeltje zou ie gebrèuke, of hij most 't nau kraege..."

Een groote hand pakte 'm gekscherend in den nek: „Kom, aauwetje, schaei nau maor èut mit je moel of te likke...."

Doris voelde zich veel jonger, veel vlugger.

Hij kwakte de klinkers op een stapeltje en plakte ze op zijn schouder. Voort tippelde hij op de stokkige beenen, waar zijn gelapte onderbroek om heen lubberde. En hij trippelde de ladder op, luchtig naar boven, onmiddellijk achter den voorman. Zijn groote handen klauwden om de latsporten.

„Kaek Dauris 'ris mannig worre!" grinnikte zijn volger, en de heele ladder langs bulkten de opperlui om de moppen op het piete-

rige ventje, dat zoo dapper meedeed. Als ze de steenen neersmeten, kwam 't tot een verdubbelde uitbarsting van plagerig lachen. Maar Doris draafde de wipperige planken en de zwiepende steigerdelen en de zwikkende ladders af zonder last van zijn borstigheid en licht in het hoofd, of dat vanzelf naar omhoog wou en zijn last opheesch, en bij het afdalen zijn anders zoo moeie lijf deed neerzweven als in rust aan een ballon.

En de plagerijen om zijn dapper ploeteren staken hem in eigen oogen wat in de hoogte: hij kon òok meedoen als 't moest, tegen den beste aan! Laat ze maar opkomen!

Het zweet stroomde in gutsen uit de haarpieken langs de gorige nekplooien, nieuwe strepen teekenend door de groezele stoflaag. Zijn borst hijgde met groote deiningen op en neer, op en neer, dat de grijphanden rukken naar achteren en duwen tegen de ladder van het schokkende karkas hadden tegen te werken. De steenen rommelden soms op zijn nek.

„Smaet me de stèine niet op m'n kop!" waarschuwde zijn volger, die nijdig trachtte op te zien.

Maar Doris zwoegde door, zagerig door de beklemde luchtpijpen ademend, klauwend met de harige handen om de sporten en het lijf heen en weer deinend van en tegen de ladder. Zijn hoofd bleef zoo licht en zijn moeie leden en benauwde borst voelde hij niet. Hij dacht er niet eens aan. Alleen was alles zweverig wat aan hem was, en in die luchtige verdooving sjouwde hij en draafde hij, blazend en hijgend.

„Zeg, auwe daempige knol", dreigde zijn volger weer, „hau je stèine stil op je silderemint..."

Doris werd al lichter in het hoofd, van zelf rees zijn lijf de ladder op, zijn beenen bewogen al onbewuster en zijn armen maaiden naar hoogere sporten...

Daar greep hij mis, zijn romp zwikte in de lenden, en een paar klinkers ploften naar beneden, eer hij met een nieuwe grijpbeweging zijn evenwicht had gered...

De schrik en het gebulder boven en beneden deden hem tot zichzelf komen.

Op den steiger smeet hij zijn vracht naast die van den voorman en keek verwezen rond naar al de toeschietende metselaars en den grooten opperman, die hem in zijn baai greep, dat hij de vingers in het ribbenvel voelde knijpen.

„Daempige èisel, daempige èisel!" En de vent schudde hem, dat hij voor zijn voeten neerrolde.

Toen hij opstond, voelde hij ineens weer de stramme pijnlijkheid in al zijn gewrichten, nu zesmaal zoo erg, en gierend naar zijn adem krauwelde hij de ladder af.

Ze stonden allemaal in een groep om een vent, die languit op den grond lei, het hoofd in een bloedplas. 't Was Sjakie Baarslag. Doris was nu weer helder in het hoofd en hij wrong zich tusschen de lui in, die met hun harde tronies neerschouwden en dan weer dreigend hem uitscholden, omdat hij de schuld er van was, of in de verte keken naar het gasthuiskarretje, dat komen moest.

Doris gierde en hapte naar lucht en moest krom in mekaar krimpen van de pijn in de rug- en nekspieren.... En daar voor hem lag Sjakie, zijn groote hoofd in een bloedplas.

Een heer uit de reeds bewoonde huizen duwde hem wat op zij en boog zich over den roerlooze; een dienstmeisje was bij hem. Het verwonderde Doris, wat die kwamen doen, en dat de kerels het meisje geen gemeenheden toegrinnikten.

Ja, dat was toch niet zoo stom.... daar hadden ze allemaal niet aan gedacht!

De heer tilde den man in zittende houding en waschte de gapende buil aan het hoofd uit met watten. Het meisje was al weer weg om frisch water. Nou waren de opperlui en metselaars ook klaar om te helpen; maar de heer liet alleen een paar lui den bewustelooze steunen, terwijl hij droge watten op de wond lei en zwachtels er over heen bond....

De zwachtels siepelden rood door, en de man liet nog altijd het hoofd slap hangen....

Daar was het karretje.... Die meneer had pit in zijn knuisten: temet alleen werkte hij Sjakie er in! Poppetjie gezien...., kassie dicht!.... Daar draafden ze weg, een diender er naast....

„Domme, ken ik 't helpe!" gromde Doris terug, zich met een pijngezicht wat rechtop rekkend en blafferig naar zijn adem gierend... De kerels rondom hem hadden toch met het pietertje te doen en vloekten alleen nog wat, de vuisten niet meer opstekend onder zijn neus.

„Maor je blaeft èut dę ploeg!" besliste de voorman; en de baas, die toegeschoten was, vloekte: „Nau, of ie erèut blaeft! Saoterdag kèje om je laun komme...."

Doris rustte wat tegen een steenhoop, de borstkarkas ophijgend en troosteloos naar zijn harige handen starend. Toen schoot hij kordaat op den halven meneer af in het verschoten grijs fantasie-costuum en met den strooien helmhoed op den dikken, roodharigen en roodsproetigen kop.

„Baos, denk an m'n graute gesin!" zuchtte Doris, zich stram rechtop richtend. „Achteran de ploeg, dat ken toch gein kwaod!"

„Laoser op, as de bl . . . ! 't Sel maen benuwe, wat w'er vaur achteranlaupe an selle hebbe, om er sonder kleirschèure of te komme mit die malle wette teugeswaurdig!"

En de man wandelde weg, de breede handen borend in de nauwe paletotzakjes.

Doris stramde den hobbeligen straatweg af naar zijn huis, goed helder nu in het hoofd en met het gevoel van een hond, die afgeranseld de deur wordt uitgejaagd.

II.

„Naau, ik sau je wel liefer," had zijn vrouw gekeven, „as jij niet ferdient, mot je maor sien, waet er te freite is. Ik sel sau hard ploetere as ik ken, maor der gaot naau niks naor oume Jen, 't sel verdikkeme niet gebuire!"

En daar was 't bij gebleven, want Anna was een „klaen baede-haend kraggetjie!"

't Wijf deed anders haar best; er waren weken dat ze vier, vijf gulden binnensleepte, en dan elken avond strijk en zet een boterham mee — met dik boter en kaas of een vleezigheidje er op — of soms een pannetje met kliek.

Zijn buik vol kreeg hij dan ook wel; dat zou hij niet zeggen . . . Maar je kon soms zoo wee worden om je hart, dat het water je mond uitliep. En die aangekleede boterham was altijd voor de zes kinderen, die allemaal even erg er naar glaasoogden, als 't papier opengevouwen werd . . . Nu konden ze toch wel zoo'n penantkastje in den lommerd brengen, of een paar gestreepte rokken . . . Hij zou toch wel eris eens werk opdiepen.

„Dat penantkessie blaaf je of en die streipte rokken blaaf je of . . As je 'n hartighaedjie wil hebben, dan ferdien je 't maor. Wat de

snotnuis einmaol het, daor kenne we naor fleùte. Weit je niet meir, die sjiffejeire en die witte rokken, verlije winter? 'k Zou er naau vaur Dirkie en Sientje knappe saumerjurkies van kenne maoke. Ik bedaenk jou, haur!"

* * *

Zoo sjouwde Doris van vroeg tot laat in de nieuwe buurten rond, zonder werk te krijgen.

Maar hij was ook heelemaal op!

Twee-en-twintig jaar had ie geöpperd en altijd zonder ongelukken, omdat ie nies dronk; en den laatsten zomer wel twee duizelingen kort op mekaar, dat er een paar klinkers naar beneden keilden.

Verleden juist dien Sjakie op den kop! Zoo'n arme vent! Afijn, na 't gasthuiskarretje hoorde je er niet meer van.

Zoo'n duizeling was erger dan een hoestbui, die 'm zoo dikwijls overviel: dan deed je je mond maar dicht, stijfdicht, en blies je op, of je barsten zou tot je op een steiger kwam...

En dan neersmakken je steenen, proesten en blaffen en kuchen — ga maar door jongens! — tot de bui over was. „Dauris, is je psalm al èut?" en dan weer mee in het sukkeldrafje! Zoo'n duizeling was leelijker: die voelde je niet aankomen.

Maar geen eene ploeg wou langer met 'm opperen, na die grapjes, dat zijn steenen neerkeilden. En als de bazen 'm toch voor een dag aannamen, dan knikkerden de oppers 'm er gauw weer uit, omdat ie den halven tijd stond te hijgen en te hoesten en zijn man niet meer kon staan...

Ofschoon, de bazen scheepten 'm ook meestal af: „geen mannetje noodig", of „je ziet er te droogmoedig en te stijf uit, ventje."

Dat zeiën ze 'm vroeger niet: ieder had 'm graag, omdat ie niet dronk en na veertien uren ladderdraven nog in hetzelfde sukkelgangetje opmarcheerde.

Alles had ie nou al geprobeerd: kalkblusschen, zandkruien, steenenlossen, — maar zijn borst, zie je, die deed het 'm! En de ploegbazen heel goedig: „gao maor eris naor 't gaesthèus je late ondersoeke", — terwijl je als een „ankommertje" werd uitbetaald. Daar kon 't wijf zeker niet van opscheppen, en die schoonmaakte en bakerde en sjouwde al zooveel. Afijn, hij had er zelf ook altijd aan gemoeten!

Doris had het heel goed in de gaten, dat ie heelemaal op was: zoo'n dag slenteren door de stad maakte 'm kapot en hoestend en rochelend zette hij zich op een steenblok neer naast een groot karwei.

„Sau, oppertje", riep een steenhouwer, al tikkende met zijn houten hamer — ieder zag aan de wit-pilow metselaarsbroek dadelijk wat je was, — „jij bint auk in je naodaoge".

Doris was al blij, dat de man 'm niet voor den mal hield, wat hem meestal gebeurde, en heel dankbaar schikte hij zich dicht bij hem op een ander steenblok: „ja, en wie geift je dan te freite?"

„De baos niet, da's seiker", gromde de steenhouwer, „en de kerk auk niet," met een knoop er op.

„En gappe mag je niet", schertste Doris benauwd kuchend.

„As je 't maor fatsoendelijk doet..."

Doris zag 'm gapend aan en de man met den houten hamer op zijn eigen voorhoofd wijzend, lachte: „daor scheilt het je, stommeling! Laup jij nau nog werk te soeke. Wie geift je te werke? Ze konne je net sau goed voor niks te freite geife, dat sien ik wel an je."

En weer hamerend, dat de schilfers Doris in het gezicht vlogen: „Stommeling — negaus! M'n broer auk mit sau'n verd... borstkwaal; „briketten, dertig faur 'n dubbeltje, vaaftien voor een stèufer!" schreiuwt ie nau. Of liefer, s'n klaene jongen schreiuwt; hij laupt self achter de kar. En 't is een gewikste. Een arme beroerdeling, die vour faaf centjies mot, neimt ie niet te graose. Maor raeke klantjes, sie je. En altaed saet ie: „kaek uwes goed, want ik hou er van, ieder 't saene." En dan telt ie. Afaen, daar het ieder z'n manier faen. En dan saet ie: „legge ze sau netjes?" wat 'm auk nog een fauitje opleifert faur het staopele. — O, een tongetje, det ie hèt!"

De steenhouwer lachte luidkeels: „Je mot 't maor kenne!"

En Doris lachte mee, dat een blafhoest weer in zijn luchtpijpen opgierde.

Zoo slenterde hij nog wat rond met de groote negoos-plannen in het hoofd. Maar heel gerust was hij er niet op, wat Anna er van zou zeggen. Ze was zoo putluttig knappies, en dan die vuile smeerboel in huis. Maar je moest toch te eten hebben!

Of hij zelf wel brutaal genoeg zou wezen en zijn praatje zou weten te maken!

Een bedelaar met een vervaarlijke klep aan de pet, om zijn zwartgebrilde oogen te beschermen, liep voor hem uit. Hij zag, hoe

de man elken heer of dame aanklampte, er schuin achter meeliep, jankend over zijn slechte oogen en hongerig gezin, en daar tusschendoor hoestvlagen ten beste gevend. Die leken nog eerder het gewenschte gevolg te hebben van de portemonnaies te openen dan zijn praatjes.

Nou, dat kon ie ook, dat hoefde hij niet meer te leeren, zulk hoesten, dacht Doris. Als ie 'n vrachie de trap opdroeg, dan zou 'm zijn hijgen en gieren zeker geen nadeel wezen. Die steenhouwer had 'm goed op weg geholpen.

* * *

'k Haed je wel liefer!" snauwde Anna, het fornuis poetsende, dat in het eenige vertrek dienst deed voor keuken-fornuis, bakoven voor brood en 's winters voor verwarming, „'k haed je wel liefer, om die swaerte smeirboel in hèus te haole."

Ze wreef zich den vochtigen neus af met de gepotloode bovenhand, dat Doris plaagde:

„Nou, swaerte smeirboel; of je er nau al niet èutsiet as swaerte Mie."

Op goed geluk gaf ze zich een lik in het gezicht met de aan den mond bevochtigde punt van haar boezelaar, terwijl Doris grinnikte: „Rejaal 'n snor he-je!"

„Fraog of 't maen hindert", en ze poetste, dat de doffe potloodstreken met een valen glans begonnen te blikkeren.

Twee kinderen kropen over den vloer, allebei nog „plat", waarmee Anna hun onvermogen om te loopen aanduidde. Het eene bleeke wurmpie was een jaar en het andere, dat er paarsrood uitzag met opgezette wangen en rolronde pofarmen, was niet veel grooter en al bijna drie, ofschoon het nog geen beenen had om te staan. „Ingelse siekte", zei Anna, „liefe minsch, 'k beklaog 't maessie. 'k Heb er auk wat an geleìje as kind, maor gein minsch weit, waet 't is vaur 'n frau, heilemaol fergroeid an de hèupe van de Ingelse siekte, en dan kindere kraege . . . Dat 't nau jèust 'n maessie is, dat weer dieselfde kwaol mot hebbe . . ."

„Maor asse we 't nau eris prebeirde". waagde Doris. „'k Zè-je segge, je sel er waenig smeirboel faen hebbe . . ."

„Nou, en 'k bedank je mit je fèulighaed. As 't nau niet anders ken; maor waorom sel je gein groentesaokie beginne? . . ."

„Waorom? Omdat ik thèus te fesoendelijk bin opgebrocht om op 't plaentjie te staon schreiuwe, of langs de straot... Daor sau ik je nou feistelijk veur be..."

„En as er niet te freite is, mot je silf 't maor onderfinde. 'k Sorg eirst voor de arme schaope van kindere, en dan mot je maor sien wat er auferblaeft..."

Zoo sarden ze mekaar, dat ze op haar wiegelheupen door de kamer waggelde met driftig gebons in haar borst en met nu en dan een onweerigen snauw tegen de kinderen, die uit school kwamen. Doris was de deur uitgevlogen en had die hard achter zich dicht gesmakt...

Maar het gesjouw van een paar uren langs de modderige straten, de benauwdheid in de borst en beverigheid van honger had hem weer met hangende pootjes naar huis gejaagd.

„Waorom zou ie 't auk niet prebeire? Ze kon auk wel gelaek hebbe, dat er op groente veil meir saet dan op brandstoffe..."

En mild groetend trad hij binnen. Maar haar bui was nog niet over: ze versmakte de dweil en haar emmer zoo ondeugend, dat hij er half van schrok en half opnieuw van uit zijn humeur raakte.

Zonder te spreken echter zette ze het kliekje, dat op de fornuispijp warm gehouden was, voor hem en dat stemde hem weer mild.

„Anne," en hij zuchtte klagelijk, „laote we 't mekaor niet beroerder maoke dan we 't hebbe....

„Beroerd, beroerd, set ik 't freite niet nog heil sielig faur je neir.... 'k Ken 't toch niet four je kauwe auk...." snibde ze; maar haar blik was toch minder donker.

„Maok je nau niet naedig. Kaek, 't is toch maen schuld niet, dat ik òp bin.... Maor sie je, 'k sel 'n groentesaokie beginne, om je plesier te doen.... En m'n best sel ik doen...."

Maar Anna had altijd bezwaren: „Je praot maor, 'n saokie beginne, of 't maor niks is.... Wie sal je an geld helpe? De kerk laot je ok rejaol stikke...."

De gestampte aardappelen, met een schraal beetje buitenlandsch vet bereid, propte hij bij vorkenvol in den begeerig kleffenden mond en slikkend en kleffend bracht hij uit met een verslagen gezicht: „Jao, as je maor enkel had om in te slaan op de mart..., drie, fier chulde...."

Zijn oogen dwaalden af naar het blinkend gewreven penantkastje,

waarop een naaikistje en een paar pullen prijkten en waarin de streepte rokken geborgen waren; maar hij dorst niets te zeggen.

Anna dweilde haar vloer af en kommandeerde alle zes de kinderen op hun stoel te zitten tot de vloer droog was.

„Der sit nog gien kraessie in," zei ze met een streelenden blik naar het kastje. En toen ze met een emmer schoon water uit de kast terugkwam, die gootsteen en privaat bevatte, viel ze snibbig uit: „We moste 'm in Gosnaom maor naor aume Jaen bringe."

Doris zag eventjes met een blije blikkering in de oogen op en Anna dreigde: „Maor elke aofend mot ik sien, dat je het geld weir bae mekaor het."

Toen vervielen ze beide in een uitgelatenheid, die op de kinderen overging, terwijl ze den ganschen verloop der negotie in mekaar zetten tot het eindpunt, waar ze samen met paard en kar de klanten rondgingen, evenals de rijke groenteboer uit de Lange Leidsche Dwarsstraat . . .

Toch zuchtte Anna, terwijl Doris het penantkastje op een handkar laadde, om het naar den lommerd te brengen.

III.

Doris was ijverig genoeg.

Om 's morgens bijtijds op de groentemarkt te wezen, had hij zijn wekker op ruim twee uur gezet, maar al voor tweeën stond hij blafhoestend en zagerig ademend zijn gelapte broek aan te schieten, en hoorde zijn vrouw hem in de gootsteenkast snuivend zich onder de waterstraal uit de kraan nat ploeteren. Ze was er ook uitgesprongen, breed in den zwaren baaien rok, geeuwend, terwijl ze boven op haar kleerenstoel zittend, zich de kousen aansjobberde. Maar hij was heel nijdig geworden: „Eirst hier den boel beridderen en daen om acht uur bae je mefrau an 't ploetere . . . Ik zeg je, dat je nog een schoft erin krèupt".

„Nau maor een warm baekkie . . ."

Hij had het petroleumstelletje al opgestoken, wat water bij de geduldige koffie van den vorigen dag gegoten en de kan boven de vlam gezet. Anna sneed hem een paar boterhammen, die ze voor haar doen royal beboterde uit het halfonsje op een theeschoteltje, en toen eerst liet ze zich gezeggen.

Maar, lieve hemel, wat kwam ie met een zootje thuis: twintig bloemkoolen en honderd andijviestruiken, samen voor drie gulden zestig. En de bloemkoolen los en zwart van binnen, de andijvie zoo groen als gras! Ze zag wel kans om beter waar voor minder geld in den eersten den besten groentewinkel te krijgen! En dan kwam daar nog een dubbeltje karhuur op.

Ze had hem voor stommeling uitgescholden en verweten, dat hij 't heele penantkastje op die manier verknoeide. Maar hij had zoo zielig gekeken, dat ze er medelijden mee kreeg, en toen ze 's avonds thuiskwam stond ie nog op 't Pleintje de verlepte struiken uit te schreeuwen, vier voor een dubbeltje, — zoo wat zijn eigen geldje.

Om elf uur was hij „los", en toen ze 't geld natelden, had hij drie gulden negen en veertig ontvangen.

Ze was nogal ruw in haar mond gewoonlijk, maar Doris zat zoo zagerig te ademhalen en zijn groote bolle konijnen-oogen keken zoo nat-huilerig, dat ze bloot zei: „'t Is beroerd! En daor hè-je nau vaur gesjauwd"!

Den volgenden morgen echter was ze kordaat opgestaan, gelijk met Doris en, of hij hoog sprong of laag, ze was naar de markt meegegaan. — De kinderen zouën wel blijven slapen en anders was Krijntje al elf jaar en bij de hand genoeg! —

Toen ging het wel wat beter: ze hadden goede waar voor hun geld, maar Doris was er dàn weer te royaal mee, dat ie er niet op verdiende en dàn weer te eigenwijs, dat ie er mee bleef zitten, en er een deel verlepte.

Dat gaf weer „de dufel in hèus!"

Vooral toen er een paar weken later nauwelijks een gulden meer was voor inkoopen. En het penantkastje nog altijd bij oome Jan!

„Nau zie je, dat 't niet gaat. 'k Bin er te stom faur", huilde Doris. „Laat me m'n gang gaon, en 'k breng brand in hèus. Hè-'k je niet verteld van die steinhauwer?"

Hij zag haar zoo zielig aan, dat ze niets terug zei, en hij was de deur uitgegaan om zijn plan te volvoeren.

Den heelen dag zag ze 'm niet terug en eerst met donker kwam hij thuis, zwart begroezeld, in den velligen nek heelemaal dikke kool-strepen, de handen of er kousen over heen waren. Hij hoestte veel erger en zijn borst hijgde, of het een smids-balg was. Eindelijk kwam ie wat tot z'n zelf en met zijn zwarte gezicht grijnslachend,

dat de gele tanden er wit bij leken, vertelde hij, dat hij vier keer een kar bij een hokkebaas had gehaald en zoo wel tien zakken had uitgevent. Tusschen zijn vette handen telde hij zijn geld en er bleek een gulden zeven en veertig met de fooien mee op verdiend te wezen.

Anna prees zijn inspanning en was uitgelaten met hem. Terwijl hij zich in de kast stond te wasschen, lei ze z'n Zondagsche broek klaar en een schoon boezeroen, — anders bekladderde ie al de biezen zittingen! — en praatte druk mee over zijn groote vooruitzichten as ie zelf eris tot hokkebaas vooruitkwam . . .

* * *

Doris hing achterover op zijn kar, de armen achter de kruk slaphangend, om zoo zijn benauwde borst nog wat te verruimen. Hijgend en zagend stond ie naar den zolder van het hooge huis te kijken, waar hij twee zakken briketten en drie mud anthraciet moest brengen. Maar hoe de brandstof er komen moest, dat was 'm zelf een raadsel . . . 't Penantkastje hadden ze terug verdiend, maar touw en blok om te hijschen, daar waren ze nog niet toe gekomen, en hijschen kon ie met kleinen Hannes — die nou effentjes tien was — toch niet doen. De voorbijgangers keken soms meewarig naar den goor-mageren man, wien het zoo benauwd op de borst zaagde, en den kleinen jongen, die er zoo erg teer uitzag . . .

„Neim er niet meir dan twintig in dat saekie", vermaande hij zijn zoontje en zelf een grootere vracht van de kar op zijn nek werkend, sjouwden ze naar boven. Op elk bordesje moest hij een poos stilstaan, en als hij weer verder ging, dan stommelden zijn schoenen zoo tegen de trappen, dat de buren even om de deur keken of er iemand een ongeluk kreeg. Maar ze zagen den man bedaard voortgaan en hoorden hem zucht-hijgen naar zijn adem als een dampig paard.

Bij 't neervlijen en opstapelen kwam hij weer ietwat tot zichzelf, maar alles bleef aan hem beven, en, toen hij de trap afging, moest hij zich goed vasthouden om niet te vallen, zoo slap voelde hij zich in de enkels . . .

Weer sjouwden ze de trappen op, de vader vooraan. Zijn breede schoenen stompten nog onbeholpener tegen de trappen en voetje voor voetje heesch de man zich en zijn last op, terwijl zijn adem gierde en zijn magere polsen beefden . . .

„Gao ... maor vooreùt", beval hij benauwd fluisterend aan het jongetje, dat behendig vooruit klauterde ... Want de man vertrouwde den last nu niet meer in zijn schokkende slappe handen. Maar hij zou vàst houën, 't moest toch naar boven en 't was een mooie bestelling voor een goeien klant, daar wel een drie kwartjes op te verdienen was met de fooi mee, die er altijd op over schoot ...

In eens een smak en een geholderdebolder langs de trap, dat van alle drie de bovenhuisjes de bewoners naar de deur snelden, en gilden, wat er toch gebeurde ....

Maar het jongetje stond boven aan de trap, en de vader lei platuit tegen de trap, de voeten op het tweede bordesje, en de zak met briketten lag heelemaal beneden uitgestort.

Ze troostten allemaal hoopvol: „O, dat laupt goed af", en bleven toezien, wat de man zou doen. De juffrouw van éénhoog voeterde zelfs, dat de trap op die manier niet schoon te houden was...

De man bleef echter in dezelfde houding hangliggen, de armen slap rechtuit, het hoofd slap opzij.

„Faoder!" schreide het bleeke jongetje, dat naast hem kwam staan, maar de man verroerde zich niet. De juffrouw van tweehoog zag hem in het gelaat en schreeuwde de buren toe: „Bewustelaus ... Flauw van vermoeienis seiker ...."

En alle drie de wijfjes al spoedig aan 't delibereeren en het jongetje aan het uithooren, of vader wel meer zoo iets had, tot de groenteman juist aanschelde en op het geval afkwam.

„Schaei maor èut mit je oo-de-klonje ... De ziel is daud ...

De kleine Hannes huilde klagelijk, de buurvrouwtjes griezelden en snaterden over het geval mekaar langs de trap toe, en de groenteman sjouwde met een agent den bewustelooze naar de apotheek onder nieuwsgierig en brutaal opdringen van het straatpubliek, dat voor de apotheek queue maakte ...

„Dood, hartverlamming ... Niets aan te doen ...", zei kalm de apotheker, die zijn bediende echter naar den dokter aan den overkant zond ...

Onderwijl was een gasthuiskarretje aangerukt; maar de dokter constateerde eveneens den dood.

Zoo kwam Doris in het gluiperig-stille gasthuiskarretje thuis, terwijl zijn vrouw uit werken was ...

Van het Licht, dat niet gezien werd.

SPROOKJE VOOR GROOTE MENSCHEN.

DOOR

MARIE MARX-KONING.

n een kleinen stadstuin, omgeven door een zwart-bruine schutting van planken, waar héél-stilstaande klimop tegen groeide, stond in een glad-geschoren grasperk dichtbij een vlierstruik, die hoog-opgeschoten boven 't tuintje uit het licht zocht, een groote, donker-roode Dahlia.

Ze zag er heel ordelijk en tevreden uit met haar regelmatig geplooide blaadjes, die naar haar groenig-glimmend hartje toe, hoe langer hoe meer verkleinden, alsof ze zich daar ineén-wrongen tot onnaspeurlijke gedachtetjes. Haar hoofd hing neer, zwaar van veel denken; en met haar diepe, donkere oogen staarde ze voor zich uit naar het open raam van een met wilden wingerd begroeid huis, dat door een smal, wit-getipt grintpad gescheiden was van het gladde grasperk, waarin ze stond.

De Dahlia vond zichzelf een heele nette bloem. — Met haar harden, rechten stengel, waaromheen groote, regelmatige bladen groeiden, vond ze zich veel voornamer dan de wingerd, met zijn

luchtige, maar los-slingerende slange-ranken, die naar alle windstootjes luisterden, en zijn licht-bewegende flapper-blaadjes, die iets onrustigs gaven rond het doodstille raam, waar gebogen over witte bladen papier lange dagen en avonden een Man zat.

Naast haar rechten stengel stond een steile stok: een dikke, donker-groen geschilderde stok, met een witte punt, die de deftigheid van de Dahlia nog verhoogde, en haar veel op een oude, stijve dame met een wandelstok deed lijken.

De vlier was al lang uitgebloeid; en droeg zwart-glimmende bessen, die zwaar neerhingen. In het kort-gesneden gras waren alle bloemen dood.... zoodat er behalve de roode Dahlia geen vroolijke kleur was in het tuintje. Hooge huizen met bruin-grijs rookende schoorsteenen stonden er om heen. Ze joegen vuile walmen langs het kleine plekje hemelblauw, vanuit de plaats, waar de Dahlia stond langs de rechte muren zichtbaar.

Toen de Dahlia nog maar een heel klein, groenig knopje was, zonder eigenlijke kleur, een vettig-glimmend bolletje, was er uit de wingerd-omringde deur van het huis, waarin de Man zat, een Vrouw gekomen, die heel bleek en droef keek en altijd een donker kleed droeg.

Met matte, stille oogen, die er uitzagen als asch van vroegere oogen, had ze lang omhoog gestaard, waar de zacht-blauwe morgen begon....

Te lang, meende de Dahlia. —

Later had ze bemerkt, dat de Vrouw alles „te lang" deed; en dat al haar bewegingen zich uitrekten in de verveling-lange dagen, waarin ze, alleen voor een ander raam gezeten, boven een boek uitstaarde, tot het donker werd....

Dan kwam er even wat ijver in haar, zooals er ijver komt in een door wind bewogen molentje. —

. . . .

Op dien eersten morgen was de Vrouw over het grasperk gekomen, waar 't vochtig licht-waasde van dauw, en ze had het kleine Dahlia-knopje op haar eene hand laten rusten, terwijl ze met de andere hand er zacht overheen streelde....

Ook „héel lang" deed ze dat, vond de Dahlia; hoewel ze begreep, dat de Vrouw het voor haar eigen genoegen had gedaan... ze had het toch vriendelijk gevonden en altijd onthouden.

De Man had nooit naar de Dahlia gezien. Het was of hij altijd in zichzelf keek.

Ook den groen-geverfden stok had de Vrouw bij de Dahlia gezet; en hoewel ze niet erg gevoelig was, en van niemand bizonder veel hield, was ze meer op de Vrouw gaan letten dan op iets anders in haar omgeving; en staarde, nu ze haar ernstige, donkere oogen en rijp bloemen-verstand gebruiken kon, maar al aandachtig naar het van wingerd-omslingerde raam, waar als in een groene lijst het hoofd van den Man bewoog... Want wanneer het heel donker werd, en het raam een gapend stuk zwart begon te worden, kwam de Vrouw met een witte lamp binnen, die ze voor den Man neerzette op de tafel, waar al zijn papieren lagen.

De Man zag dan niet op. Zijn krampachtig gekromde rechterhand schreef door, en zijn mooi-gebogen hoofd bleef, zooals het was, starende naar zijn hand, die zelfs in schemer-licht den weg scheen te weten...

Wanneer de Vrouw de donkere kamer binnenkwam met de lamp, die haar wonderlijk verlichtte, begon alles rondom haar te stralen.

Haar loome oogen bleven neergeslagen; zoodat de Dahlia alleen haar matte, stroeve trekken kon zien, en haar witte handen om de zware dof-witte lamp, en haar donker kleed om de slanke figuur, die dadelijk weer in de zwart-gapende deur-opening verdween.

Al een poos van te voren had de Dahlia haar dan bezig gezien voor haar eigen raam, om de lamp aan te steken. Telkens maakte zij haar schoon, en deed op nieuw het glas eraf en weer erop, opdat het licht toch maar helder zou zijn...

Dan zette ze de lamp voor zich neer en nam een papier en een pen, en ging zitten schrijven, evenals de Man, alleen om de helderheid van 't licht te beproeven.

Eerst als het licht heel mooi was, bracht ze het bij den Man. —

De Dahlia was een deftige, ordelijke bloem; en niets in haar omgeving was haar de moeite waard, om er bizonder haar opmerkzaamheid aan te geven; maar de Vrouw met het Licht werd haar een levens-raadsel, waarvan ze vergeefs in den Man een oplossing ging zoeken.

Maar àl bleef ze staren naar het raam, waar hij zat.

Strak, recht uit, tuurden zijn oogen op het papier, dat voor hem lag. Zijn gezicht was bleek en een zwarte plooi streepte tusschen zijn donkere wenkbrauwen.

Soms keek hij droomerig voor zich uit met oogen, die niets zagen, of leunde met zijn ellebogen op de tafel.

Een enkele maal ook liep hij als iemand, die opgesloten is in zijn kamer op en neer, de oogen naar den vloer, de witte, dunne vingers kammend door de donker-golvende, achterover-vallende haren.

Het raam bleef altijd open; ook 's avonds als de Man de lamp uitdeed; en nieuwsgierige, goud-bruin glimmende wingerd-ranken groeiden naar binnen, en staken hun glimmende blaadjes aarzelend-vragend naar hem uit, of ze hem roepen wilden om toch even van zijn werk óp te zien.... naar den dàg .... naar het leven ....

Maar de Man keek niet naar hen. Met opeen-geklemde lippen schreef hij door, al maar door, met een strak gelaat turende naar zijn eigen hand ...

Soms, even, ging hij heen; maar dan kwam hij nog bleeker en somberder terug, en kromde zijn hand weer over het witte papier, zoodat veel beschreven vellen al over de tafel lagen te wachten.

* * *

Eens, op een laten namiddag, terwijl het luchtblauw fijn begon te vergrijzen tusschen de rechte huizen-lijnen en het klimop langs de schutting nog maar heel kleine blinkende licht-tikjes ving op zijn stille blaadjes, was de Man even weg gegaan.

Strak had de Dahlia staan turen of ze ook kon ontdekken, waar hij heen ging; maar ze zag niets dan zijn raam, dat een gapend stuk grijs was in 't wingerd-groen.

Terwijl duister van onderen tegen de zwarte schutting begon op te klimmen en aan den binnenkant van de klimopblaadjes ging drukken, zag ze de Vrouw weer bezig met de lamp, die haar bleek, gezicht zonnig bescheen.

Het duister sloop geruischloos uit de hoeken van het tuintje, wemelend over het glad-gespannen grasveld. Het sloop uit de donkere oogen van de Dahlia zelve, en waasde zwart-grijs naar boven, steeds hooger, boven het huis uit, tot aan de lucht, die altijd nog een weinig licht bleef.

Eindelijk, toen alles beneden heel zwart was, fluweelig zwart, en boven wat eeuwigheid-wijze sterren-oogen kwamen staren, ging de deur van de kamer, waarin de Man nu niet was, lichtend open, en zette de Vrouw de lamp neer, waar de witte papieren lagen.

Zonder veel te bewegen in haar gezicht keek ze even rond; en toen ze zag, dat de kamer leeg was, ging ze zitten op den stoel van den Man, en begon de beschreven papieren te lezen. Bleek-rood scheen de lamp over haar bleek hoofd en goot licht langs haar hals en op haar handen. Het bleef op heur donker haar met een glanzend geglim en streelde over haar zwart kleed. Toen ze een poos gelezen had, begon het ook onder de donkere oogwimpers te glinsteren....

Zoodra ze geruisch in huis hoorde, stond de Vrouw op. Er nokte een zacht snikje achter haar lippen, en haar oogen staarden droomerig voor zich uit, terwijl ze ging en de deur achter zich sloot.

Even daarna kwam de Man binnen en begon weer te schrijven, nu en dan vaag naar de lamp starende, totdat hij eindelijk, als de Dahlia al lang overal rondom het leven dood had hooren gaan, opstond en het licht uitdeed.....

* * *

De Dahlia was een degelijke, ernstige, diep-denkende bloem; en de Vrouw met het Licht, de eenige, die wat afwisseling in haar Leven bracht, deed haar veel peinzen...

's Morgens, als alles nog heel stil was, zat de Man weer voor zijn raam. Hij kwam altijd al heel vroeg; en het leek de Dahlia of hij nooit sliep, zoo moe zag hij er uit. —

De Vrouw kwam dan buiten. In haar langzame handen hield ze een bord met broodkruimels, die ze onhoorbaar op het wit-betipte grint liet vallen. Haar loome oogen lagen blauw, als stille, ongekende meren, waarop nooit een vroolijk droom-scheepje gedeind had, in haar onbeweeglijk gezicht; en alleen, wanneer van alle kanten kribbige musschen aanvielen op de kruimels, kwam er een vroolijker tint in hun violet-blauwe diepten.

De musschen, gulzig stads-volk, met brutaal-banale, schrille stemmen, zaten dan al lang te wachten op de hooge daken van de omringende huizen. Ze waren er altijd voor de Dahlia goed tijd had om op te letten, waar ze vandaan kwamen. Als vliegende steenen vielen ze aan alle kanten uit de huizen-goten en uit de bladeren van de vlier. Soms ook zaten er eenige te wachten op de houten schutting en tjirpten, onrustig-vragend, om hun gewoon eten.

Eens bleef de Vrouw nog langer dan anders aan de deur staan kijken. Ze lachte even, binnen in haar doodsche oogen en zag op naar de blauwe lucht met witte wolkjes, die er uitzagen als veertjes, die langs den hemel geblazen waren. Toen daalden hoog uit de lucht twee witte vlinders en kwamen in de vlierstruik zitten. Ze zagen verwonderd rond in het tuintje zonder bloemen en gingen spelend langs het raam van den Man, naar de Dahlia.

De Vrouw had nog even gekeken en was toen heel stil binnengegaan, met een blank lachje naar de donkerroode Dahlia, die van vlinders omfladderd er net uitzag als een ernstige, oude dame op een kinderbal. —

Terwijl de vlindertjes zich neerzetten op een blad van de Dahlia en hun vlerkjes rechtop stonden, leken ze veel op weggewaaide bloembladen.

— Jelui zijt net losgelaten bloempjes! begon de Dahlia, een beetje vriendelijk willende zijn.

— We zijn veel gelukkiger! antwoordde 't eene vlindertje met een zonderling-zacht donzen stemmetje, de fijne sprieten, die zijn klein kopje versierden, zacht bewegende.

— Dat is een zaak van geaardheid; kwam de Dahlia koeltjes.

— 't Is hier niet mooi! begon 't andere vlindertje, toen beiden een poosje rondgezocht hadden, rusteloos, nu de een dan de ander voor, naar bloempjes en voedsel langs 't gladde grasveld.

— Een vervelend leven voor je, Dahlia! zei 't eene vlindertje, even een klein boogje in de warme lucht fladderend en toen boven op de donkere bloem tot een wit stipje opgevouwen wachtend op zijn vrouwtje, dat liever nog wat rondvloog.

— Een zaak van smaak; antwoordde de Dahlia. Zij, met haar stijf-deftig opgevouwen, netjes-geordende blaadjes, en haar hard, glimmend-groen hartje, zou niet graag zoo mal gefladderd hebben...!

— Wat doe je den ganschen dag? vroeg 't stilzittend vlindertje.

— Denken.

— Is dat prettig?

De Dahlia zweeg. Die vlindertjes waren geen gezelschap voor haar; nog véél minder dan de wingerd en de klimop...

— Ken je waterlelies? vroeg het fladderend vlindertje, na een voorzichtig boogje om de Dahlia, ook een plaats kiezend, waar het gaarne rusten wou.

— Neen; kwam koeltjes de bloem.

— Die denken óók; maar heel anders dan jij. En die geven óók geen antwoord als je vraagt of denken prettig is. Waterlelies denken naar den hemel. Dat is tenminste iets! Jij denkt naar beneden; over de aarde heen! Waterlelies zijn heel mooi! Ze liggen doodstil op het water te wiegelen. Als ik een bloem moest zijn, wou ik een waterlelie wezen.

— Ze hebben groote, gouden oogen; en staren maar àl naar de zon; onbeweeglijk... Groote, donkergroene bladen hebben ze... Ken je waterjuffers?

— Neen; kwam de Dahlia. Het lichte gepraat van de vlinders verveelde haar een beetje.

In de kamer, waar de Man zat, was de Vrouw binnengekomen. Ze deed dat bijna nooit. Nu bewoog ze haar lippen alsof ze sprak; maar de Man schreef door, lijnend over het doode papier zijn zwarte woorden....

Even daarna kwam de Vrouw naar buiten. Ze bleef, wat ze veel deed, omhoog kijken naar de blauwe lucht.

— Zie! zóo kijkt een waterlelie! fluisterde het eene vlindertje. Nu moesten haar oogen nog van goud zijn...

— Ze is heel mooi! zei 't andere vlindertje. Ik houd veel van haar gezicht.... En veertjes-licht fladderde ze naar de Vrouw, om wier glanzend haar ze in sierlijke kringen bleef bewegen.

Het tweede vlindertje volgde haar; en terwijl er een blank tanden-lachje uit den mond van de Vrouw glansde, riep ze met een blijen klank in haar stem naar het raam van den man:

— Kijk eens, hoe lief!

De Man hoorde haar en zag verstrooid op, maar hij antwoordde niet en schreef door, terwijl de diepe rimpel tusschen zijn wenkbrauwen nog zwarter werd.

Het lachje gleed weg om den mond van de Vrouw. Haar evenvroolijke oogen begonnen weer mat en droef te kijken. Een van de vlindertjes kwam weer bij de Dahlia.

— Als je den Man eens riep! raadde de Dahlia, haar ernstige denk-oogen op het raam gericht.

Het vlugste vlindertje was al binnen. Spelend vloog het om het hoofd van den Man, nu op zijn hand dan op zijn penhouder poozend. Weldra volgde ook het andere.

Angstig luisterden de oogen van de Vrouw..... Ze boog zich wachtend voorover...

Een roep van gestoord denken klonk boos uit het raam; en terwijl de Vrouw haar oogen smeekend voor zich uitstrekte, wierp de witte hand van den Man de twee vlindertjes naar buiten.

Even bewogen zich nog de lichte wiekjes. Toen lagen ze stil, als doode, witte bloemflarden op het harde pad. De Vrouw bukte zich. Nog nooit had de Dahlia haar gezicht zòò wit en strak gezien. Zacht nam ze de vlinderlijkjes op haar zachte hand en bracht ze binnen....

De Man schreef door, zijn oogen turende naar zijn rond-gekromde hand, nu wel de klauw van een roofdier lijkend; en de Dahlia keek hem met haar donkere oogen dreigend aan. In haar ernstig bloemehartje, haar groen, goedig hartje, begon ze te begrijpen, dat ze meer van de Vrouw hield dan ze wist...

Dòor den Man wist ze dat.

* * *

Dien avond bracht de Vrouw de lamp binnen, zonder eerst gezien te hebben of zij goed licht gaf.

De Man schreef door, turende op zijn wit blad, lijnende zijn doode, zwarte letters.

Hij zag het niet, dat de lamp duisterder brandde dan anders; ook zag hij niet, dat het gezicht van de Vrouw nu bijna het gelaat van een doode leek....

* * *

De Dahlia begon te verdrogen. Iederen morgen waren een paar van haar nette, kalm-gevouwen blaadjes verdord; alleen haar groen hartje, vol kleine gedachtetjes leefde nog maar. Ze kon bijna niet meer zien; want haar donkere oogen waren moe van 't staren naar het Raadsel....

Eens op een avond voelde ze, dat ze dood ging. Er was een zwart gewemel om haar heen van onmacht en van eeuwigen nacht: een gefladder van witte vlinders en van gevleugelde starren, en een verwachten van looden stilte.....

Moe staarde ze met haar half-doode oogen naar den Man, die in 't half-donker zat en schreef....

Toen zag ze in een eigen glorie-schijn de Vrouw komen, omlijst van licht. Haar hoofd straalde rondom als een zon, haar blanke handen hielden stil de albasten lamp vast en achter haar donkere wimpers rustten haar oogen, die niet opzagen.

Dat was het laatste, wat de Dahlia zag... van het Raadsel, dat ze nu nooit meer zou bepeinzen.

En nog lang, nog héél lang leefde de Vrouw.

Kinderleven

DOOR

W. v. OVERBEEKE.

IV.

alf vier — mosjeu komt de deur van 't lokaal wijd open gooien. Wild stormt de troep eruit — vrij weer, vrij! Frits en Willem hebben der vrindjes al bijeen. Ze gaan weer.

Seffens wilder; dan naar moeder, zeggen, dat we heen gaan. Maar Frans en z'n broerken Eugène blijven voor de deur van 't hooge huis vergeefs staan kloppen. Stom gesloten! Geen mensch thuis?

Ala, dan maar zóó vort. En ze stappen wat ân. Laten ze zich haasten, dan kunnen de jongens van school ze niet trapeeren.

Het wegel achter het trâvelaan van docteur — de wei over — en dan daar achter 't hof van Verstaes bij de sloot; daar hebben ze dr geheim goed verborgen.

De karakieten zingen in het riet: je-vindt-het-niet, je-vindt-het-niet, m'n nestje zit in 't riet-riet-riet! Maar nu heeft hij goed jubelen, die vogel! Ze hebben geen vogeleikens te zoeken; ze haasten zich nu. En ze offeseeren goed. De kwartel roept z'n: kwik-me-dit, kwik-me-dat! Driemaal, viermaal klinkt het helder over 't stille land. En de jonkskens voegen er subiet bij: 'k heb geenen stert mèr in m'n gat!

Eindelijk! Ze zien om ende om. Niemand! nergens! De zooien nu opgelicht — takken en stokjes weg -- daar ligt hun schat. Wat hebben ze er voor gespaard! voor dien kuil met appels en peren.

Frans doet er weer bij. Zoo groeit haast elken dag hun hoopje ân. En van den winter hebben ze alle dag wat. Ze tellen samen,

over en nog eens over! „Och, hou de gè nou de groote mule, ge telt te trage!" driftig klein Eugènken. En dan bazig over de grooteren: „De zachte nou maar opeten!" Hij is altijd zoo. En wat *hij* zegt, vinden dandern meest ook goed. Smekken met tong en lippen houdt op weer — heel voorzichtig alles toegedekt — 't gras over de takken — de aarde naar alle kanten heen — en nu weg — naar huis.

In dol jongensgedartel over sloot en door heg — vrij graanvelden door en langs — dijk op en af — klauteren in boomen en tronken en dan moe, doodmoe neerliggen in hooge grashalmen. Gevieren op den rug, 't gezicht naar 't hooge blauw. Hoe hoog dat wel zou zijn en wat daar verder, verder wezen kon?

Een kudde wolkenvlokken, witgerand, vlak voor — heel zacht zuizelwindje drijft ze voort. Kijk, die lange dunne, dats de schaper en al die kleine witte en blauwigvuile zijn zn schapen. Een hond is er niet bij. De witwolkjes wuiven weg wijduitwaaiend ân den ijlen trilluchthemel.

De oogen zien 't niet meer — de kleine klakskens over dr gezicht — de zware oogleden neer voor 't blikkrend zonnebranden — zoo stil neergelegen. De lange grashalmen buigen en suizen van sprookjes; de grasbiesjes streelkittlen langs loomluie lichaampjes. — Heel in de verte galmt hooguit nog een karakiet. Dunne doezige donswolkluchtjes deinen zachtkens naar den horizon. Droomweeldeleven van zomerloome lakse kinderlichamen.

Het duurt zoo kort!

„Daar is toch geen een thuis," zegt Frans „zeker weer dzjenevere halen in de stamnee."

Maar 't valt mee — de deur is open, en hongerig-verlangend stappen ze getweeën binnen — rechtaan naar 't eind van den marmeren ganghol, waar d'r hooge gilgalmpjes klinkklankend in echoën; — in de keuken gaan ze zich wasschen. Alleen Frans is de woonkamer ingestapt.

Een gil van ontzetten — en weer sebiet zijn ze samen. Daar ligt ze, die vrouw, bloedend d'r hoofd. Vlug! In de keuken water azijn! En ze zijn bezig samen, zonder woorden.

Dof gesteun — onverstaanbaar woordengeprevel — eindelijk de oogen open en op d'r stoel geholpen. Dan vertelt ze, hoe tkwam: duizelig geworden, zoo tegen den rand van de stove geslagen.

Awel, denkt Eugène, awel, 't es goed, ne duizeling van dzjenevere drinken.

Moeder waar zat. En huilend hij weg, naar boven, op 't bed, 't gezicht in 't kussen; daar snikt hij z'n verdriet dan uit.

Frans speelde op de mart met z'n merbels en was 't haast weer vergeten. En 's avonds als vader thuis is gekomen, zijn ze wel bijzonder stil en verlangen vroeg naar bed; maar ze klappen niet van wat ze gezien hebben.

V.

't Water stroomt kalm zacht voort — schuifelschurend met stilzoet vleigeruisch langs riet en biezen, langs mollige onvastweeke jongensbeentjes, langs 't wiegelschommelend nestje van de kleine karakietoudertjes, 't wiegeke met de verenteere, kale jonkskens.

De jongens daar, ze plasponsen plomp in, en ze duiken, zwemmen gemaakt, markeerend het gekruip over den ondiepen bodem. Ze komen aan den overkant en zitten malkaar na in 't boschje, door 't lage hout en ze stoeien, gullachjes schaterend om 't malle van 't geval: zóó liepen nou Adam en Eva ook. Ze grijpen elkaar, maar 't glijdt glibberig langs 't gladde lijf, kladderig nog van 't groezelwater. De bodem geeft z'n modder op. Dat zien ze, maar slaan er geen acht op.

„Pierke! Laat me los! Nondedzju la los! Zie de Pierke niet!" Vort allen, ingesprongen met haastig geplas naar d' overzij.

Stuktrekkend, zonder drogen, 'n enkel stuk kleeren aan, de rest in den arm, het graanland ingevlucht. Daar zitten ze en kijken elkander zuchthijgend aan, schokkend naar adem.

Ze zien het boerke al aan den overkant komen. Maar al zoekt hij nog zoo, hij vindt er geen een. Al ziet Pierke het geschuifel en groot beweeg in 't graanveld wel, hij kan er toch niet over. Maar zien mag hij ze ook niet; dan komen ze nooit meer langs het hof ongemoeid, en dan rijden ze ook nooit weer een end met het manneken mee op de driewielskarre of op den hoogopgetasten menwagen in den oegst.

„Ge 'n meugt daar niet plonsen" heeft ie gezegd „en nou begrijpt dat astrante volk hem niet, maar gaat dr donder toch in goorvies stinkwater bevuilen. 't Z'n precies de koeikens, 't en kan ze niet verdommen, als ze maar 'nen klein bietsken koel worden.

VI.

In z'n holhoog-ongezellig kijkt de kamer je an. Oud verkleurd tapijtbehang, vocht- en muizen loshangend en afgerafeld. Op den marmeren oudweelden schoorsteenmantel staat geen enkele versiering; maar liggen tal van zaken slordig verspreid. Dernaast, naar den raamkant toe, een oude lessenaar, eikenhout, twee leeuwenkoppen op de hoeken, grimbekken je tegen. Daarboven een oude scheurkalender. Derop en derin onder dagen stof slordig boeken en papieren; niet te vinden wat noodig zal zijn.

't Is alleen Eugène, die der altijd van z'n gading weet te vinden. Met vlugge beweginkjes haalt hij er stapeltjes ombande brieven uit van jaren her, geelgeplekt van vocht en tijd, adressen zonder couvert op den dichtgevouwen brief nog. Die oude, nu vergeten postzegels zijn z'n schatten, opgedolven uit vaders slorrenrommel.

Het licht valt somber door de kleine groenruite ramen, hoogbreed. Toch zijn de dunkleine gordijnen niet belemmerend.

In den hoek naast de schouwe staat een eiken kraakledikantje — derin broerke in slaap. Tusschen bed en schouw in den hoek staat de zware pinkerstok, die de jongens daar altijd met den pinker neerleggen.

Bij de groote tafel zitten ze... weer zonder vader. *Zij* krom inmalkaar, breiend lezend, maar telkens opziend en grombuiig een paar woorden-zinnen bits naar d'overzij, naar dr jongens.

Frans laàt ze praten — de snauwwoorden raken hem niet. Maar klein Eugènken zit woederillend, z'n oogenzwart flitsend, z'n haatbitter in vuursprankels. 't Spant ook altijd tusschen die vrouw en hem.

Z'n boek, een Conscience, bindt hem niet zóo, of hij volgt elk woord en voelt elken blik en hij trilbeeft, maar houdt groot zich en zegt maar niet nog. 't Is van Vader, dat ze kalt en schimpt en van den dieën mag *zij niet* zeggen.

Ze klaagt: „Altijd alleenig maar, zonder vadere, schande zoo voort te moeten leven! *Altijd* is ie weg, *nooit* thuis!"

Groot keelbeweeg en getrillip komt het dan eruit:

„'t Es om te werken, om geld te winnen, dat ie het doet!"

„Zoo lange weg! 't Kost beter. Veel meer thuis bij vrouwe en kind'ren! Hier werken!"

„Net of hier werk is!" woedend over dat zonder reden doormopperen. Bitsscherp zij:

„Wel neenik, werk 't es alleenig, waar gezopen wordt en vrouwen zijn!"

„Nondedzju!" met wilde onbesuisde jongenskracht tusschen de tanden uitgestooten. Bliksem is ie òp, heft den pinkerstok in de rechte en slaat haar boven op d'r hersens. Kwakkend valt ze neer, dofpoffend op den kalen planken vloer, der stoel klaagsteunend achteruit piepend.

Op is Frans gevlogen. Den stok uit z'n hand, den woestaard! Maar 't is al gebeurd — Frans is alleen.

Slap de handen langs het lijf, het opgewondene, bonzend de dikke slaapaderen nog — den knuppel op den vloer — zoo is ie weggevlucht, de gang in — boven op bed. Niet begrijpend, z'n daad, z'n woede, stormwoestzwiepend — maar vol tot berstens toe snikt hij z'n ellendig lam leed uit.

De trap krikkraakt — de deur gaat open. Frans komt bij hem boven, hem troosten, in stil zonder-woordengezeg hem de tranen afdrogend, den arm om den hals leggend. Ze had, zatterik, z'n hulp en der jongens gevloekt en der vader. Dat wijf!

Klein broerke slaapt.

In vlammen vloeiend goud onder roste roestwolken is de zon gaan zinken. Achter de roode daken aan den andren kant van de mart hebben ze er de vuurvlammen zien vervloeien.

En terwijl hun arm inne zachtjes uitschreide nog het zielezwaar, zijn ze opgegaan in bewondering voor den gouden gloed, die langzaam overging in den lichten bleekblikkenden schijn overal, de daken en ramen kussend met hartstochtelijken afscheidskus. Zoo hebben ze in ongezeg stil naast elkaar gelegen en zijn kalm in gaan slagen.

Voór de deinende douwdommelwolkjes nog waren onzichtbaar geworden was alles stil hier. Frans houdt den arm nog om z'n broer heen. Zacht legt hij nu 't hoofd op zij, trekt den arm weg en draait zich met 't gezicht naar den muur. Dan slaapt hij ook.

Met een vloekverwensching sissend tusschen de gesmoorde tanden kwam zij bij kennis. Het doffe hoofd even op, de wezenlooze oogen vraagzoekend door de kamer. Lam in al dr bewegingen rees ze langzaam op, zoekend, halfmaarwetend wat, ging zitten op den stoel naast haar, zich te binnen roepend, wat gebeurd was. Ja, daar wist ze het — neen, toch niet. — Wat was het dan toch? Iets met de jongens; maar waar zijn ze gebleven? Dof bleef het in dr hoofd.

Zitten blijven, dat kon ze niet. In dr zoekende, vragende onrust ging ze de zwijgende kamer door, zàg op den marmeren schoorsteen, nam éen voor éen de dingen in de hand. Droomwazig sloeg ze de oogen boven de deur. Daar hing het Vader-Ons in sierlijke trekletters met het oog erboven. Zoo kwam ze bij de kast, langde 'n zwart blinkende flesch eruit, en zonder zich rekenschap te geven van wat ze ging doen, was de droge kurk eraf, wipgeheven de flesch ân den mond, klokslikkend tot de flesch op den grond lag en zij ernaast weer op den vloer.

Nu 't heele huis in ruste, slapend allen.

Amsterdam.

Marieken van Nijmegen.

DOOR

LODE BAEKELMANS.

III.

> C'est l'Ennui! — L'oeil chargé d'un pleur involontaire,
> Il rêve d'échafauds en fumant son houka.
> Tu le connais, lecteur, ce monstre délicat,
> Hypocrite lecteur, — mon semblable, — mon frère!
>
> CH. BAUDELAIRE.

e verveling is een onoogelijk monster, zich wellustig koesterend in eigen leelijkheid. Zij is de verderfelijke raadgeefster van vagebonden en maagden, van slempers en ontroostbare weduwen, van vurige zielen en ontgoochelden. Verveling! Zenith van ongeboren wenschen! Verveling! Dood der pas ontloken droomen! Allen grijpen wij naar uw groenen drank, die ons een bitter bewustzijn brengt en een misprijzen voor vele dingen. Maar, wij weten het wel, op u volgt een gouden, uitstralende dageraad van nieuwe ongekende genuchten en vleeschgeworden lusten.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Marieken voelde zich herboren. De aanbrekende Lente, die wuifde op den wind en hing in de lucht, joeg met een ontembare furie door haar ziel en door haar bloed. Allerwegen zag zij Moenen, zoowel in werkelijkheid als in droom. Zij kruiste hem in de straten en op de pleinen, wist hem 's avonds staan wachten beneden in de stille straat van het ingedommeld stadje; haar vage schim kwam hem

groeten in den nacht, als Moeder en Rut lang reeds sliepen. Dan droomde zij: Hij was bij haar in de rust van den nacht, 't was heel zalig, maar toch ongenaakbaar. De droom verzwond weer en de dag kwam met onbeweeglijke koudheid tot de avond haar opnieuw in armen nam, voortzettend dien droom. Zij hield van dezen als het kind van zijne moeder, de kunstenaar van zijn werk, de ploert van bedrog, de menschen van bedwelming. In heerlijke vaagheid voelde zij de schemering van het goddelijk, herscheppend element der liefde. Verveling drukte haar wel....., sijpelde wel uit de gewone onverschilligheid der menschen rond haar; verveling jammerde uit haren ongeduldigen, niet-verzadigden lust. Verveling bracht haar jong lijf in opstand, deed haar hoog bloeien boven hare omgeving. Herboren, doorliep zij ongekende gewesten harer ziel, die zich thans openbaarden in 't schijnsel der lampen van de rijpende liefde. En al was haar droom bestendig, als rijkere wezenlijkheid wou haar betrachten den dageraad. In den dag, in de zon, langs het groen der wegen, in de nooit volprezen werkelijkheid was de behoefte aan Moenen als een schuimspattende golf uit de zee, een golf, die steeds klimt en onweerstaanbaar op giert.

Marieken wou den onbekenden minnaar voelen, zijn stemme hooren als de veruiterlijking van zijn ziel, hem in de oogen schouwen en de handen pressen, zijn mond omkransen door haar kus; zij wou nog meer: een onuitgesproken weelde, waarvan zij slechts een voorgevoel had.

Toen Marieken op den dag, dat zij jarig werd, 's morgens hare mooie, gouden lokken kamde en ze opbond tot een hoofdschen stormhoed, bleef zij, lang nadenkend, zich zelf bekijken. Was zij het nog wel, die voorheen met de blije zelftevredenheid van een bakvischje, de kennissen ontving, die, op 21 April, haar met een beleefd en indringerig gelegenheidsgezicht kwamen gelukwenschen? Wat een hekel had zij nu aan dat bezoek, aan al die gasten, aan hun zeurend gepraat, aan hunne kwaadsprekerij en aan hunne lieftalligheid. O, de burgerlijke beleefdheid en de burgerlijke vreugd! Vat van wijsneuzige huichelarij! Gracielijke middelmatigheid van nimmer-levende menschen! Kleinplaatsige, middelmatige betuiging van burgersympathie! Zoo scheen de vreugd, de potsierlijke beleefdheid, de wormstekige vriendschap, die Marieken op haar verjaardag voorbehouden was. In bepaalde woorden kon zij haren tegenzin en haar ongemak niet

ontleden (dat zou zij later van Moenen leeren) maar toch, in die zedelijke onbehagelijkheid vatte zij, dat de laatste stonden van dit leven nu traagjes in mufheid voorbijslopen. Zij zag duiven hangen in de lucht, hoorde musschen tjilpen op de daken, maar dacht aan stijgerende paarden, die, onder den spoorslag der ruiters, voortjoegen op breede, ruime banen, over onoverkomelijke hinderpalen.

Moeder feliciteerde haar met afgemeten, eerbiedwaardige zinnen. Zij sprak over de plichten van een kind tegenover zijne ouders, maakte den lof der gehoorzaamheid, roemde de braafheid, voorspiegelde haar de toekomst van deugdzame meisjes, en, zich opwindend, vervloekte zij de onzaligen, de onhebbelijken, de drieste maagden, die hieraan te kort kwamen, die niet beantwoordden aan de verwachtingen hunner ouders. Was niet hun leven geofferd aan de opvoeding der kinderen? Moesten de kinderen hen geen eeuwigen dank? Het geluk der oude dagen hunner ouders moesten zij ter harte nemen.

Bewogen knikte Rut instemmend, zoodat moeder, diep geroerd door hare eigen woorden, met den tip van den voorschoot haar oogen wreef, om tranen weg te wisschen. Marieken stond daarbij als een verlegen, onschuldig slachtoffer, en onderzocht, met aangeboren vrouwen-ijdelheid, het laken van het nieuwe kleed, dat hare moeder haar ten geschenke gaf.

Stilzwijgend nuttigde men het ontbijt, waarna elkeen aan zijne dagelijksche bezigheden toog. Moeder ging de kamers ordenen, Rut zorgde voor het eten en Marieken schikte de huiskamer. Met volle, gretige teugen snoof zij den uitheemschen reuk der mimosas, welke zij van Rut ontvangen had. 't Gaf haar eene herinnering van heel ver, zei iets aan hare brooze, dartele ziel, iets heel onduidelijk en onbepaald als 't lispelen van den wind 's avonds in de kruinen der boomen langs een eenzamen vliet. Teedere gestellen hebben een voorliefde voor kleuren en geuren. Maar al woog haar zwaar deze ongezellige, ijdele dag, alom droeg zij toch met zich het beeld van Moenen. Vol ernstige goedheid glansde het haar toe in kopjes en borden, die zij opruimde; wakker en lustig lachte het van tusschen den bloementak, dien zij in een vaas te pronken had gesteld; aan 't venster zag zij zijne beeltenis afgeteekend hoog in den hemel, te midden van wegdrommende wolken, in bestendige wisseling groot en begeerlijk.

Bedeesd slofte de tijd voort, en de dag ging door als een verlegen mensch, die, beschaamd om zijn schamele kleederen, nauwelijks opblikken durft. De postbode bracht een heelen boel naamkaartjes en brieven, van vrienden en familie. Wat lieve oplettendheid van wege die menschen, meende moeder!

Eindelijk was het uur daar van het bezoek. Achtereenvolgens kwamen de uitgenoodigden, en de ontvangst was een bange plichtpleging. Hoogdravend werd Marieken gelukgewenscht. Wat een mooie ouderdom! kreten de dames. Een en twintig jaar! Meerderjarig! Wat vliegt de tijd snel voorbij en is een menschenleven kort! Zij hadden haar gekend, toen zij nauwelijks loopen kon. Wat guur weer in dit seizoen, bedriegelijk weer en ongezond voor oude en ziekelijke menschen. Door den winter hadden zij allen wat geleden, kou gevat en influenza.... om het even, een mensch mag zoodra niet ontmoedigd zijn....

Een smakelijke, walmende geur van wafels drong in de kamer. Eenerzijds der tafel zat het jonge volk. De giechelende dochters Praet, Julia en Wilhelmientje, twee blonde, mollige poesjes; de preutsche, kwijnende Joanna Janssens, eene normaliste; Jozef van Zoom, de kandidaat-notaris, en Marieken, die, in haar gelaten zwijgen, zich verveelde om al dat jong poespas. Aan de andere zijde der tafel zaten de moeders: de weduwe van Zoom en Praet, de moeder van Marieken en Mevrouw Janssens, de vrouw van een rentenierend wildverkooper.

De jonge van Zoom was dommetjes voorkomend en roerend zelftevreden. Zijn grauwe oogen pinkten vertrouwelijk achter de glazen van zijnen neusknijper, en bedenkelijk streek hij met de rechterhand over de baardlooze kin. 't Was een vroegtijdige grijsaard, een dier vieze wezens, die bij hunne geboorte de ziel erven van een bedaarden staatsambtenaar op rustgeld. Lang had hij de aardigheid bepeinsd, die hij Marieken zeggen zou op dezen dag; pauwend rondblikkend zei hij nu, heel neuswijs, zijn hoffelijk vers:

'tIs heden zeker wel de dag,
Dat ik mejuffer zoenen mag!

Heel het gezelschap juïchte en Mariekens moeder en Madame van Zoom voelden, door hart en oog, hun moedertrots opwellen. Marieken vond het ellendig en keek weer naar den struik mimosas in

het vaasje op de schouwplaat: wellicht zou daar weer opdoomen het lieve beeld van den onbekende, die tot haar leven kwam.

De meisjes wisselden zich af aan de piano; de jonge van Zoom rookte met bijzonder oorlof van het gezelschap; de dames konkelfoesden geniepig en spraken heel onschuldig kwaad over al, al hun bekenden. Men amuseerde zich kostelijk en, — men vindt elkander steeds onverdragelijk, — men verveelde malkaar heel beleefd. De normaliste trommelde krijgshaftig een „*Souvenir du Camp*". Zij dacht daarbij aan den flinken wachtmeester, die haar tegenlachte, toen zij met haar kostschool wandelen ging. O, grondelooze diepten eener normalisteziel! Klassieke wachtmeester harer achtienjarige verzuchtingen, wees fier, gij verpersoonlijkt de mannelijkheid van ons geslacht, uitverkoren toonbeeld der liefkozende lijfsontroering! Tatararatatatatatatatatatataa.... zoo zong de herinnering aan het kamp, de herinnering aan fiksche soldaten, schetterende klaroenen en knallende geweren. Van Zoom droeg daarna een gedicht voor, iets van eenen beroemden Gentenaar. 't Was niet heel oorspronkelijk, maar wat ontleende Shakespeare niet aan zijne tijdgenooten? Hij declameerde het zoo maar heel ongegeneerd, en toch had het een dol succes, een algemeenen bijval. De moeders schuddelachten om de drie studentjes; de meiskens vonden hen onbetaalbaar:

Daar waren eens drie studentjes,
Die hielden zoo veel van plezier --
    Ho ho,
    Do re do,
Ze gingen zoo menigen avond
Te zamen op lustigen zwier. —

Men at de wafels, die men met algemeene stemmen onovertreffelijk vond, en waarover men Rut gelukwenschen moest. Men dronk koffie en likeur en herbegon dan het gepraat en de prettige uitboezemingen van kruisbrave, onverstoorbaar-onwetende burgers. Wilhelmientje speelde een paar stukken voor klavier: „*Loin du bal*" en „*Fleurs d'Oranger*", twee salonstukken, die opgang maakten. Wonderbaar, geen enkel modern zielontleder heeft gewag gemaakt van het verband tusschen deze muziek en de naaisterkens-sentimentaliteit. Lieve juffers, wellicht is het niet te laat om deze vergetelheid te herstellen!

Met jeugdigen ijver geven wij den keizer wat hem toekomt en zeggen we nu wat niet-begrijpende schrijvers achteloos vergaten: „*Loin du bal*" is de herdenking aan eene mannenjacht; „*Fleurs d'Oranger*" is het verholen spijt om eene vriendin, die, vroeger dan gij, in het huwelijk treedt.... Hier vervult de schrijver enkel zijn plicht, en men hoeft hem niet te danken!

Later, toen Julia zong van „*Les femmes et les roses*", die men beide beminnen moest als het goddelijkste van het leven in dit aardsche tranendal, verwenschte Marieken den slentergang van den tijd, smachtend om verandering, hoorde zij hare ziel zingen op de kruiswegen van 't deinende leven, en zij vond dezen avond als de bekroning der volwassen verveling, die, zoo lang reeds, hare jeugd beschaduwde met klamme kelderkoelte.

Opgewekt door den wijn kwam eene zonderlinge verteedering over het gezelschap. Soms loosde een der moeders eenen diepen zucht, vol verwijderd leed, waaraan niet enkel de wijn schuld had. De meisjes fluisterden elkander vertrouwelijke dingen in het oor, wijl van Zoom zwijgend rookte met de deftigheid van een kamerlid, dat zich nimmer mengt in alledaagsche besprekingen. Werd de stemming te gespannen onder lang-vergeten verdrietbronnen, dan schonk men weer de glazen vol, tikte en dronk op de gezondheid, het lang leven en het geluk der kinderen. Onwillekeurig echter kwamen treurnis en zwartgalligheid weer, sluw en huichelend. Men herdacht de doode echtgenoten, vertelde treffende toestanden uit hun kampend leven; men sprak van honden, die zonder muilband liepen en opgepakt werden door de politie, — wat moeite het had gekost zoo'n beest weer te krijgen! — Men had het verder over moorden en branden, over ongelukken en gebroken glaswerk, over 't boeiend mengelwerk, over al de menschen, die geboren werden, trouwden of stierven. Het jonge volk, hiervoor zonder belangstelling, zocht vruchteloos eene afleiding in den dans. Marieken hield de piano, maar die poging brandde dra uit. Allen zaten dan weer gedwee te luisteren of fezelden onder elkander. Marieken hoorde nu de gedempte stemmen verhalen van verschijningen en spoken, van nachtelijke, huiveringwekkende dingen....; wijl de anderen zich angstig voelden omhullen door de sluipende schimmen hunner arme verbeelding en van Zoom, heel bedaard en schijnbaar onverschillig, dubbelzinnige woordjes zei tot de normaliste, voelde zij zich een oogenblik als eene ontboeide gevangene.

Zij dwaalde tusschen de groenende hagen van het landschap harer frissche liefde.

. . . .

Later, als de nacht duister-wolkend hing over Nijmegen, namen de bezoekers afscheid en gingen door 't stadje, door de verlaten straten, waarin flets en meewarig de lantarens brandden. Zij keken niet naar de gouden manesikkel, die soms priemde in de lucht, maar babbelden luidruchtig als kinderen, die bang zijn in het donker. De meiskens droegen vreemde trillingen in hun vleesch; van Zoom sloot zich dicht tegen hen aan; de moeders wenschten te huis te zijn.

In de huiskamer was het nu nog saaier en kouder dan daar straks. Moeder en Rut, beide nu woordkarig na het vertrek der gasten, hadden haast om de lichten uit te dooven en de deuren te grendelen.

Door het huis suizelde de stilte. Marieken dacht na over de rare behoefte der menschen, over den drang om zich te scheiden van iets, dat hun daareven lief was. Bij 't nakend einde van een feest haast iedereen zich weg; wanneer het doek dreigt te vallen in den schouwburg staat elkeen recht; brengt het leven verandering, dan kijkt men, lang voor het oogenblik van zijnen ouden droom te scheiden daar is, reeds den nieuwen gezichteinder tegen. Marieken peinsde .... De nacht, de goddelijk-sussende nacht, de troostend-teedere nacht, nam haar in de koesterende armen, bracht haar weer wonder-zoete droomen, die haar opvoerden ver van het wreede dagbeest der onpeilbare verveling.

IV.

Et quand pleurant d'amour (on pleure d'aimer)
J'ai désiré mourir de son baiser, ...
Viélé-Griffin, Francis.

Dit zou moeten zijn een mooie zang van teedere woorden, die, met hun innigheid, zouden doordringen tot een volgend geslacht. Immers dit boek is geschreven voor alle jonge zielen, die in eeuwige Lente openbloeien, volzalig rijp onder den heeten kus der vurige

zon. Eenmaal in elk leven perelt edelheid uit den mensch... 't Is hem een onbestemd gevoel, een tijdelijke verschijning op zijne baan. Zooals „a dream itself is but a shadow," zoo ook wijkt de wezenlijkheid, die ons hoog opvoerde; zij verglijdt tot een schaduw, tot wat lommer op onzen weg. Als hopelooze kinderen staren wij soms bitter-weenend terug; onze schamele ziel en ons arm, rusteloos hart treuren dan een oogenblik en herdenken een verloren paradijs. Mochten mijne woorden nu jong zijn en licht, onstoffelijk en gelijk aan mijnen tocht door de ziel van Marieken, dan heb ik niet vruchteloos, noch profaan het lieve woord gebruikt. Alleen er hange, als een witte nevel, een geglim van weemoed om het geluk, dat men nimmer bewaren kan en verliest in dolle begeerte. Zooals al wat hier geschreven staat, eenmaal geschieden moest, zoo gebeurde ook het onvermijdelijke tusschen Marieken en Moenen. Zij hadden malkander gezien en hadden malkander lief, al spraken slechts de oogen van hun hemelsch betrachten. Langzaam kwam de benadering. Hunne zielen keerden tot elkander als bloemen naar het daglicht, en, zonder er van bewust te zijn, waren zij éêne zee met éêne golving.

't Gebeurde zekeren avond in de maagdelijke maand Mei. De zon had pas hare grootschheid bedolven achter de stad, achter meerschen en akkers; zij scheen verdronken in de Waal, en sprankelend hingen hare tinten nog als naschijn in de blauwheid der diepgetemperde avondlucht. Van torens en tinnen was het goud reeds weggezoend, al weerspiegelde, nog hier en daar, het vensterglas met rooden nabrand het stervend vuur van 't Westen.

In 't breken van den dag, als de schemering alles wiegt, als om onze ontdane hoofden hare kalme, zachtzinnige handen zich strekken en eindeloosheid zacht en opbeurend fluistert, toen, hebben zij elkander voor de eerste maal onbespied ontmoet en gesproken. De klokken galmden triomfantelijk over de stad; 't was als een feestelijk luiden om hen, het jonge koningspaar. Niets bestond nog in dit uur van wat zij daareven nog afzonderlijk in zich droegen; alles was aan hen als aan de eerstgeschapenen. Wijsheid en onbezonnenheid zijn alzoo één.

Marieken had eene zieke vriendin een bezoek gebracht. Zij keerde haastig huiswaarts, dacht aan moeder, die kijven zou om haar lang wegblijven. Plots zag zij hem in de verte aanschrijden met bedaarden, onbezorgden gang, het gelaat verrukt, toen hij haar bemerkte. Sprakeloos

drukten zij elkaar de hand als oude bekenden, die zich, na eene lange afwezigheid, terugzien; de voorzienigheid dankend, die haar zieke vriendinnen bezorgd had, liep zij nu naast Moenen, dronken van onverwachte voldoening hem naast haar te weten en hem te zien. Zwijgend dwaalden zij door den avond en zijne heerlijke stilte tot zij in 't park kwamen, dat als een paleis van bezielde duisternis hen ontving. Zij schreden langs kronkelende paden en smalle wegen, naast boschjes seringen en bottend struikgewas, onder de beschermende kruinen der oude eiken en der machtige olmen. 't Was eene glooiing, een stijging van den grond, hier eene graszode, daar een wegel, en overal boomen en gewas, vol loerend donker en grauwte. Middenin lag de vijver; bochtig kronkelend in zwarte gladheid, waarop, links en rechts, afdwalend licht met zilveren en gouden vlekken kwam spelemeien. Langzaam en eenig gleed soms een fiere zwaan als een onzeggelijk-fijne droom in slierende blankheid over den ongerimpelden rouw van het water, waarin de sterren, rijk en duizendvoudig, tintelend in den diepen hemel, zich spiegelden in reine, ongestoorde aanschouwing. Paren in zinnelijke vervoering wandelden naast hen voort, kruisten hen hier in dat oude park, waar de medeplichtige duisternis en de bedwelmende geur van 't groeisel hen aanzette elkaar lief te hebben in hunne jonge dagen. 't Was of al de liefde, uitgebroken in het voorjaar, zich hier ontmoette in deze liefdewarande, alsof heel de stad haar koesterende lusten uitstortte in dit hoekje hof, waar de mensch alleen kon wezen met zichzelven, lucht en aarde.

Zich neerzettend op eene bank onder eenen treurwilg, fluisterde Moenen eerst:

— Marieken, ik heb u lief!

Marieken staarde hem aan, dronk zijne blikken, hare handen gesloten rond zijnen hals; in eene lange aanbidding lispelde zij dan zijn naam, waarin goddelijke verzuchtingen opgesloten lagen, als ontelbare heiligdommen.

— Moenen, Moenen lief!

Haar hoofd lei zij op zijnen schouder, en, zoo gezeten in 't mat fonkelend licht der zilverdruipende sterren, in 't alme licht dat schaduw-arabesken teekende op hun gelaat door de speling der bewogen kruinen, in 't licht, dat twinkelde in haar gouden haar, luisterde zij naar den wind, die aarzelend door 't loover zoefde soms vermengd met vage geruchten der menschheid uit het stadje; zij

dacht aan huis noch tijd, voelde heel hare vrouwelijkheid ontwaken onder hartstochtelijke zoenen.

Zoo is het meisje heel anders dan de man: zij weifelt nimmer, hoe naief zij ook is en hoe kortstondig hare kennismaking, van den beginne voelt zij hare meesterschap, gaat zij tot het uiterste door haar intuitie; zij is de inwijdster, zelf de maagd leert een ontzenuwd man zijne mannelijkheid kennen.

Ringsom, uit de duisternis, gluurden de lichten der huizen als verre oogen van de stad, en boven, in den hemel, hingen nog steeds de sterren, onbewegelijk en zachtlichtend door 't bladerendak, als wachters van hun zalig geluk. Heel ver, achter den vijver, klommen de spitse torens eener kerk, uit wier galmgaten, bij lange tusschenpoozen, de stemmige beiaard zijne klanken door den avond zond.

Hunne stemmen, gedempt neuriënd, waren uitheemsch zoet en teeder; hunne oogen waren ééne wonnige schittering. O! de oogen en de stemmen van geliefden! Hun gelaten en hunne hunkerende lijven! Hunne trotsche bedwelmende zielen vol van goedheid en edelmoed! Beminnend is de mensch eerst schoon! Slechts als hartstocht hem doorwoelt ontsluiten zich al de bronnen van zijn rijk gemoed, en kan hij een held gelijken vol moed en opoffering. Moenen sprak haar van hare oogen, hare wondere, peillooze, zwarte oogen, wier geschitter zich neigen kwam tot weerkaatsing in de zijne. Wat hij zei geleek haar een wondersprookje, waarvan zij samen de handelende zinnebeelden waren, zij was het schoone slaapsterken uit zijnen betrachtenden droom en hij de prins, die haar gewekt had: een oude geschiedenis die zich steeds vernieuwen zal als eene noodzakelijke episode in ons bestaan. Hare ziel werd haar te groot bij de aankondiging dier blijë boodschap, en in den onmachtigen wensch alles te omvatten, te begrijpen, te doorvoelen en lief te hebben wat haren minnaar, wat Moenen was, kuste zij hem, keer op keer, met lange, dwingende zoenen. Zij biechtte hem hare jeugd, hare dagen tehuis bij moeder en Rut, vertrouwde hem hare reikhalzende verzuchtingen naar hem, die zoo opeens, temidden der eenzame gelijkheid van alle dagen, was opgestaan, naar hem, den ridderlijken gast harer ziel, die komen moest om op te vangen haren eersten zoen. Men denkt nu eenmaal in zijn jeugd, dat men is voor elkaar het vleesch en het brood der ziel, zooals Jezus dit bestendig is voor het twijfelend en dwalend menschdom.

Hij vertelde haar, dat hij enkel tijdelijk hier verbleef; hij was een Antwerpenaar, verzadigd en zat van zijne omgeving en zijn midden, en trachtte, in dit rustig provinciestadje, zichzelf weer te vinden in stille overpeinzingen, op lange, eenzame wandelingen, zonder zich te bekommeren of in te laten met andere menschen. Lang zou dat nu echter niet meer duren; hij kende zich zelf genoeg en wist, dat hij dra begoocheld en verblind weer zou keeren tot dat leven ginds, in zijne stad, tusschen kunstenaars en dilettanten, droomers en uilskuikens, muitelingen en kuddemenschen. ginds waar strijd was en smart en ook victorie. Hier zou hij stikken in een maffe rust; rond zich moest hij voelen de barsche guurheid van twist en leugen, de kuiperij, maar ook den bedwelmenden geestdrift, den jongen waan; hij wou weer doorleven mooie oogenblikken van geluk in kunstbeschouwing, te midden van het gemodder der journalistiek.

Hij wou genieten aan schilderijen, beeldhouwkunst en muziek: dat alles is toch het eenige, het eenige onvergankelijke. Marieken sloot zich dicht bij hem aan als bang hem te verliezen; zijn vreemde spraak liet haar eene wereld vermoeden vol ongekende vormen en hartstochtelijke bewegingen. Maar als ried hij hare vrees, hij beloofde haar, dat zij met hem zou gaan, dat zij beiden zouden leven het vrije bestaan van dolende, onbekommerde, verliefde menschen. Zeker was hij nu eene ziel gevonden te hebben, waarin hij zich kon uitstorten, en die ziel zat in een prachtig omhulsel, in een jong, gezond lijf, waarop hij belust was als een kind op eene rijpe vrucht.

In zijnen trots van bewust mensch, in de fierheid, die hem nu geheel herwon, beloofde hij haar kasteelen vol haat, paleizen vol verveling, zeeën van liefde, bergen van hartstocht, torens van geluk, schepen vol twijfel, afgronden vol vreugd, waarin men neerblikkend noch schreien noch lachen kan. Een lent van genot aan al wat het leven bracht in 't fiere laaien van den dag en al wat wordt tot een stille heerlijkheid in de zachte omhelzing van den nacht. Bemeesterd en dankbaar kuste zij hem nogmaals en opnieuw, als begrijpend, dat de zoen de eenige wezenlijkheid was, waaraan men op dien stond niet twijfelen kon, wijl hij voortging met, door hare oogen heen, hare ziel te zoeken, haar sluitend in zijne armen en haar toefluisterend zijne zeldzame gewaarwordingen.

Alom was een floers van duisternis en stilte. Nog slechts, op verre afstanden, pinkte een laat en droomend avondlicht. Geen zwaan

meer op den onbewogen vijver voor hunne voeten. Boven, in de kolkende lucht, stonden de eeuwige sterren in eenen mantel van voorname, zilveren lichtheid, zoover van de aarde als Marieken en Moenen in hunne beroezing nu van het stadje verwijderd waren. Van uit den grond, van uit de planten en boomen, van uit het water in den vijverkom steeg eene bedwelmende nachtreuk; zwaar en reuzig-groot doken de kerktorens op den achtergrond op, en het park scheen eene zwarte heuveling onder 't blank tooverglansen van den hemel. Toen weende Marieken van vreugde en geluk om het mooie, dat de liefde haar geopenbaard had. De klokke tilde in trillende dracht haar slagen op naar den hemel als ter offerande, en Moenen zoende haar tranen weg, tot zij hem weer glimlachend bestaarde met glinsterende kijkers.

Ongaarne stonden zij op; aarzelend verlieten zij de bank en den vijver, daalden een wegel af, die uit het park voer naar den straatweg; zwaar viel het hen heen te gaan van deze plaats, nu zoo dierbaar, waar zij eeuwig hadden willen verwijlen in het lommer van den nacht, vanuit dit medeplichtige, zwijgende park met zijne majesteitvolle boomen, in wier twijgen de rust en het onvatbaar echo hunner kussen en hunner aanvertrouwing verzweefde.

Door de oneindige verlatenheid van het stadje bracht hij haar huiswaarts. Gearmd, zijn hoofd ietwat naar haar toegebogen, zochten zij elkaars oogen. Hun stappen weergalmden amper op het gaanpad, en beid waren zwijgend en gesloten. Hun schaduw week voor hen uit in grilligen gang, nu weer samengebracht, dan weer gescheiden, soms in eene smachtende omarming. Dra zou alles schijnen een verzwonde droom, waaraan men vaak nog peinzen zou. Lang zou men dan terug begeeren wat schijn is geworden, om beter bewust van zijne waarde, opnieuw te genieten wat eens wezenlijkheid was. In het spijt dit kostelijk iets te verliezen, zou men de scheiding, al was het een enkel oogenblik slechts, pogen te verdagen. Wijl zij beloofden elkander zoohaast mogelijk weer te zien, — Marieken moest hem schrijven, wanneer zij alleen ter wandeling kon gaan, — hadden zij reeds een afscheid genomen. 't Is waar, zooals de dichter zegt: „nous sommes morts cent fois — hier, tantôt —", men sterft elk oogenblik tot een nieuw wezen, dat men zelf niet herkent; wat jaren een recht pad was, wordt een kronkelende wegel, waarvan elke uitwijking eene nieuwe poging, een andere wending

verpersoonlijkt. Ook zij waren reeds gestorven; Marieken dacht weer aan hare zeurende Moeder en verzon een leugen (men leert vooral liegen door de liefde) om haar lang wegblijven te verontschuldigen.... Moenen dacht even terug aan een boek dat hij in lezing had, een bundel verzen van zijnen vriend Carl Weylandt.

Zoo was hun eerste ontmoeting en hun eerste onderhoud onder de verjongde kruinen der oude boomen in 't eenzame park. Menigmaal hebben zij elkaar daar weergezien, en het leven schoon gevonden, goed en heerlijk de liefde, bedwelmend den kus en wonnig 't gezonde lijf, vooraleer zij vertrokken naar Antwerpen. Zoo stilaan vergroeien brooze menschenzielen tot eene tijdelijke eenheid, die niets schijnt te kunnen verbreken, en die toch eenmaal, als onttakelde schepen, weer eene schuilplaats zoeken in eene vreemde haven tusschen de rotsige kusten van een onbarmhartig buitenland. Mocht van dien eersten dag meer verhaald zijn dan hij waarlijk schonk, andere dagen kwamen met ontmoetingen, de eerste gelijk, waarin de zielen van Marieken en Moenen tot deze onaantastelijke openbaring geraakten..... Zij spraken elkander slechts in 't donker van den avond, onder de ruischende boomen van het park, waar sluw en koesterend de goede nacht tot mededeelzaamheid stemde....

(Wordt vervolgd.)

Boekbeoordeeling.

De bruidstijd van Annie de Boogh, DOOR HERMAN ROBBERS. AMSTERDAM, JAC. G. ROBBERS.

De heer Kloos huldigt in *De Nieuwe Gids* dit boek met een langen, ingewikkelden zin, waarin gesproken wordt van: hoog-lyrische visie-en-stijl, van essentie van het leven, enzoovoort; en toch schijnt het integendeel slechts daarom aantrekkelijk, omdat het de vleugelen van dergelijke poëtische buitengewoonheden niet benut heeft, maar steeds verblijft dicht nabij den speciaal Rotterdamschen grond. Er behoort dan ook een soort pathologische duizeligheid toe, om, zooals Kloos doet, naar aanleiding van dit normale geschrift van een normaal mensch, te besluiten tot de waarschijnlijkheid van een school van schrijvers, gelijk aan Robbers; Robbers staat met dit en zijn voorgaande boeken integendeel vrijwel buiten de hedendaagsche literatuur, en kan met een literatuur der toekomst niet meer dan ieder ander schrijver in verband gebracht worden.

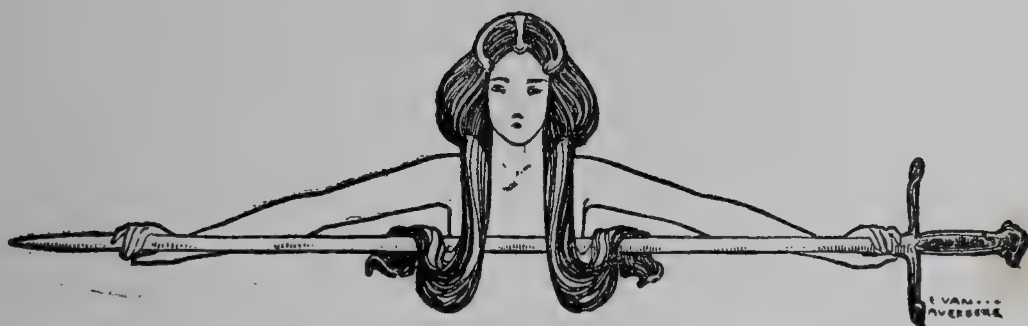
„De Bruidstijd van Annie de Boogh" is, inplaats van voorzien van een „hoog-lyrische visie-en-stijl", juist integendeel voorzien van een zeer gewone, bijna prozaïsche visie, die — verre van zich als een fictie te geven — het leven, zooals het in waarheid is, bekijkt. En dit gewone doet het boek alleen staan in de literatuur van heden, en vermoedelijk ook in die van de toekomst; het buitengewone, het abnormale — het dwaze, onechte, leugenachtige — schijnt causaal aan de literatuur en de kunst verbonden; en als zoodanig geeft het tegendeel aan het boek het kenmerk van het eenige.

Het is een verschrikkelijke dwaasheid — nu de heer Kloos de fout weer eens begaat, zal men het wel te eerder gelooven — als

eenig kriterium in kunstzaken de „hoogheid van de visie" aan te nemen; juist in dezen tijd, nu men meer dan vroeger het beslissend karakter van de wijze, waarop een kunstarbeid verricht werd, uitroept, vergeet men, dat de stemming, waarin een boek geschreven werd, een zaak van niet meer beteekenis is, dan het register, waarop een orgel wordt bespeeld. En zoo diep is die foutieve overtuiging doorgedrongen, dat men dadelijk, wanneer men een boek prijzen wil, gaat praten van „hoogheid," „macht," en „breedheid."

Van geen dier drie zaken bemerkt men veel in „De bruidstijd van Annie de Boogh." De roman gaat voort in gewone, vrij normaal gevormde zinnen, in woorden, die maar soms de lidteekenen, der taal door *De Nieuwe Gids* bezorgd, nog eens vertoonen, — de roman gaat voort in steeds hetzelfde niveau, dat van het werkelijke leven, en in gedachten, waarmee ook hij, die nooit Couperus en nooit Kloos' gedichten las, vertrouwd kan wezen. Juist in dit vermogen, waarover tegenwoordig zoo weinig schrijvers beschikken, aan de verzoeking in de hoogheid van hun zieltjes plechtig te doen, en goddelijke woordjes te zoeken — is, zooals 't blijkt uit „De bruidstijd", de groote voortreffelijkheid van dit boek gelegen. De verzoeking was groot, want wie laat niet gaarne een schilder, miskend zijn en een „hooge ziel" hebben, en een meisje met hem dweepen? — Annie de Boogh dweept niet, maar bemint; de schilder Paul oreert niet, maar schildert; en de menschen met wie ze in aanraking komen, zijn, evenals zij, menschen, zooals ze te Rotterdam en elders in grooten getale aanwezig zijn.

Ed. V.

De beteekenis der hedendaagsche Letterkundige Kritiek.

en kan met eenig sukses de stelling verdedigen, dat au fond alle diskussie over kunst nutteloos, ja theoretisch onmogelijk is.

Een schilder bv. geeft toch *zijn visie* van de natuur, niet *het portret* van het aangeboden geval; zijn handwerk brengt mee, dat hij *het schilderij* ziet in dat geval, en die ziening verstoffelijkt. Iemand, die een doek heeft gemaakt, waarop een onharmonisch lijnensamenstel, onevenredige groepeering of valsche kleuren-tegenstelling voorkomt, kan zich niet verdedigen met de mededeeling, dat de natuur het zòo gaf: hij, de artiest, behoort dat gegeven door zijn ziel te laten filtereeren, het met de middelen, die zijn talent hem ten dienste stelt, tot kunstwerk te maken.

Neemt men nu aan, dat de kunstenaar zijn werk dus maakt naar de natuur, doch den gegeven indruk op zijn doek, — papier, klei, marmer — projekteert door de lenzen van zijn temperament heen, dat dus tien andere artiesten denzelfden *gegeven* indruk op tien verschillende wijzen *ontvangen* (en derhalve ook *projekteeren*) — dan staat ook de eene beoordeelaar geheel anders tegenover het geproduceerde kunstwerk dan de andere; elk ziet het immers door zijn persoonlijke ziels- (gevoels-) gesteldheid heen, zal dus op geheel

eigen wijze zijn waardeering uiten, en de voorwaarden tot het formeeren van een stuk kunst aan een uit eigen overtuiging gekozen basis vastleggen.

Aannemende ook, dat niet louter intellekt-argumenten in het spel komen bij een kunst-appreciatie, maar bovendien — en misschien hoofdzakelijk — de wijze van kunst te *gevoelen* een voorname rol vervult bij die waardeering, terwijl eindelijk invloeden van fysieken aard buiten veel twijfel op die wijze van gevoelen hun werking oefenen — dit aannemende dan, zou men nog een ander, een fysiek bewijsmiddel dus, voor de boven opgeworpen stelling kunnen bijbrengen.

Het lijdt immers niet te veel tegenspraak, dat een kern-gezond, diklijvig man tegenover kunst een geheel ander standpunt inneemt dan een armbloedig, tot melankolie en slechte spijsvertering geneigde. Hoe intressant: een wisseling van brochures over kunst-opvatting tusschen Jan Steen en Beato Angelico, tusschen Maeterlinck en Langendijk, Beethoven en Richard Strauss!

Het gaat echter niet aan, het goed recht der kritiek weg te redeneeren op theoretischen grond, waar de bodem praktisch met den dag voor kritiek vruchtbaarder blijkt. Met de kritiek zal wel te eeuwigen dage rekening gehouden moeten worden; en daarom ligt het voor de hand naar de aanwezigheid van enkele normen te zoeken, waaraan de beoordeelaar recht heeft het beoordeelde te toetsen.

Hoogst enkele normen zullen het maar kunnen zijn. Want hierover zijn we het wel eens: de uitingen van den artiest zijn slechts aan een minimum banden te leggen, wil de recensent niet terugvallen in den bodemloozen en nacht-donkeren afgrond van volslagen uitgediende ouderwetschheid. De artiest is vrij, mateloos vrij — *mits* hij *kunst* levere. Vicieuse cirkelgang van redeneeringen! Wannéér levert hij nu kunst? Doemt daar nu weer niet onmiddellijk een spoken-horde van maatstaven op, volgens welke dan toch gemeten moet kunnen worden wat wèl, en wat niet op kunst-peil staat?

Misschien valt er een compromis te treffen. Inhoud, wijze van verwerking — ziedaar, angstvallig tot een minimum beperkt, een paar peilen aangeboden. Een matige en redelijke eisch is het immers, te verlangen dat *het geval,* door den artiest tot kunst bewerkt, voor die behandeling belangrijk genoeg zij; even rationeel en gematigd is het, te wenschen dat de wijze van verwerking voldoende is om belangstelling te wekken. En zelfs kan de eene norm soms om der

wille van den anderen vervallen: de behandeling der stof kan van zoo merkwaardigen, oorspronkelijken aard zijn, de visie van het sujet zoo buitengemeen en nieuw, dat men zich om de alledaagschheid dier stof, de goede bekendheid van dat sujet, niet behoeft te kommeren.

Maar toch — al ziet men door sommigen getrouwelijk volgens dit recept kritiek leveren (inhoud; behandeling, verdeeling, evenwicht der stof; juistheid en oorspronkelijkheid der beschrijvende gedeelten; klare en logische analyse der psychologische gedeelten; natuurlijke dialoog; aannemelijke karakters — voor zooverre niet *elk* karakter mogelijk en aannemelijk is — enz.) — is er ten slotte niet het meeste voor te zeggen den kritikus vrij te laten, mits (en ook hier ontkomen wij den vicieusen cirkelgang der redeneeringen niet!) hij met een klaar en pakkend argument zijn bedenkingen staaft?

De bedoeling van dit opstel, lang genoeg in bovenstaande inleiding geantichambreerd hebbende, komt nu uit de, door deze laatste vraag opengeslagen, deuren te voorschijn. Zij is natuurlijk: te klagen, dat onze hedendaagsche letterkunde-kritiek voor een groot deel in onbevoegde handen is, in veel gevallen zich bepaalt tot een in vage, algemeene termen bewonderen of afbreken, en slechts zelden met de gewenschte klare, pakkende argumenten ter tafel komt. Het spreekt wel vanzelf, dat een bewijsvoering slechts zeer in het algemeen kan geschieden, een minutieuse behandeling toch zou minstens een bespreking van alle in het laatste jaar verschenen kritiek vorderen, met een beschouwing over het betrokken werk er naast.

Een verderfelijk werkende omstandigheid moet het genoemd worden, dat de kritiek met bergen werk „ter bespreking" overladen wordt; zij vindt daarin aanleiding zich met een franschen slag door die bergen heen te slaan, en ziet niet in dat kwantiteit hier niets, kwaliteit alles is; beter twee doordachte en doorvoelde recencies dan tien roef-roef neergepende algemeenheden. Een kritikus, die twee boeken op een dag leest, des avonds zijn beoordeeling schrijft, en deze den volgenden dag gedrukt ziet, geeft niet den minsten waarborg, dat die beoordeeling ook maar eenige beteekenis heeft. Het is eenvoudig onmogelijk zich in enkele uren zóo in te leven in het werk, waaraan de maker maanden, jaren misschien, van zijn tijd wijdde, dat een, na die enkele uren van lezing tot stand gekomen, beschouwing over dat werk waarde kan bezitten. De auteur sjouwt, zwoegt, ploetert, verandert en verbetert; slijpt hier wat af, bouwt

daar wat bij; laat z'n werk misschien geruimen tijd liggen, om het gewordene en het nog ongeschapene rustig en met ongetroebelden blik te overzien; zoekt diep in z'n ziel naar 't allermooiste en echtste wat hij geven kan, wijdt al zijn stille aandacht, z'n eerlijke overtuiging, zijn warme liefde aan dat mooie en echte — de kritikus overziet dat alles in 'n halven dag, doorwoelt, doorproeft, doorlijdt het alles mée in 'n halven dag.... en pent z'n beschouwing in 'n half uur! Alsof menig boek niet eerst met den maker mee te voelen en te lijden is na langen tijd van nadenken en inkeer tot zichzelf; alsof niet het klare begrip van menig boek eerst komt na dagen, weken, maanden van stil en stoorloos overpeinzen, als langzamerhand de vele en heftige indrukken zich ordenen, de troebelende emoties bezonken zijn!

Deze overlading met werk dan voert tot oppervlakkig gepraat in plaats van doorwrochte kritiek. In de eerste plaats maken vele kranten zich, ook door de beperkte ruimte, aan die oppervlakkigheid schuldig. Van de tijdschriften sluit „Nederland" zich soms daar bij aan, in den St. Nicolaastijd twintig of vijf-en-twintig roef-roef-kritiekjes aan een draad rijgend. Met die schrijf-maar-raak-beoordeelarij wordt veel kwaad gesticht, want, al mogen artiesten, die er eenmaal „zijn", daarvoor de schouders ophalen en ongestoord hun eigen gang gaan, de jongeren, de beginners lijden er schade en misère door. 't Gaat hun als iemand, die voorzichtig een teer, zeldzaam plantje buiten zet, omdat de eerste lente-zon schijnt — en die een hagelbui de broze bloesems ziet afslaan, of een voorbijganger er den plompen voet op zetten, omdat de man het plantje in z'n brute kortziendheid voor een paardebloem aanzag.

Uit het hoofd citeerend, maar daarbij toch de werkelijkheid der genoemde gevallen niet te kort doend, geef ik een paar voorbeelden, om na te gaan, waartoe zulke kritiekerij voert.

De Kerkelijke Courant — de Kerk literatuurt ook al mee — geeft bijv. van een roman de volgende bondige recensie, en daarmee zichzelf een brevet van belachelijkheid: „Dit is een onbeduidend boek, handelend over nog onbeduidender personen." Punt. Men voelt wel, dat het niet aangaat tegenover den schrijver op die manier eenvoudigen-van-ziel (zooals er onder de lezers der K. C. wel zullen zijn) te imponeeren en daarmee tevens de markt te drukken — dit gaat niet aan, *zelfs* al beantwoordt de roman in kwestie geheel aan boven-

genoemde uitspraak. Niet alleen behoort die onbeduidendheid aangetoond te worden, maar bovendien gezocht naar de „note personelle" van den schrijver, naar de enkele allicht voorkomende goede vondsten van woord- en zinvorming. Bladzij na bladzij, regel na regel behoort de recensent uit te pluizen, zich van hun bouw volkomen rekenschap gevende — en wat mij betreft: éen origineel-mooie woordkoppeling, éen regel zuivere taal-lyriek of schitterende taal-koloratuur wegen ruim op tegen tien bladzijden middelmatigheid. Wanneer ik een boek doorwerkt heb, dat me als geheel een artistieke teleurstelling was, en er was éen zulk een vondst in — dan klaag ik niet over verloren geganen, kostbaren tijd, maar ik zie, tusschen de grauwheden der teleurstelling, dat éene steeds fonkelend liggen als een edelsteen, en ben er dankbaar voor. — Als beoordeelaar vraag ik niet alleen: *wat* gaf de schrijver, maar ook: *hoe* gaf hij het. En, omgekeerd, ik kan me zeer goed begrijpen, dat iemand met 'n acte L. O. — en meer niet — een boek als „Victoria", van Knut Hamsum, tot het allerbeste rekent wat hij ooit las: omdat 't door den vertaler in 't meest ergerlijk, onbeholpen en on-artistiek L. O.-Hollandsch is overgebracht. Maar daarmee zou dan wel een buitensporige dwaasheid zijn verricht: want wat een benijdenswaard knap kunstenaar moet die Hamsum zijn, om zijn pracht-glanzend licht onverminderd in kracht te doen heenstralen door de smerige ruiten van 't bouwvallig huisje, waarin zijn vertaler hem heeft gelogeerd!

'n Ander voorbeeld van oppervlakkigheid: de „Haagsche Courant" bespreekt een roman, waarvan ze blijkbaar alleen 't eerste hoofdstuk heeft gelezen, en vermeldt, dat er in den aanhef van dat hoofdstuk een heer en een dame voorkomen, die samen aan 't fietsen zijn. De verschrikte auteur kijkt z'n werk nog eens na, maar kan toch werkelijk niet anders konstateeren dan dat er twee dames, niet een heer en een dame, beschreven worden. Maar — dat is voor de kritiekerij 'n kleinigheid. Een derde voorbeeld: Cenatos, de „Boekenpraatjes"-maker van „Europa", noteert — nog wel om een volgens hem paskwillige tegenstelling te doen uitkomen — dat een door hem besproken roman „N.B. in Den Haag" speelt. Toch komen in dat boek herhaalde malen beschrijvingen van de heidevelden en dennebosschen voor, waarin de geschiedenis plaats heeft. Ook al weer geen bezwaar. Oppervlakkigheid

wederom is evenmin te vermijden in een tijdschrift als de overigens zoo kranig geredigeerde „Hollandsche Revue”. Stapels papier moeten maandelijks ten bate van die periodiek doorgeworsteld worden: het gevolg is, dat bij het reviewen nu en dan luk-raak, op den titel af, enkele artikelen uit week- of maandschriften bij den kop gepakt worden; sommige min-waardige krijgen zoodoende een beurt, andere, niet zoo opvallend maar meer verdienstelijk, worden doodgezwegen. De tijd, om zich behoorlijk te laten doordringen van het gelezene, ontbreekt bij die levering van maandelijks aanbesteed werk: zoo werd in een der afleveringen een onder pseudoniem geschreven schets uit 't „Tweemaandelijksch” aarzelend aan Everts toe-vermoed, terwijl, op 't eerste gezicht al, Heyermans levensgroot door dat werk heen waar te nemen was.

Het is jammer, dat een deel van het publiek zich nog steeds „*de* kritiek” denkt als een onpersoonlijke grootheid, een soort onfeilbaar orakel, dat volgens niet te verwrikken normen een onherroepelijke uitspraak doet, waarvan geen appèl mogelijk is. Hierdoor wordt niet alleen een zelfstandige vorming van den smaak belemmerd, maar de verkoop van het gevonniste werk gefnuikt — iets waarvan de beteekenis niet onderschat moet worden; lang niet alle uitgevers toch zijn moedig genoeg, om het publiceeren van een manuskript alléen te doen afhangen van zijn werkelijke kunstwaarde; — wat zal mijn uitgaaf op de markt „doen”, wat is de *handelswaarde* ervan; deze vragen bepalen dikwijls het lot van een beginnend auteur.

Faktoren van persoonlijken aard komen bij onze hedendaagsche kritici gelukkig minder in het spel dan de niet genoeg te veroordeelen oppervlakkigheid. Toch gluren zij nu en dan om den hoek; ik ben er bijvoorbeeld van overtuigd, dat de heer Van Hulzen mijn stukje in den Maart-Elsevier anders en zachter zou besproken hebben (hoewel toegegeven moet worden dat zijn oordeel een fond van juistheid bezat), wanneer hij niet juist te voren kennis genomen had van mijn Boekbeoordeeling over zijn roman „Getrouwd” in „De Arbeid”. (Zie de „groene” Amsterdammer van 16 Maart j.l.)

After all is elke kritiek — hetzij men aanneemt dat de kritikus geheel vrij is, hetzij, dat hij aan enkele vastgestelde normen gebonden is, — niet anders dan een persoonlijke meening (hinderlijk genoeg niet altijd rondweg met den naam van den meener onderteekend), waarnaast tien andere meeningen even goed recht van bestaan hebben.

Het zou dus verstandig zijn, wanneer een auteur zich wende slechts een betrekkelijke waarde aan die kritiek te hechten — en wanneer het publiek hem hierin navolgde. Hoe anders den weg te vinden in den doolhof van oordeelvellingen, die om een nieuw verschenen werk wordt heengelegd? De een toch leest om der wille van de intrigue, „het verhaaltje", om bezig gehouden te worden en te weten „hoe het afloopt"; de ander zou na lezing ternauwernood kunnen vertellen wat „er in stond" — maar wèl weet hij, gezwelgd te hebben in de lyriek der volzinnen, tot in zijn ziel genoten van een pàts-klèts-rake uitdrukking, een welluidende klank-kombinatie, een rythmische woordenreeks, een doeltreffende taal-nouveauté. Een merkwaardig voorbeeld van lezen „om het verhaaltje" vindt men in de Maart-aflevering van „Nederland". Daarin worden achtereenvolgend besproken: „De Bruidstijd van Annie de Boogh" en „Vlindertje" — maar de bespreker voelt geheel niet het verschil tusschen Robbers' pootig uitoefenen-van-z'n-métier, het grondig kennen-van-z'n-vak, het juist, precies, overdacht, kern-stevig neerzetten-van-wat-ie-zeggen-wil — en het zwemmerig-gemakkelijke, zoetig-poeteloerig, boudoir-kunsterige maakwerk van Borel. „Vlindertje" heeft hem blijkbaar geboeid, beziggehouden, geamuseerd — daar komt nu nog eris wat in waarbij je even met je lippen kan smakken, en nu-en-dan 'n lekker vies luchtje ruiken — „Annie de Boogh" leek hem maar zoo'n gewoon vertelseltje, 'n oud thema..... verliefd op de bruid van 'n ander..... hm..... schon dagewesen.... romantiek.... pas amusant pour un sou! Dat „amusant" is kostelijk! Romantiek! Niet amusant! Maar m'n waarde meneer, gooi dan „Madame Bovary", en „Une page d'amour" en „La faute de madame Charvet", en „l'Heureux Ménage", en duizend andere romans maar over boord! Alles schon dagewesen! Overboord, alle boeken waarin „lui, elle et l'autre" voorkomen — die zijn niet „amusant", *want:* een ander heeft dat thema ook al eens behandeld! Weg met alle literatuur, die tot onderwerp een geval gekozen heeft, dat in de romantiek-periode al ter sprake kwam, *want:* 't is schon dagewesen! De intrige, weet u, 't verhààltje, 't bizondere en geheel-nieuwe van 't sujet — dààr zit 't 'm in, al is 't bewerkt door de keukenmeid! Het *hoe, de manier waarop,* komen er niet op aan volgens den meneer uit „Nederland". Dat de oude Van Taats en de beau sabreur Mombreuil elkaar in Utrecht onverwacht bij Antje ontmoeten (welke wel-geroutineerde demi-mondaine stelt nu haar

cliëntèle aan zóóiets bloot!) — dat is 'n smakelijke mop, waarover de meneer van „Nederland" zich zit te verkneuteren; het schandaaltje bij Madame Berthier (dat bovendien, verbeeld-je eens, hèusch gebeurd is!) is 'n juweeltje van 'n vondst voor een romancier — maar dat aan de beschrijving van die gevallen niet de minste taal-virtuositeit is besteed: daar merkt de „Nederland"-meneer niets van. Dat in „Annie de Boogh" elk vervelend stads-eindje, door Paul bewandeld, in kleuren en geuren beschreven wordt, amuseert den meneer niet: wat drommel, hij kent Rotterdam immers óok wel, hij gaat er eens in de maand scharrelen, en hij weet precies even goed hoe de Blaak en de Boompjes en 't Haringvliet er uit zien. Nòu hoor! In kleuren en geuren — maar hij *ziet* immers de heerlijke taal-kleuren niet, hij snuift immers niet met wijde longen de lyriek-geuren op, die Robbers aan zijn stukjes stads-beschrijving besteed, verkwist heeft. Zeker: 't zijn soms vervelende brokken straat, die Robbers op zijn doek bracht, maar — *hij zag er het schilderij in,* waar de „Nederland"-meneer alleen wat hout en wat steen zag, en hij gaf ons van zijn zien een projektie, die ons den man bewonderen doet, wiens oogen zóo de dingen kunnen waarnemen, den man benijden, die in schijnbare levenloosheden een zóo sterk leven voelde. Een stad en z'n menschen zóo te zien en zóo weer te geven, is alleen een superieur talent mogelijk. En men moet wel droeviglijk-verblind zijn om den grooten afstand niet te zien, die het werk van Borel en Robbers scheidt. Hier het losjes, gemakkelijk keuvelen over een Haagsch schandaaltje, in weinig-of-geen inspanning vorderenden verhaaltrant — daar het met ijzeren aandacht sober en zuiver afwerken van een sober en zuiver gegeven, gestrengelijk wakend, dat ieder woord het „doet", dat nergens een te veel of te weinig ontstaat.

Nu de naam Borel genoemd is, behoort ook gewezen te worden op de oppervlakkigheid, waaraan deze schrijver zich in zijn bundels „Studies" en „Opstellen" schuldig maakte. De daarin verzamelde artikelen (die van kritischen aard worden bedoeld) verschenen oorspronkelijk in Indische kranten en kunnen op die plaats een goed figuur hebben gemaakt. In boekvorm gebracht, namen ze echter een geheel ander, meer pretentieus karakter aan. En het is merkwaardig voor de beteekenis van Borel als kritikus, hem ergens in den eersten bundel met superieure minachting van een „kritiek à la Van Nouhuys" te hooren spreken, om daarna in den tweeden bundel ergens in een

noot de vluchtige verklaring te vinden, dat hij, Borel, zich vergist had, een ander voor Van Nouhuys had aangezien, die nu achter af toch nog zoo kwaad niet bleek te zijn! Zulk een vergissing — voor een recensent een oppervlakkige slordigheid — is onvergevelijk, en niet met een noot van 'n paar regels goed te maken. Van Nouhuys — een van de zéer weinigen in ons land, die nooit een letterkundig oordeel geeft of 't is waardig, vormelijk, breed gemotiveerd, ernstig-overdacht, met liefde en wijding neergeschreven — Van Nouhuys heeft aan Borel beter verdiend, b. v. door zijn artikelen over „Sensueel Platonisme" in den „Spectator". Wie iemand op straat een klap in 't gezicht geeft, en daarna bemerkt den verkeerde voor te hebben, is er niet af met te zeggen: „o, pardon, ik heb me vergist."

Er is hier volstrekt geen opzet den heer Borel uit de literatuur te willen wegpraten. Wie de „Schoonheid en Wijsheid" geschreven heeft, de „Chineesche Filosofie", de natuurzieningen uit „Een Droom", „Het Jongetje" en „De laatste Incarnatie" — zoo iemand staat rotsvast in de literatuur. Het is echter wel de bedoeling — in verband met het plan van dit opstel — Borel te noemen met nog twee anderen: Anna de Savornin Lohman en Jeanne Reyneke van Stuwe, en aan te toonen, dat een deel van de kritiek deze drie auteurs op een standpunt heeft geplaatst, dat hun in de literatuur niet toekomt.

Borel heeft de verleiding niet kunnen weerstaan, „aangemoedigd door het succes" van „Het Jongetje", een vervolg op dat boek te schrijven. En zoo verscheen „Het Zusje", waarvan 't debiet natuurlijk al te voren gewaarborgd was; alle „dame-meisjes" bestelden 't onmiddellijk na de aankondiging, en de tweelingbandjes maakten naast elkaar een allerliefst figuur op een salontafeltje. Had de kritiek nadrukkelijk op de drie groote fouten van „Het Zusje" gewezen, misschien was „Vlindertje" achterwege gebleven, dat véel hooger staat, maar evenals zijn voorgangster met te weinig inspanning en zelf-contrôle tot stand is gekomen. „Het Zusje" is ten eerste pervers, rammelt ten tweede, en is ten derde onwaar. Het is pervers, omdat de zinnelijkheid ingehouden trilt achter de veel te dikwijls herhaalde, en daardoor verdachte betuigingen, van kuischheid en maagdelijkheid. Mij is het botweg, uit niet te bedwingen aandrift, nemen en geven van het landvolk uit La Terre, van de in „Het Zusje" zoo verguisde realisme-figuren, liever dan het steriele, ongezonde gescharrel tusschen Mientje

en Paul, en diens gaan naar de „goud-glanzende-fluweel bekleede huizen“, waar hij z'n rijksdaalder offerde omdat-ie er behoefte aan meende te hebben, begrijpelijker dan het impotente broertje-en-zusje-spelen op ongezonde basis. — Het hoofdstuk „Herrijzenis" is oorzaak, dat „Het Zusje" geen gaaf, maar een rammelend geheel is geworden. Het hoort er niet in, houdt de handeling onnoodig op, en geeft den indruk van oorspronkelijk niet in het plan van het boek gekoncipiëerd te zijn geweest. Het lijkt wel, of het manuskript te dun bleek om er een boek van *f* 3.50 van te maken, en dat toen „Herrijzenis" geschikt als vulling kon dienen. Bovendien lijdt Hoofdstuk III aan affektatie en onbegrijpelijkheid. Affektatie in: „dat maakte mij zoo goed en *warme"* (blz. 36); „mijne oogen hebben geloopen (!) zeer" (blz. 37); „ik neeg haar licht toe, als *toe zon* een bloem" (blz. 38); „ik heb zoo dorst en doe niet drinken" (blz. 38); „ik ben zoo koud en *arme*" (blz. 38); „dat zoo heerlijk *tronet"* (blz. 44); „laat mij een doode *maget* zien!" (blz. 45); „als de morgen *daget*" (blz. 47); „die mij *omschijnet*, omdroomt en zacht *omwaaiet*" (blz. 51). Onbegrijpelijkheid in: „haar gewaad *was* een windwuiving" (blz. 36); „ zij kwam goênacht mij *fluisteren met* zachte avond*kleuren*" (blz. 36); „mijn Lief zette op *dit ééns luister hoofd* een kroon van licht" (blz. 36); „een zoeten handel (!) drijven hunne lichamen" (blz. 49); „zij neigen elkander toe op den adem, die *de eindelooze werelden* beroert" (blz. 49); „hun zingende borst" (blz. 50); „mijn ziel, hart van goud in de brandende, roode *bladen"* (blz. 53). Alles abnormaliteit, valsch effekt-bejag, voortgesproten uit onmacht om hetzelfde klaar en juist te zeggen. Bovendien maakt een Hooglied-lyriek als die van „Herrijzenis" een poover figuur na Van Eeden's „Johannes Viator". — „Het Zusje" is onwaar om de onware observatie van de werkelijkheid, b.v. in den mallen dialoog op blz. 13; wie, als hij tegen een meisje aanloopt, neemt om een gesprek te beginnen een aanloopje als: „Wat kunt u lief lachen!" en bejongejuffrouwt daarbij een meisje van achttien, dat met 'n botten variant op het „Suis belle ni demoiselle" antwoordt! Welk Leidsch student, die van scharrelen weet, heeft geen beter wapens in z'n arsenaal! Onwaar is ook de onhandige methode, waarop Paul z'n meisje met de „intiemste en innigste dingen die des levens zijn" bekend maakt (blz. 175 en 176). Niet alleen is het volkomen overbodig, dat hij zich zoo uitslooft, omdat hij immers Mientje niet de wereld instuurt, maar van plan is ze te trouwen, en

dus een prachtige gelegenheid voor applikatorische theorie zal hebben — maar bovendien verricht hij half-werk. Alsof Mientje voldoende voorbereid is op „de levensdaad", wanneer ze op blz. 175 hoort, dat 't krijgen van kinderen evenzoo gaat als 't bloesemen en vrucht-dragen van planten! Och, meneer Borel, ik ben 't met u eens: 't is een lamlendig ding, dat er zoo dikwijls een jong, onwetend meisje trouwt, dat wel een vaag begrip had van de uit 't huwelijk voortvloeiende konsekwenties, maar die toch met een pijnlijken en lang niet bekorenden schok kennis nam van de praktijk dier konsekwenties. Ik ben 't ook met u eens, dat, waar een moeder haar plicht verzuimt, de aanstaande echtgenoot die taak behoort over te nemen, en met de alleruiterste zachtheid en kieschheid zijn toekomstige vrouw moet inwijden in wat zoo eenvoudig-mooi is, en zoo geheimzinnig-griezelig lijkt. Maar dan is 't niet voldoende van bloesems en vruchten dragen te spreken — het resultaat is meestal bekend genoeg bij jonge meisjes, maar omtrent de eigenlijke middelen en hun aanwending bestaan de ongelooflijkste dwaalbegrippen. En wanneer dan de man — de aangebeden, verafgode man — zijn een-dags-vrouw nadert met de gemakkelijke, poëzielooze routine, het grove gewoonte-gebaar van z'n meerdere weten — dan leert die ten halve voorbereide vrouw maar al te vaak haar huwlijksdag vervloeken. Geloof me, er zijn méér mannen die — maar stil in hun binnenste, en zonder er bladzijden vol zelfgenoegzame welwetendheid over vol te schrijven — gevoeld hebben, dat de vrouw, die ze liefhadden, te heilig voor hun schennende handen was, en die met angstige zorg gezocht hebben naar het allerteerste woord, waarmee ze het „weten" konden doen opbloeien in de onwetende ziel hunner liefste. Er zijn — goddank — méér fijnvoelende mannen, zooals Paul. Maar ze hebben minder geredeneerd, ze hebben met stillen eerbied hun vrouw, die voor 't eerst hun woning met hen deelde, op 't voorhoofd gekust, en met rust en wijding in de ziel zich teruggetrokken om haar slaap niet te storen. En dan heeft de tijd den zachten en onhevigen overgang gebracht van maagd tot vrouw. Want waarlijk: het is de schooljongens-verbeelding, en de fantasie van den sensueelen bruut, die zich den „eersten huwelijksnacht" droomt als een orgie van eind- en mateloozen zwijmel. — Neen, Paul brengt het er slecht af, en behoefde heusch niet om z'n voorbeeldigheid met-en-benevens zijn heldendaad in een boek gezet te

worden. En Mientje geeft een verdacht bewijs van vlug begrijpen, als ze na Paul's betoog, op blz. 177, zegt: „Als je zoo dicht bij me komt, en je zoent me zoo, dan is het net of heel van binnen in me dat kindje roept, dat ik je eens zal geven, *en dat nu wel graag zou komen.*" Dit gezegde is walgingwekkend van onwaarheid, evenals de heele onrustbarend voorbarige zorg van Paul en Mien over die kinderenkrijgerij, die nog zoo ruim den tijd heeft.

Niettegenstaande dit alles is er nog een ernst in „Het Zusje", die in het door een beschaafd causeur niet onaangenaam vertelde „Vlindertje"'s-schandaal ontbreekt. Een boek als „Vlindertje" behaalt welbeschouwd op literair-unfaire manier 'n sukses, evenals een boek gelijk Veth's „Leven in Oost-Indië" dat doet: door het pikante van 't sujet. Het is een bittere ondervinding voor 'n jong auteur, die zijn eenvoudig geschiedenisje in wel-verzorgd stijlkleed aan de menschen gegeven heeft, zijn boek doodgezwegen, en van 't „Leven in Oost-Indië" een tweeden druk te zien.

Het is aan de kritiek, scheiding te stellen tusschen kwakzalverij en eerlijk werk. Hoe ook het groote publiek zich moge laten verblinden door groote woorden en prikkelende sensatielektuur — de kritiek houde het hoofd koel, en geve hèm den prijs, die in de eerste plaats vakman bleek te zijn, smaakvol technikus, geroutineerd taalbehandelaar, lenig stijl-ekilibrist.

Een tweede auteur, wier literair standpunt door de kritiek niet met voldoende juistheid is aangewezen, is Jeanne Reyneke van Stuwe, als proza-schrijfster. Het aplomb, waarmee „Hartstocht", een overigens zeer zeker van durf en persoonlijkheid getuigend werk, zich presenteerde, was aanleiding dat de oppervlakkige slordigheid ervan niet dadelijk op den voorgrond kwam te staan. De gemakkelijke faktuur van dit boek, de geringe eischen van zelfbeheersching en aandachtig bedwingen en verwerken der stof, die de schrijfster zich stelde, maken de fouten er van uit. Nergens is een schitterende taalvondst, een brillante tour-de-force met het gebezigde materiaal in „Hartstocht" te signaleeren. „Tragische Levens", dat bovendien de goede zijde, n.l. den vlotten dialoog, van „Hartstocht" mist, toont in nog veel sterker mate de sporen van zonder zelfbeperking, voor-'t-vaderland-maar-toe te zijn geschreven. Als men van niet „amusant" wil spreken, dan kan men het van „Tragische Levens" doen. Niet dóór te worstelen van doodelijke verveling, mist het de eigenschap,

waardoor de onbelangrijkheid van het sujet kan worden te niet gedaan: geen enkele taal-virtuositeit is er in aan te wijzen.

„Heb je me lief?” vraagt Carla op blz. 2, en op blz. 3 antwoordt Frans: „Zoo innig, zoo vast, zoo onvergankelijk ... Ik heb je lief, eindeloos — eindeloos heb ik je lief — er is niets voor mij buiten jou, ik zie niets meer, ik voel, ik wil niets meer, dan jou, jou alleen ... m'n schat ... m'n alles ... ik heb je lief ...” Dit is duidelijk genoeg, en de schrijfster kan niet anders dan in herhalingen vervallen, wanneer zij dergelijke duo's tusschen Carla en Frans nogmaals aan de orde stelt. De lezer weet nu wel, hoe erg ze elkaar lief hebben, achter die eerste tirade kon gevoegelijk enz. enz. staan, en de meest simpele lezer, die maar wat Hollandsch kan spellen, is in staat van dat soort tirade's nog zooveel el te leveren als hij maar lust heeft: „ik heb je lief, mateloos, oneindig, innig — innig, oneindig, mateloos heb ik je lief.” Om zoo iets samen te flansen, behoef je geen artiest te zijn. Op blz. 18 ziet Frans kans, om even voor de koffie aan Carla te vragen: „Bèn je gelukkig?” — en de lezer begint aan een geluk, waarover zooveel *geredeneerd* wordt, te twijfelen, alsmede aan de mogelijkheid of dat geredeneer twee deelen is vol te houden. Even op blz. 21 een aller-abgeschmacktste mop uit de puurste ouwerwetsche draken-literatuur (het meisje, dat Vincent als model dient, en zijn moeder's moraliteits-gevoel beangstigt, blijkt 90 jaar te zijn) — en dan geeft Frans op blz. 23 weer gehoor aan een „plotselingen drang”, en vraagt Carla (N.B. even voor den ondertrouw, en dus wèl tijdig) of ze zich nu heusch wel heelemaal geven wil. „Nu ben je van mij, schat!” vervolgt hij op blz. 24, onder de konsciencieuse en tevens onkiesche toevoeging: „Nog wel niet heelemaal”; kletst dan weer met Carla tot blz. 36 door over eeuwig-'t-zelfde, — zie voor de afwisseling de betuiging op blz. 33: „Al 't andere is me niets, absoluut-onverschillig ben 'k daarvoor, alleen jouw liefde, dat jij van me houdt, dat maakt me gelukkig, zóó gelukkig, als 'k niet wist, dat 'k wezen kon ...” enz. enz. enz. — om te eindigen met het knaleffect: „Ja, joù alleen .... Ik kan immers niet anders dan van je houen, — ik kàn immers niet anders,” enz. enz. enz.

Maar we zijn er nog niet af, Op blz. 37 is het Carla's beurt. Ze krijgt den geest en orakelt: „Ik heb je lief, ik heb je lief, eindeloos en alles-omvattend, ik heb je lief, ik wil gelukkig worden door

jou, ik wil jou gelukkig maken!" enz. enz. enz. Dan Frans weer „O, m'n god, wat heb ik je lief, zoo diep, zoo echt, zoo innig... o, m'n lieveling, — houd jij ook van mij?" enz. enz. enz., tot blz. 46: „Ik heb je lief, ik behoor aan jou", enz. enz. enz. En dan zijn we pas aan 't eind van het eerste hoofdstuk. Oef! Excusez du peu!

Het is duidelijk, dat er niet het minste schrijverstalent toe noodig is om twee menschen 46 blz. lang zulke banaliteiten te doen zeggen. Iedere kantoorbediende en iedere winkeljuffrouw, die op elkaar verliefd zijn en veel romannetjes gelezen hebben, zeggen elkaar dergelijke holheden, minus misschien de enorme burgerlijkheid „liefje", die Carla en Frans elkaar om een haverklap naar het hoofd slingeren. Het is best mogelijk, dat twee gelieven met hun verrukking zoo kanonisch-fugatisch ten opzichte van elkaar te werk gaan; het is even goed mogelijk, dat Jeanne R. v. S. dit in de werkelijkheid nauwkeurig zoo heeft waargenomen. Het was dan echter haar taak als artieste geweest, *in die werkelijkheid het stuk kunst te zien, en dàt weer te geven,* in haar kunst *gekoncentreerde werkelijkheid* te leggen. Was het daarentegen haar doel geweest juist dat exuberante van steeds-wederkeerende verrukkings-losbarstingen te geven, de overweldigende lyriek van niet-tot-zwijgen-te-brengen zaligheids-betuigingen — dan had dat doel zich ook als *artistiek doel* behooren te uiten door middel van den verrassenden *vorm.* Maar nergens een klimax, nergens een verheffing boven het peil der blinde keuze van luk-raak aaneengeregen woorden [1]).

Op blz. 64, 65, 66 begint het weer: „Ik wou dat je van me hield, o, ik wou dat je" enz. enz. enz.; en als op blz. 96, na een speech van Carla: „O, was zij dan vóórbestemd, om ongelukkig te zijn?" enz — een speech, zóó hol en banaal, dat ieder krantenstylist er op bestelling gemakkelijk nòg tien of twaalf el van levert — als dan een ruststreep wat verademing komt brengen, vraagt de lezer zich opnieuw beklemd af: of dit twee deelen zoo moet doorgaan? En jawel: „dat ik je liefheb, eindeloos en boven-al" (blz. 71); „Houd je van me?" (blz. 72) — totdat.... totdat op blz. 119 de beide dwaze menschen, die altijd redeneerden, betoogden, theoretiseerden, den terugslag op hun tijd-verbeuzelen ontvangen: Frans gedraagt

---

[1]) Ik beveel Jeanne R. v. S. de lezing van het middengedeelte uit Zola's Abbé Mouret sterk aan.

zich als 'n bruut, die geen blooten arm kan zien zonder heet te loopen, Carla als 'n hysterisch naaimugje, dat wel in 't plantsoen wil wandelen, maar niet in 't gras gaan liggen hoor! wat denk je wel van me?

De kans om 't boek te redden — wanneer 't n.l. op blz. 130 eindigde, zou 't een inderdaad niet kwade, in-zich-zelf-besloten novelle vormen — gaat na blz. 130 geheel verloren. Nog steeds holle redeneeringen, waarvan de waarde volstrekt niet minder of grooter wordt als er de helft af- of bijgedaan wordt (blz. 177 op 178) en dan, oef: „Einde van het Eerste deel" — een Deel met niet één literaire virtuositeit, geen nieuwe vondst, geen origineele ontdekking. Met totaal gemis aan lust slenteren we het tweede deel in, nog beroofd van ons laatste sprankje belangstelling, nu op blz. 173 gebleken is, dat we niet langer met een roman, maar met de behandeling van een ziektegeval te doen hebben. Zoodra dit 't geval is, kunnen we de auteur niet langer aansprakelijk stellen voor haar personen — van abnormale personen immers kunnen we àlles verwachten, en mag inkonsekwentie of karakterloosheid onze verwondering niet wekken — en moeten we aan de hand van die auteur maar gedwee 't verder verhaaltje doorsjokken. Welbezien toch, blijkt op blz. 173, dat Frans en Carla tot nog toe vrijwillig besloten hadden geen kinderen het leven te geven (waarom heeft de schrijfster ons daar nog niets van verteld), en in 't vervolg bij dat besluit te blijven — zoodat we reden hebben om aan te nemen, dat beider nerveusheid 't gevolg is van onthouding (moeielijk denkbaar) of bijv. congressus interruptus. [1]) We hebben derhalve met abnormalen, met zieken te doen.

Deze laatste overweging ontslaat mij van een bespreking van het Tweede Deel, dat zeer zeker van ernstiger wijding-bij-'t-werk getuigt dan het Eerste, maar toch evenzeer de hoofdzaak verdrinkt in een zondvloed van bijzaken en overtollig gefraseer. Ook daar een hol en toonloos geraffel, en gemis aan koncentratie. Carla krijgt 't in haar hysterische hoofd, zonder dat duidelijk blijkt waarom (en dat noemt Netscher in de „Hollandsche Revue": „goede psychologie"), opeens in Vincent haar ideaal te zien, en nu begint 't lieve leventje opnieuw. Ook Vincent ziet geen kans z'n liefde anders dan met banaliteiten

---

[1]) In Anna Lohman's „Geloof" komt een echtpaar voor, dat eveneens, tot verrassing van den lezer, plotseling zijn malthusiaansche gezindheid afficheert.

kenbaar te maken, en, inplaats van tusschen Carla en Frans, gaat 't nu tusschen Carla en Vincent vice-versa: „O, ik heb je lief, eindeloos en algeheel, — ik wil alles voor je doen, alles voor je wezen, je alles geven, want ik heb je lief!" enz. enz. enz. Nieuwe opeenhooping van de geweldigste keuken-roman-gemeen-plaatsen: „Thans ving er een droevige tijd voor Carla aan. Voortdurend werd zij geslingerd tusschen haar liefde voor Vincent en haar deernis met Frans. Voor het eerst, sinds haar liefdes-verbintenis, deed zij zich verwijten, en voelde zij haar geweten niet vrij." En ten slotte de meer-en-meer-gebruikelijke-weg: de dood van het misselijk moreel wangedrocht, dat, om de auteur een Tweede Deel te bezorgen, niet zeggen durfde: „Frans, laten we scheiden, ik wil met Vincent trouwen."

Een derde auteur, tegenover wie de kritiek zich zonderling gedragen heeft, is Anna de Savornin Lohman, ongetwijfeld de ernstigste werkster der drie, degeen, die zich de strengste eischen van beheersching, beperking en zuiverheid stelt. Dat menig kritikus, vooral na de verschijning van haar bekende brochure, zich niet geschaamd heeft de meest persoonlijke faktoren in het debat te mengen, en met lompheid, schimpwoorden en insinuaties gestreden heeft in plaats van eerlijke wapenen — dit feit behoeft hier minder ter sprake gebracht te worden; Netscher heeft trouwens toentertijde in de „Hollandsche Revue" het voorbeeld gegeven hoe men het werk van een auteur als Anna Lohman op waardige, humane, loyale manier behoort te bespreken. Wel is het de bedoeling ook hier weer te wijzen op de oppervlakkigheid van enkele besprekingen, die het wel over een bosch hadden, maar niets van de boomen zagen, die er in stonden. Als voorbeeld diene de beschouwing van A. W. S. in het „Vaderland" van 19 Dec. 1897, naar aanleiding van „Het Eéne Noodige". Zonder ook maar eenigszins de bedoeling van dat boek begrepen te hebben, gaf deze A. W. S. een van schoolmeesters-pedanterie doortrokken recensie, waarin eenvoudig-weg de schrijfster geidentificëerd werd met haar hoofdpersoon, naar wezen en naar gedachte. Deze merkwaardige methode van bespreken — die trouwens ten opzichte van Anna Lohman meermalen en op de onbeleefdste manier gevolgd is — werd in een schrijven van 23 Dec. '97 door den heer Van Nouhuijs krachtig aangevallen en terecht „in hooge mate onkiesch" genoemd. Maar A. W. S. — die zich in „Het Leeskabinet" eens veroorloofde,

een jong auteur immoreel en zwak van wil te noemen, omdat... diens hoofdpersoon dat was! — trok zich van deze en andere terechtwijzingen niets aan, en ging voort „Het Eéne Noodige" belachelijk te maken (daarmee tevens de persoon van de schrijfster) en zijn eigen totale misvatting van dat boek in steeds helderder licht te stellen. Volgens hem wilde freule Lohman verkondigen: „Trouwen — of morfine. Mijn roeping, menschen, is trouwen, en kan ik dat niet doen, dan maak ik me van kant." Dit was de ouderwetsch-konventioneele belustheid van den sermoeneerenden zedemeester op „de moraal" van een boek. Anna Lohman moest noodwendig wat „verkondigd" hebben, er moest bepaald een „strekking" in haar boek zijn. En A. W. S. vischte er die „strekking" met behendige schoolmeestersvingers uit.

En toch: „Het Eéne Noodige" is zoo'n eenvoudig, gaaf stukje kunst, zonder eenige bijmenging van tendenzerigheid, dat men wel A. W. S. moet wezen om er wat anders in te zien. Ik wil er even bij stil staan.

Katie de Reth heeft zich een bepaald levensdoel gekozen, beter: het is haar in een openbaring gegeven. Volgens haar heiligste overtuiging, naar de kracht van haar liefde-geloof, wil zij haar richting tot het uiterste einde volgen. Zij heeft zich een levensprogram gevormd, en volvoert dit met liefdevolle toewijding en strenge nauwkeurigheid. Wel is het resultaat kleiner dan haar willen — maar zij blijft zichzelf gelijk, en getrouw aan haar program, dat zij met starre konsekwentie tot uitvoer brengt. Anderen besteden langer tijd aan het tot daad maken van hun geloof, anderen ook — de meesten! — besteden hun gehéele leven en verrichten geen enkele dáad. Katie speelt het programma in betrekkelijk korten tijd af. Wat doet die tijd er toe? De taak is volbracht; al het andere, al het meerdere zou bijwerk zijn, zoo-maar-wat-meedoen, klein en nutteloos in vergelijking tot het éene groote. De taak is volbracht; haar bestaan heeft nu verder geen reden meer. Katie heeft zich van alles losgemaakt tijdens haar zelf gekozen leven; zij beschikt nu ook zelf over haar sterven. En zij sterft — als eenvoudig en logisch slot van haar vooropgesteld geloof. „Haar zelfmoord was daarom ook geen keuze — was enkel de uiterste consequentie van haar volkomen toebehooren aan hem." In deze woorden ligt het zwaartepunt van het geheele boek: Katie heeft in uiterste

konsekwentie doorgevoerd wat volgens haar heiligste gelooven geschieden moest. Men moge het nu met haar *(niet* met Anna Lohman) niet eens zijn, men moge zich verbeelden in haar geval anders te zullen handelen — dit doet tot de zuiver literaire waarde van het boek niets toe of af. De schrijfster sluit bovendien hoegenaamd niet uit, dat anders-voelenden een andere levensrichting kunnen kiezen.

Het gepraat van kritici als A. W. S. heeft dan ook geen ander gevolg dan verbittering en ontmoediging te wekken bij een jong auteur, die z'n best doet. Het wordt hoog tijd, dat kranten en tijdschriften een opruiming houden onder hun letteren-redakteuren, opdat ieder artiest die begint, en die nog 't aplomb mist om zich met krachtig stemgeluid boven 't kritiek-gebazel uit te doen hooren, niet langer met 'n leege frase en 'n argument-loos vonnis in een hoek geduwd worde.

Het werk van Anna Lohman ware anders te behandelen geweest dan in 't algemeen geschiedde, profijtelijker vooral voor de schrijfster zelve en voor jonge auteurs in 't algemeen, voor wie 't lezen en bestudeeren van *goede* kritieken broodnoodig is. Er had gewezen kunnen worden op het stroeve, lenigheid-en-soepelheid-missende van den stijl, den gewrongen bouw van vele zinnen, b.v.: „En hij zou nooit weten, dat er ééns méér nog voor hem in haar geweest was". („Vragensmoede", blz. 48); „Want hij zou altijd eene kiezen, die dat verdiende, die zijner waardig was; daarvan was zij, fier op hem, zeker!" (id. blz. 48 en 49); „en in haar overmoedig zich dat zelve bewust zijn durfde zij, uittartend, den strijd met het leven opnemen" (blz. 49); „ik wist niet, dat jij hier waart", (blz. 134); „met de gedistingueerde wellevendheid van zijn man-van-de-wereld zijn binnenkomend" (blz. 207); „alles week voor dien martelenden angst nu van liefhebbende vrouw om den bedreigden echtgenoot" blz. 241). Er had ook gewezen kunnen worden op banaliteiten, verschrikkelijk van ouderwetschheid, als: „Er was iets zinbekorends in, in die bloemenbezwangerde atmospheer, in die weelderige omgeving van heerlijke buitens, met fluweelzachte grastapeeten(!) en fiergekruinde eiken" („Vragensmoede", blz. 74); „De bruid was met de zoete taak bezig" (id. blz. 79); „het zinbekorend gejubel eener nachtelijke orgie" (blz 135); „haar aardsche min" (blz. 170); „waar zich de tropen-schoonheid huwt (!) aan Europa's weelderiger bloemenschat, en de blauwe golfjes den door 't ruwe Noorden geknakten

kranke een bedriegelijk lied zingen" (blz. 185); „dat nu een zekere koppigheid zich huwen ging aan zijn godsdienstijver" (blz. 213); „Hel-lieflijke nuances van samenstemmende kleuren baadden den horizont in hel-rood en bleek-violet samengestrengeld (!) tot een symphonie van kleurschoonheid" enz. (blz. 252). Ook de droogheid en het gemis aan taal-kleur, aan rythme, zangerigheid, woorden-geklater, volzinnengejubel, in „Geloof" (niets meer dan een novelle-tje, door de wijze van uitgeven tot 'n roman opgeblazen) een toppunt bereikend, had gereleveerd kunnen worden. En dan had de konklusie voor de hand gelegen, dat Anna Lohman's streven: zoo precies en eenvoudig mogelijk te zeggen wat ze te zeggen heeft — dermate op den voorgrond getreden is, dat aan technische, aan vorm-eischen te kort wordt gedaan. Wat in een wetenschappelijk werk, een brochure, bijzaak is — de vorm, de dekoratieve in-stijl-af-werking van het materiaal — is een der hoofdzaken bij 'n zuiver literair werk. Anna Lohman is 'n streng en ernstig werkster, en stelt in dat opzicht de beide boven besproken auteurs in de schaduw — maar ze is te weinig *artieste,* en ook bij haar mist men nog te veel de smaakvolle routine in de behandeling der stof, het lenige kneden van de taal, waardoor een enkele zin, een enkele woord-verbinding een vreugde-op-zich-zelf wordt voor den beschouwer. [1])

Het groote publiek, eerder nog dan de kritiek, geeft aan een auteur een bepaalde plaats in zijn appreciatie, en het doet dit gewoonlijk op andere dan zuiver letterkundige gronden. Jeanne Reyneke van Stuwe kreeg onmiddellijk een in het oog loopende plaats, omdat het publiek 't pikant vond, dat een jong meisje zoo'n ongegeneerd boek als „Hartstocht" durfde schrijven; Anna Lohman eveneens, wijl het een interessant geval was, dat een jonge dame uit aristokratische en orthodoxe kringen in een boek als „Vragensmoede" die kringen aan de kaak waagde te stellen. Overwegingen van alles behalve literairen aard waren het dus, die deze schrijfsters op den voorgrond drongen, de handelswaarde van haar werk verhoogden en de uitgevers tot een tweeden druk of de publikatie van

---

[1]) Onder het afdrukken komt mij toevallig een ex. van het „Soerabaiasch Handelsblad" onder de oogen, waarin A. L. kritieken schrijft, welker oppervlakkigheid haar onder de roef-roef-recensenten rangschikt: konstateeringen, maar geen argumenteeringen. Ik hoop de gelegenheid te vinden hierop terug te komen.

een volgend manuskript in staat stelden. Het ware aan de kritiek geweest, de plaats dezer auteurs *in de kunst* aan te wijzen.

In een korte konklusie zij nogmaals de bedoeling van dit opstel neergelegd.

Wanneer de kritiek aan haar roeping wil voldoen, bóven het door haar gewaardeerde werk staan, en den werker tot leerstof dienen — dan is het niet voldoende wanneer zij een stuk literatuur eenvoudig als „belangrijk" of „onbeduidend" signaleert: vóór alles moet zij den auteur er op wijzen of hij al dan niet *zijn vak verstaat, zijn werktuigen juist weet te gebruiken, zijn materiaal te behandelen.* En de beginner, die z'n stof nog niet juist en belangrijk genoeg wist te kiezen, maar in de verwerking ervan routine en technische kennis bewijst, zal door zulk een, rechtvaardige, kritiek niet van de baan gedrongen worden.

J. TERSTEEG.

Gouda, Maart 1901.

Van stille Dingen.

Proloog.

Dit is een lied voor goede lieden, 't is een zang
voor simpele menschen; 't is als 't vredig, 't lang

en 't eendlik zingen van een enklen vogel in
een ouden boom; o 't is een blij begin

van teere lente en een onbegrepen wijs
voor oude en arme lieden, vroom en grijs;

ik zing voor vreemde menschen, die ik zie
in vreemdlikheid en wijde verte en die

reeds voelen kalme vredigheid van 't lied,
dat rustig, kalm mijn herte zingt; het vliedt

als 't mijmrend water van hun leven naar het licht
der zon, wijl klare heiligheid om 't aangezicht

verdroomt; hij klinkt, mijn simple zang,
voor goede, stille lieden, lang

en zacht in blauwe lucht en eindloosheid...
want weet; mijn lied is puur en klinkt nog wijd

in 't rusten van den avond naar de verte heen...

Zooals een oud man, in het oude boek,
voor zalig leven, peinzend leest het vroom bezoek

van Jezus aan een heilig huis, zóo zal
een enkle stille mensch misschien, al

peinzend en alleen, dees vredig woord
en stille dingen droomend lezen, klaar begloord

door zachte rust en innigheid... dan in het schemerlicht,
van de' avond, zal zijn aangezicht

vroom peinzen op den simplen zang van 't kind,
dat bang in 't leven weende en bij geen vrind

in tranen lachtte.... een lente laat slechts mijmering
en teere klaarte, slechts begoocheling

en verren schijn van late zon op 't kalm gelaat
van hem die, droomend en in weemoed, staat

te weenen om een schoonen droom...

Een andre weer zal, als een wijs, goed man
voor vreemde dingen, lachen en hem Jan

Baptista noemen en geen Jezus, 't woord,
zijn woord, met meelij hooren, schoon 't nog nooit gehoord

werd in de wijde wereld waar, in eendlikheid
en rust van heilgen vree, hij 't sprak.... dan is de tijd

van zaligheid nog ongeboren en de lucht
nog droef van weemoed en nog vol gerucht

van lach en strijd; zóo zacht is de oude boom
in de' avondschijn en heeft een zoeten droom

van vredigheid; een zacht geschrei begint
bij 't lachend suizen van den kouden wind

en 't angstig drijven van de wolken; niet
voor allen, slechts voor arme menschen, is het lied

van eenvoud, dat ik zing in vrome simpelheid...

Weet: 'k ben een onbegrepen, kleine kind
dat, banglik schromend, eene vreemde print

vol schitterkleurigheid met wondere oogen ziet
en daaròm schreit; — en zie: dit simpel lied

is 't lang geween om vele dingen in den dag,
om stille beelden, die ik schreiend zag

voor mij bewegen, als de droeve passiepijn
van Jezus met zijn heilig kruis ... ik ben zóo klein

en mijn twee oogen, eens zóo zacht, doen nu zóo zeer
van 't lange gaan in dén arbeid, als mijn lieve Heer

al op de wateren; ik voel mijn handen moe
en met een Vader-Onzer gaan mijn oogen toe

in vredigheid;
'k bid lang nog in den nacht ...

KAREL VAN DEN OEVER.

Het bloedende Hart van Daneelken,

DOOR

VICTOR DE MEIJERE.

(Vervolg).

ooten schaduwden als kleine, vage schimmen in de verte; de lichtjes in hun masten beefden in een lange, trillende lijn. 't Waren visschers, die met de ebbe, tegen den wind in, zachtjes huiswaarts dreven, naar de dorpen der benedenschelde. Zij zagen de verlaten boot, herkenden haar, stuurden er heen, klommen aan boord en namen haar mede naar Wintham. Snel verspreidde zich 't nieuws door het dorp. Lange dagen kwam de menigte op de dijken toegestroomd en men lachte en sprak luidruchtig over Daneelken en zijne nieuwe frats. Aan een onheil kon men niet gelooven! Daneelken verdrinken, hij de behendige schipper!...

Toen maanden en maanden voorbijgingen en niemand Daneelken ontmoette, begon men te twijfelen. Stilaan groeide dan in de gedachten der menschen de meening dat hij, op den lenteavond dat men de boot had gevonden, door de sirenen werd in 't water gelokt en medegevoerd naar hun groen paleis der zee. En de visschers herpeinsden: een herinnerde zich dat hij, op dien heugelijken avond, wijd vóor zich uit, een hemelsch gezang had gehoord. 't Waren de sirenen. Duidelijker kwam nu die herinnering in hem op, want bang had hij toen meermalen een kruis gemaakt. Een andere wist nu, alsof het gisteren gebeurde, dat, enkele stonden voor Daneelken's boot kwam aangedreven, een wilde, menschelijke kreet in de lucht weerklonken had. 't Was als een verzuchting vol begeerte en lust. Nu hij er aan dacht, was het hem of hij duidelijk de stemme van Daneelken herkend had.

En de mare ging rond. Verliefden, die 's avonds langs de dijken dwaalden, zagen verschrikte vleermuizen om Daneelken's vaartuig fladderen. Eens zag men op den boegspriet neergehurkt een overgrooten duivel zitten: zijn oogen straalden vuur en gestadig spuwde hij raven in zijn twee handen, die telkens met krassend lawaai opvlogen. De verliefden, die op dien stond voorbijkwamen, verschrikten; angstig sloegen zij hun blikken elders en gingen rasser voort, hun ineengestrengelde lijven gebogen alsof zij gebukt gingen onder de verdoemenis van een nakend onheil.

Eens, op een morgen, de zon lichtte even boven de kimmen, vielen drie bange kloppen op de deur der pastorij van Wintham. De vroegmis ging beginnen en de pastoor, die ter kerke wou gaan, deed open. Met wijd-opengesparde oogen bleef hij staan, als verschrikt toen hij Daneelken zag.

Daneelken viel op de knieën en met bevende stemme, tusschen snik en tranen in, riep hij uit:

— O vader, wees niet bang! Ik ben het, ja... Het is Daneelken gelijk gij hem immer zaagt, van lijf gezond en sterk zooals weleer, maar eilaas! zóo krank van geest, zóo ziek van ziele. Indien ik lang hier wegbleef en verleden jaar het groote Kerstmisfeest niet mee kwam vieren, is 't omdat ik, ver van hier, in groote zonde mijne dagen sleet... Voor alle zonden is vergiffenis zegt men; vader, is het waar? Indien ik u nu vinden kom, is het om heel mijn zondig leven uit te biechten, om weer een christenmensch te worden zooals vroeger; 't is om weer hier stil en kalm te komen leven met een zuivere ziele gelijk mijn vrienden van het dorp.

— Laat hooren, vriend, zei stil en vreemd de priester, gerustgesteld door het klinken van die menschelijke stemme. Spreek uit uw hart en zeg uw zonden. Een mensch kan lange jaren doolen, heel een leven dwalen, maar den rechten weg vergeten kan hij nooit. Spreek nu tot mij als tot uw vader in een groote openhartigheid. Uw vader, die lang dood is, was een goed en eerlijk man; ik zei bij zijnen dood de laatste rustgebeden; u, mijn zoon, heb ik het heilige doopsel toegediend... spreek nu toe, uw misdrijf kan zóo groot niet wezen dat gij het aan mij niet zeggen kunt.

— Vader, zei Daneelken en zijn stemme beefde alsof een floers van weemoed haar overwaaide. Vader, eens, — 't was een avond

en ik voer naar Frankrijk, — zag ik, naast mij, aan het roer een heerlijke vrouw. Zij was naakt en, als een gouden zee, golfde de deining harer breede lokken over haar ivoren vleesch. Haar aangezicht was als perelmoer van duizend schijnen en twee oogen blauwden er uit op als lichtende saffieren... Dat wijf was Minne. Ik heb haar lang bemind... 'k heb haar vleesch aanbeden... Gestadig bracht ze in elke vezel van mijn lichaam brandenden wellust, dien ik niet versmooren kon!

— Minne? En gij hebt die vrouw bemind!

— 'k Heb haar bemind vele dagen en vele nachten! Na de wildste omarming kwam de verzuchting machtiger in mij, nieuwe wellust groeide heerlijk op uit elken kus...

Verschrikt liet de pastoor zich in een leunstoel nedervallen, de handen voor zijn oogen.

— Indien ik niet meer ben in haar paleis van lichte nevels, is 't omdat ik de wereldsche herinneringen niet in mijnen boezem dooden kon. Hoe ik ook trachtte, na elke genieting, kwamen zij leven in mij. Dan zag ik de dagen mijner jeugd hier in mijn dorpken doorgebracht. Als prachtig mijn armen het zwoegende lijf van Minne omstrengelden, zelfs in de vluchtige oogenblikken, dat het spasma mij tot een zenith van zaligheid opvoerde, moest ik denken aan Wintham en aan den Rupel. Als een lichtende glooiing, zag ik onzen prachtigen stroom door de weelderige polders kronkelen.

Ik zag me weer als kind, loopend door veld en wei, spelend in broek en beemd. Mijne kleinste vreugden ankerden zich weder vast in mijn geest. Ik herinnerde me hoe ik mijn holleblokjes met wat touwtjes en versleten lapjes tot scheepjes optuigde en schippekevaren speelde; later, grooter en wijzer geworden, zoekend eenzaamheid en vrijheid, maakte ik ergens een brabander los en 'k liet me met den stroom in 't wilde weg mededrijven; ik lag er op de banken uitgestrekt, 't hoofd omhoog, volgend met jonge aanschouwende ziel den aan den verren hemel blanke jacht van wolken.

Alles wat ik eenmaal op aarde aan vreugde telde moest ik herdenken! Trots Minne en haar duizenden meisjes, die, allen even aanlokkend en schoon, in een pracht van verleidende gebaren, gestadig mij omgaven, moest ik terug naar de aarde en de menschen. Ik moest! Langer kon ik niet meer blijven! Mijn menschelijk hart hadde, in een eindelooze verzuchting, uit mijn lijf gesprongen.

Weenend zweeg Daneelken en, immer neergeknield, liet hij moedeloos snikkend zijn hoofd op den schoot des ouden pastoors nedervallen.

— Eilaas, eilaas mijn arme jongen, onmogelijk kan ik u vergiffenis schenken; uw zonden zijn te groot, te zwaar beladen is uw ziel! Minne en hare dochters zijn verdoemd; verdoemd is hij die met haar in boelingschap leefde, verdoemd is zijn leven en verdoemd zijne ziel.... Verdoemd, hoort gij het, Daneelken? Niet ik, arme pastoor, — hoe ik ook zou willen om de ziel van uwen armen vader die van uit den hemel mij aanhoort, — kan die verdoemenis van u wegnemen. Dat kan de paus alleen. Ga, als pelgrim boete doende, naar Rome. Zeg den heiligen vader uwe zonden; God is goed en almachtig. Wacht niet langer, vertrek zonder toeven, want thans verkeert gij in doodzonde, ongelukkige! Moest gij sterven, gij kwaamt in de helle voor eeuwig, gij zoudt branden tot in de eeuwigheid. Verbeeldt gij u de eeuwigheid? Weet ge nog wat ik als kind zoo menigmaal u zei? Neem een bol zóo groot en wijd en breed als de aarde, denk dat, alle tienduizend jaren, een teer en tenger vliegje, met een zijner ragfijne vlerkjes, dien bol even aanrake en dat hij, na miljoenen en miljoenen jaren, gansch versleten is; en de eeuwigheid duurt nog langer."

Daneelken verliet de pastorij met een groote droefheid in de ziele. Hij ging — onmiddellijk zette hij zich op weg, zooals de pastoor het hem oplei, — naar Rome, als een pelgrim arm en nederig, de ruwe pij der zondaars om de lenden, bedelend wat brood langs alle wegen. Kort waren zijne nachten want hij sliep weinig, lang zijne dagen want, 's morgens vóor dag en dauw op de baan, ging hij, biddend, tot 's avonds laat als de maan hoog in de lucht zilveren nevelfloersen hing. Stille zachtheid kwam allengskens over hem zoodat hij hopen ging. 't Was soms of de kalme vrede die, bij avondtijd, in blauwende zachtheid van uit de dingen naar den hemel opging, ook de zuiverheid van zijn eigen ziel walmend ten hooge deed stijgen."

De oude zweeg toen. Hij keek om en staarde weer, met een bang stilzwijgen om zijn mond, naar den verren avond, die immer bloedvlekte in den nacht. Gij, lieve, hadt u nog dichter tegen mij aangedrongen en ik hoorde, wild en onrustig, 't kloppen van uw hart op mijn borst. Vreemd-opstarend bewogen naar mij uw zwarte oogen, toen de visscher hernam:

„Eindelijk was hij in Rome aangekomen. De heilige vader wou

Daneelken geen vergiffenis schenken. „Zie", riep hij uit, in woede ontstoken en hij wierp zijn staf vóor zich, zoodat de oude, roode kerkprelaten verschrikt achteruitdeinsden, „als dit doode hout weer blad en bloem zal dragen, zullen uwe zonden vergeven zijn."

Daneelken vertrok. Zijn laatste hoop verstierf hem in den boezem want dat mirakel kon zich nooit verwezenlijken".

Er waren eenige oogenblikken van groot stilzwijgen. De oude wrikkelde niet meer. Ik zag hem zitten, diepzinnig voorovergebogen in overpeinzing. De stilte werd hoorbaar om ons; zij kwam naar ons toe van alle zijden; 't was of zij van uit de roode bloedvlekken van den horizont naar ons toeruischte en eindigen kwam in het goudbevend lichten, waarin de boot voortdreef; zij walmde op uit de diepe polders, die zich wijd in duisternis uitstrekten, zong door de donkerende kruinen op de dijken en viel op ons neer in klamme, kille rillingen van nachtkoelte. Plots zenuwachtig grijpend de riemen, herbegon de oude:

„Lange dagen ging Daneelken zonder hoop en zonder vrede, gemarteld in ziel en lichaam. Eindelijk, uitgeput van honger en dorst, bleef hij rusten langs zijn weg. Hij wou slapen en kon niet. Zijne gedachten gingen aan 't dwalen en schakelden zich plotseling vast aan zijn jeugd en aan zijn dorp. Hij zag zijn huis, waar zijn moeder hem eens 't leven schonk, dat huis, bijna verscholen in de lommerkruinen van lichtende abeelen, waar altijd vogelen zongen. Het welbekende roode dak lichtte hem tegen, met links den grooten struik donderblaren en de groen-bemoste erom.

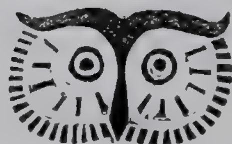
Een oude, knobbelige wijngaard klom langs de deur van het huisje op, kronkelend zijn takken langs dat venster waar hij vroeger zoo dikwerf zat te turen naar de groote, blanke zeilen op den stroom. Verder stond de molen, een groote, grijze molen met schaliëndak, die zijn roerlooze vleugels als een groot kruis in de lucht hief... Heel zijn jeugd overzag Daneelken! Hij volgde zijn vader op het veld, waar hij lang en hard werkte om een korst brood; hij dacht aan zijn moeder, die gansch een leven van opoffering had geleid voor hare kinderen; hij dacht aan de dagen toen zij krank te bed lag om niet meer op te staan. Schielijk schoten hem te binnen de woorden, die zij sprak vóor zij stierf en wier waren zin hij nu beseffen ging: „Jongen ga, maar leef een leven goed en eerlijk, opdat uwe ziel immer rein en zuiver blijve; niet alleen het lichaam, ook de ziel moet vrij van ziekten wezen".

Daneelken voelde zich diep ongelukkig. Tot wat kon het dienen tot het vredige leven, dat zijne moeder hem eens voor oogen hield, weder te keeren? Het te laat om den stillen eenvoud van zijn jeugd te herwinnen, de simpelheid van het harte die, des Zondags, wanneer hij deemoedig de heilige tafel naderde, door heel zijn wezen trilde, weer in zich te voelen opbloeien. 't Scheen hem, dat het in zijne ziel zóo duister was en alle kaarsen van de wereld er geene klaarheid brengen konden. Als dit dorre hout zal bloeien, had de paus gezegd en 't dorre hout groent niet meer!

En nu dacht hij weer aan zijne liefde voor Minne. Gelukkig had hij geweest die eerste dagen toen, in naakte omstrengeling, hij haar lijf aan den boezem te kunnen prangen! En toch die vreugden had hij ook op aarde gevonden tijdens de teerfeesten der schippersgilde toen hij, avond na avond, in braspartij doorbracht! Aanbeden om zijn gelaatstrekken en om zijne jeugd gaven zich de vrouwen aan hem, alom waar hij ging. Dàt was het leven, daarvoor was vergiffenis... Diezelfde schoonheid wierp hem in de armen eener godheid: hier was de zonde! Hiervoor zou hij boeten en omdoolen door het leven, zonder hoop of troost, door een ieder verafschuwd....

Waarom was hij Minne ontvlucht? O, hij voelde zich te veel mensch van de aarde; aardsche lusten en begeerten rameiden te hevig in zijn boezem. Kon hij het helpen, dat zijn hart slechts gedeeltelijk aan Minne was? De andere helft was op aarde gebleven en met een half hart leeft men niet...

Wordt vervolgd.

Moeê-liedje.

Gij, die me bracht wat mij 't meest bliefde,
— den diepen vrede dien ik nood' —
gij blijft altijd mijn kind van liefde....
Ik, ben het kind, dat draagt den Dood.

Neem eens mijn hoofd nog in uw handen
en hoor een eenzaam simpel lied.
'k Zie 't stervend goud reeds op de landen,
dat stil mijn wangen vaal begiet.

Ik hoor de klokken trage tampen
en weenen om mijn stervens-wee....
Doof niet het licht der avond-lampe;
het speelt voor 't laatst nog op mijn steê.

Gij, die me bracht wat mij 't meest bliefde,
— den diepen vrede dien ik nood' —
gij blijft altijd mijn kind van liefde....
Ik, ben het kind, dat draagt den Dood.

Adolf Herckenrath.

Avond-wandeling.

O weet, toen wij den dood der zonne zagen
— en wegende oogen hadden langs de baan —
hoe ver een koopren mondje kwam te slaan,
die tampte zacht met ingehouden slagen.

De hemel weende weelge gouden stroomen,
en 't stervend leven van die heerlijkheid
in 't westen, vloeide in fulpen innigheid
op de aarde door de ranke zomerboomen.

O weet, toen was uw blik volzalig, dragend
de oneindge weelde van den schoonheidsavond...

En wijl uw lokken licht als halmen negen,
— bij deemstering — door ruischloozen wind,

dacht ik alleen om 't eêle in u, mijn kind,
en om het kalme worden allerwegen.

Adolf Herckenrath.

Marieken van Nijmegen.

DOOR

LODE BAEKELMANS.

V.

Gentlemen, you are welcome to Elsinore.
Your hands.

SHAKESPEARE, *Hamlet.*

p een dag in het najaar gingen zij naar Antwerpen.

De herfst lag reeds met eindelooze teerheid om Nijmegen gestrekt. In hun liefdespark, waar zij 's avonds omdwaalden, onttooiden zich de boomen; bladeren dwarrelden neer en berimpelden het donkere watervlak van den vijver. Het oogenblik was daar, dat Moenen vertrekken zou. Lang had zij geweend aan zijne borst om haar geluk, dat zij weer meteen verliezen ging; kussend had hij haar troostend en bemoedigend toegesproken; zwijgend en hopend in iets onverwachts, dat hen bijeen moest houden, wenschten zij elkander vaarwel. Marieken betrouwde, dat hij om harentwille blijven zou; Moenen meende, dat ingeval zij oprecht heel veel van hem hield, zij hem volgen moest. De vrouw zal den man volgen.... Marieken volgde Moenen. Zij deed zulks zonder een overbodig woord, zij scheen wat bleeker, en hare oogen, hare mooie zwarte oogen, schitterden tusschen de lange wimpers. Zij schreef een brief aan hare moeder, een brief van afscheid, heel kort en heel nederig, vroeg haar vergiffenis, sprak van hare liefde... Moenen zag haar staan schrijven aan den lessenaar in de grauwe spoorhalle. Op dit oogenblik liepen er slechts beambten rond, de kaartjesknipper stond, lui aangeleund tegen den muur, zijn pijp te rooken.

Wat had hij lief dat mooie meisje in haar grijzen regenmantel; hij zag de fiere lijn van haar profiel, beschaduwd door den gouden, helmenden haarbos, half bedekt door een eenvoudig, Engelsch stroohoedje. Hij begreep maar al te wel hare opoffering in dat afscheidnemen van heel hare jeugd, van hare moeder, van haar stadje. Afscheid nemen is steeds pijnlijk, afscheid nemen van iets, dat men ondanks alles nog liefheeft. Moenen voelde de pijn in al wat afbreekt, de smart, die geeft een vaarwel. Een vaarwel aan zijn land, een vaarwel aan een geliefde, een vaarwel aan een doode, 't is alsof men iets van zichzelf begraven moet! Zijn hart overvloeide van teederheid en medelijden, en hij beloofde haar onuitputtelijke schatten van liefde als vergoeding. Daar sloot zij den omslag, schreef het adres, wierp hem in de brievenbus en kwam tot hem, hem aanblikkend met oogen van louter zaligheid. Op het perron wandelden zij sprakeloos heen en weer. Een lichte nevel hing over de spoorbaan, waarover zij straks zouden wegschrijden naar de stad van belofte en van ander leven. Rustig en gemoedelijk was hier alles, vol veilige eenzaamheid; slechts in het station klonk tremmelend het seinen van de telegraaf. Later, in den trein, waar zij alleen zaten, toen zij reden dwars door velden en landouwen, langs akker en boschkant, waar de morgendauw kronkelend walmde naar den middag, zoende Moenen haar in oppersten dank op de kriekroode, wachtende lippen.

Het was avond toen zij afstapten. Onder het electrische schijnsel der bolvormige booglampen drongen de aankomende reizigers in de hooge hal naar den uitgang — langs wentelende trappen en marmersteenen gangen. Marieken en Moenen, gearmd, lieten zich mede drijven in dien stroom, beiden ver verwijderd in hunnen keizerlijken, zwervenden droom. Met eene vage treurnis bestaarde Marieken de twee groote, gloeiende lantarenoogen der locomotief, de locomotief, die als een daverend monster nu stil stond, ongeduldig proestend.

Moenen dacht aan het fluiten der treinen. Hij had het gehoord, luid rillend in de open daglucht, versmoord in de gedruktheid van den regen, langgerekt, eenig en naar in den stillen nacht Elk seizoen mocht dat seinen aaneenschakelen naar eigen toon en stemming; hoe duizendvoudig klonk dat fluiten over de landen, rusteloos dag en nacht, in avond en morgen, als bestendige verkondiging van volstrekte beweging. Noodgefluit der treinen, lankmoedige verwittiging, uw gesein is soms als gekrijt van gekwelde zielen! Luisterend houdt

men er aan, rijzend boven de stad, wentelend onder den hemel buiten, verstorend in de rust de dorpen.

Buiten in het gewriemel van het avondlicht, naast huurrijtuigen en schreeuwende koetsiers, naast het nieuw station in opbouw, tusschen de haastige voorbijgangers, over de slijkerige straat, — er is steeds slijk te Antwerpen, — slenterden zij naar De Keyserlei.

't Was Zaterdag. Weerszijden der straat stroomde het licht uit winkels en koffiehuizen over de menschen en de lage, uitgebloeide, lustelooze boomen op het voetpad. Marieken voelde zich moe en duizelig door het haar vreemde gevoel, nu vooral, na dat voortdommelen in den trein, na de heftige gemoedsbeweging door haar wegloopen van huis, na de spanning en de verwachting om de stad, waar zij met Moenen leven ging. Met ingehouden ontroering sprak hij haar van dat zwervend leven, van de menschen, van den toren en van de Schelde, den grooten gulpenden waterarm, die Antwerpen eenerzijds begrenst. Daar aan het water zouden zij wonen; aan den stroom, waarop de schepen varen in licht en donker, door ebbe en vloed zouden zij vloten het steven zien richten, gereed tot het vertrek naar verre kusten. Aan de overzijde, achter het kleine gehucht, het Vlaamsch Hoofd, achter de onoogelijke kursaal en een paar nijverheidsgebouwen, zouden zij steeds het wijde land zien, het vette polderland, het weelderige weiland van Vlaanderen, waarin de boomen gekromd stonden op de dijken, deemoedig gebogen onder den wind... Daarachter in verre tocht, met zongespeel in de zeilen, zouden zij de vloot zien opdoomen op de zilveren tinteling van den stroom onder den eeuwig-bewolkten hemel. Zij zouden wandelen, genieten van schoone dingen, van natuur en kunst, luieren en droomen en elkander liefhebben in den rassen gang van uren en dagen. Daarbij zou hij werken, werken voor hen beiden. Hij sprak van voortreffelijke schikkingen in verzekeringen, van verzekeringen op het leven, tegen hagelslag en brand, tegen het vuur des hemels en de muilplaag onder de runderen, tegen den onbarmhartigen golfslag, die loerde om de kostbare lading en de stevige uitrusting der schepen te verzwelgen.... wijl hij zoo sprak, betrouwde hij zelf in wat hij zei. Thans, eerst en vooral, berekende hij practisch, moest men avondmalen, en daar zij immers benieuwd was om zijn vroeger midden te leeren kennen, gingen zij naar den *London Tavern*. Marieken zag als het ware haren gelukshemel weer opklaren, het spijt om hare vlucht, dat

zoo natuurlijk haar bezwaard had, was als eene duistere wolk weggedreven aan den horizont, en met het ingeboren aanpassingsvermogen eener vrouw knoopte zij haar leven vast aan het huidige bestaan in deze vreemde omgeving. Moenen was haar heer en haar geliefde, om zijnentwille zou zij zich in alles kunnen schikken, haar wil was opgeslorpt door de zijne, hij was één wil en één gezag, waaraan zij zich onderwierp uit liefde. Onderdanig voelde zij hem heerschen, willen en handelen over en voor hare ziel. Zoo scheen haar alles goed.

Bij hun binnentreden in de *London Tavern* voelde Marieken zich meer en meer in eenen uitheemschen atmosfeer. Wat verschil tusschen de brave burgerherbergen, die zij kende! Hier trof men slechts menschen bij het aanbreken van den nacht! In groepjes zaten zij rookend te praten, en een paar alleen loopers staarden zwijgend onder het vale gaslicht. De waardin, eene deftige, kalme, oude dame, ontving hen met haar eeuwig-eentonig „good evening Sir"! De diensters liepen druk van buffet naar de klanten en terug, of bleven gekscheren met de heeren. Wijl Moenen links en rechts bekenden groette, scheen het Marieken alsof bewonderende blikken op haar rustten. De mannen begluurden haar en vonden haar schoon; haar vrouwelijk instinct zei het haar en zij was er blij om, niet louter uit ijdelheid maar voornamelijk om Moenen, daar hij, zoo dacht zij, er voorwaar fier op was zoo'n mooie vrouw te bezitten. Voor het avondmaal zaten zij tegenover elkaar aan eene kleine, smalle tafel, dicht naast de deur, waar zij iedereen opmerken konden. Hunne voeten waren dicht naasteen geplaatst als wilden zij zich steeds vereenigd weten door de gedurige voeling van hun vleesch ....

Het koffiehuis! Wat is dat niet! Een deel van de straat, waar wij, met tijdelijk te verblijven, een weinig van ons eigen in overbrengen. 't Is een lucht van voorbijgangers, van verbruikers, een gemeen goed, waar men zich ten laatste tehuis voelt .... Zijn thee slurpend, wees Moenen aan Marieken bekende figuren van jongeren, die men hier steeds aantrof. Alleen in een hoekje zat Hendrik Rossauw te rooken. 't Was een blonde, jonge kerel met lichte snor en baard en een open, droomend gelaat.

— Een aangename jongen, zei Moenen, een schrijver wiens laatste satire *„Zij die zwijgen"* diende gespeeld te worden.

— Waarom speelt men haar dan niet? vroeg Marieken verwonderd.

— Omdat er schouwburgbestuurders bestaan, lieve, antwoordde Moenen.

— Ah! en plotseling verbeeldde Marieken zich dat bestuurders waren als onwillige moeders, die het goede leven maar niet verdragen kunnen.

Wat verder zat een groepje te redekavelen, die eene daar, een struische kerel met hoekig bruin gelaat en zwarten knevel was een Limburger, een dichter, Adolf Brauwers, een voorstander van den Limburgschen invloed in onze letterkunde. Hier in de stad, in al de steden was alles dood; geknield moest men liggen vol bewondering voor gindsche natuurmenschen en hunne gore eigendommelijkheid! Naast hem zat Marcel Ruwaert, een kleine, tengere jongen met een nijdig, energiek gelaat, die heel alleen een tijdschriftje vulde gewijd aan sociologie.

— Wat is een socioloog? vroeg Marieken schuchter.

— Die moet een systeem, — het zijne of dat van een ander, — aankleven en verdedigen om het geluk der menschen te bevorderen. Er zijn meerdere soorten van sociologen: scheppende sociologen die een eigen systeem bouwen min of meer berustend op de verzuchtingen van den tijd, propagandisten met het woord en de pen, die eene gedachte helpen verspreiden, propagandisten met de daad, die moorden soms om zoo'n lief systeempje maar ook daarachter heldhaftig er om sterven.... daarbij nog kamer-sociologen.... Allen streven om 't brave volk gelukkig te maken in een vage toekomst, en dat met eene lofwaardige heerschzucht, enkel in hun streven vergeten zij haast de menschen! Theoretische beschouwing en in twist ontaardende bespreking, ziedaar wat zij ons tot hiertoe brachten als oogst in de schuren, waar onzen tijd zijn ontwikkelingsvermogen bergt. Doch hij, die zoo'n mooie theorie innig heeft lief gehad, blijft een goed mensch in zijnen levenswandel. Een heele jeugd heeft naar theorie geluisterd en sommigen hebben begrepen dat zij maar bedaard aan hun eigen werk moesten voortgaan, houden aan de kunst en hunne liefde om meer vruchtbaar te zijn voor de toekomst. Waarom schermen met het arme, verdrukte volk, met zijn lijden en zijnen onverbasterden, goeden natuur? Inwendig houden wij immers niet van de menigte, die jouwt en juicht zonder wil of keuze. Iets voor hen doen? Maar al wat wij vermogen wordt immers hun eigendom met of zonder onzen wensch!

Marcel Ruwaert was in druk gesprek met Arthur Isenbaert, eenen

zinnelijken, gezonden knaap van pas de twintig voorbij, een prozaschrijver, die kortelings een bundel in 't licht zou zenden. Rond deze drie zaten andere geschaard, — ook vrouwen, — allen luisterden toe. Zij waren van het meest uiteenloopend karakter en werk. Een prozaschrijver Dirk van Amstel, die enkele schetsen schreef, een muziekant, een paar schilders. Dicht tegen het buffet waren weer ouderen, zoodat Moenen hen slechts opsomde zonder verdere verklaring.

— 't Lijkt hier wel een museum, zei Marieken lachend, en als bevestiging, terwijl zij sprak, trad een luidruchtig gezelschap binnen. Een groep, verklaarde Moenen, rond hun tijdschrift samengetrokken zooals geestdriftige strijders rond hunne banier. Sommigen droegen het haar neerhangend tot in den hals, een, een schilder Jan Wisse, zwierde het tot op de schouders.... Marieken vond het prettig en glimlachte, wijl Moenen haar opmerkzaam maakte op het nijdig en misprijzend gegrinnik van het andere groepje. Dat wat de eenen als heel natuurlijk beschouwen, vinden de anderen eene potsierlijke, onmachtige pose, vertelde hij; Ruwaert schreef zelf een artiekel daaromtrent.... en zoo zit dat volkje elkaar gedurig in het haar! Arm haar! Dierbaar aan sommigen en dat barbaren willen doen vallen onder de schaar van den kapper! Degenen, die hem bekend waren, noemde Moenen: Jan Eeren, de fijnvoelende dichter, die het eerst een nieuwen, vrijen versvorm gebruikt had, de jonge schilders Boshuyzen en Westerlinck, de dichters Van Ee, De Paepe, Steelander, de schrijvers W. Struyf, L. van Hulle en menig nieuw gelaat daartusschen van jonge kerels, het hart vol geestdrift, die zich dagelijks aansloten bij de bent. Toen allen reeds gezeten waren en in overmoedig lawaai thee bestelden traden er nog twee binnen: Victor de Prins en Carl Weylandt. De Prins ging zich bij de jeugdige bent vervoegen en Weylandt haastte zich zijnen vriend Moenen de hand te drukken. Bevreemd keek hij beurtelings naar Marieken en Moenen. Deze stelde hem zijn lief, zijn vrouw voor:

— Marieken van Nijmegen, mijne vrouw! Carl Weylandt, dichter!

Na deze eerste pleegvormen begon men te praten, elkaar ondervragend naar de voorvallen gedurende Moenen's afwezigheid. Carl zei, dat er eene besmetting heerschte tusschen zijne kennissen: allen huwden, gingen zich vestigen, alleen het heel jonge volk bleef, wie weet voor hoe lang nog, vrij. De Prins ook ging trouwen, sinds enkele maanden was deze hem een goede vriend geworden, iets

meer dan een literaire vriend, waarvan de goden ons mogen bewaren! Kortom, hij ook zou rondkijken of liever nog wachten tot het onverwacht kwam, om zijn heim in te richten, voorloopig was hij immers nog te weinig huiselijk! Langzamerhand begonnen zij hunne oude dagen op te roepen, de dagen van twee jolige gezellekens, die samen door de straten doolden, samen droomden en plannen gesmeed hadden, en ook samen in burggrafelijke verveling hier aan eene herbergtafel hadden zitten rooken, niet belust op hun tehuis, waar zij zich moedermensch alleen zouden voelen. Hoe menigmaal hadden zij ook dat plakschrift bestaard „*Irish whisky*", met als fabriekmerk die drie Schotsche dashonden. Voor Moenen zou dat uit zijn, dat lusteloos staren, want er was beweging gekomen in zijn leven, en kwam er nog verveling, die was onvermijdelijk van een ander allooi. Bij Weylandt zou zij blijven die van den alleenbetrachter, die de onbewegelijke dashonden bekijkt en wenscht het kleine, poesige dienstertje Miss Violet te schaken, om steeds in zijne kamer, op straat, overal, dat miniatuurtje mede te voeren, ten einde toch altijd iemand in zijne nabijheid te weten om mede te praten. Wij moeten immers gedurig spreken, en zoo weten wij onze zielen blij en opgeruimd!...

Irish Whisky.... Miss Violet!.... No tips allowed!....

. . . .

Moenen en Marieken namen afscheid van Weylandt, die haar nogmaals welkom heette te Antwerpen; Moenen dankte Carl om zijne gedichten, die hij, Moenen, mooi vond. Warme handdrukken werden gewisseld en weer meteens voelde Marieken die indringersoogen van al dat vreemde volk op haar gevestigd.

Raar volk, meende zij in het huiswaarts-keeren, en peinzend poogde zij enkelen weer op te roepen in hare verbeelding. Dra echter gaf zij het op, sloot zich tegen Moenens lijf aan en keek, diep bewogen door haar fier geluk, naar den hoogen sterrenhemel. Zij was als iemand, die door de tooverlantaarn zonderlinge personen in eigenaardige streken en ongewone omstandigheden ziet, maar tot zich zelf keert in de ruime, open straat, waar de droom vervaagt.

Buiten en boven omgevingen stonden zij weer in de eenvoudige grootschheid hunner teederheid en hunner liefde. Zij hoorden slechts de heldere voetstappen weergalmen in de eenzame straten, eenmaal overstemd door de klokken uit vele torens. Als een minnend paar hen kruiste in dit late uur, zochten Mariekens oogen de blikken

van Moenen, en beiden vonden vreugde ook in de lietde dier vreemden. Eindelijk tehuis op Moenens kamers aan de Werf, bleven zij lang staren uit het venster in den nacht. Zij luisterden naar de verre geruchten der haven, hoorden een dronken matroos een liedje brallen, en de zoekende beestjes, de venusdierkens elkaar bits toesnauwen of giechelend verhalen van hunne avondklanten.

Ginds in de laagte rolde de stroom zijn opruggend water voort, onverstoorbaar in zijne oude tocht, meesleurend en terugvoerend de lijken der drenkelingen en der zelfmoordenaars, wrakken en aanspoelsel; vretend aan dijken en kaaien; schurend tegen de kielen der schepen, die veilig gemeerd lagen. Weifelend sloop het lantaarnlicht, slingerend langs den oever, over de wandelterrassen, zuidwaarts zich oplossend in eenen kleurigen lichtdans, die over den stroom straalde in krinkelende wimpels. Donker omkleedend lag het land, samenvloeiend met den hemel, den hemel, waarin de sterren reeds vertaanden. In sprakelooze begeestering leunde Marieken tegen hem aan. Haar wensch, eens te droomen aan een raam met iemand, dien zij liefhad, was eindelijk vervuld, 't was haar alsof zij zich thans voor d' eerste maal verwant voelde aan al de dingen der aarde. Later, toen Marieken rilde van koude, sloot Moenen het venster.

Dit was hunnen eersten liefdenacht in de stad, waar zij ontwaken zouden, beiden als saamgestrikt in hare ros-gouden lokken.... Hare git-zwarte schitter-oogen, die zij dra moest luiken onder zijn gezoen, waren vol gulle, guitige dankbaarheid op hem gericht in de schemering van het intieme nachtlicht.... en wat de morgen bracht dat volgt dra.

(Wordt vervolgd.)

Herstel.

Ver van de lamp zat ze in den armstoel bij den haard, waar het was peinzensdonker van fluweelgroene schaduw, groen als de stemmige lampenfranje. Weggedoken in de bolwangige kussens zat ze, onbewegelijk, de voorarmen liggend op de stoelranden, de oogen, moe, half-bewimperd; slordig hingen de haren om hare slapen, en een bleekroze tint glansde op de wangen. Ze zat er onbewegelijk in haar loome gedachten, die vaag zich verweefden met de stem van den wind, roepend in den schoorsteen; ze lette niet op de omwereld, de kleine drukte dichter bij de lamp, waar ze wist, dat mama zat, hakend aan een sprei, soms iets opnemend en weer neerleggend met kleine geluidstikjes op de tafel, of gedempt wat zeggend tegen zustertje, werkend aan haar thema, den rug naar den haard.

Plotseling klonk het prettig, iets luider naar haar toe: „Hé, ik vind, dat je er wél beter uitziet, Lies". Een schokje van genoegen ging door haar lichaam. Ze voelde dat ze naar haar keken en zag op: „Vindt u, Maatje?" Maatje zag ze nu, zittend in den gelen val van 't lamplicht, turend, door de bril, met haar goedige oogen; ook zusje had zich omgedraaid en bekeek haar, de eene arm nog op de tafel, de andere steunend gestrekt op den stoel, waarop ze zat: „Ik vind het ook, hoor", zei ze. Lies glimlachte even en zweeg; lang-

zaam mijmerden de anderen weg in eigen gedachten, toen ze niet antwoordde, en hun blikken zwierven weer terug naar hun stille werk. Maar zij kreeg nu trek om weer mee te doen, mee te gaan met het rustige leven der kamer; ze gluurde nieuwsgierig over de tafel:

„Ma, daar staat nog een glas. Trees heeft zeker een glas vergeten bij 't afnemen".

„Da's waar ook, da's je glas met suikerwater, dat moest Trees nog schoonmaken; geef 't er 's gauw, Mientje".

Het zusje schoof van haar stoel, nam het glas en stapte naar de deur. Lies vond dat stappen prettig nu; ze kreeg een snel verlangen om dat ook te doen, net als zus, een knorrigen tegenzin in het vertroeteld worden, nu ze toch gezond werd. „Ma, ik sta op", en ze richtte zich overeind in de kussens. „Nee kind, blijf nu liggen, je windt je anders weer te veel op". Onwillig en half boos zakte ze terug in de kussens. Zusje kwam binnen, bedachtzaam loopend, en knikte nog even naar haar, voor ze zitten ging. Het bleef stil en ze dommelde weg in haar vage droomen. Opeens spraken ze weer naar haar toe:

„As het nu maar nie' zulk ellendig weer was, dan mocht je morgen uit, gaan wandelen, heeft de dokter gezeid; dan kon Mientje meegaan, is niet, Mien".

„Ja, Ma".

„Hè, ja", zei Lies, en haar moede lusteloosheid week, haar oogen schitterden. „Ik kan best loopen nog, ik ben weer heelemaal beter . . ." en ze wilde doorbabbelen, opgewonden.

„Nu niet te druk, kind", klonk het vermanend.

Weer zwegen ze alle drie, latend de stilte open voor het mompelend gesprek der vlammen. Lies staarde erin zonder te zien; lichtend van blijheid had zich in haar hoofd gezet de nieuwe gedachte aan morgen. Morgen, morgen, dan zou ze uitgaan! Als het dan toch maar mooi weer was! — en door het dommelig gesuis in hare ooren hoorde ze den storm boven in de zwarte, koude lucht en ze rilde; dan zweeg hij en ze hoorde de praatzuchtige vlammen, snorrend van genoegelijke warmte in de roodgele zaal van hun ijzeren hol; het was of ze heenstegen — voor haar vaag-kijkende oogen — als zwarte geesten omhoog naar den storm, dien ze daarboven in den schoorsteen weer brommen hoorde, ver en onbegrijpelijk-geheimzinnig. Het stormde, het stormde, en hare gedachten verijlden, wegdonkerend

in koortsige phantasieën, onduidelijk en donker als zwart-getakte wouden, ver, ver in den nacht, en hagelzwarte wolken, vreemd dooraderd met lichtende strepen, of droef-klotsende meren, met ijlende schaduw achter doorzichtigen maanglans, doch vaag alles, steeds vager wegdonkerend voor hare zieleoogen. Ze zakte gemakkelijker tusschen de kussens, haar oogen vielen toe en haar ooren hoorden niet meer: ze soesde. Daar klonk iets duidelijker langs haar ooren; ze sloeg de oogen op en hoorde nog: „... bed, 't is half tien."

Ze begreep het, stond werktuigelijk reeds op, half-slaperig nog, en sloeg de deken, die over haar knieën had gelegen, om.

„Slaap wel, ma; vroeg roepen, hoor!"

„Ja, ik kom straks nog es kijken."

Ze kuste mama en ging toen door de binnendeur naar haar slaapkamer. Ze was lekker warm en hield haar ommanteld met haar dommelige half-bewustheid. Ze deed vlug de aangeschoten japon uit en haar pantoffels, haar kousen legde ze op altijd dezelfde plaats; trok haar nachtjapon aan en kroop toen in bed, diep onder de dekens. Dadelijk voer ze weer weg met hare stille phantasieën naar het land der droomen; ze sliep in.

Ze werd wakker in den morgen; het was warm, licht tusschen de gordijnen en een blij vermoeden bloesemde in haar op. Zou de zon dan toch schijnen? Het was stil buiten, de storm was zeker gaan liggen. Ze schoof het gordijn open en keek naar het raam: een breede gele bies zag ze op het behangsel; het maakte haar vroolijk, ze kreeg een hevig verlangen om naar buiten te zien in de lucht en de zon. Zouden er geen wolken zijn en geen wind? Ze luisterde een oogenblik aandachtig: het moest buiten toch stil zijn! Het in-bed-liggen begon haar nu te vervelen. Waar bleef ma dan ook om haar te roepen? Nou ze ziek was, lieten ze haar maar liggen! Ze werd boos en wilde roepen; opeens bedacht ze zich: ze zou zich stil aankleeden, zonder dat de anderen het merkten!

Zachtjes duwde ze de dekens naar achteren inelkaar, zocht haar kousen en liet haar beenen erin glijden; toen stond ze op, deed haar nachtjapon uit en begon zich te kleeden, haastig, om toch gauw klaar te zijn, schuifelde dan in haar pantoffels en liep op de teenen naar het raam. Achter het gordijn gluurde ze naar buiten. Wat een verrassing! Ze legde haar hand op haar hart, dat opgewonden klopte.

De huizen stonden in het koele ochtendlicht met geelglanzende daken; de lucht was strak-blauw en glad, geen wolkje dreef erin; alleen in den tuin was het nog kil en zwart-donker van schaduw. Het moest nog vroeg zijn! Ze liet het gordijn terugwuiven, schuifelde naar de waschtafel, goot het water met dunne scheutjes langs den rand in de kom en begon zich te wasschen, voorzichtig en weinig-plassend. Toen ze klaar was, liep ze dadelijk naar de huiskamer; met een rukje opende ze de deur.

„God, kind", zei mama, schrikkend.

„Ik ben weer beter, Maatje."

„Kind, je zult kou vatten; doe gauw dezen doek om; de kachel is pas aan; wat doe je nou zoo vroeg op!"

„Ik wou u 's verrassen"; zei ze, haar zoenend, „vandaag mag ik uit, hè, Maatje" en ze zoende haar nog eens.

„Ja . . . as 't zoo'n mooi weer blijft."

Alles kwam nu voor haar in rep en roer! De meid moest de deur dadelijk achter zich dichtdoen en de voordeur niet openzetten bij 't broodnemen; pa, die juist opkwam, moest gauw een paar kussens halen, de leuningstoel werd bij den haard geschoven en zijzelf erin gezet, lekker toegestopt met de kussens, met een deken over haar voeten; ma stuurde de meid uit om iets heel lekkers voor de boterham, ze zou zelf wel klaarzetten; alles was in rep en roer. Mientje kwam ook binnen en moest haar een zoen geven, omdat ze nu beter was: ze begonnen nu allerlei grapjes te maken van pleizier. Lies kreeg haar ontbijt, wat beschuiten met gelei en chocola, bij de kachel. Mientje ging toen naar school, papa naar 't kantoor.

Ze waren weg en ze ging naar haar slaapkamer om zich wat beter te kleeden, riep mama om haar even te helpen. Onder 't kleeden groeide het verlangen naar de zon en buiten gestadig, telkens wanneer ze door het raam zag, hoe de schaduwen op de muren slonken tegen 't zonlicht, dat lager droop, overal in en door, feller en triomfantelijker. Op eens zei ze:

„Toe, mag ik daa'lijk wat gaan, ik zal heel dichtbij blijven".

„Maar kind, as je . . ."

Doch ze vleide en zoende tot de toestemming ontfutseld was. Nu ontstond een kwestie over de japon en den hoed; ze moest bepaald een nieuwen hebben, pa maar eens om den hals vallen, glunderde mama. Eindelijk was ze klaar, den wintermantel aan.

„God, kind, de kraag opzetten, zoo mag je niet gaan" en ze kreeg nog een halsdoekje om voor de keel.

„Zou je het toch wel doen, kind"? klonk het nog in de gang, doch zij liep naar de deur, trok haar open en riep:

„Lekker zoel, niks koud."

Ze stapte over den drempel in de zon, een beetje duizelig even, door 't felle licht, dat in hare oogen sloeg van de natte straat, op 't midden modderig beplast door den nachtelijken regen. Een warm, vrij gevoel viel als een gouden wolk om haar en een paar seconden bleef ze zoo staan, den deurknop in de hand, opsnuivend de frischte en haar wellustig inademend; toen stapte ze langzaam van de stoepsteentjes de straat op. Ze wilde weg uit het dorp, geheel zich bewegen onder den open hemel, overal om zich weten de lieflijke warmte; ze sloeg dichtbij hun huis een zijpad in en wandelde voort, zonder te zien bijna; vol van 't gevoel buiten te zijn in het glanzende zonlicht.

Ze kwam aan een tweesprong en nu kleurden in haar op al de lieve herinneringen van voor hare ziekte: de verborgen kronkelingen der stille wegen, de mooie boomen, onthouden om hun plaats als vertrouwelijke wegwijzers, de zacht-blauwe verten en ervoor de nooit veranderende, lage huisjes, met de witte venstertjes en groene deuren. Ze overlei, volgend in gedachten den loop der weggetjes: ja, ginds waar de twee witte berkenstammen hel afkleurden als twee zonnige zuiltjes, wilde ze heen.

Ze liep een eindje, stond toen even stil om haar beenen wat te laten rusten, die nog vreemd-wankel waren. Tusschen de dunne takken der belendende struiken piepte een vogel, een vink, dacht ze, want het was haast November en de andere vogels waren al weg; ze volgde hem in zijn huppelsprongen; plotseling schoot hij uit en snorde over haar weg.

Nu was ze bij de berken. Ze waren aan den ingang van een laantje, kronkelig lokkend steeds verder in zijn koele behuizing. Naast haar slankten, even buigend boven haar, zilverbastige peppels, fijn en luchtig, nu de bladen gevallen waren; daartusschen teere, zwartgemarmerde, witte berken, dun en beverig, de takken nog hangend vol goudgele, huiverige blaadjes, die zachtjes ruischten bij elke tocht; achter deze, verwinterde elzen, behangen met verschrompelde, zwartverdroogde katjes. En tusschen de takken en stammen kleurde de

hemel, blauw, strak-groenblauw, en beneden voor hare voeten lagen de slanke schaduwen, ingelegd met koel, geel zonlicht.

Plotseling weken de stammen terzijde tot een hooge boschzaal. Het waren nu eiken geworden met hun groote, vreemde, geel- en roodbruine bladen, hangende als zware, gouden vruchten, overrijp gestoofd door den zomer. Ze bleef staan, geleund tegen een boom.

Voor haar als peinzend leefde de stilte van 't najaar. Ginds in den achtergrond zag ze iets trillen: een blad aan een tak; ze tuurde ernaar hoe het fladderde als een vogel, hoe plotseling de tak het losliet en het langzaam zweefde, schuin-kantelend naar den grond, latend in het gemoed een eenzame vore van stille berusting. Terwijl ze daar stond, volvoerde zich, ongeweten, de oogst van 't najaar onder de wijdende glanzen van 't verre zonlicht. Een blad zweefde neer op haren schouder; ze verroerde zich niet, onder eene vreemde ontroering, die ze nooit had gekend, zacht en innig als verstikte tranen. Dat was het misschien wat de dichters bedoelden met de natuur, waarvan ze zoo dikwijls had gelezen. Ja, ze hadden gelijk, zij, en ze tuurde voor zich uit in een wolk van vage, droevige gepeinzen.

Plotseling schrok ze wakker, terug in de werkelijkheid: heel in de verte steeg omhoog gekukeleku van een haan, helder en doordringend. Ze trok haar beenen weer dichter onder zich, die uitgezeuld waren over 't mos, en langzaam draaide ze weg uit het bosch-verschiet en stapte voort, door een nauw laantje, naar den grintweg, vaag gezien reeds, wit-geel glanzend, in 't zonlicht. Op den weg sloeg ze rechtsaf, de velden in; ze liep onwillekeurig voort, mee met de open, blauwe kiezelplassen, lokkend voor haar uit als diepe, blauwe oogen. De struiken langs den kant weken terug, langzaam, schuinweg, plotseling doken zij heen tot een eenkleurigen achtergrond van dennen, donker en groen met sombere gangen, vol dikke schaduw. Overal strekten zich nu de akkers, strak-golvend, heldergroen van spurrie en jonge rogge, afgedeeld regelmatig door de lange greppels, die ze natuurde tot ze doodliepen tegen de dennen zoo ver. Overal was ruimte en verte: voor haar, uren ver, vernevelde de horizon blauwgrijs; daarboven uit rezen de vederige populieren, fijn als doorzichtige torentjes van een ongekende stad. Uit den horizon dreven op langzaam, lichte, room-gele wolken, schaduwloos, als teere rozenbloesems, die knopten uit de lucht. Ze liep veerkrachtiger nu,

voelend op haar rug het zonlicht, het open gouden licht, dat haar tegenlachte uit de blauw-zilverige plassen voor haar, boven haar bloesemde in de wolken en verweg mijmerde tusschen de dennen. Ze voelde, dat ze sterkte hier in deze ruimte en wandelde door, onnadenkend en gelukkig. De weg daalde en, ginds, wat verder, boog ze af: daar zou ze rusten, bij den draai, waar het enkele purperen boompje stond, om nog even hem na te turen, den weg, hoe hij verder liep; en dan om te keeren.

De weg draaide midden door een bosch van groote, eenzame sparren. Hier wilde ze rusten, liep over 't mos naar een dikken stam, die hooger stond, den weg overziende, en ging zitten. En hare gedachten, die meegedreven hadden onder 't wandelen, daalden nu neer als een regen gouden bladeren.

Ze was gelukkig; ze zou weer beter worden, ze wist het, beter door de zon en de bosschen. Al de droevige drukte der ziekenkamer had de zon verjaagd als grijze ochtendnevels; ze begreep het niet meer, ver stond het nu van haar, beschermd als ze was door de trouwe reuzen, de boomen. En in een kinderlijke opwelling van teederheid sloeg zij haar arm om den stam, en drukte zich tegen hem aan, terwijl achter haar liefelijk-zacht de meezen sjierpten.

Opeens hoorde ze zacht getingel, welluidend maar ver. Ze keek den straatweg af en zag ze aankomen, klein in de verte, vier koeien, voortsjokkend onverschillig, lomp schommelend op de pooten, even soms de koppen opgooiend bij 't kettinggesjor van den jongen, die zich dan schrap zette en schreeuwde: „vort, hu". Ze werden grooter en sjokten eindelijk haar voorbij op den weg, en verdwenen om den hoek, nu en dan nog zendend, als een steeds verderen groet, gerinkel en onbestemd geschreeuw.

Weer zonk de stille bekoring neer tusschen de boomen. Ook hier gebeurde het weemoedige vieren van 't najaar. Vergeeld nu, wuifden droomerig de lange grashalmen, en onder de vermagerde, dorbruine struiken ritselden de gevallen blaren, als een onbegrepen roep om vervlogen schoonheid. Ze luisterde naar de geheimzinnige stemmen om haar, bescheiden en liefelijk, luisterde, hoe ze soms vergleden tot geluidelooze aandacht, en dan weer, achter haar in de struiken, zwollen even, met den wind, zwaar en moeizaam als de vergaarde zuchten van wat, schoon en jong eens, oud, niet gekend meer, verging.

Ze voelde ze binnendrijven in haar ziel, nog zonnig-vol van daareven, de gedachten van droevige scheiding en dood. Ze staarde op den grond, dik befluweeld met vochtig mos, zonder te zien: haar ziel vloeide vol van de beelden uit haar eigen, ziek verleden. Dood, dood.... ook hare ziel had even de scheilijn geraakt. Nu stonden weer op uit de vergetelheid de vele gebeurtenissen, stille en droevige, om haar ziekbed. Dagen lang had ze gelegen tusschen den rustigen schemer der witte gordijnen, starend in de trillende verten der koortsige droomen. En opeens herinnerde ze zich duidelijk hoe zoo dikwijls mama voor haar bed was komen staan, onhoorbaar zacht, om peinzend te staren in de onbewegelijkheid van haar rood, koortsig gelaat. En soms had ze gezien, onbestemd in de ijlende vaagheid harer ziekte, hoe tranen glansden uit de stille oogen, en gevoeld hoe een liefhebbende hand zachtkens de dekens opschoof, omzichtig, en de rug van een hand lief koozend streek langs hare wang.

Ja, het waren de stille zorgen geweest, die haar gered hadden, haar hadden teruggewenkt van den schaduwdrempel des Doods.

Ze leunde op hare parasol en staarde voorover. Opeens gleed de parasol uit en met een schok vlogen weg de zwarte gepeinzen. Ze zag op en nog feestelijker scheen haar het bosch. Ze zag in de heldere verschieten de wemeling van warme kleuren, purper en paars in de takken, bruin, roodbruin en geel in de bladeren, wit en zwart en groen in de stammen. En hooger klommen hare blikken in de stammen der sparren, glanzend lichtbruin daarboven, toen in 't dikke zonnige groen der naalden, en daarachter zag ze kieren en glimlachen het teedere blauw, onverwelkbaar en jeugdig. En als een zachte juiching steeg uit haar omhoog met de blauwe spanning daarboven: „ik zal genezen, ja, genezen!"

ALBERT REHM.

November 1900.

Langs vaste paden.

DOOR

GERARD VAN ECKEREN.

I.

rouw Messers liep haastig voort. Er woei een nattige wind, die haar in 't gelaat kwakte, telkens als zij een hoek om ging; de slippen van haar grauwen omslagdoek flapperden achter haar aan.

„Goddank dat het afgeloopen was!" Dit was haar eenige gedachte, den ganschen terugweg naar huis; ze voelde zich zoo licht, zoo opgewekt, als was ze nog in haar jonge jaren.

't Was stil in de straten, waar ze door ging; de hobbelige keien glimmig en vet van modder en regen, de huizen, meest kleine winkeltjes van garen-en-band, fruit en sterken drank, schenen uitgestorven; hulpeloos en wrak leunden hun gore, grauw-berookte muren tegen elkaar aan; — ginds, op een stoep, snuffelde een straathond aan een hoopje vleesch-afval, dat een slagersknecht een oogenblik te voren daar had neêrgekletst.

In 't voorbijgaan gluurde zij er even naar; lekker, zoo frisch rood en geel as-'t-er uitzag... dacht ze, met een hongerige maag, maar toen dadelijk: Nou niet aan zúlke dingen denken, mensch. Ze zou van middag wel 'n spiertje zien te krijgen. Nou alleen denken hoe Marie door de juffrouw was aangenomen... Marie door de juffrouw aangenomen... Marie door de juffrouw aangenomen....

Zij herhaalde dat zinnetje enkele malen achter elkaâr, om de gedachte aan dat andere te verdrijven, dat vleesch . . .

Daar sloeg de klok acht uur.

Een half uur was ze dus weggeweest. Ze mocht zich wel haasten, anders zat 'r wat voor d'r op . . . ze versnelde haar pas; telkens gleed ze uit over de hobbelige keien; ze begon nu weêr te merken, dat zij moe was, nog moe van den vorigen dag; er was zooveel òver-werk geweest aan de fabriek, en dan nog haar huishouden . . . .

Haar voeten bewogen werktuigelijk; 't was of haar beenen maar onder haar lichaam bungelden, zonder gevoel. Een looden last scheen haar hoofd naar den grond te trekken; een heftige behoefte had ze op een stoep te gaan liggen en te slapen . . . . te slapen . . . .

Nu was ze in de straat, waar de fabriek stond. Daar zag ze al den hoogen schoorsteen boven de huizen uitsteken; een dreunend gegrom, dat van onder den grond scheen te komen, sidderde langs haar beenen óp en rommelde in haar lichaam, benauwend. Dadelijk, bij deze gewaarwording, die sterker werd bij elken stap, dat zij de fabriek nu naderde, voelde zij zich weêr opgenomen in de sleur van iederen dag, waaruit ze nu, voor een half uur, zich even had losgerukt. Haar voeten, strompelend over de puntige keien, vertraagden hun gang; een weerzin dreinde in haar op: waarom was ze niet dood; God, was ze dan toch dóód . . . .

Maar zij drong zichzelve, angstig: Toe nou mensch, tóe nou . . . . Marie is door de juffrouw aangenomen . . . . Marie is door de juffrouw aangenomen . . . . Marie . . . .

Ze ging nu, haastig, langs de eerste vensters van de fabriek. Hoei-hoe-oe-oe-i . . . . zwiepte het met huilende vlagen van de snorrende raderen haar toe; het was of ze er door gestriemd werd vooruit, door getrokken naar binnen, de deur in, zoodat zij zich, voor zij het zelve recht wist, op haar gewone plaats aan de kaardmachines bevond, te midden van haar mede-arbeidsters.

Jans Draaier, die naast haar werkte, een vuile, slonzige meid met rood haar, keerde zich grijnzend tot haar om.

„De manke heit al gevraagd, waar je zoolang bleef, Messertje" . . .

„Stik" . . . bromde vrouw Messers.

Juist kwam de opzichter aanhinken, een kort, gedrongen mannetje met kwaadaardig glurende oogjes.

„Zoo, is de meid bezorgd?" vroeg hij ruw, „je bent 'r lang ge-

noeg voor weggebleven; we mosten 't eigenlijk van je loon afhouwen. Nou zeg, hoor je me niet, is je jong bezorgd?"...

„Koekoeks-jong..." giegelden een paar meiden.

Vrouw Messers knikte stug, bleek...

II.

Toen ze thuis kwam, was het 's avonds half-zeven.

't Was kil en donker in het huisje in het Beer-slop, zooals de steeg heette, waar zij woonden. Moe en stram, in het duister van het kleine keuken-kamertje, wierp zij zich op een stoel neêr, àf... Doch maar even bleef ze zitten: haar man en haar stiefkinderen, die allen op de fabriek werkten, kwamen om zeven uur thuis en ze moest nog de pap opzetten.

Ze legde vuur aan en hing den ketel er boven; daarna ging ze naar de kast en haalde tinnen borden en lepels te voorschijn, die ze rondom op de tafel legde. Toen begon ze te roeren in de pap. Nu zou Marie óók wel gauw thuis komen; zoo tusschen zeven en half-acht had de juffrouw gezegd; alleen 's winters in den drukken tijd kon 't wel 's wat later worden... Hoe-of ze 't nou gehad zou hebben, zoo'n eersten dag, en of de andere meisjes niet te grootsch tegen d'r zouwen gedaan hebben? Hê, wat verlangde ze, dat ze thuiskwam. Even proeven, 'n klein scheppie; ze had niet veel in d'r maag gekregen vandaag...

Maar juist dat ze den lepel naar den mond bracht, klonk er gestommel van zware stappen in de steeg; even later werd ruw de deur opengestooten.

Van schrik had zij den lepel weêr in den pot terug laten vallen.

Messers kwam binnen, bromde wat achter zijn tanden, kwakte neêr op een stoel bij de tafel. Van 't eerste oogenblik af aan bleven zijn oogen strak op den pot gericht.

Zij, staande voor de kachel, al roerend, gluurde nu en dan even, ter sluiks, naar hem om. Hij zat daar stil en in elkaâr gezakt, zijn bovenlijf gebogen over zijn dijen heen, zijn handen, de zwarte vingers wijd-uit gespreid, steunend op zijn knieën, zijn hoofd, een ruige, donkere massa, slap-geknakt neêrhangend op zijn borst. En het waren, in dat baardig gelaat, alleen de oogen, die zij bij de

kachel onderscheiden kon en die groot-rond, met veel wit, onbeweeglijk van onder den donkeren haar-bos staarden naar den pot op het vuur.

Onwillekeurig doorvoer haar een rilling. Zóo, als hij daar zat, breed en zwart, met alleen, wit, die oogen, die loerden, geleek hij op een wild beest, dat ieder oogenblik op haar af zou kunnen springen.

Toen, een nog grootere huivering bij de gedachte, dat hij nu ieder oogenblik over Marie kon gaan spreken...

Maar weêr klonken stappen in het steegje, hooge, schril-lachende vrouwestemmen. Dat waren haar stiefkinderen, die thuis kwamen. Zij kromp ineen, voor 't fornuis. — O, God, o God, nou zou 't weêr beginnen... nou zou je-n-'et weêr hebben... over Marie... d'r kind... d'r lieve, goeie kind...

Martha, een lange, pokdalige meid, die op te wijde klompen het keukentje binnenklotste, begon er ook dadelijk over: „Nou, most de juffrouw van d'r hebbe?"...

Zij antwoordde niet dadelijk, tilde met beide handen den pot van 't vuur, goot de pap over in een aarden teil, welke ze op tafel zette. Het bloed was haar naar de wangen gegutst. Ze voelde zich zoo klein en bang, bij de groote, brute stiefdochter, die bijna even oud was als zij.

„Nou, hebben ze?" herhaalde nu ook de zuster.

Jop, haar stiefzoon, had een stuk brood uit de kast gehaald, en stond daar nu op te kauwen, in een hoek.

„Ja".... Het kwam haar nauwelijks van de lippen. Messers, stil en zwart op zijn stoel, de oogen onder den ruigen haar-bos nu glurend naar links, de tafel, waarheen de pap verhuisd was, liet een onheilspellend geknor hooren. Ineens toen stond hij overeind, sprong, luider knorrend, op de tafel toe, slurpte, gebogen staande over de teil, een paar lepels van de pap naar binnen. Kletterend regende het langs zijn baard weêr in den schotel neêr.

Het was het sein geweest om te beginnen.

Martha schopte haar klompen uit, die schurend over den steenen vloer een eind voortglitsten. Zoo zat zij aan tafel, schraal en lang en pokdalig, in groezelig katoenen jak, de puntige ellebogen op tafel, de groote platte voeten in paarse kousen, waar de teenen doorstaken, op de sporten van haar stoel. Bet, haar zuster, klein en ziekelijk, met hooge schouders, zat naast haar, af en toe met haar rug heen en weêr schurkend tegen de stoel-leuning aan.

Maar weêr klonken voetstappen in de steeg, haastig, licht.

„Daar heb je d'r", gromde Martha onverschillig.

„De hoedenjuf".... giggelde Bet tegen Jop, hem bij den arm vattend.

„Verrek" .... snauwde die. „Hoû je pooten thuis" ....

Vrouw Messers woelde onrustig op haar stoel. — O, o, wat zou dat nu .... wat zou dat nu ....

Marie kwam binnen, een tenger kind van twaalf jaar in een verbleekt-roze katoenen jurkje en bont boezelaar, een bruin stroo-hoedje op 't hoofd, waar van achter een kort, bleek-blond kattestaartig vlechtje neêrhing tot even haar smalle schouders. Een leelijk, spichtig kind was 't, dat verlegen-schuw op de tafel toetrad.

Alle oogen zagen nu naar haar; onnoozel-wijd, een donker gat, hing Jops mond open boven den half-opgeheven, afdruppelenden lepel.

Maar Messers' stem deed zijn vrouw in elkaâr krimpen van angst.

„Bet, geef dat meissie 's een steenen bordje" ...

Bet kromde zich gierend op haar stoel.

„En 'n zilveren leppeltje!" ...

„En 'n glaassie, zoo'n fijn pons-glaassie" ...

„Marie!" ... smeekte vrouw Messers, die opgestaan was en een stoel naast den haren geschoven had. Het kind kwam naast haar moeder zitten; die streek haar liefkoozend met de eeltige werkhand over 't gladde haar. „Hoe hê-je 't gehad?" fluisterde zij gretig. Doch Marie kon niet antwoorden. Er was een twist tusschen Messers en Martha ontstaan. Martha had gezien, hoe haar vader de pap-teil met beide handen had aangevat, een oogenblik, waarop hij meende dat niemand naar hem keek.

Martha, opspringend, lang en schraal over de tafel heen, had haar vingers in zijn arm geklauwd, drukte de teil weêr neêr op tafel.

„Zèg, zou je niet late staan, hè? Een ander lust óók nog wel 'n scheppie." Op Marie wijzend: „Dat kind heb nog niks gehad" ...

Messers bromde een vloek. „Pap is geen jufferskost" ... Dan, zich losrukkend uit Martha's greep, hief hij snel de teil op, gooide zijn bovenlijf achterover, slokte de overgebleven pap naar binnen met het geluid als van een paard, dat drinkt.

Martha braakte scheldwoorden.

Jop en Bet schaterden ....

— — — — — — — — — — — — — — — —

„En hoe was het, was de juffrouw vrindelijk tegen je, kind? En de andere meides?"

Het kind, snikkend, wierp zich tegen haar moeder aan, de tengere armpjes om haar hals geslagen.

„O moe, zoo héerlijk!" . . .

't Was al, wat ze zeide; een kreet van geluk, die versmolt in een zacht, overvloedig geween.

Vrouw Messers had willen juichen; dit was het gelukkigste oogenblik van haar leven. Een toekomst van enkel zon en vreugde straalde haar toe.

Zij kuste Marie maar, éenmaal, twéemaal, driemaal. „Vertel . . . vertel . . ." stamelde zij.

Het kind, met schitterende oogen, vertelde.

„O moe, 't was alles even verrukkelijk. En weet-u, om twaalf uur kregen-me brood met boter en ieder 'n koppie koffie en de juffrouw is toch zoo vrindelijk en de jongejuffrouwen, die d'r óok naaien, die zejen van dat ik ze maar bij d'r naam most noemen, maar dat durfde ik nog niet best; weet-u moe, de jongejuffrouwen van den slager in de Molenstraat naaien d'r óók" . . .

Vrouw Messers luisterde maar, luisterde, en Marie vertelde honderd-uit; ze waren eindelijk alleen in 't keukenkamertje; vader en Jop waren naar de herberg getrokken; Martha en Bet dwaalden met jongens door de straten rond.

Het kleine olie-lampje had vrouw Messers uit zuinigheid uitgedaan; de meer en meer vallende duisternis, die door de enge steegspleet tusschen de vooroverhellende huizengevels de kamer binnenzeefde, verdikte zich om de samenzittende gestalten van moeder en dochter, waar slechts, als twee bleeke vlekken, de twee gezichten, dicht bijeen, in bleven ópschemeren . . .

III.

Dien nacht kon vrouw Messers den slaap niet vatten. — Andere avonden wierp zij, doodelijk afgebeuld van 't daagsche werk op de fabriek, als een blok zich neêr op haar matras, sliep . . . Maar heden voelde zij geen vermoeidheid, alleen vreugde en dankbaarheid om

Marie. — Gered, haar kind gered van de fabriek, haar harte-wensch vervuld! Marie, die nu niet worden zou als Martha en Bet; Marie, die een fatsoenlijke betrekking zou krijgen en later een knappen, fatsoenlijken jongen trouwen zou, een schilder of zoo, of een metselaar, maar géen van de fabriek!... En ze stelde zich al voor; Marie later in een zindelijk huisje; helder en frisch gekleed, met aardige, gezonde kinders om zich heen en een knappen, braven man. Gelukkig zou ze zijn; armoe zou ze niet kennen, al de ellenden van het fabrieksleven, waarvoor haar moeder was komen te staan. — Dan zou er ééns nog een tijd komen, waarop ze haar moeder zou kunnen vergeven, dat die haar gedwongen had met die ellende kennis te maken, — een tijd, waarop zij het zichzèlve zou kunnen vergeven, dien val van haar jeugd...

Een knappe, fatsoenlijke burgerjongen! Ach God, hoe had ze zich vroeger, als meisje, niet voorgesteld óók 's zoo te kunnen trouwen, wèg te komen uit de misère van hun thuis, waar vader en moeder allebei op de fabriek werkten en zij, zoo jong als ze was, het huishouden bij elkaâr moest houden en zorgen voor al haar broertjes en zusjes, die nog te klein waren om meê naar de fabriek te gaan.

O, wat was het 'n smeerboel bij hen aan huis geweest, in dat donkere, nattige keldertje, waar 't altijd zoo benauwd was, dat ze er pijn van in 't hoofd kreeg. — Vader kwam alleen thuis om te eten en dan was-i meest half dronken en dan sloeg-d-i d'r als het eten niet naar zijn zin was en dan begonnen de andere kinderen te huilen en dan trapte vader ze.

Moeder kwam dikwijls heelemaal niet thuis; de buren zeiden, dat ze 't met 'n ander anlei, maar dat had ze toen nooit goed begrepen, zoo jong was ze nog....

O, wat had ze altijd verlangd uit die vuilheid en ellende weg te komen; vooral toen ze ouder werd en vader woû, dat ze meê naar de fabriek ging, omdat haar zusjes nu groot genoeg waren op zichzelf te passen. Wat haatte ze-n-'m, die fabriek, dat zwarte, knarsende monster, waar ze dag aan dag in een klein, benauwd kamertje met nog drie andere meisjes touw moest uitpluizen, waarvan ze altijd zoo'n pijn in haar keel kreeg. Het kamertje was altijd vol heele kleine pluisjes.

Aan die dagen daar in de fabriek scheen geen einde te komen, en wat was ze dan moe als ze eindelijk, eindelijk naar huis mochten,

en wat rilde ze altijd als ze in de buitenlucht kwam, al was het ook nòg zulk warm weer.

Toen was Anna Bakker, een van de meisjes die met haar in 't touw-kamertje werkten, op een morgen niet teruggekomen. De anderen vertelden, dat ze ging trouwen met een schoenmaker, een knappen jongen, die veel werk had, en dat Anna nu nooit meer op de fabriek zou hoeven te werken.

Met dien dag te beginnen was die hoop in haar gekomen, dat *zij* óók 's met zoo'n knappen jongen trouwen zou, en dan óók niet meer in de fabriek zou hoeven te werken. — Dat had die lange dagen een beetje opgevroolijkt; iederen morgen, als haar vader haar wakker schudde en schold, dat ze gauw op zou staan, want dat ze anders te laat op 'r werk zou komen, — wat was ze dan meestal nog moe en zoo zwaar in d'r hoofd! — dan had ze maar even te denken: wacht maar, het zal niet lang meer duren! en dan was 't net of al haar moeheid ineens weg was.

Dat waren prettige dagen geweest!

Toen had ze kennis met Messers gemaakt. Ze was toen zeventien jaar. Messers was een jaar ouder en werkte óók op de fabriek. Vóór dien tijd kende ze hem nog maar alleen van uiterlijk en van wat de andere meisjes wel van hem vertelden; dat-i zoo sterk was en zulke mooie oogen had en al een weekgeld verdiende als 'n volwassen man. Er waren veel meisjes op de fabriek, die hem graag tot man zouden gehad hebben, dat wist ze wel; maar *zij* had nooit erg op hem gelet, omdat 't bij *haar* al vaststond, dat ze nooit met een fabrieksarbeider trouwen zou, maar met 'n burgerjongen, zooals Anna Bakker....

Maar toen had ze kennis met hem gemaakt. Op een avond, dat ze alleen van de fabriek naar huis terugkeerde, was hij haar achterop gekomen en met haar meêgeloopen. Hij had toen gevraagd, waar zij woonde en hoe oud ze was en of ze 't niet vervelend vond zoo iederen avond alléén naar huis te loopen. Hij had haar onder 't spreken dikwijls aangezien en toen had ze eigenlijk voor 't éérst opgemerkt, dat de meisjes gelijk hadden, die zeiden, dat hij zulke mooie bruine oogen had. En niet alleen mooie oogen. Hij was heelemaal een flinke jongen, groot en forsch, met zulke breeë schouders en aardige bruine krulletjes in zijn nek. En zulke mooie witte tanden had hij as-i lachte, zoo grappig in zijn zwart gezicht, dat altijd vol roet zat, omdat hij in de machine-kamer werkte.

Sedert dien dag liep hij elken avond, als zij naar huis ging, een eind met haar meê; hij woonde in dezelfde buurt als zij. De meiden van de fabriek begonnen er haar al mêe te plagen en sommigen kwaad van hem te spreken: dat ze wel op mocht passen, want dat-i niet deugde al had-i ook nóg zulke mooie oogen en al verdiende-n-i ook nóg zoo'n hoog weekloon....

Ze fluisterden van een meisje, waar hij het leelijk meê had laten liggen en hij drónk óók, vertelden ze.

Maar *zij* had ze maar laten praten; jaloerschheid, anders niet, en dan nog... het kon toch immers geen kwaad dat-i 's 'n keer met 'r meêliep? Trouwen of zoo, ho-maar! daar dácht ze niet aan; hij was maar een fabrieksjongen en met een fabrieksjongen trouwde ze nooit, nooit!...

Toen, — 't was een paar dagen voordat de kermis begon — vroeg hij haar, of ze met hem wilde kermis-houden. Even had ze geaarzeld, maar hij had zóo aangedrongen, dat ze er al gauw in had toegestemd. — Wat hádden ze samen een pret gehad, die dagen! Hij was overal met haar heen geweest, in de draaimolens, de honden- en apen-spellen en koek- en wafel-kramen. En zoo netjes as-d-i zich gedragen had; nooit een onbehoorlijk woord of te veel gedronken. Ze zag nou wel dat al die praatjes van de meides op de fabriek maar jaloerschheid was.

Toen, den laatsten kermisdag, een Zondag, was 't geweest. Ze hadden allebei genoeg gekregen van dat pierewaaien langs de kramen en hij had haar gevraagd liever wat met hem buiten de stad te gaan wandelen.

't Was een heerlijke avond. Buiten de stad, over de weilanden, hadden ze de zon zien ondergaan. Zwijgend, naast elkaâr, hadden ze door 't lange gras geloopen en toen ze wat moe geworden was, waren ze in een boschje aan den kant gaan zitten.

Er was geen levend schepsel in den omtrek geweest, behalve zij tweeën. In het dicht begroeide boschje zaten zij als in een prieel van enkel groen. — Toen, in die landelijke stilte, had ze hem van haar verwachtingen gesproken. Ze was nog zoo'n kind geweest, zeventien jaar, en het was niet bij haar opgekomen of haar woorden hem ook boos of verdrietig zouden kunnen maken. Zij had hem toen verteld, hoe naar ze 't op de fabriek vond en hoe akelig en vuil ze het thuis hadden in hun keldertje en hoe haar vader altijd dronken

was en haar en haar broertjes en zusjes sloeg en hoe haar moeder nooit meer bij hen kwam in de laatste weken en hoe de buren zeeën, dat ze 't met 'n ander hield...

Toen ze dat vertelde, van haar moeder, had ze weêr die witte tanden gezien, als had Messers even, een oogenblikje, gelachen. Maar op dat oogenblik, dat ze daar zaten in het stille boschje, had zij daar niet verder over gedacht, had maar voortverteld, van Anna Bakker, en hoe zij óók hoopte met een ambachtsman te zullen trouwen en een mooi huisje te krijgen in een van de nieuwe wijken van de stad, ver van hun steeg en ver vooral van die vieze, zwarte fabriek. — Toen hadden ze een tijdje geen van beiden een woord gezegd; Messers had kleine steentjes in de sloot laten plompen, waardoor het water zilverig omhoog spatte.

En toen had hij opeens zijn arm om haar heen geslagen en haar naar zich toe getrokken en gefluisterd of ze dan heelemaal niet van hém hield en dat ze toch maar een gewoon fabrieksmeisje was en dat ze tóch nooit met een ambachtsman zou trouwen; dat was wel met Anna Bakker gebeurd, maar dat kwam omdat die d'r ouders een erfenis gehad hadden en een winkeltje hadden kunnen koopen. Maar hoe zou ooit een burgerjongen *haar* vragen, die wel nooit een erfenis zou krijgen, evenmin als hij, Messers, en die d'r ouders dikwijls niet eens genoeg hadden om hun kinderen te eten te geven? En mocht ze dan om zóó iets, dat tóch nooit gebeuren zou, hem, die zoo veel van d'r hield, die — en hij had zijn arm vaster om haar heen geslagen — alles, alles voor haar over zou hebben, zoo'n verdriet aandoen?...

Opeens was toen die twijfel in haar wakker geworden, de twijfel aan wat ze zoovele maanden zich voor een toekomst had gedroomd. Het was wel waar, ze was maar een arm, vuil schepsel, naar wie wel nooit een fatsoenlijk ambachtsman zou willen omzien. Ze voelde zich toen ineens zoo zwak en ellendig, dat ze wel op de plaats zou hebben willen sterven....

Maar Messers had haar nog dichter tot zich getrokken, zich gebogen over haar heen. Ze voelde zijn warmen adem langs haar voorhoofd gaan, zijn sterken arm geslagen om haar middel. En nogeens had hij gefluisterd, hoe hij van haar hield, en zij had, de oogen gesloten, zijn kussen gevoeld op haar wangen, haar mond.... Een zachte drang was toen van hem uitgegaan, de drang van zijn

kracht, de heerlijke kracht van zijn groot, sterk lichaam.... Haar oogen bleef ze gesloten houden; ze liet zich maar zalig stuwen door dien drang, zonder denken, zonder willen, gansch van hèm, in de groen-gouden schemering van het stille boschje....

— — — — — — — — — — — — — — — —

Er was toen een half jaar van louter geluk gevolgd. Messers had beloofd haar te trouwen en ze was zoo trotsch geweest op zijn liefde, al was hij dan ook maar een gewone fabrieksjongen. De dagen op de fabriek leken zoo lang niet meer als vroeger, in het heerlijk vooruitzicht van die enkele oogenblikken, 's avonds als hij met haar meêliep naar huis.

Dat was zoo ruim een half jaar gegaan. Toen kwamen er avonden, waarop hij haar niet, als anders, bij 't uitgaan der fabriek, aan de groote poort stond op te wachten. De meisjes met wie zij werkte in het „touw-kamertje", fluisterden van hoe hij Griet Busman naliep en hoe Griet wel alles doen zou om hem in haar schuitje te krijgen. — Griet Busman was een arbeidster van slechten naam, veel ouder dan Messers, en die reeds drie kinderen van zes tot acht jaar oud had. — In 't eerst had zij die praatjes weêr voor jalouzie gehouden en er geen geloof aan willen slaan, tot zij 't plotseling hoorde van Griet Busman zelf, die haar valsch-lachend op hun bruiloft noodigde. Een paar weken later waren ze dan ook getrouwd. Ze had Messers geen enkele maal meer vóór dien tijd kunnen spreken.

Eenige maanden daarna was haar kind gekomen en de misère begonnen. Half dood geslagen door haar dronken vader, met schaamte en schande overladen, had ze hun kelder in 't steegje moeten verlaten en ergens anders met haar kind een toevlucht zoeken. Zwak en ellendig, half ziek van vermoeienis en ontbering sleepte ze zich iederen dag, evenals voorheen, naar de fabriek, de kleine Marie in de hoede van een medelijdende buurvrouw achterlatende. Een paar jaar had ze zoo voortgesukkeld en 't was vreemd, dat Marietje dien tijd was te boven gekomen.

Het huwelijk van Messers was heel ongelukkig geweest. Zijn vrouw verwaarloosde den boel en hij geraakte aan den drank. Na twee en een half jaar stierf de vrouw. — Toen was Messers haar weêr langzaam gaan naderen. In 't eerst had zij zich schuw teruggetrokken in haar eenzaamheid. Ze verachtte hem en nooit, nooit wilde ze meer wat me

hem te maken hebben. — Maar Marietje was ziek geworden en zij had in haar wanhoop van het kind te zullen verliezen, geen raad geweten.

Op een avond, dat zij stil schreiend bij het bedje zat, was Messers ongevraagd binnen gekomen met eenige versterkende middelen, die hij van zijn weekloon had gekocht. Hij vroeg haar, met die zachte, overredende stem, die haar eens, als kind van zeventien jaar, zoo zwak gemaakt had, of zij ze van hem wilde aannemen. Marietje was doodziek en... ze was toch ook *zijn* kind...

Zwijgend had ze geknikt en hij was dadelijk daarop vertrokken. Maar den volgenden avond was hij teruggekeerd en den daarop volgenden avond weêr... en zoo waren ze langzamerhand weêr tot elkaâr gekomen en samen gebléven.... Haar leven was er niet beter op geworden. Messers wás de knappe jongen met de mooie oogen van vroeger niet meer. Die oogen waren nu dof en kregen meer en meer een zeker iets, waarvoor zij bang was.

Sedert hij haar een paar maal geslagen had, was het leven voor haar een hel geworden! Hij had zich toen in zijn volle beestigheid aan haar getoond en voortaan kromp zij weg als ze zijn voetstap maar hoorde.

Ook voor haar stiefkinderen — de kinderen van Griet Busman — was ze bang. Haar heele bestaan was van lieverlede één angstig zich verbergen geworden voor al de dierlijkheid en ruwheid om haar heen. Eén ding bleef haar geluk; dat was Marie.

En langzaam aan, bij 't ouder worden van dat kind, had zich het vast besluit in haar gezet, Marie te behoeden voor al de zwarte ellende waaraan zij, haar moeder, had blootgestaan. Nooit zou Marie op de fabriek werken en nooit ook zou Marie een fabrieks-arbeider trouwen. Wat *zij* zich als jong meisje zoo vaak gedroomd had: een toekomst van rustig-kalm geluk aan de zijde van een knap, oppassend ambachtsman of winkelier en dat voor *haar* een onvervulbaar iets geweest was, juist omdat zijzelve maar een arm, simpel fabrieks-meisje was, — dien droom zou ze voor Marie, haar kind, in vervulling kunnen brengen, als zij haar slechts ver hield van die verfoeilijke fabriek... Dit doel te bereiken was nog haar éénig leven, *hier*-voor alleen slaafde zij zelve nog van den ochtend tot den avond en zou ze *blijven* zwoegen tot ze er bij neerviel.

O, Messers mocht vloeken en razen; Martha en Bet mochten

haar uitlachen; Marie zou een fatsoenlijk vak leeren en dan zouden ze zien!...

Vrouw Messers woelde niet meer. Ze voelde zich moê van al dat denken in 't verleden en toch zoo wonderlijk licht van blije verwachting.

Even sloeg zij een blik op den naast haar ronkenden man, een zwarte haar-dot, diep-weggedrukt in 't gore kussen.

„Beest", mompelde zij verachtelijk.

Toen sliep zij eindelijk in...

IV.

Marie ging nu geregeld iederen dag naar juffrouw Willems in de Kraayestraat, waar zij leerde japon-naaien en hoeden op maken. Elken morgen, vóór zij naar de fabriek ging, zorgde vrouw Messers dat 't ontbijt voor het kind klaar stond in het kastje onder de rechtbank van 't kleine keukentje, waar Marie het alleen wist te vinden. Den eersten morgen had haar moeder het open en bloot op de tafel laten staan en had Martha, die even later naar de fabriek gegaan was, het alles naar binnen geschransd, zoodat het kind dien ochtend met een leêge maag naar den „winkel" had moeten trekken.

Met angstvallige zorg werd dat ontbijt voor iederen dag opnieuw bijeengebracht. Vrouw Messers spaarde er centen voor op, dat haar kind, die nu een „juffrouw" worden ging, zich toch maar niet met den gewonen kost van haar en haar man en stiefkinderen zou behoeven te behelpen. Iederen morgen een dikke rogge-boterham met beste margarine en een glas melk. Marie nam dan ook nog een boterham meê in een krant, voor twaalf uur.

Den geheelen langen werkdag op de fabriek, tusschen 't gestamp en gekreun der machines door, was vrouw Messers' denken bij het kind. — Hoe ze nu zitten zou in een nette, rustige kamer, met wit-gekalkte zoldering en van dat mooie gekleurde behangsel-papier aan de muren, zooals ze wel 's in de huizen van de rijke lui had gezien. Daar zou Marie nu zitten tusschen al die jonge juffers, wier gelijke ze nu was. Wat stond dat licht-blauwe katoentje d'r goed en d'r haar zoo netjes uitgekamd en in een vlechie op d'r rug. Marie had

gezegd dat de andere meisjes boezels voor hadden en dat zij d'r óók graag een woû hebben, zoo'n boezel... Dat zou weêr centen kosten, maar ze zou toch zien; van d'r weekloon zou ze nog wel wat over kunnen houden. Als dat beest van 'n Messers het 'r tenminste niet wist af te gappen... D'r lieve kind... wat zou ze nou op 't oogenblik aan 't doen zijn? Zou ze nog met dat rooie hoedje bezig zijn, waar ze gisteren van vertelde... Och, och, wat grootsch toch... en te denken dat zoo'n deftig juffie, 'n meissie van een dokter of zoo, of 'n advekaat, dat hoedje nou later dragen zou dat háár Marie had opgemaakt...

Vrouw Messers voelde zich zoo trotsch en zoo gelukkig. De lange, lange dagen, daar aan de kaard-machines, gingen nu zoo gauw en gemakkelijk om in dat heerlijke gedroom over haar kind, dat ze gered had van de fabriek en het ruwe, dierlijke bestaan van fabrieksarbeider. En later... later zou Marie trouwen... aardig, net huisje... een goeie man... frissche kinderen om zich heen...

Soms schrikte de grimmige stem van den manken opzichter haar uit dat zalig gemijmer op. „Zeg, varreke, suf je weêr?"...

Dan arbeidde zij vlugger door, zonder te antwoorden, haar gedachten nu plotseling weêr terug bij de helsche, knarsende omgeving van zwaaiende en snorrende machines, zwart-berookt werkvolk en de platte, gemeene fluister-praatjes der naast haar werkende meiden.

De Zondagen werden nu de dagen, waarnaar zij de gansche voorafgaande week met reikhalzend verlangen begon uit te zien. Vroeger had zij nooit van de Zondagen gehouden. Het was of ze die tijden van gedwongen niets-doen na dagen van doodelijk afbeulend gesjouw, de volle mate harer afmatting eerst geheel op zich voelde wegen, als lag er een last op haar schouders gestapeld, als hingen er gewichten drukkend-zwaar aan haar armen en beenen, die haar lichaam naar den grond toetrokken, waar het uren lang kon blijven liggen, in looden bedwelming, een gevoellooze klomp. — En zocht zij eens, die Zondagen, een enkele maal de straat op, benauwd en versuft door de stinkende atmosfeer van 't enge keuken-kamertje, waar Jop met zijn vrienden om centen te spelen zaten, dan was het haar of de huizen óp haar dreigden te vallen, of alles draaide en snorde en duizelde om haar heen, als in de fabriek. Dan was het in haar huisje nog beter; daar kon ze tenminste slapen, slapen, en de fabriek vergeten...

Nu was het alles anders geworden. De Zondagen had Marie vrij van den naaiwinkel en dan deden ze, als het mooi weêr was, lange wandelingen buiten de stad. Als dan de laatste, zwart-berookte huizen achter den rug waren en de groene velden zich uitvlakten wijd en ver onder den blauwen, hoogen hemel, dan was het haar, of nu al de misère van het fabrieks-leven van haar was afgegleden, of er nu niets meer was dan Marie en zij, Maries moeder.

Wat zag Marie er lief en jufferachtig uit, als ze zoo naast haar voortstapte: sjiek, licht-bruin manteltje met twee rijen groote zwart-glimmende knoopen van voren en twee van die aardige úitstekende vlerkjes van achteren; onder 't manteltje uit kwam haar donker-rood jurkje, zoo mooi en gladjes, zonder 'n enkel kreukje of vlek. Dan had ze zoo'n lief hoedje op, dat ze zelf op den winkel had opgemaakt, van zwart stroo, met groote licht-blauwe linten en daar tusschen een opgezet vogeltje, bruin, met roodachtig borstje en uitgespreide vleugeltjes, die trilden bij iederen stap dien Marie deed, of het zóo weg wou vliegen...

En o, wat mooie verhalen kon Marie dan vertellen, als ze zoo samen voortstapten, lange verhalen uit de boeken, die ze van de andere meisjes te leen had en die ze dan, 's avonds, als ze van den winkel kwam, op een bank in 't park ging zitten lezen, omdat vader niet hebben wou dat ze 't thuis deed. — Verhalen waren 't van groote kasteelen in dichte, donkere bosschen, met diepe grachten er om en torens nog hooger dan de schoorsteen van de fabriek. Daar woonden ridders in gouden kleêren en die gingen op de jacht in de bosschen en één, óok zoo'n ridder, en die de dapperste was van allemaal, vond in het bosch, bij een beek, een prinses, heelemaal in 't wit met prachtig gouwe haren, die tot op den grond sleepten...

O, wat vertelde Marie dat allemaal prachtig! Vrouw Messers kon dan wel even de oogen sluiten en dan was het haar, of Marie zelve die prinses was, die met den mooien prins in gouden kleêren ging trouwen.

Als ze dan moê waren van het loopen, gingen ze aan den kant van den weg zitten, op het gras, Marie op haar zakdoek, om haar beste japon niet vuil te maken. Wijd en stil was dan het land om hen heen. Heel in de verte, over de groene weiden, goud-bestippeld door duizende boterbloemen, lag, vuil-rood en groezelig-bruin, de stad met al de fabrieks-schoorsteenen, zoo nuchter en grof tegen den fijn-blauwen hemel aan.

Dan presenteerde Marie haar eau-de-cologne uit een flaconnetje, dat ze van een van de meisjes van den winkel gekregen had en dan rook ze met haar moeder samen van één zakdoek, omdat ze op haar eigenen was gaan zitten, om d'r beste goed niet vuil te maken.

Zoo zaten zij dan te kijken naar de menschen, die voorbij kwamen, totdat de zon, boven de landen, lager daalde en ze opstonden om naar de stad en hun steeg terug te keeren...

V.

Marie was nu zestien jaar oud. Van het spichtige, ongezonde kind met het kattestaartige haarvlechtje, dat eens, nu vier jaar geleden, schuchter aan de hand van haar moeder bij de „juffrouw" gekomen was, om een plaats aan den „winkel", was zij veranderd in het aardige, blozende burger-juffertje met de keurige manteltjes en kleurige hoedjes, dat al vijf gulden in de week verdiende, met vooruitzicht op verhooging. Een dochter om trotsch op te zijn!

Vrouw Messers had in die jaren de zorgen voor haar kind verdubbeld. Vloeken van haar vent, spot-gelach van Jop en de meiden had zij er moedig voor getrotseerd, op 't lage zoldertje van hun bedompte woning een stukje afgeschoten met wat oud linnen tot een aardig kamertje, waar Marie de portretten ophing van haar vriendinnen van den winkel en verder mooie schilderijtjes in blauw, rood, groen, in gouden lijstjes, die ze in een der winkelstraten van de stad voor dertig cent het stuk gekocht had.

Daar vluchtte het kind heen, zoodra ze thuis kwam; daar bracht haar moeder haar heur avondboterham. Haar middageten gebruikte ze bij de ouders van een harer vriendinnen, dien ze daar een paar gulden in de week voor betaalde.

Messers had, toen hij van die regeling hoorde, wel even getracht zich te verzetten; was vloekend half de ladder opgestommeld naar Maries kamertje, maar zijn vrouw, moedig, vast-besloten nu, waar 't de verdediging van haar kind gold, had hem bij zijn boezeroen gegrepen en weêr naar omlaag getrokken. — Hij, grommend, toch dadelijk gekalmeerd, had zich laten leiden zonder weêrstreven, als een koe aan een touw, slaperig, versuft....

Een avond, vroeger dan anders, dat vrouw Messers ineengezakt van moeheid na een dag van afbeuling op de fabriek, in de bleeke schemering van het keuken-kamertje zat weg te soezen, — werd zij opgeschrikt door de vlugge, zenuwachtige trippelpasjes van Marie, die de stille steeg in kwam.

Even later werd de deur geopend, stond het kind voor haar. Een blosje, hooger dan gewoonlijk, kleurde haar wangen; zenuwachtig speelde zij met haar katoenen handschoenen.

„O, moe, Gerrit heeft me gevraagd . . . ."

Haastig zei ze het, zag nu verlegen voor zich op den vloer. Gerrit was een timmermansknecht, die werkte beneden-achter den winkel van juffrouw Willems. Door een binnenplaatsje waren de naaimeisjes van de timmermans-werkplaats gescheiden, waar zij den ganschen dag het hameren hoorden en Gerrit, groot en blond in zijn grijze werkpak, konden zien schaven, vlak bij het raam.

Op die Zondagmiddag-wandelingen, buiten de stad, had Marie haar moeder af en toe wel eens wat verteld van die groote, donkere werkplaats aan den overkant, waar de grond altijd vol krullen lag, en van Gerrit en hoe-d-i soms wel 's naar boven keek, naar hun raam, en de meisjes Anna Verdonk met 'm plaagden . . . .

Maar vrouw Messers, in haar aandachtig luisteren, had terstond bij zich vastgesteld, klaar en heerlijk-zeker, als haar droom, het éénig verlangen van gansch haar tobbend leven, dat nu eindelijk vervuld ging worden, — hoe het niet naar Anna Verdonk was, dat die jonge man zoo telkens opzag, maar naar háár . . . Marie . . . háár kind . . . Een knappe werkman . . . zindelijk huisje . . . frissche kinders! . . . O, hoe gelukkig, hoe dankbaar gevoelde zij zich, nu vooral, dat Maries half schuchtere bekentenis haar de volle zekerheid voor haar verwachting gaf!

De dagen, die volgden, was de fabriek nu vol jubel en gezang, schaterden de raderen en juichten de stoom-fluiten hun gillende kreten in het vreugd-geroes van de groote, blijë fabriek. Zon, zon, jubelende, gouden zon stroomde naar binnen over de lachende en proestende en gezellig-babbelende machinerieën, tikte hier en daar schitterende lichtflitsjes te voorschijn, guitig balanceerend op de snorrende vliegwielen, wiebelend en draaiend en ten laatste overspringend op andere machines, als kleine, levendige acrobaatjes.

En over gansch die joelende blijdschap van wiemelend bewegen

juichten de stoom-fluiten aanhoudend hun roode jubelingen uit. En alles, alles juichte, jubelde meê.

Marie . . . Gerrit . . . Marie en Gerrit! . . .

VI.

Het was nu weldra onder al hun kennissen verspreid, dat Marie met Gerrit de Vries „liep". Messers liet het grommend toe, dat de jonge man nu geregeld iederen avond, na het werk, het rommelig huisje betrad en in het keuken-kamertje naast Marie aan de tafel ging zitten, de hand van 't meisje in de zijne. — Een paar malen had Gerrit wat tabak voor Messers meêgebracht en deze, kreunend van genoegen, als een dier dat gevoerd wordt, had zich daarmede terstond afgescheiden in een hoek, onverschillig nu voor wat er verder om hem gebeurde.

Jop en zijn zusters zwierven 's avonds geregeld door de donkere straten rond, in wulpsch gegiegel, zoodat vrouw Messers den twee gelieven gewoonlijk tot eenig gezelschap was, moê en afgewerkt, met beide ellebogen op 't tafelblad liggend, meest slapend.

De jongelieden spraken nooit veel. Na de dagelijks wederkeerende opsomming van wat ieder dien dag had gedaan: Marie, die 'n nieuwen hoed begonnen was, een die wel zes gulden kosten zou; Gerrit, die een karweitje bij den burgemeester gehad had, 'n hekje gemaakt voor de trap, dat de kinderen van burgemeester, als ze op 't portaal speelden, niet naar beneeë zouden kunnen vallen, — was er geregeld een lange stilte, waarin de schemer, van een gore bleekheid, langzaam door het venster uit de steeg naar binnen dreinde en geen geluid in 't dompe kamertje zich hooren liet dan 't dier-geknor van Messers in een hoek en 't zwaar-vermoeid geadem van de over de tafel liggende vrouw, die sliep . . . Buiten, ver over de huizen van de steeg, sloeg een klok de halve uren.

Dan zei Gerrit soms: „Negen uur", of: „half-tien", in de zeurende schemer-stilte. En soms antwoordde Marie dan, om toch óok iets te zeggen: „Ik dacht, dat 't al tien uur was", waarop Gerrit zijn dubbel-gekast, nikkel horloge uit zijn vestzak haalde, er even aan schudde, luisterde of het wel tikte, het daarna weêr opborg met de verzekering, dat het toch heusch pas hálf was . . .

Dan eindelijk, als 't geheel donker was geworden, stond de jonge man op, kuste het meisje, zei „tot morgen", vertrok...

... Vrouw Messers, in looden slaap van afbeuling, droomde een lachenden droom van toekomst: Marie en Gerrit in hun vriendelijk huisje, blij en stralend drie, vier kinderen om hen heen...

Toen de dagen op zijn langst waren en de schemering eerst laat in den avond viel, was Gerrit begonnen in het grauwe half-licht, dat in het kamertje voor vollen dag gold, voor zijn meisje luid-op de courant te lezen, een onaanzienlijk stadsblaadje, dat hij van zijn baas na lezing meekreeg; een besmoezeld brok gelig papier, waarop de letters, slecht gezet, met hier en daar in de regels gansche klodders drukinkt, waar de woorden in elkaâr geloopen waren, dansten en waggelden, aaneen-zeurend en lamenteerend de eindelooze verhaal-zinnen van moordjes en brandjes, sterfgevallen en geboorten. — Eentonig klonk dan Gerrits stem in 't kamertje; Marie, strak, recht-op, luisterde, half-aandachtig, half-verveeld, met wel een innig gevoel in zich voor Gerrit, haar jonge... toch, met een ver-weg verlangen, naar nog iets anders...

VII.

„Weet-je, dat je meid met Hein Vos loopt?" hadden ze haar op de fabriek gevraagd.

Hein Vos was een jong fabrieksarbeider, een dief en dronkaard.

„Wie?" had zij gevraagd, denkend aan Martha, Bet...

„Je jongste, die op den naai-winkel is," was haar geantwoord. „Je mag wel een oog op die meid houden..."

Wèl even had het haar geschokt, wreed-pijnlijk. Maar toen had ze gelachen. Het kon immers niet... het kòn toch niet...

Toen was het eens — een avond dat Gerrit wegens drukte aan zijn winkel eerst wat later komen zou — dat vrouw Messers, tegenover Marie aan de tafel gezeten, zich zoo anders gevoelde dan gewoonlijk. Geen moeheid drukte haar leden neêr; een weeke verteedering van het heden bij een klaren terug-blik nu eensklaps weêr op wat lang, lang geleden was geweest, gaven haar de wonderlijke be-

hoefte haar kind, nu hier, in den vallenden schemer, te spreken van wat zij altijd, als beschaamd, stilzwijgend en van háar alleen gekend, had in zich òm gedragen... Zij schoof haar stoel dicht bij dien van haar dochter, sloeg haar arm om den hals van het meisje, haar gezicht dicht bij 't gezicht van het kind.

En in blijde zekerheid van wat nu gauw komen ging, haar wensch van jaren, jaren, het doel van gansch haar armelijk sjouwbestaantje, fluisterde zij met gesmoord-trillende stem haar verwachting: van Gerrit, die goeie jonge, en hoe ze zorgen moest een brave vrouw voor hem te worden.... En toen, in den weeken weemoed van de naar binnen weenende duisternis, sprak zij van haar eigen meisje-zijn, nu lang, lang geleden, van haar verwachten, eens, datzelfde geluk te zullen vinden....

En haar oude stem werd dof en schor, nu zij sprak, bijna onhoorbaar, van Messers, den jongen, knappen werkman met de diepe, zwarte oogen, die haar 's avonds opwachtte aan de poort der fabriek.... O, wat had ze van hem gehouden; wat had ze genoten van zijn brandenden kus op haar mond, van zijn sterken arm om haar hals....

Van het oude, sinds lang doode verlangen-van-jong-meisje gloeide weêr een zweem óp in de bibber-sprekende stem der afgeleefde vrouw.

Marie luisterde, een verstolen gretigheid blinkend in haar oog, den mond, rood-vocht, half open. Nu was het de hitsende roezemoes der kermis-drukte bij avond, in 't zwierende licht van 't oranje gas: de heerlijke heimelijkheden van bonte tenten, het schetterend sleepen van luchte muziek. — En in den roes, den wilden, zwijmelenden roes van dat al, die arm in zacht-krachtigen druk.... zacht-krachtigen druk....

Maar nu.... de wijdheid van een blauwe lucht, de goudheid van een ondergaande zon, de stilheid van een afgelegen boschje. Het zachte, zingende plompen der stukken aarde brokkend van den wal; het glinsterend, zilverig water-gespat.

En die arm....

De bevende, doffe stem, met den zweem van het oud verlangen, sprak....

Het meisje, rood-vocht de lippen, luisterde....

Dan stappen, zwaar-rustig in het steegje. Moeder en dochter zagen op. 't Was Gerrit, die de krant kwam voorlezen....

De dagen, die volgden, had een onbestemde onrust zich van vrouw Messers meester gemaakt. Waarom had zij Marie dat alles verteld, waarom den weemoed harer herinneringen gebracht over 't reine geluk van haar kind? Alles was immers zoo goed, zoo effen voor dat kind, de toekomst zoo zeker van blijen vrede.... Geen fabriek, geen ruwheid, geen afbeuling....

Die dagen bespiedde zij Marie met een zekere bezorgdheid, hield met moeite haar oogen open, haar lichaam overeind, als Gerrit 's avonds kwam en de courant voorlas. Dan waren haar oogen van het kind niet af.

Maar Marie zat stil, blijkbaar aandachtig luisterend, haar oogen in die van Gerrit...

Het grijze waas van onvoldaanheid voor de oogen van het meisje, — dit zag zij niet....

VIII.

Tegen het heldere, dunne blauw van een juichenden, jubelenden najaars-hemel driekleurde een groote vlag in grillige wappering af. Log en zwart-berookt, met honderden goor-wit-geverfde venstertjes, lag daaronder de fabriek, nog dampend en blazend van volbrachte inspanning, puffend een zwartigen adem door haar spichtigen schoorsteen omhoog. — De fabriek rustte uit in de zon, rustte in feest-dos van rood-wit-en-blauwe vlag, die wapperde jubelend boven de grauwe misère der berookte muren uit.

Als een heerscheres was de fabriek over de stad, een heerscheres die overwonnen heeft, en feest viert. De lage, wrakke huizen der armelijke fabrieks-wijken lagen gebukt onder den breeden heerschersblik der fabriek, die wel even, genadig, van haar hoogheid, den kleinen vergunde *haar* feest meê te vieren, met vuile, gescheurde lappen vlagdoek, uit onooglijke, rottende zoldervenstertjes....

— — — — — — — — — — — — — — — —

In het donker van den avond joelt het feest nu krachtiger omhoog, het feest van de fabriek!

De arbeiders, honderden, bleek-geel en stram, gebogen door het werk, bijkans er door verslónden, zingen nu, juichen nu ter eere van wie hen kromde, hen bijkans verslond. Het feest van de fabriek!

Vijftig jaar heeft de fabriek hen gegeeseld, gezogen hun bloed, gevreten hun vleesch. Nu jubelen zij, jubelen zij als dollen, roepen „leve!"....

In drommen hossen zij door de nauwe straten, die dreunen onder hun zwaar klompen-gestamp. Uit roode kelen in zwarte gezichten gillen zij, eentonige deunen, uren, uren lang. Op het veld voor de fabriek sissen vuur-pijlen de lucht in, dalen neêr in regen van vonken, in ballen rood en groen.... Zij herkennen dat vuur, het vuur uit de ovens der fabriek, dat hen met zijn hitte slóeg, dag aan dag. En zij juichen luider.

Dan hossen zij weêr de nauwe straatmonden in, gansche troepen, mannen en vrouwen, rood van opwinding en drank. Den ganschen nacht klinkt het eentonig gedeun....

— — — — — — — — — — — — — — — —

Marie was dien avond, na afloop van haar werk op den winkel, niet thuis gekomen. Misschien heeft ze wat moeite om door de volte te raken.... had vrouw Messers eerst gedacht, spijt voelend dat ze haar kind niet was gaan afhalen.

Maar 't werd acht, negen uur en nog altijd kwam Marie niet thuis.

Bleek, onrustig, zat vrouw Messers aan de tafel bij het raam, turend in de steeg. Waarom kwam Marie niet, waarom kwam ze niet?

Op korten afstand, aan 't einde der steeg, hoste een troep mannen en vrouwen brullend in de rondte. Klompen klapperden op de hobbelige steenen; schorre drank-stemmen krijschten, een onherkenbare wijs. Vrouw Messers onderscheidde boven allen uit, schel, de stem van Martha.

Waarom kwam Marie toch niet, waarom kwam haar kind nu niet?... Gerrit was present, trouw als iederen avond. Het krantje had hij bij zich, om voor te lezen.

Recht en stil, knap in zijn grijs werkmanspak, zat hij tegenover haar te wachten. Toen Marie niet kwam, stond hij op, ging naar buiten, om aan den naai-winkel te vragen, waar zij bleef. Ze was daar op den gewonen tijd vertrokken; niemand had het kind verder gezien.

Gerrit bleef zoeken in de straten; vrouw Messers, bij een wieglend oliepitje voor zich op tafel, wachten, half versuft van angst. Buiten, in de steeg, rommelde het feest-gebrul....

Het werd twaalf uur, éen uur.... Toen klonken de bekende,

haastige stapjes. Vrouw Messers sprong op. De deur ging open; Marie, rood, met betraand gezicht, kwam binnen. Aarzelend trad zij op haar moeder toe, sloeg haar armen om haar hals.

Zij weende zachtjes; hare wangen gloeiden. Toen eindelijk, door haar snikken heen, fluisterend: „O moedertje.... zoo héerlijk was 't.... Hein.... en.... o moeder, moeder, hij heeft beloofd, dat hij me trouwen zal!...."

Leiden, Mei 1900.

De Man aan het Venster.

DOOR

FRANS BUIJENS.

I.

Een dorpsstraat in een vreemd land. — Een man aan het venster:

Het weder is overstuurs. Eerst hadt je het jolige daglicht.
Met mijn ogen zag ik voorbijgaan veertig zwijgende ruiters.
Achter haar roerloze vaantje sloeg de bende de windstille hoek om.
En nu is er mist ingevallen. Nevelen dalen in slierten,
Grouwe, rouwige vlokken vlakkeren plotseling neer,
Wenden en keren zich waaiend. Zouden die soms uit de lucht
Neerzetten geesten, grijnzende zwervers, om 't land af te lopen?
Of er hier aan zo'n stropende bliksems gebrek was

Ik wou, dat ik uitkijken kon. Ik wou wel eens weten,
Waar de zon is, die mij wàt flink in de kou liet,
En mij de wereld onttrok, al zag ik alleen maar wat kippen.

Hier nadert een wagen. Zeg, voerman,
Wat ben je zo slap in de benen,
Wat buig je zo door in de heupen,
Hoe loop je zo lam door het dorp ....
Heb je ook last van de rook uit je pijpje?
Pakt je de rook van je pijp soms in de gruwende neus?

Voerman, wat val je zo door bij het gaan, in de heupen?
Van de mist heb je een kleur; fris op je vel valt het nat.

Nog één stap, lome voerman, nog één en nog één;
En nu ga je in nevelland, met je beest en je wagen....

Waar toch kwam je terecht, man!
Schoten naderen, daar valt er al een.
De wagen is kreupel, het trekdier valt neer,
De voerman ligt koud naast zijn pijpje.

Het kleurige vaantje holt dol heen en weer,
De nevelen rijzen. Hoeveel zijn ze wel,
Die de mist uit de verte gebracht heeft,
Die de mist in de vlakte gestort heeft,
Plunderaars, branders....
De man met het kleurige vaantje
Slaat alléen op de vlucht als een razende weerlicht.
Ik volgde mijn zin en mijn lust, toen ik naar hier ben gekomen;
Heb nu een been aangeschoten, laat nu de anderen waren...

II.

Aan zee staat de man. — Egir:

Ik leef en kom op in stoten van winden
En verkeer in mijn wereld van mondende stromen.

Stedengeruchten en groeien van vlakten
Hebben mijn stromen al komend versmacht,
En zo nodig met slagen van ernstige golven
En erger geklots tot verdwijnen gebracht.
En de zwemen, die overbleven,
Heb ik genomen, in zee gegooid.

Waar ik niet ben, geeft de hemel je zonlicht,
Om turend uw ogen op golven te weiden.

Haal dan je aas op; want kon ik bespeuren,
Hoe voor je staren op blikkerend water
De dagschijn een geelrode vuurhaard ontsteekt,
Waar je oren vernemen de duizende stemmen
Van schellende klokjes, of gloeiende kool
Van je aarde hier broeit tot een nutteloos warmen,
Dan kom ik dat doden. Die krachten ontbind ik,
Om ze in mijn diepte van oermacht te bergen,
— Voor de tijd, dat ik overal meester zal zijn.

Ik zend dan mijn heir uit van wolken en winden,
Dat daagt voor je op als een lallende feesttocht
Van gasten, in zwijmel beneveld, je boten ontwarend.
Er stuift dan een buitje, dat water doet kruivlen,
Om 't stevenend zeiltje, vertrokken van land.
Over mijn vlakte weergalmt een armelik roepen,
En 't knerpen en flappen van doek, dat sterk trekt,
En het holle gestoot van het schommelend hout,
In de mid-schaterlach van mijn wolken en winden.

Beluister 't geruis van mijn regen op zee,
In inhammen, kreken en ook op je aarde;
Hoor hoe het ál maakt tot een kringelend zingen,
In bellende ringen, die dalend vergaan in mijn rijk.
En 't gezang van mijn dochters, die altijd mij volgen,
Betovert mijn oor, als ik toekijk in rust.
Beregende water, baldadige winden
Blazen uw zieden in zwartende frons.
Wij ronden de ruggen en kruisen de armen
En vinden beschutting in 't dolzinnig haar.
De zwoegende baren glijden al zingend
Onze heupen voorbij met luchtig gestreel.
Hier willen wij blijven, bij 't werken van vader,
Al lokken de diepten vol wemel van bloemen
En strepende glansen, tot stoeien ons uit....

Uit rukte ik 't gras in 't bereik van mijn armen,
Ik woelde en knaagde de grondkorst naakt.

Gij, sterveling, staand op mijn brokkige oever,
Breng nader uw voeten en treed op de rand:
't Zijn vettige klompen van slijmrige aarde,
Die 'k liggen liet tot een diepere blik.

En gaat gij gebukt onder zware vertwijfling
En monkende weerzin voor hetgene het land
Tot omgeving u schonk en ook in uw ziel lei,
Dan kan ik u zeggen, neem uwe toevlucht
Tot mijn deinende zeeën, waar kanten noch hoeken,
Onzichtbare schakels van ruimten alléen zijn.
Dan kunt gij uw tochten ten slotte beginnen.

Winter buiten. — De man:

Ik woonde zo lang al in stille buurt,
Ver van de stad afgelegen.
De dag was zo lang als ik pijnlik te moe
Naar zonneschijn keek of naar regen.
Een wagen gaf wat gerader,
Een jongen al fluitend kwam nader,
Stapte dan landerig heen;
Al fluitend kwam nader en nader,
Tot dat weer in de stilte verdween.

En spel van zwart speeltuig stort over mij uit,
Zwarte zeeën van rouw, roetvlokkig geluid.

Te middernacht zich vergissend,
Heeft er een haan gekraaid;
Een hond blafte er angstig;
'k Heb mij in bed weer gedraaid.

Het was een gril, die mij naar buiten bracht,
In hoop te ontkomen aan de stadsverveling.

Veldruggen wit lopen samen de verte in,
Kinderen zijn het, met droefheid beladen.
Verwijderd en dun staan kaaltakkige bomen:

Dat zijn de rimpels in vertes gelaat.
Kil waait de wind, doet de sneeuwlaag bevriezen,
Ginds stappen paarden met schellen vóor kar:
Dat is de lach, die de verte nu slaat.

Dorpsjongen heeft er een sneeuwbal gerold,
Staat onder strodak aan ijzel te futslen;
Dicht bij de plek, die hij zwart heeft gemaakt,
Staat hij van kou bij het huisje te schreien.

IJzerdraadheggen scheurden de schapen
Vlokken van wol af, toen 't zomer nog was;
Die zengden te zaam, werden bruinrood van roest,
Aan de kant van de tuin zonder leven.

In het Westen zet er een reus
Breeduitspannend zijn borst op.
In roodgele zijde is hij gehuld
Met snoeren van purpere stenen.
Kruisende riemen zijn er getooid
Met siersels van overdadige weelde.

O, reus, wat jij mij ook zeggen moogt,
Niet een zier kan het mij schelen.
Mij drukt mijn euvel diep in het slik
Van de zwartmurwe karresporen....

In de stad. — De man:

De stad hijst vlaggen stang aan stang;
Hard slaat de wind mij lip en wang.

Muziekzaal kleurt zich brandrig rood
Van lichten, nog vóor dages dood.

Wie neemt van mij mijn dracht van leed,
En haalt mij uit mijn grijze kleed?

Ik streefde eenzaam door de regen,
Niets dat mij hechtte kwam ik tegen.

't Is of ik treed op ijszeeschotsen,
Of ik ga stoten tegen rotsen.

De mist dwaalt neder, straf en vaal
Mijn stap vindt licht dáar goed onthaal...

Aan de stroom. — De man:

De stroom wast, stijgt met ketting van rimpels,
Wier dansen geen mens meer op aarde ontspringt.
Brederop stuwt het water, breder en breder.
Geen kleur heeft de lucht meer, en gladgevaagd
Zijn de wolken der stervende wereld.

De stroom wast, knoeit aan zijn zomen;
En het beeld van de helm aan de einder,
De helm van de man in Verdronkenland ginds,
Torst hij volgzaam, gedwee op zijn machtige rug;
De koperhelm, die de dood brengt uit 't Westen,
Op zijn machtige, grijze, uitzettende rug....

Hoog rijzen de boten, onderscheppen de klaarte,
Ze allen zuigt straks toch de vloed naar omlaag.
Aan de andere oever is 't lis al verdwenen.
En, weiden, landouwen met strepen van bomen,
En wolkenbank strak, die zo tranerig hangt
Aan de kim in het loodkleurig lichten van waanzin,
Jullie zullen verzinken, verzinken, verzinken.
En het luien van klok in de buurt achter mij
Zal weerstrevend de dood tot een inwijding zijn,
En zal stikken in grouwe, plassende golven,
Die brijzelend rijzen, onverzetlik als steen....

Ik verval dan ten slotte de schoot van het water,
En stom van voldoening zal ik vergaan.

Aan het uiterste einde der stad:

Daar heb ik staan schertsen bij stille tij
In de galmende nacht met de vlammetjesrij,
Die doolt in de richting der donkere stad.
Daar heb ik staan luistren naar 't minnegeklets
Van de golfslag, verzeld van het winde-gezwets,
Dat een lachpartij had met het eindeloos nat,
Waar lichtloze vluchten uit stegen van nachtstof.
Toen werd ik gewaar hoe mijn spraakgeluid stokte,
Ziende storten de stroom, waar de duisternis hokte;
Toen greep er mij angst aan, onzeggelik dof.
Ik wankelde, waar ik op 't wentelen staarde,
Op de bons in mijn slaap warden luchtruim en aarde.

Hier snellen door donker, door dik en door dun
Treinen op sporen, donkerder nog.
Hier trekken er linten, kronkelend wit,
Gloeiend van onder door vlammen....
Hier slaan er fluiten tonen aan,
Scherpe gillen van vreugde,

Mijn moeder, die dood is, die komt er nu drukken
Met ontastbare vinger mij ooglid en mond dicht.
Moeder, ik weet nog van toen ik bij u was,
En jij slaperig soesde en ik volop droomde
Bij de brandende kachel met alle zes kleppen
Opengehaald om de wil van de warmte,
In het huis, waar ik toen nog bij u was.

Moeder, het fluiten dier treinen
Brengt mij de rust in de slaap
Diep in mijn hoofd en mijn hart....

Miniatuurtjes.

X.

„GROTESTADSLUCHT". *)

(Dit is een weeig ik-dicht).

'Et bruggetje͡ is op; traag scharrelt een schuit
Met vuilnis beladen door d' opening heen.
Wat liep, dringt saam, in 'et lopen gestuit;
Een vloekende laars verplettert mijn teen.

Een vuilnisgeur waait overal heen
En stoeit met de walm uit de kaarsenfabriek.
Met pijnlik gegrijns kalmeer ik mijn teen;
't Hart draait in mijn lijf; ik ben misselik, ziek!

'Et Kainsoffer der Kaarsenfabriek
Slaat vettig en muffig en rookrig omlaag...
'k Bezwijk! o had ik — die stank maakt me ziek —
Een aandeelhouder eens flink bij zijn kraag!

O, rozen van Sjiras in 't Eden omlaag!
Een pielose-broek-lucht kietelt mijn neus...
Mijn nevenman grijp ik subiet bij zijn kraag —
Ik doe 'et maar niet: de vent is een reus!

Wéér groeten bedwelmende͡ aromen mijn neus:
Traag schuift zich door d'oopning een volgende schuit.
De demon der stanken verschijnt m'als een reus,
Door niets in zijn Attila-furie gestuit!...

---

*) Men wordt verzocht bij dit nummer geen lettergrepen te gaan tellen; de aksenten zijn in orde.

XI.

„MYSTERIE”. *)

Huivrig is ’t; Oktoberavondnevels
Dringen dicht opeen, als koude schimmen,
Die zich warmen willen; grauwe gevels
Rijzen scheemrig bij ’t lantarenglimmen.

Voor een open huisdeur zweven schimmen
Griezlig heen en weer in somber zwijgen.
Fletse, flauwe gaslantarens glimmen;
Uit ’et duister stijgt een eindloos hijgen.

Door der spoken onheilzwanger zwijgen
Breken vreemde, pompende geluiden,
Dreunend wielgesnor, astmaties hijgen —
Rilrig... hu!... wat moèt dat toch beduiden?

Wat al vreemde, mistiese geluiden...
Zie, daar kruipt een monsterslang naar binnen
Over ’t stoepje; wat dat zou beduiden? —
De ogen wrijf ik, wantrouw al mijn zinnen. —

Een kolossus vlamblikt scheel naar binnen,
Nijdig loerend naar de najaarsnevels.
’k Waan te dromen, wantrouw al mijn zinnen. —
Onbewogen staan de grauwe gevels.

WILLEM VAN DOORN.

---

*) Hiermee te vergelijken het motto van „Barthold Meryan”.

Marieken van Nijmegen.

DOOR

LODE BAEKELMANS.

VI.

Il faut rire avant d'être heureux, de peur de mourir sans avoir ris.

LA BRUYÈRE.

't Was laat in den morgen, toen Moenen wakker werd. Een teedere herfstzon twinkelde door de ordelooze kamer, zoodat er alles in een gouden waas scheen te leven. Heerlijk voelde hij zich gestemd, gelukkig en blij in de vrome stilte van zijn vertrek, waar elk voorwerp, elke kleinigheid, iets bijbracht tot de opgeruimdheid, tot de heilige vroolijkheid van zijn humeur, zoo bijzonder fijn en fier, dat zelfs geen glimlach zijn hemelsch gevoel mocht vertolken. Op de uiterste grenzen van het geluk lacht noch weent men! Hij durfde niet roeren uit vrees Marieken te wekken uit haren goddelijken sluimer. Hunne beenen waren dooreengestrengeld, haar lijf leunde tegen hem aan, haar hoofdje, omluisterd door hare rosvlammende haren, rustte tegen zijne trouwe borst in veilige bescherming. Als een gouden waaier in het lichtgestraal, lagen hare lokken rond hem gespreid; haar linkerhand omklemde zijnen arm; hare borsten, twee ronde, blanke bloemen met rozige knoppen, waren naakt in 't zonnegetintel, terwijl het malsche, lustige vleesch, zachtekens deinde onder de regelmatige ademhaling. Wat was zij mooi, Marieken! Hij voelde zich trotsch om zijne mannelijkheid, die bezitten mocht dat dartel lieveken, dat zinnelijk kindeken, dat hij van maagd tot vrouw had geschapen.

Buiten sidderde het gerucht van de stad, het geknars en het gekrijt van dat groote werkhuis vol raderen en hefboomen, zwoegend en bevelend volk, de groote fabriek, die de stad is; daar midden in, maar hoog er boven uit, dicht bij de vrije lucht van de zee en van de open vlakte, was hun kamer van geluk en afzondering als een vredepaleis tusschen een krijgvoerend volk. Moenen droomde. Kijkend naar Marieken, dacht hij terug aan zijne jeugd; turend door zijne kamer zag hij zijn herinneringen uit jonge dagen weer. Men leeft slechts van herinnering; in de herdenking ligt meestal ons geluk besloten. Tot voor enkele jaren leefde hij tusschen zijne boeken met zijne moeder in eene afgelegen wijk der stad. Zijn vader stierf vroegtijdig en liet zijne weduwe en zijn kind juist genoeg achter, om eerlijk voort te leven. Ondanks haren bestendigen rouw en hare uitzonderlijke vrees voor de smartelijke doening van het leven, had zijne moeder den moed de zaken van haren afgestorven echtgenoot voort te zetten, om het bestaan van haar kind te redden. Wijl zijne moeder zich bezig hield met verzekeringen en premiën, groeide de jongen op in zijne eenzaamheid, vol betrachting om veel te begrijpen, veel te doorvoelen, veel te zien in een wensch om het leven te genieten, dat hij wist buiten de gesloten, rustige kamers zijner woning. Op school, op het Atheneum bleef hij alleen, zonder vrienden; al zijne pogingen tot aansluiting en vriendschap leden schipbreuk, en dra gaf hij het op om verdere ontmoediging te vermijden, want, hoe uitbundig en mededeelzaam van natuur hij ook was, de jongens waren hem te mal of te vreemd om hen zijne plannen en wenschen te vertrouwen. Te huis alleen was het goed, — in de klas immers was hij de blokker, die de prijzen wegkaapte en toch niet bevriend was met de leeraars; — te huis bij zijne boeken werden zijne geliefde droomen bijna wezenlijkheid. Uren en uren bleef hij er sprakeloos lezen, weggedragen in verre mooiheid, tot hij meteens de blikken zijner moeder op hem gevestigd voelde en even opkeek. Hoe vreemd waren die blikken! Geen van beiden sprak. Zij hadden de pijnlijke gewaarwording van elkander vreemd te zijn... Moeder en kind worden immers dra vreemdelingen. Droomer, zei zij soms verwijtend, droomer!...

Later, toen hij de school verlaten had, had hij haar ontlast van de zaken, die trouwens weinig inspanning vroegen; dan bracht hij de rest zijner dagen door in bibliotheken en museums, in kerken en aan de

Schelde. Hij doorliep de stad in alle richtingen, kende het zwoegend rumoer der dokken, de dommelende stilte der rentenierswijken, het onrustig beweeg rond winkels en drankhuizen in de samenkruising van de straten, het geschrei der kinders, het twisten der harpijen en der liederlijke vrouwen, het vechten van matrozen, van het dronken volk, kortom, alles wat stad heet was hem gemeenzaam en vertrouwd. Hij gevoelde zich een geboren slenteraar, die doolt door zon en regen, op zoek naar alles en niets, een alleenlooper, heel nauw verwant met alles en iedereen. Hij had de stad vooral lief 's avonds in de stilte, om haren machtigen stroom, waarachter de zon was ondergegaan, om haren spitsen, grootschen toren, om haar park, om haar koortsig geijver van menschen in het avondlicht, dat vlekkend in het donker der straten lag. O het drabbig uur der schemering! O de nachten, die soms lichten met duizend rijke, schitterende oogen, of de stad omhelsend onder de zilveren lichtschubben der maan! O de nachten, die verbolgen kijken als nijdige monsters met geloken blikken! In de vreemdheid van den nacht, waarin men schreit van verlangen, wanneer de ziel moe is van haar eindeloos betrachten, leerde hij de vrouw kennen. Och, wat was dat lang geleden! Hij had omgedwaald door de straten als een hond zonder meester in eene angstige atmosfeer van regen die vallen moest. Hij had geluisterd naar de vage stemming, die hing te treuren over Antwerpen, stemming nog versterkt door 't klagend getokkel op de pianos in de burgerhuizen der leien, samengevat in de naarheid der dokken, waar weenend de harmonica's zongen. Plots liep zij naast hem, de vrouw; hare rokken ritselden lokkend in de eenzaamheid, waarin hij zijnen kruisweg te bidden ging. Beiden bleven sprakeloos, bewust dat zij samengingen heden avond. 't Was eene nog jonge deerne, een dolle maagd van 't voetpad, venusdierken bij Gods genade, troosteres van de misdeelden der liefde, inwijdster der jonge lieden, die kwamen vol begeerte, onkuische dienstmeid der bedorven ouden, wier sidderende lippen smakten van boosaardige lusten! Arme Maria Magdalena die veel moest liefhebben! In hare kamer voelde Moenen zich plots van de wereld afgescheiden, arglistig sarde hem zijn bloed, zijne bevende handen betastten kittelend haar vreugdevleesch, wijl het beestje onbeschaamd en medelijdend lachte: „Arme jongen! Arm, lief Cherieken!"

's Anderendaags, aan het ontbijt, hinderden hem de starende oogen zijner moeder. Wat bekeek zij hem toch zonderling! Op eens

scheen de stad hem toen eng ... hij moest naar buiten! Plots kreeg hij nu die nieuwe behoefte: dwalen onder de groene bescherming der boomen, in de stilte der velden. Bij zijne moeder, bij zijne boeken, bij zijne droomen, bij zijne stad, kwam nu de natuur, de natuur en de vrouw. Reikhalzend verlangde hij vurig naar de vrouw, de onbekende, die hij verwachtte en zocht te ontmoeten, die niet meer zijn zou vrouw maar de geliefde, een het zinnebeeld van het hartstochtelijk aanbeden leven. Nu liep hij vele dagen door de straten en langs de open buitenwegen, langs den stroom, door de polders, de Kempen en de Heide, hij doorkruiste mismoedigd, verlaten tusschen al die schatten van de wereld.

Dan was zijne moeder gestorven en bleef hij alleen. Dat was heel pijnlijk geweest; hij had smart gekend, smart die loutert en zuivert, bewust maakt en kranig tegenover het woest gegil der gierige grijpers op onze baan! Gelukkig hij, die smart heeft gekend! Met zijne familie die nu opduiken kwam, had hij dra afgerekend; die menschen schenen hem te behooren tot een ander geslacht, hadden andere belangen en behoeften en Moenen kon best alleen zijn weg gaan. 't Was kort na dat afsterven, toen hij pas zijne kamers betrokken had aan de Schelde, dat hij kennis maakte met Carl Weylandt, zijnen trouwen vriend, met wien hij zooveel in karakter en ziel gemeen had. Beide waren droomers, dweepers met hunne mooie bespiegelingen, menschen waaruit enkel goed kan wassen, als hun wil eenmaal hen bracht tot werken. Zekeren keer, op eenen zomernacht, tijdens een onweer, hadden zij elkander leeren kennen op de wandelbrug aan den stroom. De bliksem sloeg breede lichtscheuren in den horizont die lekten van het uitslingerend vuur; over de groote heirbanen der vlakten rolden de zwaarbulderende weergalmen van den donder, en de regen viel gestadig met een dicht geruisch van ontlasting. De stroom spoelde voort, met onrustige hooge kuivingen, zoodat de aan de kaai gemeerde schepen log over en weer deinden. Donker schimmend, met heuvelende torens en daken, lag anderzijds de stad in het duister. In hunne grijze regenmantels trotseerden zij het tempeest; van hunne ronde, vilten hoedjes stroomde het water neer; druipnat, waren zij in de meening de eenige genieters van die forsche natuur-elementen te zijn, wijl anderen sliepen of, bevreesd voor den huilenden storm, waakten op hun leger.... Wat leventje van hun twee daarna! Wat minnarijtjens dan die dra weer afsprongen! Ringsom, overal waren het pogingen om

naar eigen beeld een leven te verwezenlijken, te scheppen en te verruimen de meestal zoo enge en nederige ziel der vrouwen, die zij mochten ontmoeten. De meeste hadden zielen, die waren als nauwe stegen, waarin men zich doodloopt; zij wasemden de muffe lucht van lang gesloten kamers; die provincie-zielkens, omneveld door, wat Weylandt terecht noemde „naaisterkens-sentiment", wisten niet wat goed en schoon was. Met Carl bezocht hij de middens van jonge kunstenaars, dilettanten en meeloopers in alle mogelijke nieuwe richtingen. Zij leerde nu veel en raar volk kennen: landloopers en werklieden, beestjes van allerlei slag, bewuste luiaards, opstellers van kranten, politiekers en studenten, sociologen en burgers.... Eindelijk, dat alles moede, was hij voor enkele maanden naar Nijmegen vertrokken, om daar, in den vreemde en in afzondering, zichzelven weer te vinden....

Zoo kwam nu alles in den stoet zijner herdenking terug, tot de zon, treiterig krevelend, Marieken deed ontwaken. Instinctmatig sloot zij hare tengere armen om zijnen hals, en, wijl hij haar eenen langen, tergenden kus op den mond drukte, bewogen hare losse haren in eene gouden golving, waarop het gele zonnelicht bleef spelen en glansen.

* * *

Marieken, als een dartel, speellustig en nieuwsgierig kindeken, had dra de vertrekken van Moenen onderzocht; zij bracht, met wat orde hier en daar, de gezelligheid in de lang-ongebruikte kamers. Het slaapvertrek met zijn lichtgroen behangsel had uitzicht op den stroom door twee hooge ramen, waarlangs het licht mild binnenstroomde; vroolijk kleurde het over het tijgergevlekt tapijt, kranste om het borstbeeld zijner moeder op de schouwplaat, schilferde op een paar Japansche vaasjes, en doomde over de lichtteekeningen aan den wand. Links, in zware bronzen omlijsting, hing de afbeelding van Rubens' vrouw, een wellustige uitstalling van overgezonde, trotsche vleeschelijkheid. Rechts in lichten, blanken kader praalden het konterfeitsel van een meisje, tot de voeten uitgeteekend, een broos en schrander wezentje, fijn en aantrekkelijk, zinrijk werk van eenen onbekenden, Italiaanschen meester. Dikke, watergroene gordijnen waren aan de vensters en daalden in breede plooien tot aan den grond; in 't midden der kamer, op het ronde tafelken stond eene hoogvoetige lamp, de

nachtelijke waakster in hun liefdenest. Van de twee deuren gaf de eene op den achtergrond, toegang tot eene kleinere kamer door Moenen als schommelzolder gebruikt en die Marieken, bezorgd om de praktische inrichting van hun huishouden, tot keuken wilde inrichten; de andere voerde in zijne werkkamer. Daar in een schilderachtige wanorde, waar Marieken te vergeefs poogde te schikken en op te ruimen, voelde men het oprecht tehuis van Moenen. Immers in zijne slaapkamer kwam hij alleen des nachts en sinds het afsterven zijner moeder, nadat hij zich ontdaan had van zijne oude, donkere, overbodige meubelen, at hij buitenshuis. Marieken vond zijnen theepot nog halfgevuld op het open gasvuur. Tegen de donkerroode wanden stonden bruine, eiken kasten, waar de schabben doorbogen onder het plompe gewicht der boeken. Grillig verspreid, in alle mogelijke omlijstingen, hingen teekeningen, waterverfschilderingen en een paar schilderijen, geschenken van goede kunstvrienden; daartusschen portretten van beroemde, geliefde kunstenaars. In de hoeken, op de kasten op de schouw, — tusschen twee oude Vlaamsche potten, — stonden gipsafgietsels van meesterlijk beeldwerk. Op de groote rechthoekige werktafel, beladen met boeken en tijdschriften, stofferig papier en asch van pijp en sigaar, was nog de gaslamp neergetrokken, bloedrood omkapt, waaruit 's avonds een aureool van rozig licht neerstroomde. Daarvoor stond zijn gemakkelijke zitstoel, hem verbeidend met wachtende armen; vlak voor hem, bij een portret zijner moeder en een afbeelding van Balzac, lag zijne trouwe houten pijp, naast een eindje sigaar in eene groote zeeschelp, zijn aschbak. Getemperd door de roode gordijnen waarde het licht in zijn rustige werkkamer, over den lederbruinen vloer, over busten en postuurkens, over boeken en kasten, over zetels en stoelen en de lange, gemakkelijke leunzetel. Achter in de kamer hing eene hangmat, waarin hij lui kon schommelen en turen over 't water, naar den verren horizont, met in zijn bereik het pijpenrek, waar pijpen van alle mogelijk maaksel en vorm hem wachten. Pijpendilettant! Naast de deur der slaapkamer stond eene gemoedelijke hangklok, een familie- stuk, en op de kast, vlak voor de oogen, het portret eener gekende schoone, troonend in hare gewaardeerde mooiheid, hoonend en schaamteloos . . . Marieken werd haast jaloersch op dat tegenlachend vrouwenbeeld . . . .

Eindelijk, vermoeid in haar nieuw huishouden, strekte Marieken zich neer op den divan. Moenen zette zich op een laag zitbankje

naast haar. Hij lei zijn hoofd in haren schoot, — onvergetelijk en overheerlijk rust men zóo — en terwijl zij hem streelde met hare poezelige feehandekens, smeden zij plannen voor de toekomst, voor hunne inrichting, voor haren uitzet, daar zij hier zonder kleederen of goed kwam aangeland... „Wat zorgen!" meende Moenen bedenkelijk. Marieken lachte blijhartig om die zorgen en dien kommer die de vrouw de zekerheid geeft te leven. Verrukt keken zij met gewisse vroomheid de dagen en de nachten te gemoet, die voor Marieken moesten verwezenlijken de lokkende voorspiegelingen van Moenen, nachten van louter zaligheid in 't groeiend besef van de heerlijkheid en den jeugdigen drang hunner lijven door de aanpassing hunner zielen; zij hadden het bewustzijn te leven voor elkaar, hij, knaap vol vreugde, zij, bereidend voor hem het kalme geluk dat uit haar opwasemde. Alles zou een verlangen zijn, want enkel op verlangen kan eene tijdelijke bestendigheid gegrondvest worden.... Zij doorleefden nu dagen, die verlangend bogen naar den nacht, en nachten, die verlangend opgingen naar den dageraad... Zij droomden met gelaten, die ernstig keken van geluk... tot zij, voort, met tegenzin gedreven door den honger, opstonden en in de buurt, in een gasthof, gingen spijzen.

Laat in den avond keerden zij eerst terug, vermoeid van hunne lange wandeling door de straten, van hun boodschappen en bestellingen. Reeds van verre kregen zij het zoet en heerlijk gevoel een eigen heim te bezitten, waar meubels en heel de inrichting hen dierbaar waren, waar alles deel maakte van hunzelven!

* * *

Marieken stond in hare keuken aan het venster. Zij staarde naar de verweerde, melaatsche achtergevelkens der oude stadswijk. Zij mijmerde — Marieken mijmerde heel veel in hare jeugd — en stilaan, zonder het te vermoeden, herdacht zij al de gebeurtenissen, al de veranderingen, die zich in en rond haar hadden voorgedaan. Moenen was dien morgen uit voor zijne zaken. Deze handelde hij gewoonlijk 's morgens af, dan had hij de rest van den dag vrij. 't Was een koude, gure dag, waarin de wolken tot duistere kudden samendromden en dreigend toesloten boven de armtierige trapgevelkens. Wat volkje woonde daar beneden op die kamers en zolders! Van hier, —

zij woonden veel hooger in een luchtig, ruim huis, — van hier keek zij vlak in die ellende; zij woonde dagelijks, onwillekeurig, ergerlijke tooneelen bij, tooneelen om te gruwen, te gruwen om al die armoede en laagheid. Wat medelijden voelde zij niet voor die beklagenswaardige nachtmeisjes, en dat heeft eene vrouw zoo zelden! Hoe bekloeg zij den dronken janmaat, de vuile kinderen, de uitgeworpen doelloozen, al dat grauw, misdadigers en dieven, dat bedronken zooi en dat uitschot. Enkel al dat jammer kon haar doen terugdenken aan Nijmegen en aan moeder, en dan weende zij soms stil, in ongeduldige afwachting op Moenen, die door alle seizoenen haar zijn moest het licht en de warmte.

Soms kwam ook een vage onrust in haar geslopen. Moenen gebruikte zoo lichtzinnig en zoo menigwerf de woorden onstandvastigheid en onstandigstig, zoodat zij bevreesd was zonder oorzaak. Daarbij dacht zij steeds aan die eerste verwelkoming te Antwerpen in de *London Tavern*, aan Weylandt en hoe deze sprak met Moenen over vroegere dagen, over hunne nooit voldane wenschen; in hunne stemmen klonk toen iets van onheilvollen spot en ongeloof, gepaard met hartstochtelijk betrouwen van toch eens hun droom te naderen, na zoo menige mislukte poging. Zij kon het zichzelve niet zoo klaar en duidelijk bepalen, doch het scheen haar toe, dat er somwijlen een donkere wolk over haren levensgezichteinder hing. Alles geleek haar dan broos en onbestendig; vreemd scheen vooral hare vlucht naar Antwerpen, dat weggaan uit hare oude atmosfeer, waar alles bepaald was en zeker, en bestendig. Was Moenen bij haar dan waren die voorgevoelens meteen verdreven, weer was dan alles schoon en goed.

In de lange schemeruren van den aankomenden winter zaten zij dicht bij 't open vuur in zijne werkkamer en vertelden elkaar van vroeger. Later, bij het helder, huiselijk licht der gaslamp las Moenen haar mooie boeken met boeiende vertelsels van 't leven en de menschen, van strijd en rust, van ontgoocheling en zege. Zelden waren zij buitenshuis. 's Zondags bezochten zij de Museums, eenmaal beklommen zij den toren, en nu en dan, woonden zij een concert bij of gingen naar den schouwburg. Zij ontvingen geen bezoek. Voor zijne zaken ging Moenen zijne klanten zelf opzoeken, en zijn vrienden bleven weg sinds dat vreemde, mooie meisje met hem leefde. In die eerste maanden van samenleven wordt men die afzondering niet gewaar; slechts later, als verveling sluw in de harten

van een paar weet binnen te sluipen, keert men tot zijne kennissen terug, zoekend rumoer en gezelschap. Ook Weylandt liet niets van zich hooren; hij werkt voorzeker, dacht Moenen, dan blijft hij onzichtbaar, gebeure er om het even wat.

Overal, waar ook iets schoon te hooren was, trof men steeds dezelfde genieters, met als kern de bezoekers van de *London Tavern*, die Marieken bij hare aankomst had leeren kennen. Over zag zij dat midden van dilettanten en opsnijders, huwbare juffers en hoedende moeders, doellooze levensgezellen en vergrijsde, maar jong gebleven geestdriftigen, dat bent met lang-neerhangende of kort-geknipte haren, dikwijls opzichtig gekleed met gedeukte hoeden, ofwel gehandschoend en een bloem in 't knoopsgat. Naast hen waren andere groepjes of alleenloopers, vormden zij tesamen met de stad, den toren en de Schelde, eenennatuurlijken, afwisselenden achtergrond van hun leven, waar zij. voorloopig althans, vrede en geluk hadden mogen vinden.

Moenen voelde zijne mannelijkheid en zijne zielesterkte groeien in eene weelderige harmonie; ernstig voelde hij zich in zijn geluk, en overschouwde met een nieuw oog wereld en dingen. Marieken was vrouw geworden, die kende goed en kwaad; door Moenen leerde zij begrijpen en weten; hare ingeving bracht haar tot het grondbegrip van 't leven, en wat Moenen haar voorheen in 't park van Nijmegen beloofd had, mocht zich verwezenlijken.

(*Wordt vervolgd.*)

Boekbeoordeeling.

„Travail" door Emile Zola.

Men heeft, sinds Zola „La débâcle" schreef, een soort van decadentie waargenomen in zijn talent, die te omschrijven zou zijn als een ophouden het *leven*-zelf direct waar te nemen, en een aanvangen met een beschouwing van de *maatschappij* — of liever van sommige verschijnselen der hedendaagsche maatschappij — onder de valsche belichting van een of andere „kwestie van den dag". Het objectieve in al de romans, die Zola vóór „La débâcle" schreef, valt moeilijk te ontkennen; het is daar de zuivere toepassing van een kunstvorm om de wille van de kunst, d. i., bij Zola, het leven-zelve. De slotsom van „La Bête humaine", „Germinal", L'Oeuvre", betreft geen kwestie in socialen of religieuzen, of welken anderen zin ook; de romantische opzet en het romantische materiaal zijn het, die dezen boeken de waarde geven, welke een oplaag van vele duizenden exemplaren rechtvaardigt.

Daartegenover staan sinds eenige jaren de romans, — de quasi-romans zou men hen kunnen noemen — die geschreven zijn of althans door velen gelezen zullen worden, om het betoog, voortgekomen uit een reeks voorvallen, die, parallel met de romantische handeling, het boek vullen. Deze onderscheiding zal later misschien aanleiding zijn tot een verdeeling van Zola's „oeuvre", waarvan de vermoedelijk laatste phase zal aanvangen met „La débâcle".

Of het goed is de kunst der romantiek dienstbaar te doen zijn aan de propaganda voor maatschappelijke of andere opvattingen? In Nederland zal bij velen van de journalistieke literatuurkenners, bij Zola's frontverandering, wel aarzeling en twijfel aan de duurzaamheid van zijn talent gewekt zijn; ook waar een zoo sprekend voorbeeld, als een reeks van vijf romans, die druk gelezen werden, wel het tegendeel mag doen veronderstellen, blijft de vrees voor een veront-

reiniging der roman-kunst, voor een aanraking met de maatschappelijke practijk, bestaan: romans, die zich daaraan schuldig maken, prijst men hoogstens onder voorbehoud.

„Travail"; de titel is aanlokkelijk en, hoewel de strekking geheel niet in Marxistischen zin, het boek werd geschikt geacht om vertaald als feuilleton te dienen voor „Het Volk", dat . . . zonder degelijk waarborgfonds de voorradige kopy allicht niet tot het einde toe verbruiken zal. Als feuilleton zijn de 606 bladzijden druks in Charpentier-formaat allerminst aan te bevelen; zelfs voor dengeen, die belangstelling overgehouden heeft voor elke nieuwe uiting van Zola's scheppingsdrang, is het dikwijls een geduld-werk, zich heen te slaan door de overvloedige detail-beschrijvingen en de „principieele" gesprekken, waarin „le choc des opinions" en eindelijk de algemeene bevrediging, na Luc Froment's verwezenlijkte sociale plannen, plaats heeft.

Luc Froment is een onvermogend, jong ingenieur, die op een goeden dag te Beauclair komt bij zijn ouden vriend Jordan, die eigenaar is van een hoogoven en bezig een systeem uit te denken, waardoor langs anderen, meer modernen weg, uit erts het ijzer verkregen kan worden. Beauclair is een oud fabriekstadje, dat in hoofdzaak bestaat van de groote ijzerwaren-fabriek „L'Abîme", voor een vijftigjal jaren door een eenvoudig puddler Qurignon gesticht, De fabriek heeft den stichter rijkgemaakt en is gedurende twee opeenvolgende geslachten, onder leiding van Qurignons nog belangrijk uitgebreid. Op het oogenblik echter, dat Luc Froment te Beauclair vertoeft, is de debacle nabij, ten gevolge vooral van gemis aan een behoorlijk, rechtstreeksch beheer. Het bourgeois-geslacht, waarvan de oude Qurignon, die nu kindsch in een wagentje wordt rondgereden en van wat er om hem heen gebeurt, geen notie meer heeft, het hoofd is, is binnen den tijd van twee generaties ten val gekomen: Qurignon's zoon Michel, vroeg weduwnaar geworden, viveur, heeft zich doodgeschoten; zijn dochter Laure is in een klooster gegaan; zijn tweede zoon Philippe is gedood in een duel, „apres une existence imbecile". Zijn kleinzoon Gustave, die zijn vader Michel een maintinée wist te ontfutselen, na hem een som van honderdduizend francs te hebben ontstolen, is de oorzaak geweest van diens zelfmoord. Den ouden Qurignon is alzoo niet anders gebleven dan zijn kleindochter Suzanne, gehuwd met Boisgelin, eveneens een viveur, die L'Abîme gekocht heeft op het oogenblik, dat de

fabriek een failliet nabij was, en toen een armen neef Delaveau met de leiding ervan belastte. Deze heeft een mooie vrouw Fernande, een avonturière, woedend op weelde belust. Tusschen haar en Boisgelin ontstaat een liaison, en beiden verbruiken in allerlei weelderige uitspattingen de fondsen, die noodig zijn tot instandhouding van de fabriek. Delaveau, die zich niet erg druk maakt over het doen en laten van zijn vrouw, weet langen tijd de concurrentie met de coöperatieve stichting, die Luc Froment opgericht heeft, vol te houden; maar 't geld raakt op en op den dag, dat de ruïne onvermijdelijk schijnt, pleegt hij zelfmoord en doet hij tevens zijn vrouw den dood vinden. Hij heeft een gesprek met haar gehad, waarbij hij haar de onvermijdelijke ramp, gevolg van de grove uitgaven, waartoe Fernande Boisgelin verleidde, heeft voorspeld. In een oogenblik van wanhopigen hartstocht trapt hij de kachel om en beiden sterven in het vuur, dat ten slotte ook de geheele fabriek doet verteren. Behalve Boisgelin's dochtertje Nise blijft er nu van het geslacht Boisgelin niemand over dan de oude Qurignon-zelf en diens dochter Susanne. Met Luc Froment, wiens coöperatieve fabriek snel in bloei toeneemt, heeft nu een toenadering plaats, gevolg van des ouden Qurignon's merkwaardigen wederkeer tot de werkelijkheid. We krijgen daar het expressieve tooneel van den kindschen oud-industriëel, die kort voor zijn dood weer tot bewustzijn komend, het: „il faut rendre" uitspreekt tegenover allen, die rijk-geworden van des arbeiders zweet, daarmeê worden aangemaand hem dien rijkdom terug te geven. „Il faut rendre, il faut rendre, il faut rendre", herhaalt de oude man, wiens nageslacht het tegenover den nieuwen vorm van productie op heeft moeten geven, en door eigen ontaarding het succes ervan heeft verhaast. „Il faut rendre" zegt hij tot Boisgelin, die weldra inziet, dat zijn hoop, de resten van zijn fabriek voor een groote som te verkoopen, vergeefsch is geweest; „il faut rendre" zegt hij tot Suzanne, die het maar al te gaarne doet; „il faut rendre" zegt hij ook tot Luc, voor wien die woorden de overwinning beteekenen over het oude, industriëele stelsel.

In den ondergang van „L'Abîme" laat Zola ons lezen den opgang van La Crêcherie, de Fouriersche stichting van Luc. Omtrent de details dáárvan valt er in dien ondergang eener bourgeoisfamilie niet veel te lezen; behalve dit dan, dat ware het toeval van dien ondergang niet te hulp gekomen, het zeer de vraag geweest zou zijn of Luc's „nieuwe stad" wel ooit eenige beteekenis zou hebben

erlangd. Want behalve iets omtrent de zegeningen van een matigen arbeidstijd en het voordeel, voor den werkman gelegen in afwisseling van arbeid, vernemen we niets aangaande de oorzaken, die La Crêcherie in staat zouden stellen ook met andere fabrieken, dan de ongelukkige Abîme te concurreeren. Wel heeft Luc Froment het voorrecht zijner vriendschap met Jordan, den ouden geleerde, die een systeem van electrische hoogovens uitdenkt en ook de middelen weet te vinden om de geheele stichting, fabriek zoowel als stad, door electriciteit te doen bedienen; maar de voordeelige voorwaarden, daardoor verkregen, staan natuurlijk met Luc's fourierisme in geen verband.

Zooals het ook met „Fécondité" was, is het ook gelegen met „Travail": een serieuse poging om wetenschappelijk een nieuwe sociale productie-wijs in haar zegenrijke toepassing te vertoonen, is het boek geenszins; het is slechts een poging, deze productie-wijs, waarvan men den feitelijken aard uit andere bronnen moet leeren kennen, aan te bevelen. Morris deed hetzelfde met zijn „News from nowhere", alleen nog wat vager dan Zola, die nu eenmaal een voorliefde heeft voor ingewikkelde uiteenzettingen, betreffende de practijk van, in zijn romans vermelde, kwesties; maar zich daarmeê niet meer dan het *air* van meerdere zakelijkheid geeft. Intusschen, in éen opzicht staat „Travail" toch veel nader tot de werkelijkheid dan de vele utopistische romans, die met Zola's arbeid te vergelijken zijn: er zijn zoowat alle typen in vertegenwoordigd, die de moderne arbeidersbeweging kenmerken, zij 't dan ook dat deze moeilijk anders dan als typen en niet als individuen op te vatten zijn. We hebben daar dan eerst Bonnaire, den leider eener werkstaking onder het personeel van „L'Abîme, den arbeidsreus, die als puddler het vuur uit de ovens weerstaat en, voordat Luc hem proefondervindelijk tot andere gedachten brengt, slechts gelooft in het heil eener gewelddadige revolutie. Naast hem staat Ragu, slecht werkman, alcoholist, twistzoeker, die, ook nadat hij kennis heeft gemaakt met „La Crêcherie", terug blijft verlangen naar de vrijheid van het liberale industrie-stelsel; dan Lange, den anarchist, die met pottenbakken zijn brood verdient en ervan droomt de bourgeois-maatschappij in de lucht te laten vliegen; en ook Morfain, den bedienaar van Jordan's hoogoven; in zijn liefde voor zijn arbeid, dien hij conscientieus verricht, herinnert hij aan Claude uit „La Bête Humaine". Het zijn allen architypen, waarachter we ons heel de bevolking van „La Crêcherie" en L'Abîme"

kunnen denken, welke laatste zich ten slotte oplost in de eerste. Luc Froment staat daar dan als patriarch aan het hoofd, vader, grootvader, overgrootvader van een talrijk nageslacht, dat steeds weer een bestaan vindt in de fabriek, waaraan met den loop der tijden groote stukken bouwland worden toegevoegd, die onder leiding van Paul, zoon van Boisgelin met stoomwerktuigen tot enorme vruchtbaarheid worden gebracht. Jordan, die het eerste geld heeft verschaft voor de stichting van „La Crêcherie" en vervolgens door zijn uitvindingen den bloei ervan verzekerd heeft, blijft voortgaan met zijn speuren naar nieuwe toepassingen van de electriciteit en vindt ten slotte de middelen om de zonnewarmte direct in electriciteit om te zetten; dat dan beteekent waarlijk het radicale „hors concours" van de Fouriersche samenleving. — Wie het met de zaken op La Crêcherie niet eens is, sterft op symbolieke wijs, — òf wat met elke anderen, vroeg of laat, gebeurt, wordt door den drang der feiten genoopt de ingenieusiteit van de stichting te erkennen. Lange zelfs, de anarchist, eindigt met het bakken van tegeltableaux, die de huizen der nieuwe stad een kleurig aanzien geven; dank zij die transigatie, bereikt hij als burger van „La Crêcherie" een hoogen ouderdom; ongelukkiger gaat het Morfain, den waker bij Jordan's hoogoven; hij laat zich overhalen de electrische hoogovens te komen zien, tracht in een fanatieke zucht tot protest een electrischen kabel door te breken en wordt gedood; Boisgelin, die in de nieuwe stad een tijd lang een schijnbestaan heeft geleid, hangt zich op; en de abbé Marle, tot het laatste oogenblik van zijn leven deugdzaam Jezuiet, die in de kerk van Beauclair, waar niemand meer komt, doorgaat met voor stoelen en banken de mis te bedienen, krijgt het rottend gewelf der kerk op het hoofd; met hem sterft de oude religie.

Alleen Ragu, de weerbarstige, de jaloersche, die omdat Luc de vrouw huwt, waarmeê hij buiten echt leefde, eens een poging tot moord op dezen heeft begaan, sterft niet; als vergrijsd vagebond komt hij, nog steeds met wraakplannen, in de buurt van La Crêcherie; een vroegere kameraad laat hem de stichting bewonderen; er wordt juist feest gevierd. Van den rondgang, dien dit tweetal onderneemt, maakt Zola gebruik om den lezer als bij vogelvlucht den aanblik van de jonge, feestende stad te doen genieten. — Ook met het opsommen van de kinderen en kleinkinderen van hen, die we vroeger als patroons òf als loonslaven hebben gekend, is hij mild; de ver-

broedering der standen heeft plaats gehad. Zooals Luc trouwde met Josine, de bijzit van Ragu, den fabrieksarbeider, zoo is Paul Boisgelin gehuwd met de dochter van een der onderhoorigen zijns vaders; Josine's broeder is getrouwd met Nise, zuster van Paul Boisgelin; en allen hebben kinderen gekregen en kleinkinderen in een aantal, dat een Malthusiaan minstens een slapeloozen nacht zou bezorgen.

Het karakter van Zola's verhaal krijgt hoe meer we het eind naderen de poëtische oppervlakkigheid van den utopistischen roman; aan het hoofd van groote geslachten staan de grijsaards, die de vorige industrie-periode nog hebben beleefd; hun nageslacht echter is heelemaal product van de zorgelooze vroolijkheid, die van de nieuwe productie-methode het gevolg is. Op den feestdag, waarvan we boven spraken, zijn lange tafels voor de huizen geplaatst, waaraan ieder eet, zooveel hij lust; zelfs de vogels, die, erg paradijs-achtig, zich door de menschen laten streelen, krijgen hun deel. Josine althans laat een lijster drinken uit haar glas, gevuld met het heldere water uit de bron, welks dienstbaarheid aan de menschen een van Luc's eerste overwinningen was. Het geluk zetelt zich zelfs op de gevels der huizen: toen Luc op een morgen met een paar bejaarde vriendinnen voor het raam zijner woning zat, merkten zij op, hoe de zon op het dak schittert van een der naburige huizen en besluiten zij, dat daar een gelukkig paar hun eersten „nuit de noce" doorgebracht moet hebben. Lijkt er op een ander dak een glans te liggen, niet ongelijk aan die van een „astre à son aurore", dan moet daar pas een kind geboren zijn! Dit laatste — we weten het — gebeurt er dan ook nogal dikwijls; „par la femme et pour la femme" is bovendien het devies van Luc, als hij den rijperen leeftijd heeft bereikt.

Er is nog meer in „Travail" dat, door Zolà geschreven, niet meer kan zijn dan wat utopistisch gespeel met gedachten en kleine tooneeltjes, die den vroegeren Zolà niet anders geweest zouden zijn dan fouten tegen de strekking en de constructie van zijn toenmalige romans. Nu we hen hier aantreffen, vinden we er wel aardigheid in; maar een aardigheid dan toch, die onweerstaanbaar doet denken aan een kindschheid, die den schrijver van een vijftigtal zware boekdeelen wel eens zou kunnen bevangen. Het métier nochthans is in zijn handen nog steeds wèlvertrouwd; de machtige beschrijvingen van „L'Abîme" in den aanvang, de tooneelen hier en daar in de woningen

van arbeiders zijn van de oude kracht; en niet in mindere mate ook is dat het geval met de ensceneering van die gedeelten, die tot een realistische behandeling zich minder goed leenen. We bedoelen hier de beschrijving van de figuren, waaruit het beheer van de oude fabriek zich met den loop der tijden heeft samengesteld. De oude Qurignon vooral, die kindsch, rijdend in zijn wagentje, zwijgend getuige is van het verval van zijn onderneming en, als een stem uit het graf, later zijn „il faut rendre" doet hooren, is in zijn overdrachtelijke beteekenis een wonder-mooie vinding. Maar hij is een bijpersoon, die, behalve met dit zijn somber vonnis over de bourgeois-maatschappij, geen aandeel in de handeling heeft. Luc Froment, die heelemaal geen mensch is, dien men als het vage symbool van de coöperatieve welvaart niet eens een functie in de nieuwe maatschappij ziet toebedeeld, die een Zondagskindje is, wien alles gelukt, dank zij den ondergang van L'Abîme, die, omdat hij niet eens zelf het productiestelsel van La Crêcherie uitvond er gemakkelijk gemist had kunnen worden — hem had Zola moeten aankleeden met een zelfden grootschen romantischen tooi als zijn tegenhanger Qurignon; maar dan ook had de roman allicht een eerste plaats in kunnen nemen in de rij van Zola's werken; waar hij nu, naast „Paris", dit slechts doet in die van de romans uit Zola's tweede periode.

Van zelve krijgen we bij de lectuur van „Travail" een neiging om in sommige dingen een symboliek, een raadseltje te zien. Zoo hebben we ook dien Ragu, der Geist der stets verneint, die, terwijl alle tegenstanders van Froment of dood of bekeerd zijn, alleen in het leven blijft. Hebben we daarin een aanwijzing te zien, dat ook ten opzichte van Fourieristische heil-kolonies een deel van de menschheid, volgens Zola, steeds zal blijven „verneinen?" Zoo niet dan kunnen de internationale collectivisten alweer een nieuwe grootheid meer onder de hunnen rekenen.

Ed. V.

Een harteleed.

DOOR

JOHA W. BAKKER.

„Mina, heb je al 'ens opgeschonke? 'k Wou nog wel 'n koppie!"

„Ja, immers netzoo! 't Eten was hartig van-middag, hè? Maar nou, as jìj ook zout in de aardappele doet, nou, dan weet ìk 't wel!"

't Oude vrouwtje glimlachte, zoodat haar heele goedige gezicht in rimpeltjes trok. Ze legde 't witwollen breiwerk neer, en zette, als alle vèrziende menschen, haar bril wat verder op den neus, zoodat ze eroverheen kon kijken. Toen veegde ze een bijna onmerkbaar stofje van het gladde tafelzeiltje, en schonk thee in, 'n beetje beverig, omdat ze ook al drie-en-zestig jaar was.

Geert breide stillekens voort, in afwachting van „'et koppie".

Ze waren vriendinnen geweest, van hun eersten dienst af. Geert was toen zeventien en Mina twintig.

Ze hadden tegelijk hun zilveren jubiléum gevierd bij Mevrouw van der Molen, Mina als keuken-, Geert als tweede-meid.

Maar de „ouwe Mevrouw" stierf.... en toen was er niemand meer om te verzorgen dan de bonte kanarie, die voor het keukenraam zijn gevangenschap bezong, en een achtjarige, grijze kat.

Mina deed op 'n avond Poes in de spoormand, Geert droeg de vogelkooi, en door de achterpoort gingen ze samen weg uit het groote, ledige huis, waarin ze zóóveel jaren samen gewerkt hadden.

„Kom, Geert, doe de poort nou dicht.... kom, ga nou maar

mêe.... 't is immers niet anders, m'n goeie mensch.... och ja, 't is ook zoo begrootelijk.... we hebbe d'r zoo menig zweetdroppeltje legge.... Kom nou maar, Geert, wìj blijve toch bij mekaar!"

Ze waren gaan wonen in het kleine huisje achter den gasthuistuin, dat ze van „de ouwe Mevrouw" gekregen hadden voor hun leven lang.

Ze waren er langzamerhand oud geworden, zonder het zelf te bemerken. Veel omgang met de buurvrouwen hadden ze niet. Alleen klein Antje van de allernaaste juffrouw deed Zaterdagsmiddags de boodschappen en kwam Zondags met haar moeder, een weduwe, die „naaide" en dientengevolge een krommen rug en een altijd-zenuwtrekkenden mond had, op de thee.

Dat was al hun conversatie.

„'t Is niet, omdat we d'r te groosch voor zijn, dominee", zeiden ze tot het kleine grijze manneke, dat geregeld huisbezoek kwam doen, „o heere néé; maar dominee begrijpt wel, dat we met die vrouwe met al d'r lui gepraat niet òp kenne schiete; we benne 't altijd zoo anders gewend, bij de ouwe Mevrouw...."

„Ja", viel Geertje in, „of 't je zuster was, dominee, zoo eige was ze altijd met ons, niet Mina? ze zee altijd: „Mina en Geert moete bij me blijve totdat ik doodga," en we bènnen ook altijd bij d'r gebleve, tot 'r laaste gedachte.... ze had ook van 'r familie niet veel vertier.... uwe weet immers wel, die zoon is toe naar Indië gegaan, en 'r dochter in de Haag getrouwd.... och ja, wij hebbe d'r nog afgelegd.... niet Mina?

„Domenee, 't was 'n menschie as goud zoo goed! Alles had ze voor ons late beschrijve, van 't huisie, ziet u, daar we nou in wone, en 't geld, dat we alle jare nog krijge. Niet, dat we zelf niks hadde, o néé, want we bennen àltijd zuinig geweest, en we hebben nou nog geld op de spaarbank, en as 't niet van de ouwe Mevrouw was, zouên we van niemand wat anneme. Maar nou is 't eerlijk verdiend, wàt zegt uwe nou, domenee?"

En zoo leefden ze rustig, heel rustig met z'n beidjes in het kleine huisje achter den gasthuistuin.

Poes was op zekeren dag spoorloos verdwenen.

„Hoe kòn 't ook anders, in 'n buurt met zùlleke menschen!" mopperde Mina met rechtmatige verontwaardiging. „Zoo'n mooi

beesie, en zoo goedig; die schele kerel van hierover het 't våst gedaan. Hij het 'r al lang op legge loere; verleëe, toen 'k melk nam van Michelse, zeit-ie: „wel juffrouw, wat 'n lekker poesie het uwe toch, 't is 'n lust, 'n lust!" Ik docht: „nou, hou je lekkerighede maar voor je, leelijke kattevilder!" Och, och, zoo'n goedig beesie, en zoo glad, en zoo mooi geteekend...."

Het verlies was gelukkig niet onherstelbaar, en de kleine plaatsvervangster, die Witje gedoopt werd, trippelde weldra zoo lustig mogelijk met z'n onhandige pootjes over het zeiltje in de keuken.

De kanarie ging dood. Maar het koperen kooitje bleef op z'n plaats, voor het kleine raam met de nette gepijpte wit-neteldoeksche ondergordijntjes, en werd alle Vrijdagen zorgvuldig afgestoft en opgepoetst.

't Was zoo'n gezellig huisje; drie kleine kamers, en een keukentje, een smalle gang en dan nog een zolder; net genoeg voor deze eenvoudige tevreden zielen.

Ze woonden in 't achterkamertje, dat op den gasthuistuin uitzag, en waar altijd de zon was. Het eene voorkamertje, dat ze niet dan op kousen betraden, was „de mooie kamer"; in 't andere sliepen ze.

Die „mooie kamer" was hun heiligdom. 't Was er wel 'n beetje kil en donker, omdat het juist op 't Noorden lag. Maar het mooiste goedje, dat ze hadden, was daar bijeen.

Daar hingen de keurige gordijnen van bewerkt neteldoek, die nog van de „ouwe Mevrouw" afkomstig waren; en voor het raam stond een echt Japansch potje, met een moederplantje erin.

Dat behoorde aan Geertje. Op haar twintigsten verjaardag had ze 't gekregen, van Gerrit, toen hij van z'n vierde reis terugkwam. Drie jaar hadden ze verkeering gehad.... maar er was nu niets anders over dan een groenbemoste zerk op het kleine stadskerkhof, een vergeeld portret met 'n pakje brieven in een hoekje van de lâtafel, en dat kleine Japansche potje....

Ze verzorgde 't plantje altijd zelf, de kleine oude vrouw met haar lieve bruine oogen, haar smal gezichtje en magere schouders. Soms, als ze blaadje voor blaadje afgewasschen had, keek ze er nog zoo lang naar, en hoopte, dat ons-lieven-Heer haar nu maar gauw tot zich mocht nemen.... bij Gerrit.... Ze sprak er zelden over, zelfs niet met Mina, die er toch alles van wist.

Was 't omdat Mina nooit verkeering gehad had in haar jonge

jaren? of was 't haar eigen stille aard? Ze wist 't zelf niet; maar 's avonds, als 't een beetje schemerig werd en ze een tijdje stil zaten bij het flikkerende theelichtje, dan haalde ze zich al die oude, geliefde beelden voor den geest, en beschouwde ze met al de innigheid van haar zacht gemoed, berustend in haar eenzamen ouderdom, wijl ons-lieven-Heer haar nu wel gauw zou roepen, en ze Gerrit dan zéker weêrzien zou.

Leefde ze dan ook niet onbekrompen en rustig in het lieve huisje van de ouwe Mevrouw! Wie had er wel ooit zoo'n prettig en gerieflijk achterkamertje gezien, met zoo'n heerlijk uitzicht in den stillen groenen tuin?

O, hoe kalm en tevreden zaten die twee oudjes, met hun helder-paarse jakjes en witte plooicornetjes, daar elk in een hoekje bij het raam te breien!

De zon, de lieve warme zomerzon gleed koesterend naar binnen, over het ondergordijntje, en vulde de kleine kamer met een teêren goudglans, die zich spiegelde in alles, wat daar blonk en schitterde. Het koperen haardstel, dat zomers maar altijd in de kamer bleef, omdat het anders zoo kaal stond, de wijdbuikige theestoof met het tinnen keteltje, dat zachtjes stoomde onder een gazen kleedje, de bruine lâtafel met de leeuwekopjes, waarop allerlei kleine steenen klompjes en potjes stonden, de mooie koperen staande-lamp op de tafel, het theelichtje.... 't scheen alles warmte en vriendelijkheid uit te stralen voor die twee oudjes, daar bij het raam, die rustigjes uitzagen in den stillen zonnigen tuin.

O, die lieve heerlijke zon was zoo goed voor dat eenvoudige leven, dat als een spiegelglad watertje voortgleed, zonder stoornis van huiverigen wind. Die koesterende stralen warmden zoo milde de oude rimpelige werkhanden, de gebogen ruggen, de zilverige hoofden der oude vrouwtjes, ja, warmden hun langzaam-langzaam-verstervend hartebloed, en deden een rustigen levensgeest blinken in die lieve oude oogen, die niet moede werden, zich te verlustigen in het wemelend spel der lichtvlekken over het zachte gras en de belommerde paden van den gasthuistuin.

Ze hadden zelf ook vergunning van de directrice, om er te wandelen; en dat deden ze dan ook wel eens. Ze kenden de meeste zieken; vooral de kinderen maakten wel eens een slippertje door het

hekje van Tante Geert en Tante Mina, en zaten dan bij hen in de kamer, spelend met Witje, die met de jaren een groote dikke kat was geworden, of met de klompjes van de lâtafel, totdat ze een pepermuntje kregen, en tante Mina zei, dat ze weer naar „de lieve goeie zuster" moesten gaan.

Ja, die gasthuistuin was een stuk leven geworden voor die twee oude vrouwtjes. Ze gingen haast nooit uit, of het moest naar de kerk wezen; want Antje van buurvrouw deed immers de boodschappen! Geertje ging soms wel 'ens een middagje wandelen, zoo maar alleen, langs 't plantsoentje, en dan den buitensingel een eindje op, tot ze het welbekende laantje insloeg naar het zwarte hek met de zilveren letters: „Memento mori".

Dan kwam ze schemeravonds thuis, met een paar bloemetjes onder haar sjaal; en Mina schudde het hoofd, terwijl ze in de keuken een der kleine steenen potjes met water vulde. „Hoe is 't mogelijk, hoe is 't mogelijk.... die hebbe dan toch wel zóóveel van mekâar gehouwe...."

Dan was Geertje 's avonds erg stil, en ging vroeg naar bed.

Maar het meest wandelden ze samen in den gasthuistuin, en hadden vanuit hun kamertje het uitzicht erop.

„In alle jaargetijên is hij éven mooi", vond Geertje.

En Mina bevestigde het ten volle: „De rijkste Mevrouw kan niet meer plezier van 'r parke hebbe, as wij van die tuin van 't gasthuis!"

* * *

Och, wat was er toch gebeurd in het lieve kleine kamertje? Waar was het vriendelijke licht, de warme zonneglans gebleven?

Een hooge, hardroode muur van nieuwe steenen was opgerezen achter het tuinhekje, en had de milde stralen wreed teruggestooten. Eén kleintje gleed nog even langs het kozijn naar binnen en maakte een lichte streep van warrelende stofjes in de kamer, die zich afteekende op het donkere behangsel en verder kroop, naarmate de dag vorderde.

„De heere van 't gasthuis moeten 't nou eres wete, hoe of ze al ons vertier hebbe weggenome!" mopperde Mina; „'t is zonde, dat ik 'et zeg, Geert, maar zulleke mensche hebbe soms zoo weinig idee

over 'n ouwe stumpert. Kon dat operatie-gebouw nou nerreges anders gebouwd worde as juist hier voor òns hekkie? Is de tuin soms niet groot genoeg? wat hebbe ze òns licht nou heelemaal weg te neme?"

Geertje gaf geen antwoord, en keek maar naar het eene krimpende zonnestraaltje. Wat moest ze ook zeggen? Wat hielp 't?

De dagen waren nu zoo eentonig, en zoo lang .... zoo lang .... En er was iets gekomen in het kleine huisje, dat woog zoo onoverkomelijk zwaar dat niet meer was weg te krijgen ....

Langzaam, als de verraderlijke schemering, was het naar binnen gegleden, en was overal doorgedrongen en had alles, àlles omneveld, heel onmerkbaar in 't begin, maar later zoo droef, zoo donker, en zoo huiverig ....

Stil en treurig zaten nu de twee oudjes bij het kleine raam, en durfden niet uitzien naar het armzalige plekje, dat hun als „tuintje" was overgelaten. Ze waren bang voor den grooten, lompen, moedwilligen muur, die daar nu stond als een dreiging, ruw en zwaar temidden van al de lieve vriendelijkheid in het leven der beide vrouwtjes.

Hij was gekomen, de groote stoornis in de kalmte van hun bestaan, als een steen, die plotseling neerploft in een vijver van roerloos avondrood, als een wolkenschaduw, die verdonkerend heenstrijkt over een vlakke zonneweide, als een hard geluid van booze woorden, in een kamer, heel stil en teêr van vredig avondlicht.

O, alles was nu gebroken .... en wèg, verloren .... en het kwam nooit meer weêrom .... Arm, arm Geertje!

Uren lang zat ze stil te kijken en te denken, omdat er nu geen afleiding meer was, omdat het tuinhekje niet meer rinkelde, en geen paars gasthuisjurkje voorbij het raam streek of door de deur ritselde, omdat er geen helder kinderstemmetje meer om Witje riep, of bedelde om 'n pepermuntje .... omdat alles nu donker was, en stil en treurig.

Ze werd zoo moê van al dat denken, zoo sufferig in haar hoofd ....

Urenlang lag ze wakker 's nachts, en dacht aan den volgenden dag, die weer komen zou, heel eentonig en gewoon-treurig, net als alle dagen, die na 't bouwen van den muur gekomen en gegaan waren. Dan bleef ze 's morgens maar lang in bed, in een vage vrees van op te moeten staan en wéér zoo'n dag te beginnen ....

Dan trok ze de lakens maar over haar hoofd en opende de oogen niet, omdat ze 't licht niet wou zien, dat nu geen licht meer was, niet meer het warme, lieve licht van vroeger.

En Geertje werd al bleeker.... al bleeker en al stiller. Eindelijk stond ze niet eens meer op.

„Ik ben nog zoo moê, Mina, ik ben toch maar zoo moê. Laat me maar legge, ik hoef niks te hebbe.... doe de gordijnen maar 'n een beetje toe.... zóó ja.... en laat me nou maar stil legge.... want ik ben nog zoo moê...."

* * *

Domenee zat naast de bedsteê. Geertje lag nu in het achterkamertje, voor de gezelligheid. De gordijnen waren opgeschoven, zoodat ze toch nog in de kamer kon kijken, waar Mina op kousen heen-en-weêr liep, nu eens met 'n keteltje water, dan weer met 'n kopje thee.

Maar Geertje keek niet in de kamer. Achterover lag ze op het kussen en hield de oogen gesloten.

Arm lief gezichtje, met het vlokkige grijze haar, wat lig je nu smalletjes en bleek in je witte nachtmutsje, en wat ben je oud en gerimpeld!

Toe, och toe, kijk nog eens éven op met je lieve bruine oogen.... och, éventjes maar....

't Was in den namiddag, en het ééne smalle goudstraaltje gluurde nog naar binnen, en kuste de roodachtige blaadjes van het moederplantje en spiegelde zich in het Japansche potje, dat nu naar de achterkamer verhuisd was, omdat Geertje er telkens om vroeg.

„Wil uwe nou wel gelooven, domenee", fluisterde Mina, „sint dat ze benne begonne te bouwe hierachter, is ze eigelijk niet goed geworde. Ze wàs al niet te goed, dat weet domenee wel; ze was immers nóóit zoo as ik of as 'n ander, zal 'k nou maar 'es zoo zegge; altijd zoo bezonder.... en sint dat ze toe op die regenachtige dag nog uit geweest is, het ze zeker kou gevat op 'et kerrekhof; want wáárvan zou ze anders nou zoo hoeste? En 'n kóórs het ze, 'n kóórs.... allemaal kou, en anders niet. Wat dêe ze d'r dan ook? Ik zee nog: „Geert" zee ik, „ga nou niet; 't is immers koud, en 't het de heele dag al zoo gemiezeld!" Maar 't was z'n verjaardag, domenee, en 'k kon d'r niet houwe. Och ja, 'n ieder het zoo z'n aard, daar is niet an te doen. En wat ik nou maar zoo zegge wil:

ze was altijd toch nog zoo zoo tevreeë, as ze zoo stilletjes in de tuin kon zitte kijke; en as de kindere dan eres binne kwame, dan had ze altemet nog 'es 'n grappie....

Het oude vrouwtje schudde het hoofd en zette het bloempotje nog wat verder in het krimpende, krimpende zonnestraaltje.

„'t Zal meschien niet lang meer dure, domenee, dat ze d'r naar kijke kan.... vort, kat! je zal 't me nog omstooten ook.... heere kijk nou domenee, alles is daar toch gelijk in, of 't 'n mensch is of 'n beest, ze willen allemaal in de zon! Die kat springt nou tellekens in de vensterbank, nou dat er nerreges anders meer zon is. Vroeger liep-ie overal in de kamer, en nou....

Ze zuchtte. Geertje bewoog zich in de bedsteê, en kwam halverwege overeind.

„Mina", zei ze met een zwakke schorre stem, „heb je 't al water gegeve? en staat 't al in de zon? Denk je d'r om, dat je de blaadjes afneemt, met 'n sponsie met lauw water.... ja, met 'n sponsie met lauw water...." herhaalde ze nog eens flauw, alsof ze maar in zichzelf sprak, en legde toen haar hoofd weer op het kussen.

„Zoo vraagt ze nou tellekes, domenee", fluisterde Mina.

Domenee schudde 't hoofd en ging heen.

'tWerd zachtjes aan avond. 't Zonnestraaltje was weggegaan, en de kamer vulde zich met donkerheid, die somtijds verging en weer aansloop, en zich nestelde achter de stoelen en onder den schoorsteen en binnen de bedstêe, waar het smalle gezichtje roerloos op het kussen lag.

Het theelichtje op de tafel verspreidde een sidderend kringetje van dofgelen schijn, dat opflikkerde in den koperen voet van de staande-lamp, en op het tinnen melkkannetje. Mina zat in het hoekje, half-en-half dommelend, net als Poes, die op den warmen stoel, waar domenee gezeten had bij de bedsteê, inéêngerold lag.

Van buiten wierp de donkere muur zijn onbewegelijke massale schaduw in het vertrek, duister, niet te keeren.

Stil, heel stil lag oude Geertje achter de gordijnen, en droomde van den zonnigen gasthuistuin, en de lieve kindertjes, die daar stillekens speelden in hun paarskatoenen jurkjes, en die ze nou nooit meer zou zien.

Hoorn, Juni 1901.

Marieken van Nijmegen.

DOOR

LODE BAEKELMANS.

VII.

Il faut dans ce bas monde aimer beaucoup de choses,
Pour savoir, après tout, ce qu'on aime le mieux:
Les bonbons, l'Océan, le jeu, l'azur des cieux,
Les femmes, les chevaux, les lauriers et les roses.

Il faut fouler aux pieds des fleurs à peine écloses;
Il faut beaucoup pleurer, dire beaucoup d'adieux....
A. De Musset.

en morgen, bij het verlaten zijner woning, overhandigde de postbode Moenen een brief. Oogenblikkelijk erkende hij het schrift van Weylandt. Wijl hij in het koffiehuis op de noorderwandelbrug een kop koffie dronk, las hij de lange mededeeling. Nu en dan hield hij even op, keek door de vensterruiten over den stroom in de verre, wazige winterlucht of blikte rond in de stille, gezellige verlatenheid der herberg, waar de kachel ronkte en de hond te slapen lag. Zenuwachtig en onregelmatig dansten de letterkrabbels als kleine, pikzwarte duivelkens op het blanke papier, dat in zijn geheel een aanvertrouwing was, waarin Moenen maar al te wel zijnen goeden en waardigen vriend weerzag. Hij schreef hem volgenderwijs:

— Waarde Moenen! Toen ik u laatst bij uwe aankomst te Antwerpen mocht terug zien, was het mij geheel onmogelijk u op ouden, vertrouwelijken voet te behandelen, en u te verhalen van mijn geslenter en gezeur door de maanden, die ik hier, in uwe afwezigheid, heb doorgebracht. Immers, een onzer vroegere, onverzettelijke stellingen

luidt als volgt: In gezelschap van vrouw, lief, zuster, moeder of echtgenoote voelt men zich begrensd in zekere gesprekken en nimmer kan men dan van trouwe vrienden verwachten, dat zij elkaar de meest vertrouwelijke dingen meedeelen. Ik begreep toen al te wel, dat het mooie, goudharige Marieken van Nijmegen eene tamelijk ernstige en betrekkelijk standvastige ankerplaats was voor uwen onbestendigen lust. Dat is nu, voor mij, wel de meest benaderende uitdrukking om aan te duiden dat iets nog al duurzaam is. Van iets blijvend is er nooit sprake! De oude, klassieke rederijker zelf had het lofwaardig vermoeden, dat niet steeds de liefde bestendig van duur is! Maar wat afwijking weer! Ik laat me steeds gaan als in de lange gesprekken op onze wandelingen op de dijken, de ondergaande zonne te gemoet... Ik begreep, dat uw uitheemsch liefje u meer had ingepakt dan de lieve, mollige, magere, karakteristieke wijfkens onzer goede stad. Daarbij voelde ik eenen zekeren eerbied voor mijn vriend Moenen, die de samenleving en de openbare meening braveert (oef! zoo noemt men het immers in eene zeer bijzondere rhetoriek der vooruitstrevende partijen) vooral nu ik, sinds enkelen tijd, bij een groep ben aangesloten, — zoo goed als ingelijfd! — een groep die zich noemt *„Op weg naar een natuurleven”*, voor doel heeft de verzedelijking en ontvoogding der massa's, en samengesteld is uit een bijeenraapsel van de meest uiteenloopende individuën. Toen ik allen ijverig en welmeenend zag werken, lezingen en voordrachten geven, onderwijzen en manifesten schrijven, bladen en brochures verspreiden, boeken aanbevelen, wandelingen inrichten, door woord, beeld en daad medestrijders aanwerven voor de goede zaak, toen liet ik mij (gij kent mijn geestdrift, die sommigen gemakkelijke geestdrift heeten) medesleepen... Ik ook wil nu voedsel voor 't volk, woningen voor 't volk, rust voor 't volk, zedelijkheid in 't volk, kunst voor 't volk.... ja, ja zelfs kunst voor 't volk. Lach nu niet, dat ik daaraan geloof, tijdelijk althans; allen zoeken wij immers in iets te gelooven? Gij hebt Marieken.... Ik ben erg ingenomen met mijne nieuwe taak; gij weet het, stel ik in iets belang, dan valt mij niets te zwaar, ik weet mij te vertienvoudigen, in veel te voorzien en mij nuttig te maken. Ik meen, dat mijne kameraden verheugd zijn over mijnen ijver; ik ben zelf tevreden. Een onzer grondbeginselen is natuurlijk, onder de huidige levensomstandigheden, zoo eenvoudig mogelijk te leven; de meesten valt het lastig door

hunne betrekkingen, ofwel ontbreekt hen den noodigen moed; anderen zouden wel, ware hen dat simpel leven niet te kostelijk! Arme stakkers! Zooals steeds, ben ik, mijns dunkens, tot het strenge uiterste gegaan! Ik leef zoo sober mogelijk, snoep slechts zelden, — o lekkere taartjes! — werk veel tehuis, draag de eenvoudigste, donkere kleederen, bezoek zoo weinig de venusdierkens en mijn liefjes, mijmer over mijne plichten tegenover het menschdom, schrijf puriteinsche traktaatjes, bepeins een drama met onze strekking en maak liederen voor de gezellen. Ik vermoed, dat ik nu wel een heel moreel mensch ben, strevend voor een goedgeordend, geregeld bestaan. Ik twijfel nog wel menigmaal!.... was ons vroeger leventje dan niet heerlijk?.... Eigenzucht, zegt mijne nieuwe belijdenis, leidt tot het hoogste misbruik van gezag, en gezag verspert den weg de toekomst! Kortom, ik wil edelmoedig en vol liefde zijn voor mijn evennaaste, voorloopig tenminste.... Hadden wij niet altijd de meiskens lief? 't Was toch wel belangloos, niet? 'k Voel mij een heele man worden, zeker van zijne stappen.... en toch, wij gaan naar het onbekende. Wat wij verdedigen, vindt zijne aanhangers tusschen al de standen: kunstenaars, schilders, muziekanten, schrijvers, zeelieden en handelaars, bootjesroeiers en herbergiers, dokwerkers en beambten, onderwijzers en onderwijzeressen.... en die mag ik het minst lijden, doch, trouw aan mijn geloof, geef ik aan deze neiging niet toe. Ik bewonder de onvermoeibaren, duld de gelukzoekers, de ontevredenen en de mislukten (in hunne laatste poging) en wil — klinkt het niet te hoogmoedig, u mag ik het toch zeggen — me onmisbaar maken en mij opofferen. Haal de schouders niet op, ik hoop mij wel te kunnen opofferen, indien het noodzakelijk is, en 'k schrijf het u om ons beiden te overtuigen. Ik houd van deze opvatting zooals ik hield van mijn eerste lief; ge weet wel Augusta, die mooie bruine, die slanke, fiere, waarop ik dol was als schoolknaap tot zelfs een heel tijdje daarna. Augusta! Wat een trotsche, adelijke naam! Haar waren mijne eerste gedichten, mijn eerst letterkundig knutselwerk opgedragen, zooals ik heden mijne eerste studies, traktaatjes en artikels, mijn eerste voordrachten aan mijne opvatting wijd. Blijft het duren? Wat blijft er duren? Toch, wie weet, wordt ik later niet de groote overtuiging, die het heerlijk, nieuw geloof aan de menigte opdringt, zoodat zij juicht bij de voorzegging der verlossing, die nabij is. Augusta! Augusta! bruingelokte Augusta, met

uwe donkere oogen! Dat het mij weer niet zoo verga, als toen met u, die ik alleen gezien heb in zonnegoud en zomer! Augusta zonder schaduw! Moenen, herlees eens die ongeoefende, hartstochtelijke dingetjes van voorheen. Vaarwel droom van mijn geloof, vervaag in mijn herinnering bij al de anderen, bij de lieve dooden.... Een *In Memoriam* meer te schrijven in mijn aanstaanden versbundel, waarin ik mijne gedenkenissen bewaar. Augusta, lieve verwaasde droom van mijn prille jeugd! 'k Heb haar laatst weer ontmoet, Moenen, wij hebben gesproken als oude bekenden, als bejaarde menschen. Een Zondag gingen wij zelfs samen naar het Museum! Zij was eene bevestiging geworden voor mijne theorie over „naaisterkenssentiment"! Voor de afbeeldingen van Van Dijck hield zij mij eene verhandeling over kleersnede, over halskragen Marie Stuart en Medicis; bondig, zij was zoo in haar schik mij te toonen, hoe bekwaam zij was in haren stiel, bracht mijn borstdoek in orde, gaf mij zooveel raad omtrent kleur en keuze van stof, dat zij mij ten laatste begon te ergeren. Zij was niet meer zoo naief als vroeger, zei ze, had veel ondervinding opgedaan! Vervloekte ondervinding! Augusta! arme Augusta! Mijn eerste en niet mijn laatste zinsbedrog!

Dat gij door uwe levenswijze naar den natuurstaat streeft, zonder kennis van de schriften der groote bouwmeesters van ons geloof, doet mij u te meer naar waarde schatten. Later, als ik u eens tref in eene geschikte stemming, spreken wij daar meer over, een heelen avond en een heelen nacht, rooken pijpen vermaarden Obourg, drinken thee... Nu heb ik het reeds druk genoeg, met mijn eigen stemmingen neer te schrijven, om u toe te laten klaar in mijn binnenste te kunnen blikken, na eene lange scheiding. Wat leeren wij toch door scheidingen, en wat valt scheiden ons pijnlijk! Ik zei hierboven, dat ik veel arbeid in de afzondering; ik bezoek niemand en tref slechts enkele vrienden op de vergaderingen van onzen groep, eenmaal per week, Donderdags, in het werkhuis van onzen vriend, den schilder Maarten Bleijwerck. Wat geschreven wordt en verteld door beoordeelaars en bekenden, verzamel ik voor mijne brochuur: *„Carl Weylandt tegenover het kunstgrauw"*. Daarin zal ik al de meeningen, bedenkingen, verzinsels, kwaadsprekerij en gelukwenschen bewaren voor de mogelijke belangstellenden.

Hoe vind gij vers XXXIII van mijnen bundel? geeft dat niet onze stemming van voor enkele maanden:

Nu 't oude jaar gaat henenschrijden, —
Een oud kalender aan zijn laatste blad, —
Denk ik vol weemoed aan de tijden
Dat ik aldoor te hopen zat!
Te hopen zóo met vochtige oogen
Naar 't immer trotsch belovend jaar,
Waarin men meestal wordt bedrogen,
Zoo keer op keer, tot op de baar...

Terwijl ik mijne kamerindrukken schrijf, verneem ik, dat men heel veel toespelingen maakt over vreemden invloed en weinig persoonlijkheid!... Het doet mij even weinig als het gezang eener buurvrouw, die, dag in, dag uit, zingt van: „Ik zal het nooit vergeten, al werd ik honderd jaar"... Buiten hoor ik spelende kinderen krakeelen en schreien, zwaar getrappel van paarden, lustig gefluit van straatbengels, en, nu en dan, het geklaag van draaiorgels... dat spreekt van wat anders... van tevergeefsche, beuzelachtige bezigheden, waarmede wij ons bestaan vullen. Ik wil het mijne redden, zooveel mogelijk van recht houden, dienstig zijn en genieten! . . . . . .
. . . .
. . . .

Zoover was mijn schrijven gevorderd toen ik, verleden nacht, al te slaperig, mijn epistel moest afbreken. Temeer, ik moet 's morgens vroeger opstaan; vader wordt stillekens een dag ouder en ik moet mij nu wel met de zaak, hoe weinig mogelijk ook, bezighouden. Carl Weylandt, koopman in steenkolen, werkend tot bevordering der Belgische nijverheid en van den nationalen rijkdom! Wat een winstgevend baantje in vergelijking met dat van Vlaamsch dichter! Mijn broeder wanhoopt niet langer, dat ik tenminste eenmaal een nuttig wezen zijn zal, een mensch der werkelijkheid, en.... als slotsom: ik ben nu voor mijne ouders de vreugd van hunnen ouden dag. Zij ergeren zich niet langer aan mijne verzen, nemen het haast kwalijk aan de hekelblaadjes, die hun zoon durven gek noemen en zijn geschrijf onbeduidend.

Door heel deze uitwijding, — mijn schrijven is niets anders, — wou ik u hoofdzakelijk uitnoodigen op het bommelgelag, een onderonsje voor enkele goede vrienden, waar wij, in intiemen kring vergaderd, het verschijnen van mijnen eersten bundel zullen vieren. Wij zullen er babbelen, drinken, rooken, wenschen uitbrengen, zooals men op congressen doet, nog drinken en rooken, in een woord gezellig bijeen

zijn. Deze belangrijke gebeurtenis zal plaats hebben in de vereenigde zalen der „*Criterium bar*" waar een veertiental, bepaalde geniën der toekomst (talent is te alledaagsch), gemakkelijk kunnen geschaard zitten rond de tafel en bij de piano. Dit alles voor Maandag 25 December te 9 uur. Toasten en heilwenschen zullen worden uitgesproken door elk der aanwezige, ongekende beroemdheden, wier beeltenissen ten mijnent aan de beschikking der belanghebbenden gesteld zijn, heilwenschen aan het werk, — geleverd of nog onvoldragen in groei-proces, — aan de toekomst, aan de jeugd, aan ons publiek, aan onze uitgevers, aan onze Meceenen, aan Vlaanderen, aan de Wereld, (zijn wij niet wereldlandsch?) aan de kunst! Wij zullen wenschen uitdrukken als volgt samengevat: „De jongeren te Antwerpen in algemeene vergadering samengestroomd eischen, ... verzoeken, ... smeeken, ... meenen, ... stemmen in, ... vinden het noodzakelijk, ... beloven, ... betrouwen, ... steunen, ... betreuren, ... en wat meer! Rijnwijn van de beste herkomst: Niersteiner, Liebensteiner, Mittelheimer, Rudesheimer, en .... Bachheimer, zullen de stemming aankweeken en bevestigen. Geurende Obourg voor de pijpen, allerfijnste sigaren, een klapper van een huis gesticht in 1763, daarbij drie vinnige, fatsoenlijke, prettige diensterkens, sierlijke beestjes van het zuiverste water en eene niet te rijpe meesteres .... dat zal u doen nadenken, en, in geval gij uwe gewetensbezwaren kunt overwinnen, zult gij ons allen genoegen doen met dit heugelijk feit te helpen vieren. Boshuysen zal ons aanschijn vereeuwigen op het witte marmer der herbergtafel. Tusschen dat volk, waarmede men eens zal af te rekenen hebben, mag Moenen niet ontbreken! Wat meer zegt, ik heb met u nieuwe grondstellingen te onderzoeken over het wezen der onbestendigheid, axiomas over de onstandvastigheid, die ik in eene volgende, uitgebreide verhandeling wil neerschrijven.

Als bekroning van alles moet ik u nog voorstellen aan mijne Dina, — dat heet volgens de naamafleiding, de onschuldige, — mijn laatste zwak, die ik reeds drie lange weken, zonder ophouden en trouw bemin. Een eeuwigheid voorwaar! Dina is eene lange, Duitsche, twintigjarige schoone, niet mager, geen te sterk afgeteekende jukbeenderen; rijke borsten; 't is eene vleeschelijke weelde; zij draagt de blonde haren (Hoch Germania!) à la vierge (afschuwelijk); 't is eene erg mededeelzame ziel, die geen oogenblik kan zwijgen. Wij begrijpen malkander op hartroerende manier, krakeelen bijna niet. Daarbij sinds de drie weken,

dat ik op haar verliefd ben, was zij mij slechts een dozijn keeren ontrouw met een stuurman of een ouden kennis. 't Is een betrekkelijk ideaal! Wij leven als twee tortelduifkens in een goed seizoen! Eene idylle! Ik poog haar te overtuigen, dat het natuurleven het eenige betrachtenswaardige is; overal voel ik mij apostel voor onze zaak. Dat gebeurt natuurlijk 's nachts, als ik, vol ontroering, in haar het menschdom liefheb en verheerlijk. Zij heeft eene ordelijk, geschikte kamer, dicht in uwe buurt aan de Schelde. Zij houdt van reinheid, zegt zij, en ik, ik bewonder de reinheid in de vrouw... Een heel stel blousen, roode en rose, uitverkoren kleuren, die zij ten geschenke kreeg van vrienden, behalve van mij, vullen de kleerkast... Boven hare deur hangt een gevonden hoefijzer met zilverpapier omwikkeld. Dat brengt geluk bij, meent Dina, en, voor een deftig, spaarzaam meisje, mag dat wel. Ja, ja, zij spaart, zij wil zich renten samenstellen voor later, voor haar huwelijk, voor mogelijke ziekte of ongeval. Wel? Iets dat u zal pleizieren, zij poedert noch schildert zich, verft zich het haar niet, gebruikt geen reukwerk, heeft mooie handen, is streng geloovig en bepaald bijgeloovig. Zij wil volstrekt Fransch van mij leeren, smeekt en bidt mij als de „vulgarisateurs" ons volk.

Laatst heb ik haar mijn traktaatje over „De Vrouw" gelezen... Ik vergat haast u mede te deelen dat ik voor den groep „*Op weg naar een natuurleven*", een vlugschrift bereid heb over „De Vrouw", over de vrouw door de eeuwen heen, hare verzuchtingen en slavernij, hare rechten en plichten, hare plaats in eene volmaakte samenleving, heel zuiver in den geest naar een natuurleven. Ik vermoed, dat gij lachen zult; ja, zeker, ik had gemakkelijker eene studie kunnen schrijven over blonde, bruine en rosse, over aschblonde, over koornblonde, over pikzwarte, goudrosse, vaalrosse, kleine (ik houdt toch 't meest van de kleine vrouwen) lange, magere, zwaarlijvige, oude en jonge vrouwen, met en zonder heupen, flosse borsten, geene borsten of uitdagende borsten... ja wellicht... maar heel ernstig heb ik gedacht aan de zedelijkheid der menigte, aan het verval onzer eeuw, aan de opvoedende rol der vrouw. Doch nu ik zóó aan mijnen allerbesten Moenen schrijf mag ik het echter wel bekennen: liever had ik tot in kleinigheden hun onderscheiden temperament bestudeerd, uitgewijd over de naaistérkenssentimentaliteit, over beperkte hersenen; over blauwkousen eene dogmatische indeeling opgemaakt, met natuurlijk menigen regel van

uitzondering, over hunnen smaak en kennis, over hunne lusten en eischen, hun liegen en veinzen... Ik had willen schrijven over smachtende en vurige, over verbasterde, over ongekunstelde, openhartige, over droomsters, zwijgende, ernstige, trotsche, onkuische, ingewijde, nieuwsgierige, wankelbare en hysterieke vrouwen. In evenwijdige lijnen moeders, zusters, gehuwde en huwbare, naaisterkens, meisjes op de kostschool, meiden, venusdierkens en meisjes van het voetpad, onderwijzeressen en winkeljuffers, tot mijn krantenmeisje inbegrepen had ik willen stellen met hun eeuwig probleem tegenover den man. Dat had ik wel willen doen hier in ons landje, waar men met zoo'n heilige verontwaardiging het wufte zuiden schuwt. Maar, om ter wille van mijn geloof, mocht dat niet! Wij moeten naar een natuurleven! Zelfs de verdraagzame geest van Marcel Ruwaert, den opsteller van ons blaadje over natuurleven, zou dat niet geduld hebben, al schreef hij ook onlangs een welgemeend artikel over bordeelen, waarin hij, flauwkens en zonder veel zaakkennis, de beestjes verdedigd heeft. De zedelijkheid, Moenen, de zedelijkheid der menigte, ik geloof bijna zelf in dat fata morgana. Wij zijn immers zoo overbeschaafd, zoo leuk overmenschelijk, dat wij heel tevreden mogen zijn, ons zelven als schadelijk te aanzien tegenover die goede, makke, reine, oprechte en gezond-redeneerende menigte! Menigte! O Menigte... En toch een ontleding der oogen, van den ouderdom, van het algemeen begrip der schoonheid, van bevallig- en lieftalligheid, van valschheid, domheid, zelfbewustheid, ... was dat mijne pen niet waardig?

Terugkeerend tot mijne Dina dus, weet gij wat hare beoordeeling was? Gedurende mijne lezing, telde zij zeer bedaard en onverstoorbaar, zachtmoedig toeluisterend, de ontvangst van den dag in haren voorschoot, ging dan uiterlijk tevreden haar kapsel schikken voor den spiegel en frazelde van „Ich weiss nicht, was es soll bedeuten"; dan zei zij, dat het heel mooi was en vroeg daarbij met onschuldig gelaat hoeveel zulk schrijven opbracht.

„Ach, onze uitgevers betalen ons koninklijk", heb ik haar geantwoord. Zeer tevreden, met eenen hoogen dunk mijner middelen, bad zij om eene nieuwe blouse. Ik deed oogenblikkelijk het gesprek eene nieuwe wending nemen. Maar gij, Moenen, die mijn werk nog anders kunt waardeeren dan mijne onschuldige, lieve Dina, uw oordeel zal ik inroepen, vooraleer de brochure uitgegeven wordt. Hoe vindt gij althans de volgende brokstukken:

„Met onzen twintigjarigen droom hebben wij de vrouw hoog geplaatst: zij werd de bron van leven en goedheid, de wijze steun en de bewonderenswaardige kameraad, die ons beter kent dan wij haar of ons zelven Wars van het enge katholicisme kregen wij eene gezonde zinnelijkheid, vonden ons lijf schoon zooals wij onze ziel schoon zagen. Daarom moeten de verhoudingen tusschen dien trouwen kameraad en ons vrij zijn, zoo vrij mogelijk. Ik bedoel hier niet zoozeer vrij onder stoffelijk opzicht, dat heet niet afhankelijk van den man, maar veeleer vrij door den geest, een zelfstandig menschenkind met eigen droomen en kennis, niet langer een schepsel daar tot plezier van den meester. Wij mochten verandering begroeten, wij leerden vrijer ademen; eerbied voor de vrijheid van handelen, werd ons een natuurlijk gevoel, en dat is de weg der bevrijding!"

Ik lees verder:

„Vroeg reeds was de behoefte om geestelijk met de vrouw samen te leven: de Grieken hadden hunne lichtmeisjes, hunne hetaeren, aantrekkelijker dan de wettige huisvrouw door hunne fijne ontwikkeling...

Iets waarmede ik voorzeker achting en genegenheid der blauwkousen moet winnen schrijf ik tot slot nog over:

„Toch was het nu wakker geworden, het was nieuw, de menschen, — schuwen al wat nieuw is, zij onthaalden de verklaring der vrouwenrechten met koelen spot, maar Olympe de Gouges had het geschreven wat zeker de meening was van velen: „La femme naît libre et égale à l'homme en droits"...

Zij is echter te lang, mijne studie, anders zond ik u een afschrift, een gelijkluidend afschrift! Genoeg zij het u te weten, dat het flink ineen zit, dat het een puriteinsch traktaatje is, dat mij tot vriend der dames moet verheffen, en, wordt ik hierdoor niet tot hunnen ridder zonder blaam geslagen, (figuurlijk voorzeker) dan twijfel ik aan mijne toekomst. Ontegenzeggelijk ontsluit het mij de poort des hemels; verklaar ik niet: „Het geloof, of liever de natuurleer van sommigen, die zegt, dat de liefde enkel de zucht is naar wellust, dat elk mannetje zooveel vrouwtjes bevredigd als zijne kracht hem toelaat en wederzijds, is valsch. Wij gaan naar gewaarborgde vereenigingen, naar de oprechte eenheid van karakter en vriendschap tusschen twee wezens. Niet steeds is dit van eerstaf te verwezenlijken, menige poging en proef zullen ons geduld sterken, om, eindelijk, het ideale tweetal te vormen!"

Nu hebt gij genoeg aan mijn vlugschriftje en aan mijn uitgelaten geschrijf; beging ik flaters, boek hen bij winst en verlies, en vergeet niet de uitnoodiging voor 25 December, geschiedkundigen datum in onze kunstgeschiedenis. Mijne hoffelijke groeten aan Mevrouw Moenen, geboren Marieken van Nijmegen.

Verlangend naar uwe tijdingen, noem ik mij

uwen onstandvastigen,

CARL WEYLANDT

B. A. Jan Eeren zei mij onlangs, achteloos en zonder pralerij, dat de onstandvastigheid een aanhangsel van het genie is . . . Ik wieg in zoet gedroom . . . .

VIII.

Trop bête pour être inconstant,
Et trop laid pour être infidèle.

A. DE MUSSET.

Er zijn stonden in het bestaan, dat men plots terugblikt, als iemand, die meteens tot bezinning komt en het besef krijgt van het verleden. Zoo was het Moenen na de lezing van Weylandt's schrijven. Grijs was buiten het winterlandschap met zijn stildroomend gehucht aan de overzijde van den stroom, den stroom, waarlangs hongerige meeuwen scheerden en enkele schuiten lusteloos voortdreven. In hem ook zeeg die parelgrijze meewarigheid van den dag, een onzeggelijke weemoed, die uit dien langen brief naar hem opschreien kwam en diep hem roerde. Moenen kende al te wel die verlangende stemmingen van rijke zielen, die zich niet uitstorten mogen aan eene geliefde vrouw. Achter den levendigen toon van zijnen brief, achter dat fonkelend en misprijzend getooi van woorden, achter gepoch en heimelijke scherts verborg hij fier en spottend de diepe wonden van zijnen zoekenden en betrachtenden geest, het zinsbedrog zijner ziel en het willen van zijn hart. Moenen herkende zich zelven weer, vond weer oude gewaarwordingen, hoonenden lach, dolle pret, teere smart en bitse vreugd. In zijn opwellend medelijden wou hij Weylandt schrijven, zonder dralen en in verborgen en bedekte woorden hem troosten, hem uitleggen, hoe hij nu zachtjes dreef door het

leven, in eene gelukkige omhelzing, zonder omkijken naar wat heen was. Niet langer immers bekreunde hij zich om oude verzuchtingen! Hij leefde in eene huiselijke rust, had geen bekommering om de toekomst, noch belangstelling in de menschen of de gebeurtenissen rond hem. Mocht ook, even slechts, een vage onrust hem kwellen om wat nog onbekend was, hij vond immer bedwelming in de armen van Marieken: vromer keken zij dan beiden naar den opgaanden dag. Hij had geen ander geloof van noode. Wat lag het verleden ver, in fraaie volheid van beweging! Wat bleef hem nu nog van dien vroegeren Moenen? De mensch, gelijk aan het krachtig, gedurig veranderend leven van de natuur, verandert en hernieuwt zich steeds. Sinds lang dacht hij niet meer na over onbestendigheid en onstandvastigheid, al waren die woorden hem menigmaal onbewust den mond ontvallen, in de vele uren van samenzijn met Marieken. Nooit had hij kunnen vermoeden het onheil, dat aan deze beteekenisvolle termen verbonden was.

Hoe meer hij nadacht, hoe bepaalder hij overtuigd werd, dat hij voorloopig althans met Weylandt niet samen kon komen. Wanneer vrienden, goede vrienden, eene verkoeling in hunne verhouding gewaar worden, doen zij best een samentreffen te schuwen, uit vrees voor opkomende vijandschap. Weinig is er noodig om mistrouwen te doen groeien tot hekel; het minste misverstand, een verkeerd begrepen handeling, een ongewikt woord, wekt nijd. Kan men elkaar mijden, komt de heelende tijd alles weer goed maken. Moenen voelde een grens in handeling tusschen hem en Weylandt, overschreed men die grens dan begreep men elkaar niet langer; ondanks lange eensgezindheid moest dan verbittering komen. De overeenstemming van twee wezens berust op een enkel gevoel van ineensmelting, van sympathie; het overige daar rond is niets meer dan verdraagzaamheid en hoffelijkheid. Moenen, met den spitsvondigheid van zijnen fijnen geest, dacht dat alles na.... Voor hen beiden was dat samenluidend accoord, dat hunne vriendschap schoorde en mogelijk had gemaakt, verbroken. Dat Weylandt daarvan niet bewust was, sproot enkel hieruit voort, dat hij hem eerst geschreven had, en het Moenen daardoor mogelijk was, hun oud standpunt van uit zijne nieuwe omgeving te bekijken. Nu kwam het er op aan zoo ontwijkend mogelijk te antwoorden, in eenen gepasten vorm, met warme, vriendschappelijke woorden.

In het teeder grijs van den dag, blikkend op de grauwe bochels van 't afloopend water, pijnlijk getroffen als bij een tijdelijk afscheid van een bevriend persoon, antwoordde hij in welwillende, teedere, inschikkelijke volzinnen, waarin hij te vergeefs het oud, kameraadschappelijk gevoel poogde te doen herleven.

In de herberg bleef alles heel stil; de hond lag nog steeds voor de ronkende kachel te dutten, en het gerucht van buiten kwam als wat wankelmoedige onrust naar de stilte opgezweept. Hij hoorde zijne pen als sprekend sarren over 't gladde briefpapier, en zijne kleine, tengere letters zich scharen tot woorden, en lijnen in eene koele beslistheid, die hem niet eigen was.

Hier volgt het afschrift van zijnen brief, mij later bij het schrijven dezer geschiedenis als oorkonde verstrekt:

„Mijn goede Carl! Onnoodig u te zeggen hoe aangenaam mij uw schrijven verrast heeft. Ik antwoord u dan ook dadelijk, ter plaatse zelf, waar ik uw schrijven gelezen heb, namelijk het koffiehuis op de noorder-wandelbrug. Mijn blikken drinken zich zat aan onzen hartstochtelijk geliefden stroom, die, door het gewinter van 't landschap, noest en krachtig voortstuwt. Waarachtig, ik weet thans niet wel, hoe aantevangen, bijzonder daar ik meen, dat onze gemeenschappelijke theorie over onstandvastigheid en onbestendigheid, voor mij tegenwoordig, uiterlijk en oppervlakkig wellicht, van aanschijn veranderd is. Ik twijfel, maar pas heb ik dat woord neergeschreven of ik word gewaar, dat ik op het toppunt van onbestendigheid of nog aan het uitgangspunt der onstandvastigheid sta. Nochtans is mijn begrip der onstandvastigheid anders, bijna niet te bepalen; ik meen, dat de tijdelijke aanpassing van ons zelven aan personen of zaken niet zóó kortstondig, niet zóó menigvuldig wisselend is, sinds ik het mooie Marieken van Nijmegen heb leeren kennen. Sindsdien is er zooveel ontkenning tegenover mijne oude meening komen staan, dat ik, bekomen van mijne verwondering, overtuigd ben, dat onze hooge dunk over de vrouw niet overschat werd door onze innerlijke aanschouwing. Herinnert gij u onze lange gesprekken over voorbestemming? Hoe ik eenmaal, schertsend mijnen naam verbond aan de oude legende van Marieken van Nijmegen? Het was tegen den morgen, toen wij afscheid namen, na uren zwetsen en praten aan eene tafel in de *Londen Tavern*. Menige pint voortreffelijk Engelsch bier had ons opgewonden, toen ik in zekerheid u zei, dat ik, evenals

de duivel in de sage, heerschen zou over Mariekens ziel, dat ik evenals de duivel hare nieuwsgierigheid en haar betrachten zou sussen en haar geven het weten . . . van de groote twijfelaars en dwalende oprechten. Zooals woorden, die, zonder nadenken en bijna onwillekeurig uitgesproken, later eene noodlottige beteekenis erlangen, een groeiende waarde verkrijgen, zoo werd mij die losse herberggril eene aanvechting. Later, zwervensmoede en vol onrust gedreven naar de stilte, koos ik Nijmegen . . . Ik heb dat nimmer iemand toevertrouwd, alleen heden, heden moogt gij het weten . . . Daar, toevallig doch als voorbestemd, heb ik Marieken ontmoet en me gehecht aan haren verkleefden eenvoud. In de lente van verleden jaar mocht zich die samenvlechting, vol toewijding en hartstocht, van onze twee wezens verwezenlijken. Nog twijfelde ik, bewust van het tijdelijke des levens, waar veel opoffering noodig is om iets grootsch te benaderen. Ook de opoffering kwam toen Marieken door sterken moed en vrijen wil zich afscheidde van haar oud bestaan, van hare moeder en omgeving om mij naar Antwerpen te volgen. Geen sprake hier van naaisterkens-sentiment! Haar klaar, ongekunsteld doorzicht, hare liefde, haar opgaan en betrouwen in mij, geven mij het vast geloof, dat zij mijne levensgezellin is voor heel lang althans, wellicht voor 't leven. Hoe raar ook voor een Moenen, door haar geloof ik in het wezen der vrouw . . . De zeldzaamheid, de uitzondering is ook in de natuur, en waarom zouden geen anderen dan ik dat geval op hunne baan ontmoeten!

Dit spijt mij het meest, niet te kunnen aanwezig zijn op uw bommelgelag tot viering van uwen eersten bundel. Gij weet al te wel, goede Weylandt, hoezeer ik met uw werk ben ingenomen en hoe lief het mij zou zijn dáar te wezen — meer dan aan wien ook. — Enkel waar Marieken niet passen zou, past evenmin, op dit oogenblik natuurlijk, Moenen. Marieken en Moenen zijn, voor zoover wij gissen kunnen, één in betrachting en in daden; samen moeten zij steeds schrijden . . . Duidt het mij niet ten kwade! Wees verzekerd, dat geen weigering mij meer pijn doet dan deze . . . de oude, vervlogen tijd liet te sterke indrukken in mij achter . . . maar het kan niet anders.

Mijn hartelijke groeten en handdrukken aan de trouwe, oprechte maten, vrienden en kennissen! De beste wenschen voor uw werk en het welslagen van uwen avond! God, wat was ik gelukkig, iets te

vernemen omtrent uwe bezigheden, de geniën, die de toekomst zullen verbluffen, uwe onschuldige Dina, kortom, om alles wat gij zoo vinnig en prettig wist neer te schrijven.

Weet gij, moest ik ooit eene studie schrijven, wat deze zou behandelen? Ik schreef over zeldzame vrouwen, over eene moeder, eene zuster, een lief, eene echtgenoote, eene schrijfster.... Wat is hunne liefde, hun leven en hunne betrachting!

In uwe verbeelding meent gij mij te zien schrijven, het strak gelaat gericht op mijne pen! Bedrieg u niet, kijk ik strak dan is het van geluk, van een onzegbaar geluk, zich volledig te voelen....

Ik druk mij waarschijnlijk duister en onduidelijk uit.... vergeet niet, dat het mij ongewoon is de pen te gebruiken; ik ben geen schrijver, die dagelijks ontleedt, de ziel uitpluist en alles in woorden weet te schikken.

Vol genegenheid en rotsvaste vriendschap, noem ik mij

uw

MOENEN.

P.S. Verzwakken mijne begrippen over onstandvastigheid en tijdelijken trouw? Ik vraag niets, denk over niets na, maar wacht wat komen zal.... Dan, beroesd door het geluk, bevestigt gij, zie ik niet langer het schoone van ons levensbegrip.... Wie weet!.... Wij zijn domme ezels, die dansen op het ijs van eenen nacht.

IX.

Donne-nous ton meilleur vin et ta plus jolie servante....

A. DE MUSSET.

De „*Criterium bar*", waar Weylandt zijne vrienden had uitgenoodigd, was eene taveerne, gelegen in eene eenzame straat der oude stad. In afwachting zat hij er, den avond der bijeenkomst, met de diensters te kletsen. Naast hem Dina, preutsch om de flinke klandisie door hare bemiddeling bezorgd; verder Christine en Tilda. Gretchen, de waardin, de borsten nauw geprangd in haar keurs tot een uitdagend tafelken, stond aan de deur in de stille straat te staren. Christine, was eene kleine, mollige zwarte, met

vinnige, flikkerende oogen, de haren speelsch-kroezelend langs de slapen; zedig scheen zij in haar zwart japon. Zij vertelde hoe zij 's morgens gewekt werd door de klokken uit den toren, die, vlak voor haar venster, in de lucht spitste. Beneden was thans de tuin schamel met zijne naakte boomen rond het kerkschip, en alles scheen grijs onder de steeds dreigende regenluchten.

— „Zoo, zoo, Christine, gij zijt oprecht eene dichterlijke ziel; gij bewondert kerk en klokken, al is het ook uitwendig; is het soms uw morgen- en avondgebed?...." glimlachte Weylandt.

Christine wou iets antwoorden, toen twee vrienden binnentraden: Hendrik Rossauw en Victor de Prins. Carl stelde hun de dames voor, zeer plechtstatig, zoodat het heel stil werd. Weylandt brak dit zwijgen af, en vroeg aan de Prins hoe hij zich als huisvader voelde. Deze, eenigszins onthutst, vond het ongepast zich in dit midden over zijne intimiteit uit te laten; hij zei kort en afwerend:

— „Goed, heel goed, ik dank u!"

Carl begreep, dat hij eenen verkeerden toon had aangeslagen, wendde zich tot Dina en verzocht haar te zorgen, dat de tafel in orde kwam. Toen de meisjes in de achterkamer verdwenen waren, voelden Rossauw en de Prins zich vrijer in hunne bewegingen. Rossauw zei, dat hij een epos schreef: *„De domheid der verstandsmenschen of kostergelaten";* de titel alleen liet veel vermoeden, meende hij.

— „Laat mij u even onderbreken", sprak Weylandt. „Heb ik u reeds de toekomst verteld, die ons laatst door eene waarzegster voorspeld werd? Neen? Luister dan. Wij waren met ons drieën en slenterden, Jan Eeren, Boshuijzen en ik. Het volk trok als in begankenis langs de leien naar de foor. Tusschen het herrie der kramers en den veetroep der menigte, kuierden wij langs de kermistenten, tot Jan Eeren plots belust werd zijne toekomst te kennen. In een armtierig verlicht tentje, voor een buffetje, waarop, in bokalen, allerlei wangedrochtelijke wezentjes de stemming eener nachtmerrie moesten geven, stond de kaartlegster; 't was eene magere, getaande vrouw van omtrent veertig jaar, die, mits eene kleine vergoeding, voorspelde wat de voorzienigheid bewaart voor drie Vlaamsche kunstenaars. Wij hebben eene godsdienstige stilte bewaard in dien vervallen tempel der geheimenbezitster, rechtstreeksche afstammelinge der groote beoefenaars van de verborgen wetenschappen der ouden, der

hoogepriesters en sterrewichelaars, der goudmakers en ingewijden in de zwarte kunsten. Jan Eeren is veroordeeld om te worden den wandelenden jood van ons geslacht! Nergens zal hij rust vinden, nimmer een steen om zijn arm, geniaal hoofd te laten rusten, . . . maar zijn weg zal roemrijk zijn! Boshuijzen blijft niet hier; hij zal ook door de verre wereld dwalen en verwacht sterfgevallen tusschen zijne nabestaanden. Ik, ten laatste, zal een kranige kerel zijn . . . ik luk in mijne ondernemingen, het fortuin lacht mij toe: sinds droom ik van miljoenen als opbrengst mijner bundels; ik word rijk en de vrouwen zijn op mij verzot! Twee huwelijken zal ik sluiten (een troost voor mijne eerste vrouw). Eene meid, die mij kwaad wil, bespied mij of laat mij bespieden; ontvang ik een brief van haar, dan mag ik niet antwoorden, want dat zou mij nadeel berokkenen . . .

„Jongens, jongens, wie heeft er het hekelblaadje gelezen? Nu, die potuilen begrijpen zoo maar niets van mijne verzen!" Zoo juichte luidruchtig Jan Eeren bij zijn binnentreden. Hij was gevolgd van Steelander, den piepjongen bestuurder van hun tijdschrift, een vurig aanhanger van het vrije vers en van De Paepe, den teeren, melancholieken dichter, gansch doordrongen van het Christendom. Met hun drie vormden zij een aristocratisch groepje dichters, die het vers als de hoogste uiting van al het begrepene vereerden; zij wilden het bovennatuurlijke en het duistere, onbegrijpelijke der zielen beelden in hunne gedichten. Hoe menigmaal lokte hun richting eindelooze, lange en soms bittere besprekingen uit tusschen hen en de Prins. Deze, vol liefde voor 't schoone, bloeiende leven, vond eenen bondgenoot in den ongeloovigen spot van Weylandt, in de moraliseerende kritiek van Rossauw en in den vasten, menschelijken wil om oogenblikkelijke dingen te verwezenlijken van Sander Stroobant en Arthur Isenbaert; deze werkte voort in zijn eerzuchtig streven om den romanschrijver van Vlaanderen te worden, den nieuwen Conscience, zooals men hem schertsend gedoopt had.

— „Struyf moeten wij niet verwachten", sprak Steelander; „nu hij te Brussel woont, komt hij voorzeker niet," en hij keek rond in de taveerne om zich te richten.

Op dit oogenblik traden de overige genoodigden binnen; vooraan was Jan Witse, de Hollandsche schilder, die heel tengere en teedere dingen schilderde, niet weten wou van de studie der bovennatuurlijke verschijnselen, maar zijne zielerust vond in Thomas van Kempen.

Hij meende, dat, wanneer men een mensch schilderde, het een mensch zijn moest, die zijn fatsoen hield. Van Ee, die heel mooie verzen schreef, de kwajongen der jonge literaire bent, volgde, dan Westerlinck, de beeldschoone, jonge schilder, in druk gesprek over den prijs van Rome met Arthur Isenbaert, den prozaschrijver, Boshuyzen, de gevierde teekenaar van spotprenten, Sander Stroobant, de kunstkritikus, de ontwerper van plannen, die hij, ondanks alles, doordreef, Van Hulle, een jong schrijver.

— „Kan men niet sluiten?" vroeg Jan Eeren, „wij zullen geruster saamzitten en niet gestoord worden door vreemde klanten."

— „Dat ware voorzichtig", meende Isenbaert, „want toen ik laatst ook eens dit kwartier wou bestudeeren, was mij eene onaangename verrassing bewaard. Veronderstel, dat ik vertrouwelijk met een nachtvlinderken zat te praten in *„Zum grünen Esel,"* toen plots een groepje matrozen binnentrad. Nauw waren zijneergezeten, toen zij mij bemerkten. Ik moet hun wellicht een indringer toegeschenen hebben, want opeens voelde ik hunne blikken vol argwaan en grol op mij gevestigd. Een begon een lied te frazelen, dat ik maar al te goed ken, een lied, dat men aanheft in vijandig, stormig weer, bij het reeven der zeilen; een tweede volgde, een derde nog, tot zij allen invielen .... 't werd een nijdigen, uitdagenden oorlogszang:

„Blow the man down! Blow the man down!..."

Voorzichtigheidshalve vertrok ik langs eenen bijzonderen uitgang."

— „Dat zal je leeren je fatsoen houden", zei Jan Witse leuk.

— „Aan tafel nu, toekomst van het Vlaamsche land", declameerde Weylandt.

Terwijl Gretchen met hare diensters de luiken toesloot en elkeen zijn plaatsje zocht in de achterkamer, waar Jan Eeren eene triomfantelijken marsch, eene zegetocht op de piano speelde, traden de laatste achterblijvers binnen: Sapin, een lange, magere Hollander, precies een dennenboom, de toekomstige uitgever van het jonge geslacht, Leo van Wilgen, een bouwkundige, de broeder Westerlinck, bijgenaamd den snuffelaar, steeds te vinden in zijne vrije oogenblikken bij oude boekverkoopers, op zoek naar zeldzaamheden, Jef Thiele, de kleine, kortgebouwde, volbloedige knaap, muzikant en zanger.

Tegen het verkleurd, bebloemd behangsel der muren hingen goedkoope, Chineesche waaiers en, grillig daartusschen, platen uit Engelsche en Duitsche volkstijdschriften. Op de rechthoekige tafel, waar het gemengd gezelschap omheen zat, stonden roemers en

flesschen Rijnwijn, sigaren, tabak en sigaretten. In den hoek, rechts was de piano, die voor deze gelegenheid opnieuw werd gestemd. Het neergetrokken licht liet de hoofden half in het donker; Boshuyzen begon oogenblikkelijk te schetsen. Gretchen, had zich naast den jongen Steelander geplaatst; Dina zat in éen zetel met Weylandt; Christine hield zich aan de piano bij Jan Eeren; zij kende muziek, en de pronte dichter had meteen hare gunst verworven; Jef Thiele had, zonder aarzeling, de aschblonde Tilda zijnen schoot als zitplaats aangeboden, en deze had met het natuurlijk gemak van een straatmeisje aanvaard, terwijl zij eene sigaret opstak.

Weylandt, na stilte verzocht te hebben, sprak volgenderwijze als inleiding:

„Vlaamsche jongeren! In enkele woorden wil ik zeggen, waarom ik er aan hield, bij het verschijnen van mijnen eersten bundel, u allen te vergaderen rond deze tafel, om te verbroederen bij het drinken van uitheemschen wijn. Om uw geduld te sterken, immers elk uwer sprak liever zelf, — men houdt van den klank zijner eigen stem, — verzoek ik u vooreerst uwe pijpen te stoppen, uwe sigaren op te steken!

U, vrouwen, door het toeval aanwezig bij deze heuglijke gebeurtenis, ontvoogde venusdierkens, diensterkens door godswil, liefdeharten der jonge gezellen, luister naar jonge mannen van dien grooten stam, die de wereld wint!...

Ik sprak van verbroedering... de eenige mogelijke verbroedering is deze van het glas. Hoe ver wij van elkander verwijderd zijn, dat brengt ons samen en zal het mogelijk nog lang doen, tenminste zoolang het noodzakelijk is samen te werken voor de hernieuwing der Vlaamsche beweging en het bevestigen der jonge kunst. Wij staan hier in Vlaanderen in een bijzonder geval, publiek en kunstenaars vormen een handvol verspreide krachten, die enkel door samenwerking zich kunnen redden en iets vermogen, dat bewijzen zal van de zelfstandigheid van een ras, dat zoo onuitputtelijk rijk is aan ongebruikte elementen. Daarom heb ik u allen hier verzocht om, door eenen nieuwen Rütli-eed, de belofte te doen, eensgezind den strijd voort te zetten, en tegelijk trouw te werken voor onze kunst!"

Weylandt zette zich en deed zijne uitgedoofde sigaar branden. Dina keek hem met bevreemding aan, terwijl het gezelschap oorverdoovend toejuichte. Op een teeken van Carl had Gretchen in eenen reusachtigen beker een drietal flesschen leeggeschonken, en nu ging

„de beker van het jong geslacht" zooals de Prins hem doopte, van mond tot mond; met volle teugen werd de verbroedering en de eendracht bezegeld. Jef Thiele zong „In der Heimat ist es schön"... Boshuyzen teekende aldoor... Jan Eeren sprak tot Christine heel bevallig en voorkomend in zijn duister hoekje... bovenuit klonk de stem van Rossauw nu; met overtuiging verklaarde hij eene theorie over dagbladreporters:

— „Moest ik ooit bestuurder zijn van een dagblad, dan verbond ik een twintigtal kappers als reporters aan mijn blad... 'k zou gouden zaken maken..."

— „Bezorg voorloopig aankondigingen van uwe kappers, schreeuwde Steelander, die zich een oogenblik had weten vrij te maken van de statige waardin, die hem had ingepalmd, onteigend..."

— „Ik vraag het woord", riep de Prins besloten, en zoodra de rust was weergekeerd, hield hij de volgende rede:

„Mijn beste Weylandt! Mijne goede vrienden! Als oudste der vergadering en als uw beste vriend, denk ik, dat het mij toegelaten is, in ons aller naam, u geluk te wenschen met uw werk. Wij weten het allen: waardeering komt heel laat in Vlaanderen en belangstelling in eerlijk werk is niet te verwachten. Daarom juist is het zoo vreemd, ik zou haast zeggen voorbestemd door de omstandigheden, dat het ons gelukt is, zonder kunstmatige opwekking, eene heele geestdriftige bent te scharen rond eene jonge onderneming, enkel door goeden wil en betrouwen. Ik heb vele pogingen zien mislukken; steeds ontbrak iets; de dwingende noodzakelijkheid. Daarom was uw Rütli-eed zoo gepast. Wij voelen weer den geestdrift van eene jonge beweging, wars aan doctors- en schoolmeesterszielkens, die we niet zullen ontzien, maar geeselen in hunne leelijke naaktheid!

— „Bravo! Bravo!" klonk het door het zaaltje. „Weg met de schoenmakers! Weg met de schildpadden!"....

— „Gij, Weylandt, waart een der eersten, die met den spotlach om den mond, vroolijk den geestelijken oorlog hebt durven aanvatten; Victor Hugo heeft waarheid gesproken, toen hij schreef: „La guerre poétique ne paraît pas devoir être moins acharnée que la guerre sociale n'est furieuse".... Uwe verzen toonen ons echter eenen anderen Weylandt, iemand, die als mensch lieft en smart voelt en steeds snakt om strijd! Barbey d'Aurevilly zegt in „Les Diaboliques": „Je suis convaincu que, pour certaines âmes, il y a le bonheur de

l'imposture. Il y a une effroyable, mais enivrante felicité dans l'idée, qu'on ment et qu'on trompe; dans la pensée, qu'on se sait seul soi-même, et qu'on joue à la société une comédie, dont elle est la dupe, et dont on se rembourse les frais de mise en scène par toutes les voluptés du mépris." Dat is waar voor u, goede vriend, die in uwen dagelijkschen omgang nooit het beeld zijt van den kerel, die gij zijt, maar al uw verlangens, uwe onbestendige verzuchtingen verbergt en zich slechts verraden laat door uw werk, en wellicht nog alleen aan een paar indringende vrienden, die minder aan zich-zelven dan aan anderen denken .... Nog hangt een blauwe nevel om het landschap onzer droomen, maar wij begroeten den dageraad! ....

Bij de betuiging onzer sympathie, bij onze waardeering voor uw werk moet ik nog, in naam van een paar goede kameraden, enkele woorden voegen. Eerst en vooral namens de juffers De Kempe, onze Vlaamsche schrijfsters; ge hebt een bijzonder zwak voor de dames en dat zal u treffen; dan van iemand, waaraan gij erg verknocht zijt; van Moenen. Heden morgen heb ik hem ontmoet. Hij was zinnens u een telegram te zenden, maar thans heeft hij mij gelast u mondeling zijne oprechte deelneming te betuigen, en aan de vrienden te verzekeren, dat hij naast ons staat voor de groote taak."

Allen hadden eerbiedig geluisterd. Nu echter brak het uit in een lang geroep en gejuich. Men drukte Weylandt de hand, en deze, zijn ontroering bemeesterend, dankte glimlachend de Prins, die, tegen zijne gewoonte in, opgewekt door zijne eigene woorden, luidruchtig werd. Nieuwe flesschen werden ontkurkt, en glas na glas geledigd; daar, volgens de meening van Van Ee, de lichtschijn den smaak zou bederven, liet men de roemers niet lang onaangeroerd. Rossauw handelde over de rol der schilders, bouwkundigen, muziekanten en beeldhouwers in het nieuw verbond. Hij opperde de vraag of Marcel Ruwaert, Adolf Brauwers en Dirk van Amstel, die met hun drieën een afzonderlijk groepje vormden, niet dienden uitgenoodigd te worden in de nieuwe beweging? Oogenblikkelijk kwam er verzet vanwege Weylandt, Steelander en Jan Deren. Het verzet won heel de tafel, zoodat Rossauw zijn voorstel introk. Een enkelen stond sprak men kwaad! Kwaadsprekerij is zoo menschelijk, dat groeit weelderig als onkruid, en de besten zijn er niet van vrij te pleiten! Lang kon zulks echter in dit midden niet duren; ieder was

te vol van zijn eigen werk, levenslust en hoop! Kwaadsprekerij is het bittere wapen der mislukten!

— „Adolf Brauwers!" tierde Stroobant, „Adolf Brauwers is eene schilpad! Ik onderlijn uit de Reisbrieven van Dr. C. J. Hansen: „Die hansworst maakt hier een misselijk figuur!...." Dit was het laatste woord; men ging over tot de dagorde, schonk de glazen boordevol en dronk. Zoo doodt men in onzen tijd iemand tusschen pot en pint! De aschblonde Tilda. op den schoot van Thiele, zong nu, overgevoelig bedwelmd door den wijn van haar land:

Ist denn Lieben ein Verbrechen
Darf man denn nicht zärtlich sein?

Gretchen, met een stem, die scheen op te duiken uit de diepste lagen van haar vleesch, zong ook mede:

Nicht von seinem Liebchen sprechen,
Sich nicht in der Liebe freu'n?

Dina en Weylandt dronken volzalig uit eenen beker, terwijl Jan Eeren eene ode improviseerde aan Sapin, die, minzaam en bekoorlijk, met eene sierlijke neerbuiging van het hoofd luisterde. Christine, de sigarette in den mond, met lustig oog lonkend, streelde Westerlinck de wangen, en als kenster, met radde tong, maakte zij hem komplimenten. Zij erkende slechts één schoon, de mannelijke schoonheid! Westerlinck liet het zich welgevallen.... precies een jongen, ontgoochelden Don Juan....

Jan Eeren zag, toen hij onder daverend handgeklap zijne ode voltooid had, hoe de ontrouwe Christine aan Westerlinck het hof maakte.... Men glimlachte, maar hij had deze diepe overpeinzing bij der hand:

— „Epicure heeft gezegd: La poésie a de tels charmes qu'un amant, pour y goûter, pourrait délaisser sa maîtresse.... nietwaar Weylandt?"

De fluweele dichter dronk zijn glas en speelde opnieuw piano.,.. Op dit oogenblik richtte Van Ee zich op; hij had zich permentelijk bedronken in zijn hoekje, en nu zei hij zijn beroemd geworden vers:

„'k heb in mijn jeugd gelijk een beest gezopen!"

De dronkenschap werd stilaan zichtbaar. Rossauw vond het gepast te vertrekken. Hij zei zulks tot de Prins, die volmondig instemde: Rossauw moest 's anderendaags met zijne zusters op bezoek en ter wandeling, — hij verkoos sinds eenigen tijd dit gezelschap boven

alle andere, — en de Prins had zijne jonge vrouw beloofd niet het einde te wachten. Zonder opzien namen zij afscheid van Weylandt en vertrokken. Opgewekt door den wijn, stappend door den guren winternacht, vertrouwden zij elkaar hunne plannen.

Binnen had men het vertrek niet bemerkt. Weylandt zat te staren naar het beweeg der gasten, wier hoofden opkrulden uit den slierenden rook. die, met den aantrekkelijken geur van den wijn, de lucht vervulde. Allen bleven daar broederlijk samen rond de tafel, venusdierkens en jonge kunstenaars... Voor hoe lang?.... Weer sloop de dolle pijn der onbestendigheid in hem, zijne hoovaardige stelling was het eenige, waarin hij betrouwen mocht; bittere spotlach was om zijne lippen.

Thans vormden zich kleine groepjes: Van Ee, Jan Witse, De Paepe zongen luidruchtig onder de leiding van Jan Eeren; Boshuyzen teekende zwijgend of loog zachtzinnig en met overtuiging aan een gebuur; Thiele bekommerde zich enkel om Tilda en zong, nu en dan, een lied; Van Hulle poogde naast den kleinen Steelander de gunst van Gretchen te winnen; Westerlinck, de snuffelaar zat nu in een hoekje te vrijen met Christine, want waarlijk zijn broeder had haar niet naar waarde geschat; Leo van Wilgen en Westerlinck zaten bedaard te keuvelen; Isenbaert en Stroobant kwamen zich nu rond Weylandt en Dina scharen en begonnen te praten over hun werk.

— „Dat is heel mooi, dat bijeenstaan voor de jonge kunst", sprak Isenbaert, maar ik verwacht toch enkel iets van afzonderlijke en persoonlijke pogingen.... men mag mij schoon verwijten, dat ik een veelschrijver ben! Het laat mij onverschillig! binnen tien jaar zullen wij oordeelen!"...

— „Kijk niet om", zei Stroobant; hoop ook niet veel van uw allerbeste vrienden;... ik b.v. zoek de middelen, om mijn grootsch plan door te drijven, namelijk eene uitgeversmaatschappij voor Vlaanderen alsmede het stichten van een groot en goed gesteld dagblad, dat broodnoodig is; zou eenen heilzamen invloed uitoefenen op ons volk, en onze schrijvers doen leven.... en toch reken ik niet veel op de vrienden, noch op hunnen geestdrift, och had ik maar geld!... de jonge beweging ontbreekt slechts geld... Voorloopig kan ik enkel, hier en daar, den oorlog voeren tegen schildpadden, kruideniers en schoenmakers!"...

— „Oprecht, mijn goede vrienden, antwoordde Weylandt, hoe

zeer ik ook met u allen instem, voel ik mij toch gescheiden van uwen doordrijvenden geest; ik weifel, hunker bestendig naar nieuwe vormen om ze mij aan te passen; ik zoek iets bepaalds, maar de onstandvastigheid is mijn meester... zie die hoofden onzer licht beschonken vrienden, onzeker omkroezeld door den rook, hoe vaag,... zoo vaag, zoo onbestendig is alles om en in mij; ik dool in twijfelingen, en de betrachtingen mijner ziel zijn een wisselend spel, dat mij niet toelaat zeker naar een doel te schrijden.... Ik geloof niet dat ik een doel heb! Als een zieke, die houdt aan zijne ziekekamer en koestert zijne kwaal, dwaal ik door 't leven en spot ik met de onvervulbare verzuchting die in mij is!... och wie weet! Vond Moenen geen vervulling?"...

Stroobant en Isenbaert rookten zwijgend en peinzend; Weylandt staarde voor zich uit tot Dina plots een kloppen aan de voordeur hoorde. Zij ging openen, terwijl Thiele zong:

Morgen muss ich fort von hier
Und muss Abschied nehmen...

Hij werd onderbroken door de late gasten, Jef Donckers en Willem Hendrickx, twee belangstellende vrienden, die regelmatig op elke samenkomst aanwezig waren. Zij vormden met Sapin een nieuw groepje, dat met de anderen, onder leiding van Jan Eeren, in koor zong:

„Brillant soleil! Brillant soleil!...

— „Bij Moenen", hernam Weylandt, „had ik dat gevoel niet maar nu, heb ik den indruk opgedaan alsof wij ook gescheiden loopen; er is geen woord voor, men kan het geen verkoeling heeten, en ondanks..."

— „Ik ken maar al te wel dergelijk gevoel", bemerkte Isenbaert, „zoo ging het Ruwaert en mij in andere omstandigheden; toch heb ik de overtuiging dat wij, trots alles, heel veel van elkaar houden!..."

— „Maar hoe geviel het hem Weylandt", ondervroeg Stroobant, wij kennen allen Moenen, maar, sinds hij naar Nijmegen vertrok, vernamen wij niets meer van hem".

Weylandt zweeg even; hij zag al de menschen rond zich begeesterd door den wijn, dronken van gepraat, bedwelmd door den den rook; zij zongen onbekommerd; hun lustig lachen klonk uitdagend in den nacht. Dina rustte tegen zijne schouder en hij rookte en dronk, peinzend aan eigen leven en aan den dag van morgen.

Toen begon hij traag en als voor zichzelven, terwijl zijn twee gezellen aandachtig toehoorden:

— „Gij kent de legende van Marieken van Nijmegen niet? Welnu in bondige woorden wil ik ze verhalen. Tot hiertoe geen slotsom, geene vergelijking, niets. Ik wacht. Zekeren dag, toen wij, Moenen en ik, in den winkel van Plethamers tusschen eenen hoop oude boeken en losse bladen zochten, ontdekten wij een boekje met oude, mooie karakters gedrukt; het trof door zijnen titel:

EEN SCHONE HISTORIE ENDE

ZEER WONDERLYKE ENDE WAARACHTIGHE

GESCHIEDENISSE

VAN

MARIKEN VAN NIMMEGEN.

Hoe sy, meer dan seven jaren, met

den duivel woonde ende verkeerde.

Wij kenden deze Marialegende, de historie van den vrouwelijken Faust, maar nimmer hadden wij het oude spel gelezen. Plethamer kende hiervan de waarde niet, voor een kleinigheid werd het oud, verkleurd boekje mijn eigendom. Daarin wordt de geschiedenis verteld van Marieken, die door haren oom naar Nijmegen gezonden werd om aankoopen te doen. In de twaalf hoofdstukken wordt beurtelings verhaald: hoe zij door hare moei de deur gewezen wordt, als zij 's avonds de gastvrijheid vraagt; hoe zij, schreiend op een kruisweg buiten de stad, Moenen leert kennen, die haar zijne allesbelovende liefde voorspiegelt:

„Wildy u liefde te mywaerts vesten,
Ic sal u terstont leeren, sonder gelycke,
De seven vry consten: Musycke, Retorycke,

Logica, Grammatica en Geometrie,
Aritmetica ende Alchimisterie;
Dwelc alle consten syn seer notable;
Noyt vrou en leefde op ter aarde so able!"

Moenen, de duivel, is oppermachtig, zijn woord is overredend, en Marieken, die voortaan Emmeken zal heeten, daar de heilige naam van Maria den duivel afschrikt, vertrekt met hem naar Antwerpen. Daar stappen zij af *„In den gulden boom"* op de Groote Markt, leven er in liefde en slemperij, drinken er pinten granate, hypocras en romeny; op menig gezelleken haar verliefd, verliest het leven in gevechten of door zelfmoord. Moenen wint alzoo de zielen van tweehonderd arme duivels: tuysschers, vechters, ongetijdigen, putieren, coppelersen, camercatten, sleteren, nachtwachten, burgers, dieven, soldeniers en jonge markiezen.

Intusschen sterft de moei; te vergeefs zoekt de oom haar; Marieken blijft onvindbaar; In bandeloos leven zingt zij haar lied voor 't pover volk en voor rijke losbandigen in de afspanning *„De gulden boom"*. Door de kunsten, die de duivel haar leerde, heerscht zij over alles, en het tooverachtig refrein, dat de zinnen verleidt, maakt nieuwe slachtoffers! Zij zingt:

Princelyc wil ic mij tot conste keeren,
En nae mijn macht altijts conste leeren,
Want niemant en is metter conste geboren.
Maer 't is allen constenaers een verseeren,
Dat d' onconstighe de conste so luttel eeren!

Eindelijk sluipt in haar menschelijk hart het berouw; zij herdenkt hare jeugd, hare onschuld en haren oom; zij vreest de straffe Gods en beklaagt haar zondig, verloopen leven. Na lang, herhaald verzoek reizen zij terug naar Nijmegen. Daar gekomen zien zij op de markt het feestend volk te zaam, kijkend naar het masscheroen, het kerkelijk passiespel.

De duivel in wánhopigen strijd om hare ziel, radeloos van angst, wil haar aan dit zedelijk schouwspel onttrekken, en stijgt met haar hoog in de lucht, boven de torens der stad, pogend haar te bewaren door zijne vreeselijke bedwelmingen.

Maar Marieken had berouw! De duivel, in satanische bewust-

heid, dat enkel de dood haar voor hem behouden kan, smijt haar lichaam terug naar de aarde. Zij kwam niet om. Bij God had zij reeds vergiffenis bekomen en hoop op redding. Zij was enkel licht gekneusd. Dan volgt de gelukkige ontknooping. Marieken ontdekt haren goeden oom Gijsbrecht, en beiden reizen achtereenvolgens naar den bisschop van Keulen, daarna naar den heiligen paus te Rome, die haar boete oplegt. Zij wordt non in een klooster te Maestricht, waar de bekeerde zondares een voorbeeld wordt van heilige ingetogenheid. De gratie Gods laat zich niet wachten; Gods engel ontdoet haar van de ijzeren boeien, eenmaal om hals en handen gesmeed! .... Dacht zij nog in de vele, stille dagen van berusting en bovenaardsche overwegingen aan den goeden, veel-wetenden duivel, dien zij eenmaal liefhad?

Moenen heeft deze mooie geschiedenis gelezen. Zekeren dag was de bekoring te sterk en hij reisde naar Nijmegen. Hij keerde weer, vergezeld van het goudharige Marieken.

— „Arme duivel Moenen," meende Dina, „arme duivel!" ....

— „De wet der onbestendigheid vereischt zulks," sprak Weylandt ernstig, „de onvoldaanheid ligt in alle zielen, en ware Marieken niet ontrouw geweest, hadde Moenen het kunnen zijn."

— „Toch vond onze vriend Moenen er zijne liefde," zei Stroolant, „zijne liefde en zijn geluk" ....

— „'t Is al aan de legende verbonden," besloot Isenbaert.

Toen zij rondkeken was het als bij een ontwaken. Tilda had zich van haar keurs ontdaan, .. de dolle maagd lag, hare lokken los over de schouders, ontdaan van hare bovenkleederen, in de armen van Jef Thiele. Boshuyzen teekende ditmaal in zijn schetsboek, de verdwaasde tronies der gasten. Sapin en Van Ee dronken niet langer uit bekers, maar vervolledigden hunnen zaligen roes aan den mond eener volle flesch. Jan Eeren, vermoeid, was zachtjes ingeslapen aan de piano. Gretchen, geroerd en medelijdend, vertroetelde den kleinen Steelander, die wezenloos bijna, met heesche stem wou zedenpreken over végétarisme.

— „Zwijg gij theosoofken, houd uw fatsoen," herhaalde streng Jan Witse, die bedaard voortging glas na glas te ledigen.

Westerlinck, de snuffelaar, en Christine waren spoorloos verdwenen; niemand dacht nog aan hen. Van Hulle, met de koppigheid van een dronkaard, smeet ledige flesschen aan scherven. Van Wilgen,

Westerlinck, Donckers en Hendrickx zongen eentonig en met gedempte, vermoeide stemmen hunne dalende feestvreugde De Paepe poogde zijne melancholieke verzen te herzeggen tot zelfvoldoening, daar niemand nog luisteren wou.

In deze slemperij leek alles nu dwaas, dol en onzinnig. Weylandt zei, en er was spijt in zijne stem, „ik ben niet dronken".

— „Prettig zijn dronken gezellen, wanneer men zelf zwijmelt" fluisterde ook Isenbaert.

Nu was het einde daar. Jan Eeren wou niet roeren; hij rustte heel goed en bleef waar hij was. Van Hulle, een paar ledige flesschen onder de armen, Sapin, Van Ee, Donckers, Hendrickx en Boshuyzen, trokken met verweerde stemmen keelend de straat door, het schipperskwartier in, op zoek naar de late, doolende beestjes, de maagden der verduldigheid, die nog waakten, onder het neergedraaide licht in hunne zinnelijke, fonkelende bachanalenkleedij, in de huizen met groote nummers. De Paepe strompelde eenzaam langs de huizen en zei verzen. Van Wilgen, Westerlinck en Jan Witse zwenkten gearmd, met statige gebaren en opgewekte woorden, hun ingegeven door den wijnroes de stad in. De kamer was haast ledig. Thiele en Tilda hoorde men luidruchtig lachend boven door de trapkasten de kamer grendelen; toen werd alles stil. Gretchen hielp den bewusteloozen Steelander den trap opstijgen naar hare kamer. Isenbaert en Stroolant stonden buiten besluiteloos. Zonder lust om huiswaarts te keeren, wenschten zij Weylandt en Dina goeden nacht. Binnen in de kamer, waar de Chineesche waaiers nu fantastisch opkleurden onder het druilende licht, te midden van eene onnoemelijke wanorde, tusschen ledige flesschen en glasscherven, midden van tabak-asch en gestorten wijn, in tabakwalmen en wijndampen, bleef Jan Eeren. Vermoeid, sliep de dichter in, droomend van de heldere muziek, die hij wou doen klinken in het woord.

Stroobant en Isenbaert keken op naar de verlichtte vensters; zij zagen hoe Gretchen daar Steelander te bed bracht en daarna zich zelf ontkleedde. Even danste nog hare reusachtige schaduw achter de ruiten, dan werd alles donker.

Plots, stil stappend door de verlatene straten, begonnen zij opnieuw te spreken over hun werk, over de jonge beweging, ontledend en metend elk hunner vrienden en wat zij bij zouden brengen voor het benaderen hunner verwachting.

— „Wij hebben slechts geestdrift en talent", zei Isenbaert, „daarop alleen kunnen wij rekenen . . . . stoffelijk niets . . . ."

— „Ondanks dat zullen wij", sprak Stroobant met klemmenden wil, „nu naar de venusdierkens . . . ."

Weylandt bleef spreken met Dina. Hij dacht niet aan wat hij zei; hij mijmerde over Moenen en de wonderbare historie van Marieken.

(Wordt vervolgd).

In de Lente onzer Liefde.

DOOR

W. GRAADT VAN ROGGEN.

ij hebben elkaar gevonden, Liefste, in groote reinheid.

Toen wij beiden kinderen waren en het leven licht was en blij, heb ik mijn hand gelegd in de uwe.

Mijn ziel, als blanke bloem op teeren stengel, boog in éven-bewegen, u toe.

En door de blij-lichte jeugd, die in onze herinnering staat in goud-glans van reine daden, zijn wij met droome-schreden voortgegaan, uw hand in de mijne, en onontwijd ons teer ziele-bewegen.

Toen heb ik u geleid langs vele wegen, om u te beproeven:

Ik ben met je gegaan in den nacht, die als zware vacht breed uìt-lag over de sluimerende aarde.

En ik heb je gezegd: Zie, mijn Liefste, de nacht is donker en de velden liggen eenzaam en niets heb je, wat je jonge ziel vroolijk kan doen zijn. Als dìt je leven zou wezen, mijn Liefste, zóó donker, zóó eenzaam, zou je dan nog den moed hebben mij te volgen in eeuwigheid?

Toen heb je je hoofdje opgeheven en gezien naar boven.

„Daar zijn sterren" fluisterde je.

En toen de nacht ging wijken voor den dag, heb ik je meegenomen naar de velden; grauw was de lucht en wolken lagen zwaar over de aarde, vol van tranen, ongeschreid.

Weér vroeg ik je, jong kind van liefde, dat nooit iets anders had gezien van het leven dan wat licht was en zacht, of je me

volgen wilde, óók als de toekomst zou worden zóó grijs en troosteloos als déze dag.

En je hebt je oog-leden neèr-gedaan en mij gewezen naar den rand van den weg.

„Daar zijn bloemen" jubelde je.

De bloemen verdorden; de boomen, die zwaar gebogen hadden onder hun bloesemdracht, waren bladerloos en peinsden, als oude mannen, droef onder valen hemel.

Zwart lag wijd-uit het veld en wilde wolken dromden boven onze hoofden en nergens was licht, dat scherp de grijze treurnis wonden kon.

Toen vroeg ik je weer mij te willen volgen in eeuwigheid. En blij-opgetogen heb je geantwoord:

„Hoor je niet den wind, die melodieert door de boomen?"

Ten laatste heb ik je weer gebracht in den nacht; maar nu waren de sterren gevlucht en schuil gegaan achter dreigende wolkenbanken en niets, niets was er om ons heen dan zwaar-dikke duisternis.

Toen — met hoog-heiligen ernst — heb ik, ten laatste male, gevraagd: Wil je mij volgen in zóó zwarten nacht, waar je niéts hebt, niéts?

En je hebt je kopje gebogen aan mijn schouder en zacht klonk het door den nacht:

„Ik heb mijn God, die waakt over jou en over mij!"

Toen is het licht voor ons geworden, héel licht, tot op dezen dag....

En veilig ga ik nu mijn leven door; al zijn de nachten donker en al huilt door 't woud de wind, rond mij staan zachte, blankreine gedachten, die als ridders wachten voór 't blank paleis van 't blonde koningskind.

Een smart.

DOOR

FRANS HULLEMAN.

Voor mijn vader.

Bij 't stille schijnsel van de lamp, zittend aan zijn schrijftafel, in kalme overlezing van de weinige regelen, die zij hem schreef, waarin zij hem gelukwenschte met zijn verloving en hem hartelijk noodde eens gauw zijn meisje aan haar voor te stellen, was in-eens het plan in 'm opgeleefd er den komenden Zondag heen te gaan. En warm en innig waren in zijn denken opgeschenen de blij-lachende dagen, die hij er vroeger des zomers met vacantie-van-school altijd doorbracht in samenzijn met zijn zuster, even ouder dan hij, die zij jong-al tot zich had genomen en beschouwd had als eenig-eigen kind. Die was nu gestorven, drie jaar geleden. Dàt had haar verder leven voor goed verwoest, dàt had haar gebroken voor al-tijd, dat langzaam-kwijnen en toch-weer-plotseling-heengaan van haar diepst-geliefd pleegkind.

Later toen hij er weer eens was heengegaan in 'n plots-opkomende begeerte haar weer eens te zien en te spreken en te herleven het verleden en haar te troosten in 't nu-eenmaal nooit te herstellen verlies, had hij haar gevonden verouderd, met droeve trekken als zij

sprak over „die lieve Greet", gaande wel gelaten haar verderen levensweg, maar toch in somber-donkeren rouw. Dien dag waren ze gegaan naar de groeve op 't stille dorps-kerkhof, waar ze toen 'n jaar geleden was begraven, en waar ze rustte onder 'n grooten grijzen schuin-opstaanden steen, waarin gebeiteld stond geschreven:

Hier rust MARGARETHA FRIJLANDT,
innig geliefd pleegkind van Mevr. de Wed. VAN BERKUM—STEYN.

En nu hier op z'n kamer herinnerde hij zich weer dat gaan naar 't graf, waar iets liefs in lag bedolven, „dat men verloor en niet meer vond", dat gaan door de dorpstraat, waar de kinderen soms bleven staan in stil-àf-nemen van hun pet of in reiking van hun toegestoken handje; hij zag haar langzaam-gaan in trage stappen naast hem voort, almaar starend naar de plek, waar zij-beiden moesten zijn, zonder spreken, maar met één gedachte aan het verlorene-mooi; hij zag haar genaderd aan de groeve met droef-gebogen hoofd en vastgeknelde hand aan 't hek de stille tranen weenend, die als witte bloemen waren, vallend langzaam naar omlaag; hij hoorde weer haar woorden, die gerezen uit haar ziel als de open rozen bloeiden, die daar stonden op 't graf: „Ik had Greet nog zoo graag lang bij me gehouên, ik had zoo graag vóór haar gegaan". O, hoe had hij zichzelven toen koud, zonder 'n greintje gevoel gevonden, toen hij daar had gestaan zonder één traan te voelen dringen naar z'n oogen, zonder medelijden met haar ópgewelde smart, zonder weemoed-sentimenten, als 'n wonder-koud vreemd wezen, dàt niet mee-lijden, niet mee-treuren kon. Hij had zich toen gedwongen, dat een aandoening-van-smart z'n leeg en hol gemoed zou overvloeien, door in z'n verbeelding terug te roepen de laatste levensdagen, die hij bij z'n zuster was geweest, waarin ze voor 't laatst hem had gevraagd hoe hij dacht over 't mysterie van den Dood, over God en 'n leven-hierna; hoe hij haar had gezien, haar aller-laatsten levensdag met dien dooden stervensblik, waarin 't licht verkwijnde en verflauwde en toen eindelijk niet meer was; maar zonder nieuwe ontroering had-i als hard man daar gestaan bij die vrouw-in-harte-smart, als met 'n dóóde ziel in zich. Maar toen hij 's avonds in den voort-jachtenden trein naar Amsterdam weêrkeerde, waren door 'm heengevloeid als 'n droeve melodie-van-Weber de woorden, die zij dien morgen stil had heengezegd: „Ik had Greet nog zoo graag lang bij me gehouên, ik had

zoo graag vóór haar gegaan." Toen had de smart 'm overheerscht, toen was de met geweld-gewilde-ontroering van dien ochtend gekomen, eerst als 'n wuivend avond-windje, dat 't kalm meer van z'n ziel in even-rimpeling bracht, toen als brute storm los-donderend hoog de wilde golven zwiepend, in hartstochtelijk-luidgehuil.

Nu bijna 'n jaar geleden was hij er nog eens heengegaan op 'n Zondag in overblijving tot den Maandag daar-op en waren de uren, die hij bij haar was geweest één voor één geweken in 'n heilig-in-eenglijden van twee zielen als rivieren tot één breeden, sterken stroom. Hoe had hij toen, tegenover haar zittend, in luistering-vol-van-eerbied naar alles wat zij zei in haar klaren, kuischen eenvoud, die uit heel haar wezen afscheen als maanlicht door nachte-vacht, in zich voelen stijgen, stijgen al-door hooger en meer, een zon-van-reverentie, die haar niet beschijnen kon. Want wèl had-i gepoogd in woorden stil te leggen wat-i voelde diep in hem, wel had-i gezocht naar heele-uiterst-teere ziels-akkoorden, heilig, heel-devoot en rein, maar toen-i aansloeg, was 't als zonk daar de kracht-tot-verder-gaan. Zoo goed, zoo vertrouwelijk, zoo hartelijk als 'n moeder voor haar kind had zij toen dien avond haar vlakke blanke hand op zijn schouder even-neërgelegd, hem vragend of-i heelemaal nog niet zoo aan 'n meisje dacht. O nee, had-i gezegd, heelemaal niet, trouwens ze willen me niet hebben, ze vinden me allemaal foei-leelijk. Dat was gekheid, zóo leelijk was-i niet. Trouwens wèlke vrouw of welk meisje keek nou naar knàp of móói, dat waren oppervlakkige schepseltjes en zoo één wenschte ze hem waarlijk niet toe. Neen, als-i zich nog's eens verloofde — want dàt zou d'r toch wel van komen, kom, kom, als-i maar eerst de ware vond — dan wenschte ze hem toe, een eenvoudig, een hartelijk, degelijk meisje; mooi hoefde ze niet te zijn, volstrekt niet, als ze hem maar kon hebben lief, lief in behoefte aan liefde-geven van haar kant, lief in verlangen naar liefde-ontvangen van hem. Want o, als hij mocht ontmoeten in zijn leven een meisje, dat-i lief had in de ziel en zij ook hèm, dan was zij zeker, dat daar bloeien zou zijn hoog-geluk op aarde. En dàt wenschte ze hem toe, dàt hoopte ze nog eens te zien, dàarvoor wilde ze nog wat jaren leven. Greet zou 't zelf ook zoo heerlijk hebben gevonden als je eens 'n meisje hier had binnen-geleid, waar je veel, heel veel van hieldt. O moe, zei ze dan, wat zal dàt nog's heerlijk wezen als Wout hier's met 'n meisje komt, hè moe en dan kon ze

me zoenen van vreugde en in haar handen klappen van blijdschap, en dan dacht ik: kind, wat heb je toch 'n leventje uit duizenden, en als ik dan vroeg: Maar trouw je dan zèlf niet? dan zee-ze: nee, ik trouw niet, vast niet, hoor moe, ik blijf zoo oud als ik wor bij u. U bent altijd zoo goed voor me geweest, u hebt altijd als 'n lief, goed moedertje voor me gezorgd, ik blijf bij u hoor. O ze kon zoo aanhankelijk-lief voor me zijn hè en dat deed me zoo goed, dat was de schoonste belooning voor alles wat ik deed om maar haar jeugdig leven zonnig te maken."

Als ze dan zoo sprak in woorden naar 'm heengedragen als op-adem van haar ziel, soms in pooze van rust, heel-even om zich hevig te her-inneren, en weer levend te verbeelden de onvergeetlijk-mooie stonden, die zij eens met haar doorleefde in over-groote ziele-vreugd, dan weer uit te zeggen teeder dat zóó'n liefde eeuwig blijft, dat zóó'n liefde niet kon sterven, ook al stierf 't aardsche lijf, dan had-i zacht weerom-gesproken als in zinnen, die zacht zeilden van z'n vaak heel-niet-gelooven, maar dan toch soms ook weer wèl, aan 'n eeuwig ziele-leven in 't hemelsch-blauw-verblijf.

II.

Dien Zondag was hij er met zijn meisje heengegaan.

Vroeger, als de meid had opengedaan en 'm binnenliet, was ze hem altijd zèlf tegemoetgekomen, had-i haar zien naderen van achter-uit-de-lange-gang, bijna geruischloos gaande over de bloemige looper, uit de verte hem al toeknikkend in blij-droevigen lach. Thans had de meid gevraagd, of meneer en de juffrouw vast naar „voor" wilden gaan, mevrouw kwam zóo. In de oude, hem zoo goed bekende kamer, waar alle dingen stonden op dezelfde plek, in denzelfden regel-maat, zooals hij ze 't laatst had gezien, drentelde-n-i heen-en-weer, wachtend op haar komst. Z'n meisje stond voor 'n spiegel, schikte haar vol-blond-haar wat in orde.

Vaak had-hij er den laatsten tijd aan gedacht: zou mijn keuze-van-meisje wel in haar smaak zijn? Vaak ook had-hij zijn meisje dan vergeleken met Greta. Ook nu weer scherpte die vraag zich in zijn denken op, ook nu weer vergeleek hij. Greta was geweest... Maar in-eens stond-i stil, meende haar te hooren

komen, luisterde-aandachtig... Daar wàs ze, daar stond ze weer voor hem, voelde-n-i weer haar hartelijk-kalmen druk van hand, hoorde-n-i weer haar stem als de klank uit blank en nobel metaal:

„Dàg jongelui. Erreg aardig van jullie om me zoo gauw eens op te zoeken. Allebei gefeliciteerd hoor, hártelijk. Wout', jongen, dat jullie erreg gelukkig met mekaar moge zijn."

„Ik dank u mevrouw," hakkelde hij, gevoelig, aangedaan. Corrie bedankte lief, innemend, met 'n lachje.

Ze zaten.

„U hebt 't hier stil mevrouw," begon Corry, „is u nooit bang in zoo'n groot-huis, zoo-heel-alleen?"

„Tòch niet, juffrouw...

„Wil u Córry zeggen, mevrouw?" vroeg zij, "juffrouw vind ik zoo naar-koud klinken, u zegt toch ook Wóut' en ik heb al zooveel van u gehoord, zooveel goeds ziet-u, dat ik 't werkelijk prettig zal vinden als u mij bij m'n naam wilt noemen."

„Zeker wil ik dàt," antwoordde zij, „Wout" en „Corry" dus. Ik mag toch ook nog wel Woùt zeggen, niet jongetje?"

„Hoe zou u anders, mevrouw? Zou u 't jongetje soms „meneer" willen noemen?"

„Nee-nee-nee, dàt zou niet gaan, ik zou 't ook niet kunnen, geloof ik, u moet denken juffrouw, och, Córry bedoel-ik, ja dat zal ik nog wel 's meer zeggen, ik heb 'm gekend toen was-i zoo'n joggie van 'n jaar of vijf, zóo, hè, zoo groot-ongeveer, aardige-jongen, maar druk, drùk...."

„Dan is-i daar-in wel veel veranderd, mevrouw. Ik vind 'm soms voor zijn leeftijd véel te ernstig, heusch veel te somber, nèt al 'n huisvadertje, dat diep in de zorgen zit. O, u moet niet denken dat ik 'm graag veranderd zou zien in 'n... ja in 'n... hoe zal ik 't zegge? 'n grappe-maker, dàt heelemaal niet maar tusschen dàt en tijen te hebben, dat je alles donker in-ziet, alles zwaar-tilt... en dan moet u 'm zien, dan kijkt-i niet zooals nú, nou ziet-i tamelijk opgeruimd, maar dan kijkt-i zóo, ziet-u, zóo, nèt 'n boeman."

„Ja... begon ze langzaam en kalm," dat is 'n eigenschap, die had ook z'n zuster, Gréet. Niet altijd. Ze had tijen, juffrouw, dat ze kon zijn uitbundig van blijdschap, om 'n plannetje, om 'n verjaardag, om 'n avondje, om 'n ditje, om 'n datje, om 'n simpel-ietsje, waar 'n ander kind niets om gegeven zou hebben, daar was zij erg-blij mee,

maar ze had óok oogenblikken dat ze kon zitten in-elkaar — en ik spreek van vijftien, zestien jaar geleden — met 'n ernstig, bepaald-donker gezicht al-maar voor zich uitkijkend naar één plek, dat ik zei, kind wat scheelt 'r an? Niets moe, niets moe. Dan zei-ik, jawel d'r hapert wat an, wat-drommel 'n meisje van jou leeftijd die zet toch maar niet zoo zonder eenige reden 'n gezicht alsof ze d'r verdriet niet op kan. Ik wil 't weten, zei ik dan, je zult 't mij zegge, maar zóo kreeg ik 't niet gedaan. Nooit. Eerst als ik 'r om begon te vragen, toe Greet tóe, vertel 't moe nou, kan moe 't niet weg-nemen wat je hindert? dan zéi ze 't mij, dan zei ze 't mij met iets zoo weemoedigs in haar stem dat ik me met geweld goed moest houên, Moe, zei ze dan, ik ben zoo bang voor 't dood-gaan. Dan zei ik maar Lieve, hoe kom je nu op dat idee? Welk jong-meisje denkt 'r nou aan zukke droeve dingen, kom zei ik dan, kòm, Greet, kòm... en o als ze dan weer tot andere, tot betere, tot vroolijker gedachten was gekomen en weer vroolijk was, dan was ik zoo gelukkig, o juffrouw dan deed me dat zoo goed, voor 't kind...."

„U hebt erreg veel aan haar verloren mevrouw", onderbrak Corry. „Is 't nu al niet drie jaar?"

„Nu 26 Mei wordt 't drie jaar, juffrouw, ik meen Córry. Jà. Drie jaar wòrdt 't. En geen-oogenblik uit m'n gedachten, géén óó-gen-blik. Als ik wakker wor 's morgens, is m'n eerste gedachte aan 't kind. Als ik om bij negenen de school-kinderen daar zie gaan, dan denk ik weer terug aan den tijd, dat ze daar net zoo ging met d'r tasch en d'r koker...., overal waar ik ben, op straat of in huis of bij familie — ik ga weinig uit, maar de enkele keer dat ik dan nog uitga — altijd is ze bij me, altijd leeft ze met me mee. Als ik in iets moet beslissen, 't een of ander, dan raadpleeg ik bij mezelf. Wat zou Greet daarvan gezegd hebben? O, verleden heb ik — dat was de eerste maal in de drie jaar — heb ik van haar gedroomd en zoo duidelijk, 't was of 't gebeurde.... Maar kindertjes, laten we nu eerst koffie gaan drinken. Ik verveel u misschien wel wat met mijn aanhoudend praten over, over m'n lieveling, dat wil je mij misschien wel vergeven, hè Corry?

„Maar Mevrouw! U moet wel erreg veel van haar gehouden hebben. Misschien wel wat tè veel."

III.

Toen ze in den middag even samen waren in den bloemengeurenden-tuin achter 't huis en al verder, verder liepen onder 't ruischen van de wiegende populieren door den hoogen zomerwind, boog zij zich naar 'm heen, zich wetend ongezien en zei: „Zèg Wout, wat 'n goddelijk-lieve vrouw is zij, wat 'n prachtig hart, 't is haast geen mènsch. Wat vertelt ze dat alles hè van je zuster, 't is of je 't door-leeft, of je 't alles voor je ziet. Wat heeft die vrouw dát kind liefgehad en nòg lief, wat heeft die vrouw geleden tot ze gekomen is tot die rust, tot die vrede, waar ze nu in is. Ze zei mij vanmiddag — maar ik geloof 't niet zie-je, 't kàn niet — dat ze nu gelukkig was, geloof jij dat? Gelukkig? Nee. Ze heeft 'r in berust, ze heeft de vréde gevonden, maar gelukkig?"

Langzaam-gaande door de kronkelende lanen, waar de goudene-zomer-zon haar wijd-oneindig-schijnsel door de bladeren lichtte, voor hen, naast hen, achter hen, overal, klonk eensklaps door de van-genot-en-leven-trillende lucht uit één der hooge zomer-boomen lief-opkwinkelend 'n leeuwerikslied omhoog.

„Hoor die vogel 's! En ze keek-òp met zoekende oogen daar, waar 't trillerig-lied nog even bevende òp-klonk. Zie-je 'm? dáar, ginds, daar zit-i, zie-je 'm? zie-je 'm? zie-je 'm niet? Och nee, dáár. Ja nou zie j'm."

Toen ze weer binnenkwamen vonden ze haar zitten. „Zoo, hebbe jullie 's getuind?"

„Wat 'n tuin, mevrouw, wàt 'n heerlijke tuin en wàt 'n bloemen, ik hou zoo van bloemen, niet Wout?"

„En heeft-i heelemaal niet... hè! Vind ik niet aardig van je dat je je meisje... ze keek 'm zacht en stil verwijtend aan. Greet was ook zoo op bloemen. Speelt u ook piano... Corry?"

„'n Beetje mevrouw, heele-lichte-muziek; speelt u ook?"

„Ik? Nee. Greta, díe speelde. Niet Wout? Mooi hè?"

„Ja, ze speelde wel-aardig," antwoordde hij.

„Sinds ze van me heen is, heb ik de piano hier niet open gehad. Verleden was m'n zuster uit Utrecht nog hier, en die stond voor de piano. Zal ik 's probeeren of-i nog klinkt? vroeg ze me, ik zeg, doe me één plezier en laat 'm dicht. 't Kind heeft 'r 't laatst op-gespeeld en trouwens ik kan geen muziek meer hooren, sinds ze van

me weg is. God wat bê-je overdreven, zei ze tegen me, je maakt je-zelf ziek, ziels-ziek met dat overdreven gevoelige... 'k zeg dat kan wel waar zijn, ik geloof je graag, maar laat de piano toe. Nou, ze heeft niet gespeeld. Weet-u wat ik alleen kan hooren? Kèrk-muziek. Vreemd, hè? Dat doet me zoo vredig worden, dat doet me zoo goed, dat daalt zoo zacht in me neer die muziek van 't orgel, dat geeft me zoo iets rustigs-van-binnen, o u weet niet wat dàt me geeft. En dan zíngen-in-de-kerk:

't Hijgend hert der jacht ontkomen,
Schreeuwt niet sterker naar 't genot
Van de frissche waterstroomen,
Dan-mijn-ziel-verlangt-naar-God.

Dat heb ik met 'r op 'r sterfbed gezongen. O, u hadt dat moeten zien juffrouw, dat is iets dat ik nooit-nooit-nooit vergeet, dat teere, zwakke wezentje, bijna-al-niet-meer. met die holle oogen, met die vingertjes heelemaal-bijna-ontvleesd, 'n meer dood dan levend wezentje, dat 't dreigend-einde voor d'r ziet en dat zich dan ópricht en dan... èn dan zingt met 'n stemmetje, zoo lief als zong 'r 'n engeltje:

't Hijgend hert der jacht ontkomen
— — — — — — — — —

Moe, zei ze: mee-zingen. Ik zeg: Lieveling, lieveling, moe kan niet zingen, moe kan niet; en tot 't laatste toe, Córry, zong ze het:

„Dan mijn ziél verlangt naar God".

Toen viel ze neer achter-over op 't kussen.... dood."

Amsterdam Januari 1901.

Miniatuurtjes.

XII.

GRACHT-IDYLLE.

't Is donkre maan; de gracht is enkel vrede.
Geen stoornis dan een schril, verwijderd schellen,
— 'Et water voert de klanken met zich mede —
Als trems de brug al jagend oversnellen.

Wanneer een poosje zwijgt 'et verre schellen,
Dringt zacht en vaag een murmlen in uw oren;
Doch als de trems de brug weer oversnellen,
Gaat in 't rumoer dat murmlen weer verloren.

't Is 't oud, versleten lied, — voor minnend'oren
Steeds fris en nieuw, vol melodie en leven;
't Gaat schijnbaar in 'et schel rumoer verloren,
Maar zal eerst met de mensheid zelve sneven.

De gracht is 't schouwtoneel van liefdeleven;
Verstolen gloeien hier en daar siegaren.
't Zijn offers, die op Freya's altaar sneven,
Ontstoken door krijgshaftige huzaren.

Verstolen gloeien hier en daar siegaren;
't Is donkre maan, — de gracht is enkel vrede.
Verzeld door 't sporenrinklen der huzaren,
Zeulen de vrijsters hondjes met zich mede . . .

XIII.

BIJ DE BRIEVENBUS.

Twee dreumissen — vast zijn 't broertjen en zus —
Gaan uit in Novembers windrige kou.
Ze brengen te zamen een brief naar de bus.
'Et zonnetje lacht, doch waatrig en flauw.

De magere snoetjes zien paars van de kou;
Te dun is 'et jurkje; te kort is de kiel.
De zon is verkouwen en pinkert zo flauw, —
Een leger van water en wind is mobiel.

Ze zijn er; en broer haalt de brief uit zijn kiel
En gooit 'em de gleuf in, met ernstig gezicht.
Tans remt hard gierend een automobiel;
De kinderen kijken: d'r taak is verricht.

Een brievenbesteller met Ezau-gezicht
Wipt vlug van de wagen en opent een zak.
De jeugdige kijkers zijn op 'm gericht;
Hij ledigt de bus op zijn dooie gemak.

„Ik waarschuw je, peuters! je gaat in de zak!"
Woest ogende grijpt ie naar broertjen en zus.
Ze stuiven op zij, niets op d'r gemak, —
Maar lachende sluit de besteller de bus.

WILLEM VAN DOORN.

Herfst.

DOOR

FRANS BUYENS.

I.

u is de koning begraven; geen haan kraait er meer naar.
De begrafenisgangers leggen hun gewaden af en hun andere toestel, en de kinderen ogen ze na, waar ze gedempt keuvelend heengaan.

In de nevelen van het rijk bleef ewig tanen de glans van een gulden kelk op een wormstekig gestoelte. Een wit kleed schoot te kort om de poten te bedekken; dat waren ruwe takken, zwart van druipend vocht.

Noch aarde, noch water, noch lucht trof de blik in dit nevelenrijk.

De kinderen gingen uitgelaten aan het buitelen, kopje-over in hun wijde mantels; hun kleine lijf stond erin gewrongen als een vleugelzaadje. Plooien en hoeken sloegen slap en kleurloos en wonder hoog in de lucht om.

Daar kwam zo een askleurige knaap tegen het gestoelte aan. Het viel omver. Het witte kleed kreeg een scheur en de kelk met het kwijnend geglim ontsnapte. Hij stortte uit dit land van zonneloos misten.

Nu is de koning begraven; geen haan kraait er meer naar.

II.

Koewachterke vaak gezeten op de dijk en zich de oren vol laten suizelen door de wind, die hoog opgaf en vertelde zoveel en zo wijd als zijn lange armen reikten over het land.

Koeien komen tot bij zijn handen, hangend over de knieën, slaan de tong uit en pakken het gras, snuiven en kouwen genoeglik. Hun grote kop gaat voorbij met de witglariënde ogen.

Bemodderde schonken en zijden en zwepende staarten kuieren in stallucht. Vele bosjes gras, niet afgevreten, blijven op de helling staan.

Koewachterke getuurd naar het wuivende lis, goor onderaan, en geplas als in kelders. En boten drijven met hun masten en schoorstenen met slaperige rook.

De wind wordt koud; in het westen gaat de wereld troosteloos op: gele en rode en purpere bruggen en heerbanen en zwijgende gevangenen in faluwen op weg.

De zon zendt noch éenmaal stroken van licht en warmte naar beneden, vlakke en brede, schichtende zwaarden, die met hete liefde de koele aarde belikken.

Koewachterke denkt aan de hoeve, de open staldeur, waar kippen en duiven nu slaapziek langs staken opfladderen naar hun verhevene rust, bij de gestapelde oogst met de vele stropijlen.

Schaarse verdorrende blaren hangen in kruinen van popels en kunnen niet vallen. Linden en planen zijn heuvels van goud.

De wilgen zijn zwart. De velden liggen vol afgerukt raaploof. De kikkers zijn dood in de greppels en toetende hoorns doorploegen de vlakte.

Klokke vijf; het slaan klinkt door de ruimte, als baadde de torenklok in het water der wolken....

III.

De betrokken zon hing als een spat te knagen aan een grote, zware wolk met donker hart.

Over de vlakte met éen hoekig gebaar steeg een sperwer met zwirrende wieken de koele, overbalkte lucht in. Zijn buik was wit, waar hij zich omwierp in de hoogte.

Zonnebloemen boven grote bladeren vrongen hun sterke knoppen met kromme punten naar alle kanten uit; weinige bloesems vlamden rood en geel en keerden vol zoekende min het gelaat naar de zon, die van zich af moest bijten.

Bouwvallig stond het slot op een verhevenheid; in de zwarte gebinten van het hoogste, ineengestorte dak zat een vogeltje te kwetteren met beweeglik kopje, en het gekweel steeg door de helle barsten in de hemel weg.

Kraag aan kraag van fris gebladert omgaf het slot, bezaaid met rode, gele en zwarte vruchten; eronder schoot een beek te voorschijn en snelde voort, boordevol klaar en donker water.

Kippen vlugden in het zand op het voorplein en een hond vroette tussen het woekerend struikgewas. Soms verscheen een kop te midden van geweldig schudden in de takken, en vruchten vielen of werden afgeplukt.

Met luid gelach slenterden de mannen rond, die het slot herstellen moesten. De hele dag deden zij geen slag en praatten met elkander in hun witte schorten. Overal was witte kalk gemorst, die aan de voet der muren kleefde en op grond en groene bomen....

Eén reikte de arm te ver uit naar een bessenboom, die over de sloot hing; hij plonsde en brak de gladde spiegel van dicht kroos in duizend stukken met zijn slaande armen. Geschater klonk aan alle kanten, terwijl hij verbluft diep ademde in het kille nat....

Verweg rolden avondklokkeslagen in de beëikstronkte baan, sterke, aangehaalde slagen, waar de luwe wind het zijn van nam.

Met gefluit en geglij van raderen, mild als verwijderd elfengezang, scheerde de stoomtram een hoge olmendreef langs en stevende langzaam de huizenrijtjes door....

Op sommige stukken grond tierden vleksgewijze jonge rapen met slappe bladertjes, en over de brokkelige, pas geëgde velden lagen zwarte klompjes verspreid in het licht purperend bruin van de schemering, als dode vogels.

Zaten spinnewebben aan de schaars bezette hagen en zweefden draden door de lucht.

Een buitenman schreed gezwind naar honk toe in een rode baatje; zijn zwart jasje droeg hij in de vouw van zijn ene arm en met de andere sloeg hij naar de zwermen suizende beestjes, die hem volgden in zijn vaart.

Krekelgesjierp overweefde de wegels en de zon, die op verdwijnen stond, was niet meer dan een geel ommiste plas van rood....

IV.

Regen en hagel, bij tussenpozen, maakten de hele wereld nat; jachtende winden bij scherende vlagen, beten de bomen hun bladeren af, bliezen de wegen, als zonbeschenen, weer stoffig droog.

Langs zwartende plassen, ontdane velden, blikkrende wateren, leidden de banen de steden in.

Wij droegen het beeld nog in onze zielen bij het verlaten van de trein; tot het teloor ging in het gezeul van pakken en dekens en het gedrijf van plooiende jassen en het spaarzaam geroep, door het duistere najaarsweer gedempt.

Stomende branden aan de lucht ademden roetige wolken uit, stuurden ze, wazig rokende koppen, de verwezen ruimte in, waar in stilte pokdalige grouwte nog weinige gaten van stralend daglicht te niet deed.

Voor ons voorbijgaan in gierende winden bleken de vensters vol heimlik rumoer. De ballende slagen van vesperklokken doordeinden de straten, mismoedig geneurie en zwaar.

Neetlende lichten, bij hopen, in rijen, veegden de buurten schijnselen aan.

In warme jassen, met opstaande kragen, stapten we in donker de straten door; tot de verweduwde dag, zwart overtrokken, vol opgekropt wee, een niewe tranenbui tot leniging overviel, en voort wij liepen onder het opene, rouwende scherm....

Genre-Beeld

DOOR

FRANS BUYENS.

Bossen als wolkengebergten zijn vol lichaamskracht en hebben op hun rug teer zwartende loverhoopjes, die in lichtnevels hangen in de dalende schemering.

Langs het grote woud lopen kanten als hoge straten en in éen ommezien kom je uit de vlakke weidenwereld in de duistere stammenwereld. Achter een duigende veldrug, waar talloze bomen ondichte kruinen torsen, al neigend, wordt eensklaps het van hemelhoog neervallend gewolkte scherp afgesneden door de donkere aarde-kant vol plantjesgespeel, als was aan die kant de oever van de zee....

Weinige sterren ontmoeten de drie, vier gestrekte, oneindige windwegen aan de lucht; de starogende maan maakt het tot winter boven.

In de boskant ontstaan er geluiden. Achter het krekel-gesjierp in de greppels vol onkruid, komt verstolen vreemde muziek aan, muziekstoet in de verte, optocht van ontallike kopknikkende paarden, in de pas gedwongen door zwijgende, jeugdige ruiters. De muziektocht is op reis in een verwijderde landstreek, op golvende grond, en sterft weg.

En dan is het, of in de verte een hondenmart wordt gehouden, zo een luid geblaf. In de top van een zware abeel is er windelik ruisen.

Nu verschijnt de muziek weer op haar bochtige weg aan de einder; dat was het afscheid....

Een alleenstaande boom reikt zijn takken naar de grond toe; tranen glijden eraf, zwart en wit lichtende, spokende tranen.

Gerucht dichtbij in het woud, als werd er een zware, slepende deur van een bosgeestenwoning dichtgestoten....

Gedichten,

DOOR

FRANS BUYENS.

I.

Lied.

Wie ben jij, die mijn hoofd vervult,
U loom en zachtjes aan komt melden,
Als douw, die in het vroeglicht rijst,
Des morgens op de velden.

Wat draag je altijd in je om,
Als jij zo opdaagt voor mijn turen,
Als mijn gemoed in dromen leeft,
Die 't steeds naar wee opsturen . . .

In middagstilte gaat een lied
In mij op maat van klokslag klinken.
Ik denk, jij zijt de stof van 't lied;
Mijn stem doe jij verzinken.

Al weet ik 't ook vóor 't in mij welt,
Niets komt de aanhef stillen.
En jij verdwijnt als ik naar u
Mijn zware hand wil tillen . . .

Wie ben jij, die mijn hoofd vervult
En die ik nooit wel zal genaken . . .
Jij schudt een treurnis op mij neer,
Als regenval op daken.

5 April '01.

II.

De Heide.

In de dorpen op de heide
Heerst een turflucht en een turfrook.
Die er binnentreedt bespeurt het
Waar het eerste huis al opdook.

Vrij spel hebben er de winden,
Drijven 't zand hier weg, daar heen;
Moeilik houdt de dennewortel
Naast de holten het bijeen.

Maar de vlakte blijft er ewig
Aan een barenzee gelijk,
Die de winden niet verstoren,
Hoe ze hogen dijk aan dijk.

Als het nacht is komen heksen
Al de dorpen weer omweven.
En zodoende zijn de huizen
Van de turf lucht volgebleven.

Houdt de blikken op uw voeten
— 't Eender vóor u kunt gij mijden, —
Ewig ziet gij vloed van korrels
Door het tijdglas henenglijden,..

5 April '01.

Wrakke

DOOR

F. H. LEONHARD.

't Was een in-triestige morgen, een mistgrauwe morgen van wordenden dag. Flets-lam hing alles neer, geslagen door 't aanhoudend gedruppel van klammen, mottenden regen, die plakte op de daken, en grauwe huizenrijen kleverig deed glimmen.

Vroeg was hij opgestaan, hoe laat wist hij niet, zelfs geen vaag idee van tijd schemerde in z'n hoofd; alléén begreep-hij, dat 't heel vroeg moest zijn, omdat er nog een lage schemer in de uitgehouwen kamer hing, een schemerwaas, dat 'm alles grauw deed schijnen.

Geluidloos-grijs was alles. Voor de kier van het opengeschoven raam flapperde met loome rukjes het uiteind van een vuil-witte lap in den stil stroomenden nachtwind. Z'n tenger lichaam rilde kil-klam, nu hij alleen stond in de leeg-grauwe kamer. Uit de in nacht-zwart wegvloeiende alkoofholte steeg op het grommend ademgehaal van zijn moeder, plekte vaag-wit in de kamer het ademgeluid van zijn broertjes als lichtpuntjes in het duister.

Kijkend achter de met klam-plakkenden regen aangeslagen ruiten zag hij in de verte de fabrieksgebouwen, een klomp van grijs-zwart, glimmende huizen met vettig zwaar berookte daken.

Drie monsterpijpen spookten achter het hoofdgebouw als pal-staande reuzen omhoog. Vuil-geel verweerde steenen, naar boven vervloeiend in dompige grauwheid, totdat het werd een wal-zwarte trans van bonkig aangeslagen roet. Zware rookgulpen klokten uit den middelsten schoorsteen, sloegen loom terug, voelend den dompigen druk van hangenden regen, vervloeiend om de pijpen in 'n zwart-grijze massa, die bleef hangen in de lucht als een vet-gore vacht, omwallend de zwart-geslagen koppen der pijpen .....

Vèrklinkend over de nachtrustende huizen, brekend de stil geweven morgenlucht, hoorde hij den doffen klank van vier wegvloeiende slagen.

Nog twéé uur voor de nachtploeg, dat wist hij.

Een licht-klamme huivering doortrok zijn jongenslijf. Haastig schoot hij in 'n hoek van de kamer zijn broek aan en liep schuivend zijn hand in 't duister, langs den rand van de tafel naar het raam terug, tuurde hij, lichtzittend op den kraakwiggelenden stoel in het duister der kamer door de nachtlichtende ruiten.

Stil, een zenuwachtige vrees hoe 't zou gaan, een schuwe angst, dat hij voor 't eerst zou komen, heel alléén tusschen die massa vreemde mannen en jongens, wetende dat zij, kalm-rustig, bekend met het werk, voelend hun groot-bewuste kracht, breedelijk-rustig naar de fabriek gingen; en hij, in de massa verzonken, licht-schuw door de voelende druk van een altijd-durende armoede zich klein-verlaten vindend bij de pootige werklui, — dat drukte 'm — deed langzaam hem knijpen zijn keel in enge nauwte, voelde hij proppen een benauwend gehik, — een kneep.... om plotseling uit te barsten in 'n lang schokkend gehuil — een gevoel van troosteloos weê, nu hij voelde z'n machteloosheid van hem en z'n moeder en broertjes, die lagen in rust, omringd door 't leed van een grauwenden dag.

Lang had hij gezeten in somber geslagen denken, nu 't oogenblik, waar hij met een machtig-voelenden drang naar verlangd had, dicht bij was, nu 't geluk zóó in z'n nabijheid was, voelde hij niet dat groote aandruisend verlangen om er te komen, kon zich de oogenblikken niet indenken, waar hij van geluk opgewondenheid met innerlijk genot aan de jongens verteld had, dat hij er zou heengaan, naar de fabriek, de zonlichtende oogenblikken, dat hij zijn armen had gekromd van een voelen-komen van sterk groeiende kracht als hij dacht aan het ratelend hamergegons.

Vreemd, alléén in de straat met het duistere licht van een grauwenden morgen, liep-hij licht sleep-stappend voort.

In regelmatig geslinger bengelde in z'n rechterhand een grauw geruit broodzakje en een drinkenskannetje.

Licht-sloffend ging hij naar 't eind van de straat, waar hij bleef drentelen; 't was nog veel te vroeg. Toen hij lang gestaan had zag hij meer mannen komen uit portalen en zijstraten, dofgrauw, vullend de licht-grijze morgenlucht met klinkend geklak van hun klompen.

Langzaam gingen ze allen in één richting. In dof-gepraat met rondgekromde ruggen trok heel de grauwe bende in langzaam schuivend beweeg naar een pad, dat vettig-zwart en glimmend van hangende dauw lag uitgetrokken, fel bijtend in het flets vertrapte gras. Van verre was 't één zwijgend opgedrongen gang van bruin-grauwe mannen.

Met de dofbruine kielen hangend slap-bollend om de lijven, — verdwenen de voorsten in 't grauw van de poort.

Heel achteraan kwam hij meê, achter de ruggen van stroefgaande mannen ging hij voort, voelend een angst-schuchterheid, die in 'n koude rilling z'n rug bekroop, die hikte in z'n keel, deed 'm benauwd-warm worden nu hij voelde voor 't eerst het kolengegruis onder z'n klompen. In de propping voor de poort stond hij klein-nietig verdrongen, achter hem stormden nog mannen aan, hoorde hij verderop het knoersen van gruis onder snel-komende stappen, voelde hij den knel van opdringende lijven. Een laatste helkoperen stoot van een stoomfluit beet in de lucht, — — zes uur — —, dringend, sjorrend in een vasten klomp op elkaar, kwamen ze binnen de poort, namen ze haastig loopend verschillende richtingen, bang voor boete. Nog flapte er een binnen en sloeg haastig links af.

Dof-kleppend viel de zwaar beslagen deur — en hij stond grijs-grauw verlaten.

Toen hij alléén stond in 't grauw van de poort, zag hij alles in werkelijkheid wat hem zoo aangetrokken had met een jagend verlangen, de houten gebouwen, loodsen, licht op den dreunenden grond, meer verderop, rechts, stonden steenen gebouwen als krachtig jonge reuzen gebeukt in de zwart-vettige aarde, de koppen van schoorsteenen schoten plomp-zwart omhoog.

Alléén in een lichtende stilte, kreeg hij ontzag voor het razend geweld van de dreunende massa, zag-hij in stijgen-voelende-eerbied op naar de mannen, die de voorhamers cirkelzwaaiden. Op dàt oogenblik voelde hij een krachtige strooming van opbruisend leven z'n wrakke lijf doortintelen, werd hij geslagen met een razend verlangen naar kracht en geweld, dat z'n zwakke lichaam schokkend deed bewegen.

Heftig werd de deur bebeukt, wat de portier uit z'n huisje deed komen; twee mannen vlekten in de deuropening, waren te laat. Kalm-rustig zag hij diep-drukken het potlood van den portier, omknepen door duim en wijsvinger in 't versleten dof-glimmend boek, diep-

indrukken het nummer van de loodjes der mannen, die mokkend voortgingen, ... één links, één rechts.

„Heb je de kaart bij je, vent?" Schuchter opkijkend naar den man met den goud-glimmenden band om z'n pet, reikte hij hem zijn kaart over. Even bleef de man lezen, hoorde hij een dof-grijs gemompel, ... „zoo, op de pletterij ... h'm — nou, ga maar mee" ...

Klein ging hij achter den man over zwart bobbeligen aardgrond. Langs een muur, in 't midden een breed open poort met holle gaping in grauw-grijze lucht rumoerde plots, kort-heftig het zware gezeul van ijzeren staven en razend gegons van wielen, — een zwarte gaping in een romp vol golvend leven ... werd 't rustig.

Zwart-kalm werd de ruimte tusschen de gebouwen.

Voor 'm uit rolde een ijzeren kiepkar met kolen, balanceerde een man blauw-vlammende roeden op zijn schouder, de uiteinden zwiepten heftig in kletterend gewringel.

Kalm ging de man voort, overal was een scherp-gegons van werkend leven, een steeds knetterend rumoer van 'n eindeloos hamergetik, een vlijmend scherp gekras van vijlen op ijzer suisde in de lucht.

Links van de loods zwart-glinsterde een hoop steenkool, een jongen slierde volle scheppen in 'n ijzeren wagentje .... toen stapte de man binnen, even stond hij nog in morgenschemer in 't grauw van den ingang, — zag hij dat de man één werd met 't duister, verdween hij in 't zwart-logge gebouw .....

Stil volgend den man, stapte hij binnen, voelde hij een oogenblik het knipperen van zijn oogen, nu hij plots in 't duister stond. Dicht bij hem werd gewerkt, zag hij mannen en jongens even opkijken, maar direkt doorgaan in regelmatig gebuk.

De man met den band om zijn pet zag hij naar 't midden van het gebouw gaan. Scherp suisde om hem heen het rumoerend leven, het schuiven, knippen van platen, het vlijmend ijzergeween ....., staarde hij in 't duister, zag hij een man hem wenken, toen ging de portier weg, was hij binnen, stond hij alleen in de eindelooze tuimel van gonzende wielen.

's Avonds toen de seinfluit tweemaal scherp priemde in de lucht, stormde hij met de anderen over het pad, verdween hij met de anderen in het geroezemoes der uitloopende straten.

Met 'n lamme moeheid kwam hij die week 's avonds thuis; moest hij

even uitrusten, dan zat-hij te hijgen met snelle ademstootjes, die kraakpiepend zogen in de kamerlucht, voelde hij z'n tong droog plakken aan zijn gehemelte. Als hij zoo zat met dof-zwarte oogen, diep gedrongen als mat-gittende kolen in 't wit-bleek gelaat, dán vaalgrijs bestoven met zwart aangeslagen wallen om de oogen, dan eerst leek hij zwak, zoo wanhopig wrak.

* * *

Stil zat-hij te staren, — versuft, nu hij wist, dat hij maandag niet meer behoefde te komen . . .

— — Eén week — z'n proefweek — uit — voor goed uit — Eén week had hij 't donker-beukende leven doorleefd, had hij 't gezien, z'n jongens-illusie.

Vaag dacht-hij er over na, waarom hij zoo zwak was, waarom hij er uitgestooten was, waarom hij niet die kracht had als anderen, ... In de smart-stille kamer, kil en leeg, schokte heftig zijn lichaam tegen den rand van de tafel, huilde hij heftig snikkend uit . . .

Bij het raam keken vreemd zijn broertjes.

A'dam, Juli.

Fragment.

Terwijl ik neerlag in den kalmen nacht,
En donk're schaduw om mij samenvloot,
Kwam langs de duist're paden van den slaap
Een wond're droom tot mij genaderd; hoor:
Ik droomde, dat ik liep in een wijd bosch
Vol hooge, vreemde boomen; 't wollig mos
Dook schuchter in elkander bij mijn tred,
En 't voelde als veeren van een mollig bed.
En slingerplanten klommen naar omhoog
De boomen langs, zóó ver totdat mijn oog
Hen gansch verloor in 't dichte takgewemel,
Zóó dicht, dat ik slechts nu en dan den hemel
Dóórblinken zag; 't was als een reuzenzeef
Met hier en daar een gat in 't groen geweef,
Die blauwe korrels lucht doorvallen liet.
En midden door 't bosch stroomde een smalle vliet
Van koel en donker water; 't was een lust
't Zoo te zien vloeien, door de schaûw gekust;
Op d'oever groeiden varens met hun blad
Wijd uitgespreid als waaiers, en een schat
Van kleine witte kiezels lag geplant
Als blanke zaadjes aan den waterkant.
En telkens als mijn voeten zeer vermoeid
Werden van 't gaan, zoo heb ik ze besproeid
In 't reine water, dat hen teêr omsloot,
Totdat vermoeienis en loomheid vlood.
Zoo dwaalde ik lustig door het lentewoud
Veeltintig groenend; door het hooge hout

Blies nu en dan de wind zijn boschmuziek,
Terwijl de vogels, drijvend op hun wiek,
Hun schelle fluitjes bliezen in de lucht
En vroolijk dartelden met los gerucht.
En onbewust van kommer en van leed
Was 't dat ik daar de heldere uren sleet,
Zoo luchtig en zoo onbezorgd van zin;
Geen smart sloop nog mijn blijden boezem in.

EDWARD B. KOSTER.

Marieken van Nijmegen.

DOOR

LODE BAEKELMANS.

X.

Que c'est un dur métier, que d'être belle femme
CH. BAUDELAIRE.

r kwamen omstandigheden en voorvallen, die Marieken deden napeinzen. Schenen zij nu zonder gewicht of invloed, zij zouden eenmaal reusachtige verhoudingen aannemen. De bladeren, die, verbronsd en verdord, neerdwarrelen op het einde van den zomer, zijn immers de voorboden van den komenden herfst?

Afgesloten van het wereldje daarbuiten, leefden zij voor en door elkaar. Hun liefde en hunne droomen waren als rijpe, warm-gekleurde vruchten, die zij elkander op gouden schalen toereikten. Kwam er iets van de werkelijkheid tot hen doorgedrongen, dan werd het zóo mooi, ofwel zóo onbeduidend onder het lichtgefonkel van hun geluk, dat alles wel een sprookje ging gelijken. Met nieuwjaar had Marieken eenen teederen, onderdanigen en liefderijken brief aan hare moeder geschreven. Moenen voegde er een paar hartelijke woorden bij, duidende op zijne verkleefdheid aan Marieken.

Het antwoord, in onregelmatig, grof geschrift, was vol van gestokte droefheid om de ondankbare dochter, die ontvlucht had het ouderlijke huis, om, naar eigen wil, in den vreemde, te gaan leven. Zij bad haar terug te keeren, haar niet alleen te laten, desnoods mocht hij, Moenen, haar vergezellen.... haar oude dagen waren vol droefenis om de schande, die haar eenig kind haar verwekte.

De klacht der oude werd dra vergeten in de zelfzuchtige omhelzingen der twee geliefden.

Tusschen de oogenblikken, die als onzichtbaar dreigend boven hun geluk kwamen grauwen, telde het laatste volksconcert van dit seizoen, op het einde der maand Maart. In de bonkige, stuwende wolken, welke dreven aan den hemel boven de stad in den wind, die frisch en jolig de wangen streelde, in het blije doen der menschen, lag reeds de vreugde van de lente.

In tegenstelling hiermede was het halfduister der tooneelzaal van den koninklijken schouwburg, die, met hare triestig-brandende gaslampen, terug deed denken aan eenen guren winteravond, aan slijkerige korridors, aan tochtende deuren, aan eene verkoude en hoestende menigte.

Door het open- en toeslaan der deuren werd de intimiteit als verstoord; zonder belangstelling hoorden zij naar het zacht-bazelend gefluister, dat tot gegons en gesis door de zaal vloeide. Elkeen, droomend van eigen genot en eigen voldoening, zocht in de schemering om afleiding, in afwachting der muziek. Op het tooneel, achter het voetlicht, stemde, hier en daar, een der muziekanten voorbarig zijne viool of piepte eene fluit. Plots viel het helle licht in de zaal. Het stroomde neer uit den grooten middenluchter, het flikkerde hel op uit de kandelaars ringsom het halfrond van den schouwburg, zoodat men de oogen moest toesluiten onder de nijdige prikkeling, vooraleer te kunnen rondblikken op de kleurige beweging. Rood als van geronnen bloed plekten de ledige zetels en de opbuigende leuningen; voornaam en mat, met een tint van oud goud, glommen de pilaren, zuilen en wanden, die, binnenwaarts, het hooge gebouw schoorden. Verlaten lag nog het tooneel met zijne, zich-langzaam-vullende zitplaatsen.

Een haastig gestommel vulde het gebouw, een klotsen van voetstappen, een geharrewar van stemmen, het bonzen der zitbanken op hunne springveeren. Zenuwachtig belde eene electrische schel; de laatste muziekanten zochten hunne plaatsen; men fluisterde en, van beneden naar boven en weer terug, floot men het herderliedeken uit Tannhäuser. Moenen, belangstellend, zocht de hoekjes van waar dat bekend fluiten kwam, het sein, het liedeken, dat zijne oude vrienden bijeenriep, hen verwittigde, dat een hunner in de nabijheid was. Men hoorde het overal, tusschen de menigte in de drukke straten, in de

schouwburgen, soms zelfs in den stillen nacht. Marieken zag Moenen heel en al ingenomen met wat rond hem was en voelde zich eenzaam. Zij keek naar de menschen en trotseerde hunne smadende blikken, die, waanwijs-doordringend, op haar gevestigd waren. Zooals zij zich schoon wist in den rijken eenvoud van haar weelderig en zinnelijk lijf, haar karaktervol hoofd omlijst door haar rosschitterend kapsel, won zij opeens aan eigenwaarde en trots, en voelde zich aangepord om die sluwe indringersoogen te braveeren. Eene flauwe en bedwelmende geur van lijven en reukwerk woei, onder de uitzetting der lichthitte, in walmen door de zaal en stemde haar week. De zwarte ruggen der heeren plekten naast het blank der ontbloote boezems en de grillige aanpassing van vreemdgekleurde vrouwenkleederen. Zij keek omhoog naar de bovenste galerij en dacht, hoe vreemd en angstvol men daar boven moest blikken in de diepte der benedenplaatsen . , . .

Terwijl de kapelmeester het aandacht vroeg met het doffe tikken van zijnen maatstok, zag zij, dat Moenen iemand groette, die niet verre van hen, naast eene vrouw in amazone-kleeding gezeten was. Wijl de muziek zachtekens en neuriënd aanzong, stillekens wiegelde en weldoenend suste, en in hare deining den heelen menschenhoop doortrilde, herkende Marieken Carl Weylandt, Moenens goeden vriend, dien hij, sinds den avond hunner aankomst, niet meer had weergezien. Nu zij hem zag zitten naast die amazone, die zij oogenblikkelijk als eene Engelsche herkende, werd zij onzeggelijk weemoedig. Dàt was de ware jeugd van Moenen, waarop zij, zonder het te bekennen, jaloersch was, daar zij ze niet had meegeleefd. Vaag sarden haar zijn woorden onbestendigheid en onstandvastigheid . . . .

In het bazuinen van het orkest, waar nu alles samengolfde tot eene noodlottige waas, die over de dingen hing, mijmerde zij over Nijmegen, over kalme, doodsche rust en zekerheid.

Moenen glimlachte pijnlijk, toen hij Carl zag luisteren naar de heerlijke tonen, naar de stillende macht der muziek, die heelt alle smart, wegneemt pijn en vermoeienis en ons voert in onbepaald gedroom naar de heerlijke gewesten der zaligheid. Daareven, in zijn rondkijken, had hij op het tweede balkon hunne oude liefjes bemerkt, twee Hollandsche bakvischjes, welke zij een tijdje geflirt hadden, thans vergeten, zooals veel anderen. Wellicht de eenige herinnering, die ook zij van hen bewaarden, was deze smaak voor muziek. Hij

bracht het alles samen, hij en Marieken, Weylandt met zijne amazone, de Hollandsche bakvischjes, het herdersliedeken, dat de aanwezigheid der heele bent jonge kunstenaars had aangeduid, ginds eene blauwkous, die hem jaar en dag met hare minnebrieven en klachten vervolgd had, al die zwijgende menschen en muziekanten. 't Was toch een vreemde, eigenaardige boel, met schijnbaar weinig, gemeenschappelijk belang. Samen vormde dat iets aantrekkelijks, waaraan hij zich toch wat vijandig voelde; hij begreep niet het bonte levensspel, waarin elk zoo halstarrig een eigen doel meent na te gaan en dan doodgaat, onvoldaan... Sommigen vallen jong, neergeslagen met hunnen geestdrift; anderen, na bittere ervaring, oordeelen zichzelf; enkelen vechten hardnekkig tot het uiterste of vergrijzen berustend in de wenteling van den onverstoorbaren tijd...

Zoo dacht hij zonder te zien de dolle armbewegingen van den orkestmeester, zonder te luisteren naar het handengeklap en het bravogeroep. Hij en Marieken zaten als wezenloos, ver van elkaar verwijderd; de muziek was als het betrouwvol accoord, een natuurlijke weerzang van wat nog ongevormd, nog in kiem in hen besloten lag

. . . .

De mannen blikten gestadig naar de goudharige droomster, fluisterden elkaar hunne meeningen en bedenkingen in, en vonden haar begeerlijk . . . .

. . . .

Toen brak door het stille luisteren oorverdoovend gejuich. De kapelmeester boog werktuigelijk en plichtmatig. Het licht druilde weer in zijn verzwakkend, onzeker schijnen: het halfdonker vulde de zaal, die haastig leeg liep. Schril klonk het herdersliedeken door de gangen over het warrelend wegdringen van eene drukke, bekommerde menigte. Door de voorzaal, langs de breede trappen gingen mannen en vrouwen, allen daareven zoo ingetogen luisterend, elk weer aan zich zelf overgelaten, sommigen nog even frazelend eenen brokzang, die hen niet uit het hoofd wou.

Zwijgend liep Marieken naast Moenen de straat op; zij bleven nog even stil, kijkend naar het volk, dat zich, links en rechts, verwijderde, afscheid nam en handen drukte, luidruchtig of eenzelvig. Hier en daar, het instrument onder den arm of in de hand, slenterde een muziekant huiswaarts.

De lucht hing vol wolken. Er was weer wat zwak zonnestraal,

dat tintelen kwam vanuit het jonge, blauwe zwerk. De lente was in aantocht; men voelde het, en was er wel verheugd om, maar de blijheid was niet in de oogen of om de monden. Nimmer hadden zij beiden zoo zwijgend geweest in een geheel vergeten van hunne aanwezigheid. Nu althans bestonden zij niet voor elkaar, — later zou Marieken begrijpen, hoe dit eene scheiding was. Hunne ragfijne liefde was broos in hare gevoelige teerheid, en hunne verrukking, hunne opgetogenheid niet bestand tegen persoonlijk nadenken, dat misschien te baatzuchtig is.

Het herdersliedeken weerklonk niet meer. Het plein voor den schouwburg lag nu bijna eenzaam in den verlaten Zondagnamiddag. In de lijnrechte, lange straat zag hij Weylandt, naast zijne lenige amazone, te paard naar de leien oprijden. In snellen rit joegen zij voort, met vaste hand dwingend de steigerende dieren, zoodat de wandelende burgers terzijde afweken en voorzichtig hunne kinderen bij de hand hielden.

Waarheen? vroeg Moenen zich te vergeefs, en hij bood zijnen arm aan Marieken. Zoo kuierden zij sprakeloos de stad door.

XI.

Oui. Mais tout de même on voudrait.... on voudrait!....

JEAN DE TINAN.

Geen van beiden sprak ooit over dat onuitlegbaar oogenblik van vreemde beklemdheid. De volgende maanden brachten voldoende afleiding om dien indruk te begraven onder weelderigen hartstocht. In vuriger verteeren, met brandende lusten, zochten en vonden zij bedwelming.... Zij groeiden mede op in de nieuwe lente, in den laaienden zomer. In de vele dagen, dat de zon haar gouden tooisel langs de wegen had neergespreid, wandelden zij veelal buiten of gingen zeilen op de Schelde. Soms, als het te warm was, bleven zij tehuis, lui-schommelend in hunne plooistoelen.

Later, in den herfst, op hunne wandelingen onder het verwelkte gebladerte, dat, bij poozen, met bol windgeblaas werd bestookt, spraken zij over die gelukkige maanden. Al hunne vreugd was zoo

gelijkmatig en zoo eensoortig, dat geene bijzonderheden zich aan hen hadden vastgehecht: 't was eene wandeling onder boomen, in lanen en langs velden, 't was één tocht op 't water, op 't koele water, waarop de zon haar verhit gelaat kwam bekoelen.

Dan bracht de herfst zijn grillige, woeste buien aan. Regen en wind dwarrelden belust over de stad, en voor Marieken en Moenen kwamen de lange avonden van samenzitten, zonder verlangen om meer. Hadden zij toen begrepen, dat zij niet langer zonder gezelschap konden leven, dan had mogelijk hun leven anders geweest. Nu was het moment gekomen, dat zij behoefte hadden aan goede vrienden, want als menschen droegen zij diep in zich den lust tot aansluiting. De afzondering, waarin zij zich besloten, moest onvermijdelijk, gevoegd bij menige kleinigheid, een verkeerd uitwerksel hebben op hunne verhouding. Haar ontbrak wat bewondering van vreemden, — zij bleef immers in de eerste plaats eene vrouw, — en Moenen, al mocht hij het zich-zelven niet bekennen, wenschte de lange gesprekken met zijne oude kennissen.

Ter gelegenheid van Nieuwjaar hernieuwde hare moeder weer de triestige klacht over de onverwachte vlucht. „Keer weer, Marieken, en een nieuw leven zal voor u beginnen," schreef de oude; ditmaal wilden die woorden Marieken niet uit het hoofd: „keer weer Marieken! keer weer!" Was dit een voorteeken van berouw?

* * *

In Februari, op Carnavalavond, werd er aangeklopt. Moenen las Marieken verzen voor van de Prins. Beiden staarden elkander verwonderd aan. Bezoek? Zij ontvingen nooit. Marieken ging de deur openen en Arthur Isenbaert trad binnen. Moenen rees op om hem welkom te heeten. Dra voelde men zich gezellig samen onder het drinken van een kop thee. In zijn doelloos slenteren tusschen de menschen met gewild pretmaken, in zijne openbare slemperij had hij plots aan Moenen teruggedacht en kwam hem opzoeken.

Wat gedurige verandering beleefden zij niet. Sinds den avond, dat zij zoo eensgezind Weylandt hadden gevierd, samen hadden geklonken, en eenen nieuwen Rütlieed gezworen, schijnbaar vereenigd voor hun leven, waren sommigen reeds afgedwaald op andere wegen, ver van hunne vroegere gezellen . . . Sapin bestuurde eenen boekhandel

te Leuven; men vernam verder niets meer van hem. De Paepe, wars van deze zondige wereld, had zich in een klooster opgesloten. Witse was naar Holland weergekeerd. Steelander, verliefd, bekommerde zich niet langer om hun tijdschrift, hunne jonge banier. Weylandt, ziek en uitgeput, verbleef te Duffel, bij zijne grootouders, hopeloos zich vastklampend aan zijn gedachten over de onstandvastigheid, spot-lachend en schermend met pijnlijke ironie. Boshuyzen en Van Ee waren Struyf naar Brussel gevolgd en Rossauw zou dra huwen, zoo liep het gerucht. Met enkelen vochten zij, betrouwend geschaard onder hunne verlatene vlagge, door bittere ondervinding gesterkt, om te verdedigen, wat zij goed vonden. Dagelijks aangevallen door het janhagel der pers, geminacht en beschimpt streden zij voort, schreven hunne meening neer, gaven hunne boeken uit, waarvan zij de onkosten droegen, richtten tentoonstellingen in en zaaiden, zonder het vooruitzicht ooit te zullen oogsten, zooals hun kenspreuk zei: Sans récolter jamais, je laboure et je sème! Door dat onverdroten voort-arbeiden wonnen zij, hier en daar, de sympathie van eenen begeesterden alleenlooper, die zich dan bij hen aansloot.

In zijnen drang om met iemand te spreken over het werk, dat hem zoo lief was, kwam Isenbaert bij Moenen aankloppen. Moenen luisterde, en Marieken luisterde. Zij begrepen, dat er, buiten hunne liefde, nog veel mooie kanten aan het leven waren, waarvoor noodig was heel veel moed, veel trots, en ook veel opoffering. Eene treurnis kwam in Moenen bij het denken aan Weylandt, van wien hij zoo ver stond, en die ginds, in eenen langzamen doodstrijd, hunkerde naar onbereikbare en toch eenvoudige verwezenlijkingen. Wijl Isenbaert, rookend en theeslurpend, voortging met verhalen, dacht Marieken, dat het leven hier ontzettend was in zijn gedurige onvoldaanheid. Als een kind had zij betracht de hooge vlucht van vreemde vlinders; thans huiverde zij, en verkoos inwendig de ongezellige stilte der rustige vergetelheid te Nijmegen.

Marcel Ruwaert, hun oude vriend, zei Isenbaart, vulde alleen zijn weekblaadje aan sociologie gewijd. Dirk van Amstel schreef een verzedelijkend traktaatje tegen de carnavalslemperij. Jan Eeren leed armoede te Florence tusschen de kunstschatten, die zijne gretige oogen eindelijk mochten bewonderen. De fluweelen dichter schreef hem nu en dan. Ieder van hen had zich zoo een eigen geloofhuisje weten te bouwen, waarin zij zich terugtrokken en waarin zij gebrek leden....

hunne dolle jeugd had vroeger te onvervulbare eischen gesteld voor de toekomst....

Buiten zongen ruwe stemmen in den nacht:

Wij hebben maar een jong leven!
En als wij dood zijn, is 't gedaan!

Sprakeloos zaten zij te kijken, luisterend naar die gemakkelijke levensopvatting, die men vond op den bodem van een glas! Menigeen leeft zóo zijn jeugd, en jaagt een doel na, dat hij niet vermoedt. Later sprak Moenen over het gelukkig, afgezonderd bestaan, dat zij sleten! Toch, hij moest het eerlijk bekennen, soms dacht hij even aan Weylandt en aan zijn strijd, waaraan hij niet onverschillig was, maar dien hij, tot hier toe, toch met gekruiste armen had aangezien. Marieken keek hem doordringend aan; 't leek haar, alsof zij eene belemmering was voor Moenen om mee te werken aan die groote taak, waarvan hij en zijne vrienden gedurig spraken.

Dien nacht omhelsde zij hem hartstochtelijker, dan ooit te voren, bevreesd hem te verliezen.

* * *

't Gebeurde enkele dagen na het bezoek van Isenbaert. Moenen was uit voor zijne zaken, bij zijne klanten. Zij neurde het oude liedeken:

Dit sach daer een oude quene,
Een al soo vilijnich vel:
Sy ghinker dat licht uytblasen,
Toen smoorde die jonghe held...

Zij bracht orde onder de papieren en boeken op de werkkamer. Plots viel haar oog op het schrijven van hare moeder: „keer weer, Marieken! keer weer!"

Wist zij nu maar wat zij wou. Zij hield zooveel van Moenen, en toch... en toch... Was het berouw? Nijmegen, hare moeder... van Zoom... Zij verschrok. Voor het eerst dacht zij aan dien bedaarden, niet zeer verstandigen kandidaat-notaris. „De onbestendigheid," murmelde zij, en zij voelde eene geheime vrees. Ach, zij wenschte

iets bestendigs, een leven in stille kamers, bij eenen regelmatigen, practischen echtgenoot, kinderen... ach ja kinderen... een leven, zooals zij het steeds gezien had in hare jeugd; eene kalme middelmatigheid, zonder opspraak, zonder hevige ontroering, met wat kinderziekten en wat kwaadsprekerij.

Zij kreeg schrik van het leven met Moenen door de onbestendige dagen, vrees voor wat zij, in jeugdigen overmoed, had aangevat onder den drang om nieuwheid van hare maagdelijke ziel.

„De onbestendigheid!" herhaalde zij werktuigelijk.

Menigeen wordt teruggedreven naar voormalige opvattingen! Zoo'n inkeer, dien men berouw kan heeten, is slechts begrijpelijk voor hen, die doordringen het verlangen van den mensch naar eenen eigen, hem best passenden vorm. Marieken beoogde geen vooropgesteld doel, en het nieuwe van hare verhouding tegenover Moenen was weg. Hem verder bestudeeren, hem leeren kennen in al zijne verzuchtingen, hem naar waarde schatten was hare roeping niet. Hij en zij leefden in eene oogverblinding, dachten hunne brooze liefde hecht en sterk voor heel een leven. Al stond Marieken nu op het keerpunt, al brak zij onwillekeurig weg de wallen van het kasteel harer liefde, zij dacht, of durfde niet rechtstreeks denken, aan afbreuk noch scheiding. Maar al te dikwijls gebeurt het, dat men niet meer terugkeeren kan, dat men voort moet op het pad, dat men onbewust betrad.

Hare ingeving volgend, zette Marieken zich aan de schrijftafel, keer op keer den pas begonnen brief verscheurend, tot zij eindelijk eenen vorm gevonden had, die haar gelukt toescheen. Luidop herlas zij:

Beste Moe!

Ingeval gij mij te Antwerpen mocht komen opzoeken, wees dan zoo lief mij te verwittigen, opdat ik u aan het station zou willen afhalen. Ik zou het wel wenschen, dat gij kwaamt, al houd ik zooveel van Moenen.

Uwe liefhebbende dochter,
MARIEKEN.

Besloten bracht zij dit schrijven naar een nabijgelegen postkantoor.

Toen zij terugkeerde en haar huishouden verder regelde, had zij spijt zoo onberedeneerd geschreven te hebben. Dit briefje zenden — het ging nu naar zijne bestemming — was eene gewichtige daad, nietmeer te herdoen, en al te wel zag zij thans in, hoe dat schijnbaar onschuldig schrijven, menige verzuchting verborg, die zij nog niet wilde uiten. Zoo maakt de mensch zijn eigen noodlot, schept onheil of vreugde, en verbeeldt zich later, dat het gebeurde onvermijdelijk was.

Marieken twijfelde, twijfelde... zij tobte om uitkomst en vond er geen. Bidden had zij sinds lang verleerd! Toch! Toch! Kinderen en wat kleine bekommernissen! Een stil huis en een brave burgerman! Geene onbestendigheid! Het leven geordend, zooals de linnenkast te huis bij moeder. Moenen! Moenen! Waarom zijt gij niet naast Marieken om haar te helpen in haren zielestrijd.

De postbode bracht eenen zwaren brief. Zij herkende het schrift van Weylandt, en zonder reden, zonder het zelf te bevroeden, met het eeuwige „daarom" van de vrouw, begon zij te weenen, te weenen, als iemand, die heel ongelukkig is.

Nokkend ging zij zich dan voor den spiegel plaatsen, zag haar betraand gezichtje, — tranen maken een meisje meestal leelijk, — zag haar fier, jong lijf, haren gouden haarhelm. Zij vond zich mooi. Een weinig gesust door deze prettige getuigenis, begon zij haar rosvlammend kapsel te schikken. Wijl het buiten nijdig slagregende, voorloopig getroost en gerust gesteld, wachtte Marieken op Moenen. Als een kind dat dra zijn leed vergeet, fluisterde zij bijna glimlachend: „De onbestendigheid!...

XII.

De mensch, van eene vrouw geboren, is kort van dagen en zat van onrust.
Job 14.

Marieken had juist koffie gezet, toen Moenen 's namiddags te huis kwam. Als instinctmatig ging hij regelrecht naar zijne werktafel en bemerkte het schrijven van Weylandt. Leunend tegen het raam, las hij, in het grijze licht van den aangrauwenden avond; diep ontroerd, voelde hij zich vreemd te moede. Hij vergat zelfs Marieken te groeten.

— Mijn oude Moenen! Misschien hebt gij van een onzer kennissen vernomen, hoe ik, op bevel des dokters, het drukke stadsgewoel (klinkt dat niet deftig?) heb moeten verlaten om mijne geknakte gezondheid te herstellen. Het was eene veroordeeling, Moenen, en wel zoodanig, dat ik begreep, dat het einde nabij was. Ik heb mijne ouders zien weenen, de dokter heeft de schouders opgehaald. Arme dichter Weylandt! Toen ik wist, dat ik het laatste verschijnsel der onbestendigheid tegemoet ging, heb ik plots een heimwee gevoeld om het stille huisleven te Duffel bij mijne grootouders, om de goede ouden, om hen bij wien ik mijne kinderjaren gesleten heb. 'k Ben nu weer hun lieve knaap, dien zij bewaken met hunne bekommerde blikken, verzorgen met bijna onderdanige gedienstigheid. Vreemd mag het u toeschijnen, hoe tegenwoordig mijn werk mij inneemt; er is iets als doodsangst in mij, eene ontzettende gejaagdheid, de menschen blikken mij zoo medelijdend aan, en 't regent, en 't is donker, vunzig weer. Maar Weijlandt wil geen medelijden! Waarom moet men weenen om mij? Ik was eenen hooghartigen, wilden droomer, die door zijne dolle lusten eenen vroegtijdigen ondergang tegemoet ziet. Men wil niet, dat ik veel werk, ik moet rusten, rusten! Maar ik vind het nu geen tijd tot rusten, al brengt mijn ijver mij sneller tot het laatste... ik kan niet anders, ik heb nog zooveel te doen! Ik heb het leven te dol aangevat, sinds ik alleen bleef, allerlei burger-verbazingen uitgehaald, te veel liefgehad de venusdierkens, de nachtbeestjes, te veel verlangens gekoesterd in onstandvastige belustheid... mijn arm, gewillig lijf en mijn wankelbare ziel gaan er onder bezwijken. Ondanks de koorts, die mijne verzwakte lenden doet sidderen, poog ik iets als eene herinnering aan mij te redden, eene vage afbeelding te bewaren van een jongen, vroeg gestorven dichter, voor den zeldzamen dilettant van een volgend geslacht, die, in ons arm land, wat wondere bloemen plukken wil. Als ik aan het laatste denk dan aarzel ik! Moenen, 'k heb zoo'n schrik van den dood! Denk ik er aan, dan komt over mij als het viezige der verrotting... 'k voel het knagen van wormen in mijne geloken oogen, het doorboren van mijn eenmaal levende hersenen. De dood, dat wezenloos liggen en zwijgen! 'k Verbeeld mij weer den jongen medeleerling, die om een mislukt examen zich verdronk in den parkvijver, en dien ik zag opvisschen, enkele dagen later, walgelijk, onkennelijk, opgezwollen en onoogelijk. O, Arthur, door u voelde ik voor de eerste maal het gluren van den

dood. Hier doet er mij alles aan denken: het klokkengelui, de begrafenissen, het kerkhof, heel het landschap.

Gisteravond, tot laat in den nacht, schreef ik mijne laatste wilsbeschikkingen. Stil dat het was! Zelfs geen hond huilde door den nacht; 't leek mij wel of ik reeds gestorven was en in eene doodenwereld huisde. Van tijd tot tijd heb ik mijn venster geopend en geluisterd om het mogelijk gegons van de stad te vernemen. Niets! O, die stad waarin ik niet meer leven zal! O, de meisjes en venusdierkens, de jonge beweging en al wat behoorde tot mijn onbestendig leven! Men zal mij vergeten! Ik zal vergeten worden als zooveel anderen, terwijl ik juist wou voortleven tusschen alles, waaraan ik zoo innig verbonden was.

Moenen kom! Moenen kom! Draal niet te lang, want kort zijn de getelde uren of maanden. Alhoewel ik van mijne ouders houd en aan de goede, oude lieden hier, voel ik niet hunne tranen om mij gestort. Ik zelf ben beklagenswaard, dat ik heen moet, niet zij! Ik verlies mijn leven, waarvan ik nog zooveel verwachtte. Toch duld ik geen medelijden. Schijnbaar koelbloedig wacht ik het laatste! O, mijne arme verzen! Mijn testament eischt, dat ik heel simpel begraven worde in het hoekje der verdoemden en zelfmoordenaars, hier op het kleine kerkhof. Geen priester of geen geloof! Ik was een zwerver, een twijfelaar, een onbestendige, en kon niet anders zijn. Geen gevolg van babbelende en aanmatigende kennissen uit de kunstwereld achter mijne baar, slechts enkele trouwe vrienden, die dan maar best doen niet lang te treuren. 't Is eene rouwige taak uwe laatste wilsbeschikking neerschrijven! Moenen kom!

Maar wie weet? Misschien genees ik niet in deze sufferige rust! Arme ouders! Dit schrijven zal u eenen alarmkreet toeschijnen. Helaas, Weylandt, veel mooie dagen zijn voorbij, en gij doet best te overwegen, waarom en hoe zich alles zóo voordeed.

In mijnen laatsten brief van voor meer dan een jaar geleden heb ik zoo het een en ander opgerakeld van mijn toenmalig leventje... Dina vertrok korteling daarop naar Rotterdam, toen de *Criterium bar* op bevel der politie gesloten werd. „Huis van geheime ontucht", zoo werd het betiteld. Arm venusdierken, onmeedoogend vervolgd door onze jammerlijke levenstoestanden! Argeloos en schalksch beestje, waar zijt gij verbleven? 'k Bewaar eene goede herinnering van onze nachten. 'k Geloof zelfs, dat wij elkaar beminden, heel inschikkelijk...

Op weg naar een Natuurleven hield ik niet lang vol. Ik gaf verergernis! Tusschen deze sobere, hedendaagsche Spartanen verscheen ik gehandschoend, als langharige dichter van het onbestendige, spottend, niet met het volledig betrouwen van een gezworen geloovige. Ik verwekte opspraak door mijne zoogenaamde buitensporigheden! Ik reed te paard met eene Engelsche amazone, — eene barmeid van het schipperskwartier, — vertoonde mij openbaar met eene schilderachtige afwisseling van venusdierkens... Men schold mij uit voor eenen aanhanger der schiftende wijsbegeerte, voor een eclectieker, voor eenen genieter, een burgerszoon, een verfijnden, inschikkelijken wellusteling uit het vervaltijdperk, voor een spotter, voor een zenuwziek twijfelaar... 't mag waarheid zijn, wat geeft het mij?... Men poogde mij met wijze raadgevingen terug te voeren in het rechte spoor; 't hielp niet; ik wou mijn eigen droom benaderen en ging van hen weg. Weer eene scheiding! Wat al scheidingen! Er blijft u zoo iets als den aangetasten, flauwen reuk van verwelkte bloemen. Waarom hard zijn in mijne beoordeeling tegenover hen met wie ik eenmaal een gemeenschappelijk doel beoogde? Al waren het ook meerendeels zenuwzieken met gezagvolle belustheid en onbepaalde wenschen om verandering, verwonderden als kinderen zoo naief en eerlijk, zelfs in hunne onwillekeurige slechtheid, wij waren toch nauw verwant. (Wat al betrachters er in de wereld omdolen en denken, dat zij het dichtst bij de waarheid staan). Ik heb niets meer van hen gehoord. Wat zijn zij geworden! Waarom stond Weylandt eenmaal tusschen hen? Vaarwel ook dat prinselijk verleden, mijn traktaatje over de vrouw, mijne strijdzangen, mijn drama.... Geen onzer vrienden bleef nog in die beweging, die zij als onvruchtbaar beschouwden: Isenbaert, Rossauw, Stroobant, allen vertrokken.... slechts Ruwaert houdt wanhopig vol.... ook Van Amstel met zijne gewilde, pendante, wiskundige indeelingen.... Brauwers schrijft in zijne vrije oogenblikken romans, die hij niet laat verschijnen,.... de handschriften laat hij binden in perkament.... Ik dacht nochthans, dat ik een oprecht natuurmensch worden moest. 'k Had den stamboom mijner voorouders opgemaakt; langs vaderszijde: sterke, noeste woudboeren, ijverige pachters, eenvoudige, krachtige natuurmenschen gegroeid op onzen grond, bezongen als legendarische landlieden; langs moederzijde afstammeling van Zeeuwsche visschers, koen opstandelingsvolk, dat vasthoudt aan overlevering en

gewoonte! Luctor et emergo! Ik worstel en blijf boven! Der Zeeuwen leeuw klimt uit de golven! Zoo zou het mij niet gaan.... 'k Heb al de buitelingen mijner onrust gevolgd, berustend in het tijdelijke van alles; ik heb gemeend, dat ik zóo niet te veel ontgoochelingen zou oploopen. Mijne Engelsche barmeid is met eenen Amerikaan naar Australië vertrokken.

Moenen kom! Mijn trouwe Moenen kom, vooraleer ik waanzinnig word! In een klein zakalbum draag ik de portretten mijner verdwenen liefjes, van allen, liefjes van eenen nacht en langer. Dagelijks doorblader ik mijn bijbeltje, en voor elk hunner heb ik eene lieftallige herinnering, eenen waardeerenden blik voor hunne persoonlijke aanminnigheid, voor een goed woord, een dankbaar gevoel voor wat gelukkige stonden.... 'k Zou hen allen rond mijn sterfbed willen zien, venusdierkens en naaisterkens, dochters uit de burgerij en mijne platonische, zeventienjarige verzuchtingen, mits zij niet krakeelden of niet te overgevoelig begonnen te weenen.... Wanneer ik zie weenen om mij en in mijn bijzijn, moet ik haten! En toch iemand om u weten weenen, — niet als ikzuchtige ouders of verwanten, niet als een lief, — uit louter vriendschap!... O, de onbestendigheid! Moenen kom! Dol dwarrelen de wolken door de lucht, boven de boomen en de fabriekschouwen der nijverheidsgestichten, waarin men zich doodzwoegt. Dol is mijn schrijven, even dol als de stemmingen mijner ziel. Moest iemand, zooals ik nu schrijven in onze letterkunde, men zou hem aangapen als de buitenman eenen Chinees, wat zeuren met zijn werk, hem verwenschen, bespotten, smaden in eene beperkte scheldtaal.... In proza immers houdt men zich deftig, moet men bestaan op kalme, bezadigde opmerkingen, tot men verkrijgt eene welgelijkende lichtteekening.... Dat is nu de overeenkomst! Maar Weylandt, Weylandt, waarom nog.... Het einde! Het einde!.... Al wat voorbij is schijnt een verdichtsel! O, my English and German passions or fashions! Kent gij het laatste vertelsel dat de ronde doet, het verhaal van mijnen laatsten zomer te Antwerpen? Ge weet het, ik was een dergenen, die voor hunne liefde geene geheimzinnige schuilplaatsen zochten, geniepig en bescheiden, behoedzaam en achterbaks; geen die eene hooge borst zettend sprak van persoonlijke zaken. Ik liet mijne vensters open voor de nieuwsgierige blikken; mijne avonturen en mijne liefde waren als iets van den openbaren weg, van de straat... Iedereen

kende ze zoo omtrent, wees die, en die, en gene.... Dat is zeer onzedelijk meenen de menschen. Wij waren in Zeeland, het mooie, weelderige land, waar ik mij geestdriftig verwant voelde aan al de flinke meiden, nichtjes langs moederszijde! Luctor et emergo! Tusschen al de kennissen was ook Brigitta, dat is de stralende-deftige. Zij was niet schoon, maar ik vond haar prettig en verstandig, nogal spontaan en ik weerspiegelde in haar mijn eigen beroezing van het land aan de zee. Zij was mijne gezellin tijdens die twee zonnige dagen in dat rijke tuinland en op de wijde stuwing van onze Schelde. Ouder dan ik, kennend het midden, waarin wij leefden, was Brigitta een weinig blauwkous, wat hoekig en nijdig, wat pervers en tegelijk goed en zwak zooals eenieder. — Gelukkig dat zij dit nooit lezen zal, zooniet .... vrees arme Weylandt .... zij zou u niet vergeven! — Ik hield van haar, schoon zij juist mij vroeger zou hebben afgeschrikt. 't Mocht weeral niet lang duren, of liever het werd nooit iets! Bij onze samenkomsten zedepreekte zij over mijne vroegere genegenheid, vervloekte de venusdierkens, hield eene verhandeling over het beenderenstelsel van den man en de vrouw in verband met onzen wederzijdschen ouderdom! Dat was verkeerd, Brigitta! Daar was ik niet tegen bestand. Ik dacht dan aan latere bedsermoenen, en toch: „Die Liebe ist eine Passion!... Toen ik haar, na een kortstondig verblijf in Duitschland, weerzag, en zij mij zoo welwetend zei, hoe vervreemd zij zich thans gevoelde van hare eigen stad en hare taal — waarschijnlijk om te bewijzen, hoe ver zij stond boven alledaagsche vooroordeelen, — dan was de schoone geschiedenis uit. Die Liebe muss sein platonisch! Lieve Brigitta, toch hield Weylandt veel van u. Hadden wij maar beiden wat inschikkelijk geweest. Het leven geeft slechts wat men het afdwingt, nu, nu is Weylandt bijna aan het laatste, en heeft niets meer af te dwingen.

Moenen, hier heb ik een onzer oude kennissen ontmoet, een dier beestjes, die wij eens leerden kennen op een carnavalavond, waarmede wij eens in gekken vastenavondpret hebben gewalst en gedronken. Zij is nu de papperige, eeuwig zwangere vrouw van eenen fabriekswerkman, heeft reeds drie kinderen. Zij heeft mij nederig gegroet; toch was het, alsof wij eenen aangenamen stond herdachten, iets dat reeds lang voorbij is.

Moenen, kom! Gij voelt wellicht, dat mijn einde nadert, mits ik als een oud man, mijn geheugen opfrisch. 't Kan heel snel komen,

mij op eenmaal wegmaaien, en ik zou u toch nog willen weerzien, al is ons bestaan ook, sinds lang, heel uiteenloopend. Door wat wij samen leefden zijn wij nauw verbonden. O, de verdronken schoolknaap! O, Arthur, met uw gezwollen gelaat, zonder uitdrukking! De wormen, die zachtjes en bedaard zullen vreten in mijne hersenen, net als koolmijnwerkers in de schachten! ....

Moenen, kom! 't Is laat weer in den nacht en ik hoor niet het gerucht van mijne rustelooze stad! Zij slapen! O, de onbestendigheid!

Niet te snel het laatste.... Weylandt wacht, hij waakt; Weylandt roept, hij wil zijn eigen stem nog hooren voor het allerlaatste....

XIII.

Oui, faire pleurer une jeune fille, il me semble, que c'est plus irréparable que l'épouser.

JULES LAFORGUE.

Wijl Moenen las, stond Marieken naast hem en bespiedde zijn gelaat. Eindelijk vouwde hij het schrijven toe, lei het op de tafel, ontroerd, met een besef van onmacht.

„Ik moet onmiddellijk naar Duffel vertrekken," zei hij tot Marieken, die daar nog stond, geheel vervuld van eigen, onbepaald leed, „ik moet tot Weylandt.... hij is doodelijk ziek."

Marieken knikte instemmend, alsof zij ook begreep, dat hij gaan moest, vroeg als bedeesd, wanneer hij dacht terug te keeren.

„Morgen namiddag," zei hij achteloos; duizend dingen spookten hem meteen door het hoofd; hij berekende niet den indruk van die woorden, zag zijn Marieken niet.

Zij voelde zich verongelijkt, te kort gedaan. In dit oogenblik zag zij, dat iets anders buiten hem hare liefde kon overheerschen, en zij hield zich sterk, beet hare lippen ten bloede om zich in te toomen, met vrouwelijken trots haren wrevel verbergende. Bij het afscheid kusten zij elkaar hartstochtelijk, zoodat zij even aarzelden, schouwend in het diep der oogen, die star keken. Dan daalde hij snel de trap af in een haast om tot zijnen zieken vriend te snellen. Zij sloot de deur, en, alleen nu in den vallenden nacht, luisterend naar het ge-

ruisch van den regen en de zware, ronkende ademhaling der stad, staarde zij voor zich uit over den stroom, op den omnevelden gezichteinder van den Polder. In de staag groeiende duisternis, die nu smokerig-zwart alles omsloten hield, kwamen, plotseling opgedoken, rijen van eenzame, pinkende lichten. Onder de klamme, koude regenlucht was de stad onduidelijk, als vaag-beklemd. Beneden hoorde zij den loggen hoefslag van een paard, het kijven van een koppel, daarna het schreiend hulpgeroep van een vrouw. Verwijderd klonken de dwaze stemmen van dronken matrozen. Huiverend van afkeer sloot zij het raam, maakte licht, — want in het licht vindt men vrede, — en als werktuigelijk begon zij Weylandts' schrijven te lezen, gezeten onder de neergetrokken lamp, aan de schrijftafel, beladen met boeken, papieren en rookgerief. Hoe verder zij las, hoe sterker hare vrees werd; 't was eene dwaze angst, eene onzeggelijken schrik om eene werkelijkheid, nooit vermoed. Als krankzinnig om de stoornis in hare eenzijdige opvatting van het leven, dat zij met hare meisjesoogen gezien had als een lachend landschap van eeuwig groen, werd zij bang. Een mensch zou tot haar kunnen doordringen! Zij onderzocht ramen en deuren om zich te verzekeren, dat alles goed gesloten was, bang voor den nacht, die zij alleen moest doorbrengen in deze, voor haar thans, ongezellige kamers. Moenen werd haar als eenen vreemde in deze dreigende, grijnzende, bittere stad, waar alles was spot en ongeloof. Onbestendigheid! Het berouw muitte in haar om zoo eigenzinnig en onvoorzichtig hare jeugd vergooid te hebben, en smartelijk begon zij te snikken: „Moeder! Moederlief! Wat heb ik gedaan!"

Het heimwee. Al wat wij eenmaal leefden en waaraan wij gehecht waren, keert in betooverende kleuren voor onze kranke belustheid. Onbewust willen wij het verleden grijpen, het verleden, dat niet meer is en waarin alles ons gelouterd toeblinkt. Het heimwee snoert zich om ons hart, en we gaan, gedreven door een treiterend gevoel naar het voorbije dwaallicht, en hunkeren dra naar wat wij zooeven verschopten. De onwetenden, die nimmer door felle wenschen bestookt werden, gingen dezen weg, en die men wijzen noemt, kennen dat gevoel niet. Slechts de onrustigen, de niet verzadigden, de dolle droomers pijnigt het heimwee, het schittert in hunne oogen, plooit hunne lippen, en siddert in hunne bewegingen. Zij gelijken de uitwijkelingen, de landvorschers, de zeelieden, die in zich dragen

den gloed van den Evenaar, de duisternis der Poolstreken, land en zee. Allen zijn ontstelden van eene oneindige betrachting, een onbeperkt willen.

Het was eene ontzettende nacht voor Marieken. Te vergeefs poogde zij te slapen, akelig floten de treinen en joeg de wind, en 't regende, regende . . . Het nachtlampken flipte met lange, weifelende lichtbuigingen door de dwalende schaduw; de Rubensvrouw aan den wand lachte onbekommerd en wellustig in hare rijke vleeschelijkheid; het Italiaansche meisje keek schrander en geheimzinnig, als begrijpend. Moenen, Moenen waarom Marieken alleen overgelaten aan het spel van de duivelsche, plagende eenzaamheid, waartegen zij niet opgewassen stond. Zij nokte en weende den heelen nacht zonder uitkomst, twijfelde, dacht met verteedering aan Moenen, wanhoopte en voelde de scheiding, de onfeilbare scheiding, die naderde, wellicht reeds voltrokken was. O, die nacht in eene stad, welke haar vreemd was! In kamers, waarin zij niet meer huizen kon! Arm Marieken! Arme Moenen! In haren schrik begreep zij thans vele dingen, die ondoorgrondelijk blijven voor de meesten; doch koel er op ingaan, onverstoorbaar strijden tegen wat men het lot heet, daaraan kon zij, kind der binnenkamers, niet denken. Vluchten, vluchten deze stad en deze menschen, vluchten, deze duistere onrust, beval heur instinct. Zij schreide haar kussen nat; vernam haar luisterend oor eenig gerucht, dan verschool zij zich onder hare dekens.

Als het zuinige, grijze morgenlicht soezelend in de kamer drong, sliep zij in, de handen voor de bange oogen, bedolven en omkransd door hare gouden haren. In haren benauwden sluimer droomde zij van Nijmegen, van hare moeder, van Rut, van den kandidaat-notaris. Moenen werd vergeten in dit toekomstvisioen, waar niets haar nog herinnerde aan haar hoogopgevoerd geluk, aan hare liefde, aan den heerlijken tijd, dat zij was de eenige vrouw, waarin hij betrouwde, het eenig, onovertroffen Marieken van Nijmegen. De onbestendigheid was de wet, waaraan zij zich gedwee onderwierp.

* * *

Zij ontwaakte in de kalmte van het grijze middaglicht. Gezwind

en beslist maakte zij haar toilet, schikte hare verwarde haren tot den rossen schitterhelm boven haar vermoeid gelaat. Nu pas trof het haar hoe gewoon en gul er de kamers waren, waar zij zich niet meer zou bewegen. Alles behield er zijne oude plaats, gemoedelijkheid en rust belovend. Midden in deze beschouwing werd zij opgeschrikt door het aankloppen van een boodschapdoener, die eenen brief bracht. Zij begreep. Hier was de eindbeslissing, het oordeel harer moeder, waarop zij, zonder het te willen bekennen, gewacht had. Vooraleer kennis te nemen van den inhoud, liet zij zich neerzinken op Moenens zitplaats in zijne werkkamer. Wat zou zij doen? Nu moest zij een besluit nemen, en blijven was toch wel onmogelijk geworden. Wat zou er uit hem geworden, als hij weer alleen stond, in dagen en avonden rondliep, of hier neerzat in zijne kamer met onvervulbare betrachtingen?

Arme Moenen, prevelde zij, en met verbazing ontdekte zij, hoe zij niets meer voor hem doen kon, zij, die hem alles geweest was. Zijne vrienden waren links en rechts verspreid, buiten enkele stijfhoofdigen, die onverzettelijk hunne misprezen zaak verdedigden; Weylandt lag misschien reeds in doodstrijd. Zou ook zóo zijn leven worden: dwalen door 't veranderlijke! De venusdierkens! O ja, zij zag hem liefkozend dolle maagden, drinkend volle bekers, gedienstig ingeschonken, want hem restte geen geloof, dat hem recht kon houden, hem zou geven een levensdoel.

Wat zou hij peinzen en herdroomen hunne mooie dagen, waarin zij fier en zonder achterdocht hadden genoten van alle seizoenen. Hier zou hem alles herinneren hun prettig leventje, hier zou hem ontbreken hare stem, hare goede zorgen, hare liefde.

— „God helpe Moenen", bad zij. 't Was haar, alsof het portret zijner moeder bezieling kreeg, haar smeekte haren jongen te sparen, haren lieven jongen, waarover zij niet meer waken kon. Zij aarzelde nog even, zag dan de afbeelding van de Balzac, stevig en mannelijk, als ontrefbaar voor dagelijksche, menschelijke pijn... brak den brief open... Moenen had haar menigmaal verhaald van dat worstelend leven van de Balzac en zijne reusachtige schepping voorgelezen. Zoo was de man, dacht zij, en Moenen moest man zijn en ontgoochelingen kunnen weerstaan. De brief beefde haar tusschen de vingers, — brieven vervullen eenen overheerschenden rol in ons leven, — en zij vond de bevestiging van hetgeen zij verwacht had.

Moeder verwachtte haar met mevrouw van Zoom en haren zoon; zij verwachtte haar als eene berouwvolle dochter, aan de welke zij vergiffenis schonk in moederlijk medelijden; zij bracht haar het stil geluk, het provincie-geluk der gemakkelijk-voldane zielen, waarnaar Marieken hunkerde. Onwillekeurig zong in haar het zeurend liedje weer, dat zij eens gehoord had in hare verveling op een slaperigen Zondagavond te Nijmegen:

Janneken Maan
met zijn leeren broekje aan;
hij heeft zijn teilken pap gegeten,
en heeft zijn broeksken volgemeten!
Foei! Foei! Janneken Maan,
Hij mag niet mee naar buiten gaan!

O terug nu! Terug naar huis, naar Nijmegen! Daar behoorde zij, daar was haar midden, dat zij nimmer had moeten vluchten om hier de onbestendigheid te leeren kennen, dat volk, dat zoo raar deed, en geen vermakelijk ganzenspel speelde, niet rustig indommelde bij den haard. O Marieken! Wonderbaar Marieken van Nijmegen! Zij voelde zich weer zeventien jaar, en vroom, en onschuldig, behagen vindend in de onnoozele meisjestornooiën en plagerijen, ontbladerend de madelief: „Hij bemint mij! Hij bemint mij niet!..."

Zij wou weg, zoo haast mogelijk heen van hier naar hare moeder en naar de goede kennissen, die haar verwachtten in de stad.

Nog een allerlaatst vaarwel aan Moenen, waarvan zij toch wel veel hield, wien zij wel zeer dankbaar voor het geluk, dat zij nu niet meer waardeerde; een laatste woord aan den goeden duivel Moenen, nog kort geleden haar heer en meester.

Hier wijkt deze geschiedenis af van de legende, waar zij elkaar wreed, onverstandig krakeelend verlaten, en Moenen in een oogenblik van opgewondenheid haar neersmijt op de aarde, waar zij tehuis hoort. Marieken is een meisje van onzen tijd, waar men andere beleefde formulen gebruikt om in der minne te scheiden, tenminste in de beschaafde kringen, waar zij tehuis hoorde.

Zij schreef een paar woorden; veel had zij hem niet te zeggen, want zij was reeds te ver van hem verwijderd. 's Avonds zou dit haar zelfs eenen droom gelijken. Zij schreef:

Geliefde Moenen!

Wanneer gij terugkomt, ben ik ver van u. Thans reeds behoor ik u niet meer toe. O Moenen, begrijp Marieken, grootmoedige Moenen, die zooveel begrijpen kon. Nijmegen roept! Moeder roept! Weylandt roept u! Waarom moest ik u ontmoeten en met u de onbestendigheid?.... Geloof, mogelijk herdenken wij nog veel later onzen heerlijken droom, want heden vind ik het niet meer zoo heerlijk en 'k moet weg... o de onbestendigheid!

Een laatste vaarwel van

MARIEKEN.

Huilend weende zij, gestrekt op den leunstoel, gebroken door den twijfel, de opwinding en de herinnering. Onverschillig en doodsch rugden de zelfzuchtige boeken in de kasten, wezenloos praalden de schilderijen en doften de teekeningen in hunne omlijsting aan den wand. 't Was gedaan.... toch hoopte zij in eene onverwachte tusschenkomst. Indien Moenen toen gekomen was, dan had alles nog anders kunnen afloopen. Lang duurde het hopeloos staren, lang nadat de tranen verdroogd waren aan hare tengere, mooie wimpers, en geen zenuwsnikje haar aangezicht meer vertrok. De avond begon te schemeren in de kamer. Buiten was de lucht als opengescheurd, en de zon week, week weg naar 't Westen. Dan stond zij zuchtend op, nam haar Engelsch hoedje en deed haren regenmantel om, en in de kleeding, waarin zij gekomen was, ging zij heen. Haar strak-ernstig, bleek gelaat, waarin haar donkere oogen koortsig glansden, weerspiegelde nog even in de dingen, als wou zij er eene laatste, onstoffelijke herinnering laten, dan sloot zij de deuren dicht, wierp de sleutels in het brievenbusje, en daalde de trappen af. Nog even verwijlde haar denken in de verlaten kamer, waarin zij een verleden naliet, dacht aan Moenen bij zijne terugkomst....

Besloten stappend door de straat, werd zij weer de aangapende bewondering gewaar van de heeren; trotsch hield zij het hoofd hoog, fier haren gang in de gewetensvolle rol eener mooie vrouw, waaraan men niet mag merken den zwaren strijd, dien zij gestreden heeft, noch de onrust van eenen bangen nacht, noch de tranen....

In het nog blije licht van den voorjaarsavond wandelde zij door de stad; hongerig na zoo'n beroerden dag, waarin zij niet aan eten gedacht had, verbeeldde zij zich nu het gezellige avondmaal met Moeder, Mevrouw van Zoom en haren aardigen zoon. Zij voelde zich opnieuw het verwende kind, wiens grillen men gehoorzaamt, dat onweerstaanbaar is; en had maar een enkel spijt, dat het weerzien weer tranen zou eischen!

(Slot volgt).

Eenzaam-zijn.

Aan Mevrouw ALTENRATH-CROEGAERT
eerbiedig opgedragen.

Ik wandel in een tuin vol heerlik zwijgen,
een wonder-stille tuin . . .

De vogels sluimer-rusten in de twijgen,
en stil, blad-stil, der bomen bloemend' kruin.

Een balsem-tranen-dauw daalt mij in 't herte
van uit der nachte teer-groen-bleke verte.

Nu wonder-zacht,
— o zo heel zacht —
slapen de bloemen in vreemde pracht,
walmend hun zielen uit in de nacht,
— hun zielen — met het licht der sterren
saam zich wevend tot voôl van rust.

Ik voel iets, dat mijn ziel nu kust . . . .

O, 't strelen van het heerlik-diepe zwijgen
hangend om mijn stille tuin,
mijn mooie tuin van eenzaamheid en rust.

JAN EELEN.

Het Vuur.

DOOR

ALBERT REHM.

Le Feu, par G. d'Annunzio, traduction G. Hérelle, Calman Lévy.

Das Ewig-Weibliche zieht uns hinan. GÖTHE.

ie heeft ook weer gezegd, dat de grootte van het dichterschap — in 't dramatische en epische ten minste — het best wordt gemeten door de schoonheid der erin levende vrouwengestalten? Moge de bewering een paradox zijn, laten we dan niet te gauw, aanstellerig-eigendunkelijk, de werkwijze veroordeelen van een Carlyle, Emerson, Multatuli, Maeterlinck (Le Trésor des Humbles); want — sta mij toe je even bij een jasknoop te grijpen — een paradox, is toch de *limiet van een gedachte,* waar deze zich dus het gevoeligst in vastzenuwt, waar zij zich het vlijmendst in verstaalt, waar zij het kleurigst in opbloeit.

Is het echter wel een paradox? Als, alle, hare weemoedige bevestigingen, hoevele stemmen klinken er niet uit den stillen tuin van 't Liefelijk Verbeelden!

Komt slechts en luistert in het nimmer-welkende kluizenaarswoud van den heiligen Kanva, aan de oevers der langzaam-stroomende Malini, het rustige, geurig-vochtige woud van kesara's en witte, sterbloemige jasmijnen, van bruin-trossige mango's, omslingerd door wildbloemige madhavi. Zwaar is er de loome middagkoelte van den geur der blauwe waterrozen. Onder de boomen, ginds uit het lange, schaduwig gras turen nieuwsgierig-vertrouwelijk de kleine, tamme gazellen, en droomerig staren de wijze, veelkleurige papegaaien uit de holten der nipastammen, terwijl ginds tusschen de boomen, bij

't woudhuis, knipoogen de blauwhalzige pauwen in de warmte. En hoort, hoog uit de bladerverte het fluitzoete gezang van de liefelijkkelige kokila; maar liefelijker nog klinkt plotseling uit de schaduwkoele prieeltjes der Malini de lach van de door onsterfelijke liefde gewijde, klinkt de schuldelooze lach van Sakoentala.

En op den wenschmantel der legende, voer ik u verweg door de woestijnen van Hind, naar de stad Kaboel, de donker-ommuurde, dreigend en somber in het zilveren licht van den stillen maannacht. Want zeer stil is het onder den donzigen zilverval uit de vreemde, witte wonderlamp aan den hemel, stil, zóo stil, dat de rivier schijnt weg te schuifelen, onhoorbaar, door het dal. Even, als tengere wierookvaten, wiegelen de karmijnroode rozen in de geurzwoele tuinen langs den oever, en aan de overzijde wuiven zachtkens de pluimen der wild-kleurige tenten van Sal, den koningszoon van Siestan. Vreemd is de stilte. In het tentenkamp geen schrikkig hinniken van een paard, geen gekletter van een vallende lans, geen maanzieke hond, die er huilt. Verlaten liggen de vele vlakke daken van Kaboel, volgevloeid met de nevelige bekoring van 't zilverwitte maanlicht. Zelfs de wachten op de tinnen van 't paleis des konings Mihrab bewegen niet meer, in slaap gesponnen door 't licht. Maar ginds, van den donkeren toren, buigt de koningsdochter Roedabe, de als-cypressenslanke, zich over de tinnen in 't blanke licht, en hare zwarte vlechten vallen zilvergeboord langs de ruige muren en zij fluistert en fluistert de zoete woorden, zooals zij voor altijd zijn gevangen in de koninklijke rijmen van Firdoesi.

En wanneer na een gelukzaligen nacht in Roedabe's kamer, zij de openlaaiende zon toeroept: „éen oogenblik nog, ach nog éen slechts; o, roem der wereld, nog hoeft gij niet te stralen!", dan vinden de woorden als een verre echo in het hart harer rampzalige zuster, Juliet, met opzettelijkheid misduidend het gezang van de leeuwerik, zeggende tegen Romeo:

„Wilt thou be gone? It is not yet near day:
It was the nightingale and not the lark,
That pierc'd the fearful hollow of thine ear;
Nightly she sings on yon pomegranate tree:
Believe me, love, it was the nightingale."

Als een teere gevoelsschakel mogen daarom deze woorden zijn voor het toetsende verstand tusschen de als een ondergaande zon

achter onmetelijke woestijnen gloeiende hartstochtelijkheid van 't oosten en de zonde-beladen, zich in de grijze nevelen der wroeging verliezende liefde van 't Westen, strijdend en ondergaand om onvergetelijker te flokkeren aan den donkeren hemel van het gereinigde Lijden; — daardoor zijn zij als een eerste trede tevens tot haar, die een symbool aller vrouwelijkheid, knielt aan den voet van 't kruishout der Groote Vergeving, Gretchen, wier droeve verontschuldiging over hare weigering Faust en Mephisto te volgen uit den kerker:

„Sonst hab' ich dir ja alles zu Lieb' gethan,

als een vingerwijzing zijn naar dit boek, dat zèlf tot welsprekend motto had kunnen dragen het woord van Kundry uit den Parsifal, van haar „la tentatrice forcené, l'esclave du désir, la Rose de l'Enfer, l'originelle Perdition": „„„Servir, Servir!""'

Uit dit boek zijn als zoovele aanklachten tegen slechte literatuur eenige goede-romanelementen te distilleeren:

1o. het *gesprek*. Deze zwemgordel voor de feuilleton-romans, de romans, die een, onder welken graad noorder- of zuiderbreedte ook slechts in onderdeelen varieerend, liefde-gevalletje niet psychologisch ontwikkelen, ook niet plastisch te zien geven, maar enkel het aan den gang *praten*, het naar zijn kinderachtig culminatietje òp*praten* om het dan blij — of in een zeldzaam geval droef — eindend uit te *praten*, is voor de betere romans, tot de literatuur behoorende, dikwijls juist de molensteen, die ook hen zinken doet in de duistere diepte der vergetelheid. Die feuilletonisten hebben allen eene conversatie-handigheid, wel beperkt tot de salontaal, de salonwendingen, de salonprecieusheden, de salonmeeningen over haar eigen buitenissigheden, doch waarvan zij alle denkbare combinaties weten te gebruiken om het lieve einde klaar te goochelen; vandaar, dat ze door in- en met-salonlevenden en struggle-for-highlivers en -livesters steeds nog gelezen worden met graagte.

Niet zoo de litteraire schrijvers! Deze hebben op de vorige categorie althans één eigenschap voor: hun ernst, wel een stijfkoppigen, betweterigen, daardoor dwazen ernst soms, maar toch blijvende altijd een stille glans van liefde, van opziende vereering naar de goddelijkheid van 't hoogtroonende, voor den stumper onverbiddelijke, ideaal. Jammer dus van zóoveel edele mislukking! De een, te ijverig realist,

schrijft zijn gesprekken in dialect, modellen van scherpe luistering, van lekker-gewrongen koeterwaalsch en — is op den duur saaier dan de saaiste slaapmuts (zie zelfs in Balzacs „le Cousin Pons" het pijnlijk-nauwkeurige Duitsch-Fransch); een ander troeft hooger, volgt gedwee al de „ups en downs" van een werkelijk gesprek, rammelt, houdt plotseling op, verwart zich, neemt weer op, begint van voren af aan, en — is in een beperkt of gelukkig geval misschien wel realistisch of geestig, doch in de herhaling onnoozel (van de door Kloos indertijd zoo opgehemelde speech van Jans uit Eene Liefde, blz. 139 2de druk, heb ik dan ook het bewonderenswaardige nooit kunnen inzien*). Ik geloof, dat de twee redenen der mislukking deze zijn: 1°. de bekoring van een nieuwheid houdt op, waar zij geen nieuwheid meer is, in de herhaling, verandert dan, onvermurwbaar als een andere gevaarlijke Proteus, in de gaperigste verveling, evenals een vriend, die je overal zou vervolgen met het populairste wijsje van de nieuwste opera, tot je hem eindelijk den laarzentrekker achterna moet gooien; 2°. de andere, uit het diepere wezen der kunst te elimineeren, dat de als-een-deurwaardersexploit-nauwkeurige copieering van een gesprek een factor van goede litteratuur kàn zijn, doch alleen en altijd slechts een kleine, en dus, waar de eischen van een schrijver op litteraire waardeering hoofdzakelijk dàarop gegrond zijn, zij nooit volledig moge gehonoreerd worden. In 't algemeen een gesprek juist zoo neer te schrijven, als het in 't alledaagsche leven voorkomt, het is den gladsten weg plaveien naar het muf-belachelijke paleis van die misschien onsterfelijke koningin der slechte literatuur, Queen Dulness, die schijn-schoone slaapster, lokkend zoo menig braven ridder in 't dommeldronken woud der dwaasheid en gewekt geworden tot een tooverkol, monsterachtiger dan de monsterachtigste aller Grimmsche sprookjes.

Het werk des kunstenaars bij 't losschakelen van een gesprek, is het verstrakken van den dialoog, het geven van den toon; hóe dit gedaan moet worden, is als een vraag naar 't kunstmysterie, niet nader te bepalen; gedaan mòet het echter worden. Het talent hiervoor behoort tot het zeldzaamste: in Balzac vindt men dit meermalen voortreffelijk, bij de Goncourts soms in een fonkelenden monoloog; Göthe is daarin als in alles bewonderenswaardig; bij Louis Couperus komt het voor,

---

*) Eene vergelijking met de oude, maar niet verouderde Diaconiehuismannetjes-vertellIng uit de Camera Obscura, moge dit ten overvloede bewijzen.

en onder de jongeren vond ik het zéer goed in van Hulzens „Psychische Momenten" (het beschrijvend gedeelte, ex-ultra-modern en sensitief, is minder geslaagd!) [1]) In „Le Feu" van d'Annunzio zijn bijna alle gesprekken toonvol (wat uit een goede vertaling best kan geconstateerd worden); als specimen neem dat over Wagner, blz. 110—139; — het is nu niet wijl er *over* Wagner gesproken wordt zoo goed; want er kan wel zoo gemakkelijk stom-vervelend over iets op zichzelf belangwekkends gesproken worden, (zie b. v. hoe Ebers zijn gesprekken als wetenschappelijke reclame-kaarten in elkaar flanst) — het is de toon, zeer verhoogd door de, schilderkundig gesproken, tot repoussoir dienende lyrische psychologie ertusschen als b. v.: blz. 111 over la Foscarina:

L'animateur sentit avec un autre frisson tressaillir au dedans de lui, même l'oeuvre, qu'il nourrissait, informe encore, mais dejà viable; et, par un mouvement brusque, toute son âme, comme investie d'un souffle lyrique, s'inclina vers la puissance fécondante et révélatrice, qui émanait de la femme dionysiaque à laquelle s'adressait la louange de ces fervents esprits.

Tout-à-coup, elle était devenue très belle: créature nocturne façonnée par les passions et les rêves sur une enclame d'or, simulacre vivant des immortels destins et des énigmes éternelles. Bien qu'elle demeurât immobile, bien qu'elle se tût, ses accents fameux, ses gestes mémorables semblaient vivre autour d'elle et vibrer indéfiniment, comme les mélodies autour des cordes habituées à les répéter, comme les rimes autour du livre fermé où l'amour et la douleur se plaisent à chercher l'ivresse et la consolation. L'héroique fidélité d'Antigone, la fureur fatidique de Cassandre, la fièvre dévorante de Phèdre, la cruauté de Medée, le sacrifice d'Iphigénie, Myrrha devant son père Polyxène et Alceste devant la mort, Cléopâtre diverse comme le vent et le feu sur le monde, lady Macbeth la voyante homicide aux petites mains, et ces grands lis emperlés de rosées et de larmes, Imogène, Juliette, Miranda, et Rosalinde et Jessica et Perdita, les plus tendres âmes et les plus terribles et les plus magnifiques résidaient en elle, habitaient son corps, luisaient dans ses pupilles, respiraient par sa bouche, qui savait le miel et le poison, la coupe gemmée

---

[1]) Ook de schets „Afgebeuld" door J. Eigenhuis, in „De Arbeid", afl. 7 j. l., is zuiver, ofschoon in dialect, wijl dit laatste niet onbegrijpelijk was, en tevens in zijn meest typische uitdrukkingen gelukkig gebruikt werd.

et la tasse d'écorce. Ainsi paraissait s'amplifier dans un espace sans bornes et se perpétuer dans un temps sans fin le contour de la substance et de la vie humaines; et pourtant ce n'était que le mouvement d'un muscle, un signe, un trait, un battement de paupières, un léger changement de couleur, une inclimation presque imperceptible de la tête, un jeu fugitif d'ombres et de lumières, une foudrayante vertu expressive irradiée dans la chair étroite et frêle, qui engendraient continuellement ces mondes infinis d'impérissable beauté.

. . . .

Elle avait violemment aimé, lutté, pâti dans son âme et dans son sang. Quels amours? Quels combats? Quelles affres? De quels abîmes de mélancolie avait-elle tiré les exaltations de sa force tragique? A quelles sources d'amertume avait elle abreuvé son libre genie? Certes, elle avait été témoín des plus cruelles misères, des plus sombres ruines; elle avait connu les efforts héroiques, la pitié, l'horreur, le seuil de la mort. Toutes ses soifs brûlaient dans le délire de Phèdre et dans la soumission d'Imogène tremblaient toutes ses tendresses. Ainsi la Vie et l'Art, le passé irré vocable et l'éternel présent la faisaient profonde, multanime et mystérieuse, magnifiaient par de là les bornes humaines ses destins ambigus, la rendaient pareille aux temples et aux forêts.

Deze werkwijze doet denken aan de mooie achtergronden in een of ander Italiaansch meester, diepe en eenzame galerijen in een Annunziata, donkere avondbergen met vredig-blinkende, groenige rivieren.

2o. de *stijl.* Deze vertoont een merkwaardig onderscheid met de bij ons wel eens als „modern" uitgespeelden bacchantischen stijl, den sensitivistischen. Natuurlijk doemt hierbij op de voorstander en dithyrambische vereerder ervan, van Deyssel; om het ontstaan en de billijking van dezen „stijl" te verklaren is dus noodig eene litteraire psychologie van Lodewijk van Deyssel uit zijne geschriften. Wat is en vooral was van Deyssel? Ik geloof hem, kort en juist, snel introduceerend tot de volgende bewijsvoering, te kunnen kenschetsen als bij uitnemendheid de *paradoxist,* de uitbundige, maar dan, in tegenstelling met de in 't begin van dit opstel genoemden, soms tot in de hoogste crisis, tot in het vormlooze. Ik wensch dit te bewijzen uit zijne kritieken, zijn lyrisch en verhalend proza.

Zijne kritieken lijken mij het best samengestrikt met het kleurige

lint: „uitstekende journalistiek". De beste ervan, over de Goncourts, Drogon, Frans Coenen, Ghetto en vooral „Stille Wegen," zijn herhaaldelijk belangwekkend ingelegd met vakken zuivere kritiek; die opstellen stralen echter niet de eigenaardigste en overheerschende eigenschappen der vijf bundels, door hem geschreven, af, ik bedoel al dat prikkelend woordgetintel om den behandelden auteur, het fijne geschroei, het luchtige geflirt, het grappige geplas der adjectieven; of hun als een zwaaiende kermistroep klossend gehos, heele tritsen van vijf, zes achter elkaar, hun dronken treiterend geslier tegen de kraampjes der verneukte auteurs, onbenullig verlammezakt achter hun toonbanken met goedkoope peperkoek en muffe babbelaars; of hun eigenzinnig weggewolk naar de vage sterren der Verbeelding als de zware japonnen der substantieven, de dan mollige engeltjes met 'r lekker dikke watten kuiten en grof-kanten broeken; ik bedoel den kritischen blague, den dikwijls prettig-arroganten bluf met titels en namen — sst, daar heb je weer een vuurpijl, klap, weer zoo'n zevenklapper! — den blague, vluchtig, geestig, plagend, sarrend, plechtig, hoog, voornaam, al wat je wilt; maar niet-*logisch*, niet diep-verstandelijk, bouwend een wijdsch papieren huis, waar wel eens een eenvoudig steenen gewenscht werd. Al deze eigenschappen vat ik samen tot „uitstekende journalistiek", die behaaglijk zwelgt in het verrassende, ongehoorde, paradoxale.

Bijzonder concreet bewezen wordt de onwaarde zijner opstellen als zuiver logisch-deductieve of à-priori-synthetische kritiek door zijn voornaamste zelfstandige poging daartoe, zijn leer over het „Accent", eene leer zoo niet onjuist — wat ik meen te kunnen aantoonen — dan toch zoo sophistisch-vaag en ongrijpbaar-onvolledig, dat ze zelfs zijn eerlijkste vereerders aan 't twijfelen heeft gebracht.

Een voorbeeld van het matelooze, paradoxale, dit: na eene metaphysische fantasia voor Couperus' „Extaze," waarvoor ik, enkel constateerend, de verantwoordelijkheid aan hem laat, volgt plotseling als ware de voorgaande vertooning slechts het toerzware voorspel van een berekenden clownstreek en met algeheele negatie van Lessings eerlijke, kritische „Tonleiter": „mit Bewunderung zweiflend, mit Zweifel bewundrend gegen den *Meister"* — over Majesteit b.v.: „Een ellendiger parodie, een verfoeilijker ontheiliging van den zooeven aangeduiden Glimlach dan het lammenadige „gevoel voor zijn volk" dat de kroonprins van „Majesteit" in zich gewaar wordt, is moeilijk te bedenken.

„Het is een manier van zien en zeggen (d. w. z. die in Majesteit, *Rehm*) van genieten en beschrijven van luxe, — als het gemoedsleven van een idealiseerenden winkelier in ameublementen",

en dit laatste van iemand, die even te voren duizelingwekkend-hoog werd geplaatst, waar des criticus' luim hem hebben wilde, van iemand wóordartiest zeker even groot als hijzelf, zoo niet grooter na „Metamorphose" en de sprookjes. Och kom toch, blague, mijnheer van Deyssel, bluf en nóg eens bluf!

Zijn lyrisch proza omsluit de twee uitersten van 't paradoxale, het wild-bloeiende schoone en het monsterachtig zinledige, als gelijk een streek noordwaarts vol donkerkoele wouden met vreemd-verre gezichten op rijzige, grillig-kleurige torens, zwaar en toch slankend met bekorenden sier hooguit het spitsend geboomte; doch zuidwaarts begrensd door sombere woestijnen, duister-doorwolkt van wervelend zand en angstig doorhuild van den storm: de schoone gedeelten zijn bekend genoeg, tot de andere reken ik „Apokalyps", alleen reeds wijl de nauwkeurige kleinheid van 't gewone leven, in de eerste „zangen" scherp (niet bijzonder schoon overigens) vooruitgeschoven, plotseling wordt uiteengeslagen door een bliksemstorm van de felste en monsterachtigste onmogelijkheid, die den beapolypseerde even blaast, pats-klets-floep-bom, naar de vier windhoeken der Aarde om hem dan verder weg te donderlichten door Melkweg, Heelal en wat er dan nog meer overblijft, teneinde daar met „bliksemslagen" en „zuilen van weerlicht" te worden tot moes geslagen om de — bont-en-blauw-gebeukte? — „ziel" gelegenheid te geven, wel wat omslachtig vrees ik, als een „goudwitte kus" naar God te stijgen. Het werk lijkt mij een remedie tegen de zaligheid: wie ging er zonder zulke vieren-en-vijven, niet liever naar de Hel!

Er blijft thans nog over het verhalend proza; om dit, ten deele vreemdsoortig, kasteel te betreden, ben ik genoodzaakt, als een ophaalbrug, neer te laten eene kleine toetsing van het Naturalisme. Wat is de theoretische uitkomst van zijne leer geweest? Ik geloof deze: voor het eerst fel gesteld te hebben als axioma, voor alle kunst, het steunen op de werkelijkheid. De formuleering was niet ruim genoeg om werk van b.v.: Dante of Poe volledig te bevatten en dus — daar deze uitsluiting haar direkt belachelijk doet voorkomen — eigenlijk reeds onvoldoende; aan den anderen kant was zij de nieuwe haven voor hare eigen scheppers en eene daardoor,

schoone vergrooting der kunsttheorie. Tot een kenspreuk samengesnoerd kan de leer gesteld worden aldus: „Kunst is werkelijkheid". Dus, zeiden de navolgers, „werkelijkheid is kunst", een leugentje om bestwil, misschien ook onbewust, och ja, maar tevens de leus, die de haven tot een vluchtplaats voor alle contrabande maakte. Al beschreef je het huiselijk leven van een bromvlieg in veertig pagina's compresdruk, „subliem realisme" dikteerden het publiek gewichtig de naturalistische auguren, al zou je zelf misschien wanhopig denken: „hoe kom ik toch zóo stom-vervelend?"

In die verkeerde opvatting der naturalistische formule geloof ik, dat ook van Deyssels grootste roman „Een Liefde" gedeeltelijk geboren is; ik moet ten minste — het indirekt bewijs! — nog den lezer vinden, die hem in éen vaart van bewondering of ook maar belangstelling uitgelezen heeft in de 2de, *niet pikante* editie. Op zichzelf beschouwd zal elke kenner den roman vol kunstwetenschappelijke belangwekkendheid vinden door scherpe, onvermoeid-detailleerende visie der beschreven objecten; toch behooren slechts twee brokken tot de litteratuur: Mathilde op haar kamer (1ste hoofdstuk), wat lang, maar mooi, en de partij der Van Wildes (8ste hoofdstuk), niettegenstaande het fijne, psychologisch-phantastisch detail der „Sonate Pathetique" niet zoo knus-stemmig is als de partij-Stastok in de Camera Obscura.

Hoe de kunstbeoordeeling zij, als materie van kunstwetenschap blijft deze roman steeds belangrijk! Dit kan niet gezegd worden van den nevelachtigsten uitlooper dezer werkwijze, het sensitivisme, dat Van Deyssel en anderen bladzijden heeft doen schrijven, waarvoor alleen de titulatuur „a heap of clotted nonsense" volstaan kan; dat over bijna al Van Deyssels verhalend proza na 1888 als een damp van vergetelheid hangt. Dit is, ofschoon een vervelende karwei, wel aan te toonen; ik verwijs als voorbeeld naar „De Wandeling", 4de bundel, blz. 40, En al de jongenten .... tot blz. 42, nieuwe regel, waar de ongeduldige opdringing van al maar meer-observatiestof-aanvoerende zinnen toch een zeer verwaterde impressie geven, iets als bij een *over* het — scherp-staan-heengedraaid negatief eener camera of — meer den objectieven inhoud zelf komisch-parodisch benaderend, een enkelen keer, doende wat hij zijn heele leven gedaan heeft, overdrijven — een Münchhausen-visie in kanonskogelvlucht van groene, stuiplachende velden onder den vollen appelenwijflach van de knikkebollende zon, van evenwichtsstand-zoekende

lange-lijzen van boomen, waggelende steden met hoog er boven uit goeiïg-lodderoogende, scheefgemutste toren-lange-pieren, lamlendig knikkend hun lammen-goedzak-glimlachjes over de wiebelende aarde, en heel hoog de wolken-dikzakken, hun vette buiken aan 't vasthouden van hé-kun-je-nog sniklachenden lol!)

Dat ook het sensitivisme niet anders dan de uiterste verparadoxering der bovengenoemde averechtsche formuleering van 't naturalisme is geweest, moge eene beschouwing van b. v.: „Menschen en Bergen" bewijzen.

Ik meen dezen „stijl" thans historisch genoeg verklaard te hebben om er tegenover te stellen dien van den bewusten kunstzin, de afwerking en proportioneering van den enkelen zin tot zijn eigen inhoud en het geheel; het is die, wegend de zwaarte van elk woord, het plaatsend met welbewust innerlijk gehoor, afkeerig van het overbodige, het vage en bombastische, verkiezend het kernachtige enkelwoord boven de plas van oneigenaardige drukke woorden; het is de spiegelendklare stijl van het gezond verstand, slechts door elk gelukkig voorbeeld versterkt in hechtheid en intensiteit, maar oud als de Bergrede en de Jataka's, oud als Plato en Plutarchus, oud als Boccaccio en Cervantes, oud als Baco en Swift en Voltaire en Rousseau en Göthe en Chateaubriand en Flaubert, oud als Vondel, mijne heeren, oud oók als Vondel! De eerste, die zijne waarde opnieuw met hevige beslistheid, na zooveel jaren bombastisch en aanstellerig gezwelg, heeft geïnaugureerd bij ons, is Ed. Verburgh geweest; praktisch was ze soms toegepast door de keurigste en gematigdste Nieuwe Gidsers, Kloos in zijn studie over Jacques Perk, Jac. van Looy en Frans Coenen (b.v.: in enkele passages van „Zomermiddag"), laatstelijk door van der Vijgh.

Dat deze stijl in „Le Feu" voorkomt, klinkt haast overbodig — het sensitivisme is voor zoover mij bekend, een litteraire koorts geweest, alleen in 't land der waternachtegalen epidemisch. Een paar voorbeelden, volstrekt niet de mooiste:

Blz. 203. Le courroux de la mer se propageait sur la lagune. Les eaux étaient agitées par un frissonnement rude, et il semblait que cette agitation se communiquât aux assises de la ville. On voyait les palais, les coupoles, les campaniles tanguer comme des navires. Les algues arrachées des fonds flottaient avec toutes leurs racines blanchâtres. Des troupes de mouettes tournoyaient dans le vent; et, de

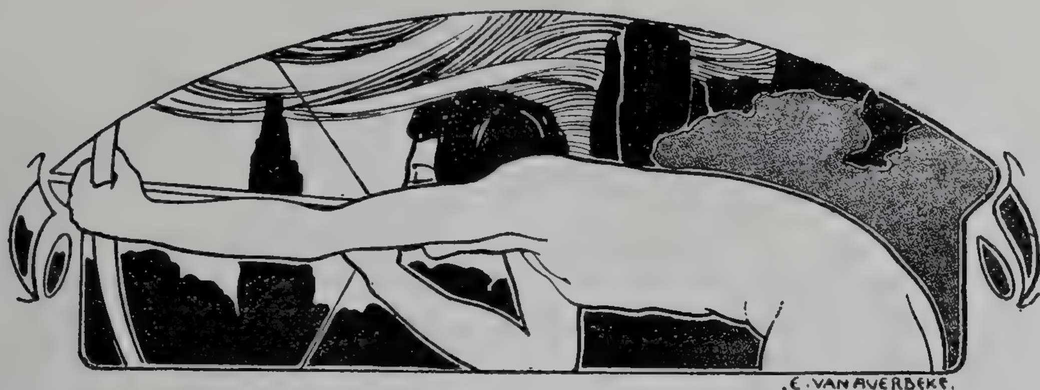
temps à autre, on entendait leur étrange rire suspendu aux mille crêtes de la bourrasque.

Blz. 317. C'était comme une lande stygienne, comme une vision de l'Hadès : un pays d'ombres, de brumes et d'eaux. Toutes les choses s'évaporaient et s'évanouissaient comme des esprits. La lune enchantait et attirait la plaine comme elle enchante et attire la mer ; depuis l'horizon, elle buvait la grande humidité terrestre avec une bouche insatiable et silencieuse. Partout brillaient des mares solitaires ; on voyait de petits canaux argentés, qui miroitaient dans un lointain indéfini, entre les files inclinées des saules. D'instant en instant, la terre semblait perdre sa solidité et devenir liquide ; le ciel pouvait y voir sa mélancolie reflétée par d'innombrables miroirs tranquilles. Et, de-ci, de-là, sur la rive décolorée, pareilles aux Mânes d'un peuple disparu, les statues passaient, passaient.

Deze voorbeelden zijn van de heldere, de juiste verhouding bewarende visie, die men „klassiek" noemt. Nog een ander: blz. 116. Les astres scintillaient, les arbres ondulaient, un jardin fuyuit derrière la tête de Perdita. Pas les balcons ouverts, les souffles du ciel pénétraient dans la salle, agitaient les flammes des candélabres et les calices des fleurs, traversaient les portes, faisaient palpiter les tapisseries, animaient toute cette vieille maison des Capello où la tragédienne que les peuples avaient couverte de gloire et d'or amassait les reliques de la magnificence républicaine.

„Les astres scintillaient, les arbres ondulaient, un jardin fuyait derrière la tête de Perdita", luidt de eerste regel, en ze is als de verstrooiende wind voor sensitivistisch observatie-gestapel: het is gods-onmogelijk om, in minder woorden, feller een achtergrond te teekenen!

Juli 1901. *(Slot volgt).*

Het bloedende Hart van Daneelken,

DOOR

VICTOR DE MEIJERE.

(Slot.)

Lang zweeg de oude.... Stillekens dreef de boot met den stroom mede en men hoorde enkel, van tijd tot tijd, het knarsen van den riem in het wrikkelgat. Het water monkelde zacht, de avondwind woei klagend door de kruinen meê en de zon, die niet wegzinken wou, wierp nog immer haar bloedig goud in breede schitterwegen voor ons uit. Goud lei zich stollend op de boot, het gloeide ons op 't gelaat en beefde aureolend om het hoofd van den oude. En eensklaps herbegon hij met stille stemme:

„Zachtjes sliep Daneelken in. Lang sliep hij, en toen hij ontwaakte, was het nacht. Verbaasd keek hij om; goede geur van hooi woei hem tegen en hooge purper-zwarte oppers zag hij staan in lange rijen. Verder vloeide 't water van een stroom vol van sterren, daartusschen gestadig het rimpelend bewegen van plotselinge nachtelijke schitteringen rilde; hier en daar gingen, op en af, vaag-glimmende lichten in langzame beweging. Groote schaduwen van schepen duisterden eindelijk voorbij en hij hoorde het regelmatig en klaar geluid van riemen in het water en zag, zwart-schimmend, buigende lijven op het voordek.

Beter ging hij alles onderscheiden: 't was leege tij en 't water sloeg op de slip, die nattig-glom door het licht gelaagde grijs van den nevel, waardoor vele beekjes, zilverig en geheimnisvol, naar den stroom afliepen.

Het was hem toen of hij in zijn dorp was. Met turende oogen trachtte hij iets te herkennen, iets waaraan zijn oog van schipper zich meermalen had getoetst. In de verte, achter de kruinen, die den horizont afsloten, hing een lichtende schijn: 't was de vuurtoren van Rupelmonde. Hier, dicht bij de plaats, waar hij in 't gras lag uitgestrekt, moest het huis staan, waar hij geboren werd.

En hij herkende zich! Het roode dak der ouderlijke woning, die hem daareven, bij zijne insluimering, voor den geest werd getooverd, duisterde op onder het lichtende blikkeren van de kruintuilen der tengere berken. Hij zat op den dijk langs de Rupel en had boven zich de schaduwen der statig-opgegroeide notenluren; zóo dikwijls had hij hier, in den herfst, met de vroolijke, luidruchtige bende zijner kameraden, de enkele vergeten noten uit het reeds ros-doorschroeide loover neergeklippeld.

Uitzinnig van vreugde, nu hij zich op zijn grond gevoelde, viel hij neer op de aarde; knielend zette hij zich oogenblikkelijk weder recht, en bad om zich eindelijk, in wilde vervoering, neer te werpen, kussend grond en gras en alles wat zijn bevende handen vonden om, als een weinig heiligdom, tot aan zijne lippen te brengen. Hij had luide willen zingen, want wonder en vreemd scheen hem alles. Een lichtheid ging op uit de dingen en 't geluk was in hem, hoofd en zinnen overweldigend. Van waar het kwam en wist hij niet! Was het mirakel gebeurd? Had het dorre hout gebloeid? Neen, neen, het kon niet! De woorden van den pastoor kwamen hem te binnen: vervloekt in uw leven en vervloekt na uw dood! ....

Hij hoorde den toren van Rupelmonde, angstig en droef over de landen luiden: 't waren twaalf slagen, twaalf zware, droeve slagen, die dreunend tot in de aarde drongen.

Een hand ging plots zacht-streelend door zijn haren en een stemme zei verleidend, want zij was balsem voor de smart van zijn lijf die hij, daareven, eenige vluchtige oogenblikken te nadat zij ontweken was, onder het luiden der klokken eindeloozer was gaan voelen: „Daneelken, Lieve ...."

't Was Minne. Schooner dan hij haar ooit had gezien, stond zij

voor hem. De gouden lokken, die haar ivoren lijf verborgen, glinsterden van duizend diamantdroppen, en, bij de minste beweging, vielen die, in vloed van schitteringen, naar beneden, gestadig vervangen door nieuwere, die rijker glinsterden en reiner glansen afwierpen. Hij zag haar verwonderd aan, zijn oogen door wellust strak-vergroot. Wild golfde de begeerte in hem op, zwol hem machtig in den boezem; zijn armen sloegen zich heftig-trillend om hare lenden, namen haar op en drukten haar tegen zijne zwoegende borst. Haar haren waaiden haar om en ritselden langs zijne schouders, en de lichtende droppen rolden als perelglanzen over hem, wijl zijn mond op haar borsten kussen zocht. Hij bedekte met kussen haar lichaam, gekke wilde kussen... Opnieuw vond de almacht der liefde in hem eene baan en hij kuste, kuste, in overzalige omstrengelingen, zich woest vastprangend aan haar lijf, alsof hij zijn hart, zijn menschelijk hart, in den boezem wou vermorzelen.

— Kom laat ons gaan naar uw paleis in 't diep geluchte, ginds waar niets ons blijven zal dan liefde, onuitputtelijk, ginds, waar de begeerte eeuwig aan onze zijde wakend, ons uit droomenrijke sluimering enkel wekken zal om nieuw genot en nieuw genieten.

— En uw menschelijk hart, met zijne menschelijke passie diep in uwe ziele?

— Ik zal het dooden, het vernietigen, opdat er niets van overblijve, niets, niets, zelfs geen menschelijk kloppen meer!

Hij stond voor haar, zijn levend aangezicht trillend in duizend trekkingen, als leefde, in iederen vezel, de wellust zijner ziel, bereid tot alles, tot plegen van zelfmoord, indien slechts de begeerte, die, machtig als een aanvurende vlamme, door zijn wezen rameide, haar woord te spreken kreeg.

— Kom, laat ons gaan, en sterker omprangde hij haar.

— Het kan niet meer!

Het kan niet meer!... Die woorden sloegen in zijn hart als een mokerhamer op het aambeeld, en verschrikt liet hij haar los. Nu dat, bij haar aanblik, het leed, dat hem, uren en uren, als een vratig dier het hart had afgevreten, geweken was, nu, nu dat hij haar weer in zijn armen had gedrukt, nu dat de goede geur van haar vleesch hem weer had bedwelmd, nu dat de druk van hare borsten nog gloeide op zijn borst, bracht zij dat fatale woord: het kan niet meer...

— Minne, Minne, riep hij woedend uit en 't was hem of zijn

hart, dat luid en luider klopte, bij dien naam uit zijn borst sprong.

En de snelheid eener bliksemende gedachte wierp klaarheid door zijn brein en hij begreep, waarom die vrouw hem verscheen. Zij was de terggeest die hem dieper het bewustzijn van zijn leed kwam brengen. En wijl hij, door uiterste overspanning van denkkracht, in schoon gelaai van herinneringen, de maanden herpeinsde, die hij met haar in Venusberg had doorgebracht, brak zijn woede uit:

— O, waarom zijt gij gekomen? Is het om mij te folteren, om mij het nuttelooze mijner hoop beter te doen voelen. Weg, weg afschuwelijk schepsel, weg... Ach, daareven dacht ik zachtjes in den dood in te sluimeren en ik ontwaak hier...

Zijne gedachte bond haar draad onmiddellijk aan dat onverklaarbaar raadsel dat hij hier stond, hier, dicht bij zijn dorp, duizenden uren van Rome...

Minne raadde die gedachte, want heel zijn leven trilde in haar eigen leven:

— Ik bracht u hier Daneelken! Ik lag hier in uw slaap als eene goede engel aan uwe zijde, u beschermend en beschuttend... ik Daneelken...

Dichter drong zij zich bij hem aan. Haar vleesch rilde tegen zijn vleesch en haar haarlokken vielen opnieuw ritselend om zijn lijf. Haar kus klonk op zijn mond lang en zacht: een eindelooze zucht! Het was, alsof zij met een beven harer lippen zijne ziel wou opslurpen.

— Ik kom niet om u te versmaden, lieve... en wijl zij zoo sprak, boog haar hoofd tot hem en klonk haar kus opnieuw, bijna onhoorbaar, en haar oogen blikten in de diepten van zijn oogen.

Daneelken zag het kristallijn harer blikken blauwen te midden van haar blank-ivoren gelaat en de kleine aders, blauw-vertakkend om haar slapen, gaven aan haar oogen den schijn van vreemde bloemen, wonder opengebloeid op teere stengels. Hoe meer hij in die oogen blikte, hoe meer zij hem bedwongen en machteloos maakten; hij voelde zijn ziel, zijn lichaam naar haar toegaan in ontembaren drang.

En Minne sprak:

— Kom met mij Daneelken, kom. Gij zult aan mij wezen...

maar voor eeuwig: dát is mijn wil... voor eeuwig. Geen menschelijke begeerte, geen zucht naar aarde of wereld, mag onze liefde overschaduwen. Daarom moet wat in uw hart nog menschelijk is verdwijnen. Ziehier een mes, dat eens eene hekse mij schonk; het heeft wonderlijke krachten: de hecht, met de huid eens zwarten adders overtrokken, geeft moed en wilskracht aan de hand, die hem drukt; het lemmer werd gestaald op een sabbathsnacht, juist vóór zonnenopgang, in vuur van berkenhout op St. Jansdag gehakt en daarna gedoopt, op Kerstmisnacht, in het bloed van een pasgeboren kind; zijn wonden doen pijn noch zeere en onmiddellijk genezen zij. Met dat mes zult gij den komenden nacht — 't is volle maan en de wind is goed — als de zon op haar laagste ligt, uw hart uit den boezem snijden... Vrees niets, geen pijnen zult ge voelen, en de wond zal oogenblikkelijk stelpen. Een stond en alles is voorbij... Vrees niets, 'k herhaal het u.... gij zult onzichtbaar zijn voor de menschen, en morgen, als alles is volbracht, kom ik om u....

Minne gaf hem het mes, dat hij met bevende hand aanvaardde, en was weg.

Daneelken bleef alleen. Hij voelde om zich het ruischen der lucht die zij, in een rasse opvlucht, deed bewegen. Hij zwijmelde en was als dronken; zijn gedachten waren ijl; 't was of hij zichzelven niet meer toebehoorde, en zijn innigste wezen uit hem weg was.... hij leek een lichaam zonder leven.

Duizelig viel hij neer in het nat-bedauwde gras. Hij zag den Rupel weer. Laag liep er 't water terug naar de zee, laag zonder rimpeling noch rilling van eb. Hier en daar slechts, in de klaarten van sterrenglansen, die als gouden oogen op den stroom lagen, zag men het water bewegen. Verre waarde een dichte mist op, die de lichtjes in de masten der booten verdoofde.

Daneelken staarde, alsof hij in zijn eigen droom verloren stond: alles ververde zich, alles vereenzelvigde zich in mist, alles loste zich op in mist; zijn gedachten schenen verre in hem en hij sliep in."

En de oude visscher draaide het hoofd naar den verren horizont en sprak:

— „Zie die roode gloed wil niet weg, mijnheer. Ik heb gelijk gehad, u deze sombere historie te vertellen... De stroom zal morgen bloedvlekken van de zee medebrengen. Ik vrees voor ziekten.... Nooit sneed Daneelken zijn hart uit den boezem of onheil kwam

onze bevolking teisteren: het roode vonk, de aardappelenplaag, de cholera... Wat zal 't nu wezen? Kom, ik heb haast deze geschiedenis te eindigen".

De oude ging voort:

„Als Daneelken wakker werd had hij een nacht een dag geslapen. Vakerig blikte hij om. Voor hem lag de Rupel rood-bevuurd door een ondergaande zon, die, ver in het westen, boven de boomen der kimmen dreef als een gloeiende bal te midden van lange, uitgeloopen bloedlagen. De boomen stonden angstig te trillen in die roode massa; zij stonden er huiverend met purper-beglansde kruinen. Op de daken der huizen aan den overkant, op de kerktorens, die alom ten hemel klommen, op het zeil- en touwwerk der booten, die traag-laveerend voorwaarts gingen — zij zeilden tegen den westenwind in — alom scheen het hem, dat met groote sprenkels, zonder leven en zonder schittering, het zonnebloed lag gespat. Het was akelig! Hij rilde er van, want het deed hem peinzen aan zijn leven en zijn onheil. Zoo, in treurnis op aarde blijven omdolen, kon hij niet en Minne was de eenige uitkomst, die hem overbleef. Bij het oproepen van dien naam zocht zijn hand naar het mes dat zij hem had geschonken en koude rillingen liepen opnieuw door zijn vleesch, bij het betasten van het lemmer dat hij straks door de borst zou duwen.

Daneelken stond recht geroerd en aangedaan. Geheimnisvol kwam de stilte, die walmend over de dingen hing, naar hem toe. Hij spreidde wijd zijn twee armen open, verlangend, als wou hij aarde en hemel aan den boezem prangen, snoof wild de lucht op, zwaar van den geur van pek en teer en wier; 't was, of hij dien geur in zijn vleesch wou bestendigen, indien wat hij volbrengen ging, in hem, de laatste herinneringen aan de aardsche dingen niet dooden moest....

Hij zag op naar de zon; zij was op haar laagste gekomen: wat naglans van haar glorie lag nog met twee vlekken, als twee vurige lobben eener reusachtige peulvrucht, op de kim... Langs de andere zijde klom de volle maan hoog-op en haar klaarheid sijpelde ritselend door de kruinenblaren der donkere notelaren op de kronkelende dijken. Het wordt tijd, dacht hij, en zijn hand vatte krampachtig het mes. Hij ontblootte zijne borst, en met het punt van het lemmer, zocht hij de plaats, waar zijn hart het heftigste klopte. Koud en kil liep een siddering door zijne lenden en onwillig ging zijne hand terug.

Weer keek hij naar de kimme, waar de naglans der zonne bloediger hing, want bloediger glansen dreven op het water.

Snel ging plotseling het mes weerom en, met een rasse beweging, zocht het lemmer een weg door zijn vleesch. Met een wrong lei hij zijn harte bloot... Hij had geen zeer; wat hij gevoelde was veeleer eene kalmte, die hem beving en hem sterker maakte. Bedaard rukte hij dan met eene hand het nog immer kloppende hart uit de borst, terwijl, het mes wegwerpend, de andere naar de wonde zocht. Zijn vleesch scheen hem gebleven gelijk het immer was, zonder lidteeken, zonder schram noch schrab, nog immer van eenzelfde egaalheid. Hij voelde alleen zich lichter in zich zelven; 't leek hem of hij, half-zwevend, werd opgeheven, want alleen met de meeste moeite en krachtsinspanning, kon hij, met zijn twee voeten, den grond blijven raken.

En hij hoorde een klagende stem, die hem toesprak en het was het lillende hart dat, sterker en sneller klopte op zijn hand, en hij zag het bloed, zijn bloed, dat uit zijne wonde niet had willen stroomen, in vele dikke droppen, door zijn vingeren in het gras nederlekken.

En zijn harte sprak:

— Wreedaard! Ik heb voor u altijd het goede gewild en 't goede gedaan, en nu versmaadt ge mij om eene gril.

— Gij waart me een last geworden, nu ik, vervloekt op de aarde, zonder liefde of troost bleef dolen. Vaarwel...

— Vervloekt? Voor elke zonde is vergeving! Een mensch kan strevend dwalen, maar wil hij 't goede, dan zal hij nooit vergaan.

— Gij zijt eene hindernis voor mijn geluk, nu mijn geluk op aarde niet meer is. Ga heen.

— Ik zal u niet verlaten. Een deel van mij bleef in uw borst, en 't blijft voor eeuwig een deel van uw leven. Ik zal weer in u opgroeien, in u opwassen, dag aan dag, tot alle wereldsche lusten en begeerten weder levend in uw borst zullen kloppen. Dat zal mijn wraak zijn, want indien er nu voor u nog hoop op vergeving is, dan niet meer. Gij zult mij weer uit uw lijf moeten snijden, mij moeten verbannen, altijd-aan, niet zooals thans, om uw gril te voldoen, maar om uw ziel uit de klauwen des duivels te houden.

In woede ontstoken wierp Daneelken zijn hart in den stroom. Zwart-rood kleurde zich 't water en de golven sloegen zich huilend in schuim op de oevers.

En Minne daalde neder.

Daneelken wierp zich om haar hals, drukte haar wild aan zijn hart, haar kussend op mond en naakte borsten. Haar gouden haar viel over zijn gelaat als een stortvloed, hem bedwelmend, en zijn mond vond geen woorden, maar kussen alleen. Minne hief hem op, hoog-op in de lucht, zij nam hem meê en haar haren waaiden om zijn hoofd gelijk een gouden glorie.

Dien nacht dreven gestadig de lage wolken, in wilde verwarring, het nagelaten, vurige goud, dat van de kim niet weg wou, van Vlaanderen naar de verre weiden van Braband. De winden huilden; huizen daverden; schouwen en daken werden afgerukt en boomen ontworteld. De bladeren dwarrelden 's anderendags ros en vuil en vochtig langs de dijken of werden meegesleept met den snellen vloed. Om alle dingen hing een meewarige droefenis, als waren zij door den Herfst aangeraakt....

De visschers lieten 's morgens hun netten neer in bloed en een koeier vond op de dijken vele, dikke bloeddroppen.

Wij waren aangeland. Gij, melieve, hadt al dien tijd tegen mij geleund, bang-luisterend met verwonderde oogen. Uw hart sloeg hoorbaar in uw borst en ik had zijn kloppingen kunnen tellen. Die vertelling was te tragisch in dien tragischen nacht! En dan, die oude visscher had ze als een goed dichter verteld! In zijn stem, die, als bij een buikspreker, diep uit zijn lichaam kwam, vond ik èn 't huilen der giertijen èn het toeten van den wind in de zeilen bij onweer èn het geschreeuw der stormvogels.

Na, nog even, te hebben omgekeken naar de verre kimmen, gingen we heen. De oude lei de boot vast en volgde ons; ik hoorde achter mij zijn tragen stap en 't leek me soms, alsof hij stille sprak. Ik luisterde niet, want ik dacht te veel aan Daneelken.

En alsof de ziel van zijn held hem vervolgde, greep hij mij eensklaps den arm en zei nog deze enkele woorden, traag en droef en vol medelijden, als welden zijn woorden nat van tranen op uit zijn borst:

— „En zeggen dat het mirakel gebeurd was, mijnheer, dat het drooge hout had bloemen gedragen, reine, blanke bloemen van vergiffenis en vergeving.

Daneelken heeft het nooit geweten! Men heeft hem alom gezocht! Hij had reeds Minne in den Venusberg gevolgd! De

ongelukkige!... En zijn hart, dat wereldsche lusten in hem komt wakker maken, moet hij regelmatig, zooals van avond, in afgrijselijke pijnen uit den boezem halen...."

Hij zweeg;... we gingen, in stille overpeinzing, naar het dorp, dat lag in den nacht als een groot zwart, monster met vurende oogen.

Marieken van Nijmegen.

DOOR

LODE BAEKELMANS.

(*Slot.*)

XIV.

> Zu fragmentarisch ist Welt und Leben!
> H. Heine.
>
> To die, — to sleep....
> Shakespeare.

Gansch onder den indruk van zijn ouden vriend, dien hij bezocht had in de meewarige streek, waar hij thans afgezonderd leefde, ver van de stad, hem zóó lief, en ver van haar nachtelijk rumoer, zóo stapte Moenen huiswaarts, achteloos kijkend naar het gedoe rondom hem.

Arme Weylandt, dacht hij, arme kerel, die, bewust, dat het allerlaatste wacht, zich toch nog te goed doet aan al onze gemeenschappelijke herinneringen en slechts bezorgd is om, in opperste haast, zijn werk te voltooien, of liever er zooveel mogelijk van te redden. Uiterlijk scheen hij niet ziek, maar het kwaad school dieper, ongeneesbaar; eene algeheele verzwakking lag onder zijnen opgewekten wil verborgen. Wat hadden zij beiden bitter geweest, hooghartig ont-

ledend de onstandvastigheid en den waan der dingen. Weylandt uit natuurlijke opwelling, Moenen zich voelend herworden den ouden Moenen in een wensch om zijnen armen vriend te troosten. Eigenlijk, ondanks al hun oogverblindend gepoch, waren zij de meest eenvoudige aanbidders van het leven, waarvan zij hielden, zooals van eene oude geliefde, die men niet zou kunnen laten varen, om de herinneringen aan goede stonden die zij gaf. Er bleef hem het weemoedig gevoel van dat grijze regenlandschap met kale boomen, waarop zij gestaard hadden, gezeten aan zijn raam, achter zich de werktafel, bedekt met de uiteengespreide briefwisseling, die hij vernietigde. Waarom dat overlaten aan nieuwsgierige blikken? meende Weylandt, belang leverde het enkel voor mij op. Zijne verzen lagen in volgorde gerangschikt in eenen omslag; daarnaast zijne wilsbeschikking....

Gezeten aan de piano, opblikkend naar de portretten zijner ouders, speelde hij trippelende en frissche fragmenten uit Mozart en met beklemde vroolijkheid besprak hij dat alles. Het album zijner liefjes zou Moenen bekomen. Dan sprak hij weer.... indien hij eenmaal genezen mocht.... hij stokte.... waarom op 't laatste toch nog zoo'n dwaze verbeelding!.... God, duizend dingen werden besproken en aangeroerd. Zoo herleeft men soms, in enkele stonden, een heel leven. Hunne vriendschap werd er door gelouterd en zou nu onverbreekbaar zijn, zelfs in den dood. Al kom ik niet meer weer, voor hij gestrekt ligt onder de doodswade, ik heb de echte, laatste stonden van Weylandt bijgewoond. De laatste stonden zijn immers degenen tijdens dewelke men nog het volledig beeld is van wat men werkelijk was?

Zoohaast mogelijk zou hij toch terugkeeren, het stond vast. Gewoonlijk wordt men reeds voor den dood door vrienden verlaten en vergeten; Weylandt wou hij dat pijnlijk gevoel sparen en wat dezen nog van 't leven overbleef, zou hij verfraaien door den sprookjesdroom van het verleden.

Zoo, in weemoedig herdenken, kwam hij tehuis en vond de deur gesloten. Dat bevreemdde hem. Was Marieken alleen ter wandeling? Zij wist nochtans, dat hij ging weerkeeren. In een vaag voorgevoel van onheil, hoorde hij het slot knarsen. Zijne kamers lagen in stille verlatenheid. Instinctmatig ging hij naar het brievenbusje en vond er de sleutels. Op de tafel bemerkte hij het briefje.

— Ah, zei hij met schorre stem, ah..., een einde...., en kramp-

achtig omsloot zijne hand den brief; duizelig, als iemand door eenen zwaren slag op het hoofd getroffen, viel hij op zijnen leunstoel neer en bleef er als wezenloos liggen. Wat op zulke oogenblikken in den mensch wegbreekt, wat hoonende versmading en, in het binnenste van een hart dan vloeken kan, hoe sommigen zich dan eerst machtig voelen, als gedoopt door het leed, begrijpt enkel hij, die smart heeft gekend. Tusschen zulke menschen vindt men er dan, met bestendigen, wondervroolijken lach op 't gelaat, waardoor spot klinkt. Plots, als besloten, richtte Moenen zich op. Hij verscheurde den omslag, las het afscheid, Mariekens laatst vaarwel.

— De onbestendigheid, prevelde hij, de lippen saamgedrukt, de oogen koel, en het gelaat wat bleek, ja, de onbestendigheid.... O Weylandt ik keer terug..." Hij vouwde het schrijven toe, hutselde wat tusschen zijne papieren, en neuriënd het lied van Berlioz: „Reviens, reviens ma bien aimée...", stopte hij eene dikbuikige, Duitsche pijp, kroop in zijne hangmat, en, nijdig rookend, schommelend als om zijn leed te sussen, keek hij door 't open raam in de laatste, verzwakkende lichtflikkering der ondergaande zon. Wijl de duisternis zich in de kamer bergen kwam, dacht hij aan den mooien waan, aan den ingestorten droom, aan het vervlogen geluk....

Geen oogenblik kwam het in hem op, Marieken te willen weerzien. Hij begreep, dat niets mocht verhelpen wat een voltrokken levensfeit was, en hij herpeinsde. De legende zei immers, dat het zoo behoorde, dat hij Marieken nimmer volstrekt benaderen zou.

Soms was het hem, alsof eene dolle razernij in hem begon te woelen, eene razernij van onmacht, eene woede om die onbestendigheid, die hij nochtans liefhad om hare onuitsprekelijke verrassingen, en die hem nu nog nauwer aan zijnen trouwen Weylandt hechtte. Hij rookte, rookte, pijp na pijp, snoof de bedwelmende tabak, die hem verdooving gaf en zijne ontstelde zenuwen stilde. Tabak doodt onze opgewondenheid, wiegt onze zedelijke ontgoochelingen in kalmen sluimer, omhuld ons met de noodige onverschilligheid tegenover de bittere ervaring. Godzalige bedwelming! Als een waanzinnig lied, dat, akelig van ongeloof en smart, door de kamer klonk, zei hij hortend een van Weylandt's gedichten, iets, dat hem in 't hoofd was blijven dwalen. Het was als toorn en spot:

De balsemende zomergeuren in de nachten,
En de sterren! Poor fellow! Zij lachten!

De klokken! Ach wat benauwde klanken,
En de honden, de arme honden janken!

Luister thans, gij brave lieden:
De uren! De uren moeten vlieden!

Waarom, o Duivel! deze dwaze verzen?
Ik ben de dolle shah der Perzen!

Ik heb grijze, vreemde oogen,
Van verlangen zoo onbewogen!

Ik ben belust op zotte uren,
En heb slechts gekken tot geburen!

Alas, poor shah! Vorst zonder volgelingen,
Hoor, hoe onzinnig uwe hofdamen zingen!

En die dit eenmaal mogen lezen,
— De piano nokt, een tergend vrouwenwezen, —

Zij denken: huiverig waren de nachten
Van Weylandt met zijn dolle klachten!

AAN DE PRINSES:

O Venusdierken vol genade,
Godvruchtig vat der eeuwigheid...
Gij komt uw dichter wel te stade
Gij, lauwer zijner onbestendigheid.

O, Venusdierken vol van gratie;
Aan u heb ik dit lied gewijd,
Ivoren toren der barmhartigheid,
Aan u, die kuiert in avondstaatsie...
Glückauf! Gezegend! Gebenedijd!

Nu pinkt de duivel tot de damen...
De zonden sluipen, kruipen... Amen.

. . . .
. . . .

Toen werd het hem onuithoudbaar in deze kamers, vol herinne-

ringen aan Marieken; heden kon hij hier niet blijven.... hij moest voort.... De duisternis, waarin rood vurend het branden zijner pijp zich afteekende, de duisternis woog hem zwaar; er ontbrak hem lucht en beweging. Tusschen het volk der straat wilde hij als verloren omdwalen. Zijne sombere, glanslooze stemming zou wegsmelten in gezelschap, bij de menschen, in gesprek en gekijf. Hij klopte de asch uit zijne pijp, ontstak een zware sigaar en ging.

Langs de Schelde slenterde hij de stad in, door de dichtbevolkte wijken, door de drukke straten; hij bezocht de helverlichtte koffiehuizen, waar hij vermoedde, oude bekenden weer te vinden. Alles scheen hem weer nieuw in dat rondloopen op zijn eentje. Het doorleefde scheen reeds zoo ver van hem af te liggen dat hij, versuft, de gebeurtenissen als eene zeldzame zinsbegoocheling begon te aanschouwen. In *The London Tavern* vond hij Rossauw. Aldoor kijkend naar het symbool der drie Schotsche dashonden, die hem grimmig aankeken, sprak hij, Whisky drinkend, met dezen over Weylandt en vertelde zijn bezoek... Tijdig vertrok Rossauw; hij hield van regelmatigheid, zei hij.

Moenen bleef alleen weer, rookend zijne Regentes-maduro sigaren of zich omnevelend in den uitheemschen geur van Egyptische sigaretten. Onbeweegelijk als een opiumrooker, zijn starende oogen gevestigd op verre kusten van eenen onvervulbaren droom, bleef hij rooken en drinken, tot hij de diensterkens, vermoeid en vakerig, zag wachten op het vertrek der laatste klanten. Weer ging hij verder.

. . . .

Een dunne nevel lag nog over de Schelde, en 't morgenlicht droop langs den toren en over de stad. De gaslantarens hadden lang opgehouden te pinken, uitgeflapt door den haastigen opsteker; de politieagenten en de nachtwakers gingen vermoeid om, verlangend naar hun bed. Werklieden togen reeds naar de doodsche haven, waar alles nog lag ingedut. Dan eerst ging Moenen naar huis, zijn lijf, loom van doelloos ronddrentelen, zijn hoofd vaag van tabak en drank, uitgeput en slaperig. Dra sluimerde hij van vermoeienis in, droomend van Marieken, van het mooie, goudharige Marieken van Nijmegen...

Laat in den achtermiddag werd hij wakker. Alles wat hem aan Marieken herinnerde, sloot hij in een koffer weg; haar portret, eene rouwige nagedachtenis, plaatste hij voor zich op zijne tafel, naast dat zijner moeder.

In weemoedige gelatenheid, zooals Moenen zich onvermijdelijk voelen moest, dacht hij, hoe hij de laatste dagen van Weylandt zou opvroolijken.

XV.

Là est sa dernière tristesse et son dernier mot.

TAINE.

Toen de zomer de stad omlaaide met een koepel van vuur, ging Moenen, op een Dinsdagmorgen, de Prins opzoeken. De Prins was een beambte bij het stedelijk bestuur. In Vlaanderen vindt men gewoonlijk de letterkundigen in openbare besturen, zoowel premiejagers als uitzinnige opstandelingen der jonge kunst; zij, die er niet geplaatst werden, wachten hunne beurt.

Hij wendde zich dus naar het Raadhuis, het grootsche, Antwerpsche stadhuis, waarvan de sobere schoonheid enkel tot de ambtenaren en de beambten niet spreken kan.

De hitte broeide in de windstille stad. De zinken daken blakerden en zogen de hitte in en de pannen en de leien weerkaatsten den gloed; over de wegen pulverde het stof tot een stikheeten nevel. Aan de dokken, waar hij had rondgekuierd, woei geen wimpel; de vaantjes hingen er omlaag, zonder leven. De zon stond star en onverbiddelijk in stralend welbehagen. Moenen rook weer zijne dokken en 't was hem een zinnelijk genot. De gistende reuk der waren, er opgestapeld in de branding van het licht, de rauwe walm der gezouten huiden en der horens, de bloemige smaak van stapels rijst en graan, de scherpe geur van 't water en der verf, de wrangheid van teer en pek, scheen uit te dampen in deze fornuishitte en beroesde en bedwelmde hem.

Al slenterend was het hem alsof de lusteloosheid der laatste maanden, ook verwasemde in de zon van dezen dag; zij vervloog opgedragen in het licht. Geene matheid, geene loomheid was meer in hem, maar eene lichtvaardige opgewektheid. Dat was de eerste maal, dat hij zich zoo gevoelde sinds Weylandt's afsterven. Toen Weylandt trotsch, zwijgend, met schijnbare onbezonnenheid het allerlaatste verbeidde, had Moenen hem afleiding en sympathie gebracht. Enkele dagen verbleef hij met hem na 't vertrek van Marieken.

Zekeren morgen kon Weylandt zich niet oprichten en, tegen den avond, als het brekend zomerlicht nog op de kruinen der boomen lag en weifelend in de kamer speelde, gaf hij den geest; zijne stervende oogen blikten vreemd naar buiten en hij nokte en vloekte van wanhoop. Moenen kon niet weenen. 't Was alsof iets in hem brak, en met misprijzen, onverschilligheid en twijfel, beoordeelde hij alles rond hem....

Peinzend was Moenen de Groote Markt genaderd. Voor het Raadshuis stonden in rijen wachtende rijtuigen met ingedommelde paarden. De koetsiers waren in feestdos. Trouwdag, mompelde hij grinnikend van nauw verdoken spot, trouwdag... dat zag ik sinds jaren niet meer... Klimmend in de halve schemering der trapkast van het statige gebouw, zoefde hem eene koelte tegen, gemengd met den bijzonderen reuk van vrouwenlijven en vrouwenharen, eenen reuk van beestjes, die de muffe bureellucht beheerschte.

Boven op het tweede verdiep vond hij de Prins, die, door werk overlast, slechts enkele minuten met hem kon spreken. Wijl zij even terugdachten aan den armen Weylandt, en Moenen mededeelde, dat Baekelmans aangenomen had, het nagelaten werk van den jong gestorven dichter uit te geven, kwam, hier en daar, het hoofd van eenen beambte te voorschijn, eenen beambtenkop, die boos keek, verontwaardigd neerzag op Moenen als op eene stoornis in het ontzagverwekkend huis. Moenen keek bevreemd op; 't was de eerste maal, dat hij hier kwam, hij was onbekend met de bijzondere gewoonten en meeningen van beambten. De Prins gaf hem de verklaring:

— Naar uwen hoed oordeelt men u, zei hij; gij schijnt hun een kunstenaar en, instinctmatig, gevoelt de beambte zich vijandig aan den kunstenaar.

— Dat geloof ik niet, antwoordde Moenen toegevend, brave menschen, die hun leven zonder beroering slijten tusschen nauwkeurig verzamelde bundels, hoopen papieren en deftige boeken, aan met inkt bekladde lessenaars, menschen, die slechts het oogenblik afwachten om voor bewezen diensten een eereteeken te ontvangen en op rustgeld te worden gesteld, kunnen niet boosaardig genoeg zijn, om iemand een hekel toe te dragen.

— Maar er bestaat voor hen bestuurlijke beroering, besloot de Prins... nu rechtuit mijne meening gezegd, kwaad zijn zij niet, nog minder ondeugend, al willen zij er soms den schijn van hebben...

’t Zijn goede jongens... Kom mij een dezer avonden eens opzoeken, dan bespreken wij den toestand en herdenken wij Weylandt...

Beneden op het eerste verdiep, drong Moenen door het kleine Leeskabinet in de trouwzaal. Niet eene huismoeder, niet eene huwbare dochter, niet een rentenier noch klappei, noch naaisterken, niet een der haastig doorloopende beambten keek naar de paneelen van den grooten meester.

Tusschen het feestelijk trouwvolk, dat in ongeduldige afwachting zijne beurt telde, bemerkte Moenen plots Marieken. Haar gouden lokken wibbelden in bekoorlijke schittering onder het blanke bruidsvool. Het witzijden kleed omsloot haren slanken leest van fier prinsesje, en in hare hand hield zij den tuil der maagdelijke oranjebloesems. Naast haar zaten eerbiedwaardige, oude dames, benepen in hunne zwartzijden kleedritseling, en verder nog heeren in galacostuum met witte handschoenen en plooihoeden....

Eene vreemde ontsteltenis, eene opgewondenheid maakte zich van hem meester. Iets zei hem, dat dit hare eerherstelling moest wezen in de oogen der wereld, alvorens zij naar Nijmegen zouden wederkeeren. Die snulachtige jongen daar, hij had er het voorgevoel van, was de aangewezen echtgenoot, de toekomstige beschermer van Marieken.

Om zich te vergewissen, wenkte hij den pronten deurwaarder, den ceremoniemeester der plechtigheid, die, bewust van zijne eigenwaarde, over en weer wandelde in zijne zuivere, passende livrei, zonder te letten op het lonken der meisjes om hem. Moenen liet hem omzichtig eene fooi in de hand glijden, wees hem het groepje en vroeg wie dat koppel was.

— ’t Zijn Hollanders, antwoordde deze dienstwillig, Hollanders van Nijmegen, hij is, meen ik, een notaris... van Zoom is zijn naam en zij...

— Dank u, brak Moenen af en hij keek weer uiterlijk bedaard en aandachtig, naar den grijzen magistraat, die uit het wetboek voorlas, het jawoord ontving en de koppels, namens de wet, in het burgerlijk huwelijk verbond.

Het orgel zong Figaro’s bruidmarsch; onder toezicht van een paar beambten in rok, teekenden de nieuwe paren en hunne getuigen den akte van huwelijk. Aan de muren wankleurden afbeeldingen van het echtverbond in voormalige tijden.

Eindelijk zag hij hen ook voorwaartsschrijden. Het bruidspaar

zette zich neer voor de tafel van den ambtenaar van den burgerlijken stand. De moeders en de getuigen plaatsten zich langs weerszijden. Een knaap, de page, schikte den langen blanken sleep van Mariekens kleed. Als daareven, heel gewoon, werden de formaliteiten vervuld.

Als in droom, ontdaan en onbewogen, keek Moenen toe. Daar stonden zij op; aan den arm van haren echtgenoot verliet Marieken de zaal. De page, als een spottend aapje, droeg den sleep; daarachter volgden de moeders gearmd met de getuigen, ontroerd en als gelukkig. Ditmaal, bevend, zochten zijne oogen de blikken van Marieken. Heel strak, heel bleek, heel mooi in haar sneeuwzijden kleed, fier onder haren zegevierenden, rossen haarhelm, de oogen neergeslagen ten gronde, was zij het beeld der onschuld; dat geene herinnering in zich draagt, niet opkijkt in haren vasten gang naar eene erkende bestemming. Zij was eene nieuwe vrouw geworden, waarin het oude Marieken van Nijmegen was weggestorven.

Hoonend lachte Moenen, spottend als de duivel der legende, onmachtig tegenover eene voorbestemming, maar niet kwaadaardig. Een duivel is nooit kwaadaardig!

Zij had hare plaats in de rangen weer ingenomen, ging weer in haar oud midden terugkeeren, om er te leven het rustige plantenleven, dat zoo bestendig was en zoo zeker. Zij onderging haar lot, volgde hare roeping, had vergiffenis bekomen, en dat was goed, was onveranderlijk, was een feit.

„Marieken, vergeet Moenen, zooniet dan is het uit met uw rust! Gij weet het, machtig heerschte hij over uwe ziel en uw zinnelijk lijf; hij greep diep in uw binnenste en liet er sporen na en herinneringen. Wisch alle herinnering weg, Marieken, zooniet, valt uw leven weer te herbeginnen! Marieken van Nijmegen, legendarisch kind dat proeven wou van verboden vruchten! Nooit hadt gij moeten verlaten uw ouderlijk, beschermend dak, waar een bescheiden echtgenoot u wel zou gevonden hebben, zonder te veel waardeering wel is waar, zooals het nochtans behoefde. Eigenzinnig en nieuwsgierig lokte u die bittere ontgoocheling, en voor Moenen was het eene hersenschim te meer. Beiden werdt gij misleid door een wrevelig noodlot. Moenen zal zoeken en opnieuw een vrouw betrachten om zijn leven aan te passen! Marieken vergeet hem, ofwel zult gij onrustig verbeiden de komst van den eenigen Moenen, den door God geliefden duivel, den

man, wijs door zijne dolheid, die zijn verlangen niet meester is, een kind der ongebreidelde fantasie, dat, in bedelaarsplunje, zijne weelderige droomen biedt langs de straten, zijn wachtende mond gestrekt naar een zoen, de oogen biddend om haar, die in fieren deemoed zal bereiken zijne hartstochtelijke belustheid. Zooals gij, eene prinses in uwen bruidstooi, zal Moenen dwalen in koninklijke, onbegrepen waardigheid....

Zoo peinsde Moenen. Werktuigelijk ging hij heen, de orgel zong hem na en de plechtigheid werd ononderbroken voortgezet. Een oneindig medelijden was in hem voor hunne wederzijdsche tekortkomingen. Thans begreep hij hare vrees om het ondankbare leven met hem aan te vatten, waar zij alom, op den achtergrond, niets anders mocht ontwaren, dan onbereikbare verlangens en vluchtende verzuchtingen. Het onbestendige! De mooie kwaal, die ook hij weer koesterde. Zij was te zwak om hem te volgen.... wat haar toekwam heeft zij verworven.... al denkt zij ook terug aan hare ongewone jeugdpassie, nimmer zal haar kwellen de eeuwige belustheid van het Niets, — zoo vatte hij samen.

Buiten bengelden de klokken in den vurigen zomerbrand. Reusachtig trotseerde de toren der hoofdkerk het eenzaam, blauwe uitspansel, en de beiaard zong er uitzonderlijk blij, helle en lichte tintelingen. Nabij de wandelbrug zong eene mooie, donkere Italiaansche meid, begeleid door een draaiorgel. Hij ging door het krachtig geraas en rumoer der haven; weer rook hij de stad, die hem zoo lief was, hij rook haren eigenaardigen geur van opgestapelde rijkdommen. Weelderige stad! Grootsch stapelhuis! IJverige en spotzieke sinjoren, kennend slechts winstbejag. Heerlijke bewaarster van kunst en geld aan uwen gulpenden, onrustigen stroom. Grootsch is die samenhooping van huizen, paleizen en kerken, museums en schouwburgen, waartusschen uwe dikbuikige burgers gaan en keeren en uwe zinnelijke vrouwen wandelen; o stad zonder armoede, waar jonge eerzuchtigen en dolle betrachters dweepen, waar de dolle maagdekens, de venusdierkens omdolen.

Moenen heeft een wil, een vertrouwen achter zijnen spotlach. Hij voelt zich strijdvaardig. Zijn misprijzen verteedert voor de duizenden schakeeringen en lijnen van het leven, dat hij trachten zal te verwarren en waarin hij zich ontwarren moet.

Wat heen is, zal vervagen, nieuwe pogingen mogen mislukken,

hij kent dat, voelt zich op gewassen tegen en doordrongen van de werkelijkheid. Alles rond hem vormt het tooneel, waarop hij zich beweegt. Menschen komen en gaan... geheel aan hun eigen doen overgeleverd, denken zij niet aan wat in hem mag opspoken. De steeds veranderlijke smaak van Moenen zocht ringsom wat eenmaal vleesch geworden was in Marieken: zijn oud verlangen en zijn droom. Mits hij schoone droomen spinne in deze glorievolle zonnestad, Marieken, dan is alles goed, dacht hij. Nachten en dagen zullen zijn éen teerheid, éene brooze heerlijkheid, waarvan weinigen de stemming kunnen voelen.

Leunend over de reeling van de overzetboot, keek hij in het troebel, groene water; hij zag op naar de logge buiken der schepen aan de kaaien, waarachter de stad opbonkte met torens en tinnen.

Later aan de overzijde van den stroom, liggend tusschen de spichtige, hooge grashalmen op de glooiing van den dijk, starend in de terugvloeiing van het water naar de zee, dacht hij aan den avond, die komen zou, koelte en kalmte brengend, koelte, die met frisschen zeereuk van pekel uit den stroom zou stijgen.

Het Vuur.

DOOR

ALBERT REHM.

3°. de Compositie. Ik weet niet of met dit woord wel geheel kan worden uitgedrukt wat ik bedoel; doch beschouw als het opperste platform der kritiek, biedend het wijdste en zuiverste vergezicht. Daar mijne bedoeling zeer ver tegemoet komt een belangrijke schilderkundige factor, is zij misschien het gemakkelijkst uit die kunst te elimineeren.

Ik verzoek in de zaal uwer herinnering u te begeven naar Rembrandts Nachtwacht en Staalmeesters, v. d. Helsts en Frans Hals' schuttersstukken en de tientallen groote portretdoeken uit het Rijksmuseum b. v. Men zal dan, bij deze laatste, wat er ook te waardeeren zij aan technische geslaagdheden, een merkwaardige (onmacht is misschien het woord niet) armoede aan leven vinden: bijna al de bedoelde schilderijen zijn herhalingen, zeer verzwakt in kleur, vormen kracht meestal, van (b. v., door dezelfde groepeering der — telkens vijf — personen en dezelfde soort achtergrond) Rembrandt's Staalmeesters. Zelfs de van der Helsten en Frans Halsen, ofschoon modellen voor tallooze steeds valer en hulpeloozer nakwastingen vinden hun oer-type in Leonardo da Vinci's Avondmaal. Zoo verhoudt het zich ook in het werk van vele schilders zelf. Ravesteijn (in 't Mauritshuis) lijkt eigenlijk slechts éen goed portret geleverd te hebben, al

de andere zijn in hun eeuwige herhaling saaie copieën; Mierevelt is nooit te genieten in een aantal portretten bijeen, wanneer zijn afheid droge routine wordt. Waardoor komt dit toch? Ik geloof, dat het antwoord behoort te verwijzen naar het fijnste en koninklijkste kenmerk van het genie. Genius, zegt James Russell Lowell [1]), claims kindred with the very workings of Nature herself, so that a sunset shall seem like a quotation from Dante or Milton, and if Shakespeare be read in the very presence of the sea itself, his verses shall butt seem nobler for the sublime criticism of ocean. Talent may make friends for itself, but only genius can give to its creations the divine power of winning love and veneration. Let talent writhe and contort itself as it may, it has no such magnetism. Larger of bone and sinew it may be, but the wings are wanting. Talent sticks fast to earth, and its most perfect works have still one foot of clay.

Dit, Lowells aesthetisch dogma, vindt hier een zeer gewenscht materieel bewijs. Al die schilders met hun goede kwaliteiten hadden talent, het was echter juist hun opperst gebrek, slechts talent gehad te hebben! Rembrandt — er zijn weinig menschen met wat meer ontwikkeling dan een njam-njamneger, die daarvoor niet aandachtig stilhouden. Al die andere portretstukken zijn echter slechts met veel opzijzettingen en veel opvijzeling te genieten.

Aansluitende bij een vroegeren essay (Arbeid, 2e Jaargang, „Over Decoratieve Kunst") acht ik nu deze laatste stukken, ofschoon realistisch *bedoeld*, toch onbewust half decoratief (en door die halfslachtigheid reeds van twijfelachtige waarde!) daar hunne makers de werkelijkheid, de af te beelden personen etc., pasten in de idee, datgene wat zij bij Rembrandt b.v. aantroffen als de onnavolgbare mysterieuze eenheid, den geest des levens. Bij den Nachtwacht schijnt het of de beweging zoo dadelijk weer zal voortgaan; het is het vluchtige oogenblik gevangen in zijn verglijding en daardoor als gelijkend steeds over te zullen vloeien in een volgend, het is de niet te grijpen, door de oogenblikken schrijdende beweging, vereeuwigd met het penseel van een' goddelijken mensch, een' klaarzienden wijze. [2])

Die eenheid, dat werkelijk leven zagen ook de vele na hem komende talentvolle mannen en zij bestudeerden haar, waarin zij

[1]) Dien ik liever zelf aanhaal dan hem pedant-weg dunnetjes na te praten, zooals sommige critici dat nog al eens gewoon zijn, ook in ons landje.

[2]) Ik heb zelden wijzere oogen gezien dan die op Rembrandts zelfportretten!

alleen te bestudeeren is, in hare materieele uiting, in het licht, in de groepeering, in de kleur; doch zij vergaten, dat zoo deze studie al van groote waarde voor de æsthetica kan zijn, zij voor eigen uiting of naschepping slechts eene heerlijke opwekking tot opperste zielsovergave aan het werk mag blijven. Het is daarom merkwaardig, op te merken de dikwijls grootere waarde hunner kleine studies of miniatuur-schilderijtjes boven hun metersgroote doeken: voor een goede Metzu geef ik de twee Cornelissen van Haarlem in 't Mauritshuis cadeau! Zelfs Rubens kon in zijn studies van een kracht zijn, misschien meesterlijker dan zijn kleurprachtige groote doeken.

Het verband tusschen literatuur en schilderkunst thans nauwer toehalende, zal ook dáar de voorwaarde, die ik kortheidshalve maar compositie genoemd heb, duidelijk geworden zijn: zij is het geheim van Homerus, en de Grieksche tragici, dat van Virgilius, en zijn grooteren vereerder Dante, dat van Shakespeare en Göthe; zij en niet de klank der schoone verzen alleen, was het, die alle grootmoedige harten deed kloppen voor den Cid en zij, eindelijk, is de stille kracht die mij Annunzio's boek zoo verwonderlijk mooi doet vinden. Lees b.v. de paar bladzijden 175—177, waar Stelio Effrena en la Foscarina staan tegenover het paleis der gravin van Glanegg en zeg mij wáar, behalve zwakker in de Camera Obscura nu en dan, of bij Couperus en van Looy een enkelen keer, in de Nederlandsche literatuur gij een groep vindt, fijner in de atmosfeer van tinten en geluiden geteekend dan die. Of lees blz. 245—268 het gesprek in den tuin van Lady Myrta, het prachtigste uit dit boek, en durf dan nog klam-chauvinistisch beweren, dat wij niet bij anderen moesten zoeken, wat we zelf zoo uitstekend hebben. Humbug, weledele heer!

Sta mij nu nog toe eenige aandachtig-overwegende kronkelwandelingetjes door dit boek, als door een tropischen tuin vol nooitgeziene bloemen, phantastische priëelen en statige geboomtehallen.

Eerst, als een zelf-overtuigend bewijs voor de strenge lezing uitgezocht gevonden fouten, in dit geval gelijk het aanwijzen van enkele vlekjes in een klaren Venetiaanschen spiegel.

blz. 129 deze overdreven, bombastische beeldspraak: Stelio se taisait, bouleversé, par des forces tourbillonnantes, qui le travaillaient avec une sorte de fureur aveugle, semblables aux énergies sousterraines qui soulèvent, déchirent, transfigurent les régions volcaniques pour

la creation de nouvelles montagnes et de nouveaux abimes, etc.

blz. 144: „On entendit les voix des hôtes épars dans le jardin; puis il se fit un grand silence. On entendit crier le sable sous des pas; puis il si fit encore un grand silence.” Deze woordelijke herhaling der „groote stilte” werkt belachelijk! Vertel bijv: maar eens ernstig: Eerst ging er een man met een verschrikkelijk langen neus voorbij en die had een binnenste-buiten-gekeerden hoed op en toen ging er nog een man met een verschrikkelijk langen neus voorbij, en die had ook een binnenste-buiten-gekeerden hoed op.”

blz. 184 en volgende: Dergelijke hartstochtelijke scènes zijn voorzichtig, vooral niet te uitgebreid te behandelen, daar ik niet durf zeggen of daarvoor iets anders vindbaar is dan de lach van Boccaccio.

De sluitende bladzijde (201) is daarin echter zeer mooi en suggestief; zij volgt hier:

Dans le silence, le feu et l’eau parlèrent. La voix des éléments, la femme endormie dans la douleur, l’imminence du destin, l’immensité de l’avenir, le souvenir et le pressentiment, toutes ces choses créèrent dans son esprit un état de mystère musical où l’oeuvre inexprimée surgit de nouveau et s’illumina. Il entendit un personnage du drame qui disait: „Elle seule éteint notre soif, et toute la soif qui est en nous se porte avidement vers sa fraîcheur. Si elle n’éxistait pas, nul ici ne pourrait vivre, nous mourrions tous de sécheresse...” Il vit une campagne sillonnée par le lit aride et blanc d’un fleuve antique, parsemée de bûchers qui brûlaient dans le soir extraordinairement calme et pur. Il vit une funèbre fulguration d’or, une tombe pleine de cadavres tout recouverts d’or, le cadavre couronné de Cassandre parmi les urnes sépulcrales. Une voix disait: „Comme elles sont douces, ses cendres! Elles coulent entre les doigts comme le sable de la mer...” Une voix disait: „Elle parle d’une ombre qui passe sur toutes les choses el d’une èponge humide qui efface toutes les traces...” Alors, la nuit se faisait: les étoiles scintillaient, les myrtes embaumaient, une vierge ouvrait une livre, lisait une lamentation. Et une voix disait: Ah! la statue de Niobé. Avant de mourir, Antigone voit une statue de pierre d’où jaillit une éternelle fontaine de larmes...” L’erreur du temps avait disparu, les lointains des siècles étaient abolis. L’ancienne âme tragique était présente dans l’âme nouvelle. Avec la parole et avec la musique, le poète recomposait l’unité de la vie idéale.

Blz. 222. „Le volet d'une haute fenêtre battait au vent contre la muraille et grincait sur ses gonds, signe d'abandon et de ruine". Dit „signe d'abandon et de ruine" is een storende, overbodige toevoeging van den auteur.

Blz. 236. „Il entra chez la Foscarina comme un esprit", een beetje mal.

Blz. 380. De vertelling van 't bloederig drama „Victoire de l'Homme" is wel wat vervelend.

Eindelijk, een luchtig keuvelend gefladder, journalistisch-joviaal gewezen op dit en dat, en „wat was dat mooi, hè!" en „dat dan", en „dat"!

Zeker, mijne heeren, alles in dit werk is niet nieuw, maar wie die literatuur kent en begrijpt, weet niet, dat juist genieën altijd de grootste brandpunten zijn geweest, waarheen de tijdgedachten samenbundelden: zoo Plato, Dante, Shakespeare en Göthe om je nu een paar flinke dooddoeners om de ooren te gooien.

Blz. 77. „Créer avec joi! C'est l'attribut de la Divinité" en gij denkt aan Emersons mooie essay „The Poet";

Blz. 125. „Et ils crurent, avoir vécu par delà toute limite humaine, et qu'à cette minute ils avaient devant eux une immensité inconnue qu'ils pouvaient aspirer comme on humerait d'un trait un ocean" etc. en in u rijst de herinnering aan een beroemden zin uit Couperus' Extase; zeer juist doch deze overeenkomsten pleiten niet tégen d'Annunzio, in wiens werk het slechts druppen uit een vijver blijven.

Men zou dit boek, paradoxaal, de „School van het Genie" kunnen noemen. Die onverwoestbare gave van het scheppend werken, het zich bouwen van den eigen toren der onsterfelijkheid, uit één onbekenden oppersten drang, één niet te keeren wil, noodzakelijk als de lucht zijne longen, danken eenige der welsprekendste zinnen hun ontstaan: blz. 138 en vooral blz. 181: „Il y avait par le monde des actions à faire, des conquêtes à poursuivre, des rêves à exalter, des destins à forcer, des enigmes à deviner, des lauriers à cueillir. Il y avait là-bas des chemins hantés par le mystere d'imprévoyables rencontres. Des bonheurs voilés y passaient sans que personne les rencontrât ou les reconnut. A cette heure, quelque part dans le monde, il existait peut-étre un égal, un frère ou un ennemi lointain, sur le front de qui, après une journée d'attente laborieuse, descendait

l'inspiration fulgurante d'où naît l'oeuvre éternelle. A cette heure, quelqu'un peut-être venait d'achever, un noble labeur ou de trouver enfin une raison héroique de vivre. Mais, lui, il etait la prisonnier de son corps, gisant sous le poids de cette femme désespérée." Dit is het eeuwige verlangen, dat nimmer sterft in het hart van hem, waarin het eens als de onuitdoofbare lamp van den Heiligen Geest werd gezet, dat nog wenkt in het hol der wreede lusten, waar alles reeds is vergaan, wenkt als zachte reinigende vingers, die, hoe diep zij ook de zonde, haar nog uit te wisschen vermogen met een daad van scheppende wilskracht! And of you mistake him for a low rioter, he turns short on you with verses which express the poverty of sensual joys, and to ejaculate with equal fire the most unpalatable affirmations of heroic sentiment and contempt for the world, zegt Emerson, die groote begrijper, van Hafis.

Thans een weinig eerbied! Voor la Foscarina! Zeker, er zijn weinig boeken, toegankelijker voor zòoveel kwaadwillige glimlachjes en achterrugsche smiespelingen als dit: het is een Heidelberger vat voor den historien scandaleux, rijk als de mijnen van Golconda en ruim als de broek van Chassé; het is meer dan dat, het is een rijstebrijberg voor équivoquisten met een achterland vol glimmende sensueele likkebaardigheden; het is een zee, zelfs dien verschrikkelijksten aller zuiplappen uit een der Grimmsche Sprookjes onuitdrinkbaar; het is.... het is in zijn open ongegeneerdheid onmetelijk voor buikige epitheta-met-zevenmijlslaarzen; maar boven alles is het eerbiedwekkend door een vrouw, een niet deugdzame, niet door-geboorteschitterende vrouw, slechts een vrouw met een zeer groot Hart, la Foscarina.

Daarom, lees het, lees b.v.: blz, 342 en volgende, beter dan het heele boek „Stille Wegen", lees het en kom misschien met mij tot de conclusie in Lamertine's woorden:

Oui, l'Anio murmure encore
Le doux nom de Cinthie aux rochers de Tibur.
Vaucluse a retenu le nom chéri de Laure,
Et Ferrare au siècle futur
Murmurera toujours celui d'Eléonore!
Heureuse la beauté que le Poète adore!
Heureux le nom qu'il a chanté.

Augustus 1901, ALBERT REHM.

„Nummer Zes".

DOOR

F. H. LEONHARD.

anguit lag hij op z'n rug; de breede zonnehoed voorover, dekte tippend op z'n voorhoofd, de oogen en zoo tuurde hij door fijnbehaarde oogenspleet in verre vlakte van de zee.

Breed, in een kromming van witheid, lag het strand voor hem uit, geel-wit zand, dat broeiend in een heeten zonnegloed als uitgepoeierd lag. De zee lag deinend in 'n groote oneindigheid, de kleingekopte golfjes, beweeglijk, dartel, vervloeiden vaag in rimpelig dunne plasjes, wegzuigend in het natte zand. Zoo lag hij stil te denken in 'n vaag gevoel van loomheid. „Hoe was 't ook weer gegaan.... ja.... zoo; ze waren bezig met hun sommen, 't was rustig.... stil, de heele klas lag ruggebogen over de tafels.... de gele lange banken met gebogen ruggen.... alleen een ruischen van tikkende griffels, die krasten over de leien.... allen werkten rustig door, ja.... toen kwam 't,.... toen ging de deur open en kwam

hij binnen .... klapte de deur .... Hij stapte langzaam, krakend het harde zand onder z'n zolen, het lokaal in, als gewoonlijk, als hij verzuimen opnam vóór aan de klas, ... keek naar den meester .... nog even was 't stil .... „Jongens, even ophouden ... !" Toen vertelde hij heel kalm, dat de keus gevallen was op hem .... knikkend naar den meester .... en met een lichtvreemd stemgeluid; dat het hem speet voor de anderen, die ook gehoopt hadden, máár .... dat het aantal nu voltallig was en er hoogstwaarschijnlijk het volgend jaar meer konden geplaatst worden .... „jelui weet jongens", zei hij troostend, „als 't aan mij lag, dan gingen jelui allemaal".

Toen, bij het uitgaan van de school, hield z'n meester hem nog even aan en klopte 'm op z'n schouder. „Nou Jaap, — heerlijk dat je meegaat hè —", vertelde hij zelf in verrukking nog even van de zee én de gezonde lucht én de duinen, ... was er zelf dikwijls geweest .. „maar flink eten en veel lucht snuiven, jongen, dan kom je als een boom terug; mot je's goed onthouden, hoeveel je zwaarder bent geworden als je terugkomt."

Z'n moeder had hem naar 't station gebracht, naar de wachtkamer, waar reeds kinderen waren, net als hij, bleeke zwakkelingen én de juffrouw.

.... Dat was zoo ongekend vreemd .... het oproepen van de namen en het nummers geven, — nummer zes — nummer vijf was die jongen met dien zwarten doek om zijn kin, een kliergezwel.... hij nummer zes .... en ieder met z'n pakje grauwe kleeren, genummerd in de rij naar den trein.

Toen ging 't vlug; ratelend, stootend over wissels, ging 'm in razende vlucht alles voorbij. Eerst langzaam langs donker-grauwe muren van een huizenrij met zichtbaar beweeg van menschen, aan het eind van de stad .... toen sneller kroop de trein vooruit langs snel schuivende, eindlooze groene vakken van velden, met zwarte, dunne greppels. Stil en vreemd zat hij tegenover de anderen, ... de kinderen verwonderd starend, schudden heen en weer bij elken stoot, weinig werd er gesproken, de juffrouw alléén zei nu en dan iets; — dat ze er gauw waren, nog een ruim kwartier, ... vroeg of ze de zee wel eens gezien hadden, de meesten schudden van neen, ... toen eindelijk het langzaam voortrollen van den trein door duinen, grauwe hoopen zand, met diepe kuilen ....

Hij lag zoo stil in vreemde bekoring. Zoo heel anders dan gewoon

dacht hij nu, de dingen schemerden nog vaag in z'n hoofd. Al twee weken van de drie waren nu om, nou was hij al veertien dagen hier, had 't lekker gehad, 'n weelde voor hem, 't leek al zoo'n heelen tijd, kon zich niet begrijpen, dat hij in veertien dagen zooveel gezien had, dingen, waar hij vroeger nooit aan had gedacht. Alle dagen met elkaar in zee, 's morgens tegen elf uur en dan in 't water krijgertje spelen met den badman er bij en dan plassend elkaar omver gooien en stoeien, dat het water hoog opspatte ... en 's middags in de duinen. Eens hadden ze 'n konijn gevonden, 't was niet lang dood, de oogen puilden bloederig rood en klagend uit, de pooten waren stram gestrekt, toen zijn ze 't met z'n allen gaan begraven, boven op een duin, heel diep. — Nou dacht hij aan de jongens van z'n school, die hadden nu vacantie .... en moeder met z'n broertjes thuis ....

'tWas een rare massa in z'n hoofd, nog nooit had hij zoo liggen druilen, nooit zoo gedacht, zoo ernstig over alles. 't Was een mengeling van gedachten, die vaagden door het jongenshoofd, dat strak gelijnd en ernstig stil te denken lag in groote volle ruimte. „Nummer zes! ... nummer zes ...!" hij schrok, lichtelijk vreemd, recht op stond hij, vlug, hield éven nog de handen voor z'n oogen, die pijnlijk trokken in 't plotseling helle zonnelicht, en was met een paar sprongen van het duin, ontnuchterd bij de groep.

Nog enkelen, te ver gedwaald, kwamen moeloopend op het roepen van de juffrouw aan. Ze stonden op een hoopje bij elkaar, slaand met korte loome slaagjes het zand van hun kleeren. Recht vooruit gingen ze naar het strand en hompten zwaar sleepend met moeë beenen door het zand. Even stond de juffrouw stil, zacht vriendelijk „nummer tien, kom hier! niet vooruit." Ze stonden allen in een halven cirkel om haar heen. „We hebben nog een half uurtje en zullen langs het strand teruggaan, jelui moogt natuurlijk schelpen zoeken, maar neem nu niet te veel, zoekt nu enkel heele mooien, want je kunt toch niet alles meênemen," en nog eens naroepend, „denkt er om! ademhalen door den neus en monden dicht." Langzaam ging de juffrouw vooruit met een meisje, sloffend aan haar arm. Bukkend en tippend in het zand, soms met de handen 'n eindje in het water, zochten ze de mooiste schelpen om ze meê te nemen naar hun huis, als schatten van de zee. Soms ketste zwak een stem een nummer door de ruimte, om achterblijvers aan te manen. Scherper werden thans de groote huizen zichtbaar, die stonden hoog en zwart omdon-

kerd vóór op het duin. Een roesend geluid van woelende menschen suisde in de lucht. Waar ze vandaan kwamen, was het ruim en vrij, zoo rustig stil, was lucht en zee voor hen alléén, nu kwamen ze langzamerhand menschen tegen, badhuismenschen, die liepen stappend loom en pratend langs het strand.

Het was zoo heel gewoon, die keken haast niet op en liepen nooit verder dan één paal en keerden dan weerom, of zaten heel den dag in bolgekapte stoelen aan het strand. Soms keken menschen even om en liepen door of bleven staan en oogden naar het grauwe troepje; dat waren menschen uit de stad, die kwamen voor één dag kijken naar de zee, die alle dagen effen blank in blauw geschitter lag en keerden dan terug naar groote, gore stad, die in een golf van stof en zwartberookte droefheid lag. Het strand, dat vol van zomermenschen, die krielden door elkaar, was hier niet blankend vlak en effen strak belijnd, maar rommelde door elkaar en zag er uit als rullig omgespitte velden, die lagen brandend in de zon. Een propping van stoelen gaf volte aan het strand, de menschen wiebelden dooreen en liepen slinger door de stoelen, die wel doode poppen leeken aan de zee. Daarachter liepen ze nu in een rij moestappend voort en sommigen, niet pratend, snoven in de lucht met dichtgesnoerde monden. De strandpaardjes met ruige stekelige haren, nat van zweet, geplakt op afgebeulde lijven, draafden koppig rukkend hen voorbij, stonden plots stil met nijdig rukken van den kop, draaiden nukkig rond, vertrappend om te loopen door dol geransel van de menschen, die zaten soms zoo bonkig log en dwaas er bovenop.

Kringelend door rustende badkarretjes, klepten ze, moestampend het zand van hun laarzen, achter elkaar tegen de getripte plank die mager lag belijnd voor gasten van het groot-hotel. Helstappend op den straatweg, ging 't troepje door 't duin naar het vacantiehuis, dat hoog en breed met alle ramen wijd geopend in lucht te ademen lag.

* * *

Aan lange, witgedekte tafels werd er gegeten, een bijna luidloos getik van lepels op de borden hikte in de kamer, gesproken werd er bijna niet; dat gaf een stille dofheid aan de helder strakke kamer.

Zwijgend zaten ze tegenover elkaar, aten rustig regelmatig door, de lepels gingen in staag beweeg van bord naar mond en weer terug; 't was een machinale gang van handen op en neer.

Nummer zes zat aan het eind van de tafel. Gedachteloos turend over zijn bord, stiet hij onbewust z'n lepel vooruit en hief hem monotoon bewegend op en deed dat keeren achtereen. In 't moeë hoofd, dat zwaar hij voelde bollen op z'n nek, kwamen allerlei gedachten op, die twijfel brachten aan z'n denken... Getikker, spichtig zacht van tikkerenden regen bracht hem in de werkelijkheid.... hij zag de andere jongens gretig happend eten en rustig slaand z'n lepel in het vóór hem staande bord, at hij door en keek niet op, alsof hij reeds van 't begin in zwijgend gebuk gegeten en niet gesufd had in z'n eentje.

Groote schalen, topbezwaard met blanke droge rijst, verdwenen van hun last ontdaan van tafel, de meeste borden waren leeg en stonden dof beslagen in 't gelid als voor den maaltijd, alleen een groote karaf met water, die anders pronkte in het midden, stond half gevuld nog aan het eind. Vorken lagen mooi gekruist met lepels over borden. De kinderen leunden achterover, moe, loom van eten en wachtten op het dankgebed. Om beurten ging de juffrouw aan de tafels rond en zat een oogenblik aan 't hoofd.... stil was 't in de ruimte en in de kalme rust der zaal met stadsbedeelden kinderen, klonk dankend van de lippen vóór aan de tafel, het „onze vader, die gij zijt" in kalmen slag naar boven en kinderen zaten ernstig stil met saamgevouwen handen, te denken in de stille rust aan dingen om hen heen.... Toen even kwam er stil geluid van handbeweeg en luid geadem en klagelijk vreemd in groote eenzaamheid lieten de kinderen de kamer achter, die nu hol en vreemd stond. Leuningruggen kapten strak gedrongen aan de tafel op en stonden in hun starren doodenstand als dicht opeengeplante borden op een doodenhof.

* * *

Snel vallende stralen van groote zware druppels, dopten kletsend in de volle zee, die lichtelijk groen zich bolde en woelig deinde onder zwaren slag van millioenen waterstralen,

Het strand was grauwig-zwart en zwaar doorzweet van massa's water dicht aan de zee. Verderop lag roerloos stom een uitgestrekte vlakte van groen gekapte duinen met grauwig kaal gevreten plekken van de zon; de vlakte lag er open, wijd en zoog het water gretig in. Het groot hotel dat hoog stond op het duin en

anders zichtbaar was in scherp getrokken lijnen met helle vakken van de ramen, stond wazig-nat en plomp verzonken in het nattig duin en zwaar omwald door glimmend grauwe bergjes en doffen natten damp, die laag hing in de ruimte. Scherp, kletterend in suizend getik werd de kolonie gerammeid, dropen dikke stralen langs de muren, schuurden de steenen, die glommen van stralennatheid. Het kozijn, dat anders zandbestoven en goor van stof was, lag in glimmende witheid, kleine straaltjes vuil-zwart water sijpelden door de voegen van het raam en vloeiden weg in eindeloozen val van regen. Ketsend en spattend tegen de ruiten kropen ze naar beneden in snellen gang, als slangen zich kronkelend op het raamvlak, opgevolgd door aldoor nieuwe, die kwamen onophoudelijk, verzonken in de glimming van het nat kozijn. Star staarden de holle ramen van het huis in eindeloozen regenval, van binnen dof beslagen. Kinderen hompten in troepjes er achter. Luid raasde het rumoer van vallenden regen door de openstaande valluiken, boven aan de ramen. Een dompig gepraat en een staag gekijk in de watermassa, gapend naar het groote waterwonder, was stil de ruime kamer.

.... Willoos turend door de waterstralenschittering in een schemerwaas van luchtig-grijzen damp, stond droomend nummer zes bij 't grauwe troepje kinderen. 't Was een doelloos staren in de grijze vlakte, die vaag vervloeide in de lucht. Gepraat van kinderen zoog weg in 't denkensmoeë hoofd, dat star in twijfel stond, ... 't was enkel grauwe mist, waarin hij dacht, zooals de zee ook stil te droomen lag in ruimte van de lucht onder eindeloos gedop van stillen regenval.... Toen ging 't door z'n hoofd als nooit gedacht zoo helder, klaar, ... zoo zuiver als hij nooit gevoeld had....

.... Z'n zwakke broertjes thuis, die hadden nooit de zee gezien, én jongens van de school.... wat gek.... nou was hij hier, de zee voor hem alléén en speelden zij in hooge dompig nauwe straat.... er was ruimte toch genoeg, de zee was zoo oneindig groot.... veel kinderen waren wel aan zee, maar zij niet als de anderen zoo bleek en ook niet zoo als zij in effen donkerblauw gekleed....

A'dam, Juni '01.

Boekbeoordeelingen.

De laatste Incarnatie, DOOR HENRI BOREL.

Eén van de jongste „geestes-kinderen", die de schrijver van „Het Jongetje" en „Het Zusje" e. a. aan de hand van den heer Veen ons literatuur-huis liet binnenleiden, is aangekleed met een taal-manteltje, dat nieuwheid en frischheid van kleur geheel mist.

Het boek, waarvan de titel hier-boven staat, bevat vijf verhalen, die elk schrijver met pretentie op den naam van artiest of geleerde, zich zou moeten schamen te hebben geopenbaard. Op vele bladzijden woekeren de meest-platgetrapte gemeenplaatsen weer welig op, met hier-en-daar 'n ten-toon-stelling van beeldjes, ergens uit 'n bazar. Bij voorbeeld: Op blz. 35 wordt gesproken van „de poel van zonde en ellende". Ik laat nog daar, dat dit beeld oud en versleten is en dus niet had mogen worden gebruikt; maar hoe komt 'n literator er toe, op blz. 52 te spreken van de „poel der prostitutie", op blz. 53 wéêr, „de poelen van ellende", op blz. 54, „de poel van prostitutie", en op blz. 62 nóg te modderen in „de poel van ellende"!

De uitgave van dit boekjen is bepaald 'n vergissing. Op de eerste bladzij al, waar het verhaal aanvangt, staat onder-aan 'n zinnetje als door 'n dominee heel-kathederlijk over menschen-hoofden heen uitgegalmd „en het is nu vergaan tot stof, zooals eenmaal alles tot stof vergaan zal." Op blz. 9 bovenaan „zingt" de Dichter (!) van „een groote, groote zee". Ik herinner mij uit 'n vroeger opstelletje van den heer Borel zijn mooi-vinden van vele sonnetten, door Kloos gedicht. Hoe kan nu de Heer Borel, kennende dezen eeuwig-levenden regel: „De zee, de zee klotst voort in eindelooze deining", móói vinden

en zelf neer-schrijven „een groote, groote zee"? Hoe kan hij dit laten drukken? Geest-driftig wordt op blz. 13 uitgeroepen: „en het leven is toch nog zoo schoon!" Voelt de heer Borel niet, dat juist deze uitroep 't vorige, goede gedeelte van den zin kreupel slaat? En er bij hem op verstomping van taal-gevoel, en op magere taalkracht moet worden gewezen?

Van Chineezen en Maleiers wordt even-verder gezegd, dat ze „in-gezellig zitten" en „leuk zijn" en „in hoe'n verbazend geanimeerd gesprek". Maar dat is de spréék-wijze van 'n jonge-dame aan boord van 'n mail-boot, in plaats de schrijf-wijze van 'n auteur. Och heerejee, en op blz. 15 staat, als van 'n kind, dat grient: „Ik kan het niet helpen, dat ik nu eenmaal moet kijken naar alles wat mooi is". Op blz. 16 vergelijkt de heer Borel 'n mooi-meisjes-gelaat bij 'n „mystiek ei". Ga-nou-je-gang-maar. Als ik m'n oogen dicht-doe, zie ik 't. Op blz. 18: „Het trok mij aan met een vreemde, ongekende bekoring". Ja ja, dat zal wel, ik geloof 't ook graag, maar u weet uw gevoel precies te uiten als 'n kostschoolmeisje-in-extase, dat brieven schrijft. Op blz. 20 daagt een kerkje op. Zeker zooals de een of andere vrind-van-je in-eens „opdaagt". Om je voorstellingsvermogen te verlevendigen, om duidelijk je te laten zien, wat hij zag als „artiest", schrijft hij op pag. 22, „een foule van magnifieke rijtuigen". De heer Borel moet maar flink voortgaan met je zulke woord-proppen in de mond te duwen, zooals de Heer Rehm het noemde in 'n Arbeid-afl., waar deze Borel's studiën critiseert, dan zal naar mijne meening de tijd nog wel eens komen, dat-i de meest-geaffecteerde vrind-uit-de-soos overtreft, in 't opblazen van zulke zeep-bellen van woorden. Als-i den lust dan maar uit z'n hart laat, het op te schrijven en uit te geven, als kunst of literatuur, als hij dan maar beseft, dat zúlk schrijven met de geboorte-al verkwijnt en verdort. Op blz. 29 „zwaar rumoer van mannenstemmen". Als je niet wist, dat er 'n boek van Borel voor je ligt, zou je denken aan 'n vertaling van Ohnet-of-zoo bezig te zijn. Op blz. 32 zegt de auteur van 'n oud japansch dametje, dat ze had een was-geel gezichtje, met overal rimpels, als in een appel. Dan toch zeker in 'n verdroogden appel!?

„Toen werd het mij op-eens zoo droef te moede", roept triestig de heer Borel op blz. 34 ons toe. Dat kan nu wel waar wezen, meneer Borel, dat u zich droevig begon te gevoelen, maar weet dan

uw droevig-gevoel ook te ver-woorden, zoo dat ik en 'n ander het met u meêvoelen kan. Want weet wel, nu gebeurt er niets, nu laat u mij koud, ongevoelig, voor wat ik met u meevoelen zou, als u 't maar méér en inniger en warmer had gezegd. Zoo ook het gezegdetje van Borel tot zijn vriend op blz. 61, is belachelijk. Ik heb er tenminste om moeten gieren. Het wordt ons zoo voorgesteld: Borel en zijn vriend staan stil te kijken bij 't ziekbed van 'n mooi, jong, japansch meisje, dat nu-of-straks sterven moet. Zij heeft de tering en kwijnt langzaam weg. Beiden meenen, dat ze slaapt en stil, niet-merkbaar ademhaalt. Maar Borel vat haar pols, voelt geen klop, geen beving meer, komt heel dicht bij haar mond om haar adem te voelen, voelt niets en roept ineens „met een schok van verrassing, die eerder blijdschap, dan droefenis is":

„Ze is dood, mijn vriend, ze is dood..."

Ieder met verstand van leven en literatuur zal dit zinnetje vinden, màl-gezegd, na alles wat daaraan voorafgaat. Borel begaat hier trouwens 'n fout, die hij eens in 'n dame-schrijfster zoo stèrk misprees. Die schrijfster n.l. zei van 'n jong-meisje: „zij dankte God, dat de heer Wierdels haar zoo lief-had". En Borel, zeer-juist-critiseerend, zei, dat 'n jong-meisje God bedankte voor haar Piet, of haar Gerrit, maar niet voor „de *heer* Wierdels." Dat klonk mal, tegen de natuurlijkheid der dingen in. Maar dit zinnetje-van-U: „Ze is dood, *mijn vriend*, ze is dood", heeft dezelfde malle fout. Dat rhetorische „mijn vriend" bederft en verminkt den heelen boel. Er had moeten staan: Ze is dood; of: Ze is dood, Lytton.

'n Heele alinea op blz. 35 zal ik eens overschrijven en voor den artistiek-aangelegden lezer onderschrappen wat ik er — om het zacht te zeggen — onbeholpen in vind gezegd.

„En met die *bittere,* vlijmende *pijn* — o, *welbekend* van vroeger! — om het mooie, dat in misère verwelkt, *liep* ik *ijlings* de trap af, weg, dit *verschrikkelijke* huis uit, vèr van de woelige, wemelende straat, omdat ik het niet lánger kon aanzien, de allerdiepste *degradatie* van het schoonste vrouwenmooi, dat mijn ziel aanbidt".... De laatste zes woorden van dezen zin doen veel, maar redden het vorige niét.

Het ópzitten van den heer Borel voor nieuwe-woordjes, het streelen ervan, is ook niet de daad van 'n krachtig talent. Herhaalde malen wordt in het eerste stukje-alleen gesproken van „gedoe", nu

eens „gracieus gedoe" dan weer „nietig gedoe", verder „alledaagsche gedoe", later komt nog eens „druk gedoe". Zulke herhalingen hinderen. Zoo ook het voortdurend gebruik van „bruut".

De vier volgende stukjes, welke het boekje bevat, zijn getiteld: „Opstanding", „De Bedelaar", „Verteedering", en „Maar een Chinees" . . . . en zijn op dezelfde slappe schrijfmanier neer-geklieterd. Ik kan den heer Borel niet genoeg aanraden, eens wat mooie Hollandsche literatuur van den allerlaatsten tijd te bestudeeren, b. v. *Robbers'* „De bruidstijd van Annie de Boogh", dan zal hij de zwakheid van zich-zelf misschien gevoelen, tegenover de knapheid van dien kunstenaar.

Juli 1901. FRANS HULLEMAN.

Verzen van ALBERT REHM. Amsterdam, C. A. J. van Dishoeck, 1901.

Wij zijn gekomen nú in een onzer meest belangrijke, ook bij andere vorige, zich individueel gunstiglijk onderscheidende, zich tot een groot-nationaal eigene literatuur voorbereidende, periode onzer Nederlandsche literaire kunst, wier producenten, zoo mannen als vrouwen, behalve het ideaal van schoonheid, waarvan zij de trouwe dienaressen en dienaars zijn, ook dit voorrecht hebben boven hen, wier appréciatie, nu bijna volkomen, een ruime kwart eeuw achter ons ligt, dat zij, meerderwaardig reeds door een meer emotievol gevoelsleven, zoowel als door de verreining eener bijna algemeene deelname aan de groote dingen, die deze tijden beroeren, aan de gewichtigdoende officiëliteit van eenige literaire machthebbers onttrokken, zonder bij het letterkundig publiek een door genen gesuggereerde parti-pris te vinden, vrijelijk te gaan langs de eigen nieuwgevonden banen vermogen, zonder die belemmering te ondervinden, die het gaan voor de sterken moeilijk, voor de door de natuur met minder talent en volhardingsvermogen bedeelden, onmogelijk maakt.

Die vrijheid nu, moet met een passende erkenning en waardeering van andere, niet minder beteekenende oorzaken, als een der factoren worden beschouwd, die, grond eener algemeenere stijging onzer literaire productiewaarde, aan de producten oók, vergeleken met die uit nu voorbijgegane perioden onzer Nederlandsche woordkunst, de individualiteit heeft geschonken, waarin wij ons nu, met de waarachtige blijheid van hen, die het met onze nationale kunst ernst is, verheugen.

Deze individualiteit getuigt niet alleen van het in onze tijden krachtiger opbloeiende leven, maar ze schenkt ook aan hen, die be-

voorrecht door een wisselend noodlot, de dragers zijn van die schoone vruchten, die de ontwikkeling en ruimere verspreiding van kunsten en wetenschappen noodzakelijkerwijze doen geboren worden, de groote voordeelen, die de zich scherp van elkander onderscheidende persoonlijkheden hen doen genieten door die voortbrengselen, die van hun evolutie de levenademende bewijzen zijn.

Zoo is, met andere misschien voor bloei en ontwikkeling onzer woordkunst belangrijker verschijnselen, dit *eigene* een der groote dingen geworden, die de huiselijkheidspoëzie van vroegere tijden van de moderne onderscheidt, zonder natuurlijk rekening te houden met die eenwillige literatoren, die, uit slecht begrepen degelijkheid tegen den onafwendbaren stroom des tijds den dam hunner verbeelde kracht (van domheidsbelaching voor velen!) op te werpen pogen.

Moge de stichtelijke stichtsche poëet bij de geboorte van zijn vijftiende kind zulk een konijnachtig genoegen gesmaakt hebben dat hem dit een geschikte aanleiding is geweest tot rijmelarij („*De vijftiende*"), mogen al gestadiglijk de vogelen des hemels gekweeld hebben alleenlijk tot lof van den grooten schepper des heelals en de slakken gods lof gekropen hebben, de dichters van onzen tijd voeren u met de verheffing van een herboren taal op langs de steile hoogten der onbereikbaarheid en zij doen u staren met van bewondering schemerende oogen in de diepe groenende dalen van nooit geziene liefelijkheid.

Zoo onderscheidt zich nu de moderne poëzie van de oudere, behalve door haar in hare meeste bestanddeelen meer algemeene *eigenheid*, ook nog hierin, dat zij door het laten varen der conventioneel geworden zoogenaamde dichterlijke taalvormen, het zoeken van nieuwe wegen tot grootere volmaking harer techniek en haar streven naar een breeddragender, machtiger rhythmus, zonder angstvallig te gaan in een door (hier niet waardeerbare) traditie, aangegeven treden volgens een bepaalde, geijkte metriek, geworden is van een in doodsrilling liggend kind, een door kracht en liefelijkheid begeerige vrouw.

Bij de beoordeeling van een jong auteur kunnen we, om te komen tot onze conclusie over zijn persoonlijkheid, twee verschillende wegen begaan.

Wij kunnen, ten eerste, zijn werk als een inzichzelf afgesloten

geheel beschouwend, hierover een eindoordeel vellen, maar de tweede methode, waardevoller dan deze, is dat we, afgezien van het feit of we alreede de legers zelf zijner gedachten en gevoelens voor ons hebben, hier reeds de vreugde gevende herauten te erkennen trachten.

Bij een totaal ontbreken hebben wij weliswaar nog niet het recht aan het bestaan zijner macht niet te gelooven, maar toch zal in bijna alle voorkomende gevallen, een zwakke aanwijzing gevonden kunnen worden, die ons met menschelijke zekerheid aangaande het toekomende in staat is te vervullen, of gebruik makende van een der acht versregels (van Göthe), als motto waaronder de schrijver zijn verzen heeft uitgegeven, is op dergelijke werken, als waarover we zoo juist spraken deze toepasselijk:

„Es ist ein Nichts und ist ein Was",

in zooverre de vruchten, geboden tot versiering van den Nederlandschen dichttuin, het zaad blijken te zijn, waaruit in toekomende tijden de schoone vruchten zullen rijpen.

Wij hebben bevonden, dat in het bundeltje verzen van Albert Rehm vruchten en zaad in een lang niet wanhopige quantiteitsverhouding dooreenliggen, wat ik in de volgende beschouwing duidelijk hoop te maken.

Dichter is hij, die de nuanceerende stemmingen zijner ziel in woorden weet te vervasten. Dichterlijk gevoel hebben de velen, die, hoewel ze deze grondvoorwaarde tot het verheven dichterschap missen, zich met een zekeren graad van volmaking in de stemmingen van den dichter, door het in zich opnemen zijner werken, kunnen inleven. De grootste dichter is niet alleen hij, wiens ziel de schoonste schatkamer is der goddelijke gedachten en gevoelens, maar die ook van die schatten aan zijn medemensch het zuiverst en meest mee te deelen weet. Geen wonder daarom, dat onze jonge dichter, wèl voelende diep in zich de hem geopenbaarde schoonheid der dingen, maar niet bij machte, die zóó sterk voelbaar te maken, als het hem de „deine theos" mogelijk maakte, in smart over dit voor hem droevig gemis uitroept (IX):

„Op der gedachten zee zie 'k schoone vormen drijven,
Gedragen hoog op parelmoeren golven,
Dan half de leden onder 't schuim bedolven,
Kon ik ze grijpen! Ach, mijn hand doet hen verstijven.

Ik wou zoo graag mijn ziel in gulden lett'ren schrijven,
Van lied, waarin nog naruischt lang na dezen,
De weemoedsstemming, die eens mijn mocht wezen,
Ik kan het niet, zelfs voor geen zak vol gouden schijven!"

De uitdrukking „zelfs voor geen zak vol gouden schijven" valt hier onaangenaam, vreemd-onverwacht in de tot daartoe strak gehouden spanning van dit vers, eigenaardigheid, die de dichter tot groote schade van zijn te bestreven doel, ook vertoont, waar hij sprekende is van een maanlichtnacht (en, dit vooral niet te vergeten, heeft te rijmen op -ieven) in IV:

„.... waar wuivetoppen dieven
Den gloed uit stil-op-mane-glans-verlieven',

wat door zijn àl te groote gemeenzaamheid aan het gewone leven te sterk herinnerend, de stemming van dit vers verbreekt. Ook de eerste der twee quatreinen, waaruit dit vers bestaat, is merkwaardig genoeg om even bij stil te staan:

„O, eindloos-hoog, waar teere sterren schijnen
Als zilvren zielen van lang gestorven lieven
Die nu in zaligheid de heem'len doorklieven
Gaat blauw-kristallen welving luchterlijnen."

Dit „doorklieven" lijkt ons, in verband met de gedachte aan een snelle, heftige beweging, niet het geschiktste woord op deze plaats waar van zalige zielen gesproken wordt. In de grondleggende gedachte van deze eerste quatrein is de Heer H. Borel (ik geloof in „Het Zusje") reeds voorgegaan en ook Alfred Tennyson zingt in zijn beroemd gedicht „In Memoriam" (CXXIX):

„But though I seem in star and flower
To feel thee...."

Een eventueele verwondering, die gedachte in dezen verzenbundel aan te treffen, wijkt gevoeglijk als we weten dat in een beoordeeling van Frits van der Pijl's „Van Geluk dat waan is...," (Arbeid II, 2, 80) van de hand des Heeren Rehm, hij ons deze woorden heeft doen lezen: „Nog meer heeft hij gezegd van de sterren, waar iets van haar in was en dat heb ik altijd aardig gevonden", waarvan de spottende toon ons nu tot ergernis is geworden.

Kunnen wij de voor ons foutieve woorden „dieven, doorklieven, schijven" zonder van de waarheid àl te ver verwijderd te blijven verklaren door een zekere rijmnood, waarvan de consequentie ons meer in het begrip des dichters struikeling zien doet, diezelfde rijmnood moet ons ook de verklaring zijn bij die verzen, waar een geschreven overeenkomst *blijkbaar*, werkelijk rijm zelfs niet *schijnbaar* is. Ik bedoel rijmen als: „cherubim — geglim" (I) waar de foutieve Hollandsche transscriptie der Hebreeuwsche „hîreq magnum" der meervoudsvorming — iem door — im de aanleiding tot dit abusieve rijm is geworden; in XV 3 wordt het rijm gewoon genegeerd; in XXVIII is een intrensiek rijm oorzaak van het slappe „verleerde" en 't vage „verkeerde"; in XXXVIII moet „wereldschheid" rijmen op „zieleenzaamheid" wat moeilijk gaat; in XLI „bekoorlijk" op „bekoorlijk" een rijm zóó volmaakt, dat wij er de schoonheid niet meer van voelen, evenals in LIX „roodkoper" op „koper" en in LIII „Redvers Buller" op „Redvers Buller"; en last not least in XLII het onzijdig toonlooze artikel „het" op het volklankige „tred" en „gebed". Aan meer in 't oog loopende onregelmatigheden op dit gebied heeft de Heer Rehm zich niet schuldig gemaakt; 't staat trouwens te bezien, in hoeverre hiertoe de mogelijkheid bestaat.

De betrekkelijke oorspronkelijkheid van dezen dichter is een in alle opzichten niet gering te schatten verdienste, vooral, waar we weten dat beginnenden — zelfs de besten — al is 't ook onbewust, nu en dan zingen op een bekende wijs. Ik wil hiermêe niet beweren, dat wij hier en daar in dezen bundel niet eens een vers tegenkomen, dat zij 't in geest of in meer direkten zin ons herinnert aan de groote geesten uit 't verleden of 't heden. Hebben wij hierboven reeds een dergelijke overeenkomst geconstateerd, in XXVII doen ons de twee laatste coupletjes in 't bijzonder Heinrich Heine herinneren:

„Ik denk, dat de ridder ten laatste
Stort in de kloof van 't graf;
Dan komt wel zijn liefste
Mee tot zijn sponde af.

En zingt langsleepende liedjes,
Die klinken zoo simpel devoot
En hebben geen melodie-einde,
En vormen het lied van den dood".

Of XXIV (dat overigens tot zijn beste verzen gerekend kan worden), waarvan 't laatste coupletje luidt:

„Zou ik ook één harer zonen,
Een drager der liefde zijn?
Het wordt mij zoo vreemd te moede:
Ik wilde wel zachtkens schrei'n".

In VI herinnert ons:

„Stilte, de wachter des hemels,
Hoog in het blauw heft hij starend het hoofd!
Luchtbloemen tot fluister gelipte", etc.

en in XXV:

„Wees stil nu, stil nu, o adem niet;
De stemming zou dan breken";

aan één van Carel Scharten's beste verzen (Arbeid) getiteld „Levende Stilte"

„De stilte is tussche' ons, een doorzichtige
Wazige schemerhal . . .
Bloemen zijn hangende o! on-wichtige
Broze bloemen kristal".

en verderop:

„O dat nu geen woorden, komende
Zwaar goudene in hun val,
Verbrijzelen de broze droomende
Wazige stilte der schemerhal...",

waar we voor de bijzonder schoone wijze, waarop Carel Scharten dit lied zingt, willen vergeten, dat de motieven in hun geheel op een niet te miskennen brutale manier zijn overgenomen van Lodewijk van Deyssel (II 367) „O, de woorden, die opkwamen, zouden die niet als wind verstoren de lichte luchtbloemen, die onbewegelijk om ons zijn?" nadat dit blijkbaar ook reeds voor Marie Jungius aanleiding was geweest te zingen: (Verzen 31)

„— een wimper trillen kon haar stilte storen
en 't wonderweeldig zwijgen ging verloren (1894)"

Onbelangrijk acht ik het op een enkele Kloosiaansche of Deysseliaansche reminicens de aandacht te vestigen. [1])

Het zeer veelvuldige voorkomen van een horten in maat is iets dat me wel het meest in deze verzen geërgerd heeft. Een enkele maal bereikte de dichter er een (onbewust?) effect mee. Slechts op enkele dezer buitensporigheden zal ik wijzen; (vooral in 't begin van dit boekje liggen voorbeelden voor 't grijpen) maar niet vóór we hebben opgemerkt, dat dit kwaad in afmetingen afneemt, naarmate we met het lezen vorderen. Voor een gemotiveerde vrees is dus geen grond aanwezig. Ik volsta met enkele voorbeelden.

(VIII): „Hoor, klaarder ruischt eensklaps de klanken-regen,
Als *ver*schoof een hand het slot dier celledeur;"

Waar we met een eenvoudige schrapping van „ver" kunnen volstaan:

(I): „En uit de menigte kiest Gij een zoon,
Dat hij wordt helderziend en weer verstaat
En hoort het raadselruischen van Uw gewaad,"

waar de laatste regel door 't uitgedrukte begrip 't minst van alle de stooting der maat bij „van" kan verdragen.

Volmaakt van gang en rhythmus is het sonnet, dat aldus begint (XXX.)

„Gij, die Uzelf slaat zware sarkophagen
Diep in de mijnen van berghoogen Trots;
Die gaat door 't Leven, steeds het kleed Uws Lots
In strakke plooien om Uw ziel geslagen;"

Over 't algemeen zijn al de verzen van A. Rehm verre van onmelodieus. Alleen hebbe de schrijver zich op een meer regelmatig afloopen zijner verzen toe te leggen.

Aan overdreven purisme lijdt deze auteur niet. „Matamore, savane, ogivaal" e. d. zijn in het Nederlandsch te ongebruikelijke

[1]) Men vergelijke nog „Maanballade" (XIV) met „Ballade à la lune" van Alfred de Musset's Premières Poésies. 1829 à 1835. Nouvelle Edition, Paris 1867, pag. 104-109.
A. V.

woorden. Van neologismen in den eigenlijken zin des woords is in deze verzen geen sprake, tenzij men tot nog toe ongezegde woordverbindingen hiertoe rekenen mocht. Hinderlijk is deze eigenschap vooral geworden, sinds Lodewijk van Deyssel het kunstje heeft uitgevonden een (dikwijls ongeloofelijk groot) aantal woorden met verbindingsteekens aaneen te zetten, misschien wel om het den lezer gemakkelijk te maken. Nu hebben wij er niets tegen, wanneer dit middel wordt aangewend om een goed bewust effect te verkrijgen of om *één* begrip q. t. duidelijk te teekenen.

Opmerkelijk is het, dat pasbeginnende schrijvers van dit zoo goedkoope middel zulk een overvloedig gebruik maken, maar, lacy, meestal ten onpas. Zoo ook hier, waar gevoegelijk meer dan drie kwart der gebruikte verbindingsteekens zonder schade in 't zettersbakje had kunnen blijven. Zulk een gewild nieuw-doen is voor verstandige menschen (als wij gelooven, dat de Heer A. Rehm is) onverdedigbaar.

Een opmerkeijk feit in deze verzen is ook het veelvuldig gebruik maken van martiale beelden e. d. Bijna op iedere bladzijde van dezen bundel is die neiging merkbaar. Koningen, burchten, vaandels, ruiters, helmen, lanzen, speren zijn schering en inslag. (Vgl. pag. 36, 51, 52, 55, 68, 69, 70, 71, 75, 81, 82, 84, 90, 92, 93, 94, 96, 106, 109, 110, e. a.) Een bekend feit, reeds door Balsac vermeld, is de groote invloed der naamsuggestie op sommige persoonlijkheden (vgl. Dante Gabriël Rossetti). Misschien is ook hier een dergelijk (psychologisch interesssant) verschijnsel te constateeren.

Onze conclusie over dezen dichter is:

Albert Rehm is een dichter, die reeds in dezen bundel in directen zin eenige waardeerbare eigenschappen vertoont. Minder om het door hem in deze verzen gepraesteerde, dan wel om een toekomst, waarvan wij groote verwachtingen hebben, is deze bundel verzen voor de Nederlandsche poëzie van belang.

ARIE VERHOEF.

Dolore, DOOR WALTHER V. WEIDE. 's Gravenhage, Van der Haar & Van Ketel.

De lectuur van poëzie, in velerlei vormen en allerlei talen, mag een voorrecht heeten, vooral voor wie zelve ook gedichten maakt. Maar waar herinneringen aan die lectuur een dichter beletten geheel zich-zelve te zijn en aanleiding geven tot plagiaat op het terrein der publieke taal-eigendommen, is zij wel eens een gebrek. — Er komen enkele mooie verzen voor in den bundel, waarvan we den titel hierboven schreven; maar in oneindig veel grooter quantiteit doet zich de ware poëzie hier voor in enkele regels of regel-paren, waarvan het genot echter dikwijls door in de onmiddellijke nabijheid neergeschreven banaliteiten, nergens anders opgediept dan op den literairen aschbelt, verstoord wordt. Hier en daar blijkt de dichter zich Perk min of meer tot voorbeeld gesteld te hebben, en ofschoon hij zich ook indedaad, als in „Uw Lach" bijvoorbeeld, tot de fijne welluidende lyriek van dien dichter weet te verheffen, valt toch bij een vergelijking tusschen beiden het eerst de aandacht op het verschil in zorg, niet zoo zeer voor den vorm, dan wel voor de harmonie en de gelijkwaardigheid der gedachten, waarin Perk der volmaaktheid zeer nabij komt.

Ook in andere opzichten laat Walther van Weide zich te veel door gemakzucht en zorgeloosheid leiden; dikwijls dicht bij woorden, die gedachten vertegenwoordigen, geheel zonder verband met zijn duidelijk blijkend talent. Hij moraliseert te veel voor een lyricus, spreekt herhaaldelijk over God, die eerst in het breed-rythmische gedicht „Berusting" zijn waren naam „God Natuur" ontvangt. Iemand, die „God Natuur" *denkt*, als hij G. o. d. *schrijft*, heeft, men zal het toegeven, niet het recht aldus te dichten:

Ik zie in al uw werken, Heer,
Uw geest, uw gloed, uw leven,
Gij schonkt het vogelkijn den zang, etc.

Het is gemakzucht, de gezwollenheid van het G. o. d. te debi-

teeren, waar verzuimd wordt de diepe gedachte van het „God Natuur” nader uit te werken. En die zelfde gemakzucht nemen me waar, zoo dikwijls Walther van Weide, als maar een oogenblik het intuïtief geinspireerde rijmwoord uitblijft, tevree is niet een keus uit het al-oude rijmketentje: smart, hart; weenen, steenen; klein, rein; klacht, nacht; etc. Dat het hem met dat weeig smarten en klachten geen ernst is, blijkt wel o. a. uit een welluidend, vriendelijk gedicht, als „Spelevaren”:

Kom mee, in het bootje, mijn lief!
Golft niet het water en ruischt niet het riet?
Ziet gij de zonnige wolkjes niet?
Kom mee, in het bootje mijn lief!, enz,

dat hem veel beter afgaat.

Dat vasthouden, toevlucht nemen, tot het heden zoo gebruikelijke smart-gerijm is als een noodlot, dat den dichter van dezen bundel allicht lager doet aanslaan, dan hij verdient. Telkens gaan we op met mooie, vloeiende regels, die als we ze niet goed vasthouden, dikwijls verstoord dreigen te worden door de een of andere onmiddellijk volgende banaliteit: „Droeviglijk geween”, „Distelen en doornen”, „Zware strijd”, welke de soms uitstekende dingen, die Walther v. Weide ons geeft, komt bevlekken. En vooral daarom is dit jammer, omdat het toch eigenlijk maar kleine onachtzaamheden betreft, die de dichter gemakkelijk had kunnen verbeteren; er zit iets barbaarsch in, zoodra men maar niet dadelijk de juiste formule voor zijn gedachten kan vinden, een pas gevonden schoonen versregel te bevuilen met de eerste banaliteit, die men in de pen krijgt. Zoo wordt het zeer schoone begin van „Sterven”:

Uit stillen kring ons dierbren sterven heen
Klankloos als op mosbed stil betreden,

gevolgd door:

Uit diepten van het ver, heel ver verleden
Herin'ring rijst met *droeviglijk geween!*

En, na dit aardig liedje over „Sneeuwvlokjes”:

Op luchtwiekjes dwarrelen blijige vlokjes.
Schroomende dalen zij langzaam ter neer.
't Is of de wind ze voor dood wil bewaren,
Telkens weer stijgend, dan dalen zij weer.

rijmt de dichter in een ander vers van die zelfde vlokjes:

Nu rollen vlokken, bleek en zacht,
Afgezanten van den nacht.

Eenigszins uit ergernis over de nonchalante wijze, waarop Walther van Weide zijn talent exploiteert, hebben we, wat ons voorkomt de zwakheid van den bundel te zijn, wat breed omschreven. Zonder bezwaar zouden we nòg enkele bladzijden kunnen vullen met het vermelden van de deugden, die deze eenvoudige, niet al te „moderne" gedichten vertoonen. Hierboven duidden we er al op, dat Walther van Weide's talent verwant is aan dat van Perk. Een gedicht als „Avond", dat aldus begint:

Bleek-zacht belicht droomen wolkjes aan kimme,
Starend naar de aarde, die slapen wou gaan.
De sterretjes bleven een wijle nog glimmen
Schijn-vriendelijk was er de koud-strakke maan

heeft inderdaad die zacht-rustige welluidendheid, die de dichter van „Iris" in onze literatuur terug bracht.

ED. V.

